

KOMPAS

Priručnik za obrazovanje
mladih o ljudskim pravima

2. izdanje,
ažurirano 2020. godine

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPAS

Priručnik za obrazovanje
mladih o ljudskim pravima

2. izdanje, ažurirano 2020. godine

Autori/autorke

Patricia Brander
Laure De Witte
Nazila Ghanea
Rui Gomes
Ellie Keen
Anastasia Nikitina
Justina Pinkeviciute

Uredili

Patricia Brander
Ellie Keen
Vera Juhász
Annette Schneider

Konačno uredničko rešenje i koordinator projekta

Rui Gomes

Crteži

Pancho

Poseban doprinos sadržaju su dali

Janina Arsenjeva, Éva Borbély-Nagy, Karina Chupina, Hanna Clayton, Annette Schneider, Györgyi Tóth

Prvo izdanje Kompassa (2002) pripremili su:

Patricia Brander; Ellie Keen; Rui Gomes; Marie-Laure Lemineur; Bárbara Oliveira
Jana Ondráčková; Alessio Surian; Olena Suslova

*Kompas ima nekoliko pratećih publikacija za obrazovanje demokratskog građanstva
i za obrazovanje o ljudskim pravima koje su izradili sektori za obrazovanje i mlade
pri Direktoratu za demokratsko učešće Saveta Evrope.
Posetite www.coe.int/compass za više informacija.*

Mišljenja iznesena u ovom priručniku su odgovornost i mišljenja autora i ne odražavaju nužno službenu politiku Saveta Evrope.

Tekst potiče i koristi se uz dozvolu Saveta Evrope.

Ovaj dokument je objavljen po dogovoru sa Savetom Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodilaca.

Autorska prava na ovu publikaciju zadržava Savet Evrope. Nijedan deo ove publikacije ne sme se reprodukovati ili prenositi u komercijalne svrhe u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski (CD, internet itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje ili pronalaženje informacija, bez prethodne pisane dozvole Divizije za objavljivanje (publishing@coe.int),

Direktorata za komunikaciju Saveta Evrope (uz slanje kopije
Evropskom centru za mlade - European Youth Centre Budapest,
1–3 Zivatar utca, H-1024 Budapest, Hungary (Mađarska);
e-pošta: eycb.secretariat@coe.int).

Reprodukovanje materijala iz ove publikacije dozvoljeno je isključivo u nekomercijalne obrazovne svrhe i pod uslovom da je izvor naveden na odgovarajući način.

Pancho karikature zaštićene su isključivim autorskim pravima autora.

Dozvolu za njihovu reprodukciju treba potražiti direktno od autora, osim kada se koriste direktno sa aktivnostima iz ovog priručnika.

Dizajn: Studio1

Crteži: © „Pancho“

Fotografije:

Naslovna strana: Savet Evrope/Abdullah Mosaad
strana 65: Savet Evrope

strana 168. © MTI (Nelson Mandela)

strana 168. © kolekcija David King (Evgenia Ginzburg)

strana 169. © MTI (Martin Luther King)

strana 169. © MTI (Mahatma Gandhi)

strana 170 © Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas (Berlin), Fotografija: Marko Priske

strana 170. © Tibet Information Network (Ngawang Sandrol)

Crteže na stranama 160, 161. i 178. izradio je Jimmy Kazoya

© Savet Evrope, oktobar 2012.

Prvo izdanje 2002.

Drugo izdanje (potpuno revidirano i ažurirano) 2012.

Preštampano (sa revizijama), 2015.

Ova ažurirana verzija 2020.

Izdavaštvo Saveta Evrope

F-67075 Strasbourg Cedex

© Savet Evrope, maj 2023. godine

Štampano u Srbiji, Dosije Studio Beograd

Ova publikacija organizovana je u okviru projekta „Obrazovanje mladih u Srbiji o demokratskom građanstvu i ljudskim pravima“ koji finansiraju Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Belgije i Savet Evrope i sprovodi Savet Evrope.

Savet Evrope *Generalni sekretar*

Nije dovoljno da deca i mladi jednostavno poštuju ljudska prava. Kako bi se integrisala kultura ljudskih prava i obezbedilo da naši mladi ljudi razumeju kako da pristupe takvim pravima – i kako da ih poštuju, brane i unapređuju – neophodno im je obrazovanje koje odgovara toj svrsi.

Kompas je prvi put objavljen 2002. godine. Od tada najrazličitijim predstavnicima stručne javnosti i akterima iz civilnog društva pruža podršku za uvođenje obrazovanja o ljudskim pravima u živote nebrojenih mladih ljudi u Evropi i širom sveta. Preveden na 31 jezik,

odigrao je veoma važnu ulogu u oblikovanju pristupa politikama za mlade koje se zasnivaju na pravima i radu sa mladima. Njime se stvara svest o ljudskim pravima koja osnažuje učenike, prati ih tokom čitavog života i ima potencijal za prenos na buduće generacije. Poenta nije samo učenje, već dugoročno unapređenje demokratskog građanstva.

Od ključnog je značaja kako bi mladi dobili šansu da posmatraju život iz ove perspektive. U svetu koji se brzo menja rasprostranjen je osećaj straha, kojem doprinose dugoročni trendovi i aktuelni događaji. Ovi izazovi mogu da deluju poražavajuće. Ako ih posmatramo iz perspektive ljudskih prava, možemo naći utehu i steći pouzdanje da naša društva mogu da primene etička načela na veoma složene probleme: da ljudi mogu i treba da imaju podršku i zaštitu čak i u najtežim vremenima.

Ta spoznaja predstavlja važan dar.

Verujem da će priručnik Kompas nastaviti da vodi praktičare koji se bave obrazovanjem o ljudskim pravima u njihovom važnom poslu.

Marija Pejčinović Burić

Zahvalnica

Reči zahvalnosti, priznanje i uvažavanje dugujemo:

- Članovima Referentne grupe na reviziji *Kompasa*, angažovanju, idejama i podršci
- Članovima Savetodavne grupe za obrazovanje o ljudskim pravima (2009–2010) – Aleksander Bogdanovic, Anna Dobrovolskaya, Thierry Dufour, Caroline Gerbara, Georg Pirker, Annette Schneider, Kostas Triantafyllos i Sara Ufhielm – na njihovom angažovanju i pažnji
- Trenerima i polaznicima Napredne *Kompas* obuke za obrazovanje o ljudskim pravima (ACT–HRE) i Kursa obuke za trenere za obrazovanje mladih o ljudskim pravima iz 2009. i 2010. godine, za koje je ovo bio zadatak za učenje
- Učesnicima Foruma za obrazovanje o ljudskim pravima pod nazivom „Život, učenje i borba za ljudska prava“, naročito onima u grupi koja se bavila revizijom priručnika *Kompas*
- Marios Antoniou, Kazunari Fujii, Christa Meyer, Ana Rozanova, Zsuzsanna Rutai, Agata Stajer, Sara Ufhielm i Wiltrud Weidinger, na njihovom nesebičnom doprinosu, idejama i uloženom vremenu
- Julien Attuil, Régis Brillat, David Cupina, Sandrine Jousse, Brigitte Napiwocka, Yulia Pererva, Miguel Silva, Dennis Van Der Veur, Agnes Von Maravic, na ljubaznom dostavljanju i revidiranju tekstova o radu Saveta Evrope
- Obrazovnim savetnicima programa „*Kompas*“ Evropskih centara za mlade u Budimpešti i Strazburu, Iris Bawidamann, Goran Buldioski, Florian Cescon, Menno Ettema, Gisèle Evrard, László Földi, Mara Georgescu, Dariusz Grzemny, Sabine Klocker, Zara Lavchyan, Nadine Lyamouri-Bajja, Marta Medlinska, Yael Ohana, Anca Ruxandra Pandea, Annette Schneider i Inge Stuer, na njihovim kritičkim komentarima, strpljenju, podršci i kreativnosti
- Antje Rothemund na podršci i posvećenosti kvalitetu i na tome što je priručnik *Kompas* učinila dostupnim na maternjem jeziku učenika o ljudskim pravima
- Članovima Udruženja trenera Sektora za mlade Saveta Evrope na njihovoj beskompromisnoj iskrenosti u povratnim informacijama iz njihovog praktičnog rada u oblasti obrazovanja o ljudskim pravima uz primenu priručnika *Kompas*
- Prevodiocima i urednicima koji su učestvovali u prevođenju dokumenta *Kompas* na deljenju njihovog iskustva
- Svima onima koji su, često nehotice, doprineli oblikovanju sadržaja dokumenta
- Rachel Appleby na pomoći oko lektorisanja teksta na engleskom jeziku – jer uvek može bolje!
- Zsuzsanna Molnar na njenoj redovnoj i neprekidnoj administrativnoj podršci, kao i kolegama Erzsébet Banki, Nini Kapoor, Jackie Lubelli, Vincenza Quattrone i Gabriella Tisza na podršci u koju su uložili i trud i dušu.

Trudili smo se svim snagama da povežemo sve tekstove i aktivnosti sa njihovim autorima i da ih navedemo na odgovarajući način. Izvinjavamo se na svim potencijalnim propustima i biće nam zadovoljstvo da ih ispravimo u sledećem izdanju.

Sadržaj

Uvod u izdanje iz 2012. godine (sa preštampanim revizijama iz 2015)..... 10

Poglavlje 1 – Obrazovanje o ljudskim pravima i Kompas: uvod

1.1. Uvod u obrazovanje o ljudskim pravima 16
1.2. Pristupi obrazovanju o ljudskim pravima u priručniku *Kompas* 28
1.3. Upotreba priručnika *Kompas* za obrazovanje o ljudskim pravima..... 44

Poglavlje 2. – Praktične aktivnosti i metode za obrazovanje o ljudskim pravima

Rezime aktivnosti..... 70
Sinoptička tabela aktivnosti prema temama, pregled i povezana prava 71
58 iskustvenih aktivnosti i metoda za obrazovanje o ljudskim pravima 76
Kalendar ljudskih prava 338
Pokretači 345
Aktivnosti za reviziju..... 350

Poglavlje 3 – Preduzimanje akcije za ljudska prava

O ovom poglavlju 357
3.1. OLJP i aktivizam..... 358
3.2. Jednostavne mere u borbi za ljudska prava 361
3.3. Osmišljavanje plana delovanja 368

Poglavlje 4 – Razumevanje ljudskih prava

Uvod..... 379
4.1. Šta su ljudska prava? 380
4.2. Evolucija ljudskih prava 393
4.3. Pravna zaštita ljudskih prava 399
4.4. Aktivizam za ljudska prava i uloga NVO 415
4.5. Pitanja i odgovori o ljudskim pravima..... 421
4.6. Zagonetke..... 424

Poglavlje 5 – Osnovne informacije o globalnim temama koje se tiču ljudskih prava

1. Deca.....	431
2. Građanstvo i učešće	432
3. Kultura i sport.....	433
4. Demokratija	434
5. Invaliditet i onesposobljenost	435
6. Diskriminacija i netolerancija	436
7. Obrazovanje	437
8. Životna sredina	438
9. Rodna pitanja	439
10. Globalizacija.....	440
11. Zdravstvo.....	441
12. Mediji	442
13. Migracije.....	443
14. Mir i nasilje.....	444
15. Siromaštvo	445
16. Veroispovest i vera.....	446
17. Sećanje	447
18. Rat i terorizam	448
19. Rad	449

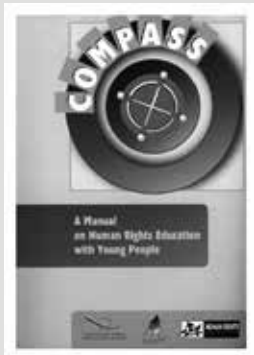
Prilozi

Izabrani međunarodni instrumenti o ljudskim pravima

Status ratifikacije važnijih međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima.....	453
Ujedinjene nacije	454
Savet Evrope	463

Rečnik pojmova	474
-----------------------------	------------

Dobro došli u *Kompas* i ovo revidirano izdanje!

Kompas je prvi put objavljen 2002. godine u okviru programa za obrazovanje mladih o ljudskim pravima Direktorata za mlade i sport Saveta Evrope. Svrha razvoja programa jeste ta što obrazovanje o ljudskim pravima – koje podrazumeva obrazovne programe i aktivnosti koje se bave promovisanjem jednakosti u oblasti ljudskog dostojanstva – jeste i ostaje od neprocenjivog značaja za oblikovanje dimenzija demokratskog građanstva za sve mlade ljude i za promovisanje kulture univerzalnih ljudskih prava.

Kompas je postao referentni priručnik za mnoge koji učestvuju u radu sa mladima zasnovanom na vrednostima i u neformalnom obrazovanju. Priručnik je trenutno dostupan na više od 30 jezika, od arapskog i japanskog do islandskog i baskijskog. U nekim državama postao je deo resursa za obrazovanje o pravima u školama, dok u drugim državama nije moguće njegovo korišćenje u školama. Avanture u koje se *Kompas* otisnuo širom Evrope često odražavaju suprotstavljenu realnost obrazovanja o ljudskim pravima: na jednoj strani ga promovišu, a na drugoj se bore protiv njega; neki ga hvale, a drugi preziru.

Uspešan put koji je utro *Kompas* prati njegov mlađi brat *Kompasito* – priručnik za obrazovanje dece o ljudskim pravima. Obe publikacije podržavaju sprovođenje Povelje Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava.

Kompas i njegovo objavljivanje na različitim jezicima predstavljaju sredstvo kojim je pitanje obrazovanja o ljudskim pravima stavljeno na dnevni red rada sa mladima i u plan i program brojnih obrazovnih ustanova. Nacionalne mreže za obrazovanje o ljudskim pravima uspostavljene su u nekoliko država u kojima jačaju aktivnosti organizacija za zaštitu ljudskih prava i zaposlenih u obrazovanju kako bi pravo na obrazovanje o ljudskim pravima postalo realnost za što veći broj dece i mladih širom Evrope. Forum za obrazovanje mladih o ljudskim pravima pod naslovom „Život, učenje i borba za ljudska prava“ održan u Budimpešti 2009. godine naglasio je značaj obrazovanja o ljudskim pravima u današnje vreme¹:

Ljudska prava se ne mogu braniti i promovisati samo pravnim instrumentima. Obrazovanje o ljudskim pravima – učenje o ljudskim pravima, kroz ljudska prava i za ljudska prava – od suštinskog je značaja kako bi se obezbedilo opšte razumevanje, poštovanje i promovisanje ljudskih prava.

Aktivnosti koje preduzimaju mladi i koje se preduzimaju za mlade kroz *Kompas* – priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima, jasno pokazuje da Savet Evrope može da se osloni na velikodušnost, strast i kompetencije mladih kako bi se obrazovanje o ljudskim pravima pretvorilo u realnost za mnoge mlade ljude. [...] Iskustva stečena kroz rad sa mladima i neformalno učenje uspešno su stavljena u službu projekata za obrazovanje o ljudskim pravima za sve uključene, uključujući i komplementarnost formalnog i neformalnog učenja.

Obrazovanje o ljudskim pravima ne može da predstavlja isključivu odgovornost nevladinih organizacija i organizacija za mlade. Takođe, ovim pitanjem ne mogu da se bave isključivo volonteri. Države imaju veliku odgovornost za sprovođenje obrazovanja o ljudskim pravima. One moraju da ga prigrle, podrže i održe na način koji predviđa ulogu formalnih i neformalnih obrazovnih sektora.

Iskustva stečena kroz Program za obrazovanje mladih o ljudskim pravima tokom prethodnih 10 godina poslužila su nam za konsolidaciju pristupa zasnovanog na ljudskim pravima usmerenog na intervencije za mlade i za delotvorno uvođenje obrazovanja o ljudskim pravima u glavne tokove u radu sa mladima i u politike za mlade.

Poruka Foruma
Život, učenje i borba za
ljudska prava

Za mnoge praktičare koji se bave obrazovanjem o ljudskim pravima, *Kompas* je postao sinonim za obrazovanje o ljudskim pravima. Međutim, obrazovanje o ljudskim pravima prevazilazi ono što donosi *Kompas*. *Kompas* ukazuje na putanje i predlaže načine za realizaciju obrazovanja o ljudskim pravima, ali prepušta izbor putanje i načina realizacije facilitatoru i na kraju samim učenicima.

Kompas nije ljudsko pravo; obrazovanje o ljudskim pravima jeste.

Staranje da *Kompas* bude relevantan u drugoj deceniji 21. veka

Tokom prvih 10 godina svog postojanja, *Kompas* se suočio sa brzim razvojem problema i izazova u pogledu ljudskih prava i obrazovanja o ljudskim pravima. Među ovim problemima ističu se ubrzanje procesa globalizacije, povećanje terorizma i odgovora u formi globalnog rata protiv terorizma, svetska finansijska kriza, uticaj klimatskih promena koje izazivaju ljudi, revolucije u Gruziji, Ukrajini i nekoliko arapskih zemalja, širenje interneta, ratovi u Iraku i Avganistanu, cunami i nuklearna katastrofa u Fukušimi, i mnogi drugi. *Kompas* je u tom trenutku očajnički pokušavao da ukaže na krize koje su se nizale jedna za drugom, a u nekim oblastima je i zastareo. Shodno tome, 2012. godine je objavljena revidirana i ažurirana verzija.

Naš primarni cilj bio je da učinimo *Kompas* iz 2012. godine relevantnim za drugu deceniju 21. veka. Uzeli smo u obzir ocene korisnika – prikupljene putem interneta i oflajn – kao i „ubrzanje istorije“; ono što je bilo važno 2002. godine nije jednako važno deset godina kasnije, a brojni drugi problemi dobili su na značaju. Tako je iz onoga što je bilo pre nastalo izdanje *Kompasa* iz 2012. godine kao mešavina starog i novog. Čitaoci i praktičari koji se bave ljudskim pravima utvrdili su da su informacije i aktivnosti koje obuhvataju aktuelne probleme i diskusije o kontroverznim pitanjima i dalje prisutne, fokus je i dalje na učenicima i još uvek se očekuje preduzimanje akcije.

Šta je drugačije u ovom izdanju?

Primitićete da su u izdanju iz 2015. godine Poglavlja 1–4 potpuno identična kao u izdanju iz 2012. godine. Ono što je drugačije jeste to što nedostaju detaljne osnovne informacije iz Poglavlja 5. To ne znači da su detaljne osnovne informacije nebitne; one zaista jesu veoma bitne! Detaljne informacije o devetnaest tema dostupne su putem interneta na www.coe.int/compass, gde se lakše održava njihova ažurnost. U ovom izdanju iz 2015. godine možete pronaći kraće Poglavlje 5, koje sadrži pregled tema i poziv da doprinesete održavanju aktuelnosti i relevantnosti osnovnih informacija kroz pružanje povratnih informacija.

Naša namera je da ovo izdanje iz 2015. godine zadovolji potrebe praktičara za dovoljnim i praktičnim priručnikom za obrazovanje o ljudskim pravima. Čuvanje osnovnih informacija na veb-stranici Saveta Evrope obezbeđuje da informacije uvek budu ažurne. Osim toga, time što ne štampamo 160 stranica osnovnih informacija, dobili smo priručnik koji je lakši, jeftiniji i koji čuva životnu sredinu time što štedi papir.

Kompas pruža smernice za obrazovanje o ljudskim pravima za učenike, edukatore i facilitatore. Međutim, svako od njih mora da osmisli sopstvenu putanju za učenje i delovanje u oblasti ljudskih prava.

Naš primarni cilj bio je da *Kompas* učinimo relevantnim za drugu deceniju 21. veka.

Osnovne vrednosti i pristupi koji su primenjeni u Kompas ostaju aktuelni. Kompas treba da bude:

Dovoljan: Korisnici mogu da pronađu sve što im je potrebno za uvođenje i istraživanje oblasti obrazovanja mladih o ljudskim pravima.

Spreman za upotrebu: Predložene aktivnosti ne zahtevaju dodatne resurse niti dugotrajnu pripremu.

U toku sa pitanjima koja se tiču mladih: Aktivnosti i pitanja koja se tiču ljudskih prava mogu se lako povezati sa zabrinutostima i stavovima adolescenata i mladih.

Praktičan i iskustveni: Sve aktivnosti uključuju i predloge za praktičnu primenu onoga što je naučeno, čime se učesnici angažuju više nego kroz same kognitivne procese.

Prikladan za formalno i neformalno obrazovanje: lako su aktivnosti razvijene za okruženje neformalnog obrazovanja, skoro sve aktivnosti se uz određena prilagođavanja, na primer u pogledu trajanja, mogu primeniti u školskim učionicama.

Prilagodljiv: Sve aktivnosti se mogu prilagoditi kontekstu, grupi i društvu u kojem se „realizuju“. Predlozi u pogledu izmena pomažu facilitatorima da kreiraju sopstvene varijacije.

Polazna tačka: Zainteresovani facilitatori i edukatori mogu da pronađu obilje predloga i resursa za dublju analizu određenih pitanja ili za detaljnije učenje o ljudskim pravima.

Generički i holistički: Kompas može da se koristi za bilo koje pitanje ljudskih prava i za bilo koji nivo znanja učenika. Program se zasniva na inkluzivnom i holističkom pristupu učenju koji integriše vrednosti, stavove, veštine i znanja.

Vreme je da počnemo!

Kompas je napisan za sve one koji su zainteresovani za ljudska prava i koji žele da učestvuju u obrazovanju o ljudskim pravima. Oni koji koriste Kompas po prvi put treba da znaju da nismo imali nikakve pretpostavke o prethodnom znanju o ljudskim pravima i o obrazovanju o ljudskim pravima, kao ni o temama koje smo izabrali za obradu. Takođe, nismo imali nikakve pretpostavke o prethodnim iskustvima u pogledu predavanja ili vođenja aktivnosti. Pružena je sveobuhvatna podrška za vođenje aktivnosti, kao i za prilagođavanje i razvoj aktivnosti prema potrebama učenika i datih okolnosti u praksi. Postoji i poseban odeljak sa savetima za predavače. Za neke, „preduzimanje akcije“ može na prvi pogled da bude problematično, zbog čega se u Poglavlju 3 detaljno bavimo ovim konceptom i objašnjavamo njegovu ulogu u procesu obrazovanja.

Kompas predstavlja izvor informacija, alata i saveta za obrazovanje o ljudskim pravima. Shodno tome, ovaj priručnik može da se koristi na različite načine i ne postoji određena polazna tačka. Međutim, preporučujemo da počnete od sadržaja na prethodnim stranicama, da prelistate priručnik i upoznate se sa njegovom opštom strukturom i sadržajem. Čitaoci su u početku najviše zainteresovani za aktivnosti. To je u redu, ali preporučujemo vam da barem pročitate poglavlje 1.3 „Upotreba Kompassa za obrazovanje o ljudskim pravima“ pre nego što pređete na bilo koju od aktivnosti.

Nadamo se da uživate u korišćenju ovog izdanja priručnika Kompas iz 2015. godine. Molimo da nas obavestite ako smo uspeli da vam pružimo informacije i alate koji su vam potrebni i pomozite nam da unapredimo sadržaj slanjem povratnih informacija na www.coe.int/compass.

Završne napomene

¹ Poruka učesnika Foruma pod nazivom „Život, učenje i borba za ljudska prava“, izveštaj koji je pripremio Gavan Titley, Savet Evrope, 2010.

Poglavlje 1.

Ljudska prava Obrazovanje i *Kompas*: uvod

Sadržaj ovog poglavlja

1. Uvod u obrazovanje o ljudskim pravima	16
1.1 Šta su ljudska prava?	16
1.2 Definisanje obrazovanja o ljudskim pravima	17
1.3 Obrazovanje o ljudskim pravima jeste osnovno ljudsko pravo	19
1.4 Obrazovanje o ljudskim pravima u Ujedinjenim nacijama	20
1.5 Obrazovanje o ljudskim pravima u Evropi	21
1.6. Politika za mlade i obrazovanje o ljudskim pravima	23
1.7 OLJP sa mladima	26
1.8 Ka kulturi ljudskih prava	26
2. Pristupi obrazovanju o ljudskim pravima u <i>Kompasu</i>	28
2.1 OLJP u različitim obrazovnim okruženjima	29
2.2 Pedagoška osnova OLJP u priručniku <i>Kompas</i>	31
2.3 OLJP, proces i ishod	34
2.4 OLJP i druge oblasti obrazovanja	37
2.5 Često postavljana pitanja o integraciji OLJP u rad sa mladima	42
3. Upotreba priručnika <i>Kompas</i> za obrazovanje o ljudskim pravima	44
3.1 Šta se nalazi u priručniku <i>Kompas</i>	44
3.2 Facilitacija	45
3.3 Opšti saveti za korisnike	47
3.4 Opšti saveti za sprovođenje aktivnosti	50
3.5 Prilagođavanje aktivnosti iz priručnika <i>Kompas</i> vašim potrebama	55
3.6 Posebne napomene za predavače	58
3.7 Osnovne metode koje podržavaju aktivnosti opisane u priručniku <i>Kompas</i>	60

1. Uvod u obrazovanje o ljudskim pravima

„Svaki pojedinac i svaki organ društva ... treba da teži učenju i obrazovanju u cilju unapređenja poštovanja ovih prava i sloboda.“

Preambula Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, 1948. godina

„Učenje i obrazovanje u cilju unapređenja poštovanja ovih prava i sloboda“ predstavlja osnovu obrazovanja o ljudskim pravima (OLJP). Međutim, pre nego što razmotrimo šta obrazovanje o ljudskim pravima predstavlja i kako se sprovodi u praksi, neophodno je da pojasnimo šta su ta „prava i slobode“ kojima se OLJP bavi. Stoga počinjemo od kratkog uvoda u ljudska prava.

1.1 Šta su ljudska prava?

Tokom istorije, svako društvo je razvijalo sisteme koji su imali za cilj da obezbede socijalnu koheziju kroz kodifikovanje prava i obaveza njegovih građana. Međunarodna zajednica je konačno 1948. godine postigla saglasnost oko kodeksa prava koja će biti obavezujuća za sve države; tako je nastala Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDLJP). Nakon 1948. godine postignuta je saglasnost za brojne druge dokumente koji se bave ljudskim pravima, uključujući, na primer, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima iz 1950. godine i Konvenciju o pravima deteta (KPD) iz 1990. godine.

Ljudska prava odražavaju osnovne ljudske potrebe; njima se utvrđuju osnovni standardi bez kojih nije moguć dostojanstven život ljudi. Ljudska prava se tiču jednakosti, dostojanstva, poštovanja, slobode i pravde. Primeri prava uključuju zabranu diskriminacije, pravo na život, pravo na slobodu govora, pravo na brak i porodicu i pravo na obrazovanje. (Sažetak i celokupan tekst UDLJP dostupni su u prilogima).

Ljudska prava su primenjiva na sve ljude jednako, ona su univerzalna i večna. Ljudska prava su univerzalna, što znači da su ista za sva ljudska bića u svakoj državi. Ona su neotuđiva, neodvojiva i međusobno povezana, što znači da ne mogu biti oduzeta – nikada; sva prava su jednako važna i međusobno se dopunjavaju, na primer, pravo na učešće u organima vlasti i na slobodne izbore zavisi od prava na slobodu govora.

Kako ljudi mogu da koriste i brane svoje ljudska prava ako nikada nisu učili o njima? Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDLJP) potvrđuje ovu ideju u svojoj preambuli, a u članu 26 daje svima pravo na obrazovanje koje treba da „ojača poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda“. Cilj obrazovanja o ljudskim pravima jeste da se stvori svet koji neguje kulturu ljudskih prava. To je kultura u kojoj se jednako poštuju prava svih i sama prava; kultura u kojoj ljudi razumeju svoja prava i obaveze, prepoznaju kršenja ljudskih prava i preduzimaju aktivnosti u cilju zaštite prava drugih. To je kultura u kojoj ljudska prava predstavljaju jednako neizostavan deo života pojedinca kao što to predstavljaju jezik, običaji, umetnost i veze sa određenim mestom.

Kako ljudi mogu da koriste i brane svoje ljudska prava ako nikada nisu učili o njima?

1.2 Definisane obrazovanja o ljudskim pravima

Od 1948. godine, preduzeto je mnoštvo raznovrsnih aktivnosti – i još uvek se preduzima – u interesu obrazovanja o ljudskim pravima. Postojanje različitih načina za sprovođenje obrazovanja o ljudskim pravima je potpuno opravdano, imajući u vidu da pojedinci posmatraju svet na različite načine, edukatori rade u različitim okruženjima i u okviru različitih organizacija, dok javni organi imaju različite ciljeve; stoga, iako su načela ista, sprovođenje u praksi se razlikuje. Kako bi se stvorila slika o različitim oblicima učenja i aktivnostima koje se organizuju, poučno je razmotriti uloge i interese različitih „pojedina i organa društva“ kako bi se istražilo kako oni prenose fokus i obim svojih interesa u oblasti obrazovanja o ljudskim pravima.

Svetska konferencija o ljudskim pravima je 1993. godine opisala obrazovanje o ljudskim pravima kao „osnovni element za unapređenje i postizanje stabilnih i skladnih odnosa između zajednica i za negovanje međusobnog razumevanja, tolerancije i mira“. Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 1994. godine proglasila Dekadu Ujedinjenih nacija za obrazovanje o ljudskim pravima (1995–2004) i pozvala sve države članice UN da promovisu „edukaciju, širenje i informativne napore usmerene na izgradnju opšte kulture ljudskih prava“. Shodno tome, države su počele da ulažu veće napore u promovisanje obrazovanja o ljudskim pravima, prvenstveno kroz državne obrazovne programe. Kako države imaju za cilj negovanje međunarodnih odnosa, održavanje prava i reda i opšteg funkcionisanja društva, one često posmatraju OLJP kao način za promovisanje mira, demokratije i društvenog poretka.

Svrha Saveta Evrope jeste da stvori opšti demokratski i pravni prostor na čitavom evropskom kontinentu u kojem se neguje poštovanje osnovnih vrednosti: ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Ovaj fokus na vrednosti ogleda se u svim definicijama OLJP. Na primer, u pogledu angažovanosti u cilju obezbeđivanja aktivnog učešća mladih u donošenju odluka i sprovođenju aktivnosti na lokalnom i regionalnom nivou, Program za obrazovanje mladih o ljudskim pravima Saveta Evrope definiše OLJP kao:

„... obrazovne programe i aktivnosti koji se fokusiraju na unapređenje **jednakosti u sferi ljudskog dostojanstva**¹, u kombinaciji sa drugim programima, kao što su oni koji promovisu interkulturalno učenje, učešće i osnaživanje manjina.“

Povelja Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava (2010)² definiše OLJP kao obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, praktičnu primenu i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika znanjem, veštinama, razumevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, **osposobe učenike da doprinesu razvoju i odbrani univerzalne kulture ljudskih prava u društvu**, a sve u cilju unapređenja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Postoje i druge definicije obrazovanja o ljudskim pravima, kao što je ona koju nudi Amnesty International: OLJP je **proces** kojim ljudi uče o svojim pravima i pravima drugih ljudi u okviru participativnog i interaktivnog učenja.

 Obrazovni programi i aktivnosti koji se fokusiraju na unapređenje jednakosti u sferi ljudskog dostojanstva

Azijsko-pacifički regionalni centar za resurse za obrazovanje o ljudskim pravima naročito upućuje na odnos između ljudskih prava i života ljudi koji učestvuju u OLJP:

OLJP je **participativan proces** koji uključuje namerno osmišljene skupove aktivnosti učenja koristeći znanja o ljudskim pravima, vrednosti i veštine kao sadržaje usmerene ka široj javnosti kako bi se pripadnicima šire javnosti omogućilo da razumeju svoja iskustva i preuzmu kontrolu nad svojim životom.

Svetski program Ujedinjenih nacija za obrazovanje o ljudskim pravima definiše OLJP kao: *obrazovanje, obuka i informacije usmerene na razvoj univerzalne kulture ljudskih prava*. Sveobuhvatno obrazovanje o ljudskim pravima ne samo da pruža znanja o ljudskim pravima i mehanizme za njihovu zaštitu, već takođe pruža veštine potrebne za unapređenje, zaštitu i primenu ljudskih prava u svakodnevnim životima. Obrazovanje o ljudskim pravima neguje stavove i ponašanja koji su potrebni za poštovanje ljudskih prava svih članova društva.

Kultura u kojoj se ljudska prava uče, žive i brane.

Narodni pokret za učenje o ljudskim pravima daje prednost *učenju* o ljudskim pravima radije nego obrazovanju o ljudskim pravima i stavlja poseban fokus na **ljudska prava kao način života**. Naglasak na učenju, umesto na obrazovanju, takođe ima za cilj da obezbedi oslanjanje na pojedinačne procese otkrivanja ljudskih prava i njihovu primenu u svakodnevnom životu pojedinca.

Drugi organi društva uključuju nevladine i lokalne organizacije koje generalno pružaju podršku ranjivim grupama, zalažu se za zaštitu životne sredine, prate rad državne uprave, poslovnog sektora i institucija, te se zalažu za društvene promene. Svaka nevladina organizacija donosi svoje stanovište o OLJP. Tako, na primer, Amnesty International veruje da „obrazovanje o ljudskim pravima predstavlja osnovu za rešavanje osnovnih uzroka kršenja ljudskih prava, sprečavanje zloupotreba ljudskih prava, borbu protiv diskriminacije, unapređenje ravnopravnosti i poboljšanje učešća ljudi u demokratskim procesima donošenja odluka”.³

OLJP mora da uvede rodnu svest u glavne tokove i da uključuje dimenziju interkulturalnog učenja.

Na Forumu za obrazovanje o ljudskim pravima pod naslovom *Život, učenje i borba za ljudska prava*, koji je okupljao mlade i bio namenjen mladima i koji je održan u Budimpešti u oktobru 2009. godine, situacija u kojoj se mladi Evropljani nalaze u današnje vreme opisana je kao „neizvesna i nestabilna, što u velikoj meri ometa jednake mogućnosti za mnoge mlade ljude da daju svoj smisleni doprinos društvu [...] ljudska prava, a naročito socijalna prava i zaštita od diskriminacije, zvuče kao prazne reči, ako ne i kao lažna obećanja. Dugotrajne situacije koje karakterišu diskriminacija i socijalna isključenost nisu prihvatljive i ne mogu se tolerisati.” Stoga, zabrinuti u pogledu jednakih mogućnosti i diskriminacije, učesnici foruma su se složili da „obrazovanje o ljudskim pravima mora sistematski da uvede rodnu osetljivost i rodnu ravnopravnost u glavne tokove. Pored toga, ono mora da uključuje dimenziju interkulturalnog učenja; [...] Očekujemo od Saveta Evrope da [...] uvede pitanja manjina u glavne tokove u svim svojim programima za obrazovanje o ljudskim pravima, uključujući i pitanja roda, etničke pripadnosti, veroispovesti ili vere, sposobnosti i seksualne orijentacije”.

Države i NVO često posmatraju OLJP iz perspektive ishoda u formi željenih prava i sloboda, dok stručna zajednica u oblasti obrazovanja, poređenja radi, veći akcenat stavlja na vrednosti, načela i moralne izbore. Betty Reardon u svom delu *Obrazovanje za ljudsko dostojanstvo* objavljenom 1995. godine navodi da je „okvir za obrazovanje

o ljudskim pravima predviđen kao socijalno obrazovanje zasnovano na načelima i standardima [...] koji imaju za cilj da neguju kapacitete za donošenje moralnih odluka, zauzimanje principijelnih stavova o problemima – drugim rečima, za razvoj moralnog i intelektualnog integriteta“⁴

Treneri, facilitatori, predavači i drugi praktičari za obrazovanje o ljudskim pravima koji rade direktno sa mladima često posmatraju ovo pitanje iz ugla kompetencija i metodologije.

Nadamo se da smo jasno dali do znanja da različite organizacije, pružaoci obrazovnih usluga i učesnici u obrazovanju o ljudskim pravima koriste različite definicije prema sopstvenim filozofijama, svrhama, ciljnim grupama ili članovima. Međutim, postoji opšti konsenzus da obrazovanje o ljudskim pravima uključuje tri dimenzije:

- Učenje **o** ljudskim pravima, znanje o ljudskim pravima, šta su ljudska prava i kako se čuvaju ili štite;
- Učenje **kroz** ljudska prava, prepoznavanje *konteksta* i *načina* kako je učenje o ljudskim pravima organizovano i kako se prenosi, da ono mora biti u skladu sa vrednostima ljudskih prava (npr. učešćem, slobodom misli i izražavanja itd.), i da je u obrazovanju o ljudskim pravima *proces* učenja jednako važan kao i sadržaj učenja;
- Učenje **za** ljudska prava kroz razvoj veština, stavova i vrednosti učenika za potrebe primene vrednosti ljudskih prava u njihovim životima i za preduzimanje aktivnosti, samostalno ili u saradnji sa drugima, u cilju unapređenja i zaštite ljudskih prava.

Iz ovoga sledi da, kada razmišljamo o tome kako realizovati OLJP, kako pomoći ljudima da steknu neophodna znanja, veštine i stavove kako bi mogli da igraju svoju ulogu u kulturi ljudskih prava, shvatamo da ne možemo „podučiti“ nekoga o OLJP, već da se to mora naučiti kroz iskustvo. Dakle, OLJP je istovremeno i obrazovanje koje se stiče **kroz** izloženost ljudskim pravima u praksi. To znači da **kako** i **gde** se OLJP odvija mora da odražava vrednosti ljudskih prava (učenje **u** ljudskim pravima); kontekst i aktivnosti moraju da budu takvi da dostojanstvo i ravnopravnost predstavljaju neodvojiv deo prakse.

U priručniku *Kompas* posebno smo se pobrinuli da, bez obzira na to koliko zanimljive i zabavne metode i aktivnosti mogu da budu, upućivanje na ljudska prava je neophodno kako bi učenje o ljudskim pravima bilo verodostojno. Takođe su navedeni i različiti predlozi za preduzimanje akcije.

1.3 Obrazovanje o ljudskim pravima je osnovno ljudsko pravo

Ljudska prava su važna jer nijedan pojedinac ne može da preživi sam, a nepravde umanjuju kvalitet života na ličnom, lokalnom i globalnom nivou. Ono što radimo mi u Evropi utiče na ono što se dešava drugde u svetu. Na primer, odeća koju nosimo može da bude proizvedena primenom dečijeg rada u Aziji, dok ostavština evropske kolonijalne istorije doprinosi političkim i verskim neredima u Iraku, Somaliji i Avganistanu, zbog čega očajni tražioci azila kucaju na naša vrata. Slično tome, milioni ljudi u Africi i Aziji suočeni su sa raseljavanjem zbog posledica klimatskih promena koje su u velikoj meri izazvane aktivnostima industrijalizovanih nacija. Međutim, problem nije u tome što se kršenja

Obrazovanje o ljudskim pravima tiče se učenja o ljudskim pravima

Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava.

Član 26 UDLJP

Ljudskih prava u drugim delovima sveta odražavaju na nas; naša dužnost da brinemo o drugima predstavlja suštinsku moralnu obavezu koja leži u središtu svih kultura i veroispovesti. Kršenja ljudskih prava se dešavaju svuda, ne samo u drugim zemljama, nego i kod nas, i to je razlog zašto je OLJP toliko bitno. Samo uz punu svest, razumevanje i poštovanje ljudskih prava možemo razviti kulturu u kojoj se ljudska prava poštuju, a ne krše. Pravo na obrazovanje o ljudskim pravima se stoga sve više prepoznaje kao ljudsko pravo samo po sebi.

OLJP nije samo moralno pravo, već i zakonsko pravo prema međunarodnom pravu. Član 26 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima navodi da svako ima pravo na obrazovanje i da „obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama, kao i delatnost Ujedinjenih nacija za očuvanje mira“. Pored toga, član 28 Konvencije o pravima deteta navodi da „disciplina u školi treba da se sprovodi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta. Obrazovanje treba da bude usmereno na razvoj ličnosti, talenata i sposobnosti deteta, na poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, na odgovoran život u slobodnom društvu, razumevanje, trpeljivost i ravnopravnost, razvoj poštovanja za prirodno okruženje“.

OLJP je takođe i legitiman politički zahtev. Poruka sa Foruma „Život, učenje i borba za ljudska prava“ prepoznaje da su „vrednosti kojima se vode aktivnosti Saveta Evrope univerzalne vrednosti za sve nas i proističu iz neodvojivog dostojanstva svakog ljudskog bića“. Poruka prevazilazi puko podsećanje da su ljudska prava više od same inspiracije: ona takođe predstavljaju moralne i političke zahteve koji se primenjuju na odnose između država i ljudi, kao i na odnose u okviru država i među ljudima.

1.4 Obrazovanje o ljudskim pravima u Ujedinjenim nacijama

Ujedinjene nacije igraju nezamenjivu ulogu u pogledu obrazovanja o ljudskim pravima širom sveta. Svetska konferencija o ljudskim pravima održana u Beču 1993. godine ponovo je potvrdila suštinsku ulogu koju obrazovanje o ljudskim pravima, obuke i informisanje javnosti igraju u unapređenju ljudskih prava. Generalna skupština je 1994. godine proglasila Deceniju Ujedinjenih nacija za obrazovanje o ljudskim pravima, što je obuhvatalo period od 1. januara 1995. do 31. decembra 2004. godine.

Kao rezultat evaluacije Decenije, 2004. godine osnovan je Svetski program za obrazovanje o ljudskim pravima. Prva faza programa bavila se obrazovanjem o ljudskim pravima u sistemima osnovnog i srednjeg obrazovanja. Od svih država se očekivalo da razviju i podstaknu razvoj inicijativa u okviru Svetskog programa i pripadajućeg Akcionog plana. Savet za ljudska prava odlučio je da se druga faza (2010–2014) bavi obrazovanjem o ljudskim pravima u visokom obrazovanju i programima za obuku o ljudskim pravima za nastavnike i edukatore, državne službenike, organe za sprovođenje zakona i pripadnike vojske na svim nivoima. Shodno tome, u septembru 2010. godine usvojen je Akcioni plan za drugu fazu, koji je pripremila kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Akcioni plan je takođe podsticao države članice

Ljudska prava su više od same inspiracije.

Svetski program za OLJP uspostavljen je 2004. godine u cilju promovisanja razvoja kulture ljudskih prava.

da nastave sa sprovođenjem obrazovanja o ljudskim pravima u sistemima osnovnog i srednjeg obrazovanja. Svetski program otvorenog tipa ostao je kao zajednički kolektivni okvir za delovanje, kao i platforma za saradnju između državnih institucija i svih drugih zainteresovanih strana.

U decembru 2011. godine, Generalna skupština usvojila je Deklaraciju Ujedinjenih nacija o obrazovanju i obukama o ljudskim pravima. Ova Deklaracija se smatra pionirskom zbog toga što predstavlja prvi instrument koji je posvećen posebno OLJP i stoga predstavlja dragoceni alat za širenje i podizanje svesti o značaju OLJP. Deklaracija prepoznaje da „svako ima pravo da zna, traži i dobije informacije o svim ljudskim pravima i osnovnim slobodama i treba da ima pristup obrazovanju i obukama o ljudskim pravima“ i da su „obrazovanje i obuke o ljudskim pravima neophodni za unapređenje univerzalnog poštovanja svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, u skladu sa načelima univerzalnosti, neodvojivosti i međusobne zavisnosti ljudskih prava“. Deklaracija takođe sadrži i široku definiciju obrazovanja i obuka o ljudskim pravima koja obuhvata obrazovanje o, kroz i za ljudska prava.

U Deklaraciji se navodi da države snose primarnu odgovornost „za unapređenje i obezbeđivanje obrazovanja i obuka o ljudskim pravima“ (član 7).

U okviru sistema UN, obrazovanje o ljudskim pravima koordinira Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, sa sedištem u Ženevi, pod okriljem Saveta za ljudska prava.

1.5 Obrazovanje o ljudskim pravima u Evropi

Savet Evrope

Za države članice Saveta Evrope, ljudska prava treba da znače mnogo više od samih izjava: ljudska prava su deo njihovog pravnog okvira i stoga treba da budu sastavni deo obrazovanja mladih ljudi. Evropske nacije dale su značajan doprinos najznačajnijem proglasu o ljudskim pravima iz 20. veka, Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 10. decembra 1948. godine. Evropska konvencija o ljudskim pravima, koja je primenjiva u svim državama članicama Saveta Evrope, pronašla je inspiraciju u i preuzela načela iz UN-ovog dokumenta, a usvojena je dve godine kasnije. Za pojavu ljudskih prava kakva danas poznajemo u velikoj meri zaslužna su užasna kršenja ljudskih prava tokom Drugog svetskog rata u Evropi i šire.

Davne 1985. godine, Komitet ministara izdao je Preporuku R(85)7 državama članicama Saveta Evrope o podučavanju i učenju o ljudskim pravima u školama. Preporuka naglašava da svi mladi treba da uče o ljudskim pravima u okviru pripreme za život u pluralističkoj demokratiji.

Preporuka je ponovljena na Drugom samitu Saveta Evrope (1997), kada su šefovi država i vlade država članica odlučili da „pokrenu inicijativu za obrazovanje demokratskog građanstva u cilju povećanja svesti građana o njihovim pravima i obavezama u demokratskom društvu“. Projekat pod nazivom Obrazovanje za demokratsko građanstvo koji je usledio odigrao je ključnu ulogu u promovisanju i podržavanju uključivanja obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja o ljudskim pravima u školske sisteme.

„Svaki pojedinac i svaki organ društva... treba da teži učenju i obrazovanju u cilju unapređenja poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda“

Preambula Deklaracije Ujedinjenih nacija o obrazovanju i obukama o ljudskim pravima.

Posvećenost ljudskim pravima je takođe posvećenost obrazovanju o ljudskim pravima.

Ulaganje u obrazovanje o ljudskim pravima obezbeđuje budućnost za sve; kratkoročna uskraćivanja obrazovanja dovode do dugoročnih gubitaka.

Poruka Foruma Život, učenje i borba za ljudska prava 2009.

Uspostavljanje Programa za obrazovanje mladih o ljudskim pravima, kao i objavljivanje i prevođenje priručnika *Kompas* i nešto kasnije priručnika *Kompasito*, dodatno su doprineli priznavanju obrazovanja o ljudskim pravima, naročito kroz neformalno obrazovanje i rad sa mladima.

Tokom 2010. godine, Komitet ministara usvojio je Povelju Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko društvo i obrazovanju za ljudska prava u okviru Preporuke CM/Rec (2010) 7. Povelja poziva države članice da integrišu obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava u planove i programe formalnog obrazovanja na predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom nivou, kao i u opšte stručno obrazovanje i usavršavanje. Povelja takođe poziva države članice „da neguju ulogu nevladinih organizacija i organizacija za mlade u obrazovanju za demokratsko građanstvo i u obrazovanju za ljudska prava, naročito u okviru neformalnog obrazovanja. Države članice treba da prepoznaju ove organizacije i njihove aktivnosti kao dragoceni deo obrazovnog sistema, da im pruže svu moguću podršku i da maksimalno iskoriste stručnost kojom mogu da doprinesu svim oblicima obrazovanja.“

„Pružanje prilike za obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava svim ljudima na svojim teritorijama“ treba da bude cilj državnih politika i zakona koji se bave OLJP u skladu sa poveljom. Povelja utvrđuje ciljeve i načela za obrazovanje o ljudskim pravima i preporučuje aktivnosti u oblasti nadzora, evaluacije i istraživanja. Povelju prati obrazloženje koje pruža detalje i primere sadržaja i praktične primene povelje.

Uloga obrazovanja o ljudskim pravima u vezi sa zaštitom i unapređenjem ljudskih prava u Savetu Evrope dodatno je ojačana osnivanjem pozicije Komesara za ljudska prava 1999. godine. Komesaru je poveren zadatak „promovisanja *obrazovanja i svesti o ljudskim pravima*“, kao i zadatak pružanja podrške državam članicama u sprovođenju standarda ljudskih prava, utvrđivanja potencijalnih nedostataka u zakonima i praksama, kao i pružanja saveta u pogledu zaštite ljudskih prava širom Evrope.

U izvršavanju svojih ovlašćenja, Komesar posebnu pažnju posvećuje obrazovanju o ljudskim pravima i smatra da se ljudska prava mogu ostvariti samo ako su ljudi obavešteni o svojim pravima i ako znaju kako da ih ostvare. Obrazovanje o ljudskim pravima stoga predstavlja ključni element efikasnog sprovođenja evropskih standarda. U brojnim izveštajima Komesar je pozvao nacionalne organe da podrže obrazovanje o ljudskim pravima. Deca školskog uzrasta i mladi, ali i nastavnici i državni službenici, moraju se edukovati kako bi promovisali vrednosti tolerancije i poštovanja drugih ljudi. U mišljenju pod nazivom „Obrazovanje o ljudskim pravima je prioritet – neophodne su konkretnije mere“⁵, Komesar navodi da je „veći akcenat stavljen na pripremu učenika za tržište rada nego na razvoj životnih veština koje bi obuhvatile i vrednosti ljudskih prava“. Neophodno je da postoje „ljudska prava kroz obrazovanje“ i „ljudska prava u obrazovanju“.

Promovisanje prava na obrazovanje o ljudskim pravima u Savetu Evrope je stoga međusektorsko i multidisciplinarno.

Savet Evrope usaglašava i koordinira svoj rad u oblasti OLJP sa drugim međunarodnim organizacijama, uključujući i UNESCO, Kancelariju visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, OSCE (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju u Evropi) i Agenciju za osnovna prava Evropske unije. Komesar takođe postupa u svojstvu regionalnog koordinatora Svetskog programa Ujedinjenih nacija za obrazovanje o ljudskim pravima.

Države članice treba da teže „pružanju prilika za obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava svim ljudima na svojim teritorijama“.

Povelja Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava

Evropski Vergeland centar

Evropski Vergeland centar, sa sedištem u Oslu u Norveškoj, predstavlja centar za resurse koji radi na obrazovanju za međukulturno razumevanje, ljudska prava i demokratsko građanstvo. Centar je osnovan 2008. godine kao projekat saradnje između Norveške i Saveta Evrope. Najvažnije ciljne grupe jesu zaposleni u sektoru obrazovanja, istraživači, donosioci odluka i drugi multiplikatori.

Aktivnosti Vergeland centra uključuju sledeće:

- obuke trenera, predavača i drugih edukatora
- aktivnosti istraživanja i razvoja
- usluge organizovanja konferencija i umrežavanja, uključujući i formiranje mrežne baze podataka stručnjaka
- elektronsku platformu za deljenje informacija, obrazovnih materijala i dobrih praksi.

www.theewc.org

Evropska unija

Evropska unija je 2007. godine osnovala Agenciju za osnovna prava (AOP) kao savetodavno telo koje ima za cilj da obezbedi zaštitu osnovnih prava ljudi koji žive u Evropskoj uniji. Agencija za osnovna prava, sa sedištem u Beču u Austriji, jeste nezavisno telo Evropske unije (EU) osnovano da pruži pomoć i stručnu podršku Evropskoj uniji i njenim državama članicama u sprovođenju zakona Zajednice koji se tiču pitanja osnovnih prava. AOP takođe ima zadatak da podiže svest javnosti o osnovnim pravima, koja uključuju ljudska prava definisana Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i prava propisana Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima.

www.fra.europa.eu

Programi za mlade u Evropskoj uniji tokom godina posvećivali su posebnu pažnju ravnopravnosti, aktivnom građanstvu i obrazovanju o ljudskim pravima. Mnogi programi za mlade sprovedeni u okviru programa za mlade i programa Erasmus zasnivaju se na neformalnom učenju i pružaju važne prilike mladima da otkriju vrednosti ljudskih prava i značaj obrazovanja o ljudskim pravima.

1.6 Politika za mlade i obrazovanje o ljudskim pravima

Savet Evrope ima dugu istoriju povezivanja mladih ljudi sa procesom izgradnje Evrope, te posmatra politiku za mlade kao sastavni deo svog rada. Prve aktivnosti za mlade lidere organizovane su 1967. godine, a 1972. godine osnovani su Evropski centar za mlade i Evropska fondacija za mlade. Odnos između Saveta Evrope i mladih neprestano se razvija od tada, pri čemu mladi i organizacije za mlade predstavljaju važne aktere i partnere u ključnim trenucima za organizaciju i za Evropu. Bilo da je reč o procesima demokratizacije bivših komunističkih zemalja, o izgradnji mira i transformacije sukoba u područjima zahvaćenim sukobima ili o borbi protiv rasizma, antisemitizma, ksenofobije ili netolerancije, mladi ljudi i njihove organizacije su uvek mogli da računaju na Savet Evrope, a slično tome Savet Evrope je uvek mogao da se osloni na njih. Osetljiva i dubinska bezbednost evropskog kontinenta ne može se zamisliti bez doprinosa obrazovanja o ljudskim pravima i demokratskog učešća.

Navedeni cilj politike za mlade Saveta Evrope jeste da „mladim ljudima, tj. mladićima i devojka, pruži jednake mogućnosti i iskustva koja će im omogućiti da razvijaju znanja, veštine i kompetencije pomoću kojih mogu da igraju svoju ulogu u svim aspektima društva“⁶.

Pružanje jednakih mogućnosti i iskustava omogućava mladima da dobro odigraju svoju ulogu u društvu.

Uloga koju igraju mladi, organizacije za mlade i politike za mlade u promovisanju prava na obrazovanje o ljudskim pravima je takođe jasno navedena u prioritetima Saveta Evrope koji se tiču politike za mlade, među kojima se Ljudska prava i Demokracija sprovode stavljajući poseban akcenat na:

- obezbeđivanje da mladi ljudi mogu u potpunosti da uživaju svoja ljudska prava i ljudsko dostojanstvo, uz podsticanje njihovog angažovanja u ovom smislu
- promovisanje aktivnog učešća mladih u demokratskim procesima i strukturama
- pružanje jednakih mogućnosti za učešće svih mladih ljudi u svim aspektima njihovih svakodnevnih života
- efikasno sprovođenje rodne ravnopravnosti i sprečavanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja
- povećanje svesti, obrazovanja i delovanja mladih u pogledu zaštite životne sredine i održivog razvoja
- obezbeđivanja pristupa informacijama i savetodavnim uslugama za sve mlade ljude.

Druga dva tematska prioriteta – Zajednički život u raznolikim društvima i Socijalna inkluzija mladih – takođe su usko povezana sa aktivnostima koje se tiču obrazovanja o ljudskim pravima.

Politika Saveta Evrope za mlade takođe predviđa blisku saradnju između politika za decu i politika za mlade, imajući u vidu da se ove dve grupe, deca i mladi ljudi, u velikoj meri preklapaju.

www.coe.int/act4hre

Na proslavi 50. godišnjice Evropske konvencije o ljudskim pravima 2000. godine, Direktor za mlade i sport predstavio je svoj Program za obrazovanje mladih o ljudskim pravima. Program je obezbedio uvođenje OLJP u glavne tokove rada Saveta sa mladima, u politiku za mlade i u rad mladih. Mladi ljudi i organizacije za mlade preuzeli su centralnu ulogu u programu kao edukatori i zaštitnici ljudskih prava, te su dali značajne doprinose radu Saveta Evrope.

Dodatnu dimenziju programa predstavlja objavljivanje priručnika Kompas 2002. godine i njegovo kasnije prevođenje na više od 30 jezika. Program evropskih i nacionalnih kurseva obuka za trenere i multiplikatore doprineo je pojavi formalnih i neformalnih mreža edukatora i pobornika OLJP koje daju vidljive rezultate, iako se suštinski razlikuju od jedne države do druge. Uspeh programa za obrazovanje mladih o ljudskim pravima zasniva se na:

- podršci ključnim regionalnim i nacionalnim aktivnostima za obučavanje trenera i mladih radnika u državama članicama, čiji rad je organizovan u saradnji sa nacionalnim organizacijama i institucijama
- razvoju formalnih i neformalnih mreža organizacija i edukatora za obrazovanje o ljudskim pravima uz primenu neformalnih pristupa učenju na evropskom i nacionalnom nivou
- uvođenju pristupa i metoda obrazovanja o ljudskim pravima u opšti program aktivnosti sektora mladih Saveta Evrope
- razvoju inovativnih obuka i pristupa učenju, kao i standarda kvaliteta za obrazovanje o ljudskim pravima i neformalno učenje, kao što su uvođenje e-učenja posredstvom Napredne Kompas obuke na temu obrazovanja o ljudskim pravima

- obezbeđivanju obrazovnih pristupa i resursa za evropsku kampanju namenjenu mladima pod nazivom „Svi različiti – svi jednaki“ koja promovise raznovrsnost, ljudska prava i učešće
- deljenju žive biblioteke kao metodologije za interkulturalno učenje, borbu protiv stereotipa i predrasuda
- pružanje političkog i obrazovnog okvira za aktivnosti interkulturalnog dijaloga.

Program je takođe mobilisao hiljade mladih ljudi širom Evrope kroz podršku pilot-projektima za obrazovanje o ljudskim pravima koje je organizovala Evropska fondacija mladih.

Na proslavi 60. godišnjice Saveta Evrope 2009. godine, Forum mladih za obrazovanje o ljudskim pravima – *Život, učenje, borba za ljudska prava* – okupio je više od 250 učesnika u evropskim centrima za mlade u Budimpešti i Strazburu.

Učesnici Foruma poslali su poruku Komitetu ministara Saveta Evrope. Učesnici su naglasili načela i potrebu za OLJP u Evropi kroz:

- obezbeđivanje odgovarajućeg nivoa multiplikacije i prosleđivanja kroz projekte i partnere na nacionalnim i lokalnim nivoima, kao i kroz razvoj optimalne komunikacije između evropskih, nacionalnih i lokalnih nivoa delovanja;
- uspostavljanje saveza između aktera u formalnom i neformalnom obrazovanju i sa institucijama za ljudska prava u cilju uspostavljanja nacionalnih programa za obrazovanje o ljudskim pravima;
- razvoj kapaciteta nevladinih partnera uz zahtevanje većeg angažovanja državnih partnera koji se bave mladima;
- podršku transnacionalnoj saradnji i mrežama za obrazovanje o ljudskim pravima;
- produbljivanje svesti o specifičnim problemima u oblasti ljudskih prava koji utiču na mlade ljude (npr. nasilje, isključivanje);
- objedinjavanje perspektive rodne svesti i interkulturalne dimenzije kao suštinskih elemenata koncepta ravnopravnosti u sferi ljudskog dostojanstva;
- povezivanje aktivnosti u oblasti obrazovanja o ljudskim pravima sa realnostima mladih ljudi, radom mladih, politikom za mlade i neformalnim učenjem;
- razmatranje neophodnog preklapanja i komplementarne prirode obrazovanja o ljudskim pravima za decu i mlade;
- prepoznavanje i promovisanje obrazovanja o ljudskim pravima kao ljudskog prava i podizanje svesti o tome;
- razmatranje zaštite sloboda i bezbednosti aktivista za ljudska prava i edukatora;
- uvođenje u redovne tokove pitanja manjina, uključujući i pitanja koja se tiču roda, etničkog porekla, veroispovesti ili vere, sposobnosti i seksualne orijentacije;
- pružanje podrške aktivnom učešću i vlasništvu nad obrazovnim procesima za mlade i decu;
- podizanje svesti o odgovornosti država i javnih organa u pogledu promovisanja i pružanja podrške obrazovanju o ljudskim pravima u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja;

1.7 OLJP sa mladima

Deluje očigledno da bi mladi trebali da se bave obrazovanjem o ljudskim pravima, ali u stvarnosti većina mladih ljudi u Evropi ima slab pristup obrazovanju o ljudskim pravima. *Kompas* je razvijen da to promeni.

Obrazovanje mladih o ljudskim pravima korisno je ne samo za društvo, već i za mlade. U modernim društvima mladi ljudi su sve više suočeni sa procesima socijalnog isključenja, sa verskim, etničkim i nacionalnim razlikama i sa manama – i prednostima – globalizacije. Obrazovanje o ljudskim pravima bavi sa ovim pitanjima i može da pomogne ljudima da pronađu smisao u različitim verovanjima, stavovima i vrednostima, kao i u očiglednim kontradiktornostima modernih multikulturalnih društava u kojima žive.

U posebnom izveštaju Evrobarometra za mart 2008. godine pod nazivom „Stavovi evropskih građana o životnoj sredini“ navodi se da Evropljani zaštititi životne sredine pridaju ogroman značaj, pri čemu 96% Evropljana navodi da im je ovo pitanje veoma važno ili poprilično važno. Mladi su naročito veoma spremni da posvete svoju energiju i entuzijazam pitanjima koja ih se tiču. Jedan od primera su 100.000 mladih koji su protestovali protiv klimatskih promena u Kopenhagenu u decembru 2009. godine. Kao edukatori u oblasti ljudskih prava, mi moramo da iskoristimo tu energiju. Brojni programi koji već postoje za mlade pokazuju da su mladi spremni da prihvate ideje i da reaguju – od aktivnosti u malim razmerama koje se organizuju relativno ad hoc u pojedinačnim klubovima za mlade ili školama, do velikih međunarodnih programa koje sprovode Savet Evrope i Evropska unija.

Jedan od primera doprinosa mladih Evropljana koji su obrazovani u oblasti ljudskih prava je priprema nacionalnih izveštaja za potrebe Grupe za prava manjina. Ovi izveštaji, koje koriste državni organi, NVO, novinari i akademska zajednica, nude analizu problema sa kojima se manjine suočavaju, prenose glasove ovih zajednica i pružaju praktične smernice i preporuke za dalje korake. Na ovaj način, obrazovanje o ljudskim pravima može da se posmatra kao dopuna rada Evropskog suda za ljudska prava u pogledu slanja jasnih poruka da kršenja ljudskih prava neće biti tolerisana. Međutim, OLJP nudi i više od toga: ono takođe predstavlja i pozitivan način za sprečavanje kršenja i za obezbeđivanje boljeg funkcionisanja i efikasnije primene mehanizama za sprečavanje i kažnjavanje. Ljudi koji su usvojili vrednosti poštovanja i negovanja ravnopravnosti, empatije i odgovornosti, te koji su razvili veštine za rad kroz saradnju i kritičko razmišljanje, pre svega su manje spremni da krše ljudska prava drugih ljudi. Mladi ljudi takođe deluju kao edukatori i facilitatori procesa obrazovanja o ljudskim pravima i stoga predstavljaju važan element podrške i resurs za razvoj planova za OLJP na nacionalnom i lokalnom nivou.

1.8 Ka kulturi ljudskih prava

Često se kaže da svi putevi vode u Rim, što znači da postoji mnogo načina da se dođe do cilja. Kao što svi putevi vode u Rim, tako postoje i brojni različiti načini za sprovođenje OLJP. Stoga, obrazovanje o ljudskim pravima se možda najbolje može opisati kroz ono što želi da postigne: uspostavljanje kulture u kojoj se ljudska prava razumeju, brane i

Možete poseći sve cveće, ali to neće sprečiti dolazak proleća.

Pablo Neruda

poštuju, ili da parafraziramo učesnike Foruma o obrazovanju mladih o ljudskim pravima iz 2009. godine, „kulture u kojoj se ljudska prava uče, žive i brane“.

Kultura ljudskih prava nije samo kultura u kojoj svako zna svoja prava, jer znanje ne podrazumeva nužno i jednako poštovanje, a bez poštovanja ćemo uvek imati kršenja ljudskih prava. Kako onda možemo da opišemo kulturu ljudskih prava i njoj svojstvene kvalitete? Autori ovog priručnika radili su na ovim pitanjima i pripremili neke od odgovora (koji svakako nisu sveobuhvatni). Kultura ljudskih prava je kultura u kojoj ljudi:

- raspoložu znanjem i poštovanjem za ljudska prava i osnovne slobode
- imaju osećaj individualnog samopoštovanja i poštovanja drugih; oni cene ljudsko dostojanstvo
- pokazuju stavove i ponašanja kojima dokazuju poštovanje prava drugih ljudi
- primenjuju pravu rodnu ravnopravnost u svim sferama života
- pokazuju poštovanje, razumevanje i uvažavanje kulturne raznolikosti, naročito prema drugačijim nacionalnim, etničkim, verskim, jezičkim i drugim manjinama i zajednicama
- su osnaženi i aktivni građani
- promovišu demokratiju, socijalnu pravdu, zajednički sklad, solidarnost i prijateljstvo među ljudima i nacijama
- aktivno učestvuju u širenju aktivnosti međunarodnih institucija usmerene ka stvaranju kulture mira zasnovane na univerzalnim vrednostima ljudskih prava, na širenju međunarodnog razumevanja, tolerancije i borbe protiv nasilja.

Ovi ideali se različito ogledaju u različitim društvima zbog različitih socijalnih, ekonomskih, istorijskih i političkih iskustava i okolnosti. Iz ovoga proističe da će takođe postojati i različiti pristupi obrazovanju o ljudskim pravima. Mogu se javiti različiti stavovi o najboljem ili najprikladnijem načinu za pomeranje korak napred ka kulturi ljudskih prava, ali tako i treba da bude. Pojedinci, grupe pojedinaca, zajednice i kulture imaju različite polazne tačke i povode za zabrinutost. Kultura ljudskih prava treba da uzme u obzir i da poštuje takve razlike.

2. Pristupi obrazovanju o ljudskim pravima u priručniku *Kompas*

Upotreba priručnika *Kompas* za pružanje OLJP u različitim kulturama i na različitim jezicima

Iskustva stečena prvim izdanjem priručnika *Kompas* pokazala su da je moguće napisati jedan priručnik za čitavu Evropu. Razlike u kulturama i jezicima ne predstavljaju prepreke, već resurse koji obogaćuju naš rad. Svako može da se poveže sa ljudskim pravima jer svako od nas ima osećaj dostojanstva i može da oseti poniženje koje potiče od uskraćivanja naših prava. Osim toga, imajući u vidu da su ljudska prava univerzalna i tiču se međunarodno odobrenih dokumenata, kao što je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, sledi da su ciljevi i načela OLJP takođe primenjivi na svako društvo čak i kada se prakse OLJP moraju prilagoditi određenom kontekstu.

Evropa je sama po sebi svet različitosti. Na kontinentu se govori više od 200 jezika. U okviru evropskih granica mogu se pronaći pripadnici svih većih religija. Kontinent se smatra kolevkom demokratije i, istovremeno, mestom na kojem se mogu pronaći neki od najgorih primera fašizma i totalitarizma koje je svet ikada video. Prošlost Evrope je obeležena holokaustom, kolonijalizmom i ropstvom, dok danas raspolaže dovoljnom količinom nuklearnog oružja da zbríše celokupan život na planeti Zemlji. Ipak, u Evropi se održava i godišnja dodela Nobelove nagrade za mir. Tu je uspostavljen i stalni sud za ljudska prava, koji je priznat širom sveta.

Danas, države koje čine Evropu uključuju mnoge koje nisu postojale kada je Savet Evrope nastao 1949. godine, kao i druge čije su granice tek neznatno promenjene tokom više stotina godina. Neke nastavljaju da se menjaju čak i danas, dok sukobi prete njihovim nestabilnim granicama. Stoga, u Evropi postoje ljudi koji se svakodnevno suočavaju sa nasiljem i sukobima, dok mnogi drugi žive u relativnom miru, bezbednosti i prosperitetu.

U svakoj evropskoj zemlji postoje milioneri, kao i milioni onih koji žive ispod granice siromaštva. Primetne su različitosti u okviru svake države, kao i različitosti između država. Ako radite kao nastavnik u jednom delu Evrope, vaša plata koju zaradite za jedan dan može da bude veća nego što vaše kolege u drugim delovima Evrope zarade za ceo mesec. Ako radite kao nastavnik u jednom regionu, može se desiti da uopšte ne dobijete platu, i tako iz meseca u mesec. A šta je sa njihovim učenicima? Broj godina obaveznog obrazovanja se razlikuje od devet na Kipru i u Švajcarskoj do 13 u Belgiji i Holandiji. Kada učenici napuste školu, šanse da će pronaći posao se razlikuju. Šanse da će mladi ljudi moći da ostvare svoje socijalna prava i da budu autonomni se takođe veoma razlikuju. Nezaposlenost mladih, prema podacima Evrostata, varira od 7,6% u Holandiji do 44,5% u Španiji ili 43,8% u Letoniji.⁷

Socijalno, kulturno i političko okruženje koje utiče na OLJP varira između različitih zajednica i država; iz tog razloga neophodno je da se pristupi, sadržaji i metode razlikuju, iako načela i ciljevi ostaju isti.

Roditelji mogu [dec]i da daju dobar savet ili da ih izvedu na pravi put, ali svaki pojedinac je na kraju krajeva odgovoran za formiranje svog karaktera.

Ana Frank

2.1 OLJP u različitim obrazovnim okruženjima

Iskustva stečena prvim izdanjem priručnika pokazala su da se *Kompas* često koristi ne samo od strane klubova za mlade, organizacija za mlade i NVO, već i u školama, privredi, čak i u sektorima za obuku državnih službenika. Drugim rečima, priručnik *Kompas* koriste ljudi svih starosnih grupa i u različitim obrazovnim okruženjima.

Prvobitna namera je bila da priručnik *Kompas* koriste prvenstveno oni koji rade sa mladima u neformalnom obrazovnom okruženju, kao što su na primer klubovi posle škole, sportska udruženja, crkvena omladina, univerzitetski klubovi, grupe za ljudska prava i organizacije za razmenu mladih. U svim ovim okruženjima fokus je na ličnom i socijalnom razvoju mladih ljudi, pa se iz tog razloga za aktivnosti primenjuje holistički pristup, što znači da se radi na negovanju znanja, veština i stavova u socijalnom kontekstu.

Međutim, priručnik *Kompas* se takođe koristi u formalnim okruženjima, kao što su škole, više škole i fakulteti, u kojima je fokus više stavljen na sticanje znanja nego na razvoj veština i stavova. Mnogi nastavnici pronalaze prilike za primenu aktivnosti koje su opisane u priručniku *Kompas* u planovima i programima predmeta kao što su istorija, geografija, jezici i građansko obrazovanje, pri čemu će se broj prilika povećavati kako se bude prelazilo na plan i program zasnovan na kompetencijama. Obuke za zaposlene, na primer obuke za predavače, menadžere, državne službenike i pravosudno osoblje, nalaze se negde između formalne i neformalne sfere, ali i ovde mnogi predavači koriste priručnik *Kompas* kako za sprovođenje opštih obuka o ljudskim pravima, tako i za bavljenjem pitanjima kao što su jednake mogućnosti i rasizam na nivou institucija.

Kompas je akreditovan kao zvanični resurs za učenje u školskom sistemu nekih država. Svestan značaja uvođenja obrazovanja o ljudskim pravima za mlađu decu, Sektor za mlade Saveta Evrope takođe je razvio priručnik *Kompasito* za obrazovanje dece o ljudskim pravima. *Kompasito* je naročito prikladan za decu starosti od 7 do 13 godina i, kao što ime nalaže, zasniva se na pristupima i metodologijama iz priručnika *Kompas*.

Ljudi praktikuju i uče o obrazovanju o ljudskim pravima na različite načine i iako svaka od aktivnosti koje su opisane u priručniku *Kompas* predlaže metode i dinamiku koje su same po sebi zanimljive, važno je imati na umu da je krajnja svrha aktivnosti šta učesnici mogu da nauče i šta mogu da rade sa onim što su naučili. Neki od predloga za prateće aktivnosti uz ono što je naučeno uključuju aktivnosti sa porodicom ili prijateljima ili pisanje medijima. Postoje dva načina kako se priručnik *Kompas* takođe može primeniti u informalnom obrazovanju.

Pristupi formalnom obrazovanju, a naročito metode koje se koriste i uloge koje predavači igraju, razlikuju se od države do države. Slično tome, dostupnost neformalnog obrazovanja u formi klubova i organizacija za mlade, njihove filozofije i načini kako funkcionišu razlikuju se među državama. Ipak postoje određene strukturne razlike između formalnog i neformalnog sektora koje se mogu generalizovati.

Kompasito nudi aktivnosti koje su često jednostavnije, razigranije i, zahvaljujući tome što su kraće, prikladnije za primenu u učionici.

Informalno obrazovanje

Informalno obrazovanje odnosi se na celoživotni proces učenja kojim svaki pojedinac stiče stavove, vrednosti, veštine i znanja na osnovu obrazovnih uticaja i resursa u svom okruženju i iz svakodnevnih iskustava. Ljudi uče od članova porodice i komšija, na pijaci, u biblioteci, na umetničkim izložbama, na poslu, kao i kroz aktivnosti poput igre, čitanja i sporta. Masovni mediji predstavljaju veoma važan medijum za informalno obrazovanje, na primer posredstvom predstava i filmova, muzike i pesama, televizijskih debata i dokumentarnih emisija. Učenje na ovaj način često ne prati nikakav plan i nema strukturu.

Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje odnosi se na strukturni obrazovni sistem od nivoa osnovne škole (a u nekim državama i predškolskog obrazovanja) do univerziteta, te uključuje specijalizovane programe za stručno, tehničko i profesionalno obučavanje. Formalno obrazovanje često uključuje ocenu stečenog znanja ili kompetencija učenika i zasniva se na programu ili planu koji može biti manje ili više zatvoren za prilagođavanja pojedinačnim potrebama i željama. Formalno obrazovanje najčešće dovodi do priznanja i sticanja diplome.

Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje odnosi se na planirane, strukturne programe i procese ličnog i socijalnog obrazovanja mladih ljudi koji imaju za cilj da unaprede veštine i kompetencije izvan formalnog sistema obrazovanja. Neformalno obrazovanje je ono što se odvija na mestima kao što su organizacije za mlade, sportski klubovi, škole glume i grupe na nivou zajednice u okviru kojih se mladi sreću, na primer, radi zajedničke realizacije projekata, igranja igara, vođenja diskusija, odlaska na kampovanje ili stvaranja muzike i predstava. Postignuća u neformalnom obrazovanju je često teško sertifikovati, čak i kada se njihova priznatost u društvu povećava. Neformalno obrazovanje takođe treba da bude:

- dobrovoljno
- dostupno svima (u idealnim uslovima)
- organizovan proces sa obrazovnim ciljevima
- participativno
- fokusirano na učenike
- posvećeno učenju životnih veština i pripremi za aktivno građanstvo
- zasnovano na individualnom i grupnom učenju sa kolektivnim pristupom
- holističko i fokusirano na proces
- zasnovano na iskustvu i aktivnostima
- organizovano na osnovu potreba učesnika.

Formalno, neformalno i informalno obrazovanje su elementi procesa celoživotnog učenja koji su komplementarni i međusobno se podržavaju. Još jednom želimo da naglasimo da se pojedinačne aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* mogu korisno primeniti u veoma različitim kontekstima, u formalnom i manje formalnom okruženju, uz redovnu ili neredovnu primenu. Međutim, važno je naglasiti da zbog značaja koji se pridaje pitanjima gde, kako i šta se dešava, autori priručnika *Kompas* su nešto skloniji neformalnom obrazovanju koje je potencijalno pogodnije za OLJP (i takođe zbog toga što je priručnik *Kompas* prvobitno osmišljen za rad sa mladima). Što se tiče škola i viših škola, OLJP se ne može posmatrati kao nešto što se odvija u izolaciji izvan učionice; ono mora da proдре u celokupan obrazovni sistem i u zajednicu. Demokratsko upravljanje

Međusobna povezanost znanja, stavova i veština karakteriše dobro obrazovanje o ljudskim pravima, kao i neformalno obrazovanje.

Zaključci Foruma Život, učenje i borba za ljudska prava, 2009.

obrazovnim institucijama, na primer, predstavlja dimenziju koja je opšte priznata kao dimenzija koja igra značajnu ulogu u procesu učenja o ljudskim pravima (i njegovoj verodostojnosti)⁸.

U ovom priručniku možete pronaći informacije o ljudskim pravima i o različitim problemima koji se tiču ljudskih prava, kao i preko 60 aktivnosti za obrazovanje mladih o ljudskim pravima. Ove aktivnosti nisu zasebne; tu je i sveobuhvatan odeljak koji se odnosi na metodologiju OLJP i način sprovođenja aktivnosti u različitim situacijama, kao i na mogućnosti za njihovo prilagođavanje ili razvijanje. Takođe su navedene i informacije i smernice koje imaju za cilj da pomognu mladima da se uključe u rešavanje problema koji ih se tiču i da „preuzmu stvar u svoje ruke“ (Poglavlje 3).

2.2 Pedagoška osnova OLJP u priručniku *Kompas*

Nije dovoljno samo biti upoznat sa ljudskim pravima; ljudi takođe moraju da razviju veštine i stavove za zajedničku odbranu ljudskih prava, te moraju da koriste svoju glavu, srce i ruke kako bi omogućili sprovođenje ličnih i socijalnih promena koje su neophodne za stvaranje globalne kulture ljudskih prava.

Kod OLJP, metod i sadržaj su međusobno povezani i zavisni.

Holističko učenje

Pitanja ljudskih prava tiču se čitavog ljudskog bića (tela, uma i duše) i svih dimenzija života od kolevke do groba. Čitavo ljudsko biće živi u čitavom svetu u kojem je sve međusobno povezano; obrazovanje o ljudskim pravima nužno mora da uključuje holistički pristup učenju. Holističko učenje podstiče razvoj celokupne osobe, njenog intelektualnog, emocionalnog, socijalnog, fizičkog, umetničkog, kreativnog i duhovnog potencijala. Holističko učenje takođe podrazumeva učenje koje se odvija u socijalnom kontekstu i obuhvata sva svakodnevna iskustva; ono je stoga interdisciplinarno i prožima tradicionalne predmete iz školskog plana i programa.

Holistički pristup takođe znači da težimo uključivanju kognitivnih, praktičnih i individualnih dimenzija učenja, dakle, ne samo šta ljudi uče, već i kako primenjuju naučeno u svojim stavovima ili ponašanjima i kako primenjuju naučeno u borbi za ljudska prava, samostalno ili u saradnji sa drugima.

Holističko učenje je takođe povezano sa diferenciranim učenjem. Aktivnosti učenja opisane u priručniku *Kompas* osmišljene su tako da se bave različitim stilovima učenja i različitim inteligencijama, kao i podučavanjem u kognitivnom i afektivnom domenu.

Učenje bez uputstva

Učenje bez uputstva ima takvu strukturu u kojoj su višestruka/složena rešenja za probleme ne samo moguća, već i očekivana. Učesnici se ne usmeravaju na „tačan“ odgovor koji ima smisla, jer u životu nije sve crno i belo a nejasnoće predstavljaju činjenicu života u kojem živimo. Učenje bez uputstva podstiče samopouzdanje za izražavanje mišljenja i kritičko razmišljanje. Ovo je veoma važno za obrazovanje o ljudskim pravima jer pitanja ljudskih prava dovode do nastanka različitih mišljenja i razumevanja; stoga je važno da učenici uče zajedno, ali da ipak imaju slobodu da se ne slože ili da dođu do suprotstavljenih zaključaka ili stavova.

Pojašnjavanje vrednosti

Učesnicima se pruža mogućnost da identifikuju, pojasne i izraze svoje stavove i vrednosti i da ih suprotstave stavovima drugih ljudi u bezbednom okruženju koje poštuje dostojanstvo svakog ljudskog bića, slobodu mišljenja i izražavanja, kao i mišljenja drugih ljudi.

Učešće

Učešće u OLJP znači da mladi ljudi učestvuju u donošenju odluka o tome šta i kako će učiti o ljudskim pravima. Kroz takvo učešće, mladi razvijaju različite kompetencije, uključujući one za donošenje odluka, slušanje, empatiju i poštovanje drugih, kao i za preuzimanje odgovornosti za sopstvene odluke i aktivnosti.

Stoga, OLJP mora da dozvoli mladima da odluče kada, kako i koje teme žele da obrađuju. To znači da je uloga vođe ili nastavnika zapravo uloga facilitatora, vodiča, prijatelja ili mentora, a ne uloga instruktora koji prenosi znanja ili odlučuje i kontroliše šta se uči i kako.

Aktivnosti u ovom priručniku zahtevaju aktivno učešće; pojedinac treba da bude aktivan i angažovan; ne treba da sedi u pozadini i bude pasivni posmatrač. U tom smislu, za metodologiju je u velikoj meri zaslužan rad Augusta Boala i drugih pionira u oblasti socijalnog obrazovanja, podizanja svesti i svesnosti. Ako učenici/učesnici ne uzimaju puno učešće u aktivnostima, bolje je aktivnost odložiti ili prekinuti i zamoliti ih da navedu razloge zašto ne učestvuju. I to je, takođe, deo obrazovanja o ljudskim pravima.

Učešće zahteva okruženje koje pruža podršku i podstiče učenike/učesnike da preuzmu odgovornost za aktivnosti i procese u kojima učestvuju. Veoma je važno biti transparentan i iskren prema učesnicima – takođe i u pogledu ograničenja učešća. Poželjnije je jasno navesti ograničenja učešća nego manipulirati situacijom ili simulirati učešće.

Kooperativno učenje

Učenje o tome kako da poštujemo druge i radimo zajedno je jedan od ciljeva OLJP. U okviru kooperativnog učenja ljudi uče kroz zajednički rad kako bi došli do ishoda koji su korisni za njih i za sve druge članove grupe. Kooperativno učenje donosi bolja postignuća i veću produktivnost, više brige za druge, odnos podrške i posvećenosti i veće socijalne kompetencije i samopoštovanje. Ovo je potpuno drugačije od onoga što se dešava kada je učenje osmišljeno na kompetitivan način. Kompetitivno učenje često promovise egocentričnost, nepoštovanje drugih i aroganciju kod pobednika, dok gubitnici često gube motivaciju i samopoštovanje.

Iskustveno učenje

Učenje kroz iskustvo ili otkrivanje predstavlja kamen temeljac OLJP jer se osnovne veštine i vrednosti koje se tiču ljudskih prava, poput komunikacije, kritičkog razmišljanja, zalaganja, tolerancije i poštovanja, ne mogu naučiti; one se stiču iskustvom i praksom.

Poznavanje ljudskih prava je važno, ali samo po sebi nije dovoljno. Neophodno je da mladi razviju daleko dublje razumevanje kako se ljudska prava razvijaju iz ljudskih potreba i zašto ih je potrebno zaštititi. Na primer, mladi koji nemaju direktna iskustva sa rasnom diskriminacijom mogu da misle da ih se taj problem ne tiče. Iz perspektive

Učešće zahteva okruženje koje pruža podršku i podstiče učenike da preuzmu odgovornost za aktivnosti u kojima učestvuju.

Ljudskih prava, ovaj stav nije prihvatljiv; ljudi iz celog sveta imaju odgovornost da štite ljudska prava drugih ljudi.

U priručniku *Kompas* pružamo iskustva kroz aktivnosti, kao što su igranje uloga i studije slučajeva, kako bismo postavili pitanja i predstavili probleme sa kojima učesnici treba da se izbere. Međutim, iskustvo samo po sebi nije dovoljno. Kako bi se nešto naučilo iz iskustva, važno je da se razmisli o tome šta se desilo, da se izvuku zaključci i da se naučeno primenjuje u praksi: bez ponavljanja, sve što je naučeno biva izgubljeno.

Iskustvo samo po sebi nije dovoljno za učenje

Ciklus iskustvenog učenja prema Davidu Kolbu

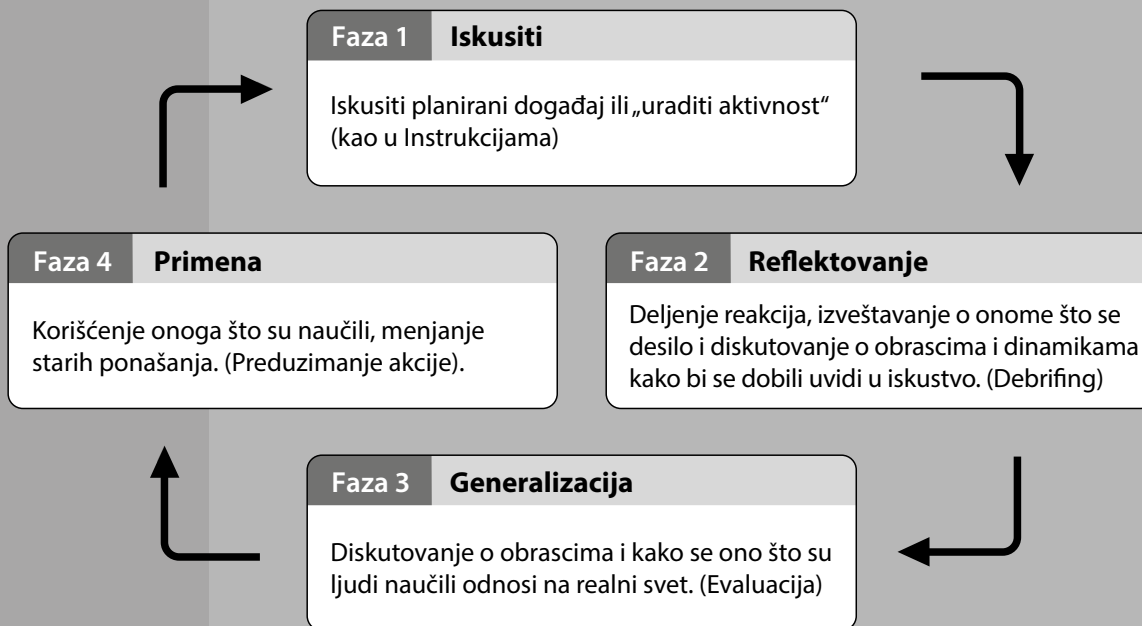
David Kolb je 1984. godine objavio delo *Iskustveno učenje: iskustvo kao izvor učenja i razvoja*. Prema njegovoj teoriji, proces učenja se sastoji od četiri faze.

Sve aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* zasnivaju se na ovom modelu. Postoji neko *iskustvo* (planirani događaj/stimulus/aktivnost, kao igranje uloga) nakon kojeg sledi *debriefing* (faza 2) i *evaluacija* (faza 3). Opis svake aktivnosti uključuje predloge za pitanja koja vode proces debriefinga i diskusije kako bi učesnici lakše opisali šta se desilo, kako su se osećali povodom iskustva i kakav je odnos između predmetnog iskustva i onoga što već znaju i šireg sveta. Na kraju se prelazi na fazu 4, to jest na *primenu*, na primenjivanje naučenog u praksi. U priručniku *Kompas* navodimo predloge pratećih aktivnosti, uključujući i predloge kako mladi mogu u praksi da primene ono što su naučili za dobrobit njihove zajednice. Važno je razumeti da su četiri faze suštinski delovi celokupnog procesa učenja; ljudi neće razumeti bez razmišljanja o temi, a koja je svrha učenja ako se ono ne primenjuje u praksi? Samo izvođenje aktivnosti iz priručnika *Kompas* (faza 1) bez sprovođenja ostalih faza jeste poput kršenja obrazovanja o ljudskim pravima!

Ove težnje socijalnim promenama mogu da donesu nemir nekim ljudima, uz osećaj da je promovisanje aktivizma otišlo predaleko. To ne treba da ih uznemiruje. Kao edukatorima o ljudskim pravima, naš cilj je da inspirišemo mlade da se bave ljudskim pravima i da im pružimo alate za delovanje kada i gde smatraju da je to neophodno.

Sada je možda pravi trenutak da pojasnimo kako koristimo termin „aktivnost“ (delovanje) u priručniku *Kompas*. Ovaj termin se koristi dvojako, da označi stimulus, metod ili događaj koji se dešava tokom faze 1 u ciklusu učenja i da označi „celokupnu aktivnost“, tj. da obuhvati sve četiri faze ciklusa učenja. U praksi, kontekst u kojem se termin koristi treba jasno da da do znanja kada se misli na metod, kada na metod u kombinaciji sa debriefingom i evaluacijom, kada na preduzimanje akcije, a kada na fazu pratećih aktivnosti.

Ciklus iskustvenog učenja

Fokus na učenika

OLJP ima veoma jasnu svrhu: omogućavanje učenja o ljudskim pravima, za ljudska prava i kroz ljudska prava. Iako znanje o ljudskim pravima i kompetencije za ljudska prava predstavljaju deo OLJP, učenik ili učesnik se nalazi u središtu procesa. Ono što je najvažnije nije toliko ono što facilitator ili predavač pruža ili prenosi, kao ni sadržaj onoga što se uči („Danas ćemo učiti o smrtnoj kazni“). Ono što je najvažnije jeste učenik/ učesnik koji je u središtu procesa, jer je ono što oni nauče ili spoznaju kroz učenje ili iskustvo ono što je zaista važno – na taj način naučeno postaje relevantnije za učesnika (ili potpuno nerelevantno, što je takođe važno primetiti) i šanse su veće da će dobiti praktično značenje. Fokus na učenika ima brojne druge tvrdnje i posledice, uključujući otvorenost na strani facilitatora za prilagođavanje sadržaja i nivoa rada prema realnosti učesnika, nešto što smo u procesu izrade priručnika *Kompas* označili kao „započinjanje od situacije u kojoj se ljudi nalaze“.

2.3 OLJP, proces i ishod

Ključni obrazovni pristupi primenjeni u priručniku *Kompas*, kooperativno učenje, učešće i učenje kroz iskustvo, objedinjeni su u aktivnostima, naknadnim diskusijama i pratećim aktivnostima kako bi se dobio proces koji:

- počinje od onoga što ljudi već znaju, od njihovih mišljenja i iskustava, pri čemu im ova osnova omogućava da traže i zajednički otkrivaju nove ideje i nova iskustva (učenje **o** ljudskim pravima)
- podstiče mlade da učestvuju i daju svoj doprinos diskusijama, kao i da uče jedni od drugih što je više moguće (učenje **kroz** ljudska prava)
- podržava ljude u pretvaranju njihovog učenja u jednostavne, ali ipak delotvorne aktivnosti koje pokazuju njihovo odbacivanje nepravde, nejednakosti i kršenja ljudskih prava (učenje **za** ljudska prava).

Kako bi postali dobri edukatori, praktičari koji se bave OLJP treba da teže postizanju cilja: stvaranju generacije mladih koji su upoznati sa ljudskim pravima, čak i kada mladi odluče da ostanu neaktivni. U praksi ne postoji razlika između OLJP kao procesa i kao ishoda; oni kroz aktivnosti postaju jedinstvena celina u kojoj su proces i sadržaj, metode i rezultati međusobno zavisni, jer „ne postoji put do mira, mir je put“, kao što je rekao Mahatma Gandhi.

Kao što smo pokušali da napravimo spisak karakteristika kulture ljudskih prava, mi – autori ovog priručnika – takođe smo pokušali da napravimo spisak znanja, veština i stavova koje poseduje osoba upoznata sa ljudskim pravima. Ove kompetencije su potom poslužile kao osnova za razvoj naših ciljeva za aktivnosti.

Uopšteno, ishod OLJP u smislu znanja i razumevanja, veština i stavova opisujemo kao:

- svest i razumevanje pitanja ljudskih prava, kako bi ljudi mogli da prepoznaju kršenja ljudskih prava: učenje o tome šta su ljudska prava, kako se mogu zaštititi u državi, koji organi su odgovorni za njihovu zaštitu; koji međunarodni instrumenti su primenjivi, koja prava učesnici/mladi mogu da ostvare (učenje o ljudskim pravima);
- veštine i sposobnosti za borbu i zaštitu naših ljudskih prava i ljudskih prava drugih ljudi, kao što su podizanje svesti, zalaganje i sprovođenje kampanja, mogućnost stupanja u kontakt sa relevantnim nadležnim organima ili medijima (učenje za ljudska prava), i tako dalje;
- stavovi o poštovanju ljudskih prava, kako ljudi ne bi svesno kršili prava drugih i kako bi učesnici živeli u skladu sa vrednostima ljudskih prava; takozvana „horizontalna dimenzija“ ljudskih prava koja se primenjuje na odnose između ljudi, a ne samo na odnose između ljudi i državnih institucija (takozvana „vertikalna dimenzija“). Ovi stavovi mogu da se odraze na porodično okruženje, na odnose između kolega, u okviru škole ili organizacije za mlade, kluba za mlade (učenje *kroz* ljudska prava i učenje *u* ljudskim pravima).

Ciljevi zasnovani na kompetencijama

Korisno je kada postoji opšta izjava u cilju, ali da bismo postali efikasni edukatori o ljudskim pravima, moramo mnogo preciznije da odredimo naše ciljeve i da jasno izrazimo koje kompetencije želimo da mladi sa kojima radimo razvijaju. Moramo da se zapitamo sledeće: Koja vrsta znanja je neophodna mladima za dublje razumevanje pitanja ljudskih prava? Koje veštine i stavovi su im potrebni za odbranu ljudskih prava? Odgovori će nam pomoći da preciznije opišemo naše ciljeve. Sledeći atributi su oni koji su prepoznati tokom procesa izrade priručnika *Kompas* i u praksi sprovođenja OLJP u radu sa mladima širom Evrope. Oni predstavljaju osnovu aktivnosti u ovom priručniku.

U praksi ne treba da postoji razlika između OLJP kao procesa i kao ishoda.

Znanje i razumevanje

- Ključni koncepti poput slobode, pravde, jednakosti, ljudskog dostojanstva, zabrane diskriminacije, demokratije, univerzalnosti, prava, obaveza, međusobne zavisnosti i solidarnosti;
- Ideja da ljudska prava pružaju okvir za pregovore i saglasne oblike ponašanja u porodici, školi, zajednici i šire u celom svetu;
- Uloga ljudskih prava i njihova prošla i buduća dimenzija u životu pojedinca, u životu zajednica i u životima drugih ljudi širom sveta;
- Razlike i međusobne veze između građanskih/političkih i socijalnih/ekonomskih prava;
- Lokalni, nacionalni, međunarodni organi, nevladine organizacije, pojedinci koji podržavaju i štite ljudska prava;
- Različiti načini za posmatranje i doživljavanje ljudskih prava u različitim društvima, različitim grupama u okviru istog društva i u različitim izvorima legitimiteta – uključujući verske, moralne i pravne izvore;
- Najvažnije socijalne promene, istorijski događaji i povodi koji su doveli do priznavanja ljudskih prava;
- Prava prepoznata u važnim međunarodnim instrumentima koji postoje u cilju sprovođenja zaštite ljudskih prava, kao što su Deklaracija Ujedinjenih Nacija o ljudskim pravima (UDLJP), Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (KPD), Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP);
- Zaštita ljudskih prava u nacionalnim ili državnim ustavima i zakonima, i organi odgovorni za njihovo praćenje na nacionalnom nivou.

Veštine

- Aktivno slušanje i komunikacija: sposobnost da se saslušaju različiti stavovi, da se zagovaraju sopstvena prava i prava drugih ljudi;
- Kritičko razmišljanje: pronalaženje relevantnih informacija, kritička procena dokaza, svest o zabludama i pristrasnostima, prepoznavanje oblika manipulacije i donošenje odluka na osnovu obrazložene procene;
- Sposobnost zajedničkog rada i pozitivnog rešavanja sukoba;
- Sposobnost učešća u radu socijalnih grupa i organizovanja njihovog rada;
- Sposobnost prepoznavanja kršenja ljudskih prava;
- Delovanje u cilju unapređenja i zaštite ljudskih prava na lokalnom i globalnom nivou.

Stavovi i vrednosti

- Osećaj odgovornosti za sopstvene aktivnosti, posvećenost ličnom razvoju i socijalnim promenama;
- Radoznalost, otvorenost uma i uvažavanje različitosti;
- Empatija i solidarnost sa drugima i posvećenost pružanju podrške onima čija ljudska prava su ugrožena;
- Osećaj ljudskog dostojanstva, sopstvene vrednosti i vrednosti drugih ljudi, nezavisno od socijalnih, kulturnih, jezičkih ili verskih razlika;
- Osećaj pravde, želja za postizanjem ideala univerzalnih ljudskih prava, jednakosti i poštovanja različitosti.

2.4 OLJP i druge oblasti obrazovanja

Ljudska prava utiču na svaki aspekt naših života na lokalnom i globalnom nivou. Ako pogledamo Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (UDLJP), videćemo da se skoro svaki problem u današnjem svetu – siromaštvo, zagađenje, klimatske promene, ekonomska nejednakost, AIDS, slab pristup obrazovanju, rasizam i ratovi – tiče kršenja ljudskih prava.

Teško je reći koje od ovih nepravdi su više ili manje važne od nekih drugih. Perspektiva se menja prema mestu gde se nalazite i prema statusu koji imate kao pojedinac. Zaista, ovi aspekti su međusobno povezani u tolikoj meri da bavljenje bilo kojim od njih obavezno uključuje i bavljenje sa jednim ili više drugih aspekata. Ljudska prava su *neodvojiva, međusobno zavisna i međusobno povezana* i nije moguće izabrati koja ljudska prava treba prihvatiti i poštovati.

Ovim pitanjima se ne bave samo edukatori o ljudskim pravima; ova pitanja su jednako važna za sve one koji se bave promovisanjem pravednog i mirnog sveta u kojem poštovanje i jednakost predstavljaju standard. Bez obzira da li se pojedinac bavi, na primer, razvojnim obrazovanjem, obrazovanjem o miru, obrazovanjem o održivosti ili obrazovanjem o građanstvu, svi mi zajedno radimo na međusobno zavisnim i međusobno povezanim problemima i priručnik *Kompas* može da nam pomogne u našem radu. Ljudska prava su zaista veoma raznolika i prisutna u mnogo različitim oblicima nego što to mislimo! Često tokom sprovođenja aktivnosti u radu sa mladima pozivamo mlade na osećaj odgovornosti i dostojanstva, bez da to nužno nazivamo obrazovanjem o ljudskim pravima.

Obrazovanje građanstva / obrazovanje za demokratsko građanstvo

Prema Povelji Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava, „obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava su međusobno usko povezani i međusobno se podržavaju. Razlikuju se više prema fokusu i obimu nego prema ciljevima i praksama. Obrazovanje za demokratsko građanstvo prvenstveno se fokusira na demokratska prava i obaveze i na aktivno učešće u građanskim, političkim, socijalnim, ekonomskim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje za ljudska prava prvenstveno bavi širim spektrom ljudskih prava i osnovnih sloboda u svakom aspektu ljudskih života“.

Plan i program obrazovanja za građanstvo obuhvata teme o politici i vlasti, pravnom sistemu, medijima, multikulturalizmu i jednakim mogućnostima. *Kompas* nudi obilje relevantnih aktivnosti u okviru tema „Demokratija“ i „Građanstvo i učešće“, „Mediji“, „Opšta ljudska prava“, „Diskriminacija i netolerancija“ i „Rodna pitanja“.

Ove teme opisane u priručniku *Kompas* su takođe korisne za one državne i nevladine organizacije koje organizuju obrazovanje za građanstvo za imigrante i izbeglice kojima je potrebna priprema kako bi postali zakonski i socijalno prihvaćeni građani države.

Skoro svaki problem u današnjem svetu tiče se kršenja ljudskih prava.

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava razlikuju se prema fokusu i obimu, a ne prema ciljevima i praksama

Lično i socijalno obrazovanje

Mnoge države imaju neki oblik obrazovanja koje se bavi ulogom pojedinca u društvu i koje pomaže da se mladi pripreme za lične izazove sa kojima će se susretati. Ovo može da se preklapa sa pitanjima građanstva, ali takođe može da uključuje aspekte života pojedinca koji se tiču slobodnog vremena – uključujući sport, klubove i udruženja, muziku, umetnost i druge oblike kulture. Takvo obrazovanje može takođe da se bavi i ličnim odnosima. Ljudska prava prodiru u ova pitanja na dva primarna načina: prvo, iz razloga što lični razvoj i lični odnosi poseduju moralne i društvene aspekte koji treba da budu vođeni vrednostima ljudskih prava; drugo, iz razloga što je pravo na učešće u kulturnom i društvenom životu prepoznato u UDLJP i drugim međunarodnim sporazumima. Čak i ako mladi ljudi sa kojima radite mogu da ostvare ovo pravo, postoje mladi širom sveta koji to ne mogu.

Kompas sadrži nekoliko aktivnosti u okviru tema „Učešće“ i „Kultura i sport“ koje su značajne za predavače koji se bave ličnim i socijalnim obrazovanjem.

Obrazovanje o vrednostima/obrazovanje o moralu

Obrazovanje o vrednostima takođe predstavlja uobičajen deo školskog plana i programa u mnogim državama, ali često daje povoda za zabrinutost iz dve perspektive: koje vrednosti obrazovanje treba da teži da prenese i kako se pobrinuti da ove vrednosti nisu nametnute, tj. da ih većina zaista smatra vrednostima? Perspektiva ljudskih prava predstavlja valjan, opravdan i plodonosan način za rešavanje ovih problema jer se ljudska prava zasnivaju na vrednostima koje su zajedničke svakoj važnijoj religiji i kulturi i koje su priznate – ali ne nužno i primenjene u praksi – u skoro svakoj državi na svetu. Vrednosti na kojima se zasnivaju ljudska prava su toga po svojoj prirodi univerzalne, iako način kako se one izražavaju može u velikoj meri da se razlikuje od jednog društva do drugog. Ljudska prava su takođe rezultat pregovora i saglasnosti među državama iz celog sveta. Stoga, niko ne treba da trpi kritiku za podučavanje o vrednostima ljudskih prava!

Globalno obrazovanje

Praktičari koji se bave globalnim obrazovanjem prepoznaju značaj holističkog pristupa predmetu jer oni uvažavaju međusobnu zavisnost socijalnih, ekonomskih, ekoloških i političkih aspekata našeg sveta i tvrde da mi kao građani sveta imamo obavezu prema našoj globalnoj zajednici.

Deklaracija o globalnom obrazovanju doneta u Mاستrihtu (2002)⁹ navodi da je globalno obrazovanje obrazovanje koje otvara ljudima oči i um za stvarnost globalizovanog sveta i budi ih iz sna kako bi se stvorio svet veće pravičnosti, jednakosti i ljudskih prava za sve. Ono obuhvata razvojno obrazovanje, obrazovanje o ljudskim pravima, obrazovanje o održivosti, obrazovanje o miru i sprečavanju sukoba i interkulturalno obrazovanje.

Ako se ljudska prava uzmu kao polazna tačka za njihov rad na socijalnim, ekonomskim, ekološkim i političkim aspektima našeg sveta, praktičarima koji se bave globalnim obrazovanjem pruža se mogućnost da obogate svoje podučavanje.

Podsticanjem učenika i edukatora da blisko sarađuju na globalnim pitanjima kroz primenu inovativne pedagogije, aktivnosti globalnog obrazovanja omogućavaju razumevanje složenih realnosti i procesa današnjeg sveta: one teže da razviju vrednosti,

Niko ne treba da trpi kritiku za podučavanje o vrednostima ljudskih prava.

stavove, znanja i veštine koje omogućavaju ljudima da se suoče sa izazovima, da ih razumeju i da se izборе s izazovima sve više povezanog sveta, negujući duh „globalne odgovornosti građana sveta“.

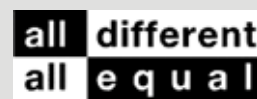
U priručniku *Kompas* opisane su brojne aktivnosti u okviru teme „Globalizacija“ jer su mnoga pitanja ljudskih prava u današnje vreme dobila veoma značajnu globalnu dimenziju. Na primer, u okviru aktivnosti „Mogu li da uđem?“ na strani 115, učesnici simuliraju iskustvo tražioca azila.

Interkulturalno obrazovanje

Interkulturalno obrazovanje ima za cilj da razvija razumevanje između kultura kroz istraživanje sličnosti i razlika između kultura i ljudi. Odsustvo interkulturalnog razumevanja često dovodi do rasne diskriminacije, netolerancije, omalovažavanja i nasilja na lokalnom i globalnom nivou. Tužni prikazi problema koji se javljaju iz nesposobnosti ljudi da poštuju i žive sa pripadnicima drugih kultura predstavljaju iskustva rasizma, diskriminacije i nasilja koja se mogu pronaći u svim društvima.

Razlozi za sukob nikada nisu jednostavni, ali nejednaka raspodela resursa i nejednaka politička i socijalna prava su često među osnovnim uzrocima iz kojih proističu netolerancija i diskriminacija. Stoga, perspektiva prava predstavlja logičan pristup koji praktičari u oblasti interkulturalnog obrazovanja mogu da primene, a u priručniku *Kompas* i drugim publikacijama Saveta Evrope mogu da pronađu obilje materijala koji služe da podrže njihov rad.

Sektor mladih Saveta Evrope, naročito kroz rad Evropskih centara za mlade i Evropske fondacije za mlade, posvetio je mnogo napora interkulturalnom obrazovanju. Kampanja Svi različiti – svi jednaki protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije pokrenuta je 1995. godine u cilju rešavanja problema sve većih rasnih netrpeljivosti i netolerancije prema manjinskim grupama¹⁰. *Paket za obrazovanje Svi različiti – svi jednaki* izrađen za potrebe kampanje, koji predstavlja prethodnicu priručnika *Kompas*, sadrži brojne korisne aktivnosti koje dopunjavaju one opisane u priručniku *Kompas* na temu „Diskriminacija i netolerancija“.

Obrazovanje protiv rasizma

Obrazovanje protiv rasizma ima za cilj da poništi zaostavštinu vekova rasnih stavova i ideologija i kao polaznu tačku uzima tvrdnju da živimo u multikulturalnom i demokratskom društvu u kojem svi građani imaju pravo na jednakost i pravdu. Drugim rečima, ono zauzima pristup zasnovan na pravima i blisko je povezan sa interkulturalnim obrazovanjem.

Dobra polazna tačka za praktičare koji se bave obrazovanjem protiv rasizma predstavljaju poglavlja i aktivnosti u okviru teme „Diskriminacija i netolerancija“ u priručniku *Kompas*. Ako ste zainteresovani za primenu pristupa vršnjačkog obrazovanja, dodatne ideje možete pronaći u još jednoj publikaciji Saveta Evrope pod nazivom *DOmino*.

U okviru Saveta Evrope, ljudska prava i obrazovanje i delovanje protiv rasizma objedinjeni su u okviru Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (EKRN). Zadatak Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije jeste borba protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije u većem delu Evrope iz perspektive zaštite ljudskih prava. Rad ove komisije zasniva se na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, njenim dodatnim protokolima i povezanoj sudskoj praksi.

Razvojno obrazovanje

UDLJP i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima sadrže brojne članke koji su od ključnog značaja za razumevanje prava na razvoj. Na primer, promovisanje socijalnog napretka i boljeg standarda života, pravo na zaštitu od diskriminacije, pravo na učešće u javnom životu, pravo na odgovarajući standard života i pravo na samoopredeljenje. Takođe uključuje i pravo ljudi na socijalni i međunarodni poredak u kojem se prava i slobode utvrđene Deklaracijom mogu u potpunosti ostvariti.

Stvarno pravo na razvoj priznato je Deklaracijom Ujedinjenih nacija o pravu na razvoj iz 1986. godine i usvojeno rezolucijom 41/128 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Pravo na razvoj, potvrđeno Bečkom deklaracijom iz 1993. godine, predstavlja grupu prava koja su zajednička svim ljudima i kao takva se razlikuju od onih prava koja pripadaju pojedincima.

Praktičari koji se bave razvojnim obrazovanjem uveliko prepoznaju ljudska prava kao značajan element u svom radu. Međutim, oni ne moraju nužno da rade svoj posao iz perspektive prava. Tradicionalan pristup razvojnom obrazovanju podrazumeva istraživanje veza između ljudi koji žive u „razvijenim“ državama na severu i onih koji žive u državama „u razvoju“ na jugu, kao i razumevanje ekonomskih, socijalnih, političkih i ekoloških sila koje oblikuju živote ljudi. Napominjemo da inicijalno posmatranje iz perspektive ljudskih prava nudi dodatni podsticaj u radu. Dodatna prednost je ta što aktivnosti koje nudimo u priručniku *Kompas* razvijaju veštine, stavove i vrednosti koje ljudima omogućavaju da sarađuju na preduzimanju mera za uvođenje promena, što predstavlja važan cilj razvojnog obrazovanja.

Teme „Rad“, „Siromaštvo“, „Zdravlje“, „Globalizacija“ i „Životna sredina“ opisane u priručniku *Kompas* uspostavljaju najočiglednije veze sa razvojnim obrazovanjem.

Obrazovanje za održivi razvoj / Obrazovanje o zaštiti životne sredine

Ako želimo da primenimo perspektivu ljudskih prava na pitanja koja se tiču životne sredine, jedna od polaznih tačaka može da bude član 25 UDLJP, tj. pravo na odgovarajući životni standard, uključujući odgovarajuću ishranu, odeću i stanovanje. Imajući u vidu da život čovečanstva zavisi od zdravlja i održivosti životne sredine, razmatranje ljudskih prava ljudi na čitavoj planeti i budućih generacija stavlja pitanje životne sredine u prvi plan. Neki bi čak mogli reći da u današnje vreme postoji potreba da se zvanično prizna posebno ljudsko pravo na životnu sredinu.

Životna sredina nam pruža robe i usluge koje održavaju naše živote i svakodnevne živote. Međutim, već duže vreme je jasno da živimo na planeti koja ima svoja ograničenja i da aktivnosti čovečanstva imaju ozbiljne posledice na zdravlje životne sredine i blagostanje čovečanstva. Iz ove perspektive, neophodno je pronaći ravnotežu između pitanja koja se tiču daljeg ekonomskog razvoja i cene takvog razvoja za čovečanstvo i prirodni svet u celini. Obrazovanje o zaštiti životne sredine ima za cilj da privuče pažnju javnosti na ova pitanja i da podstakne veće poštovanje prirodnih resursa sveta u kojem živimo.

S obrazovanjem o zaštiti životne sredine često se povezuje i obrazovanje za održivi razvoj koje naglašava potrebu da se primeni holistički pristup pitanjima životne sredine i razvoja.

Ljudska prava predstavljaju važnu dimenziju razvojnog obrazovanja.

Termin „održivi razvoj“ ušao je u upotrebu nakon Zemaljskog samita u Rijju 1992. godine; on podrazumeva razvoj koji teži zadovoljavanju sadašnjih potreba bez ugrožavanja potreba budućih generacija. Drugim rečima, održivost podrazumeva da treba da se brinemo o svetu i da ga prepustimo budućim generacijama u najboljem mogućem stanju. Stoga, vrednosti ljudskih prava pravde i jednakosti nalaze se u samom jezgru ideje održivosti.

Obrazovanje za održivi razvoj, prema navodima UNESCO-a, ima za cilj da pomogne ljudima da razviju stavove, veštine i znanja kako bi donosili informisane odluke u svoju korist i u korist drugih, sada i u budućnosti, i kako bi postupali po takvim odlukama.

Decenija Ujedinjenih nacija za obrazovanje o održivom razvoju (2005–2014), za koju je UNESCO vodeća agencija, teži da integriše načela, vrednosti i prakse održivog razvoja u sve aspekte obrazovanja i učenja kako bi se rešili socijalni, ekonomski, kulturni i ekološki problemi sa kojima se suočavamo u 21. veku.

Postoji veoma bliska povezanost između obrazovanja o održivom razvoju, razvojnog obrazovanja, globalnog obrazovanja i OLJP, naročito u pogledu razvoja stavova, veština i znanja za donošenje informisanih odluka u korist pojedinca i naše planete i za postupanje po takvim odlukama. Osim tema navedenih iznad koje se tiču globalnog i razvojnog obrazovanja, u priručniku *Kompas* navedena je i zasebna tema koja se tiče zaštite životne sredine u kojoj se pitanja održivosti istražuju iz perspektive ljudskih prava.

Obrazovanje o miru

Konceptualno jezgro obrazovanja o miru koje se praktikuje u brojnim školskim i univerzitetskim programima je nasilje i njegova kontrola, smanjenje i suzbijanje. Obrazovanje o miru pronalazi svoje mesto u planovima i programima za rešavanje sukoba, multikulturalno obrazovanje, razvojno obrazovanje, studije o svetskom poretku i obrazovanje o zaštiti životne sredine. Najčešći pristup je reagovanje na određeni skup problema koji se posmatra kao uzrok socijalne nepravde, sukoba i rata.

Sa druge strane, obrazovanje o miru koje polazi od perspektive ljudskih prava sa svojim konceptualnim jezgrom koje leži u ljudskom dostojanstvu i sa svojom univerzalnošću može lakše da dovede do dubljeg koncepta mira, ne samo u smislu prestanka nasilja, već i u smislu ponovnog uspostavljanja odnosa i stvaranja socijalnih, ekonomskih i političkih sistema koji će najverovatnije dovesti do dugotrajnog mira.

Obrazovanje o miru prepoznaje brojne različite vrste nasilja. Na primer, fizičko ili bihejvioralno nasilje, uključujući rat; strukturalno nasilje, tj. siromaštvo i uskraćenost usled nepravdičnih i nejednakih socijalnih i ekonomskih struktura; političko nasilje opresivnih sistema koji porobljavaju, zastrašuju i zlostavljaju disidente i siromašne, slabe i marginalizovane; kulturno nasilje, praćeno obezvređivanjem i uništenjem određenih ljudskih identiteta i načina života; nasilje u formi rasizma, seksizma, etnocentrizma, kolonijalne ideologije i drugih oblika moralnog isključenja koji racionalizuje agresiju, dominaciju, nejednakost i opresiju.

Analiziranje svih ovih oblika nasilja kao kršenja određenih standarda ljudskih prava predstavlja konstruktivan korak napred. Metodologija OLJP koja podrazumeva kritičko razmišljanje i iskustveno učenje donosi ne samo element konkretnog iskustva, već i normativne i deskriptivne dimenzije. U priručniku *Kompas*, teme „Mir i nasilje“ i „Rat i terorizam“ pružaju obilje materijala za praktičare.

Obrazovanje o miru koje počinje iz perspektive ljudskih prava može lakše da dovede do dubljeg koncepta mira.

2.5 Često postavljana pitanja o integraciji OLJP u rad sa mladima

Bez obzira da li radite sa mladima, kao nastavnik u školi ili pripadnik NVO koji radi sa mladima i bez obzira da li ste prethodno učestvovali u nekom od prethodno pomenutih oblika „obrazovanja“, ljudska prava su značajna za vaš rad. Međutim, postoje različiti razlozi zašto biste se mogli ustručavati da radite u oblasti OLJP. U nastavku prenosimo nekoliko često postavljenih pitanja o obrazovanju o ljudskim pravima i pokušavamo da odgovorimo na neke od zabrinutosti koje ljudi imaju o OLJP i njegovom integrisanju u njihov rad.

? *Zar ne bi mladi ljudi trebali da uče o obavezama, a ne o pravima?*

Odgovor: I prava i obaveze predstavljaju suštinu ljudskih prava i ovaj priručnik stavlja naglasak jednako na prava i obaveze. Član 1 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima navodi da se „sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Jedni prema drugima treba da postupaju u duhu bratstva.“ Član 30 navodi „...Ne može se tumačiti kao pravo za bilo koju državu, grupu ili lice da obavlja bilo koju delatnost ili da vrši bilo kakvu radnju usmerenu na rušenje prava i sloboda koje su u njoj sadržane“. Aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* osmišljene su da pokažu da se nijedno pravo ne sme koristiti za zloupotrebu prava drugih ljudi i da svako ima obavezu da poštuje prava drugih ljudi.

? *Zar se roditelji, nastavnici i vođe zajednice neće protiviti učenju o ljudskim pravima kao političkoj indoktrinaciji koja će podstaći buntovničko ponašanje?*

Odgovor: Obrazovanje o ljudskim pravima osnažuje decu, mlade i odrasle da u potpunosti učestvuju u društvu i njegovom razvoju. Važno je napraviti razliku između razvoja kompetencija za učešće i stranačke politike. Obrazovanje o ljudskim pravima kroz diskusije i učešće podstiče mlade da razviju sposobnost kritičkog mišljenja i ispitivački um, kao i da donose informisane odluke i da se ponašaju shodno tome. U tom smislu, obrazovanje o ljudskim pravima je takođe povezano sa građanskim i političkim obrazovanjem i omogućava mladima da uspostavljaju veze između ljudskih prava, socijalnih pitanja, obrazovanja i politika. To za rezultat ima uključivanje u rad – ili isključivanje mladih iz rada – političkih stranaka po osnovu njihovog prava na političko učešće i slobodu misli, udruživanja i izražavanja. Ali to treba da ostane njihov vlastiti izbor.

Takođe je važno imati na umu da, pored veština koje su direktno povezane sa učenjem o ljudskim pravima, OLJP, kao što je navedeno u priručniku *Kompas*, podržava razvoj socijalnih veština i veština komunikacije, kao što su saradnja, rad u grupi, aktivno slušanje i govor.

? *Nije li država odgovorna da obezbedi da ljudi imaju priliku da uče o ljudskim pravima?*

Odgovor: Države članice Ujedinjenih nacija imaju obavezu da promovišu obrazovanje o ljudskim pravima u svim oblicima učenja. U članu 26 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima navodi se da „(1) svako ima pravo na obrazovanje [...] i (2) obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvoju ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda“. Pravo na obrazovanje i obrazovanje o ljudskim pravima

takođe su utvrđeni članom 28 Konvencije o pravima deteta. Uprkos tome, mnoge države su uradile veoma malo po pitanju unapređenja obrazovanja o ljudskim pravima i po pitanju integracije ljudskih prava u nastavne planove i programe. Pojedinačni edukatori i nevladine organizacije mogu puno toga da postignu u pogledu podsticanja razvoja obrazovanja o ljudskim pravima kroz svoje lične ili zajedničke napore u okviru školskih i drugih obrazovnih programa i kroz lobiranje i vršenje pritiska na države da ispunjavaju svoje obaveze u ovom pogledu.

? Šta ako nema kršenja ljudskih prava u mojoj državi?

Odgovor: Praktično ne postoji nijedna država na svetu u kojoj se sva ljudska prava svih ljudi uvek poštuju, iako se može reći da se u nekim državama ljudska prava krše češće i otvorenije nego u drugim.

Međutim, obrazovanje o ljudskim pravima ne bavi se samo kršenjima ljudskih prava. Ono se pre svega tiče razumevanja ljudskih prava kao univerzalnog svojstva koje je zajedničko svim ljudskim bićima i razumevanja potrebe da se ova prava zaštite. Pored toga, nijedna država ne može da tvrdi da ne postoje kršenja prava. Na primer, praktično sve države članice Saveta Evrope osuđene su za kršenje ljudskih prava pred Evropskim sudom za ljudska prava. Jedan od lakših načina za bavljenje realnošću je da se posmatra neposredno socijalno okruženje ili zajednica. Ko je isključen? Ko živi u siromaštvu? Koja deca ne uživaju svoja prava? Drugi način je da se posmatra kako vaša država i privredna društva koja posluju u njoj krše ljudska prava u drugim državama, na primer, prodajom oružja nedemokratskim režimima, trgovinskim sporazumima koji iskorišćavaju prave proizvođače, protekcionističkim propisima i zahtevima po osnovu imovinskih prava i patenata na lekove kako bi se sprečila proizvodnja jeftinijih, generičkih lekova.

3. Upotreba priručnika *Kompas* za obrazovanje o ljudskim pravima

Postoje mnogi različiti načini za podučavanje i učenje o ljudskim pravima. Način kako pristupate temi zavisi od toga da li radite u formalnom ili neformalnom sektoru, od političkih, socijalnih i ekonomskih uslova u vašoj državi, od starosne strukture mladih ljudi i njihovih interesovanja i motivacije da uče u ljudskim pravima. Vaš pristup takođe zavisi od vašeg ličnog iskustva sa pitanjima ljudskih prava i obrazovanjem o ljudskim pravima.

Možda radite sa mladima, kao trener, nastavnik u školi ili mentor za obrazovanje odraslih, možda ste pripadnik crkvene diskusione grupe ili mladi aktivista. Bez obzira na to ko ste i čime se bavite, verujemo da ćete pronaći nešto korisno u ovom priručniku. Pri izradi priručnika nismo imali nikakve pretpostavke o veštinama predavanja ili sprovođenja obuka ni o prethodnim znanjima o ljudskim pravima.

Priručnik Kompas treba posmatrati kao fleksibilan resurs. Promovisanje ljudskih prava je tekući i kreativan proces u kojem ste vi – kao korisnik priručnika – sastavni deo. Nadamo se da ćete prihvatiti ideje koje smo izneli u ovom priručniku i da ćete ih primenjivati i razvijati u skladu sa sopstvenim potrebama i potrebama mladih sa kojima radite. Nadamo se da ćete takođe razmotriti ono što ste naučili i poslati nam povratne informacije o svojim iskustvima. Obrazac za slanje povratnih informacija možete pronaći na www.coe.int/compass.

3.1 Šta se nalazi u priručniku *Kompas*

Preporučujemo vam da počnete kratkim prelistavanjem celokupnog priručnika kako biste stekli opšti utisak o njegovom sadržaju. Ne postoji određena polazna tačka; namera nam je bila da izaberete delove koji su relevantni za vas.

Poglavlje 1: Ovo je uvod u ljudska prava i OLJP, kao i objašnjenje kako se priručnik koristi.

Poglavlje 2: Ovo poglavlje sadrži aktivnosti. U njemu ćete pronaći 58 aktivnosti na različitim nivoima za istraživanje ljudskih prava prema izabranim temama i različitim pravima. Ove aktivnosti predstavljaju alate za vaš rad sa mladima.

Poglavlje 3: „Preduzimanje akcije“ objašnjava šta „preduzimanje mera“ podrazumeva i sadrži ideje i savete za promovisanje ljudskih prava u zajednici i šire.

Poglavlje 4: Ovo poglavlje pruža osnovne informacije o ljudskim pravima i njihovom istorijskom razvoju, zajedno sa međunarodnim standardima i dokumentima.

Poglavlje 5: Ovde ćete pronaći sažetak osnovnih informacija za globalne teme opisane u priručniku Kompas koje su dostupne putem interneta na www.coe.int/compass. Tu su takođe i saveti za opšte istraživanje i evaluaciju informacija.

Prilozi: Ovde je dat pregled najvažnijih deklaracija, konvencija i tekstova o ljudskim pravima, kao i rečnik često korišćenih termina.

Niko od nas pojedinačno ne zna ono što znamo zajedno.

Laozi

To bi trebalo da bude dovoljno materijala da vam omogući da počnete svoj rad na OLJP sa mladima. Priručnik *Kompas* je napisan za sve one koji žele da učestvuju u OLJP, bez obzira da li već poseduje veštine predavanja i obučavanja ili ne. Ne morate da budete „stručnjak“ za ljudska prava da biste počeli; dovoljna kvalifikacija je vaše interesovanje za ljudska prava i za obrazovanje o ljudskim pravima.

Teme koje se tiču ljudskih prava

Bilo bi nerealno očekivati da se ovaj priručnik osvrće na sva pitanja koja se tiču ljudskih prava. Ono što smo uradili je da smo uzeli pitanja koja se smatraju najrelevantnijim u životima mladih ljudi i rasporedili ih u 20 tema. Osnovne informacije o svakoj temi date su u Poglavlju 5 dostupnom putem interneta na www.coe.int/compass, sa unakrsnim vezama između aktivnosti i tema datim u sažetku aktivnosti na strani 72.

Izabrali smo sledećih 20 globalnih tema:

1. Deca
2. Građanstvo i učešće
3. Kultura i sport
4. Demokratija
5. Invaliditet i onesposobljenost
6. Diskriminacija i netolerancija
7. Obrazovanje
8. Životna sredina
9. Rodna pitanja
10. Opšta ljudska prava
11. Globalizacija
12. Zdravlje
13. Mediji
14. Migracije
15. Mir i nasilje
16. Siromaštvo
17. Veroispovest i vera
18. Sećanje
19. Rat i terorizam
20. Rad

3.2 Facilitacija

U priručniku *Kompas* koristimo termin „facilitatori“ za one koji pripremaju, predstavljaju i koordiniraju sprovođenje aktivnosti. Facilitator je osoba koja „omogućava da se nešto desi“, koja „pomaže“ i koja podstiče druge da uče i razvijaju sopstveni potencijal. Kroz facilitaciju stvarate bezbedno okruženje u kojem ljudi uče kroz eksperimentisanje, istraživanje, davanje i uzimanje. Ovde se ne radi o jednoj osobi, vođi, koja je „stručnjak“ i koja prenosi znanje na druge. Svi treba da rastu kroz deljenje iskustava, i učesnici i facilitatori.

Mogućnosti za rad u ulozi facilitatora za mlade i za rad u atmosferi jednakosti i saradnje razlikuju se širom Evrope. U sektoru formalnog obrazovanja pronalazimo razlike u pogledu ciljeva i filozofije obrazovanja, u tehnikama upravljanja radom u učionici i nastavnim planovima i programima. Nije uobičajeno da učenici i studenti odlučuju o tome šta žele da uče, niti je uobičajeno da nastavnici preuzmu ulogu facilitatora. U neformalnom sektoru postoje jednako velike varijacije, ne samo u pogledu ciljeva i filozofija različitih organizacija, već i u pogledu aktivnosti i mogućnosti koje one nude, pri čemu se stilovi liderstva razlikuju od autoritarnog do demokratskog. Ove razlike su očigledne kako između država, tako i u okviru države.

Svi mi živimo i radimo u skladu sa obrazovnim i socijalnim normama naših društava, zbog čega je lako prevideti ili zaboraviti neizbežnost našeg sopstvenog etnocentrizma. Zbog toga uzimamo način na koji radimo kao nešto što se podrazumeva i što je normalno. Možemo zaključiti da je korisno razmotriti sopstveni stil, praksu i odnos sa mladima sa kojima radimo kako bismo razvili sopstvene veštine facilitacije¹¹.

Teško je obavljati funkciju lidera i „prepustiti“ deo kontrole, ali kao facilitator OLJP morate biti spremni da prepustite odgovornost za učenje učenicima i da ih pustite da analiziraju predmetnu situaciju ili problem, da sami razmišljaju i dođu do sopstvenih zaključaka. To ne znači da se celokupna odgovornost prenosi na mlade. Facilitatori imaju nezgodan zadatak stvaranja bezbednih prostora u kojima mladi mogu da uče u okruženju koje je prikladno za njihov nivo zrelosti i sposobnost učestvovanja.

„Tehnička“ strana facilitacije u školskom okruženju ili u okruženju učionice se ne razlikuje nužno od konteksta neformalnog učenja, a instrukcije za sprovođenje aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* su jednako relevantne za obe vrste okruženja.

Rešavanje problema kao osnova za OLJP

Pitanja ljudskih prava su često kontroverzna jer različiti ljudi imaju različite sisteme vrednosti pa stoga posmatraju prava i obaveze na različite načine. Ove razlike, koje se manifestuju kao razlike u mišljenju, predstavljaju osnovu našeg obrazovnog rada.

Dva važna cilja OLJP su pre svega opremiti mlade veštinama uvažavanja različitih stavova o datom problemu – koje ne podrazumevaju nužno i slaganje – i, na drugom mestu, pomoći mladima da razviju veštine pronalaženja rešenja za probleme koja su prihvatljiva za obe strane.

Ovaj priručnik i njegove aktivnosti zasnivaju se na pretpostavci da se razlike u mišljenju mogu konstruktivno upotrebiti u procesu učenja. Kao i kod mnogih aktivnosti u procesu neformalnog učenja, svrha nije postizanje opšte saglasnosti, već da učesnici razviju veštine kritičkog razmišljanja, slušanja mišljenja drugih, izražavanja svog mišljenja i poštovanja razlika u mišljenju.

Aktivnosti facilitacije i konstruktivno bavljenje sukobima mogu da deluju zastrašujuće, ali nema potrebe za tim. Za svaku aktivnost navedeni su i „Saveti za facilitatore“ i „Dodatne informacije“ da vas podrže u vašem radu.

Budite spremni da prenesete odgovornost za učenje na učenike.

Kontekst aktivnosti, međutim, može da zahteva značajnije prilagođavanje i može da stavi facilitatora, edukatora ili nastavnika pred veću dilemu. Na primer, ukoliko su časovi ili kursevi OLJP obavezni, to može da utiče na ishode a potencijalno i na stavove učenika o ljudskim pravima. Drugi aspekt je povezan sa ocenjivanjem koje karakteriše mnoge formalne sisteme obrazovanja, naročito ako se u školi ozbiljno shvata samo ono što se ocenjuje.

Korisne ideje za rešavanje ovog problema mogu se pronaći u *Educating for democracy: Background materials on democratic citizenship and human rights education*¹².

3.3 Opšti saveti za korisnike

Priručnik *Kompas* treba koristiti tako da zadovoljava vaše potrebe i potrebe mladih sa kojima radite. Nije bitno od koje strane ćete početi. Priručnik *Kompas* možete koristiti kao izvor informacija o ljudskim pravima – o najvažnijim konvencijama, kako su prvobitno formulisane 1948. godine i kako su se razvijale od tada. Takođe možete koristiti priručnik *Kompas* kao zbirku informacija o ljudskim pravima u vezi sa siromaštvom, pitanjima roda i drugim temama. Međutim, aktivnosti su te koje bude najveće interesovanje među ljudima jer one predstavljaju alate za sprovođenje OLJP.

Kako izabrati aktivnost

Pre nego što uradite bilo šta drugo, treba u svom umu da imate kristalno jasnu sliku šta želite da postignete; morate da odredite svoje ciljeve. Potom treba da izaberete aktivnost koja je relevantna za temu kojom želite da se bavite i koja koristi metodu koja je prikladna za vas i za mlade sa kojima radite. Aktivnost treba da bude na odgovarajućem nivou za vas i vašu grupu, i treba da se uklopi u vreme koje imate na raspolaganju.

Pažljivo pročitajte aktivnost najmanje dva puta i zamislite kako bi grupa mogla da reaguje i šta bi mogli da kažu. Veoma je verovatno da ćete želeći da promenite aktivnost na neki način, u najmanju ruku da prilagodite neka od pitanja u odeljku „Debriefing i evaluacija“ kako biste omogućili da dođe do učenja koje želite da postignete. Pobrinite se da imate sve materijale koji su vam potrebni. Proverite da li raspolazete dovoljnim prostorom, naročito ako će učesnici biti podeljeni u manje grupe tokom rada.

Svaka aktivnost je predstavljena u standardnom formatu. Ikone i naslovi se koriste za lakši pregled celine.

Objašnjenje simbola i naslova korišćenih za predstavljanje aktivnosti

Teme

Teme su one koje smo izabrali da predstavimo u priručniku *Kompas*, na primer, opšta ljudska prava, siromaštvo i zdravlje.

Ljudska prava su međusobno povezana i neodvojiva, uz preklapanje različitih pitanja, što znači da se svaka aktivnost neizostavno odnosi na nekoliko tema. Navešćemo tri teme sa kojima je aktivnost najočiglednije povezana.

Složenost

Navođenjem složenosti želimo da naznačimo koliko je metoda komplikovana i koje analitičke veštine i veštine komunikacije učesnici treba da imaju kako bi uživali u aktivnosti.

Većina aktivnosti zahteva osnovne veštine i ima jednostavan metod, zahteva malo pripreme i često ne oduzima puno vremena. Sa druge strane, postoje i aktivnosti koje zahtevaju dobar nivo veštine komunikacije i razmišljanja; one su često podeljene u niz komponenti, zahtevaju više pripreme i traju duže.

Opšta
ljudska prava

1. nivo

Aktivnosti 1. nivoa su kratke i jednostavne. Ipak, ove aktivnosti su značajne u tome što navode ljude na interakciju i međusobnu komunikaciju. U ovu kategoriju spadaju aktivnosti koje podižu energiju, aktivnosti koje probijaju led i aktivnosti za reviziju.

Aktivnosti 2. nivoa ne zahtevaju prethodna znanja o ljudskim pravima niti razvijene veštine individualnog ili grupnog rada. Mnoge aktivnosti na ovom nivou su osmišljene da pomognu ljudima da razviju veštine komunikacije i rada u grupi, dok istovremeno podstiču interesovanje za ljudska prava.

Aktivnosti 3. nivoa su složenije i namenjene su za razvijanje dubljeg razumevanja i uvida u predmetni problem. One zahtevaju viši nivo kompetencija za diskusiju ili veštine rada u grupi.

Aktivnosti 4. nivoa su duže, zahtevaju dobar rad u grupi i veštine diskutovanja, koncentraciju i saradnju učesnika, dok priprema ovih aktivnosti takođe traje duže. One su takođe sveobuhvatnije u tome što pružaju šire i dublje razumevanje predmetnog problema.

Veličina grupe

Ovde navodimo broj osoba koje su potrebne za uspešno vođenje aktivnosti. Ako deo aktivnosti uključuje rad u manjim grupama, onda je veličina manjih grupa naznačena u zagradama.

Vreme

Ovde navodimo procenu potrebnog vremena u minutima za izvođenje celokupne aktivnosti, uključujući i debriefing i diskusiju, sa navedenim brojem učesnika. Procenjeno vreme ne uključuje povezanu diskusiju ili aktivnosti u okviru prateće faze.

Potrebno je da sami procenite koliko vremena će vam biti potrebno za to. Ako radite sa većim brojem malih grupa, onda treba da ostavite dovoljno vremena kako bi svaka grupa iznela svoje povratne informacije. Ako je grupa velika, onda treba da ostavite dovoljno vremena kako bi svi imali mogućnost da doprinesu fazi debriefinga i evaluacije.

Pregled

Ovde navodimo predmet i osnovni metod korišćen u aktivnosti. Na primer, da li se aktivnost tiče tražilaca azila ili predrasuda u medijima i da li uključuje diskusiju u manjim grupama ili igranje uloga.

Povezana prava

Sposobnost povezivanja iskustava i događaja sa određenim ljudskim pravima predstavlja ključni cilj obrazovanja o ljudskim pravima. Međutim, imajući u vidu da su ljudska prava međusobno povezana i neodvojiva, pitanja se preklapaju i svaka aktivnost se neizostavno može povezati sa većim brojem prava. Stoga, upućujući na sažetak UDLJP, navodimo tri prava koja su prikazana u aktivnosti i koja treba da budu predmet diskusije tokom debriefinga i evaluacije.

Ciljevi

Ciljevi se odnose na ciljeve OLJP u okviru učenja koje se zasniva na kompetencijama u smislu znanja, veština, stavova i vrednosti koje su opisane na strani 37.

Materijali

Ovde je dat spisak opreme potrebne za izvođenje aktivnosti.

Priprema

Ovo je kontrolna lista za facilitatora u kojoj je navedeno sve što je potrebno uraditi pre sprovođenja aktivnosti.

Podrazumevamo da će se facilitatori informisati o pitanjima i pročitati osnovne informacije date u Poglavlju 5 dostupnom na www.coe.int/compass ako je to potrebno. Zato ovo nećemo ponavljati za svaku aktivnost.

Instrukcije

Ovde su date instrukcije za izvođenje aktivnosti.

Debriefing i evaluacija

Ovde predlažemo pitanja koja pomažu facilitatoru oko vođenja debriefinga i evaluacije. Ova pitanja služe kao vodič i očekujemo da ćete takođe dodati i neka svoja pitanja kako biste naglasili ciljeve učenja prema vašim ciljevima.

Saveti za facilitatore

Ovo su smernice i objašnjenja metode i stvari kojih treba da budete svesni. Na primer, ako radite na temu stereotipa o manjinama, da li imate predstavnika te manjinske zajednice u svojoj grupi?

Varijacije

Ovde iznosimo neke ideje kako možete da prilagodite aktivnost za primenu u različitim situacijama i kako da je razvijete. Međutim, ovo su samo predlozi, a na vama kao facilitatoru je da slobodno prilagodite aktivnost kako želite tako da najbolje zadovoljava potrebe grupe.

Predlozi za prateće aktivnosti

Izvođenje aktivnosti nije dovoljno; potrebna je i prateća faza kako bi se učenje pojačalo i kako ne bi došlo do zaboravljanja. Pored toga, treba zapamtiti da je važan cilj OLJP da se mladima omogući da preduzimaju mere u vezi sa pitanjima koja ih se tiču.

Stoga, ovde iznosimo nekoliko ideja o tome šta se sledeće može raditi, na primer, predlažemo teme za istraživanje u lokalnoj biblioteci ili na internetu koje se potom može predstaviti čitavoj grupi. Takođe dajemo ideje za druge aktivnosti koje možete sprovesti nakon predmetne aktivnosti.

Ideje za preduzimanje akcije

Preduzimanje akcije je važan cilj OLJP; želimo da mladima pružimo veštine za preduzimanje akcije u vezi sa pitanjima koja ih se tiču. Na ovo stavljamo poseban akcenat i zato smo pripremili posebno poglavlje o preduzimanju akcije, Poglavlje 3, i zato navodimo ideje za preduzimanje akcije uz svaku aktivnost.

Ključni datumi

Ujedinjene nacije i mnoge druge organizacije koriste ideju o danu proslave ili danu sećanja kako bi privukle pažnju javnosti na različite aspekte ljudskih prava. Naveli smo preko 90 takvih ključnih datuma i preporučujemo vam da ih koristite kao oslonac na kojem možete zasnivati vaše sopstvene aktivnosti. Na primer, grupa mladih tražilaca azila u Danskoj udružila je snage sa lokalnim ogrankom podmlatka Crvenog krsta Danske koji vodi kafić i organizovala javni događaj na Dan izbeglica 20. juna.

Dodatne informacije

Ovde smo naveli dodatne osnovne informacije koje se tiču isključivo aktivnosti. U svakom slučaju, preporučujemo vam da pogledate Poglavlje 5 na www.coe.int/compass gde možete pronaći osnovne informacije koje se tiču određenih tema kojima se aktivnosti bave.

Prpratni sadržaji

Ovo su kartice za igranje uloga, tabele sa činjenicama i kartice za diskusiju koje treba da kopirate. Imate punu slobodu da materijale prilagodite potrebama vaše grupe.

3.4 Opšti saveti za sprovođenje aktivnosti

Aktivnosti retko kad teku onako kako ste planirali. To je istovremeno i nagrada i izazov pri izvođenju aktivnosti iz priručnika *Kompas*. Potrebno je da reagujete na ono što se dešava i da brzo razmišljate. Najvažnije što treba da zapamtite je da utvrdite jasne ciljeve i da budete pripremljeni.

Kofacilitacija

Ako je to ikako moguće, facilitaciju treba da vršite u saradnji sa drugom osobom. Nastavnici ovo prepoznaju kao „timsko podučavanje“. Ovaj vid podučavanja ima svoje praktične prednosti u tome što u tom slučaju dve osobe dele odgovornost za rad sa manjim grupama ili bavljenje pojedinačnim potrebama. Kada sesiju vode dve osobe, lakše je menjati ritam i tempo kako bi se održalo interesovanje. Dva facilitatora mogu međusobno da se podržavaju ako stvari ne idu kako je planirano, a zajednička revizija pruža veći osećaj zadovoljstva od samostalnog rada.

Kofacilitacija zahteva da oba facilitatora zajedno pripreme aktivnost i da dobro znaju koja je njihova uloga. Još bolja opcija je da se aktivnosti razvijaju u okviru tima, pri čemu je poželjno da tim uključuje mlade ljude.

Pažljiva priprema

Pobrinite se da detaljno pročitate sve informacije o aktivnosti, poželjno čak i dva puta! Prođite čitav proces u svojoj glavi; pokušajte da vizualizujete kako će proces teći. Pokušajte da zamislite kako će grupa reagovati i šta će reći. Neizostavno je da će postavljati pitanja na koja nećete imati odgovor. Međutim, tako i treba da bude; i vi ste takođe tu da učite sa mladima. Ipak, treba da se pobrinete da budete relativno dobro informisani tako što ćete pročitati osnovne informacije.

Pobrinite se da imate sve materijale koji su vam potrebni na dohvata ruke, kao i dodatne materijale ako dođe više ljudi nego što je očekivano, ako se nekom slomi olovka ili ako se marker isprazni.

Upravljanje vremenom

Pažljivo planirajte i nemojte pokušavati da nagurate previše aktivnosti u vreme koje vam je na raspolaganju. Ako aktivnost traje duže nego što ste očekivali, pokušajte da je skratite kako biste ipak imali dovoljno vremena za diskusiju (vidite napomene o ciklusu učenja na strani 34). Često je dobra ideja angažovati učesnike i konsultovati se sa njima o tome da li da odmah prekinete aktivnost, za 5 minuta ili kako drugačije da rešite problem.

Sa druge strane, ako imate dovoljno vremena na raspolaganju, nemojte pokušavati da otegnete diskusiju; napravite pauzu ili uradite kratku zabavnu aktivnost za podizanje energije.

Stvaranje bezbednog okruženja

Mladi sa kojima radite moraju da se osećaju slobodno za istraživanje i otkrivanje, kao i za međusobnu interakciju i deljenje. Budite originalni, prijateljski nastrojeni, pozitivni i duhoviti. Nemojte koristiti žargon ili jezik koji učesnici ne razumeju. Ljudi se osećaju bezbedno kada znaju šta se dešava, pa je stoga način na koji uvodite aktivnost veoma važan. Ne možete da počnete iz vedra neba; morate da stavite aktivnost u određeni kontekst. Dobar način za to je korišćenje aktivnosti koje probijaju led.

Uspostavljanje osnovnih pravila

Važno je da svako u grupi razume osnovna pravila za izvođenje participatornih, iskustvenih aktivnosti. Na primer, svako treba da snosi svoj deo odgovornosti za sesiju; svako treba da ima priliku da bude saslušan, da govori i da učestvuje. Niko ne treba da oseća pritisak da kaže nešto zbog čega se ne oseća prijatno. Ova osnovna pravila treba da se razmotre i dogovore na početku rada sa grupom, uz osvrt na ova pravila s vremena na vreme, naročito ako se novi učesnici pridružuju grupi.

Davanje jasnih instrukcija

Uvek se pobrinite da svi razumeju instrukcije i da znaju šta treba da rade. Korisno je da počnete sa opštim objašnjenjem koja je aktivnost u pitanju i šta uključuje, na primer, objasnite da aktivnost uključuje igranje uloga. Dajte ljudima do znanja koliko imaju vremena da završe određeni zadatak i upozorite ih da vreme ističe pet minuta pre isteka kako bi mogli da privedu aktivnost kraju.

Facilitacija diskusija

Diskusije igraju centralnu ulogu u procesu OLJP. Obratite posebnu pažnju kako biste obezbedili da svako u grupi može da učestvuje ako to želi. Koristite reči, izraze i jezik koji grupa poznaje i objasnite reči koje su im nepoznate; rečnik manje poznatih termina nalazi se na strani 620. Pozovite učesnike da iznesu svoja mišljenja. Pobrinite se da postoji ravnoteža između globalnih i lokalnih aspekata kako bi učesnici videli problem kao direktno relevantan za njihove živote.

Ponekad se dešava da diskusije „zapnu“. Potrebno je da utvrdite uzrok tome. Možda je uzrok taj što je tema već iscrpljena ili je postala previše emocionalna. Potrebno je da odlučite da li da postavite pitanje, promenite pristup ili nastavite dalje. Ne treba da imate osećaj da morate da pružite odgovor na pitanja ili probleme učesnika; grupa je ta koja treba da pronađe svoje odgovore kroz razgovor i deljenje. Oni naravno mogu da potraže vaše mišljenje ili savet, ali grupa mora da donosi sopstvene odluke.

Debriefing i evaluacija

Nijedna aktivnost opisana u priručniku *Kompas* nije potpuna bez debriefinga i evaluacije; ovaj deo aktivnosti pruža alate za učenje i pomaže učesnicima da stave ono što su naučili u širi kontekst. Ostavite učesnicima dovoljno vremena da završe aktivnost i po potrebi izađu iz svoje uloge pre diskusije o tome šta se desilo i šta su naučili. Uložite vreme na kraju svake aktivnosti u razgovor o tome šta su učesnici naučili i kako je to povezano sa njihovim životima, njihovom zajednicom i čitavim svetom. Bez razmišljanja o aktivnosti ljudi ne mogu da nauče iz svojih iskustava.

Preporučujemo vam da prođete kroz proces debriefinga i evaluacije jedan za drugim postavljajući učesnicima pitanja koja se odnose na:

- šta se desilo tokom aktivnosti i kako su se osećali
- šta su naučili o sebi
- šta su naučili o problemima na koje se aktivnost odnosi i o povezanim ljudskim pravima
- kako mogu da naprave korak napred i koriste ono što su naučili.

Revizija

Periodično ocenjivanje ili ispitivanje onoga što radite i učite je važno jer vam pomaže da steknete opštu sliku o procesu i omogućava vam da unapredite svoj rad. Trenutak kada se sprovodi revizija zavisi od okolnosti: to može biti na kraju dana na seminaru ili na kraju niza od dva ili tri predavanja ili sastanka.

Bez obzira kada se revizija vrši, potrebno je da pronađete vremena za opuštanje i razmišljanje o sledećem:

- kako je aktivnost prošla iz vaše perspektive: priprema, vreme i slično
- šta su učesnici naučili i da li su ciljevi učenja postignuti
- koji su ishodi: šta će grupa sada raditi zahvaljujući aktivnostima koje ste sproveli
- šta ste vi lično naučili o problemu i o facilitaciji

Periodična revizija sa grupom je takođe važna i treba da bude zabavna, pa izbegavajte pretvaranje vaše revizije u još jednu diskusiju, naročito ako ste već uložili značajno vreme u debriefing i evaluaciju. Nekoliko tehnika, uključujući i one koje koriste govor tela, crtanje i vajanje, možete pronaći u Poglavlju 2, u okviru naslova „Aktivnosti za reviziju“ na strani 352.

Tempo

Većina aktivnosti se može završiti u roku od 90 minuta, pa stoga ne bi trebalo da bude previše teško održavati tempo. Ipak, pravljenje kraćih pauza, na primer između same aktivnosti i aktivnosti debriefinga i evaluacije, ili između debriefinga i evaluacije i prateće faze, može da bude korisno za održavanje pažnje učesnika. Ako primetite da energija opada, možete primeniti neku od aktivnosti za podizanje energije. Ne zaboravite da je takođe važno da pustite učesnike da se opuste nakon aktivnosti.

Pružanje povratnih informacija

Povratne informacije predstavljaju komentar na nešto što je neko rekao ili uradio. Davanje i primanje povratnih informacija predstavlja veštinu i treba da pomognete članovima grupe da nauče kako to treba da se radi. Često se dešava da se povratne informacije prime kao destruktivna kritika iako to nije bila namera govornika. Ključne reči kada je reč o povratnim informacijama su „poštovanje“, „konkretnost“ i „argumenti“.

Bez razmišljanja, ljudi ne mogu puno da nauče iz svojih iskustava.

Prilikom davanja povratnih informacija važno je poštovati drugu osobu, fokusirati se na ono što je rečeno ili urađeno i navesti razloge za vaš stav. Možete reći: „Ne slažem se sa onim što je upravo rečeno jer...“. Davanje negativnih povratnih informacija nekima ne pada suviše teško, što zna da bude bolno. Vaša uloga kao facilitatora je da pronađete način da pružite ljudima povratne informacije na način koji im pruža podršku. Na primer, to možete postići tako što ćete:

- se pobrinuti da davanje povratnih informacija počne pozitivno izjavom,
- poštovati drugu osobu i ne iznositi uvredljive primedbe,
- se fokusirati na ponašanje, ne na pojedinca,
- navesti razlog za ono što govorite, i
- preuzeti odgovornost za ono što govorite koristeći poruke u prvom licu

Primanje povratnih informacija je teško, naročito kada postoji neslaganje. Vaša uloga je da pomognete mladima da uče iz svojih iskustava i da se osećaju podržano, a ne osramoćeno. Podstičite učesnike da pažljivo slušaju povratne informacije bez da odmah osete potrebu da brane sebe ili svoj stav. Naročito je važno da ljudi shvate šta tačno osoba koja pruža povratne informacije misli i da odvoje vreme da razmisle o onome što je rečeno pre nego što to prihvate ili odbace.

Otpor učesnika

Učešće u participativnim aktivnostima je veoma zahtevno i, iako ćete koristiti različite tehnike, na primer, diskusije, crtanje, igranje uloga ili muziku, neizbežno će se desiti da ne odgovaraju sve aktivnosti svim učesnicima u svakom trenutku. Ako je učesnik uveren i može da objasni zašto mu se određena aktivnost ne sviđa, onda možete da udovoljite potrebama takvog učesnika kroz dijalog i pregovore.

Pod „otporom“ ovde podrazumevamo ponašanje koje je namerno remetilačko. Svi facilitatori nailaze na otpor učesnika u nekom trenutku. Otpor može da se javi u nekoliko oblika. Nesigurna mlada osoba može da ometa aktivnost škripanjem stolice, pevušenjem ili razgovorom sa osobom pored nje. Suptilni načini remećenja sesije podrazumevaju postavljanje nebitnih pitanja ili pretvaranje svega u šalu. Još jedna od „igara“ koje ovakvi pojedinci igraju je „potkopavanje autoriteta facilitatora“. Tako se može desiti da kažu „Vi ne razumete, prošlo je mnogo vremena od kada ste bili mladi“ ili „Sve same diskusije, zašto ne možemo prosto da pređemo na aktivnosti?“ Treća vrsta „igara“ je da pokušaju da izbegnu učenje, na primer kada koriste igru tipa „da, ali...“.

Naravno, najbolje bi bilo kada biste otpor mogli da izbegnete u potpunosti. Na primer, budite svesni svake osobe u grupi i osetljivih emocija koje se mogu aktivirati kroz određenu aktivnost ili određeni deo igranja uloga ili simulacije. Pobrinite se da se svi osećaju bezbedno i da ni u kom trenutku ne osećaju pritisak da nešto kažu ili da otkriju nešto o sebi zbog čega se ne bi osećali prijatno. Ostavite učesnicima dovoljno vremena za zagrevanje pre bilo koje aktivnosti i za opuštanje posle aktivnosti.

Na kraju, ne zaboravite da ostavite dovoljno vremena za debriefing i diskusiju kako bi svako stekao utisak da se njegovo mišljenje i učešće ceni.

Potrebno je da sami odlučite koji je najbolji način za rešavanje teške situacije, ali imajte na umu da se problem najlakše rešava kada se iznese na otvoreno i kada grupa kao celina pronađe rešenje. Nemojte se upuštati u duge diskusije ili svađe sa jednim

članom grupe. To može da izazove ogorčenost i frustraciju među drugim učesnicima, zbog čega mogu da izgube interesovanje.

Upravljanje sukobima

Sukob može da bude koristan i kreativan ako se njime ispravno upravlja; zapravo, sukob predstavlja neizbežan i neophodan element OLJP! Neslaganje i emocije su neizbežni kada se raspravlja o pitanjima ljudskih prava jer ljudi posmatraju svet iz različitih uglova i njihova verovanja, pretpostavke i predrasude se dovode u pitanje. Sukob kao deo obrazovanja o ljudskim pravima pruža ljudima priliku da razvijaju veštine i stavove, kao što su kritičko razmišljanje i saradnja, empatija i osećaj za pravdu.

Sukob je teško predvideti i ponekad teško rešiti, naročito kada se javi jer se učesnici osećaju nebezbedno kada se pitanje tiče njihovih emocija i vrednosti, ako ne raspolazu dovoljnim kompetencijama za grupni rad ili ako imaju potpuno drugačije pristupe problemu ili drugačije vrednosti. Pokušajte da ostanete smireni i hladne glave, te izbegnite uključivanje u sukobe između pojedinaca u grupi.

Aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* predviđene su da pruže iskustvo učenja u bezbednom okruženju. Pažljivo ih izaberite i prilagodite po potrebi. Koristite ih kako biste naveli korisnike da iznesu različita mišljenja o problemima; dajte im do znanja da su nesuglasice potpuno normalne i da univerzalnost ljudskih prava ne znači da stavovi svih ljudi treba da budu isti.

Nekoliko saveta:

- Odvojite dovoljno vremena za debriefing i diskusiju. Po potrebi, odvojite i dodatno vreme.
- Pomozite u pojašnjavanju stavova, mišljenja i interesovanja ljudi.
- Smirite tenzije u grupi. Na primer, zamolite učesnike da sednu ili da razgovaraju tri minuta u manjim grupama ili im kažete nešto što će stvari staviti u perspektivu.
- Podstičite učesnike da aktivno slušaju jedni druge.
- Naglašavajte ono što ujedinjuje ljude, a ne ono što ih razdvaja.
- Tražite postizanje saglasnosti. Podstičite učesnike da obrate pažnju na zajedničke interese umesto da pokušavaju da pronađu kompromis i da odstupaju od svojih iznetih stavova.
- Potražite rešenja koja mogu da reše problem bez ponovnog izazivanja sukoba.
- Ponudite da razgovarate sa učesnicima sukoba privatno u nekom drugom terminu.

Ako dođe do ozbiljnijeg i dubljeg sukoba, možda je bolje odložiti traženje rešenja i potražiti prikladniju priliku za rešavanje problema. U međuvremenu možete da razmotrite mogućnosti za rešavanje sukoba iz drugog ugla. Osim toga, odlaganjem pokušaja da se reši sukob ostavljate učesnicima dovoljno vremena da razmisle o situaciji i da smisle sopstvene pristupe ili rešenja.

Sukobi koji se javljaju u grupi i načini za njihovo rešavanje mogu se koristiti za razvoj razumevanja i uvida u uzroke i poteškoće sukoba koji postoje širom sveta. Važi i obrnuta situacija; diskusija o međunarodnim sukobima može da pruži uvid u sukob koji postoji u grupi.

Sukob predstavlja neizbežnu i neophodnu dimenziju OLJP.

3.5 Prilagođavanje aktivnosti iz priručnika *Kompas* vašim potrebama

Aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* su ispitane i testirane u različitim okruženjima formalnog i neformalnog obrazovanja, a povratne informacije dobijene od korisnika nam govore da, kao što je Abraham Linkoln navodno rekao: „Možeš udovoljiti nekima uvek ili svima ponekad, ali ne možeš uvek svima udovoljiti“, što je potpuno razumno! Priručnik *Kompas* je predviđen da služi kao vodič koji vam pomaže u vašem radu; to nije knjiga recepata ili kanon zapisan na kamenoj ploči.

Autori priručnika *Kompas* i bili su suočeni sa dva primarna izazova. Prvi je bio da učine aktivnosti dovoljno uopštenim tako da pitanja koja se razmatraju budu relevantna za širu publiku, ali istovremeno i dovoljno detaljna da dopru do suštine zabrinutosti koje određena grupa gaji u pogledu pitanja koje se razmatra. Drugi izazov su suprotnosti: da se aktivnosti predstavljaju tako da dovoljno duboko zadiru u problem koji je važan nekim grupama, ali koji je istovremeno nebitan ili previše osetljive prirode za druge.

Iz ovih razloga, skoro je potpuno izvesno da se aktivnosti moraju prilagoditi ili razviti tako da zadovoljavaju potrebe mladih sa kojima radite. Na strani 61 nalazi se odeljak o „osnovnim metodama“ koje smo koristili u priručniku *Kompas*. Razumevanje kako različite tehnike funkcionišu će vam pomoći u prilagođavanju aktivnosti.

Prilagođavanje aktivnosti

Aktivnosti predstavljaju alate sa kojima radimo: treba da se pobrinite da se aktivnost koju ste izabrali bavi pitanjima kojima želite da se bavite i da metod odgovara vašoj grupi.

Na facilitatoru je odgovornost da izvrši fina podešavanja, da prilagodi aktivnost tako da zadovoljava potrebe mladih sa kojima radi.

Praktični aspekti

Kada razmišljamo o prikladnosti metode, treba da razmišljamo o sledećim praktičnim aspektima:

Složenost: Ako je nivo previsok, razmislite o načinima kako aktivnost možete učiniti jednostavnijom. Na primer, suzite problem, prilagodite kartice sa izjavama ili pripremite druga pitanja za debriefing i diskusiju. Ako smatrate da postoji rizik da će ljudima biti dosadno ili da će im aktivnost svojom nedovoljnom složenošću vređati inteligenciju, počastite učesnike kratkim i zabavnim uvodom u temu.

Veličina grupe: Ako imate veliku grupu, može biti potrebno da dovedete dodatne facilitatori i da odvojite dodatno vreme. Ako odvojite dodatno vreme, pazite da se sama aktivnost ili debriefing i evaluacija ne otegnu. Razmislite o tome da podelite grupu u dve manje grupe za potrebe debriefinga i evaluacije, a zatim ih zamolite da podnesu kratak izveštaj pred svim učesnicima. Ako radite igranje uloga, onda pustite dva učesnika da zajedno igraju uloge ili da podele svaku ulogu.

Ako imate mali broj učesnika i aktivnost koja uključuje rad u malim grupama, bolje je da smanjite broj malih grupa nego da smanjujete broj učesnika u svakoj maloj grupi. Na taj način održavate raznolikost ulaznih podataka u okviru svake grupe.

Vreme: Možda treba da razmotrite mogućnost da aktivnost podelite u dve sesije. Alternativno, pokušajte da organizujete aktivnost onda kada imate više vremena, na primer, kada u školskom rasporedu imate dva časa jedan za drugim. Ako radite u klubu za mlade, aktivnost organizujte tokom vikenda.

Pregled: Ovde možete pronaći kratak opis osnovne tehnike na kojoj se aktivnost zasniva, uključujući i opšte savete za primenu metode.

Materijali: Improvizujte! Ako nemate na raspolaganju veliki blok sa listovima, onda kupite rolnu tapete i isecite je na potrebnu dužinu. Ako je prostorija koju koristite mala ili puna nameštaja tako da ima malo prostora za kretanje ili za podelu u manje grupe, pokušajte da pronađete prostoriju koja je dovoljno velika ili, ako je vreme lepo, zašto ne biste izašli napolje?

Priprema: Razmišljajte kreativno! Ako želite nešto da kopirate i nemate pristup mašini za kopiranje, ali imate računar i štampač, napravite digitalnu fotografiju i odštampane kopije pomoću računara.

Instrukcije: Neke aktivnosti su podeljene na dva dela. Može se desiti da prvi deo bude dovoljan da postignete svoj cilj.

Varijacije: Varijacije mogu da zahtevaju više ili manje vremena od prvobitne aktivnosti. Uzmite to u obzir.

Debrifing i evaluacija: Ako predložena pitanja ne zadovoljavaju vaše potrebe, pripremite druga pitanja. Upotrebite osnovne informacije da pronađete inspiraciju. Međutim, pobrinite se da sačuvate izričitu povezanost sa pitanjima ljudskih prava.

Predlozi za prateće aktivnosti: Ako preporučeni predlozi nisu prikladni, ako su nebitni ili dovode do praktičnih problema, pronađite druge aktivnosti. Upotrebite sažetak aktivnosti na strani 72 kako biste pronašli aktivnost koju možete koristiti kao prateću.

Ideje za preduzimanje akcije: Ako preporučeni predlozi nisu prikladni, ako su nebitni ili dovode do praktičnih problema, pronađite druge aktivnosti. Pogledajte Poglavlje 3 o „Preduzimanju akcije“.

Razvoj aktivnosti

Razvoj aktivnosti predstavlja radikalniji potez od prilagođavanja aktivnosti. Možda vam se, na primer, dopada sadržaj kartica sa izjavama ili kartica za igranje uloga koje su priložene uz aktivnost, ali ste pronašli drugi metod koji je prikladniji. Na primer, možete koristiti neke od kartica sa izjavama iz aktivnosti „Samo minut“ na strani 199 i metod opisan u aktivnosti „Koji je tvoj stav“ na strani 329.

Sa druge strane, možda želite da radite na pitanju azila i izbeglica i sviđaju vam se ideje iznete za aktivnost „Mogu li da uđem?“ ali iz nekog razloga smatrate da igra uloga koja je opisana zapravo nije prikladna. U tom slučaju i dalje možete da podelite grupu na manje grupe kako je opisano i da podelite kartice za igranje uloga, ali primenite tehniku „Akvarijum“ opisanu na strani 64 i dozvolite da dvoje izbeglica i dvoje službenika za

imigraciju iznesu svoje slučajeve. Druga opcija, naročito za nastavnike koji rade sa većom grupom učenika, može da bude organizovanje debate (vidite stranu 64) ili pružanje mogućnosti svima da se informišu o problemu čitanjem kartica za igranje uloga nakon čega sledi debata na temu, na primer, „Ovaj razred veruje da sve izbeglice treba da budu dobrodošle u našoj državi“.

Opšti savet

Podstičite mlade da budu svesni svega što se dešava u svetu oko njih, na lokalnom i globalnom nivou, i iskoristite pitanja koja ih zanimaju kao polaznu tačku u svom radu - u vašem zajedničkom radu. Uvek pokušajte da angažujete mlade pri donošenju odluka o tome kako i šta žele da uče. Angažovanost učesnika u praksi zavisi od toga da li radite u okruženju informalnog ili formalnog obrazovanja, od starosne strukture mladih, od vremena koje imate na raspolaganju i resursa. Međutim, kad god je to moguće, angažujte učesnike da donesu odluku o tome na kakvim aktivnostima žele da rade.

Kontraverznim i provokativnim pitanjima pristupajte oprezno i pažljivo. Ako problem predstavlja tabu u vašem društvu i postoji verovatnoća da će izazvati otpor kod nadležnih, razmotrite mogućnost da problemu pristupite iz drugog ugla, a ne direktno, ili da ga stavite u drugačiji okvir. Na primer, navedite učesnike da razmisle o pravima koja se tiču slobode izražavanja korišćenjem istorijskih primera. Pitanja koja se tiču religije, prava predstavnika LGBT populacije i prava na brak i porodicu obrađena su na ovaj način u aktivnostima pod nazivom „Vernici“ (strana 105) ili „Zastareva uskoro“ (strana 272).

Suočavanje sa stvarnošću da živimo u svetu u kojem određena pitanja predstavljaju kontroverze ili povod za podele predstavlja važan deo OLJP. Međutim, kada se bavimo pravima koja se tiču kontraverznih ili provokativnih pitanja, potrebno je obezbediti da se učesnici osećaju bezbedno i da se ne osećaju osramoćeno ili primorano da otkriju više od onoga što žele o sebi ili svojim verovanjima. Metode poput vežbe davanja izjava ili studije slučaja predstavljaju dobre metode za stvaranje određene distance između pojedinca i predmetne teme. Drugi pristup može biti podsticanje učesnika da istražuju različite stavove. Oni mogu, na primer, da pozovu nekoga ko ima perspektivu pripadnika manjinske populacije da se obrati grupi.

Ako su stavovi učesnika u vašoj grupi podeljeni po pitanju predmetne teme, na primer, ako manji broj učesnika misli da određeni problem nije važan ili relevantan u njihovim životima, onda ih zamolite da direktno objasne i opravdaju svoje mišljenje. Potrebno je da im zagolicate maštu tako da budu otvoreni za ideju istraživanja predmetnog problema. Pustite im film, organizujte posetu (centru za izbeglice, centru za beskućnike ili etničkoj prodavnici ili kafiću), ili pozovite govornika – to su sve dobri načini da probudite radoznalost.

Kada mladi ljudi razmatraju mogućnost preduzimanja akcije, treba da budete spremni da ih posavetujete o posledicama onoga što predlažu da urade. Treba da budu potpuno svesni mogućih ili verovatnih ličnih, socijalnih i političkih ishoda mera koje predlažu. Podsticanje mladih da razmišljaju svojom glavom i da preuzimaju odgovornost predstavlja važan cilj OLJP; stoga, treba da opišete sve poteškoće koje možete da predvidite, da navedete razloge svog mišljenja i da date savet. Ako treba da ubedite učesnike da su određene mere nepreporučljive, potrebno je da predložite alternativne mere (pogledajte Poglavlje 3 „Preduzimanje mera“ za više ideja o različitim načinima preduzimanja akcije).

Učesnici ne treba da se osećaju osramoćeno ili primorano da otkriju više od onoga što žele o sebi ili svojim verovanjima.

3.6 Posebne napomene za predavače

Povratne informacije od predavača govore nam da se priručnik *Kompas* koristi u školama širom Evrope na časovima jezika, geografije, istorije i građanskog vaspitanja, kao i na političkim studijama. Na primer, na časovima jezika mogu se koristiti citati iz aktivnosti „Svi jednaki – svi drugačiji“ (strana 97) kao tekstovi za razvoj vokabulara i razumevanja, dok se aktivnost „Samo minut“ (strana 199) može koristiti za razvoj veština govora. Statistika, na primer, o dečijem radu, rodnoj ravnopravnosti i pristupu obrazovanju (koja se može pronaći u različitim odeljcima osnovnih informacija u Poglavlju 5 dostupnom na www.coe.int/compass) može se koristiti na časovima matematike kao zamena za primere iz udžbenika, čime se doprinosi podizanju svesti i interesovanja za pitanja ljudskih prava. „Mreža života“ može se koristiti na časovima biologije kao uvod u lekcije o mrežama ishrane ili biodiverzitetu; „Priča o dva grada“ u okviru socijalnih nauka; „Vernici“ u okviru verskog obrazovanja; „Ašikova priča“ i „Čuvaj se, mi gledamo“ dodaju drugu perspektivu priči o trgovini na časovima geografije, dok primeri navedeni u aktivnosti „Borci za prava“ bude interesovanje za lekcije o stanju u svetu. Mogućnosti su beskrajne.

Treba napomenuti da postoje određeni suštinski izazovi prilikom postizanja ciljeva OLJP u okruženju učionice. Na primer, tipičan školski čas može da bude previše kratak za bilo koje druge osim za najkraće aktivnosti, ili učenici možda nisu u prilici da donesu odluke o onome o čemu su učili. Pored toga, mogućnosti za primenu naučenog mogu da budu ograničene, ali ove poteškoće nisu nepremostive. Na primer, nastavnici pronalaze načine za prevazilaženje problema, kao što je problem kratkih časova, time što aktivnost podele na dva časa ili koriste mogućnosti tokom „tematskih nedelja“, kada se redovan raspored ne primenjuje.

U nekim državama OLJP zahteva promenu praksi u učionici kako bi se prevazišla ograničenja podučavanja sa „kredom i predavanjem“ (u kojima nastavnik iznosi učenicima podatke koje treba da nauče napamet) i kako bi se prešlo na podsticanje kritičkog razmišljanja i nezavisnijeg učenja. U državama u kojima nastavnici obično nemaju ulogu trenera, savetnika ili facilitatora, promene treba uvoditi postepeno kako bi se i nastavnici i učenici osećali prijatno dok rade u demokratskoj atmosferi u kojoj preispitivanje i sloboda izražavanja napreduju. Razumevanje metoda i tehnika koje su korišćene u priručniku *Kompas* pomaže nastavnicima da unesu promene; ove metode i tehnike opisane su na strani 61 i uključuju savete za organizovanje diskusija u većim grupama. Drugi način za razvoj veština facilitacije je zajednički rad sa nekim ko je iskusniji u ovakvom načinu rada. Na primer, možete pozvati trenera iz lokalne organizacije za ljudska prava da vodi sesiju ili da timski predaje zajedno sa vama.

U idealnim uslovima, nastavnici svih predmeta treba da budu sistematski opremljeni relevantnim kompetencijama u okviru inicijalne i redovne obuke. Publikacija pod nazivom *Kako svi predavači mogu da podrže obrazovanje za građanstvo i obrazovanje o ljudskim pravima: okvir za razvoj kompetencija* može da pruži dodatne smernice za postizanje ovog cilja.¹³

U okviru nedavnih, manjih istraživačkih projekata koji su se bavili primenom iskustvenih aktivnosti iz priručnika *Kompas* i publikacije *Paket za obrazovanje Svi drugačiji – svi jednaki* na časovima jezika u srednjim školama u Danskoj utvrđeni su brojni praktični izazovi.

Postoje određeni suštinski izazovi prilikom postizanja ciljeva OLJP u okruženju učionice.

Istraživanje je pokazalo da su učesnici veoma uživali u samim aktivnostima i da su predavači napomenuli koliko su učesnici bili angažovani. Međutim, na poteškoće se naišlo u fazi debriefinga i evaluacije. Učesnici su naišli na poteškoće u pokušaju da prevaziđu uobičajeni način rada u učionici i upućivali su svoje komentare nastavniku umesto jedni drugima, što je značilo da nema pravog dijaloga, slobodne razmene ideja ni vršnjačkog učenja. Učesnici su očekivali komentar ili korekciju od nastavnika i da ih nastavnik proziva kada da govore. To je za rezultat imalo da su učesnici više razmišljali o tome šta žele da kažu nego što su slušali ono što drugi govore i reagovali jedni na druge. Osim toga, promena uobičajene dinamike u učionici pokazala se veoma teškom, tako da su dominantni učenici dominirali, a šaljivi su izigrali lude.

Došlo se do zaključka da korišćenje aktivnosti u učionici može da bude dragocen alat jer angažuje učenike na datu temu, ali postoji i velika verovatnoća da će se javiti ograničenja u postizanju svih ciljeva OLJP, naročito onih koji se tiču razvoja saradnje i veština za preuzimanje odgovornosti i preduzimanje mera. Ipak, škole mogu da daju značajan doprinos razvoju određenih kompetencija koje su navedene na strani 36 kao ishodi OLJP, na primer, aktivno slušanje i veštine komunikacije, kritičko razmišljanje i radoznalost. Slično tome, preduzimanje akcije na prvi pogled može da deluje problematično u školskom okruženju. Međutim, preduzimanje akcije može da znači mnogo toga, a u učionici može da znači poboljšanje opšteg ponašanja, veću obzirnost prema vršnjacima; učenici mogu za sebe da odluče da saznaju više o herojima ljudskih prava ili da zauzmu više ispitivački stav prema istoriji. Dodatne ideje za preduzimanje akcije navedene su u Poglavlju 3.

Ako je nastavnicima teško da koriste mnoge aktivnosti, treba da imaju na umu da je svrha OLJP takođe i razvijanje znanja i razumevanja, na primer, znanja o tome šta su ljudska prava, kako je tekao istorijski razvoj ovih prava, koji pravni instrumenti se primenjuju i koji je značaj ljudskih prava za razvoj građanskog društva i mira u svetu – što predstavlja teme koje mogu da pronađu svoje mesto u sistemu formalnog obrazovanja. Osnovne informacije o ljudskim pravima i globalnim temama (Poglavlja 4 i 5 i prilozi) same po sebi pružaju dragocene materijale za predavanje i učenje.

Nastavnici koji rade sa decom starosti od 7 do 13 godina mogu takođe da prelistaju i *Kompasito*, priručnik za obrazovanje dece o ljudskim pravima, čije aktivnosti bi možda mogle da budu prikladnije za strukturu školskih časova.

Na kraju iznosimo komentar o „bezvrednom OLJP“, pri čemu mislimo na podučavanje koje se predstavlja kao OLJP, ali zbog načina na koji je sprovedeno ne može da se kvalifikuje i da bude priznato kao obrazovanje o ljudskim pravima. Postoje mnogi načini za sprovođenje obrazovanja o ljudskim pravima ali, kao što je navedeno na početku ovog poglavlja, važan je proces. Stoga, kako bi podučavanje o ljudskim pravima bilo prepoznato kao OLJP, ono mora da bude sprovedeno na način koji poštuje učesnike i omogućava im da poštuju i cene ljudska prava. OLJP se ne može nametnuti niti narediti. Osim toga, OLJP se ne može posmatrati kao nešto što se odvija izolovano u učionici; ono mora da obuhvata celokupan obrazovni sistem i širu zajednicu.

OLJP se ne može nametnuti niti narediti.

3.7 Osnovne metode koje podržavaju aktivnosti opisane u priručniku *Kompas*

Razumevanje osnovnih metoda ili tehnika koje podržavaju aktivnosti opisane u priručniku *Kompas* je neophodno za uspešno sprovođenje aktivnosti.

Metode koje koristimo nazivamo aktivnostima jer su učesnici mentalno, a često i fizički aktivni. Međutim, one su mnogo više od samih aktivnosti – od nečega što se radi da se popuni vreme: one imaju jasan obrazovni cilj i koristimo ih u određenu svrhu. Ponekad se aktivnosti nazivaju „igrama“. To podrazumeva da su aktivnosti takođe zabavne, što i jesu! Nažalost, neki povezuju reč „igra“ sa igrama za malu decu i zaboravljaju ozbiljnu osnovnu obrazovnu vrednost igara.

Razumevanje osnovne metodologije će vam pomoći pri prilagođavanju pojedinačnih aktivnosti tako da zadovoljavaju potrebe mladih sa kojima radite i pri razvoju vaših sopstvenih aktivnosti. Osim toga, kada pišemo instrukcije za izvođenje aktivnosti, polazimo od pretpostavke da ljudi poznaju i razumeju termine kao što su „grupni rad“, „kreativno razmišljanje“ i „igranje uloga“. U nastavku ćemo pojasniti ove termine.

Grupni rad

Grupni rad predstavlja osnovu mnogih vežbi; grupni rad podrazumeva zajednički rad, kombinovanje različitih veština i talenata pojedinaca i nadovezivanje na uzajamne jake strane kako bi se završio zadatak. On:

- podstiče odgovornost. Kada ljudi osećaju da znaju šta rade, oni su najčešće posvećeni ishodu i trude se da postignu dobar rezultat.
- Razvija veštinu komunikacije. Ljudi moraju da slušaju, da razumeju šta drugi govore, da reaguju na njihove ideje i da znaju kako da iznesu svoje misli.
- Razvija saradnju. Ljudi treba da shvate da kada rade ka zajedničkom cilju postižu bolje rezultate ako sarađuju nego ako se takmiče jedni sa drugima.
- Uključuje veštine donošenja odluka. Ljudi brzo shvate da je najbolji način za donošenje odluka razmatranje svih dostupnih informacija i pokušavanje da se pronađe rešenje koje je prihvatljivo za sve strane. Osoba koja se oseća izostavljeno iz procesa donošenja odluka može da remeti rad grupe i da ne poštuje odluke koje su ostali članovi grupe doneli.

Važno je napomenuti da uspešan grupni rad mora da bude fokusiran na zadatak; mora da postoji jasno pitanje koje zahteva odgovor ili jasno utvrđen problem koji zahteva rešenje. Nije produktivno samo reći „prodiskutuje o tome“. Bez obzira koja je tema, neophodno je da rad bude jasno definisan i da učesnici budu fokusirani na postizanje cilja koji od njih zahteva da pred čitavom grupom iznesu povratne informacije. Ovo ne podrazumeva da je proizvod jedino što je važno! Poenta je da kroz zajednički rad u jasno definisano okviru učesnici mogu bolje da nauče kroz primenu procesa.

Većina aktivnosti opisanih u priručniku *Kompas* koristi rad u manjim grupama u fazi sticanja „iskustva“ (aktivnost) i rad na nivou čitave grupe tokom faze „razmišljanja“ i

„generalizovanja“ u okviru ciklusa učenja (debriefing i evaluacija). Rad u manjim grupama podstiče sve učesnike da učestvuju i doprinosi razvoju kooperativnog timskog rada. Veličina male grupe zavisi od praktičnih aspekata kao što su ukupan broj učesnika i veličina dostupnog prostora. Malu grupu može da čini dva do tri učesnika, ali male grupe najbolje funkcionišu sa šest do osam učesnika. Rad u maloj grupi može da traje 15 minuta, sat vremena ili jedan dan, u zavisnosti od predmetnog zadatka.

Kreativno razmišljanje

Kreativno razmišljanje predstavlja način za uvođenje novog predmeta; ono podstiče kreativnost i brzo proizvodi mnoštvo ideja. Može se koristiti za rešavanje određenog problema ili odgovaranje na pitanje.

Kako se praktikuje kreativno razmišljanje:

1. Izaberite pitanje koje će biti predmet vašeg kreativnog razmišljanja i formulišete ga u formi jednostavnog pitanja ili izjave.
2. Napišite pitanje na veliki komad papira ili na tablu tako da svi mogu da ga vide.
3. Zamolite učesnike da iznesu svoje ideje. Zapišite njihove ideje ispod pitanja ili izjave. Koristite pojedinačne reči ili kratke fraze.
4. Prekinite proces kreativnog razmišljanja kada ponestane ideja i potom
5. pregledajte predloge i zamolite učesnike da daju komentare.
6. Potom sumirajte i, uzimajući u obzir nova znanja, pređite na aktivnost ili diskusiju.

Pravila kreativnog razmišljanja:

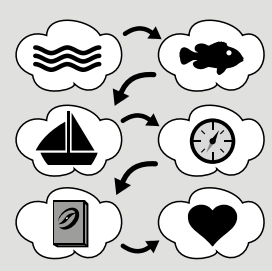
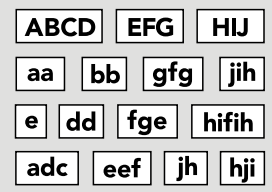
1. Zapišite SVAKI novi predlog. Često su najkreativniji ili „najluđi“ predlozi najkorisniji i najzanimljiviji!
2. Niko ne može da daje komentare ili sud o onome što je napisano do samog kraja.
3. Upozorite učesnike na ponavljanja. Ako neko predloži ideju koja je već na tabli, zahvalite se i ljubazno pokažite gde je ta ideja već zapisana.
4. Podstičite učesnike da daju svoj doprinos.
5. Iznesite svoje ideje samo ako je to apsolutno neophodno kako biste podstakli grupu.
6. Ako predlog nije jasan, zatražite objašnjenje.

Pisanje po zidu

Ovo je jedan od oblika kreativnog razmišljanja. Facilitator zapisuje izjavu ili pitanje koje će biti predmet kreativnog razmišljanja, poželjno na širokom, praznom zidu. Takođe, umesto da facilitator ispisuje predloge, jedna od mogućnosti je da učesnici zapišu svoje ideje na mali komad papira i da ih sami zalepe na zid. Prednosti ove metode su te što ljudi mogu da sednu i u tišini razmisle pre nego što ideje drugih ljudi počnu da utiču na njih; takođe, papirići se mogu presložiti kako bi se grupisale povezane ideje tokom diskusije.

Igra asocijacija

Ovo je još jedan oblik kreativnog razmišljanja koji se može koristiti kao aktivnost za probijanje leda ili kao uvod u diskusiju ili aktivnost. Učesnici treba da sednu u krug i facilitator počinje time što izgovara ključnu reč (reč koja je izabrana kao suština teme koju želi da uvede). Prateći krug, svaka osoba prvo ponavlja ključnu reč a potom izgovara prvu reč koja joj padne na pamet a koja je povezana sa ključnom rečju. Varijacija ove igre je kada svaka osoba odgovori na reč koju je prethodna osoba izgovorila.

Aktivnosti diskusije

Diskusija predstavlja sastavni deo OLJP jer kroz diskusiju ljudi uče da analiziraju informacije, razmišljaju kritički, razvijaju veštine komunikacije, dele mišljenja i uče iz iskustva, zbog čega faza „debrifinga i evaluacije“ predstavlja suštinski deo svake aktivnosti.

Postoje mnogi različiti načini za vođenje diskusije, pri čemu se neki načini, naročito oni koji uključuju određeni stepen saradnje i učešća, mogu opravdano smatrati aktivnostima sami za sebe. Na primer, diskusije u malim grupama u kojima učesnici treba da reše problem mogu se smatrati „aktivnostima“, na primer, „Samo minut“ na strani 199 i „Hajde da pričamo o seksu“ (strana 211). Nije neophodno napominjati da nakon „aktivnosti diskusije“ ipak treba da usledi faza debriefinga i evaluacije onoga što je naučeno!

Diskusije u velikim grupama

Zujalice

Ovo je koristan metod ako diskusija na nivou čitave grupe ne daje rezultate. Zamolite učesnike da prodiskutuju o temi u parovima ili manjim grupama nekoliko minuta i da potom podele svoje ideje sa ostalim članovima grupe. Primetićete da veoma brzo atmosfera počinje da „bruji“ od razgovora i ideja!

Vežba iznošenja izjava

Ova tehnika omogućava učesnicima da izraze svoje mišljenje bez potrebe da ga obrazlože. To je nežan način da se učesnici podstaknu da iznesu svoje mišljenje sa samopouzdanjem.

Pripremite neke izjave (4–6 bi trebalo da bude dovoljno) na temu koju želite da razmotrite sa grupom. Napravite dva znaka, „Slažem se“ i „Ne slažem se“ i postavite ih na pod na razmaku od 6 do 8 metara. Ako želite, možete da postavite užu ili traku na pod između dva znaka koja simbolizuje kontinuum između dva potpuno suprotstavljena mišljenja.

Pročitajte jednu od unapred pripremljenih izjava i zamolite učesnike da zauzmu položaj između dva suprotstavljena mišljenja koji odgovara njihovom stavu; oni koji su neodlučni treba da stanu u sredinu. Pozovite učesnike da objasne zašto su stali tu gde su stali, ako to žele. Podstaknite učesnike da menjaju svoj položaj duž linije ako dođe do promene mišljenja po osnovu iznetih argumenata.

Varijacija ove igre poznata je kao „Stanovište“. Napravite četiri znaka koja ćete zalepiti na četiri zida u prostoriji: „Slažem se“, „Ne slažem se“, „Ne znam“ i „Želim nešto da kažem“. Kao i u prošloj igri, učesnici treba da se rasporede prema svojim odgovorima uz mogućnost menjanja mesta u bilo kom trenutku.

Akvarijum

Ovaj metod predstavlja koristan način da se učesnici navedu da upućuju svoje komentare jedni drugima umesto facilitatoru ili nastavniku. Pozovite nekoliko – idealno između četiri i šest – učesnika da sednu u manji krug u sredini prostorije kako bi razgovarali o određenoj temi, dok svi ostali učesnici sede u spoljašnjem krugu i slušaju šta „ribe u akvarijumu“ govore. Ukoliko jedan od posmatrača želi da doprinese diskusiji, treba da ustane i stane iza jedne od „riba“, „Riba“ potom treba da zameni mesto sa posmatračem i pridruži se spoljašnjem krugu.

Primena ove metode ima nekoliko prednosti, među kojima je najvažnija ta što učesnici imaju kontrolu nad diskusijom u tome što pojedinac može da istupi i govori kada to želi, ali i drugi članovi grupe imaju mogućnost da prekinu pojedinca koji drži dugačak govor ili ponavlja jedno te isto primoravajući takvog pojedinca da zamene mesta.

Debate

Tradicionalne kućne debate su korisne, naročito u učionici u kojoj postoji manje mogućnosti za primenu drugih metoda diskusije. Ako čitav razred treba da učestvuje u diskusiji, na primer, na temu „Ova kuća smatra da su ljudska prava zapadni izum i da nisu univerzalna“, postavite jednog od učenika, a ne nastavnika, kao predsedavajućeg.

Drugi oblik debate je panelna debata u kojoj je grupa „stručnjaka“ pozvana od strane publike da odgovori na pitanja. Ovo predstavlja dobar način za pružanje informacija, podsticanje ispitivanja, omogućavanje ljudima da istraže drugačije stavove i pokažu da su ljudska prava složena. Na primer, podelite kartice za igranje uloga iz aktivnosti „Make u lov na kitove“ (strana 215) osmorici učesnika (po dvoje koji zastupaju svaku od četiri suprotstavljene organizacije). Ovih osam ljudi treba da koriste kartice za pripremu svojih stavova i potom da odgovore na pitanja i iznesu argumente za svoje stavove pred ostatkom grupe. Na kraju grupa može da glasa da li lov na kitove treba da bude zabranjen ili ne.

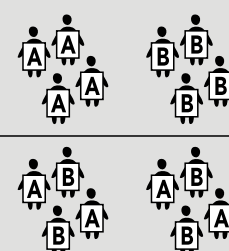
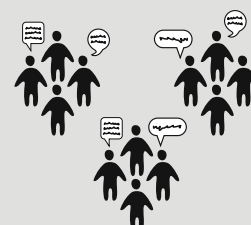
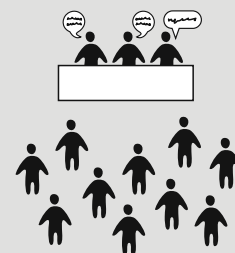
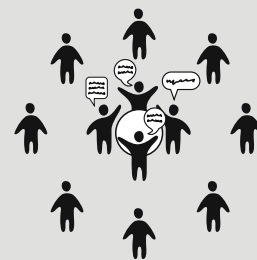
Diskusija u malim grupama

Aktivnosti diskusije se često najbolje izvode u malim grupama jer tako učesnici imaju veću šansu da daju svoje doprinose. Ne samo da se ljudi osećaju prijatnije kada izražavaju svoje stavove u manjim grupama, već takođe svaki pojedinac ima više vremena da govori.

Aktivnosti diskusije oslanjaju se na materijal koji podstiče diskusiju, najčešće na karticama. Primeri materijala koji podstiču diskusiju uključuju sažetke televizijskih vesti, postere, kartice sa izjavama, studije slučaja i slike. Prilikom pripreme materijala koji podstiču diskusiju važno je razmišljati o ciljnoj grupi i izbeći korišćenje informacija koje mogu da budu uvredljive ili suviše lične. Takođe je potrebno imati u vidu nivo sposobnosti čitanja kod mlađih grupa i jezičke veštine ako radite sa multikulturalnom grupom; u tom slučaju se pobrinite da jezik koji koristite bude jednostavan. Informacije na karticama treba da budu što kraće, poželjno od dva do osam redova na pola lista papira formata A4, što predstavlja apsolutni maksimum.

AAA BBB CCC

Ovo je veoma korisna tehnika ukoliko želite da ljudi razviju svoja znanja i razumevanje bez vašeg „predavanja“. Učesnici rade u manjim grupama kako bi razvili svoju stručnost o određenom aspektu teme. Grupe se potom mešaju i razmenjuju svoja znanja.

Pripremite karticu sa izjavom ili pitanje za svaku grupu na temu kojom želite da se bave. Svaka grupa treba da radi na drugačijem aspektu istog problema.

Podelite učesnike u tri manje grupe; jedna grupa je grupa A, druga je grupa B, a treća grupa C. Ostavite svakoj grupi dovoljno vremena za diskusiju o pitanju ili problemu. Potom promešajte grupe tako da u svakoj novoj grupi bude po jedan član iz prethodnih grupa; drugim rečima, nove grupe treba da imaju strukturu ABC, ABC i ABC. Dajte ABC grupama zadatak da reše problem ili da postignu saglasnost uz učešće svih članova.

Izjave u šeširu

Ova tehnika predstavlja osetljiv način za uvođenje teme, za navođenje učesnika da razgovaraju ili da iznesu ideje. Napravite kartice sa izjavom ili pitanjem i stavite ih u šešir. Dodajte šešir učesnicima ili ga postavite u sredinu kruga. Zamolite učesnike da uzmu po jednu karticu i da daju svoj komentar.

Umesto da sam pravi kartice, facilitator može da zamoli učesnike da naprave svoje kartice sa izjavama ili pitanjima. Na ovaj način pitanja mogu biti anonimno postavljena grupi, što može biti korisno ako se diskutuje o nekom osetljivijem pitanju.

Rangiranje u formi lestvice

1. Rod
2. Rad
3. Obrazovanje
4. Zdravlje

Rangiranje u formi dijamanta

Rangiranje

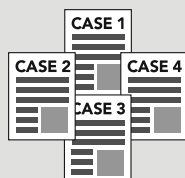
Ovo je koristan oblik diskusije ako želite da podstaknete fokusiranu diskusiju u manjim grupama. Potreban vam je jedan set kartica sa izjavama za svaku manju grupu; dovoljno je od 9 do 12 izjava. Izaberite jednostavne izjave koje se tiču teme o kojoj diskutujete i napišite po jednu izjavu na svakoj kartici.

Grupa diskutuje o izjavama i pokušava da postigne saglasnost o redosledu značaja. Redosled može da ima formu lestvice ili dijamanta. Kod redosleda u formi lestvice najvažnija izjava se stavlja na vrh, sledeća najvažnija izjava ispod nje i tako dalje do najmanje važne izjave koja se nalazi na dnu.

Za rangiranje u formi dijamanta potrebno vam je devet kartica sa izjavama. Učesnici pregovaraju o tome koja je najvažnija izjava, potom koje su dve izjave sledeće po značaju, potom sledeće tri koje imaju umereni značaj i tako dalje kako je prikazano na dijagramu. Imajući u vidu da su problemi retko nedvosmisleni, rangiranje u formi dijamanta često predstavlja prikladniji metod od jednostavnog rangiranja. Takav redosled je manje neprirodan i stoga prihvatljiviji za učesnike. Takođe pruža bolje mogućnosti za postizanje saglasnosti. Varijacija metode rangiranja je da se ispiše osam kartica sa izjavama i ostavi jedna kartica prazna koju učesnici treba sami da popune.

Studije slučajeva

Studije slučajeva su kratke „priče“ o ljudima i događajima koje ilustruju problem. Poput kartica sa izjavama, one predstavljaju koristan alat za predstavljanje informacija na nedidaktički način. Takođe su dragocene jer stvaraju distancu između učesnika i problema, zbog čega se učesnicima diskusija na datu temu čini manje pretećom. Na primer, ako imate nasilnike u grupi i želite da rešite problem, možete predstaviti priču o nasilničkom ponašanju koja sadrži paralele sa stvarnom situacijom. Učesnici čitaju priču o slučaju, analiziraju problem i pokušavaju da daju predloge za rešavanje problema.

Dramski prikaz

Istraživanje ideja i pitanja kroz dramski prikaz može da pruži ventil za izražavanje emocija, misli, snova i kreativnosti koje učesnici drugačije ne bi mogli da izraze. Dramski prikaz angažuje čitavu osobu, njenu glavu, dušu i ruke, čime angažuje ne samo intelekt, već i čula i osećanja, što ga čini moćnim alatom. Osim toga, ovo je najefikasnija tehnika jer odgovara osobama sa različitim stilovima učenja, tj. auditornim, vizuelnim i kinestetičkim ili taktilnim tipovima.

Debriefing je naročito važan nakon aktivnosti koje se zasnivaju na nekoj vrsti dramskog prikaza, uključujući igranje uloga i simulacije. Učesnicima često treba malo vremena da izađu iz uloge pre nego što mogu da počnu da razgovaraju o svojim osećanjima i da objasne zašto su preduzeli aktivnosti koje su preduzeli.

Igranje uloga

Igranje uloga predstavlja kraći dramski prikaz u kojem učesnici igraju uloge. Iako učesnici koriste iskustva iz sopstvenog života kako bi odigrali ulogu u datoj situaciji, igranje uloga najčešće podrazumeva improvizaciju. Igranje uloga može da poboljša razumevanje situacije i da podstakne empatiju prema osobama koje su prikazane. Ovaj metod omogućava ljudima da dožive izazovne situacije, ali u bezbednoj atmosferi.

Igranje uloga mora da se koristi pažljivo. Pre svega, neophodno je da učesnici imaju vremena na kraju aktivnosti da izađu iz uloge. Drugo, svi moraju da poštuju osećanja pojedinaca i društvenu strukturu grupe. Na primer, igranje uloga o osobi sa invaliditetom treba da uzima u obzir činjenicu da neki učesnici možda sami imaju određeni invaliditet (koji možda nije vidljiv) ili možda imaju člana porodice ili bliskog prijatelja koji je osoba sa invaliditetom. Oni ne bi trebalo da se osećaju povređeno, da budu primorani na izlaganje ili marginalizaciju. Ako se to desi, shvatite stvar veoma ozbiljno, ponudite izvinjenje i objasnite.

Takođe, morate dobro paziti na stereotipe. Igranje uloga omogućava učesnicima da pokažu šta misle o drugim ljudima kroz „sposobnost“ glumljenja ili imitiranja takvih ljudi. Upravo zbog toga su ove aktivnosti toliko zabavne! Korisno je tokom faze debriefinga postaviti sledeće pitanje: „Da li mislite da su ljudi koje ste glumili zaista takvi?“ Uvek je edukativno staviti ljudima do znanja da uvek moraju na kritički način da analiziraju informacije; pitajte učesnike odakle potiču informacije na kojima zasnivaju razvoj svog lika.

Simulacije

Simulacije se mogu koristiti kao prošireno, strukturalno igranje uloga (koje ne zahteva isti nivo improvizacije) koje vodi učesnike u nepoznate situacije i uloge. Na primer, sudnica iz aktivnosti „Pristup lekovima“ (strana 87) definisana je i mapirana a učesnicima su date detaljne informacije o ulogama koje treba da igraju. Simulacije zahtevaju visok nivo emotivnog angažovanja i intelektualne sposobnosti, naročito kod onih učesnika koji moraju da iznesu stav sa kojim se lično ne slažu.

Forum teatar

Forum teatar je interaktivan oblik pozorišta koji podstiče interakciju sa publikom i istražuje različite opcije za bavljenje određenim problemom ili pitanjem. Forum teatar (poznat i kao Boalov teatar, „teatar potlačenih“ ili „teatar za razvoj“) nastao je početkom 1970-ih od autora Augusta Boala, koji je želeo da osnaži svoju publiku.

Forum teatar je jedan od oblika igranja uloga. Publika gleda kratku predstavu u kojoj se glavni lik susreće sa ugnjetavanjem ili preprekom koju ne može da prevaziđe; predmet je predstavljen na način koji je povezan sa životima publike. Kada se predstava završi, ona se ponavlja a članovi publike mogu da izađu na scenu i predlože alternativne opcije kako je glavni lik mogao da postupi. Glumci istražuju rezultate ovih izbora zajedno sa publikom, stvarajući određenu pozorišnu debatu u kojoj se iskustva i ideje vežbaju i dele, čime se stvara osećaj solidarnosti i osnaživanja.

Forum teatar predstavlja veoma koristan alat za sprovođenje OLJP, na primer, kada se istražuju načini za rešavanje problema ili sukoba. On omogućava učesnicima da izađu na scenu i istražuju različite mogućnosti. Na ovaj način, događaj se može koristiti za uvežbavanje predstojećeg događaja ili za otkrivanje i analizu alternativa bilo kojoj situaciji, prošloj, sadašnjoj ili budućoj.

Audio-vizuelne metode

Upotreba slika: fotografija, stripova, crteža, kolaža

„Slika govori hiljadu reči“. Vizuelne slike predstavljaju moćne alate za pružanje informacija i pobuđivanje interesovanja. Ne zaboravite da crtež predstavlja važno sredstvo samoizražavanja i komunikacije, ne samo za one kojima je poželjni način razmišljanja vizuelnog tipa, već i za one kojima verbalno izražavanje nije najjača strana. Ideje za aktivnosti u kojima se koriste slike i crteži iznete su zajedno u Poglavlju 2 pod kolektivnim naslovom „Igra sa slikama“ (strana 247).

Saveti za razvoj kolekcije slika

Slike predstavljaju toliko svestran alat da je dobro da facilitatori imaju sopstvene zalihe slika. Slike se mogu prikupiti, na primer, iz novina, časopisa, postera, brošura za putovanje, razglednica i čestitki.

Isecite slike, zalepite ih na karticu i prekrijte ih providnom, lepljivom plastičnom folijom (prodaje se za umotavanje knjiga) kako bi duže trajale i kako bi se njima lakše rukovalo. Kolekcija će izgledati bolje ako su sve kartice iste veličine. Idealan format je A4, ali i A5 predstavlja dobar, praktičan kompromis.

Može biti dobra ideja da zapišete referentni broj na poleđini svake slike i da zabeležite izvor, originalni naslov ili druge korisne informacije na nekom drugom mestu. Tako će učesnici moći da reaguju samo na sliku a ostali tragovi ih neće ometati.

Prilikom biranja slika, pokušajte da napravite kolekciju slika sa severa, juga, istoka i zapada, kao i iz različitih prirodnih i socijalnih okruženja. Kada birate slike koje prikazuju ljude, obratite pažnju na raznolikost i budite svesni roda, rase, sposobnosti i invaliditeta, starosti, nacionalne i kulturne pripadnosti. Takođe imajte na umu uticaj koji pojedine slike mogu da imaju zbog njihove veličine ili boje. Ovaj efekat može da utiče na stavove učesnika o slici, pa pokušajte da uskladite kolekciju tako da imate relativno homogen set.

Ne zaboravite da proverite da li su slike i fotografije koje želite da koristite zaštićene autorskim pravima.

Korišćenje filmova, video-snimaka i radio-drama

Filmovi, video-snimci i radio-drame predstavljaju moćne alate za OLJP i popularni su među mladima. Diskusije nakon gledanja filma treba da predstavlja dobru polaznu tačku za dalji rad. Ono o čemu se može razgovarati su prve reakcije ljudi na film, koliko je film veran „stvarnom životu“, da li su likovi prikazani realistično i da li film promovise jedan određeni politički ili moralni stav – ne zaboravite da razmotrite kojim ljudskim pravima se bavi!

Ne zaboravite da proverite da li postoje autorska prava ili ograničenja u pogledu javnog prikazivanja video-snimaka koje želite da koristite. Prikazivanje razredu ili grupi mladih predstavlja javno prikazivanje.

Pravljenje fotografija, filmova i video-snimaka

Tehnologija kamera, digitalnih kamera i mobilnih telefona sada omogućava pravljenje filmova i fotografija koje su svima mnogo pristupačnije. Fotografije i filmovi mladih ljudi živopisno pokazuju njihove stavove i mišljenja, te predstavljaju odličan materijal za prikazivanje.

Video-pisma

Video-pisma su dokazan način za uklanjanje barijera i predrasuda. Ona omogućavaju ljudima koji se drugačije ne bi sreli licem u lice da „razgovaraju“ i da podele uvid u to kako žive svoje živote i šta im je važno. Jedan od primera je projekat British TV u kojem su Romkinja i stanovnik koji živi u blizini predložene lokacije za romsko naselje odbili da razgovaraju jedno sa drugim. Međutim, medijator je uspeo da ih ubedi da pošalju niz video-pisama jedno drugom. Svako je počeo prikazivanjem svog doma i predstavljanjem članova porodice. Postepeno, u sledećim pismima, kako su otkrivali više o svojim životima, predrasude su se smanjile i ustupile mesto razumevanju i empatiji. Zaključili su da imaju mnogo više toga zajedničkog nego što su ikada mislili i na kraju su prihvatili da se sretnu licem u lice.

Mediji: novine, časopisi, radio, televizija, internet

Mediji predstavljaju nepogrešiv izvor dobrog materijala za diskusiju. Uvek je zanimljivo diskutovati o načinu kako su vesti ili informacije prikazane i analizirati predrasude i stereotipe. Dalje diskusije mogu da uključuju pitanja kao što su vlasništvo nad medijima, uticaj politike, cenzura i sloboda izražavanja. Aktivnost pod nazivom „Naslovna strana“ na strani 181 razmatra upravo ova pitanja a dodatne ideje možete pronaći u osnovnim informacijama o medijima na www.coe.int/compass. Još jednom, ne zaboravite da proverite da li su materijali koje želite da koristite zaštićeni autorskim pravima.

Završne napomene

- ¹ Urednici su dodali naglašavanje određenih reči
- ² Preporuka Komiteta ministara CM/Rec(2010)7 o Povelji Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava
- ³ <http://www.amnesty.org/en/human-rights-education>
- ⁴ Betty A. Reardon: *Educating for Human Dignity – Learning about rights and responsibilities*, University of Pennsylvania Press, 1995
- ⁵ www.fra.europa.eu (pristupljeno dana 13. oktobra 2010)
- ⁶ Rezolucija Komiteta ministara o politici za mlade Saveta Evrope, CM/Res(2008)23 Ujedinjene nacije, Akcioni plan Svetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima – prva faza, Ženeva, 2006.
- ⁷ Brojevi Evrostata za decembar 2009 – Evrostatovo saopštenje za javnost 16/2010 od 29. januara 2010
- ⁸ Videti, na primer, Backman, E. & Trafford, B. (2006) *Democratic governance of schools*. Strazbur: Savet Evrope
- ⁹ Global Education Guidelines – Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy Makers, North-South Centre of the Council of Europe, 2008.
- ¹⁰ Druga kampanja za mlade Svi različiti – svi jednaki za raznovrsnost, ljudska prava i učešće sprovedena je 2007–2008.
- ¹¹ Kompleti za obuke „Osnovni paket za obuke“ i „Organizaciono upravljanje“ pružaju korisne polazne tačke o stilovima učenja i stavovima trenera i facilitatora. T-Kit “Training Essentials”, Council of Europe Publishing, 2002. T-Kit “Organisational Management”, Council of Europe Publishing, 2000. Dostupno za preuzimanje sa www.youth-partnership-eu.coe.int
- ¹² Gollob, R., Krapf, P., Ólafsdóttir, Ó., and Weidinger, W. (2010) *Educating for democracy: Background materials on democratic citizenship and human rights education*. Strazbur: Savet Evrope
- ¹³ Brett, P., Mompoin-Gaillard, P. and Salema M.H. (2009) *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*. Strazbur: Savet Evrope

Poglavlje 2.

Praktične aktivnosti i metode za obrazovanje o ljudskim pravima

Rezime aktivnosti

	Nivo	Deca	Građanstvo i učesće	Kultura i sport	Demokratija	Invalitet i onesposobljenost	Diskriminacija i netolerancija	Obrazovanje	Životna sredina	Rodna pitanja	Opšta ljudska prava	Globalizacija	Zdravlje	Mediji	Migracija	Mir i nasilje	Siromaštvo	Verispovest i vera	Sećanje	Rat i terorizam	Rad	Strana
3 stvari	2								✓						✓					✓		76
Džamija u Slipivilu	2		✓				✓											✓				79
Pristup lekovima	4						✓					✓	✓									85
Odgłumi	2	✓	✓								✓											92
Svi jednaki, svi različiti	2						✓					✓		✓								95
Ašikova priča	2	✓										✓									✓	98
Vernici	3			✓			✓											✓				103
Čuvajte se, mi gledamo	3		✓						✓			✓										108
Mogu li da uđem?	3						✓								✓	✓						113
Čahal protiv UK	4				✓											✓				✓		118
Promenite naočare	2					✓									✓		✓					124
Prava dece	2	✓						✓		✓												128
Različite zarade	2						✓			✓											✓	133
Imamo li alternative?	3	✓											✓			✓						138
Unutrašnji poslovi	3									✓			✓			✓						142
Dosta	4						✓												✓	✓		149
Igra Nacrtaj reč	1										✓											154
Obrazovanje za sve?	2	✓	✓					✓														156
Politička kampanja	2		✓		✓						✓											162
Borci za prava	2		✓								✓			✓								165
Prsti i palčevi	4								✓						✓	✓						171
Moć cveča	2	✓								✓								✓				175
Naslovna strana	3								✓			✓		✓								179
Heroine i heroji	2		✓				✓			✓												184
Koliko nam je potrebno?	3							✓					✓							✓		187
Želim da radim	3					✓	✓														✓	193
Samo minut	2			✓						✓	✓											199
Jezička barijera	2						✓								✓					✓		203
Da se čuje svaki glas	3	✓	✓					✓														207
Hajde da pričamo o seksu	4						✓			✓			✓									211
Make u lovu na kitove	4			✓					✓			✓										215
Uspostavljanje veza	4		✓		✓						✓											223
Podsetnici	2			✓															✓	✓		227
Moj život nije šou	3							✓						✓		✓						232
Na stepenicama	3		✓	✓	✓																	236
Naše budućnosti	2	✓							✓				✓									240
Put do zemlje jednakosti	2						✓	✓		✓												244
Igra sa slikama	1										✓											247
Elektrana	3		✓								✓					✓						251
Reakcije na rasizam	3			✓			✓									✓						254
Bingo za prava!	1										✓											260
Borba za bogatstvo i moć	3											✓	✓				✓					263
Primeti sposobnost	2	✓				✓	✓															267
Zastareva uskoro	2							✓				✓						✓				272
Sport za sve	2			✓		✓							✓									276
Kreni korak napred	2						✓				✓						✓					281
Priča o dva grada	4		✓						✓												✓	286
Terorizam	2											✓				✓				✓		295
Bacanje kamena	2	✓														✓				✓		299
Vremenske linije	3										✓							✓	✓			302
Glasati ili ne glasati	4		✓		✓						✓											306
Sastanak sindikata	3		✓		✓																✓	312
Nasilje u mom životu	3												✓			✓				✓		317
Mreža života	2								✓			✓	✓									320
Kad sutra dođe	2											✓		✓		✓						324
Koji je tvoj stav?	2		✓								✓						✓					329
Ko smo ja?	2						✓											✓				332
Posao i bebe	2						✓			✓								✓			✓	335
Kalendar ljudskih prava																						338
Pokretači	2																					345
Aktivnosti za reviziju	1																					350

Sinoptička tabela aktivnosti

Naslov	Teme	Pregled	Povezana prava
3 stvari	<ul style="list-style-type: none"> Migracija Rat i terorizam Životna sredina 	Ova aktivnost koristi diskusiju i rangiranje u formi dijamanta kako bi učesnici razumeli kako je kada iznenada moraš da bežiš iz svog doma.	Pravo na traženje azila u drugim državama zbog progona. Sloboda veroispovesti ili vere. Sloboda mišljenja i informacija.
Džamija u Slipvilu	<ul style="list-style-type: none"> Veroispovest i vera Diskriminacija i netolerancija Građanstvo i učešće 	Ova aktivnost istražuje spor oko izgradnje nove džamije u tradicionalno hrišćanskom kraju kroz simulaciju sastanka gradske skupštine.	Zaštita od diskriminacije. Sloboda veroispovesti i vere. Sloboda mišljenja i informacija.
Pristup lekovima	<ul style="list-style-type: none"> Zdravlje Globalizacija Diskriminacija i netolerancija 	Ova aktivnost predstavlja simulaciju zasnovanu na kliničkom ispitivanju „leka za AIDS“ sprovedenom 2001. godine u Južnoj Africi. Aktivnost se bavi pitanjima HIV/AIDS, pristupom lekovima i suprotstavljenim zahtevima za ostvarivanje prava.	Pravo na život i dostojanstvo. Pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz izrade naučnog dela. Pravo na zdravlje.
Odgлумi	<ul style="list-style-type: none"> Opšta ljudska prava Deca Građanstvo i učešće 	Kroz ovu dramsku aktivnost učesnici iznose svoje stavove o konceptu ljudskih prava.	Sva ljudska prava
Svi jednaki – svi različiti	<ul style="list-style-type: none"> Diskriminacija i netolerancija Globalizacija Mediji 	Ovo je kratak kviz, dovoljno provokativan da bude zanimljiv sam po sebi, ali takođe predstavlja osnovu za efikasnu diskusiju u grupi o stavovima i stereotipima.	Jednakost u dostojanstvu Pravo na prava i slobode bez razlika bilo koje vrste. Pravo na nacionalnost.
Ašikova priča	<ul style="list-style-type: none"> Deca Rad Globalizacija 	Ovo je aktivnost diskusije. Polazna tačka je studija slučaja eksploatacije dece. Učesnici istražuju aspekte dečijeg rada, uzroke i kako ga okončati.	Zaštita od ekonomske eksploatacije. Pravo na obrazovanje. Pravo na odmor i slobodno vreme.
Vernici	<ul style="list-style-type: none"> Veroispovest i vera Kultura i sport Diskriminacija i netolerancija 	Učesnici iznose sličnosti i razlike svojih različitih sistema verovanja.	Sloboda vere i veroispovesti. Sloboda mišljenja i informacija. Zaštita od diskriminacije.
Čuvajte se, mi gledamo	<ul style="list-style-type: none"> Globalizacija Životna sredina Građanstvo i učešće 	U ovoj aktivnosti učesnici uče o socijalnim, ekonomskim i ekološkim cenama pamučne majice. Učesnici potom planiraju i sprovode mere za rešavanje uočenih kršenja ljudskih prava.	Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenje u sindikat. Pravo na odgovarajući standard života. Pravo na bezbednu i zdravu životnu sredinu.
Mogu li da uđem?	<ul style="list-style-type: none"> Migracija Diskriminacija i netolerancija Mir i nasilje 	Ovo je aktivnost igranja uloga o grupi izbeglica koje pokušavaju da pobjegnu u drugu državu. Aktivnost se bavi položajem izbeglica, kao i socijalnim i ekonomskim argumentima za odobravanje i uskraćivanje azila.	Pravo na traženje azila u drugim državama. Prava na zabranu proterivanja. Zaštita od diskriminacije.
Čahal protiv UK	<ul style="list-style-type: none"> Rat i terorizam Mir i nasilje Demokratija 	Simulacija (mini-suđenje) koja razmatra realni predmet pred Evropskim sudom za ljudska prava.	Sloboda od mučenja. Pravo na traženje azila. Pravo na pravično javno saslušanje.
Promenite naočare	<ul style="list-style-type: none"> Siromaštvo Invaliditet i onesposobljenost Migracija 	Ovo je veoma jednostavna vežba koja se izvodi na otvorenom, koja se može koristiti kao neformalna obrazovna aktivnost. Učesnici odlaze napolje i istražuju lokalitet iz ugla druge osobe.	Sva.
Prava dece	<ul style="list-style-type: none"> Deca Opšta ljudska prava Obrazovanje 	Ova aktivnost koristi rangiranje u formi dijamanta u cilju promovisanja svesti i diskusije o Konvencije o pravima deteta.	Prava deteta (sva). Pravo na slobodno izražavanje stavova o svim pitanjima koja utiču na pojedinca. Pravo na zaštitu od ekonomske eksploatacije. Pravo na odmor, slobodno vreme i na uživanje u sopstvenoj kulturi.
Različite zarade	<ul style="list-style-type: none"> Rad Rodna pitanja Diskriminacija i netolerancija 	Ovo je simulacija koja suočava učesnike sa realnošću tržišta rada. Aktivnost se bavi pitanjima različitih zarada za isti posao, diskriminacijom na radnom mestu i politikama nižih zarada za mlade radnike.	Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenje u sindikat. Pravo na pravednu naknadu i jednaku zaradu za jednak rad. Pravo na zaštitu od diskriminacije po osnovu starosti i pola.

Naslov	Temе	Pregled	Povezana prava
Imamo li alternative?	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Deca • Zdravlje 	Ovo je aktivnost igranja uloga koja se bavi pitanjima međuljudskog nasilja i maltretiranja.	Pravo na dostojanstvo. Pravo na zaštitu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja.
Unutrašnji poslovi	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Mir i nasilje • Zdravlje 	Učesnici diskutuju o studiji slučaja kako bi analizirali uzroke i načine za sprečavanje različitih vrsta nasilja u porodici.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja. Pravo na jednakost pred zakonom.
Dosta!	<ul style="list-style-type: none"> • Sećanje • Rat i terorizam • Diskriminacija i netolerancija 	U ovoj aktivnosti učesnici planiraju i sprovode projekat mera za podizanje svesti o Romima žrtvama holokausta.	Pravo na zaštitu od diskriminacije. Pravo na život. Kulturna prava.
Igra „Nacrtaj reč“	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava 	Ovo je timska igra u kojoj učesnici treba da nacrtaju kreativan prikaz reči koja se tiče ljudskih prava.	Sloboda mišljenja i izražavanja. Sloboda misli. Jednakost u dostojanstvu i pravima.
Obrazovanje za sve?	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje • Deca • Građanstvo i učešće 	U ovoj aktivnosti učesnici treba da pronađu i spoje parove kartica dok razmišljaju o nejednakostima u pristupu obrazovanju širom sveta i o tome kako se može postići „Obrazovanje za sve“.	Pravo na obrazovanje. Pravo na pun fizički, mentalni, duhovni, moralni i socijalni razvoj. Pravo na jednakost.
Politička kampanja	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratija • Građanstvo i učešće • Opšta ljudska prava 	Ovo je aktivnost koja se zasniva na diskusiji i bavi se pravima i obavezama u vezi sa demokratijom i demokratskom diskusijom.	Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima. Sloboda mišljenja i izražavanja. Sloboda misli.
Borci za prava	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Mediji • Građanstvo i učešće 	Ova aktivnost koristi kartice sa informacijama u cilju podsticanja interesovanja za heroje ljudskih prava.	Sloboda mišljenja i izražavanja. Pravo na jednakost pred zakonom i pravo na pravično suđenje. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja.
Prsti i palčevi	<ul style="list-style-type: none"> • Životna sredina • Mir i nasilje • Migracija 	Ovo je simulacija takmičenja za pronalaženje najzelenije grupe mladih. Da li će biti iskreni ili će varati?	Pravo na jednakost pred zakonom. Pravo na život i opstanak. Pravo na međunarodni poredak u kojem se prava i slobode mogu u potpunosti ostvariti.
Moć cveća	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Verospoštovanje i vera • Deca 	Ovo je kreativna aktivnost koja učesnike uvodi u diskusiju o opštim ljudskim pravima: šta su ljudska prava, zašto ona postoje i kako treba da ih zaštitimo.	Sva.
Naslovna strana	<ul style="list-style-type: none"> • Mediji • Globalizacija • Životna sredina 	Ovo je simulacija grupe novinara koji rade na pripremi za štampu naslovne strane njihovog časopisa.	Svako ima pravo na slobodu misli, mišljenja i izražavanja. Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku. Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice.
Heroine i heroji	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Građanstvo i učešće 	Ova aktivnost uključuje individualni rad, rad u manjim grupama i rad celokupne grupe, kreativno razmišljanje i diskusiju o heroinama i herojima kao simbolima socijalizacije i kulture, i o tome kako su rodni stereotipi ukorenjeni u istoriji, kulturi i svakodnevnom životu.	Pravo na jednakost. Zaštita od diskriminacije. Sloboda mišljenja i izražavanja.
Koliko nam je potrebno?	<ul style="list-style-type: none"> • Rat i terorizam • Zdravlje • Obrazovanje 	Ova aktivnost uključuje diskusiju i donošenje odluka. Radeći u manjim grupama, učesnici odlučuju kako bi mogli da preraspodele globalni budžet za vojsku za finansiranje osam milenijumskih ciljeva razvoja.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Pravo na razvoj. Pravo na odgovarajući standard života. Pravo na zdravlje i obrazovanje.
Želim da radim!	<ul style="list-style-type: none"> • Invaliditet i onesposobljenost • Rad • Diskriminacija i netolerancija 	Ova aktivnost uključuje igranje uloga u cilju istraživanja pitanja koja se tiču prava na zapošljavanje osoba sa invaliditetom.	Pravo na rad. Pravo na zaštitu od diskriminacije. Pravo na odgovarajući standard života.

Naslov	Teme	Pregled	Povezana prava
Samo minut	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura i sport • Globalizacija • Opšta ljudska prava 	U ovoj aktivnosti učesnici moraju da budu brzi i inventivni tokom jednogminutnog razgovora o odnosu između sporta i ljudskih prava.	Sva.
Jezička barijera	<ul style="list-style-type: none"> • Migracija • Rat i terorizam • Diskriminacija i netolerancija 	Ovo je simulacija poteškoća sa kojima se izbeglice suočavaju kada traže azil. Pitanja kojima se ova aktivnost bavi uključuju frustracije i emocionalne faktore sa kojima se izbeglice suočavaju, prevazilaženje jezičke barijere i diskriminacije u procesu podnošenja zahteva.	Pravo na traženje i dobijanje azila. Pravo na zaštitu od diskriminacije po osnovu etničkog porekla ili zemlje porekla. Pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže krivica.
Da se čuje svaki glas	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje • Građanstvo i učešće • Deca 	Ovo je vežba diskusije u manjim grupama i u velikoj grupi u okviru koje se razmatra šta je obrazovanje i kako ono zadovoljava ili ne zadovoljava ljudske potrebe, te razmatra učešće u procesu donošenja odluka.	Pravo na obrazovanje, uključujući i pravo na obrazovanje o ljudskim pravima. Sloboda mišljenja i izražavanja. Pravo na učešće u državnoj vlasti.
Hajde da pričamo o seksu!	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Zdravlje 	Ova aktivnost koristi tehniku „Akvarijum“ u cilju istraživanja stavova o seksualnosti, uključujući homofobiju.	Pravo na jednakost. Zaštita od diskriminacije. Sloboda izražavanja i udruživanja.
Make u lovu na kitove	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura i sport • Životna sredina • Globalizacija 	Ova aktivnost uključuje rad u manjim grupama, igranje uloga, diskusiju i postizanje saglasnosti o pitanjima održivog korišćenja morskih resursa i prava starosedelačkih zajednica da slobodno određuju svoj ekonomski, socijalni i kulturni razvoj.	Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice. Pravo na hranu i pristup prirodnim resursima. Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti.
Uspostavljanje veza	<ul style="list-style-type: none"> • Građanstvo i učešće • Demokracija • Opšta ljudska prava 	Ova aktivnost uključuje pregovore o pravima i obavezama građana, vlasti, NVO i medija u demokratskom društvu.	Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima. Sloboda informacija i izražavanja. Svako ima obaveze prema zajednici.
Podsetnici	<ul style="list-style-type: none"> • Sećanje • Rat i terorizam • Kultura i sport 	Učesnici zajednički pripremaju „oblak sa oznakama“ koji predstavlja njihove misli i osećanja izazvana javnim sećanjima na rat.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Pravo na učešće u kulturnom životu. Sloboda misli i savesti.
Moj život nije šou!	<ul style="list-style-type: none"> • Mediji • Mir i nasilje • Obrazovanje 	Ova aktivnost ima za cilj da razvije svest ljudi o zloupotrebama informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), a naročito o sajber nasilju.	Svako ima pravo na slobodu misli, mišljenja i izražavanja. Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku. Pravo na zaštitu od nehumanog ili ponižavajućeg postupanja.
Na stepenicama	<ul style="list-style-type: none"> • Građanstvo i učešće • Demokracija • Kultura i sport 	Ova aktivnost uključuje igranje uloga i diskusiju. Učesnici razmatraju značaj učešća mladih i diskutuju o načinima za postizanje većeg učešća mladih u lokalnoj zajednici.	Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima. Pravo na učešće u kulturnom životu. Sloboda mišljenja i informacija.
Naše budućnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Deca • Životna sredina • Zdravlje 	U okviru ove aktivnosti učesnici crtaju, razmišljaju i diskutuju o svojim nadama i od zabrinutostima za budućnost njihove generacije. Pitanja kojima se aktivnost bavi uključuju pitanja zaštite životne sredine koja utiču na buduću generaciju, lokalni razvoj i potrebe ljudi.	Pravo na mišljenje i pristup informacijama. Pravo da se čuje mišljenje pojedinca o svim pitanjima koja se tiču interesa deteta. Pravo na pristojan standard života.
Put do zemlje jednakosti	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Obrazovanje 	Ova aktivnost uključuje rad u manjim grupama, maštu i crtanje u cilju istraživanja pitanja rodne ravnopravnosti i diskriminacije žena.	Sloboda od diskriminacije po osnovu pola i roda. Pravo na brak i porodicu. Pravo na jednakost pred zakonom.

Naslov	Teme	Pregled	Povezana prava
Igra sa slikama	<ul style="list-style-type: none"> Opšta ljudska prava 	U okviru ove aktivnosti učesnici treba da prepoznaju slike koje prikazuju članove Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.	Sva.
Elektrana	<ul style="list-style-type: none"> Mir i nasilje Građanstvo i učešće Opšta ljudska prava 	Učesnici kreativno razmišljaju o činovima nasilja koji su česti u njihovim svakodnevnim životima i potom traže kreativne načine za rešavanje ovog problema.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Zaštita od diskriminacije. Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku.
Reakcije na rasizam	<ul style="list-style-type: none"> Diskriminacija i netolerancija Kultura i sport Mir i nasilje 	U ovoj aktivnosti učesnici igraju uloge i glume kritičan incident kako bi istražili pitanja rasizma i predrasuda, pre svega protiv Roma, i pitanja borbe protiv rasizma u školi ili drugoj obrazovnoj organizaciji.	Jednakost u dostojanstvu i pravima. Zaštita od diskriminacije. Sloboda misli, savesti i veroispovesti.
Bingo za prava!	<ul style="list-style-type: none"> Opšta ljudska prava 	Ovo je jednostavan kviz i varijacije igre „Bingo!“ u kojoj učesnici dele svoja znanja i iskustva o ljudskim pravima.	Sva ljudska prava.
Borba za bogatstvo i moć	<ul style="list-style-type: none"> Siromaštvo Globalizacija Zdravlje 	Ova aktivnost simulira borbu za bogatstvo i moć, nejednakost i nepravdu siromaštva.	Jednakost u dostojanstvu i pravima. Pravo na odgovarajući standard života. Pravo na zdravlje, hranu i sklonište.
Primeti sposobnost!	<ul style="list-style-type: none"> Invaliditet i onesposobljenost Diskriminacija i netolerancija Deca 	Praktična aktivnost koja podstiče empatiju prema osobama sa invaliditetom. Pitanja kojima se ova aktivnost bavi uključuju prepreke sa kojima se osobe sa invaliditetom susreću u procesu integracije u društvo, i percepcije prava osoba sa invaliditetom kao osnovnih ljudskih prava.	Pravo na zaštitu od diskriminacije. Jednakost u dostojanstvu i pravima. Pravo na socijalno osiguranje.
Zastareva uskoro	<ul style="list-style-type: none"> Veroispovest i vera Globalizacija Obrazovanje 	U okviru ove aktivnosti učesnici diskutuju o tome kako se verovanja razvijaju, kako se jačaju, i kako i zašto se menjaju tokom vremena.	Sloboda misli, savesti i veroispovesti. Sloboda mišljenja i izražavanja. Pravo na slobodno učešće u kulturnom životu zajednice.
Sport za sve	<ul style="list-style-type: none"> Invaliditet i onesposobljenost Kultura i sport Zdravlje 	Ovo je aktivnost koja podiže energiju. Učesnici koriste maštu i kreativnost da osmisle nove igre.	Pravo na fizičko i mentalno zdravlje. Jednakost u dostojanstvu i pravima. Pravo na odmor i slobodno vreme.
Kreni korak napred	<ul style="list-style-type: none"> Diskriminacija i netolerancija Siromaštvo Opšta ljudska prava 	Svi ljudi su jednaki, samo su neki ljudi „jednakiji“ od drugih. Učesnici igraju uloge i idu kroz igru u zavisnosti od njihovih šansi i mogućnosti u životu.	Pravo na jednakost u dostojanstvu i pravima. Pravo na obrazovanje. Pravo na odgovarajući standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje.
Priča o dva grada	<ul style="list-style-type: none"> Građanstvo i učešće Životna sredina Rad 	Ovo je društvena igra u kojoj igrači glasaju o tome u kakvom gradu žele da žive i u kakvim pogodnostima žele da uživaju. Pitanja kojima se ova aktivnost bavi uključuju socijalnu solidarnost, implikacije plaćanja poreza i vrednost lokalne demokratije.	Pravo na socijalno osiguranje. Pravo na posedovanje imovine. Pravo na odgovarajući standard života.
Terorizam	<ul style="list-style-type: none"> Rat i terorizam Mir i nasilje Globalizacija 	Koristeći studije slučajeva, učesnici diskutuju o tome šta je teroristički čin i formulišu definiciju terorizma.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja. Pravo na mir.
Bacanje kamena	<ul style="list-style-type: none"> Rat i terorizam Mir i nasilje Deca 	Ova aktivnost koristi igranje uloga u cilju utvrđivanja razloga zašto ljudi učestvuju u činovima nasilja.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Pravo da pojedinac bude priznat pred zakonom. Pravo na jednaku zaštitu zakona.
Vremenske linije	<ul style="list-style-type: none"> Opšta ljudska prava Sećanje Veroispovest i vera 	Učesnici prave kolektivnu vremensku liniju za događaje koji su obeležili razvoj koncepta prava od 2000. g. pre n. e. do danas, uz iznošenje pretpostavki o budućnosti.	Pravo na obrazovanje, uključujući i obrazovanje o ljudskim pravima. Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Sloboda veroispovesti i vere.

Naslov	Teme	Pregled	Povezana prava
Glisati ili ne glisati?	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratija • Građanstvo i učešće • Opšta ljudska prava 	Ova aktivnost uključuje anketiranje članova zajednice kako bi se istražila pitanja koja se tiču glasanja na izborima i građanskog učešća.	Pravo na učešće u državnoj vlasti i na slobodne izbore. Sloboda mišljenja i izražavanja. Pravo na mirno okupljanje i udruživanje.
Sastanak sindikata	<ul style="list-style-type: none"> • Rad • Demokratija • Građanstvo i učešće 	Ovo je simulacija sastanka između poslodavca i zaposlenih sa njihovim predstavnicima sindikata u okviru pregovora o zaradama i uslovima rada.	Pravo na rad. Pravo na pravične uslove rada. Pravo na osnivanje i učlanjivanje u sindikat. Pravo na obustavu rada.
Nasilje u mom životu	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Rat i terorizam • Zdravlje 	Ovo je aktivnost u kojoj učesnici istražuju svoja iskustva međuljudskog nasilja.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Sloboda misli, savesti i veroispovesti. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja.
Mreža života	<ul style="list-style-type: none"> • Životna sredina • Globalizacija • Zdravlje 	U okviru ove aktivnosti, učesnici kreativno razmišljaju o vezama u globalnoj mreži hrane. Oni istražuju međusobnu povezanost živih i neživih stvari i uticaj svih ljudskih aktivnosti na životnu sredinu.	Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti. Pravo na slobodno raspolaganje prirodnim bogatstvom i resursima. Sloboda vere i veroispovesti.
Kad sutra dođe	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Globalizacija • Mediji 	Ova aktivnost koristi tabele sa informacijama i diskusiju u cilju istraživanja pitanja zaštite društva od kriminalaca, ljudskih prava kriminalaca i smrtne kazne.	Pravo na život. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja. Pravo na jednakost u dostojanstvu.
Koji je tvoj stav?	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Građanstvo i učešće • Siromaštvo 	U ovoj aktivnosti diskusije učesnici se zalažu za svoje stavove o građanskim, političkim, socijalnim i ekonomskim pravima.	Sva.
Ko smo ja?	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Veroispovest i vera 	Ova aktivnost uključuje zujalice, kreativno razmišljanje, crtanje i grupnu diskusiju prilikom razmatranja pitanja identiteta.	Jednakost u dostojanstvu i pravima. Zaštita od diskriminacije. Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti.
Posao i bebe	<ul style="list-style-type: none"> • Rad • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija 	Ovo je aktivnosti igranja uloga koja se bavi pitanjem reproduktivnih prava i diskriminacije žena na radnom mestu.	Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenje u sindikat. Pravo na brak i porodicu. Zaštita od diskriminacije.
Kalendar ljudskih prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sva. 	Spisak dana kada ljudi širom sveta obeležavaju ljudska prava; tada se odaje počast borcima za prava, priseća se zloupotreba ljudskih prava i slavi se nada i radost. Ključni datumi preuzeti su iz zvaničnih međunarodnih dana Ujedinjenih nacija, svetskih dana koje prepoznaju NVO i godišnjica istorijskih događaja.	Sva.
Pokretači	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška za bilo koju, sa bilo kojom aktivnosti iz priručnika <i>Kompas</i>. 	Pokretači opisani u nastavku ne samo da doprinose stvaranju pozitivne atmosfere u grupi, već takođe uvode ideje o ljudskim pravima na zabavan način.	Sva.
Aktivnosti za reviziju	<ul style="list-style-type: none"> • Podrška za bilo koju, sa bilo kojom aktivnosti iz priručnika <i>Kompas</i>. 	Revizija predstavlja sastavni deo ciklusa iskustvenog učenja, koji je osnova pristupa koji se primenjuje u ovom priručniku za obrazovanje o ljudskim pravima. Sledeće aktivnosti su jednostavne i zabavne, te pomažu učesnicima da uče iz svojih iskustava. Ove aktivnosti se mogu koristiti nakon pojedinačne aktivnosti opisane u priručniku <i>Kompas</i> , ali one ne zamenjuju detaljan proces debriefinga i evaluacije.	Pravo na obrazovanje o ljudskim pravima. Pravo na obrazovanje. Pravo na učešće.

Migracija

Rat i terorizam

Životna sredina

Nivo 2

Bilo koja

30 minuta

3 stvari

Živeti znači birati.

Ali da biste dobro izabrali, morate znati ko ste i za šta se zalažete, kuda želite da idete i zašto želite da stignete tamo.

Kofi Anan

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Migracije • Rat i terorizam • Životna sredina
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 5–6)
Vreme	30 minuta
Pregled	Ova aktivnost koristi diskusiju i rangiranje u formi dijamanta kako bi učesnici razumeli kako je kada iznenada moraš da bežiš iz svog doma.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na traženje azila u drugim državama zbog progona • Sloboda vere ili veroispovesti • Sloboda mišljenja i informacija
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja o tome kako je biti primoran da bežiš iz svog doma • Vežbanje veština donošenja odluka i postizanja saglasnosti • Negovanje empatije i solidarnosti sa izbeglicama
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Samolepljivi papirići ili manji četvrtasti papiri (oko 8 cm x 8 cm), 3 po učesniku • Olovke ili hemijske, jedna po učesniku

Instrukcije

1. Uvođenje teme migracije kroz kreativno razmišljanje o razlozima zašto se pojedinci odlučuju qda žive negde drugde.
2. Objasniti učesnicima da u okviru aktivnosti treba da zamisle da su primorani da pobegnu iz svog doma. Učesnici treba kreativno da razmišljaju i istaknu „podsticajne faktore“ koji dovode do toga da ljudi beže, na primer, rat, prirodne katastrofe, progon ili terorizam. Potom zamolite grupu da pogodi koliko raseljenih ljudi ima na svetu.
3. Sada ih podelite u manje grupe i podelite im papire i olovke.
4. Zamolite učesnike da zamisle da iz nekog razloga iznenada moraju da pobegnu iz svog doma i da sa sobom mogu da ponesu samo tri stvari. Koje tri stvari bi poneli? Treba da napišu po jednu stvar na jednom papiriću.
5. Potom zamolite svakog od učesnika da predstavi svoje izbore i da objasni zašto je tako odlučio.
6. Sada recite učesnicima da sarađuju i razmotre različite izbore i razloge, da pokušaju da postignu saglasnost i da utvrde prioritet stvari primenom rangiranja u formi dijamanta (videti stranu 65).
7. Na kraju im omogućite da vide rezultate rada svake grupe.

Debriefing i evaluacija

Započnite proces tako što ćete pregledati kako je svaka grupa rangirala stvari i potom prodiskutujte o tome šta su učesnici naučili i kakve su implikacije po ljudska prava.

- Da li su se pojavile iznenađujuće stvari koje su učesnici želeli da ponesu sa sobom?
- Da li je bilo lako rangirati stvari? Kakve razlike u mišljenjima su primetne u okviru grupa?
- Koliko su rangiranja različitih grupa slična ili različita?
- Koliko su učesnici bili praktični? Da li su pre svega mislili na fizički opstanak ili su takođe mislili i na svoje emotivne i duhovne potrebe?
- Koliko bi vam bilo teško ako biste zaista morali da bežite?
- Šta ljudima najviše nedostaje kada moraju da beže?
- Da li poznajete nekoga koje je morao da pobegne iz svog doma?
- Da li je aktivnost realistična? Da li ljudi uvek mogu da izaberu šta da ponesu sa sobom?
- Šta je sa decom i mladima? Koliko je verovatno da će njihove posebne potrebe biti uzete u obzir kada roditelji pakuju stvari?
- Kako možemo skrenuti pažnju na potrebe izbeglica u našoj zajednici (ili širom sveta)?
- Koja ljudska prava naročito štite izbeglice?

Saveti za facilitatora

Prilikom uvođenja aktivnosti, pokušajte da navedete učesnike da uopšteno razmisle o migraciji. Primeri zašto se ljudi sele uključuju studiranje i rad, način života, poplave, zemljotrese ili suše, rat i progon. Po završetku kreativnog razmišljanja sumirajte različite razloge koje su učesnici naveli za selidbu i rasporedite ih u dve grupe prema tome da li su to „podsticajni faktori“ (rat ili progon u matičnoj državi) ili „privlačni faktori“ (bolje prilike za rad i učenje u drugoj državi).

U koraku 4. potrebno je da utvrdite scenario kako bi učesnici radili u istom okviru. Izaberite situaciju koja će za grupu biti najprikladnija ili najzanimljivija. „Rat“ može da predstavlja izazov ako niko nema direktno iskustvo sa takvom situacijom, pa bi scenario terorističkog napada mogao da bude realističniji. Pokušajte da stvorite scenario koji bi učesnici videli kao moguć. Ako izaberete „poplavu“ kao povod, a vaš grad se nalazi u dolini, onda ima smisla da kažete da se nivo reke podigao, da poplave prete da odnesu mostove i da će voda poplaviti čitav kraj. Sa druge strane, ako živite u brdskom ili planinskom kraju, onda veća opasnost preči od toga da jake kiše izazovu klizište u gradu. Potrebno je da pojasnite da učesnici treba da zamisle da beže iz svojih domova, da neće moći da se vrate i da moraju da se presele negde daleko na duži period, možda i zauvek.

Stvari koje učesnici biraju i njihova praktičnost zavisi od zrelosti učesnika. Ono što učesnici žele da ponesu će takođe zavisiti od brojnih faktora, na primer, vremenskih uslova, godišnjeg doba i razloga zašto beže. Na primer, ako dolazi poplava, a učesnici ne znaju da plivaju, mogu sa sobom da ponesu nešto što će im poslužiti kao splav. Važno je naglasiti da ne postoje ispravni i pogrešni odgovori kada je reč o ličnom izboru i željama, iako će se javiti izbori koji su mudriji i praktičniji od drugih.

Kada su ih pitali, tražioci azila u Danskoj koji su pobegli od rata i progona izjavili su da im je prvi prioritet bio novac. Pasoš ili lična karta su važni „ali uvek možete kupiti lažne dokumente ako su vam potrebni“, izjavili su. Isto važi za toplu odeću i hranu; te stvari se mogu kupiti novcem. Za nekolicinu, Biblija je predstavljala prioritet kako bi se zadovoljile njihove duhovne potrebe.

Preporučuje se da koristite rangiranje u formi dijamanta i samolepljive papiriće, pre svega zbog toga što je teško i neprirgodno napraviti apsolutni izbor, a potom što je metod konkretan a papirići (i misli) se mogu lako organizovati tokom diskusije.

KLJUČNI DATUM

18. decembar
Međunarodni dan
migranata

Prema podacima UNHCR, na kraju 2010. godine bilo je:
- 10,55 miliona izbeglica
- 14,7 miliona interno raseljenih lica i 3,5 miliona osoba bez državljanstva.

Napomena:

Definicije i objašnjenja razlika između „izbeglica“, „interno raseljenih lica“, „tražilaca azila“ i „radnika migranata“ možete pronaći u osnovnim informacijama o migraciji u Poglavlju 5 dostupnom na www.coe.int/compass

Varijacije

Ovaj metod se može koristiti za istraživanje stavova ljudi o pojedinim aspektima svih tema. Na primer,

- Deca: Koje su tri najvažnije karakteristike srećnog detinjstva?
- Građanstvo i učešće: Koja su tri najvažnija kvaliteta potrebna pojedincu za život u multikulturalnom društvu?
- Kultura i sport: Koja tri aspekta vaše kulture su za vas najvažnija?
- Demokratija: Koje tri najvažnije stvari su potrebne vašoj državi kako bi postala demokratija koja dobro funkcioniše?
- Invaliditet i onesposobljenost: Kretanje po gradu predstavlja veliki problem za mnoge osobe sa invaliditetom. Koja su tri najdelotvornija unapređenja koja bi se mogla uvesti u vašem gradu, na primer, za slepu osobu?
- Diskriminacija i netolerancija: Krećete na dugo putovanje vozom i morate da delite kupe sa ljudima iz različitih država. Izaberite tri nacionalnosti sa kojima biste najradije delili kupe. (Možete proširiti ovu aktivnost dodavanjem pitanja koje tri nacionalnosti biste najradije izbegli?)
- Obrazovanje: U cilju unapređenja komunikacije i razumevanja između ljudi, koja tri jezika deca iz celog sveta treba da uče kao svetske jezike?
- Životna sredina: Kojim trima ugroženim vrstama bi Svetska fondacija za prirodu (WWF) trebala da posveti svoju sledeću kampanju?
- Rodna pitanja: Navedite tri glavna razloga zašto rodno zasnovana diskriminacija još uvek postoji.
- Globalizacija: Koja tri milenijumska cilja razvoja su za vas najvažnija?
- Zdravlje: Duvan, kokain, alkohol, hašiš, efedrin, vijagra? O koje tri droge mladi u vašoj državi treba da budu najbolje informisani?
- Mediji: Koje tri inovacije u medijima tokom prethodnih deset godina su najviše doprinele unapređenju ljudskih prava?
- Migracija: Ako biste bili prinuđeni da pobegnute iz svoje države, u koje tri države biste najviše voleli da živite?
- Mir i nasilje: Koje su tri najveće pretnje po svetski mir?
- Siromaštvo: Koje tri aktivnosti bi bile najuspešnije u suzbijanju siromaštva?
- Verispovest i vera: Koje tri stvari bi bile najefikasnije u borbi protiv širenja fundamentalizma?
- Sećanje: Razmislite o spomeniku u vašem gradu kojim se obeležava neki istorijski događaj ili o istorijskom događaju koji se ne obeležava. Predložite tri načina kako bi događaj mogao biti javno prepoznat tako da može da se dokumentuje i da se uči iz njega bez izobličavanja i zloupotrebe stvarnosti.
- Rat i terorizam: Sada postoji međunarodni sporazum kojim se zabranjuje upotreba nagaznih mina; koja tri oružja treba sledeća da budu zabranjena?
- Rad: Koja tri kršenja prava na dostojanstven rad vas najviše zabrinjavaju?

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako grupa želi da istraži kako je to kada moraš da napustiš svoj dom i tražiš azil, mogu da urade aktivnosti „Mogu li da uđem?“ na strani 115 ili „Jezička barijera“ na strani 203.

Razmišljanje o događajima iz prošlosti budi različita sećanja; ako grupa želi da razmisli o tome kako se sećanja bude kroz javna sećanja na rat, možete uraditi aktivnost „Sećanja“ na strani 227.

Ideje za preduzimanje akcije

Pitajte članove porodice, prijatelje ili kolege koje tri stvari bi želeli da ponesu sa sobom i pokrenite diskusiju o ljudskim pravima i izbeglicama.

Pronađite lokalnu organizaciju koja radi sa tražiocima azila i izbeglicama i saznajte kako im možete pomoći u njihovom radu.

Džamija u Slipivilu

Čovek koji ne drži ni do čega će pasti zbog bilo čega

Malkom Iks

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Vera i veroispovest • Diskriminacija i netolerancija • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	15–30
Vreme	2–2,5 sata
Pregled	Ova aktivnost istražuje spor oko izgradnje nove džamije u tradicionalno hrišćanskom kraju kroz simulaciju sastanka gradske skupštine.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda od diskriminacije • Sloboda vere i veroispovesti • Sloboda mišljenja i informacija
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Iskusiti prave sukobe koji mogu da nastanu pri zadovoljavanju potreba raznolikih zajednica • Istraživanje prava na slobodu vere i veroispovesti • Razvoj veština vođenja debate i analize
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Listovi papira za kartice sa imenom • Veliki blok papira • Sat • Zvonce za gradonačelnika
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirati kartice sa ulogama sa strane 85, opis problema i pravila debate (kao opcija). • Pripremiti kartice sa imenima za različite stranke/grupe koje će biti zastupljene na sastanku. • Navesti različite uloge na bloku papira tako da svi mogu da ih vide. • Obezbediti prostor za „Skupštinu“ i zasebne prostore za različite grupe, tako da mogu da diskutuju o svojim stavovima pre sastanka ili da se sastanu sa drugim ljudima.

Instrukcije

1. Pročitajte opis problema na propratnom sadržaju sa strane 85. Objasnite da su svi učesnici stanovnici Slipivila i sve muči problem da li bi trebalo izgraditi novu džamiju na napuštenom državnom zemljištu.
2. Pokažite učesnicima spisak različitih uloga i zamolite ih da izaberu po jednu ulogu za sebe. Podelite kartice sa ulogama i opis problema; pokažite gde učesnici i grupe mogu da se sastanu da razgovaraju i gde će se kasnije održati „sastanak skupštine“.
3. Objasnite pravila debate koja će se primenjivati tokom sastanka. Njih možete pronaći na strani 85.
4. Objasnite učesnicima da imaju 30 minuta pre održavanja sastanka tokom kojih mogu da se sastanu sa drugim građanima, da pripreme šta žele da kažu i da odluče kako žele da glasaju! Objasnite da će sastanak gradske skupštine trajati 40 minuta i da će biti veoma malo vremena za držanje govora zbog broja ljudi koji će prisustvovati sastanku. Iz tog razloga je potrebno da pripreme svega jednu ili dve tačke koje žele da iznesu.

Veroispovest i vera

Diskriminacija i netolerancija

Građanstvo i učešće

Nivo 2

15–30

2–2,5 sati

5. Fazu pripreme iskoristite da pripremite prostor za održavanje „sastanka skupštine“. Idealno bi bilo kada bi učesnici seli u polukrug ili u obliku potkovice, a da gradonačelnik stoji ispred njih na nekom uzvišenju. Stranke ili grupe treba da sede zajedno, a kartice sa imenima treba postaviti na stolove ispred njih.
6. Nakon 30 minuta, pozovite građane na sastanak (ili zamolite gradonačelnika da to učini). Gradonačelnik treba da podseti građane na osnovna pravila debate i da održi kratak govor kao uvod u sastanak.
7. Na kraju sastanka, po isteku 40 minuta, gradonačelnik treba da pozove učesnike na glasanje. Kada se glasovi prebroje i objave rezultati, treba da objavite kraj aktivnosti i da pozovete učesnike da postavite svoje stolice u krug za fazu debrifinga.

Debrifing i evaluacija

Počnite proces davanja povratnih informacija time što ćete pozdraviti sve prisutne koristeći njihova prava imena ili primenom druge tehnike koja će učesnicima pomoći da izađu iz uloge koju su igrali tokom simulacije. To je veoma važan korak pre početka debrifinga.

Pitajte učesnike šta misle o procesu koji je upravo završen:

- Da li su iznenađeni rezultatima glasanja i da li rezultati odražavaju stav osobe čiju ulogu su igrali?
- Šta mislite koliki uticaj ste vi (u svojoj ulozi) imali na rezultat?
- Da li je interakcija sa drugim ljudima ili grupama dovela do toga da promenite svoj pristup ili stav prema problemu?
- Koliko lako ste se poistovetili sa ulogom? Zašto ili zašto ne?
- Da li mislite da bi se ova situacija mogla desiti u stvarnom životu? Možete li se setiti sličnih slučajeva?
- Kako biste reagovali ako bi se ovaj slučaj desio u vašem gradu/mestu boravišta? Da li je ova aktivnost promenila vaš stav u bilo kojoj meri?
- Kako razumete pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti? Da li znate za bilo koji slučaj iz istorije (ili današnjeg vremena) u kojem je ovo pravo bilo uskraćeno?
- Zašto mislite da je sloboda veroispovesti osnovno ljudsko pravo?
- U kojoj meri smatrate da se ovo pravo poštuje u vašoj zajednici?

Saveti za facilitatore

Ako je to moguće, ovu aktivnost treba da vodite zajedno sa sufacilitatorom kako biste mogli da odgovorite na pitanja i koordinirate svakim korakom aktivnosti istovremeno.

Za aktivnost bi bilo dobro kada biste imali više vremena, naročito tokom održavanja sastanka, kako bi učesnici imali priliku da odgovore na komentare drugih učesnika. Takođe možete da podelite uloge unapred ili nasumično kako biste uštedeli vreme tokom sesije.

Tokom faze pripreme može biti korisno da proverite da li učesnici koriste to vreme za sastanke sa drugim ljudima ili za planiranje šta će reći tokom sastanka.

Pri dodeli uloga, napomenite da je uloga gradonačelnika veoma zahtevna i da osoba koja igra tu ulogu mora da bude dovoljno samouverena za vođenje sastanka i – po potrebi – za prekidanje pojedinih učesnika kako bi svi dobili priliku da govore. Potrebno je da prođete kroz zadatak sa učesnikom koji igra gradonačelnika pre stvarne simulacije.

Veoma je poželjno da nakon toga potpuno prepustite facilitaciju učesniku koji igra ulogu gradonačelnika, kako bi osetio vaše poverenje, ali i kako bi drugi učesnici poštovali odluke gradonačelnika umesto da očekuju reakciju od vas. Naravno, ako dođe do poteškoća, može biti neophodno da se umešate tokom simulacije. Međutim, pokušajte to da uradite bez potkopavanja autoriteta učesnika koji igra ulogu gradonačelnika.

Ako simulacija izmakne kontroli – na primer, zbog toga što se učesnici ne drže teme ili smišljaju nove informacije – ili ako sastanak skupštine dođe do mrtve tačke bez postizanja dogovora, istaknite da ovo može da odražava rezultat u stvarnom životu i da ne znači da je aktivnost bila neuspešna. Ovu činjenicu možete koristiti tokom faze debriefinga na kraju kako biste razmotrili poteškoće oko postizanja sporazuma o problemima kao što je ovaj.

Tokom faze debriefinga veoma je važno da izbegavate ponavljanje simulacije. Učesnici treba da se odvoje od uloge koju su igrali tokom aktivnosti kako bi mogli adekvatno da razmisle o onome što se desilo. Treba da im pomognete da se osvrnu na simulaciju iz svog ugla, ne iz ugla uloge koju su igrali.

Kako biste se bolje pripremili za fazu debriefinga i evaluacije, najbolje je da pročitate osnovne informacije o veri i veroispovesti.

Varijacije

U zavisnosti od konteksta u kojem radite, može biti prikladnije da aktivnost zasnujete oko „crkve u Slipivilu“ ili „hrama u Slipivilu“ i da radnju smestite u prostor sa većinskim muslimanskim stanovništvom. Primenite bilo koju kombinaciju koja odgovara vašim potrebama.

U aktivnost možete dodati predstavnike medija kako biste dobili pogled na proces sa distance; ovo, međutim, može da zahteva dodatno vreme ako se njihovi izveštaji predstavljaju grupi (videti predloge u nastavku).

Predlozi za prateće aktivnosti

Razmotrite aspekte slobode ispovedanja vere i veroispovesti i napetosti koje se javljaju u vašoj državi. Kritični incidenti (priče o slučajevima) opisani u medijima mogu da predstavljaju dobre polazne tačke, naročito za diskusije u malim grupama. Na ovu diskusiju takođe možete da nadovežete dublje istraživanje stavova učesnika o religiji i njenim uticajima na živote mladih kroz aktivnost „Vernici“ sa strane 105.

Ako ste dodelili i ulogu novinara, njihovu analizu procesa možete koristiti tokom zasebne sesije. Naročito je korisno da razmotrite što veći broj razlika između izveštaja kako biste postavili pitanja o ulozi i uticaju medija. Aktivnost „Naslovna strana“ sa strane 181. istražuje pitanje formiranja ili promene mišljenja, naročito posredstvom medija.

Možete da stavite fokus na razvoj veština vođenja debate, analize ili uveravanja tako što ćete izdvojiti neke od kontroverznih ili polarizujućih izjava koje su se javile tokom faze debriefinga i upotrebiti ih kao osnovu za diskusiju u aktivnosti „Politička kampanja“ sa strane 164.

Ideje za preduzimanje akcije

Podstaknite učesnike da posmatraju svoje okruženje i istražuju razmere u kojima se poštuju prava različitih verskih zajednica. Pokušajte da dogovorite sastanke sa predstavnicima ovih zajednica i navedite ih da govore o tome da li smatraju da se njihova prava poštuju.

U zavisnosti od konteksta u kojem vi i učesnici živite i radite, kao i od aktuelnih pitanja koja se raspravljaju pred gradskom skupštinom, može biti zanimljivo posetiti gradsku skupštinu u cilju učešća u lokalnoj političkoj diskusiji koja utiče na ljudska prava svih pripadnika zajednice.

Dodatne informacije

Pravo na veroispovest u međunarodnom pravu o ljudskim pravima: Možete prekopirati informacije iz nastavka za predstavnike Udruženja muslimana u Slipivilu i grupe Mladi Slipivilci za ljudska prava!

KLJUČNI DATUM

21. septembar
Međunarodni
dan mira

Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 9:

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu da promeni svoju veru ili uverenje i slobodu, bilo sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, da ispoljava svoju veru ili uverenje, u bogoslužjenju, podučavanju, praksi i obredima.
2. Sloboda ispoljavanja vere ili uverenja podleže samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili zaštite prava i slobode drugih.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, član 18:

Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu da promeni svoju veru ili uverenje i slobodu, bilo sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, da ispoljava svoju veru ili uverenje, u bogoslužjenju, podučavanju, praksi i obredima...

Konvencija o pravima deteta, član 30:

U onim državama u kojima postoje etničke, verske ili jezičke manjine ili lica starosedelačkog porekla, dete koje pripada takvoj manjini ili je autohtonog porekla ne sme biti lišeno prava, u zajednici sa ostalim pripadnicima grupe, na svoju kulturu, ispovedanje svoje vere i vršenje verskih obreda ili upotrebu svog jezika.

Ova aktivnost je razvijena na osnovu aktivnosti „Džamija u Slipivilu“ iz priručnika **Companion**, vodiča za kampanju o obrazovanju i učenju za promene u oblasti Različitosti, Ljudskih prava i Učešća, koji je objavio Savet Evrope. Aktivnost je inspirisala Susanne Ulrich. 2000. *Achtung (+) Toleranz – Wege demokratischer Konflikt-lösung*. Verlag Bertelsmann Stiftung

Iako ova simulacija predstavlja fiktivan događaj, postoje mnogi stvarni sporovi koji se tiču gradnje verskih objekata za verske manjine u Evropi i šire. U novembru 2009. godine, nacionalnim referendumom u Švajcarskoj omogućena je izmena ustava kojom se zabranjuje buduća gradnja minareta. Rezultat ovog referenduma može da predstavlja kršenje prava muslimana da javno ispovedaju svoju veru kroz obrede, učenja, bogoslužjenja i ispovedanja, što predstavlja sastavni deo prava na slobodu misli, savesti i veroispovesti. Pored toga, primetan je sveprisutni trend u brojnim evropskim i drugim državama koje su nedavno osvojile zakone ili razmatraju predloge zakona kojima se zabranjuje nošenje islamskih velova (burki, nikaba ili hidžaba) u javnosti, što takođe predstavlja osnovu za diskriminaciju po osnovu veroispovesti. Član 19 – Globalna kampanja za slobodu izražavanja (Article 19 – Global Campaign for Free Expression) jeste organizacija za ljudska prava koja je objavila pravni komentar na zabranu nošenja velova koje prekrivaju celo lice i ljudskih prava (www.article19.org). Takođe možete da istražite pitanja drugih verskih manjina i probleme sa kojima se suočavaju u Evropi.

Kartice sa ulogama

Spisak učesnika sastanka

Pokušajte da održite ravnotežu tako što ćete imati isti broj predstavnika svake političke stranke i isti broj predstavnika u svakoj grupi građana. Možete da imate onoliko „običnih građana“ koliko to želite.

- Gradonačelnik Slipivila
- Članovi gradske skupštine: tri stranke treba da budu zastupljene. Možete imati po 1 ili 2 učesnika u svakoj stranci
- „Mladi Slipivilci za ljudska prava!": 2 do 4 predstavnika
- „Udruženje prošlost i sadašnjost": 2 do 4 predstavnika
- „Udruženje muslimana Slipivila": 2 do 4 predstavnika
- Obični građani: onoliko koliko vam je potrebno
- Kao opcija: 1 do 2 novinara koji će izveštavati sa sastanka

Pravila debate

Po želji možete izmeniti ova pravila prema veličini vaše grupe i vremenu koje imate na raspolaganju.

- Sastankom predsedava gradonačelnik i njegova odluka o svim pitanjima je konačna.
- Ako želite da govorite, treba da podignete ruku i dobijete dozvolu od gradonačelnika.
- Komentari treba da budu kratki, ne duži od 2 minute.
- Sastanak se zatvara po isteku 40 minuta glasanjem o pitanju da li treba dozvoliti gradnju džamije ili ne.
- Svako ko prisustvuje sastanku ima pravo da govori tokom debate i da glasa na kraju sastanka.

Prpratni sadržaji

Džamija u Slipivilu (za sve učesnike)

Živite u slikovitom gradu Slipivilu koji ima 80.000 stanovnika. Tokom poslednjih 60 godina stanovništvo se drastično promenilo, delimično zbog toga što se mladi sele u veće gradove u potrazi za poslom, ali i zbog toga što je region bio svedok dolaska velikog broja imigrantskih porodica, prvenstveno iz muslimanskih zemalja. Neke od ovih imigrantskih porodica su ovde već treću generaciju, ali ih mnogi stanovnici grada i dalje sumnjičavo posmatraju kao „pridošlice“. Oni sada čine skoro 15% ukupnog stanovništva.

Problem koji sada stvara razdor u gradu je želja muslimana iz Slipivila da imaju džamiju koja bi bila izgrađena na napuštenom gradskom zemljištu. Ovo zemljište nije uređeno i često je predmet pritužbi skupštini: nalazi se u blizini glavne ulice i predstavlja mesto na kojem su vandalizam i narkomanija ozbiljan problem.

Kada je bogati biznismen ponudio skupštini da reši problem, gradonačelnik je pomislio da je to njegov srećan dan! Skupština je prihvatila da prepusti zemljište i da finansira 20% troškova izgradnje nove džamije na tom mestu. Preostalih 10% troškova izgradnje, koje biznismen nije mogao da pokrije, finansirala bi muslimanska zajednica. Gradnja je trebala da počne ove nedelje... ali skupštinu je preplavilo mnoštvo pritužbi ljutih građana koji se protive projektu. Oni su sazvali vanredni sastanak skupštine na koji su pozvani svi stanovnici grada kako bi se rešio ovaj problem. Sastanak počinje za 30 minuta.

Kartica sa ulogom: Gradonačelnik Slipivila

Vi predsedavate skupštinom i vaš zadatak, nakon što sastanak počne, je da poželite učesnicima dobrodošlicu i da ih podsetite na pravila debate. Tokom sastanka treba svima da pružite mogućnost da govore – ipak, niko ne treba da drži predugo govore! Veoma ste zabrinuti zbog lošeg publiciteta koji ovaj slučaj privlači i planirate da pokušate, pre održavanja sastanka, da razgovarate sa nekim od grupa kako biste ih uverili da omeškaju svoj stav.

Kartica sa ulogom: Član gradske skupštine: Tradicionalistička stranka (1 do 2 učesnika)

Vi predstavljate tradicionalističku stranku u gradskoj skupštini i oštro se protivite izgradnji džamije. Smatrate da nije u redu da se gradsko zemljište i gradski resursi troše na verske objekte koji ne poštuju tradiciju vaše države i vašeg grada. Smatrate da je migrantskim porodicama data privilegija da žive u vašem gradu i da ne treba da nameću drugačije vrednosti u zemlji u kojoj su gosti. Takođe ste zabrinuti da bi džamija mogla postati mesto za regrutaciju terorista.

Kartica sa ulogom: Član gradske skupštine: Populistička stranka (1 do 2 učesnika)

Vi zastupate populističku stranku u gradskoj skupštini. Podržali ste prvobitnu odluku o izgradnji džamije na gradskom zemljištu, delimično zato što ste prepoznali da je muslimanska zajednica veoma dobra za privredu vašeg grada i zato što ne želite da se otuđite od njih. Međutim, veoma ste zabrinuti zbog pritužbi stanovnika i ne želite da se razvije nepotreban sukob u zajednici. Takođe ste zabrinuti za svoju poziciju na sledećim izborima u skupštini, pa ćete verovatno podržati onu opciju koja je najmanje kontraverzna.

Kartica sa ulogom: Član gradske skupštine: Stranka različitosti (1 do 2 učesnika)

Vi zastupate stranku različitosti u gradskoj skupštini. Verujete da je relativno velik udeo ljudi iz različitih delova sveta doprineo kulturi i interesima Slipivila i smatrate da je nepošteno što je grad mnoge od ovih ljudi toliko dugo uskratio za mogućnost da ispovedaju svoju veru. Takođe shvatate da zapušteno zemljište izaziva probleme u društvu i da skupština u ovom trenutku nema dovoljno sredstava za uređenje tog zemljišta.

Kartica sa ulogom: Članovi udruženja „Prošlost i budućnost“ Slipivila (2 do 4 učesnika)

Vi ste član jedne od najistaknutijih grupa koje se protive izgradnji džamije. Vaši članovi potiču iz tradicionalnih (nemuslimanskih) zajednica iz Slipivila, i smatrate da je veoma važno sačuvati stari karakter grada u kojem je većina vas provela čitave živote. Lokacija predložena za izgradnju džamije nalazi se u centru grada i bila bi vidljiva iz skoro svih delova gradskog jezgra. Naročito smatrate da bi džamija blokirala pogled na crkvu na gradskom trgu. Smatrate da je zajednica koja se nedavno doselila u grad potpuno promenila karakter vašeg rodnog grada. Ne vidite zašto ljudi koji su došli u vašu zemlju iz neke druge države ne bi živeli u skladu sa istim pravilima koja vi poštujete.

Kartica sa ulogom: Članovi udruženja „Mladi Slipivilci za ljudska prava!“ (2 do 4 učesnika)

Vaša grupa ima za cilj da se bavi nekim od najgorih problema koji utiču na mlade u Slipivilu u današnje vreme. Izgradnju džamije vidite kao rešenje koje bi zadovoljilo potrebe muslimanske zajednice za mestom molitve i istovremeno rešilo brojne društvene probleme koji postoje zbog toga što je zemljište jako dugo napušteno. Vi podržavate gradnju ove džamije, ali ste zabrinuti zbog drugih društvenih problema koje skupština potencijalno zanemaruje ako treba finansijski da doprinese izgradnji objekta. Naročito ste zabrinuti zbog toga što je budžet za mlade tokom prethodnih pet godina toliko smanjen da ne može da zadovolji potrebe mladih u gradu.

Kartica sa ulogom: Članovi „Udruženja muslimana u Slipivilu“ (2 do 4 učesnika)

Već godinama tražite od skupštine da obezbedi mesto molitve za muslimansku zajednicu, ali vaš zahtev uvek naiđe na odbijanje iz finansijskih razloga. Smatrate da nije pošteno što se od muslimanske zajednice traži da finansira 10% troškova izgradnje u vreme kada su ekonomski uslovi veoma teški za većinu ljudi i kada hrišćanska zajednica ima 11 bogomolja koje koristi daleko manje ljudi nego što je broj ljudi koji bi koristio džamiju. Smatrate da se nedovoljno ceni doprinos koji je vaša zajednica dala gradu, da su pripadnici vaše zajednice nepravedno diskriminisani u različitim aspektima njihovog života i da uskraćivanjem prava na izgradnju džamije skupština uskraćuje članovima zajednice njihovo osnovno pravo na ispovedanje vere.

Kartica sa ulogom: Građani Slipivila

Zabrinuti ste zbog sukoba koji se širi Slipivilom i želite da odete na sastanak gradske skupštine kako biste glasali. U ovom trenutku još uvek ne znate kako da glasate: treba da razgovarate sa što većim brojem različitih grupa i da donesete odluku na osnovu toga.

Pristup lekovima

Ujedinjeni globalni napor zabrinutih građana može da donese promene.

Zackie Achmat, kampanja „Treatment Action“.

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Zdravlje • Globalizacija • Diskriminacija i netolerancija
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	16–40
Vreme	190 minuta
Pregled	<p>Ova aktivnost predstavlja simulaciju zasnovanu na kliničkom ispitivanju „leka za AIDS“ sprovedenom 2001. godine u Južnoj Africi. Bavi se pitanjima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • HIV/AIDS i pristupom lekovima • kako rešiti konfliktne zahteve na prava.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život i dostojanstvo • Pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz izrade naučnog dela • Pravo na zdravlje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o pravu na zdravlje, naročito na pristup pristupačnim lekovima, lečenju i sprečavanju HIV/AIDS • Razvoj veština komunikacije, saradnje i postizanja saglasnosti • Negovanje solidarnosti i ideala pravde
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Blok papira i hemijske olovke • Kartice uloga za suđenje • Instrukcije za rad u manjim grupama, po jedna za svakog učesnika • Kartice (10 cm x 6 cm). Po jedna crvena i jedna zelena kartica po učesniku • Prostor za rad u celoj grupi i u manjim grupama
Priprema	<p>Za 1. deo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopije kartica uloga za suđenje; potrebna je po jedna kartica po učesniku <p>Za 2. deo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopije instrukcija za rad u manjim grupama, po jednu za svakog učesnika • Napravite po jednu crvenu i jednu zelenu karticu za svakog učesnika.

Instrukcije

Ova aktivnost se sastoji od dva dela. Deo 1. je simulacija suđenja, a deo 2. je faza postizanja saglasnosti.

Deo 1. Suđenje (ukupno trajanje 65 minuta)

1. Postavite scenu. HIV/AIDS je veoma ozbiljna epidemija širom sveta. Ona predstavlja velik problem u Južnoj Africi, gde milioni siromašnih nepotrebno pate i umiru zato što ne mogu sebi da priušte skupe lekove koji su im potrebni. Njihova jedina alternativa je da koriste

Zdravlje

Globalizacija

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 4

16–40

190 minuta

jeftinije kopije lekova. Vodeće farmaceutske kompanije se protive tome. One žele da zaštite svoja imovinska prava i zato su udružile snage da spreče bilo koju državu u kopiranju i prodaji njihovih proizvoda po nižoj ceni. Preduzele su pravne mere protiv Vlade Južnoafričke Republike, koja distribuira i prodaje jeftinije kopije lekova protiv HIV/AIDS-a.

2. Objasnite učesnicima da će učestvovati u simulaciji prvog dela suđenja – ili u pripremnom ročištu – koje se 2001. godine održalo u Južnoj Africi. Pitanja su: Da li je pravo na svojinu validan argument za ugrožavanje prava na život i dostojanstva grupe ljudi? Da li su prava na život i zdravlje validan argument za poništavanje prava na imovinu?
3. Podelite učesnike u četiri jednake grupe koje će predstavljati Pharma Inc., Vladu Južnoafričke Republike, članove Kampanje za izlečenje (Treatment action - TAC) i sudije.
4. Podelite kartice sa ulogama za suđenje odgovarajućim grupama.
5. Dajte grupama 25 minuta da pročitaju svoje uloge i da pripreme svoje predmete i/ili pitanja za suđenje. Svaka grupa takođe mora da izabere svoje predstavnike i jednu ili dve osobe koje će ih podržavati i pomagati im u davanju odgovora tokom suđenja.
6. Kada svaka grupa bude spremna, pozovite učesnike da se vrate u veću grupu. Treba da ostanu u svoje četiri grupe.
7. Sada Pharma Inc., Vlada JAR i TAC imaju po 5 minuta da iznesu svoje stavove i postavbe bilo koja pitanja. Sudije treba da predstavljaju svaku od grupa i da im redom daju priliku da govore.
8. Posle toga sudije imaju 10 minuta da odgovore na bilo koja pitanja koja su postavile grupe, da odgovore na proceduralna pitanja i da rezimiraju različite argumente i stavove.

Deo 2. Faza postizanja saglasnosti (ukupno trajanje 100 minuta)

1. Zamolite učesnike da se podele u manje grupe, svaka po četiri učesnika. U svakoj grupi bi trebalo da bude po jedan bivši član Pharma Inc, jedan bivši član Vlade JAR, jedan bivši član grupe TAC i jedan bivši sudija.
2. Podelite kopije sa uputstvima za manje grupe i po jednu crvenu i jednu zelenu karticu svakom učesniku. Proverite da li učesnici razumeju šta treba da rade, kao i čemu služe i kako da koriste kartice u boji.
3. Grupe imaju 30 minuta da pokušaju da postignu saglasnost o tome kako da reše konfliktni zahtev.
4. Okupite sve učesnike i zamolite ih da iznesu rezultate njihove diskusije. Dajte svakoj grupi 5 minuta da predstavi svoj izveštaj. Zabeležite glavna rešenja i pitanja na blok papira.
5. Kada su sve grupe izvestile o svojim pozicijama/rešenjima, pređite na diskusiju o procesu donošenja odluka. Možete pitati:
 - Da li je bilo teško postići saglasnost?
 - Koje su jake strane i slabosti ovog pristupa?
 - Da li je bilo napetosti između pokušaja da se učesnici slože oko rešenja i nastojanja da se svi članovi grupe uključe u odlučivanje?
 - Koja pitanja su bila goruća?
6. Možda ćete hteti da završite ovu fazu aktivnosti čitanjem sledećeg odlomka presude suda od 19. aprila 2001. godine.

„Svrha (...) promocije jeftinijeg pristupa lekovima (...) jeste hvale vredna, i, u kontekstu epidemije HIV/AIDS-a, ustavna obaveza najvišeg reda povezana sa dužnošću države da poštuje, štiti, promovira i ispunjava brojna osnovna prava, uključujući i pravo na ljudsko dostojanstvo i život (koje se smatra izvorom svih drugih prava) (...) Nema osnova za (...) osporavanje Akta koji je učinjen od strane podnosioca molbe (to jeste: farmaceutskih kompanija).“

Debrifing i evaluacija

Evaluacija je već počela tokom diskusije u 2. delu. Sada nastavite, ohrabrujući učesnike da se osvrnu na čitav proces, a zatim pređite na utvrđivanje ključnih pitanja ljudskih prava koja stoje u pozadini suđenja. Ključna pitanja mogu da uključuju:

- Da li su učesnici prethodno čuli za ovaj slučaj?
- Koje su bile njihove prve misli o predmetu na početku aktivnosti?
- Kako su se stavovi učesnika o problemu menjali tokom aktivnosti?
- Kako učesnici porede dva oblika procesa donošenja odluka, suprotstavljanje i postizanje saglasnosti? Koji metod donosi zadovoljavajuće rezultate? Kako vi definišete uspešan rezultat?
- Koja su bila ključna pitanja ljudskih prava u pozadini suđenja?
- Često se dešava da se različita ljudska prava moraju odmeravati jedna u odnosu na druga. Kako biste vi utvrdili nivo prioriteta različitih prava? Koje kriterijume biste primenili?
- Koje su implikacije ishoda suđenja za HIV pozitivne osobe u vašem okruženju? Na primer, da li su dostupni generički lekovi?
- Šta se radi na informisanju javnosti o HIV/AIDS u vašem okruženju? Šta bi se još moglo i trebalo uraditi?

Saveti za facilitatore

Potrebno je dosta vremena za ovu aktivnost zato što su pitanja složena i učesnici treba dobro da razmisle o njima. Treba imati u vidu da se ova dva dela ne moraju uraditi istog dana; mogu se uraditi u okviru dve različite sesije.

Treba učesnicima da objasnite da je svrha korišćenja crvenih i zelenih kartica da pomognu učesnicima da budu svesniji onoga što pomaže u donošenju odluke i onoga što ga sprečava. U idealnoj varijanti, na kraju diskusije i pregovora u 2. delu svi učesnici će pokazati zelene kartice i postići saglasnost oko rešenja.

U 2. delu neke grupe mogu postići saglasnost a druge ne. U diskusiji treba iskoristiti priliku da istražite jake strane i slabosti pristupa postizanja saglasnosti u procesu donošenja odluka. Zamolite one grupe koje su postigle saglasnost da izveste ne samo o svom konačnom stavu, nego i o glavnim argumentima koji stoje iza njega. Zamolite one grupe koje nisu postigle saglasnost da navedu šta ih je zbližilo, a što je doprinelo podelama među njima. Napomena: više informacija o postizanju saglasnost možete pronaći u osnovnim informacijama o Miru i nasilju u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

Važno je proveriti aktuelnu situaciju ljudi u lokalnoj zajednici koji žive sa HIV/AIDS-om, prilagoditi/povezati aktivnost sa problemima koji se odnose na njih. Napomena: naziv koalicije farmaceutskih kompanija Pharma Inc. izmišljen je za potrebe ove aktivnosti.

Varijacije

Možete formirati tim novinara koji će izveštavati o toku suđenja. Za to će vam biti potrebni dodatni materijali: kamere, računar i štampač. Dajte novinarima definisan i ograničen rok za iznošenje izveštaja na kraju suđenja. Trajanje zavisi od izabranog formata, na primer, novinskog članka, radijske ili televizijske emisije ili bloga. Ako izaberete ovu varijaciju, treba da napravite kartice sa ulogama za novinare. Takođe vam treba dodatnih 15 minuta za aktivnost i dodatnih deset minuta za evaluaciju rada novinara.

Predlozi za prateće aktivnosti

Diskutujte o aspektima prava na život i ljudsko dostojanstvo u vašoj zemlji u vezi sa zdravstvenim pitanjima. Kritični incidenti (priče o slučajevima) opisani u medijima mogu da predstavljaju dobre polazne tačke, naročito za diskusije u malim grupama.

Uopšteno se informišite o pitanjima zdravlja i ljudskih prava. Posetite veb-lokacije ili pribavite publikacije ključnih NVO-a (MSF, TAC, Christian Aid, Oxfam, Save the Children) i međunarodnih institucija (SZO). Saznajte više o merama koje su preduzete za promociju pitanja zdravlja i napišite ih na blok papira.

KLJUČNI DATUM

1. decembar
Svetski dan borbe
protiv AIDS-a

TAC je organizovala veoma uspešnu kampanju i još uvek je veoma aktivna u Južnoj Africi i šire (videti www.tac.org.za). Nažalost, nisu sve kampanje uspešne kao TAC u postizanju svojih ciljeva. Za to postoje mnogi razlozi, a jedan može biti i slaba organizacija i neefikasan publicitet. Grupa može da istraži ova pitanja i razvije svoje veštine za delotvorno vođenje kampanje kroz aktivnost „Čuvajte se, mi gledamo!“ na strani 110 ili aktivnost „Dosta“ na strani 151.

Ideje za preduzimanje akcije

Saznajte ko promovise akcije o pitanjima zdravlja u vašoj lokalnoj zajednici i kako vi možete da doprinesete.

Dodatne informacije

Ova aktivnost je zasnovana na predmetu koji je vođen pred Višim sudom Južnoafričke Republike 2001. godine. Udruženje farmaceutske proizvođača Južne Afrike je tužilo predsednika Južnoafričke Republike, Nelsona Mandelu, i druge, uključujući i Kampanju za izlečenje (TAC), zbog odbacivanja njihovih patenata za lekove protiv HIV-a i zbog uvoza jeftinijih generičkih lekova za lečenje miliona građana obolelih od AIDS-a.

Sudije su morale da odmere različite interese i prava obe strane. S jedne strane, Udruženje farmaceutske proizvođača je zahtevalo pravo na svojinu, jednakost ili slobodan izbor trgovine, zanimanja i profesije, dok su, s druge strane, Vlada i TAC tvrdili da je obaveza države da poštuje, štiti, promovise i zadovoljava osnovna prava ljudskog dostojanstva i živote svojih građana.

U istorijskoj presudi koju je sud doneo zaključeno je da je pravo na svojinu manje važno od prava na ljudsko dostojanstvo i život i da stoga treba da bude ograničeno. Kasnije su proizvođači lekova odustali od slučaja. Ovaj predmet je širom sveta poznat kao „pobeda Davida protiv Golijata, ne samo za nas u Južnoj Africi, nego za ljude u mnogim drugim zemljama u razvoju, koje se bore za pristup zdravstvenoj zaštiti“ (zajednička izjava za štampu NVO od 19. aprila 2001. godine). „Ovo je retka i veoma značajna pobeda siromašnih nad moćnim multinacionalnim kompanijama! Ali, pred nama je sada izazov da radimo zajedno sa proizvođačima lekova i Vladom, da nabavimo lekove za one kojima su potrebni.“ (Kevin Watkins iz Oxfam-a). Sažetak pitanja dostupan je na Time.com, objavljen dana 5. marta 2001. Nađite ga tako što ćete upisati „AIDS Drugs Case Puts Our Ideas About Medicine on Trial“ u svoj pretraživač.

AIDS i trendovi globalizacije

U bogatim zemljama, ljudi oboleli od HIV/AIDS-a mogu da žive duže i bolje zahvaljujući lekovima koji odlažu izumiranje ćelija, a koji su pristupačniji ili dostupniji. U zemljama na jugu, osobe inficirane HIV-om više pate i ranije umiru zato što nemaju mogućnost lečenja HIV-a. Prosečni godišnji troškovi po glavi stanovnika za njihovu zdravstvenu negu su oko 10 dolara, dok trostruka terapija, dostupna osobama u severnim zemljama, košta između 10.000 i 15.000 dolara godišnje.

Siromaštvo, nedostatak obrazovanja i društvena nejednakost ubrzavaju širenje epidemije, ali izazov je pre svega politički i uključuje vlade, međunarodna tela i farmaceutske kompanije. Da bi borba protiv HIV/AIDS-a bila efikasna, moraju se izazvati ključni međunarodni mehanizmi i institucije. Pre svega, Međunarodni monetarni fond (MMF), Svetska trgovinska organizacija (STO), TRIPS (Trgovinski aspekti u vezi sa pravima na intelektualno vlasništvo), GATS (Opšti sporazum o trgovini i uslugama) i Odbor za osporavanje prava na vlasništvo, koji zapravo deluje kao sud STO-e.

Borba protiv HIV/AIDS je jedan od osam Milenijumskih ciljeva razvoja UN-a.

Prpratni sadržaji

Kartice uloga za suđenje

Kartica uloga za suđenje: Pharma Inc.

Vi ste grupa visokih funkcionera Pharma Inc. Vaša kompanija je jedan od vodećih svetskih proizvođača farmaceutskih proizvoda. Kupili ste prava na komercijalizaciju ključnih lekova protiv HIV/AIDS. Treba da ostvarite zaradu i da zadovoljite svoje akcionare. Takođe, želite da zaštitite pravo kompanije da odredi prodajnu cenu proizvoda, imajući na umu troškove istraživanja, troškove proizvodnje i zarade vaših zaposlenih. Ako se drugoj kompaniji dozvoli da kopira i prodaje vaše proizvode po nižoj ceni, to bi ugrozilo vaš profit i održivost vaše kompanije. Zbog toga ste vi udružili snage sa drugim vodećim farmaceutskim kompanijama kako biste sprečili bilo koju državu da dozvoli kopiranje i prodaju vaših proizvoda po nižoj ceni; spremni ste i da ih tužite ako je neophodno. Podneli ste tužbu protiv Vlade Južnoafričke Republike.

Morate pripremiti vaše argumente da biste odbranili svoju poziciju. Imaćete 5 minuta da ih predstavite tokom suđenja.

Kartica uloga za suđenje: Vlada Južnoafričke Republike

Vi ste visoki zvaničnici Južnoafričke Republike. Vaša vlada pokušava da odgovori na zahtev farmaceutskih kompanija koje su podnale tužbu protiv vas. Pharma Inc. pokušava da spreči bilo koju državu da dozvoli kopiranje i prodaju njihovih proizvoda po nižoj ceni koja je ispod maloprodajne cene njihovih sopstvenih proizvoda. U načelu, vi se slažete sa pozicijom Pharma Inc.

Međutim, popularni pokreti, kao što je Kampanja za izlečenje (TAC), tvrde da je ustavna obaveza države da obezbedi pristup jeftinijim lekovima, posebno u kontekstu epidemije HIV/AIDS. Vi ste odgovorili na aktuelni politički pritisak i dozvolili uvoz jeftinijih (kopiranih) lekova iz država kao što je recimo Indonezija.

Morate pripremiti vaše argumente da biste odbranili svoju poziciju. Imaćete 5 minuta da ih predstavite tokom suđenja.

Kartica uloga za suđenje: Kampanja za izlečenje „Treatment Action“ (TAC)

Vi ste grupa aktivista koja predstavlja Kampanju za izlečenje (TAC) u Južnoj Africi. Kampanja tvrdi da država ima odgovornost da pruži jeftiniji pristup lekovima, a posebno u kontekstu epidemije HIV/AIDS. Vlada je odgovorila i počela uvoz jeftinijih lekova.

Vi takođe tvrdite da je odgovornost države da obezbedi finansijsku podršku pacijentima i organizacijama koje se bore sa bolestima HIV/AIDS.

Međutim, farmaceutske kompanije su tužile Vladu Južnoafričke Republike kako bi sprečile bilo kakvo kopiranje i prodaju njihovih proizvoda po nižoj ceni. Zbog toga ste vi odlučili da udružite snage sa Vladom kako biste branili ulogu države u pružanju jeftinijeg pristupa lekovima.

Morate pripremiti vaše argumente da biste odbranili svoju poziciju. Imaćete 5 minuta da ih predstavite tokom suđenja.

Kartica uloga za suđenje: Sudije

Vi ste grupa sudija koja vodi slučaj u kojem vodeće farmaceutske kompanije tuže Vladu Južnoafričke Republike kako bi je sprečile da dozvoli kopiranje i prodaju njihovih proizvoda po nižim cenama. Aktivisti koji predstavljaju Kampanju za izlečenje (TAC) brane poziciju Vlade.

Vaša uloga je da pozovete sve tri strane da predstavite svoje stavove. Na kraju predavljanja ne treba donositi nikakve presude ili zaključke. Vaš zadatak je da pomognete u pojašnjavanju pitanja i sumiranju argumenata koji podržavaju suprotstavljene strane.

Suština problema je kako rešiti suprotstavljene zahteve za zaštitu ljudskih prava. Odbrana (Vlada i TAC) zahteva pravo na život i dostojanstvo, a optužba (Pharma Inc.) traži pravo na svojinu. Zvanični sudski spisi to formulišu kao:

„Prava na život i dostojanstvo su najvažnija od svih ljudskih prava i izvor svih drugih ličnih prava. Posvećeni smo društvu koje je zasnovano na priznavanju ljudskih prava, i od nas se zahteva da ova dva prava poštujemo iznad svih drugih. Ovo mora pokazati i država u svemu što čini, uključujući i način na koji kažnjava kriminalce.“

Protiv

„Pravo na svojinu je zaštićeno članom 25 Ustava Južnoafričke Republike, u kojem se navodi sledeće: „Svojina 25 (1) Niko ne sme biti lišen svojine, osim u uslovima opšte primene zakona, i nijedan zakon ne može dozvoliti proizvoljno oduzimanje imovine.“

Treba da pripremite pitanja za sve tri strane. Imaćete deset minuta da postavite pitanja i saslušate odgovore.

Kartice uloga za suđenje: Novinari (kao opcija – vidite „Varijacije“ iznad)

Vi ste grupa novinara i pratite suđenje.

Vaš zadatak je da izveštavate o toku suđenja i da predstavite sve stavove. Imate pristup zasebnim sastancima koje organizuju različite strane: sudije, TAC, Vlada Južnoafričke Republike i Pharma Inc. Kada prisustvujete sastancima, dozvoljeno vam je samo da posmatrate; ne smete da ometate rad, da prekidate ili da doprinosite radu grupa. Međutim, možete da organizujete intervju sa pojedincima ako to ne remeti tok sastanka. Takođe možete da fotografišete i imate pristup računaru, štampaču i internetu kako biste završili svoj posao.

Rezultate svog rada ćete predstaviti na kraju suđenja. Možete slobodno da izaberete format, na primer blog, tvit, novinski članak, radijsku ili televizijsku emisiju. Imaćete 10 minuta da predstavite svoj izveštaj.

Uputstva za manje grupe za 2. deo

Vi ste grupa od četiri osobe, svako od vas je predstavnik jedne od četiri strane:

- Pharma Inc.
- Vlada Južnoafričke Republike
- Aktivisti Kampanje za izlečenje (TAC)
- Sudije u predmetu.

Instrukcije

1. Jedan po jedan, učesnici treba da se predstave i da predstave stranu koju zastupaju, odnosno ulogu koju igraju.
2. Dalje, svaka osoba treba da iznese svoje mišljenje o situaciji na kraju suđenja. Ako smatraju da će biti lako naći rešenje, treba da pokažu zelenu karticu, a ako smatraju da će biti teško, treba da pokažu crvenu karticu. (Svrha korišćenja kartica je da pomogne učesnicima da budu svesni kako teče proces postizanja saglasnosti.)
3. Sada je vaš zadatak da pokušate da dođete do zadovoljavajuće odluke na osnovu saglasnosti između četiri člana. Diskusiju treba da vodite u krugovima. Sudija vodi ovu diskusiju i on poslednji predstavlja svoj stav.
 - Prvi krug: iznesite svoj stav
 - Drugi krug: predstavite svoje ideje za rešenje.
 - Treći krug: pregovarajte o predloženim rešenjima
4. Slušajte pažljivo jedni druge. Na kraju svakog izlaganja treba pokazati karticu u boji kojom ćete izraziti vaše mišljenje o tome da li ima izgleda da postignete zadovoljavajuće rešenje.
5. Na kraju procesa postizanja saglasnosti, izaberite jednu osobu da predstavi rezultate čitavoj grupi.

Opšta
ljudska prava

Deca

Građanstvo i
učešće

Nivo 2

9+ (manje
grupe 4–5)

90 minuta

Odglumi

Pokažite mi šta mislite pod „ljudskim pravima“!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Deca • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	9+ (manje grupe 4–5)
Vreme	90 minuta
Pregled	Kroz ovu dramsku aktivnost učesnici iznose svoje stavove o konceptu opštih ljudskih prava.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sva ljudska prava
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Istraživanje opšte ideje ili koncepta ljudskih prava • Razvoj interkulturalnih veština i veština komunikacije • Razvoj saradnje i kreativnosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Rekviziti: kostimi, igračke, proizvodi za domaćinstvo itd. • Papir i markeri u boji, voštane bojice • Lepilo, kanal i kartica

Instrukcije

1. Objasnite da je svrha ove vežbe da se osmisli dramski prikaz opšte ideje ili koncepta ljudskih prava, koji bi bio razumljiv ljudima koji pripadaju različitim kulturama i govore različitim jezicima.
2. Objasnite da im uopšte neće biti dozvoljeno da koriste reči: ovo mora da bude prezentacija mimikom. Međutim, grupe mogu da koriste neke materijale ili rekvizite, ako to žele.
3. Zamolite učesnike da se podele u manje grupe, između 4 i 6 osoba. Dajte svakoj grupi po jedan veliki list papira i komplet voštanih bojica/markera.
4. Dajte grupama 10 minuta: prvo neka kreativnim razmišljanjem iznesu sve svoje ideje u vezi sa ljudskim pravima; zatim neka izdvoje dve ili tri ključne ideje, one koje bi najviše voleli da prikažu mimikom.
5. Sada dajte grupama 30 minuta da osmisle i uvežbaju svoju mimiku. Objasnite da ovo mora biti grupni napor i da svako treba da ima određenu ulogu u prezentaciji.
6. Kad istekne 30 minuta, okupite grupe tako da svi učesnici mogu da gledaju predstave svih grupa.
7. Nakon svake prezentacije, odvojte po nekoliko minuta za povratnu informaciju i diskusiju.
8. Pitajte gledaoce da ponude svoju interpretaciju onoga što su upravo videli i da pokušaju da prepoznaju ključne ideje koje je izvođenje trebalo da predstavi.
9. Zatim dajte samoj grupi priliku da ukratko objasni ideje koje nisu pomenute tokom davanja povratnih informacija. Isto ponovite sa svakim izvođenjem.

Debriefing i evaluacija

Sada razmotrite samu aktivnost i potom pređite na ono što su učesnici naučili o ljudskim pravima.

- Kako su se učesnici osećali u vezi s ovom aktivnošću? Da li je bila teža ili lakša nego što su mislili na početku? Koji su bili najteže izvodljivi aspekti, odnosno stvari najteže za prikaz?
- Da li su učesnici naučili nešto novo o ljudskim pravima? Da li su bili iznenađeni da zapravo znaju više nego što su mislili?

- U čemu su bile sličnosti, odnosno razlike u prezentacijama između grupa?
- Da li je bilo suštinskih neslaganja oko ideje o ljudskim pravima u okviru grupe? Kako su rešena?
- Na osnovu prezentacija, šta učesnici smatraju najvažnijim i zajedničkim karakteristikama ljudskih prava?

Saveti za facilitatore

Ako učesnici nisu potpuno neuki u pogledu koncepta ljudskih prava, zanimljivije je sprovesti ovu aktivnost uz minimalna početna uputstva facilitatora. Primarna svrha je prikazati utiske i znanja o ljudskim pravima koje su mladi već stekli tokom svojih života. Ovo treba naglasiti grupi pre nego što počnu s radom, tako da se ne osećaju ograničenim ako ne „znaju“ šta su zapravo ljudska prava.

Jasno im dajte do znanja da je njihov zadatak da prikažu „ljudska prava uopšte“, a ne da ilustruju jedno ili više određenih ljudskih prava. Učesnici mogu da odluče da uzmu jedno određeno pravo i da uz njega navedu opšte tačke, ali bi trebalo da kroz njih pokušaju da pokažu šta je zajedničko različitim ljudskim pravima. Na kraju sesije trebalo bi da gledaoci odgovore (ili da počnu da odgovaraju!) na pitanje „šta su ljudska prava“.

Nemojte dozvoliti da oni koji se osećaju slabim u glumi ne igraju aktivnu ulogu! Objasnite da ima dosta uloga za sve i da ova prezentacija treba da predstavlja zadovoljstvo za celu grupu. Neki neobični rekviziti mogu da udahnu život izvođenju i pomognu oko aktiviranja kreativnih ideja – delovi tiganja, autići, šeširi, jastuci, kamenje, poklopci za kantu...

Ako je apsolutno neophodno da određenim grupama date nagoveštaje kako da počnu sa radom ili na kraju diskusije, onda ih navedite da razmisle o sledećem:

- Ljudska prava su prava koja pojedinac ima prosto zato što je ljudsko biće; svi imaju jednaka prava.
- Ljudska prava su primenjiva na sve ljude jednako, ona su univerzalna i večna.
- Ljudska prava su nedeljiva i međusobno zavisna: ne možete uskratiti nekome pravo jer je „manje važno“ ili „nije neophodno“.
- Ljudska prava su osnovni standardi bez kojih nije moguć dostojanstven život ljudi.

Varijacije

Ako je učesnicima teško da odglume nešto mimikom, zamolite ih da umesto toga naprave kolektivne „statue“. Ako facilitator pritom fotografiše, možete napraviti kolekciju „kolektivnih slika“ koje možete koristiti drugom prilikom za pokretanje diskusije ili izložbu.

Možda ćete hteti da sprovedete ovu aktivnost kao vežbu crtanja: kažite grupama da naprave i predstave poster – ponovo bez korišćenja reči – i da njime izraze najvažnije ideje o ljudskim pravima. Potom napravite izložbu različitih postera.

Ako želite da se grupe fokusiraju na određene koncepte, možete iseći faze 3 i 4 instrukcija i podeliti manjim grupama ključne reči, na primer, jednakost, mir, siromaštvo i solidarnost. Ako svakoj manjoj grupi date drugačije reči, pokrićete veći broj koncepta; ako svakoj manjoj grupi date istu reč, dobićete zanimljivu raznolikost izraza.

Aktivnost se takođe može koncipirati manje kao uvodni kurs, a više s ciljem da se organizuju i razjasne razmišljanja učesnika koji su već radili neke druge aktivnosti u priručniku ili sprovedili sopstveno istraživanje.

KLJUČNI DATUM

10. decembar
Dan ljudskih prava

Predlozi za prateće aktivnosti

Pogledajte igre uloga ili drugu literaturu sa temom ljudskih prava; osmislite i organizujte dramski prikaz za članove vaše lokalne zajednice.

Za dalji rad na opštim ljudskim pravima možete sprovesti aktivnost „Moć cveća“ sa strane 177. Kao alternativno rešenje, ako grupa želi da nastavi i ispita neko određeno ljudsko pravo, bilo bi dobro da pogleda Konvenciju o pravima deteta i aktivnost „Prava deteta“ na strani 130.

Drugi tip prateće aktivnosti može da bude da učesnici napišu kratka pisma o tome što za njih znači koncept ljudskih prava. Vidite aktivnost „Dragi prijatelju“ u Paketu za edukaciju „Svi različiti – svi jednaki“. Cilj pisanja pisma je da se učesnicima pomogne da razjasne svoje ideje, da se izazove odgovor i da se razvije dijalog. Stoga, pisma se mogu slati drugim članovima grupe ili u okviru vežbe unutar škole ili unutar grupe mladih.

U odeljku 4 vodiča Domino možete pronaći „Priče mladih ljudi“ koje se mogu koristiti kao osnova za diskusiju o značaju ljudskih prava u svakodnevnom životu.

Ideje za preduzimanje akcije

Možete razviti svoju mimiku ili napraviti izvođenje sa celom grupom koje možete predstaviti osobama van grupe. Ako se odlučite za varijantu sa posterom ili „kolektivnim slikama“, napravite izložbu svojih postera ili fotografija. Obe ideje se mogu iskoristiti za proslavu Dana ljudskih prava.

Takođe možete napraviti video-snimak izvođenja mimike i postaviti ga na internet stranice za deljenje video-snimaka.

Svi jednaki – svi različiti

Sva ljudska bića su univerzalno jednaka i specifično različita. Univerzalne jednakosti i specifične razlike se moraju poštovati.¹

Složenost	Nivo 2
Vreme	40 minuta
Veličina grupe	6–60 (manje grupe 3–4)
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Diskriminacija i netolerancija • Globalizacija • Mediji
Pregled	Ovo je kratak kviz, dovoljno provokativan da bude zanimljiv sam po sebi, ali takođe predstavlja osnovu za efikasnu diskusiju u grupi o stavovima i stereotipima.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Jednakost u dostojanstvu • Pravo na prava i slobode bez razlika bilo koje vrste. • Pravo na državljanstvo
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Proširiti razumevanje univerzalnosti ljudskih prava • Razvoj veština kritičkog i nezavisnog čitanja informacija • Negovanje svesti o etnocentrizmu i predrasudama o sebi i drugima, i razvoj veština interkulturalnog učenja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Prpratni sadržaj • Hemijske olovke ili olovke, jedna po osobi • Veliki list papira (A3) ili flipčart i marker
Priprema	Kopirajte prpratni sadržaj, jedan po učesniku. Kao alternativno rešenje možete koristiti tablu ili projektor

Instrukcije

1. Recite učesnicima da je sledeća aktivnost vrsta kviza, ali da svrha nije u tome da se vidi ko je bio u pravu, a ko ne; ona samo služi kao polazna tačka.
2. Podelite ili pokažite učesnicima dva citata. Dajte im 5 minuta da ih pročitaju.
3. Zatim ih zamolite da pojedinačno odluče:
 - a) koji je izvor prvog teksta; iz koje je knjige ili dokumenta potiče?
 - b) iz koje države/regiona na svetu je autor drugog teksta?
4. Kada svi budu spremni, zamolite učesnike da naprave manje grupe od po troje ljudi. Dajte im 20 minuta da razgovaraju i analiziraju svoje individualne izbore. Oni treba da razmisle o sledećim pitanjima i po mogućnosti da dođu do zajedničkog odgovora:
 - Zašto su se odlučili za jedan, a ne za neke druge odgovore?
 - Šta tekstovi govore o autorima?
 - Zašto su autori napisali ove tekstove?
 - Kakve komentare imaju na tekstove?
5. Kada grupe završe, napravite krug i prikupite odgovore na pitanje a) od svake grupe. Pozovite grupe da navedu razloge koji su doprineli njihovom izboru. Ponovite isto sa odgovorima na pitanje b). Zabeležite odgovore na blok papira.
6. Otkrijte autora – Said al-Andalusi (iz Španije); nastavite sa debriefingom i evaluacijom.

Diskriminacija i netolerancija

Globalizacija

Mediji

Nivo 2

6–60 (manje grupe)

40 minuta

¹Deklaracija o pravima i obavezama ljudskih bića prema predlogu mladih (1989)

Debrifing i evaluacija

Počnite kratkim pregledom aktivnosti i onda, ako osetite da je grupa spremna za to, predstavite pojmove predrasuda i etnocentrizam. Obratite pažnju na sledeća pitanja (u celoj ili u manjim grupama, ako je potrebno):

- Da li su učesnici bili iznenađeni rešenjem?
- Kako su učesnici napravili svoj prvobitni, pojedinačni izbor? Da li su odgovore zasnovali na nagađanju? Intuiciji? Ili stvarnom znanju?
- Da li su učesnici promenili svoje mišljenje tokom diskusije u manjim grupama? Šta ih je navelo na promenu mišljenja? Pritisak grupe? Dobri argumenti?
- Kako su učesnici branili svoj izbor u manjim grupnim diskusijama? Da li su se slabo ili čvrsto držali svog izbora?
- Zašto je autor opisao ljude sa severa na taj način?
- Kakve nam indicije daje drugi tekst o autoru, njegovom izgledu i njegovoj kulturi?
- Do koje mere je stav autora rezultat njegovog etnocentričnog stava i predrasuda? Ili, da li je pošteno reći da su u to doba kulture sa severne Evrope bile manje „civilizovane“ od njegove kulture?
- Da li se učesnici mogu setiti primera kada su čuli ili pročitali da su drugi ljudi opisani na sličan način? Kakav je osećaj kada te smatraju nižim/manje vrednim narodom?
- Kada se ljudi ne cene po onome što jesu, koje se posledice često javljaju? Mogu li se setiti primera iz istorije? Ili iz sadašnjosti?
- Šta treba učiniti kako bi se suprotstavili uticaju predrasuda? Postoje li u regiji ili državi odakle su učesnici osobe ili grupe koje su predmet predrasuda? Kojim?
- Obrazovanje je jedan od načina za borbu protiv predrasuda. Šta još može da se preduzme?

Saveti za facilitatore

Ovi odlomci uzeti su iz knjige čuvenog naučnika iz Andaluzije (današnja Španija), rođenog 1029. godine/420. godine prema islamskom kalendaru. Said al-Andalusi je bio učenjak, veoma poznat po svojoj mudrosti i znanju. Za njega su civilizacija i nauka bile vrlo bliske poznavanju svetog Kurana. On nije bio samo obrazovan u oblasti religije, već i u arapskoj književnosti, medicini, matematici, astronomiji i drugim naukama.

Treba se prisetiti da su u to vreme Mediteranski basen, a posebno arapska kraljevstva oko njega, činili – za autora – centar „civilizacije“. Znanje „na Severu“, kako Said zove severnu Evropu, ni blizu nije bilo tako napredno kao u arapskom svetu, Persiji, Kini i Indiji.

Budite svesni da ćete, u zavisnosti od grupe, možda morati da objasnite kako kritički čitati ove tekstove. Možda će biti potrebno naglasiti da drugi tekst, u stvari, otkriva dosta o autoru, njegovom izgledu i kulturi, da je, na primer, morao imati kovrdžavu kosu i tamnu kožu. Kritičko čitanje podrazumeva ne samo razumevanje sadržine teksta, već i razmišljanje o kontekstu: ko je autor i zašto piše onako kako piše. Shvatanje ovoga je važan korak ka razumevanju kako tumačiti sve druge poruke (istoriju, vesti, lirske pesme, tekstove pesama itd.) i biti svestan vrednosti koje one prenose.

Jedan način predstavljanja pitanja etnocentrizma jeste ukazivanje na to da Said, sa svojom tamnom kožom i kovrdžavom kosom, daje vrlo dobru definiciju „suprotnosti“ – osobe koju većina ljudi u Evropi ne smatra „normalnom“. Takođe je vrlo važno da kroz diskusiju pomognete učesnicima da shvate da kulturne razlike ne čine ljude „boljim“ ili „gorim“ od drugih. Treba da naglasite da je teško ne suditi o drugima bez predrasuda, jer našu kulturnu perspektivu uzimamo kao „normu“. Razumeti ovo – naš vlastiti etnocentrizam – je osnovni korak prema prepoznavanju etnocentrizma u drugima i sposobnosti da uspešno komuniciramo sa ljudima iz drugih kultura.

Na kraju ove aktivnosti ostavite dodatno vreme za diskusiju, kako biste povelili razgovor o ostalim pitanjima koja su pokrenuta. Na primer, možda ćete hteti da uđete u analizu ili u diskusiju o predavanju istorije i koliko mnogo (malo) mi u Evropi zaista učimo o drugim kulturama.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako želite da idete dalje sa idejama o univerzalnosti ljudskih prava, možete koristiti aktivnost „Odgłumi“, na strani 94, koja uključuje kreativnost i dramu.

Ideje za preduzimanje akcije

Potražite u novinama i na internetu različite verzije aktuelnog ili istorijskog događaja koji se desio u vašoj zemlji/zajednici i uporedite izveštaje različitih strana/interesnih grupa. Internet stranica Voxeurop je dobro mesto za pronalaženje vesti predstavljenih u različitim novinama u različitim zemljama, koje su dostupne na različitim jezicima. voxeurop.eu

Drugi izvor je Indymedia, kolektiv nezavisnih medijskih organizacija i stotina novinara koji nude lokalne, ne-korporativne vesti. Dostupan je na različitim jezicima. <http://www.indymedia.org>

Propratni sadržaji

Kviz Svi jednaki – svi različiti

KLJUČNI DATUM

5. maj
Dan Evrope

Napomena

Odlomci su preuzeti iz „Book of the Categories of Nations – Science in the Medieval World“ (Knjiga kategorija nacija – Nauka u srednjovekovnom svetu), Said al-Andalusi, preveli na engleski Sema'an I. Salem i Alok Kumar, University of Texas Press, Austin, 1991.

a) Koji je izvor sledećeg teksta? Iz koje knjige ili teksta je ovaj odlomak?

„Svi ljudi na zemlji, od Istoka ka Zapadu, od Severa ka Jugu, čine jednu grupu; (oni se) razlikuju u tri jasne osobine: po ponašanju, fizičkom izgledu i jeziku.“

Izaberite jedan od sledećih odgovora:

a) UNESCO-va Deklaracija o rasizmu, 1958.	e) Said al-Andalusi, 1029. g./420. g. prema islamskom kalendaru
b) Herodot, Istorija, oko 430. g. pre n. e.	f) Marco Polo, Putovanja, 1300. g.
c) Knjiga Veda, Indija, oko 3000. g. pre n. e.	g) Ništa od navedenog
d) Izveštaj kampanje mladih „Svi različiti – svi jednaki“, Savet Evrope, 1996.	

b) Iz koje države/regiona na svetu je autor ovog teksta?

„Oni koji žive na krajnjem Severu (Evrope), pate zbog toga što su predaleko od Sunca. Vazduh je hladan i njihovo nebo je oblačno. Kao rezultat, njihov temperament je hladan i njihovo ponašanje je grubo. Kao posledica, njihova tela su postala ogromna, boja im je postala bela i kosa im visi. Izgubili su volju za razumevanjem i oštrinu opažanja. Obuzeti su neznanjem i lenjošću i preplavljeni su zamorom i glupošću.“

Izaberite jedan od sledećih odgovora:

- a) Kina b) Evropa c) Indija d) Afrika e) Persija f) Nijedan od ponuđenih odgovora

Deca

Rad

Globalizacija

Nivo 2

5+

90 minuta

Ašikova priča

Dečiji rad stvara neophodne prihode za porodice i zajednice. Ako to sprečite, najviše će patiti upravo deca. Zar se ne slažete?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Deca • Rad • Globalizacija
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	5+
Vreme	90 minuta
Predmet	Ovo je aktivnost diskusije. Polazna tačka je studija slučaja eksploatacije dece. Učesnici istražuju aspekte dečijeg rada, uzroke i kako ga okončati.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Zaštita od ekonomske eksploatacije • Pravo na obrazovanje • Pravo na odmor i slobodno vreme
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Širenje znanja o dečijem radu, naročito u vezi sa Ciljevima održivog razvoja (COR) • Razvoj kritičkog razmišljanja i veštine analiziranja složenih problema • Negovanje vrednosti pravde i odgovornosti za pronalaženje rešenja za kršenja ljudskih prava
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije činjenica o Ašikovom životu; jedna kopija po učesniku • Olovke ili markeri, jedna za svaku manju grupu • Flipčart ili veliki listovi papira (A3)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte dizajn za „ideje za rešenja“ na velike listove papira formata A3: po jedan za svaku manju grupu, plus jedan za veliku grupu • Informišite se o dečijem radu, definiciji dečijeg rada i o tome koliko je ova pojava rasprostranjena. • Informišite se o Ciljevima održivog razvoja

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da kažu šta znaju o dečijem radu.
2. Objasnite učesnicima da je aktivnost zasnovana na studiji slučaja Ašika, deteta koje radi u fabrici cigala u Pakistanu. Zadatak je da pokušaju da pronađu moguće načine da se promeni Ašikova situacija.
3. Za zagrevanje uradite jedan krug „sastavljene priče“. Izmislite maštovitu priču o jednom danu u Ašikovom životu. Idite u krug i zatražite da svaki učesnik doda neku rečenicu.
4. Podelite učesnike u manje grupe sa najviše 5 osoba po grupi. Dajte svakom kopiju studije Ašikovog slučaja. Dozvolite 10 minuta za čitanje i razmenu komentara.
5. Dajte svakoj grupi kopiju „ideja za rešenje“. Objasnite da je njihov zadatak da kreativnim razmišljanjem smisle rešenja problema sa kojima se suočavaju Ašik i druga deca radnici. Oni treba u odgovarajuće kolone da upišu moguće korake koji mogu biti preduzeti za rešavanje problema „do sutra“, „do sledećeg meseca“ i „do 2030. godine“. Dajte grupama 30 minuta da završe ovaj zadatak i da imenuju predstavnika koji će izneti rezultate pred celom grupom.

6. U velikoj grupi, idući u krug tražite povratne informacije za svaku kolonu. Sumirajte ideje na bloku papira. Dozvolite diskusiju o idejama, ali imajte u vidu ograničeno vreme!
7. Kada je tabela završena, nastavite sa opširnijom diskusijom i debriefingom.

Debriefing i evaluacija

Dubina diskusije zavisice od opšteg znanja učesnika, ali pokušajte da obuhvatite pitanja i o njihovim stavovima o dečijem radu, kao i o mogućim rešenjima.

- Koliko su učesnici već znali o postojanju dečijeg rada pre ove aktivnosti? Kako su saznali za to? Odakle su dobili informaciju?
- Da li ima dečijeg rada u njihovoj zemlji/gradu? Kakav rad deca obavljaju i zašto rade?
- Da li deca treba da rade ako to žele?
- „Dečiji rad stvara neophodne prihode za porodice i zajednice. Ako to sprečite, najviše će patiti upravo deca.“ Koji je vaš odgovor na ovo?
- Na koji način mi, kao potrošači, imamo korist od dečijeg rada?
- Koliko teško je bilo osmisliti moguće korake u rešavanju problema dečijeg rada? Koju od tri kolone – „do sutra“, „do sledećeg meseca“ i „do 2030.“ – je bilo najteže popuniti? Zašto?
- Postoji mnogo nacionalnih i međunarodnih deklaracija i konferencija koje se tiču problema dečijeg rada. Zašto je to još uvek veliki problem u svetu?
- Kako UDLJP i Konvencija o pravima deteta štite decu od eksploatacije?
- Ko bi trebalo da bude odgovoran za rešavanje problema? (Uzmite olovku druge boje i zapišite predloge na blok papira.)
- Kako obični ljudi poput nas mogu da doprinesu postizanju ciljeva održivog razvoja, naročito onih koji se tiču iskorenjivanja ekstremnog siromaštva i gladi, kao i postizanju univerzalnog osnovnog obrazovanja? Kako i kada?

Saveti za facilitatore

Ako učesnici znaju veoma malo o dečijem radu, možda bi trebalo početi aktivnost iznošenjem nekoliko činjenica o dečijem radu i njegovim posledicama. Zanimljiv način da se ovo uradi može biti da se uzmu statistički podaci sa dijagrama ili iz polja sa činjenicama u odeljku „Dodatne informacije“ u nastavku i da se iskoriste za kratak kviz.

Možda treba da istaknete da je 2030. godina ciljni datum za postizanje Ciljeva održivog razvoja (COR). Po potrebi objasnite da se COR nadovezuju na Milenijumske ciljeve razvoja (MCR) do kojih se stiglo 2015. godine. Ukupno postoji 17 COR i oni odražavaju realnost problema ljudskog razvoja koji su složeni i međusobno povezani.

Tri cilja koji se odnose na Ašikovu situaciju su:

- Cilj 1. – Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima.
- Cilj 4. – Obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja za sve.
- Cilj 8. – Promovisati kontinuiran, inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve.

Za više informacija o COR pogledajte aktivnost „Koliko nam je potrebno?“ na strani 189 i www.undp.org

Grupama može biti teško da osmisle ideje za prve dve kolone (sutra, sledećeg meseca), što bi moglo da stvori osećaj nemoći i frustracije. Možete ih motivisati tako što ćete im pročitati sledeću izjavu:

„Zadatak je velik, ali ne toliko velik da bude preteran ili težak. Finansijske implikacije bi bile takve da bi se pokazale kao prigušivač, jer će novac na kraju krajeva biti taj koji će izgraditi bolju Indiju. (...) Ono što izaziva problem dečijeg rada nije nedostatak resursa, nego manjak istinske volje. Ne dozvolimo da se ovo nastavi; udružimo snage i napore i pomozimo deci za njihovu dobrobit i za dobrobit čitave zemlje.“

Vrhovni sud Indije na slučaju M.C. MEHTA protiv država Tamil Nadu i Ors, 1996.

KLJUČNI DATUM

12. jun
Svetski dan borbe
protiv dečijeg rada

Učesnici najčešće shvate da je, u svrhu pronalaženja efikasnih i trajnih rešenja za probleme, prvo neophodno odrediti njihove uzroke. Analiziranjem uzroka, rešenja često postaju očiglednija. Međutim, možda ćete morati ovo naglasiti nekim grupama, posebno ako nisu uspešni u utvrđivanju rešenja. Možete podstaći ideje za rešenja predlaganjem jednog ili više rešenja:

- Smanjiti siromaštvo tako da se smanji i potreba za dečijim radom
- Povećati zarade odraslih tako da se smanji potreba za dečijim radom
- Razviti obrazovanje tako da bude privlačnije i relevantnije za potrebe dece
- Razviti međunarodne standarde za zapošljavanje dece
- Zabraniti proizvode proizvedene dečijim radom
- Razviti globalne minimalne standarde rada kao zahtev za članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO)

Koristite bilo koji aktuelni izveštaj o dečijem radu – bilo lokalni ili globalni – kako biste temu aktivnosti učinili interesantnijom.

Varijacije

Ako želite da razvijete znanje učesnika o konceptu dečijeg rada, pre aktivnosti možete uraditi kviz, na primer, neki od kvizova sa internet stranica www.unicef.org ili www.thinkquest.org.

Umesto zagrevanja igrom „sastavljanje priče“ (faza 3 u instrukcijama), podelite učesnike na manje grupe sa ne više od 5 članova po grupi. Dajte svakoj grupi pet komada A3 papira i zamolite ih da nacrtaju pet događaja tokom tipičnog dana u Ašikovom životu i da ih prikažu kao u stripu. Kada grupe završe, zamolite ih da predstavljaju svoje priče.

Facilitatori koji su dobri u crtanju možda mogu da nacrtaju Ašikovu priču kao strip sa svakom scenom njegovog života na drugom kvadratu. Pobrinite se da prikaz bude jednostavan i da uključuje samo osnovne informacije. Napravite fotokopije priče (jedan primerak po grupi) i isecite kvadrate. Dajte po jedan set slika svakoj grupi i zamolite ih da sastave priču o Ašiku dodajući kratke tekstove ili oblačiće teksta. Kada grupe završe, zamolite ih da predstavljaju svoje priče.

Predlozi za prateće aktivnosti

Inspirišite članove grupe da postanu aktivni aktivisti za prava tako što ćete im ispričati priču o tome kako je 12-godišnji dečak iz Kanade zajedno sa svojim prijateljima osnovao organizaciju „Deca mogu da oslobode decu“ nakon što je pročitao novinski članak o ubistvu 12-godišnjeg fabričkog radnika u Pakistanu koji se zalagao protiv dečijeg rada. http://en.wikipedia.org/wiki/Free_the_Children

Saznajte kako su se deca radnici u Peruu organizovala u Nacionalni pokret peruanskih organizacija mladih radnika (tekst dostupan na španskom jeziku): <http://mnnatsop-natsperu.blogspot.com/>

Možda biste želeli da razmislite pitanja nejednakih mogućnosti mladih u vašem društvu kroz aktivnost „Kreni korak napred“.

Ako želite da saznate više o ciljevima održivog razvoja i vidite koliko bi koštalo da se poboljša Ašikov život u poređenju sa time koliko se troši na vojske širom sveta, pogledajte aktivnost „Koliko nam je potrebno?“ na strani 189.

Učinite da situacija bude relevantnija za vaše okruženje. Navedite grupu da razmisli o tome gde leži linija razdvajanja između poslodavaca koji eksploatišu decu kao što je Ašik i poslodavaca koji isplaćuju smešno niske zarade mladim ljudima koji rade uveče ili subotom da bi zaradili za džeparac ili da bi ostali u školi ili na fakultetu? Šta mislite o roditeljima koji koriste svoju decu za obavljanje poslova u kućnom ili porodičnom poslu? Kakva su iskustva učesnika? Ako učesnici žele da razvijaju ove ideje, onda pogledajte aktivnost „Moje detinjstvo“ u Paketu za edukaciju „Svi različiti – svi jednaki“.

Ideje za preduzimanje akcije

Možete da učestvujete u nekim kampanjama, na primer u onoj na <http://www.cleanclothes.org> i da počnete da birate odeću i druge predmete koje kupujete u zavisnosti od zemlje porekla.

Prema procenama MOR-a iz 2013. godine, broj dece koja rade u svetu je smanjen za jednu trećinu od 2000. godine, sa 246 miliona na 168 miliona dece. Više od polovine njih, 85 miliona, radi na opasnim poslovima (smanjen broj sa 171 milion tokom 2000. godine).

Dodatne informacije

Dečiji rad odnosi se na radno angažovanje dece na redovnom i kontinuiranom radu. Ovu praksu mnoge međunarodne organizacije smatraju eksploatatorskom i nezakonita je u mnogim zemljama. Dečiji rad se razlikuje od povremenog ili honorarnog rada koji mnoga deca i mladi rade kako bi zaradili džeparac ili dopunili studentske stipendije. Međutim, to ne znači da osobe koje zarađuju džeparac ponekad nisu eksploatisane.

U Poglavlju 5 na www.coe.int/compass, u odeljcima sa osnovnim informacijama o deci i radu, možete naći više informacija o dečijem radu, o proizvodima proizvedenim dečijim radom, međunarodnom pravu o dečijem radu i posledicama dečijeg rada za dete.

Sledeći grafikon prikazuje broj dece uzrasta od 5 do 17 godina koja učestvuju u dečijem radu.

Zaposlena deca, dečiji rad i opasni poslovi po regionima, starosna grupa 5–17 godina, 2012.

Region	Deca u radnom odnosu		Dečiji rad		Opasan rad	
	('000)	%	('000)	%	('000)	%
Azija i region Pacifika	129.358	15,5	77.723	9,3	33.860	4,1
Južna Amerika i Karibi	17.843	12,5	12.505	8,8	9.638	6,8
Supsaharska Afrika	83.570	30,3	59.031	21,4	28.767	10,4
Bliski istok i Severna Afrika	13.307	12,1	9.244	8,4	5.224	4,7
Ukupno, globalno 2012.	264.427	16,7	167.956	10,6	85.344	5,4

Referenca. Tabele 1. i 2. iz publikacije „Marking progress against child labour Global estimates and trends“ (Označavanje napretka u borbi protiv dečijeg rada Globalne procene i trendovi) 2000–2012, koju je objavila MOR.

Napomena: (a) Regionalni zbrovi su manji od svetskih, jer potonji uključuju države koje se nalaze izvan četiri glavna regiona koja su ovde navedena.

Izveštaj „Environmental Justice Foundation“ (Fondacije za ekološku pravdu) pod nazivom „Children behind our cotton“ (Deca iza našeg pamuka) opisuje šokantne uslove koje je preživelo više od milion dece – od kojih su neka stara svega pet godina – koja rade po 12 sati dnevno po ekstremno toplom i hladnom vremenu, pri čemu mnoga trpe fizičko, verbalno a ponekad i seksualno zlostavljanje.
<http://www.ejfoundation.org/page481.html>

Propratni sadržaji

Propratni sadržaj 1: Činjenice o Ašikovom životu

Podaci o ličnosti

Ime i prezime: Ashique Hashmir
 Starost: 11 godina
 Državljanstvo: Pakistanac
 Porodica: roditelji, baba, deda,
 1 sestra i 3 brata
 Porodični prihodi: oko 70 evra/mesečno

„Profesionalni“ podaci

„Zanimanje“: radnik u fabrici za proizvodnju cigala
 Radno vreme: između 12 i 16 sati dnevno (1/2 sata pauze) - 6 dana u nedelji
 Radni učinak: oko 600 cigala na dan
 Zarada: 1,3 evra za 1000 cigala (ali 50% ide na vraćanje zajma koji je uzela njegova porodica)
 Radi od svoje pete godine

Ostale informacije

Njegova porodica je dužna već 2 godine jer su uzeli pozajmicu od oko 6000 rupija (110 evra). Trenutno iznos duga sa kamatom iznosi oko 280 evra.
 Ašika je otac poslao u školu na tri meseca, ali vlasnik fabrike ga je vratio na posao. Njegov otac je kažnjen zbog toga što je uradio.
 Porodični prihod je veoma nizak i nije dovoljan da deci omogući školovanje i da obezbedi odgovarajuću ishranu i zdravstvenu negu.

Izvor: <http://www.freethechildren.org>

Propratni sadržaj 2: Ideje za rešenje

Šta se može uraditi u vezi sa Ašikovom situacijom – i u drugim slučajevima dece radnika?

Do sutra?	Do sledećeg meseca?	Do 2030?

Vernici

Ljudska prava predstavljaju univerzalni standard. Ona su deo svake religije i svake civilizacije.

Shirin Ebadi

Složenost	Nivo 3
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Vera i veroispovest • Kultura i sport • Diskriminacija i netolerancija
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 4–5)
Vreme	180 minuta
Pregled	Učesnici iznose sličnosti i razlike svojih različitih sistema verovanja
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda vere i veroispovesti • Sloboda mišljenja i informacija • Sloboda od diskriminacije
Pitanja kojima se aktivnost bavi	<ul style="list-style-type: none"> • Verska raznolikost • Percepcija religije i njenog uticaja na živote mladih • Znanje o različitim religijama i njihovim učenjima o duhovnim i svetovnim pitanjima
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Učenje o različitim sistemima verovanja i religijama • Razvoj kritičkog razmišljanja • Negovanje prihvatanja različitosti verovanja i religija
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije kartica sa izjavama (jedan set po manjoj grupi) • Udobno mesto na kojem manje grupe mogu da se okupe i diskutuju • Facilitator za svaku manju grupu
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Isecite kartice • Pročitajte osnovne informacije o Veri i veroispovesti u Poglavlju 5.

Instrukcije

1. Objasnite učesnicima da se ova aktivnost bavi diskusijom o njihovim verovanjima; neki ljudi su veoma religiozni, drugi manje, a neki uopšte nisu. Cilj je postizanje dubljeg razumevanja člana 18 UDLPJ kroz deljenje ličnih stavova i kritičko razmišljanje o različitim načinima kako možemo svom životu dati smisao.
2. Jasno dajte učesnicima do znanja da treba da budu svesni svega što govore i kako se izražavaju. Zaštita verskih uverenja, kao i verskih simbola od uvreda i omalovažavanja, obuhvaćena je slobodom veroispovesti. Međutim, neophodno je pronaći ravnotežu između takve zaštite i slobode misli i izražavanja, što ne podrazumeva opšti imunitet od kritikovanja verskih uverenja. Zato je iskreno, otvoreno preispitivanje prihvatljivo, dok govor motivisan predrasudama i diskriminacijom nije.
3. Podelite učesnike u manje grupe od 4 do 6 učesnika i zamolite ih da pojedinačno tokom 3 ili 4 minute razmisle o svojim ličnim verovanjima. Na primer, da li su religiozni, koliko poštuju načela i rituale?
4. Potom, kao vežbu za probijanje leda, zamolite učesnike da govore o svom prvom učešću u verskom obredu.
5. Sada postavite kartice okrenute nadole u sredinu grupe. Recite učesnicima da imaju sat vremena i da se trude da diskusije budu kratke kako bi prošli što veći broj kartica. Na taj način će steći bolji uvid u problem; kasnije se mogu pozabaviti temama koje su im naročito zanimljive.

Veroispovest i vera

Kultura i sport

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 3

Bilo koja (manje grupe: 4–5)

180 minuta

6. Objasnite da u svakom krugu učesnik treba da uzme karticu, pročita šta piše naglas i potom da svoj komentar na izjavu. Potom ostali imaju mogućnost da doprinesu primerom iz svoje religije ili iz svog iskustva.
7. Potom počinje drugi krug u kojem drugi učesnik uzima karticu.
8. Kada učesnici prodiskutuju sve kartice ili kada vreme istekne, pređite na fazu debriefinga (u okviru istih grupa).

Debriefing i evaluacija

- Da li su učesnicima neke izjave bile teže za razmatranje od drugih? Zašto?
- Da li su vas neka verovanja, činjenice ili uverenja o vašoj životnoj filozofiji iznenadila?
- Šta su ljudi imali zajedničko uprkos različitim životnim filozofijama?
- Koje osnovne razlike se mogu primetiti u životnim filozofijama različitih ljudi? Da li su nepomirljive?
- Zašto je važno biti upoznat sa životnim filozofijama drugih ljudi? Koliko ste vi neupućeni? Da li treba da saznate više o njima?
- Imajući u vidu da je sloboda vere i veroispovesti ljudsko pravo, koliko vam je lako da poštujete ljude kada se suštinski ne slažete sa njihovom životnom filozofijom?
- U kojoj meri neznanje i predrasude o različitim životnim filozofijama igraju ulogu u percepciji drugih ljudi?
- Da li svi imaju slobodu vere i veroispovesti u vašoj državi? Zašto, zašto ne?
- Koji oblici kršenja slobode vere i veroispovesti su prisutni u vašoj državi?
- U kojoj meri bi sloboda misli, savesti i veroispovesti trebala da dozvoljava drugačije prakse u zajednici vernika koje odstupaju od praksi šire zajednice? Primeri mogu da uključuju stavove o ženama kao vođama verskih zajednica, tradicionalnim ceremonijama koje uključuju decu, zakonima koji uređuju krštenje, razvod ili sahranu, zabranama u pogledu prikazivanja osnivača, i slično.
- Šta treba imati na umu pri planiranju događaja za čitavu grupu, na primer, piknika, sportskog događaja ili zajedničkog vikenda, kako bi se svi osećali uključeno, bez obzira na njihovu veru ili veroispovest?
- Ponekad pri organizovanju događaja može biti teško udovoljiti svačijim potrebama u pogledu njihove vere ili veroispovesti. Kako pokušavate da nađete rešenja? Ako morate da pravite kompromise, kako određujete nivo prioriteta potreba drugih ljudi?
- Šta je najzanimljivije što ste naučili iz ove aktivnosti?

Saveti za facilitatora

Ova aktivnost se bavi osetljivom temom, pa je važno da se svi osećaju prijatno. Vodite aktivnost opuštenim stavom; opuštajuće okruženje takođe pomaže. Pobrinite se da svi učesnici znaju da niko ne vrši pritisak na njih da kažu ili objasne više od onoga što žele ili smatraju da mogu.

Poštujte doprinose i ograničenja učesnika; nisu svi u stanju da objasne zašto se nešto praktikuje u njihovoj veri, naročito ako su vaspitavani i odrastali u određenoj veri od malih nogu. U tom smislu, vera je poput kulture: često uzimamo vrednosti i kulturne obrasce kao „prirodne“.

Pazite na pritisak kolega. Nemojte dozvoljavati učesnicima da zauzimaju odbrambeni stav prema svojoj veri ili svojim verovanjima, na primer, da govore: „kako možeš ispovedati tu veru a prihvatati...?“

Izbegavajte upetljavanje u previše detalja. Obratite pažnju na gomilu kartica i pobrinite se da imate dovoljno vremena za veći deo kartica. Pustite da diskusija teče prirodno i umešajte se samo kada smatrate da je pitanje iscrpljeno, da postoji rizik da će stvari otići predaleko ili kada se pojave stavovi „dominacije“.

Budite spremni da doprinesete dodatnim informacijama, naročito o religijama koje nisu zastupljene u grupi ili igranjem „đavoljeg advokata“.

KLJUČNI DATUM

16. novembar
Međunarodni dan
tolerancije

Ako možete, vodite aktivnost zajedno sa još po jednim facilitatorom za svaku grupu koji vodi diskusiju i debriefing u manjim grupama; ako nema drugih facilitatora, proverite da li među učesnicima ima dobrovoljaca koji bi vam mogli pomoći oko toga. Ovo može da bude važno, u zavisnosti od grupe, kako bi se poštovali svačiji doprinosi i svačija iskustva, te kako bi se obezbedilo da faza debriefinga bude konstruktivna. Ako ne možete da se oslonite na dodatne facilitatore, pobrinite se da se evaluacija radi na nivou cele grupe sa svim učesnicima zajedno.

Vera, po definiciji, ne može da se objasni racionalnim argumentima i treba da ograničite pokušaje osporavanja verskih uverenja racionalnim argumentima. Možda treba da naglasite da je važno poštovati svačije pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo ne znači da treba da poštujete ono u šta drugi veruju, već da poštujete njihovo pravo da veruju u šta god žele. Ne zaboravite da je razvoj kritičkog razmišljanja važan cilj OLJP i da poređenje različitih životnih filozofija treba da pomogne učesnicima da postanu svesni da njihov izbor misli ne poništava izbore drugih ljudi. Kroz ovu diskusiju učesnici će potencijalno shvatiti da njihov izbor nije apsolutan, već relativan. Takođe će postati svesni jakih strana i slabosti u svakoj školi ili tradiciji. Verski fanatizam i netrpeljivost najčešće proističu iz stroge selektivnosti misli i odbacivanja pluralizma. Nijedna religija nije monolitna i stoga nijedan narativ u religiji nije autoritativan i reprezentativan, a kamoli superioran, u odnosu na sve druge narative ili tumačenja drugih verskih tradicija.

Varijacije

Ako aktivnost vodite sa nekoliko manjih grupa, dobra je ideja da je zaokružite sa čitavom grupom zajedno. Stoga, pre nego što se učesnici razidu i pređu na rad sa celom grupom, zamolite grupe da razmotre sledeće pitanje i da pripreme izveštaj:

- Navedite primere neznanja i predrasuda o verskim i sekularnim tradicijama u vašoj zemlji.
- Šta možemo da uradimo da smanjimo neznanje i predrasude?

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako ste ovu aktivnost radili sa jednoverskom grupom, imate mnogo prostora za dalju diskusiju. Posetite <http://www.religioustolerance.org> i kopirajte njihovu listu veroispovesti i neteističkih religija i etičkih sistema. Pitajte grupu za koliko njih su čuli i šta znaju o njima.

Možda želite da istražite istoriju razvoja različitih verovanja time što ćete napraviti vremensku liniju. Pogledajte odeljak „Varijacije“ u aktivnosti „Vremenske linije“ na stranici 303.

Paulo Freire je rekao: „Obrazovati znači verovati u promenu“. Ako grupa želi da razmotri šta je obrazovanje i kako ono zadovoljava ili ne zadovoljava potrebe ljudi, onda bi grupa mogla biti zainteresovana za aktivnost „Da se čuje svaki glas“ na strani 207.

Ideje za preduzimanje akcije

U zavisnosti od konteksta u kojem vi i učesnici živite ili radite, može biti zanimljivo da posetite verski ili društveni centar druge veroispovesti i stupite u kontakt sa njihovim grupama mladih kako bi razgovarali o mogućim zajedničkim akcijama. To bi moglo da uključuje:

- Događaj na Dan ljudskih prava (10. decembar)
- Uzajamne pozive povodom važnih verskih praznika/proslava
- Zajedničke aktivnosti u korist siromašnih i ljudi u nevolji

Dodatne informacije

U članu 18 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima se navodi: „Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu da promeni svoju veru ili uverenje i slobodu, bilo sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, da ispoljava svoju veru ili uverenje, u bogoslužnju, podučavanju, praksi i obredima.“

Za potrebe ove aktivnosti, kako bismo obuhvatili što veći broj sistema verovanja, koristimo definiciju religije preuzetu sa www.religioustolerance.org: „Religija je svaki specifičan sistem verovanja o božanstvu, koji često uključuje rituale, etički kodeks i životnu filozofiju.“ Termin „religija“ odnosi se i na lične prakse koje se odnose na zajedničku veru i na grupne rituale, kao i na komunikaciju koja proističe iz zajedničkog uverenja. Alternative religiji uključuju ateizam, skepticizam, slobodoumlje i humanizam.

U ovoj aktivnosti fokusiramo se na „slobodu misli, savesti i veroispovesti“, odnosno na pravo da se sledi religija ili ne, prema ličnom izboru. Stoga smo koristili termin „životna filozofija“ kao zajedničku oznaku koja obuhvata i religije i alternative religiji, bez diskriminacije u korist bilo koje strane. Pod „životnom filozofijom“ podrazumevamo okvir ideja koji nam pomaže da razumemo svet i pronađemo smisao i vrednost u životu. Mnoge životne filozofije su očigledno verske, na primer, hrišćanstvo, hinduizam i islam. Neke životne filozofije su sekularne, kao što su dijalektički materijalizam Karla Marksa i njegovih sledbenika, objektivizam Ajna Renda i humanizam. Druge životne filozofije, kao što su budizam i konfučijanizam, tradicionalno su klasifikovane kao religije, iako se mnogi sledbenici ne slažu sa ovom kategorizacijom i tvrde da su budizam i konfučijanizam zapravo filozofije, budući da njihova verovanja ne uključuju božanstvo. Koncept „životne filozofije“ obuhvata sve njih.

Jednostavne osnovne informacije o glavnim verama koje se praktikuju širom sveta mogu se naći na internet stranicama United Religions Initiative (www.uri.org) i Ontario Consultants on Religious Tolerance (www.religioustolerance.org).

Ova aktivnost je nastala iz aktivnosti „Vernici“ iz Mozaika, T-kompleta o evro-mediteranskom radu sa mladima, koji je objavljen u okviru partnerstva Evropske komisije i Saveta Evrope u oblasti rada sa mladima.

Kartice

Imamo posebnu ceremoniju za uvođenje dece u našu životnu filozofiju.	Imamo posebne ceremonije i norme za ukope i sahrane.
Muškarci i žene imaju različite funkcije i uloge u našoj životnoj filozofiji, na primer u pogledu vođenja ceremonija.	Imamo određene periode u kalendaru kada postimo.
U ime moje životne filozofije činili su se, ili se još uvek čine, zločini i slučajevi diskriminacije.	Naučeni smo da pomažemo siromašnima i ljudima u nevolji.
Imamo određen stav o homoseksualnosti.	Nosimo simbole ili posebnu odeću.
Naša životna filozofija ima posebne moralne norme i zahteve u pogledu braka i seksualnosti.	Imamo određen stav o abortusu.
Naša životna filozofija se zasniva na svetim knjigama ili spisima.	Verujemo da je vrednost života najvažnija stvar koju treba sačuvati.
Naša životna filozofija nas uči toleranciji prema drugim veroispovestima i verama.	Našu životnu filozofiju su dubinski oblikovali proroci koje smatramo nosiocima božanske poruke.
Verujemo u život posle smrti i u strašni sud.	Imamo važne svečanosti koje poštujemo kao praznike u našim državama.
Odajemo počast umrlima najmanje jednom godišnje i posećujemo groblja.	Imamo svoj kalendar koji se često razlikuje od zvaničnog kalendara. Naša Nova godina se ne proslavlja 1. januara.
Organizujemo škole i časove na kojima deca uče o našoj životnoj filozofiji.	Verujemo da u životu nisu najvažnije samo materijalne stvari, već da život ima i suštinsku duhovnu dimenziju.
Imamo svoje priče o nastanku sveta.	Imamo određene stavove o tome s kime treba, a sa kime ne treba stupiti u brak.
Naša životna filozofija nas ne uči samo o duhovnim pitanjima, već i o tome kako bi društvo trebalo da funkcioniše.	Trpimo diskriminaciju/progon zbog naše životne filozofije.
Od nas se očekuje da se molimo nekoliko puta na dan.	Imamo dan u nedelji kada ne treba da radimo, ali treba da prisustvujemo posebnoj ceremoniji koja proslavlja naša verovanja.
Verujemo da imamo poseban odnos sa tvorcem.	Vršimo diskriminaciju/progon drugih zbog njihove životne filozofije.
Verujemo da traženje smisla i svrhe života predstavlja kreativnu potragu koja traje.	Ljubav je primarno učenje u našoj životnoj filozofiji.
Naša životna filozofija pruža etički okvir i moralne vrednosti su jasno utvrđene.	Iz duhovne perspektive, osećaj čuđenja što smo deo nečega većeg od nas samih prožima sve rituale u našoj životnoj filozofiji.

Globalizacija

Životna sredina

Građanstvo i učešće

Nivo 3

Bilo koja (manje grupe: 5–8)

Deo 1.: 45 minuta.

2. deo: promenljivo.
Deo 3: promenljivo

Čuvajte se, mi gledamo

Niko nije napravio veću grešku od onih koji nisu uradili ništa zato što su mogli uraditi samo malo.

Edmund Burk

Složenost

Nivo 3

Teme

- Globalizacija
- Životna sredina
- Građanstvo i učešće

Pregled

U ovoj aktivnosti učesnici uče o socijalnim, ekonomskim i ekološkim cenama pamučne majice. Učesnici potom planiraju i sprovode mere za rešavanje uočenih kršenja ljudskih prava.

Povezana prava

- Pravo na slobodan izbor zaposlenja i uclanjenje u sindikat
- Pravo na odgovarajući standard života
- Pravo na bezbednu i zdravu životnu sredinu

Veličina grupe

Bilo koja (manje grupe: 5–8)

Vreme

1. deo: 45 minuta. Deo 2: promenljivo. Deo 3: promenljivo

Ciljevi

- Učenje o globalizovanoj prirodi industrije odeće i razumevanje prave cene odeće koju kupujemo
- Razvoj veština za analizu informacija, planiranje i sprovođenje aktivnosti
- Podsticanje kreativnosti, mašte i posvećenosti aktivizmu

Materijali

- Blok papira i markeri
- Prapatni sadržaj

Priprema

- Napraviti kopije papira sa informacijama, po jedan za svakog učesnika
- Budite svesni svoje uloge u pružanju podrške učešću učesnika!

Instrukcije

Deo 1.: Razmatranje problema

1. Objasnite da će grupa detaljnije pogledati odeću koju kupuju, kao i društvene, ekonomske i ekološke uticaje njihovog izbora.
2. Zamolite učesnike da pogledaju etikete na svojim majicama ili džemperima da vide gde i od čega su napravljeni. Koliko su koštali? Napravite grafikon na bloku papira, navodeći sve zemlje i cene.
3. Pitajte učesnike da li je novac jedino pitanje koje treba razmotriti; zatim podelite tabele sa informacijama „Praćenje prave cene pamuka“ i „Prava cena jedne pamučne majice“ i dajte učesnicima 5 minuta da ih pročitaju.
4. Zatim nastavite sa kreativnim razmišljanjem o pitanjima koja su otvorena ovim informacijama, na primer, o radničkim pravima, uključujući dečiji rad, korišćenju resursa (vode i goriva), ugrožavanju životne sredine pesticidima i drugim toksinima i posledicama globalizacije.
5. Pitajte grupu kako se, u svetlu ovog saznanja, osećaju po pitanju kupovine majica. Šta mogu da urade kako bi preduzeli mere protiv kršenja? Kreativno razmislite o njihovim idejama za preduzimanje akcije, na primer, da više vode računa o svojoj odeći kako se ne bi tako brzo uništila, da ubuduće kupuju samo majice koje potiču iz pravične trgovine ili da pokrenu kampanju u svom mestu za podizanje svesti o problemima među svojim vršnjacima. Razgovarajte o tome koje ideje bi najviše voleli da realizuju. Neka istražuju kako bi došli do više informacija i razmisle o izvodljivosti njihovih ideja.

Druga subota u maju
Svetski dan poštene trgovine

Deo 2.: Odluke o preduzimanju akcije

6. Dozvolite učesnicima da pregledaju istraživanje, preciziraju svoje ideje i dogovore se o tome koje vrste mera da preduzmu.
7. Zamolite ih da se podele u manje grupe prema vrsti mere koju žele da preduzmu i da izrade kratak predlog koji bi trebao da sadrži:
 - Jasne ciljeve i planove
 - Opis predložene aktivnosti (bojkot, koncerti, televizijski ili radijski programi, ulično pozorište, izdavanje letaka itd.), uključujući razloge za njihov izbor
 - Raspored za pripremu aktivnosti i njeno sprovođenje
 - Mesta na kojima će se aktivnost odvijati (škole, javni objekti itd.)
 - Procenjeni troškovi i potrebni resursi.
8. Zamolite svaku grupu da podnese svoje predloge i zamolite sve učesnike da komentarišu i daju predloge za poboljšanja.

Deo 3.: Sprovođenje

- Izaberite jednu meru u kojoj će učestvovati čitava grupa ili pustite učesnike da rade u manjim grupama prema merama koje žele da preduzmu.
- Na kraju sprovođenja mere ili kampanje pregledajte kako je prošlo i šta je grupa postigla.

Debrifing i evaluacija

Nakon 1. dela:

- Da li je najvažnija cena izražena u novcu? Ako je odgovor ne, zašto ne?
- Koliko su važne cene u socijalnom, ekonomskom i ekološkom smislu? Da li je jedna važnija od druge? Koja ljudska prava su prekršena?
- Koliko ste vi spremni da platite za majicu?
- Šta neku kampanju čini dobrom?
- Da li institucije koje rade na zaštiti prava radnika, kao što su NVO, sindikati, međunarodne organizacije, agencije Ujedinjenih nacija, organizacije koje predvode antiglobalizacionu kampanju, uspevaju bilo šta da promene? Zašto? Zašto ne?

Nakon 2. dela:

- Koliko je bilo lako postići saglasnost oko plana delovanja? Da li su svi zadovoljni načinom na koji su odluke donete u manjim grupama? Zašto? Zašto ne?
- Zašto su se učesnici odlučili za meru za koju su se odlučili?
- Da li se svi osećaju uključenim? Zašto? Zašto ne?
- Na kršenja kojih ljudskih prava ciljaju različite grupe?

Nakon 3. dela:

- Kako je prošla aktivnost ili kampanja? Da li je prošla prema planu? Zašto? Zašto ne?
- Šta treba da zapamtite za sledeći put?
- Da li su se svi osećali uključenim i da li su njihove sposobnosti iskorišćene? Ako ne, zašto i šta bi se moglo bolje uraditi sledeći put?
- Šta ste još naučili sprovodeći aktivnost i preduzimajući akciju?

Saveti za facilitatore

Budite dobro pripremljeni. Pročitajte odeljak u Poglavlju 3 o preduzimanju akcije za sveobuhvatan pregled načina na koji se mera može preduzeti i kako se može organizovati. Takođe pročitajte više o Hartovim stepenicama učešća u osnovnim informacijama o Građanstvu i učešću na www.coe.int/compass.

Informacije o transnacionalnim kompanijama možete pronaći u osnovnim informacijama o Globalizaciji na www.coe.int/compass. Pre nego što počnete ovu aktivnost, proverite da li „Kampanja za čistu odeću“ (Clean Clothes Campaign – CCC) ili slična organizacija ima ogranke u vašoj zemlji.

Informišite se o merama koje sprovodi Kampanja za čistu odeću i razmislite o korišćenju njihovih alata spremnih za upotrebu. Lakše je preduzeti meru, na primer, postaviti video-snimak iz kampanje CCC o sportskoj odeći na veb-stranicu ili blog grupe, nego da sami pravite materijal za podizanje svesti javnosti. Međutim, jedan od ciljeva ove aktivnosti je simulacija učešća i kreativnosti. Stoga, treba da naglasite da učesnici imaju punu slobodu da „izmišljaju“ bilo koju vrstu novih strategija za kampanje.

Ako želite da odredite cenu u smislu ugljeničnog otiska, Ecometrica je napravila procenu ugljeničnog otiska odeće, uzimajući za primer pakovanje od 3 komada donjeg veša. Pantalone i majice verovatno imaju sličan profil emisije – iako pantalone treba prati nešto češće, ali verovatno ređe peglati! Rezultat je 57 kilograma CO2 od kolveke do groba. Posetite www.ecometrica.co.uk i potražite „informativni list o odeći“.

Varijacije

Možete razviti prvi deo vežbe kako biste podstakli učesnike da dublje razmisle o pravim cenama; stoga:

1. Počnite tako što ćete pitati učesnike za cene njihovih majica i usaglasiti se oko prosečne cene.
2. Zatim ih zamolite da pogledaju svoje etikete da vide odakle dolaze majice.
3. Zatim zamolite učesnike da u manjim grupama osmisle listu svih koraka u proizvodnom procesu od uzgoja pamuka do maloprodaje proizvoda u prodavnici.
4. Na nivou čitave grupe uporedite liste i napravite jednu zajedničku listu koja sumira različite elemente pod opštim naslovima kao što su transport, troškovi rada, upotreba energije itd.
5. Zatim, ponovo radeći u manjim grupama, zamolite učesnike da odrede cenu za svaku stavku, na primer za uzgoj pamuka, za ukupne troškove rada, transport i tako dalje.
6. Ponovo na nivou čitave grupe diskutujte o procenama koje su grupe dale.
7. Na kraju podelite papir sa informacijama i zamolite učesnike za komentare.

Predlozi za prateće aktivnosti

Stupite u kontakt sa ogranakom kampanje CCC u vašoj zemlji i razvijte aktivnost koju je grupa započela.

Možete istražiti pitanja pravične trgovine u vezi sa sportskom obućom; sledeća veza nudi statistiku stvarnih troškova sportske obuće: <http://www.vetementspropres.be>

Grupa možda želi da istraži pitanja i dileme u vezi sa društveno odgovornim poslovanjem. Na primer, mnogi dobri ciljevi i događaji imaju kompanije koje su odgovorne za kršenja ljudskih prava kao sponzore. Ove kompanije takođe možda zagađuju životnu sredinu u procesu proizvodnje robe. Grupa bi možda želela da razgovara o nekim pitanjima koja su pokrenuta u sledećoj izjavi koju je dao Jeremy Gilley, filmski producent i osnivač organizacije Peace One Day: „sa tačke gledišta Peace One Day, ne bismo postojali ni funkcionisali bez korporativnog sponzorstva. Moj stav je veoma jasan. Smatram da moramo da budemo „u istoj prostoriji“ kako bismo uticali na lanac snabdevanja. Veoma je teško, možda i nemoguće, pronaći kompaniju čiji celokupan lanac snabdevanja od vrha do dna je 100% u skladu sa međunarodnim pravom o ljudskim pravima/trgovinskim pravom, iako je to, naravno, pozicija koja je poželjna“.

Informacije koje se odnose na ovaj primer mogu se naći na www.peaceoneday.org i <http://www.clearingthehurdles.org>.

Ako grupa želi da istraži pravo na slobodan izbor zaposlenja i pridruživanje sindikatima, mogli bi da urade aktivnost „Ašikova priča“ na strani 100, koja se bavi pitanjem dečijeg rada, ili aktivnost „Sastanak sindikata“ na strani 312. Ako se otvori pitanje sportske odeće i učesnici žele da razmotre druge aspekte ljudskih prava u vezi sa sportom, možete da nastavite sa aktivnošću „Samo minut“ na strani 199.

Ideje za preduzimanje akcije

Nastavite posao koji ste započeli udruživanjem snaga sa drugim lokalnim interesnim grupama i obeležavanjem Svetskog dana fer trgovine. Obilje inspiracije možete pronaći na <http://www.wftday.org/>.

Takođe možete koristiti znanja i iskustva stečena kroz ove aktivnosti za kampanju o drugom pitanju koje se tiče grupe. Postoje brojne mogućnosti tokom godine da se pridružite drugima kako biste podigli svest o drugim pitanjima ljudskih prava, na primer o pravima žena na Međunarodni dan žena, 8. mart; o pravima izbeglica 20. juna i Ljudskim pravima 10. decembra. Saradnjom sa drugima pokazujete solidarnost sa svima onima koji se bore za ljudska prava, stičete nove prijatelje, zabavljate se i učite.

Dodatne informacije

Postoje brojne organizacije koje se bore za fer proizvodnju i fer trgovinu. Koristite svoj pretraživač da pronađete organizacije koje rade u vašem kraju. Sledeće organizacije imaju partnere u mnogim evropskim zemljama:

- www.cleanclothes.org pruža obilje informacija i vodi kampanje u kojima možete da učestvujete.
- Kampanja „Clothes for a Change“ uključuje članak: „Did child labour make your shirt?“ <http://www.organicconsumers.org>
- „People Tree“ je pionir u oblasti fer trgovine u svetu mode na međunarodnom nivou: <http://www.peopletreefoundation.org/>
- Izveštaj „Environmental Justice Foundation“ (Fondacije za ekološku pravdu) pod nazivom „Children behind our cotton“ (Deca iza našeg pamuka) opisuje šokantne uslove koje je preživelo više od milion dece – od kojih su neka stara svega pet godina – koja rade po 12 sati dnevno po ekstremno toplom i hladnom vremenu, pri čemu mnoga trpe fizičko, verbalno a ponekad i seksualno zlostavljanje: <http://www.ejfoundation.org>
- Misija fondacije „Fair Wear“ je da poboljša uslove rada u industriji odeće: <http://fairwear.org>
- Mreža „Fair Trade Resource“ je informativni centar osmišljen da unapredi fer trgovinu i da „stvori tržište koje vrednuje ljude koji prave hranu koju jedemo i robu koju koristimo“: www.ftrn.org
- Kampanja „Play Fair“ je koalicija grupa za prava radnika koje nastoje da podstaknu brendove sportske odeće koji proizvode opremu za Olimpijske igre da ukinu eksploataciju radne snage u svojim lancima snabdevanja i da poštuju prava radnika: www.clearingthehurdles.org

Propratni sadržaji

Praćenje prave cene pamuka

Pamučne majice su proizvod brojnih različitih globalnih industrija, sa proizvodnjom u skoro svakoj zemlji na svetu. Pogledajte sledeći primer:

Tipična plantaža pamuka u Burkini Faso predstavlja imovinu u trajnom vlasništvu porodica koje obrađuju šest ili osam hektara zemlje. Jedan kilogram sirovog pamuka proizvedenog u Burkini Faso vredi 0,23 evra. Za mnoge proizvođače pamuka, novac koji dobiju prodajom pamuka je jedini novac koji dobijaju tokom čitave godine.

Sa plantaže se pamuk prevozi u fabriku za preradu kako bi se proizvela vlakna, što je proces koji po kilogramu košta do 0,56 evra. Radnici dobijaju 73,40 evra svake dve nedelje.

Pamuk se sada prevozi za izvoz u luku Lome u Togu, gde se prodaje trgovcima po ceni od 0,88 evra po kilogramu. Više od polovine se prodaje Kini: utovara se na teretne brodove za luke kao što je Šangaj, gde se prodaje lokalnim fabrikama za pređenje za 0,97 evra po kilogramu. Većina radnika na liniji dolazi iz siromašnijih područja, često iz ogromne kineske ruralne unutrašnjosti. Oni žive u fabričkim spavaonicama i rade veoma dugo za male plate.

Sama odeća – proizvedena za mnoge od najpoznatijih brendova sa Zapada, često u istoj masivnoj fabrici u kojoj se prede predivo – sada se odvozi u luku i utovara za izvoz. Prosečna cena majice uvezene u SAD je 1,10 evra, ali robna kuća u centru grada na Menhetnu će prodati dve za 14,70 evra.

Pamuk koji je krenuo iz Afrike po ceni od 0,56 evra po kilogramu sada košta 18,40 evra po kilogramu.

Ove informacije potiču sa interneta: Program kanala BBC News, „Tracking the true cost of cotton“, 2. maj 2007.

Prava cena jedne pamučne majice

- Potrošnja vode: 2.157 litara (45% se troši za navodnjavanje)
- Potrošnja energije: 8 kilovat-časova (28.800.000 džula) električne energije za mašine za pređenje i šivenje
41,6–110 litara goriva za kopneni i morski transport
- Pređeni put u transportu: 8.851–15.128+ km
- Emisije gasova: NO_x, CO, CO₂, (gasovi sa efektom staklene bašte) SO₂, N₂O, nestabilna jedinjenja
- Toksini: 1–3 g pesticidi, isparenja dizela, teški metali (boje)
- Troškovi uvoza: 0,44–0,77 evra
- Dečiji rad: u 17 zemalja, prosečna zarada je 0,37 evra na dan
- Razno: 53–91 g đubriva

Izvor: Earth Intelligence Network,
<http://true-cost.re-configure.org/>
<http://forum.re-configure.org>

Mogu li da uđem?

„Izbeglice, idi kući!“ – Otišao bi, da može.

Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	6–20
Vreme	60 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Migracija • Diskriminacija i netolerancija • Mir i nasilje
Pregled	<p>Ovo je aktivnost igranja uloga o grupi izbeglica koje pokušavaju da pobjegnu u drugu državu. Aktivnost se bavi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • položajem izbeglica • socijalnim i ekonomskim argumentima za odobravanje i uskraćivanje azila
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na traženje azila u drugim državama • Pravo na zabranu proterivanja (pravo da ne bude vraćen u zemlju porekla u kojoj postoji rizik od gonjenja ili smrti) • Sloboda od diskriminacije
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja i razumevanja o izbeglicama i njihovim pravima • Primena veština iznošenja argumenata i donošenja sudova • Unapređenje solidarnosti sa osobama koje su iznenada primorane da beže iz svojih domova.
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kartice sa ulogama • Blok papira ili tabla za pisanje • Kreda ili komad nameštaja za simuliranje graničnog prelaza • Olovke i papir za posmatračke da hvataju beleške
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte kartice sa ulogama. Svakom graničaru, izbeglici i posmatraču treba po jedna kartica. • Postavite scenu za igranje uloga. Na primer, nacrtajte liniju na podu koja će predstavljati granicu ili razmestite nameštaj tako da napravite fizičku granicu sa prostorom za kontrolnu tačku. Iskoristite sto kao pult za graničnu kontrolnu službu. • Informišite se o izbeglicama i aktuelnoj izbegličkoj situaciji širom sveta.

Instrukcije

1. Objasnite da je ovo igra uloga o grupi izbeglica koje beže iz svoje zemlje i koje žele da uđu u drugu zemlju u potrazi za sigurnošću.
2. Počnite sa kreativnim razmišljanjem da otkrijete šta učesnici znaju o izbeglicama. Napišite ideje na velikom listu ili bloku papira kako biste kasnije mogli uputiti na njih tokom diskusije.
3. Pokažite učesnicima postavku prostorije i objasnite scenario. Objasnite im da su na granici između X i Y. Došao je veliki broj izbeglica. Žele da pređu u Y. Gladni su, umorni i hladno im je. Prešli su dug put iz svojih matičnih zemalja, P; Q i R. Neki imaju malo novca, a tek nekolicina ima identifikacione dokumente ili pasoše. Granični službenici iz države Y imaju drugačije stavove o situaciji. Izbeglice su očajne i koriste nekoliko argumenata u pokušaju da ubede granične službenike da ih puste da uđu.
4. Podelite učesnike u tri grupe: jedna grupa neka budu izbeglice, druga grupa neka budu granični službenici u državi Y, a treća grupa neka budu posmatrači.

Migracija

Diskriminacija i netolerancija

Mir i nasilje

Nivo 3

6–20

60 minuta

5. Recite „izbeglicama“ i „graničnim službenicima“ da uvežbaju ulogu za svaku osobu i argumente koje će izneti. Posavetujte posmatrače o davanju povratnih informacija. Podelite kartice sa ulogama i dajte učesnicima 15 minuta da se pripreme.
6. Počnite sa igranjem uloga. Sami procenite kada da prestanu, ali oko deset minuta je sasvim dovoljno.
7. Dajte posmatračima pet minuta za pripremu povratnih informacija; potom počnite sa fazom debriefinga i evaluacije.

Debriefing i evaluacija

Počnite tako što ćete od posmatrača zatražiti opšte povratne informacije o igranju uloga. Zatim zatražite od igrača komentare o tome kako su se osećali kao izbeglice ili granični službenici, a nakon toga pređite na diskusiju o pitanjima i o tome šta su učesnici naučili.

- Da li je postupanje sa izbeglicama bilo fer?
- Izbeglice imaju pravo na zaštitu prema članu 14 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i prema Konvenciji o statusu izbeglica iz 1951. godine. Da li je izbeglicama omogućeno njihovo pravo na zaštitu? Zašto jeste/nije?
- Da li država treba da ima pravo da vrati izbeglice? Kada? Iz kojih razloga?
- Da li biste vi nekoga vratili da ste granični službenik? Šta ako biste znali da su suočeni sa smrću u svojoj zemlji?
- U današnje vreme izbeglice beže ka Evropi. Da li su postojala vremena kada su izbeglice pokušavale da pobegnu iz Evrope?
- Da li biste rekli da nas je prošlost nečemu naučila kada je reč o postupanju sa izbeglicama?

Saveti za facilitatora

Situacija u pogledu izbeglica se u velikoj meri razlikuje širom Evrope i trebalo bi da razmislite kako da postavite scenario i prilagodite aktivnost tako da ispunjava svoje ciljeve za vođenje ove aktivnosti. Može da bude korisno ako izmislite kratku priču o izmišljenim državama, X i Y, u kojima je scena smeštena; Z, zemlja dalje od Y i P, Q i R su zemlje porekla izbeglica.

Informišite se o definicijama pojmova izbeglice, tražioci azila (pogledajte poglavlje sa osnovnim informacijama o migracijama). Takođe zabeležite najčešće države iz kojih izbeglice dolaze i broj izbeglica u susednim zemljama. Takođe proverite koliko izbeglica ima u vašoj zemlji i u drugim evropskim zemljama. Sve ove informacije dostupne su na veb-stranici unhcr.org.

Primenite proces kreativnog razmišljanja da utvrdite koliko učesnici već znaju o tome zašto postoje izbeglice, šta dovodi do toga da ljudi beže iz svoje domovine, odakle dolaze i u koje države odlaze. Ovo će vam pomoći da odlučite kako da vodite proces debriefinga i evaluacije i koje dodatne informacije ćete možda morati da pružite u toj fazi.

Razmislite šta da radite ako je neko u grupi izbeglica. Ako su voljni, možete se nadovezati na njihovo iskustvo i koristiti ih kao osobu za pružanje resursa.

Tri grupe ne moraju da budu jednake. Možete, na primer, izabrati da imate samo tri ili četiri posmatrača, a da ostali članovi grupe budu aktivni igrači. U stvarnom životu će verovatno biti mnogo više izbeglica nego graničara i možda biste želeli da taj odnos prikazete u igri uloga. Dobar savet je da se posmatračima da uloga „novinara“ koji moraju da podnesu izveštaj u okviru procesa debriefinga.

Razmislite šta želite da postignete ovom aktivnošću i razmislite o tome kako da postavite scenu. Da li su vaše izbeglice masa umornih, gladnih, očajnih ljudi? Ako možete, sprovedite aktivnost na otvorenom u šumi ili pored reke ili jezera ako vaše izbeglice treba da stignu u prepunom čamcu koji pušta vodu. Ako ste u zatvorenom prostoru i želite da postavite scenu u mračnu, hladnu noć, ugascite svetla i otvorite prozore. Alternativno, da li izbeglice stižu u manjem broju na zvanični granični prelaz? U tom slučaju postavite „kancelariju“ u kojoj službenici mogu (brzo) da provere pasoše izbeglica i pitaju ih odakle dolaze.

KLJUČNI DATUM

20. jun
Svetski dan izbeglica

Pregledajte kartice sa ulogama i prilagodite ih po potrebi.

Imajte na umu da igra uloga može da postane veoma haotična. U tom slučaju prekinite aktivnost (kao u Forum teatru) i zamoliti novinare da intervjuišu izbeglice i graničare. To će omogućiti svima da se smire i da pažljivije slušaju.

Varijacije

Nakon debriefinga ponovite igranje uloga, ali tako da učesnici zamene uloge. Posmatrači bi sada trebali da imaju dodatni zadatak da zabeleže bilo koje razlike između prve i druge igre uloga, a posebno one koje dovode do veće zaštite prava izbeglica.

Takođe možete formirati i četvrtu grupu koja igra građane koji žele da pomognu, ali oni mogu malo toga da urade jer ih sputava i policija i birokratija.

Uradite nastavak igre uloga koji uključuje i zvanični tim službenika UNHCR-a ili Crvenog krsta koji će pomoći izbeglicama iz države X.

Predlozi za prateće aktivnosti

Saznajte više o izbeglicama u vašoj državi, naročito o stvarnosti njihovog svakodnevnog života. Učesnici mogu da stupe u kontakt sa lokalnim udruženjem za izbeglice i da razgovaraju sa osobljem, volonterima i izbeglicama.

Pogledajte www.newtimes.dk gde možete pročitati priče (na engleskom jeziku) koje su napisali tražioci azila i izbeglice u Danskoj. Izaberite članak i razgovarajte o svojoj reakciji.

Britanski Crveni krst ima informacije i aktivnosti o izbeglicama koje su pripremljene u okviru projekta Pozitivne slike i koje su dostupne na stranici www.redcross.org.uk.

Grupa može da testira svoje znanje o izbeglicama na www.proprofs.com

Školski razred bi možda želeo da nastavi sa ovom temom tako što će istražiti informacije o ulozi UNHCR-a (<http://www.unhcr.ch>), a zatim napisati „zvanični izveštaj“ koji sadrži sledeće elemente:

- Argumente koji su ubedili granične službenike da puste izbeglice da uđu u državu
- Svako nedolično ponašanje graničnih službenika
- Preporuke šta država Y treba da uradi da zaštiti prava izbeglica.

Razgovarajte o aktuelnoj situaciji u Evropi. Kako političari reaguju? Kakvi su stavovi različitih država prema izbeglicama i zašto su različiti? Na primer, možete uporediti politiku država koje poštuju svoje obaveze prema izbeglicama sa onima koje im zatvaraju svoje granice. Zamolite grupu da se подели u manje grupe, svaka grupa treba da predstavlja drugu državu i da razvije Evropski plan za suočavanje sa krizom.

Možete i da pitate kakvi su stavovi običnih ljudi i šta oni preduzimaju u vašoj i u drugim evropskim državama? Ovo očigledno otvara druga pitanja o tome kako nešto znamo i možemo li da generalizujemo? Analiza medijskih izveštaja iz perspektive pristrasnosti može da predstavlja korisnu vežbu.

Razgovarajte o tome da li Ženevska konvencija zadovoljava potrebe današnjeg vremena i da li je treba ažurirati. Na primer, u mnogim okruzima, kako bi dobili status izbeglice, tražioci azila moraju da dokažu da su lično proganjeni; nije dovoljno da budu članovi grupe koja je predmet progona ili da dolaze iz ratom zahvaćenog područja. Slično tome, klimatske izbeglice nisu obuhvaćene Konvencijom.

Možda želite da uradite aktivnost „Tri stvari“ kako biste pomogli ljudima da shvate kako je to kada iznenada morate da bežite iz svog doma, bez vremena da sakupite stvari koje ćete poneti sa sobom. Ako želite da isprobate aktivnost koja sledi nakon što izbeglice pređu granicu i prijave se za azil, možete sprovesti aktivnost „Jezička barijera“ na strani 203. Takođe možete napraviti kolaž ili postere koji će ilustrovati teškoće sa kojima se izbeglice suočavaju; pogledajte aktivnost „Igra sa slikama“ na strani 247.

Ideje za preduzimanje akcije

Stupite u kontakt sa lokalnom ili nacionalnom organizacijom koja radi sa izbeglicama koje su smeštene u vašoj državi i vidite šta možete uraditi da je podržite. Na primer, mnogi su usamljeni i teško se integrišu; možda će ceniti neke nove prijatelje ili pomoć u učenju jezika.

Definicije i statistika o izbeglicama i migrantima mogu se pronaći u odeljku Migracija u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass

Naročito su ugrožena deca koja traže azil sama bez člana porodice. Grupa može da sazna šta se dešava sa maloletnicima bez pratnje u njihovoj državi i kako bi mogli da ih podrže. Ideje uključuju da budete prijatelj, da pomognete u učenju jezika i obrazovanju, da igrate fudbal i da idete zajedno na izlete.

Pozovite nevladinu organizaciju koja radi sa izbeglicama ili čak izbeglicu u vašu školu ili klub da saznate više o tome kako izbeglice dolaze u vašu državu, o procesu azila i o njihovom sadašnjem životu.

Veb-stranica Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) pruža mnogo informacija, flajera i video zapisa za organizovanje radionice o izbeglicama u vašoj organizaciji ili školi: <http://www.unhcr.org>.

Dodatne informacije

Izbeglice su osobe koje moraju da se presele ako žele da spase svoje živote ili sačuvaju svoju slobodu. Njima njihova matična država ne nudi nikakvu zaštitu – zaista, često je njihova vlada ta koja im pretili progonom. Ako ih druge države ne puste da uđu i ako im ne pomognu nakon ulaska, time ih možda osuđuju na smrt – ili na nepodnošljiv život u senci, bez sredstava za život i bez prava.

Druge korisne veb-stranice uključuju sledeće:

<http://councilforeuropeanstudies.org/>; <http://www.refugeesinternational.org/>

Prpratni sadržaji

Kartice sa ulogama za izbeglice

Argumenti i opcije za izbeglice

Vaš zadatak je da igrate uloge u mešovitoj grupi izbeglica, tako da u okviru priprema svaki pojedinac treba da izabere svoj identitet: starost, rod, porodične veze, zanimanje, bogatstvo, veroispovest i sve stvari koje nose sa sobom. Takođe treba da odlučite iz koje zemlje dolazite, P, Q ili R i da li bežite od rata, progona i kršenja ljudskih prava ili iz nekog drugog razloga. Treba da pripremite svoje argumente i taktiku; na vama je da odlučite da li ćete argumente izneti kao grupa ili će svaki član pojedinačno iznositi svoj argument.

Možete da koristite sledeće argumente, kao i druge argumente koje smislite:

- Mi imamo zakonsko pravo da tražimo azil.
- Naša deca su gladna; imate moralnu odgovornost da nam pomognete.
- Ubiće me ako se vratim.
- Nemam novca. Sve što imam su dva komada nakita velike sentimentalne vrednosti.
- Nemam gde drugde da odem.
- U mom rodnom gradu sam radio/-la kao doktor/medicinska sestra/inženjer.
- Samo mi treba sklonište dok ne bude bezbedno da se vratim.
- Dozvolili ste drugim izbeglicama da uđu u vašu zemlju. Zašto ne i nama?
- Gde smo? Krijumčari su prihvatili da nas prebace u državu Z.
- Pokušaću da podmitim službenike da me puste da uđem.
- Moja majka i brat su već u državi Y, ja sam na putu ka Z, ne želim da stajem u Y

Druge stvari koje treba uzeti u obzir:

- Da li neko od vas ima putne isprave? Da li su originalne ili falsifikovane?
- Da li ćete se razdvojiti ako službenici na granici to budu tražili od vas?
- Šta ćete ako pokušaju da vas vrate nazad?
- Koje opcije imate? Na primer, da li postoji kamp za izbeglice u koji možete da odete? Da li postoji način da pribavite putne isprave? Da li možete da nađete i platite krijumčarima ljudi? Da li postoji druga putanja kojom možete da stignete u Y?

Kartica sa ulogom za posmatrača

Vaš zadatak je da posmatrate igru uloga. Na kraju će se od vas tražiti da pružite povratne informacije. Izaberite člana koji će biti vaš predstavnik.

Dok posmatrate treba, između ostalog, da pazite na sledeće:

- Različite uloge koje igraju izbeglice i granični službenici.
- Moralne i pravne argumente koje koriste i kako ih iznose.
- Bilo koja kršenja ljudskih prava.

Treba da odlučite kako ćete sve da beležite. Na primer, možete podeliti učesnike u dve podgrupe tako da jedna grupa posmatra

Kartice sa ulogama za granične službenike

Argumenti i opcije za granične službenike

Treba da pripremite svoje argumente i taktiku; na vama je da odlučite da li ćete argumente izneti kao grupa ili će svaki član pojedinačno iznositi svoj argument.

Možete da koristite sledeće argumente, kao i druge argumente koje smislite:

- Oni su očajni, ne možemo ih poslati nazad.
- Ako ih pošaljemo nazad, mi ćemo snositi moralnu odgovornost ako budu uhapšeni, mučeni ili ubijeni.
- Imamo zakonsku obavezu da prihvatimo izbeglice.
- Nemaju novca, pa će im trebati pomoć države. Naša zemlja ne može to sebi da priušti.
- Da li imaju putne isprave ili dokumente za identifikaciju? Da li su originalni ili falsifikovani?
- Da li deluju kao prave izbeglice? Možda su ovde samo da potraže bolji standard života?
- Naša zemlja je vojni i poslovni partner nekih od njihovih zemalja porekla. Ne smeju da smatraju da ih štitimo.
- Možda imaju veštine koje su nam potrebne?
- U našoj zemlji ima dovoljno izbeglica. Moramo se brinuti o našim ljudima. Treba da idu u bogatije zemlje.
- Možemo zahtevati da nam plate mito da ih pustimo.
- Ako ih pustimo, i drugi će zahtevati ulazak.
- Oni ne govore naš jezik, imaju drugačiju veru i jedu drugačiju hranu; neće se dobro uklopiti.
- Možda se teroristi ili ratni zločinci kriju među njima
- Dozvoljeno nam je da primimo samo one koji kažu da beže od rata u P.
- Da li žele da traže azil u Y?
- Da li imaju novca ili neke dragocenosti da plate boravak dok se njihov zahtev za azil razmatra?

Pre igranja uloga, razmislite o sledećim opcijama:

- Da li ćete pustiti sve izbeglice da pređu granicu?
- Da li ćete pustiti neke od njih da pređu granicu? Koje i iz kog razloga?
- Da li ćete ih podeliti po starosti, zanimanju, bogatstvu...?
- Da li ćete uraditi nešto drugo umesto ovoga? Šta?

Napomene

Ova aktivnost je prilagođena na osnovu priručnika First Steps: A Manual for starting human rights education, Amnesty International, London, 1997. Za njihovu najnoviju verziju aktivnosti pogledajte „On the Borders Of Europe Workshop“ www.amnesty.org Citat „Izbeglice, idi kući! Otišao bi, da može“ bio je slogan korišćen u UNHCR kampanji.

Rat i terorizam

Mir i nasilje

Demokratija

Nivo 4

Bilo koja

120 minuta

Čahal protiv UK

Ako se vrati, mučiće ga!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rat i terorizam • Mir i nasilje • Demokratija
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	120 minuta
Pregled	Simulacija (mini-suđenje) koja razmatra realni predmet pred Evropskim sudom za ljudska prava
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda od mučenja • Pravo na traženje azila • Pravo na pravično javno saslušanje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja o ulozi Evropskog suda za ljudska prava i o odstupanjima od članova koji se tiču ljudskih prava • Razvoj veština za kritičko razmišljanje i iznošenje logičnih argumenata • Negovanje osećaja za pravdu i ljudsko dostojanstvo
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije kartica sa ulogama • Olovke i papiri za hvatanje beleški • Kartica sa informacijama za facilitatora
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte i isecite kartice sa strane 123. Svakome će trebati po jedna kartica i treba da imate jednake brojeve (ili što približnije) sudija, predstavnika Vlade UK i predstavnika g. Čahala. • Numerišite kartice u svakoj grupi sa 1, 2, 3, 4 i tako dalje. • Potreban vam je dovoljan prostor kako bi svaki „sud“ (3 učesnika) mogao da se odvoji od drugih.

Instrukcije

1. Objasnite grupi da će sesija biti posvećena slučaju koji je došao pred Evropski sud za ljudska prava. Pitajte učesnike šta znaju o Sudu i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.
2. Pročitajte informacije na kartici slučaja i pobrinite se da svi razumeju da je pitanje koje se razmatra: „Da li bi deportovanje gospodina Čahala bilo kršenje člana 3?“
3. Podelite učesnike u 3 jednake grupe.
 - Grupa A predstavlja gospodina Čahala
 - Grupa B predstavlja Vladu Ujedinjenog Kraljevstva
 - Grupa C predstavlja sudije Evropskog suda za ljudska prava
4. Dajte svakoj grupi kopije relevantne kartice sa ulogom i objasnite da učesnici imaju 30 minuta da diskutuju i razjasne svoje stavove. Grupe A i B treba da iskoriste ovo vreme da pripreme svoje argumente, a grupa C, sudije, treba da pripreme pitanja za obe strane.
5. Nakon 30 minuta recite učesnicima da se pregrupišu: brojevi 1 u jednu grupu, brojevi 2 u drugu i tako dalje, tako da se svaka nova grupa sastoji od jednog predstavnika gospodina Čahala, jednog predstavnika vlade UK i jednog sudije.

6. Objasnite da svaka od ovih novih malih grupa predstavlja mini sud. Sudovi imaju još 20 minuta da saslušaju argumente obe strane i da sudije postavljaju pitanja.
7. Nakon ovog vremena, svaki sudija treba da donese pojedinačnu presudu o tome da li bi član 3 bio prekršen ako bi g. Čahal bio deportovan. Ponovo okupite čitavu grupu i zamolite sudije da iznesu svoje odluke uz navođenje obrazloženja.
8. Ponudite predstavnicima druge dve grupe mogućnost da odgovore na donete presude, a zatim im recite da je Evropski sud zapravo presudio u ovom slučaju (pogledajte karticu sa informacijama ispod u odeljku „Prpratni sadržaji“).
9. Zatražite reakcije učesnika na odluku, a zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

- Koji su bili najteži aspekti slučaja?
- Da li vam je bilo teško da igrate svoju ulogu?
- Mislite li da je „sudija“ u vašoj maloj grupi doneo ispravnu odluku? Koji su bili najvažniji faktori u konačnoj odluci?
- Zašto mislite da Evropska konvencija o ljudskim pravima ne dozvoljava ograničenje prava na zaštitu od torture, čak ni u hitnim slučajevima?
- Šta mislite, kakve bi bile posledice kada bi mučenje ponekad bilo dozvoljeno?
- Kako se sve ovo tiče „ratova protiv terorizma“? Da li ste upoznati sa sličnim radnjama ili slučajevima?
- Zašto nam treba Evropski sud za ljudska prava?
- Da li znate za bilo koji slučaj iz vaše zemlje koji je došao pred sud?
- Ko može da pokrene slučaj pred Evropskim sudom za ljudska prava?

Saveti za facilitatore

U tački 4, u kojoj se učesnici sastaju sa drugima koji imaju istu ulogu, moraćete da ih upozorite da će biti podeljeni za stvarne sudske predmete. Ohrabrite ljude da deo vremena iskoriste za diskusiju o detaljima slučaja sa drugima, a deo za pripremu uvodne reči. Sudije treba da razjasne detalje slučaja i razmisle o vrsti dodatnih informacija koje će im trebati sa obe strane kako bi donele presudu.

Objasnite obema stranama u suđenju da, čak i ako se ne slažu sa stavom koji bi trebalo da zastupaju, treba da se pobrinu da se pred sudije iznese najbolja moguća odbrana.

Najbolje bi bilo da omogućite da se različiti „sudovi“ sastaju u različitim prostorijama (tačka 6) ili barem da budu dovoljno udaljeni jedni od drugih kako ne bi prisluškivali.

Zamolite sudije da upravljaju vremenom tokom „suđenja“. Možda će želeći da unapred isplaniraju koliko vremena će dozvoliti za pitanja i kako da podele vreme između strana. Naglasite da svakoj strani treba da daju približno isto vremena, ali da moraju da se pobrinu da bude dovoljno vremena na raspolaganju za razjašnjavanje tačaka koje strane osporavaju.

Ako učesnici već nisu upoznati sa tim, na kraju možete pružiti neke informacije o izveštaju koji je pripremio Dick Morty pod naslovom „Secret detentions and illegal transfers of detainees involving Council of Europe member states: second report“ (Tajni pritvori i nezakoniti transferi pritvorenika u koje su uključene države članice Saveta Evrope: drugi izveštaj) o tajnim pritvorima i uslovima u ustanovi Guantanamo Bay (pogledajte osnovne informacije na www.coe.int/compass u odeljku Rat i terorizam).

KLJUČNI DATUM

26. jun
Međunarodni dan
podrške žrtvama
torture

Predlozi za prateće aktivnosti

Aktivnost „Terorizam“ na strani 295 razmatra različite načine definisanja terorizma koristeći primere mogućih terorističkih akata. Još jedno ljudsko pravo koje se ne može ograničiti – pravo na život – možete pogledati u aktivnosti „Kada sutra dođe“ na strani 324. Ova aktivnost koristi deo teksta koji je napisala mlada osoba osuđena na smrt.

Dodatne informacije

Evropski sud za ljudska prava je međunarodno pravosudno telo osnovano u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (EKLJP) iz 1950. godine da nadgleda poštovanje ljudskih prava od strane država članica Saveta Evrope. www.echr.coe.int

Sud je utvrdio da bi došlo do kršenja člana 3 ako bi britanska vlada nastavila sa planiranom deportacijom g. Čahala. Obrazloženje suda je bilo sledeće:

„Član 3 garantuje jednu od najosnovnijih vrednosti demokratskog društva ... Sud je svestan ogromnih poteškoća sa kojima se države suočavaju u moderno doba u zaštiti svojih zajednica od terorističkog nasilja. Međutim, čak i u ovim okolnostima, Konvencija u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje ili nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na ponašanje žrtve. Za razliku od većine materijalnih klauzula Konvencije i Protokola br. 1 i 4, član 3 ne predviđa izuzetke i nikakva odstupanja od odredbe člana nisu dozvoljena prema članu 15, čak ni u slučaju javne vanredne situacije koja ugrožava život nacije...

...Zabrana zlostavljanja predviđena članom 3 jednako je apsolutna u slučajevima proterivanja. Stoga, kad god se pokažu značajni razlozi za verovanje da bi se pojedinac suočio sa stvarnim rizikom da bude podvrgnut postupanju suprotnom članu 3 ako bi bio premešten u drugu državu, odgovornost države ugovornice da zaštiti takvog pojedinca od takvog postupanja postoji u slučaju proterivanja. U ovim okolnostima, aktivnosti dotične osobe, koliko god bile nepoželjne ili opasne, ne mogu biti od materijalnog značaja.“

Odstupanje. Ovo je naziv dat činu povlačenja iz zakonske odredbe ili, u slučaju Evropske konvencije o ljudskim pravima, čin suspendovanja zakonskih obaveza države članice prema određenim članovima. Član 15 EKLJP dozvoljava državi članici da to uradi „u vreme rata ili druge vanredne situacije“, ali država mora prethodno da obavesti generalnog sekretara Saveta Evrope, pri čemu takvo odstupanje mora biti „strogo neophodno zbog hitnosti situacije“. Član 15 takođe navodi da ne može postojati odstupanje od članova 3, 4.1 i 7, i da se odstupanje od člana 2 odnosi samo na „smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima“.

Tokom niza godina, UK je odstupila od delova člana 5, a to je obnovljeno u novembru 2001. godine, nakon terorističkih napada u SAD u septembru 2001. godine, na osnovu toga što se UK suočila sa terorističkom pretnjom. Velika Britanija je bila jedina država članica Saveta Evrope koja je iskoristila svoje pravo na odstupanje nakon terorističkih napada u SAD 2001. godine. Odstupanje je povučeno 2005. godine, nakon odluke Doma lordova koji je utvrdio da je diskriminatorna i stoga nespojiva sa Konvencijom.

Na strani 610 nalazi se rezime Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Ideje za preduzimanje akcije

Saznajte koji slučajevi su pokrenuti pred Evropskim sudom za ljudska prava u vezi sa vašom državom i da li je bilo presuda u kojima se tvrdi da je došlo do kršenja. Bazu podataka možete pronaći tako što ćete otići na www.echr.coe.int, a zatim pretražiti bazu podataka HUDOC.

Na stranici www.abouthumanrights.co.uk dostupan je jednostavan sažetak o Evropskom sudu za ljudska prava i njegovom radu.

Propratni sadržaji

Kartica slučaja za upotrebu u koraku 2. instrukcija

Slučaj

Karamjit Singh Chahal je državljanin Indije, ali trenutno živi u UK. On je Sik i podržava kampanju za nezavisnu državu Sika u oblasti Pandžab u Indiji.

Britanska Vlada pokušava da deportuje gospodina Čahala nazad u Indiju, jer tvrdi da njegova podrška nezavisnosti Sika i njegove prethodne aktivnosti znače da on predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti u UK, posebno s obzirom na trenutnu zabrinutost zbog terorističkih aktivnosti.

Gospodin Čahal se bori protiv deportacije pred Evropskim sudom za ljudska prava, tvrdeći da će sigurno biti mučen ako se vrati u Indiju. On tvrdi da bi to predstavljalo kršenje člana 3, te da stoga Vlada nema pravo da ga deportuje.

Kartica sa ulogom za Karamjit Singh Chahal

Vi ste državljanin Indije, ali trenutno živite u UK. Vi ste Sik i podržavate kampanju za nezavisnu državu Sika u oblasti Pandžab u Indiji.

Britanska vlada pokušava da vas deportuje nazad u Indiju jer tvrdi da vaša podrška nezavisnosti Sika i vaše prethodne aktivnosti znače da ste pretnja nacionalnoj bezbednosti u Velikoj Britaniji, posebno imajući u vidu trenutnu zabrinutost zbog terorističkih aktivnosti.

Sigurni ste da ćete, ako se vratite u Indiju, biti mučeni, kao što su bili mnogi vaši prijatelji i članovi porodice – i kao što ste vi bili kada ste poslednji put bili u Indiji. To je bilo pre samo šest godina, a policija Pandžaba vas je uhapsila i zadržala 21 dan. Za to vreme držani ste sa liscama na rukama u užasnim uslovima, premlaćivani do besvesti, podvrgnuti ste strujnim udarima po raznim delovima tela i lažnom pogubljenju. Kasnije ste pušteni bez podizanja optužnice.

Vi tvrdite sledeće:

1. Vi niste pretnja nacionalnoj bezbednosti u Velikoj Britaniji, jer podržavate mirno rešenje sukoba u Indiji.
2. Sigurno ćete ponovo biti mučeni ako se vratite u Indiju, jer se tamo stvari nisu suštinski promenile, a sada ste još poznatiji kao separatista.
3. Ako Vlada Ujedinjenog Kraljevstva to dozvoli, uskratice vam pravo da budete slobodni od torture. Time bi bio prekršen član 3 EKLJP.

Članovi Evropske konvencije o ljudskim pravima:

Član 3.: Zabrana mučenja

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 15.: Odstupanje u vanrednim okolnostima

1. U vreme rata ili druge vanredne situacije, vlada može da ograniči neka od prava iz ove konvencije, ali samo kada je to apsolutno neophodno.
2. Prava iz članova 3, 4(i) i 7 nikada ne mogu biti ograničena. Pravo na život se ne može ograničiti osim u slučaju smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima.

Kartica sa ulogama za Vladu Ujedinjenog Kraljevstva**Slučaj**

Karamjit Singh Chahal je državljanin Indije, ali trenutno živi u UK. On je Sik i podržava kampanju za nezavisnu državu Sika u oblasti Pandžab u Indiji.

Vi zastupate Vladu Ujedinjenog Kraljevstva koja pokušava da deportuje gospodina Čahala nazad u Indiju, jer tvrdi da njegova podrška nezavisnosti Sika i njegove prethodne aktivnosti znače da on predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti u UK, posebno s obzirom na trenutnu zabrinutost zbog terorističkih aktivnosti.

Gospodin Čahal se bori protiv deportacije pred Evropskim sudom, tvrdeći da će sigurno biti mučen ako se vrati u Indiju. On tvrdi da bi to predstavljalo kršenje člana 3, te da stoga Vlada nema pravo da ga deportuje.

Vi tvrdite sledeće:

Gospodin Čahal nije u ozbiljnom riziku da bude mučen jer se situacija u Indiji promenila otkako je on bio tamo poslednji put, a vi imate garanciju tamošnje vlade da će biti bezbedan.

On predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti u UK zbog njegovih aktivnosti sa pokretom za nezavisnost Sika.

Njegovo pravo da ne bude mučen stoga treba da bude ograničeno i ne bi trebalo da ima prednost nad mogućim pretnjama nacionalnoj bezbednosti.

Članovi Evropske konvencije o ljudskim pravima:**Član 3.: Zabrana mučenja**

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 15.: Odstupanje vanrednim okolnostima

U vreme rata ili druge vanredne situacije, vlada može da ograniči neka od prava iz ove konvencije, ali samo kada je to apsolutno neophodno.

Prava iz članova 3, 4(i) i 7 nikada ne mogu biti ograničena. Pravo na život se ne može ograničiti osim u slučaju smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima.

Kartice sa ulogama za sudije

Slučaj

Karamjit Singh Chahal je državljanin Indije, ali trenutno živi u UK. On je Sik i podržava kampanju za nezavisnu državu Sika u oblasti Pandžab u Indiji.

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva pokušava da deportuje gospodina Čahala nazad u Indiju, jer tvrdi da njegova podrška nezavisnosti Sika i njegove prethodne aktivnosti znače da on predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti u UK, posebno s obzirom na trenutnu zabrinutost zbog terorističkih aktivnosti.

Gospodin Čahal se bori protiv deportacije pred Evropskim sudom, tvrdeći da će sigurno biti mučen ako se vrati u Indiju. On tvrdi da bi to predstavljalo kršenje člana 3, te da stoga Vlada nema pravo da ga deportuje.

Verovatnoća torture: informacije iz različitih izvora

U izveštaju iz 1995. godine, specijalni izvestilac UN-a za torturu je prokomentarisao praksu mučenja u policijskom pritvoru: „... obrađen je mali broj incidenata koji se tiču onoga za šta se verodostojno tvrdi da je široko rasprostranjena, ako ne i endemska, pojava, a još manji broj je doveo do osude počinitelaca“.

Nedavni izveštaj organizacije Amnesty International navodi obrazac kršenja ljudskih prava koje su počinili službenici policije Pandžaba koji su delovali u tajnim operacijama van svoje matične države. Amnesty International tvrdi da se istaknuti separatisti Sika i dalje suočavaju sa ozbiljnim rizikom od „nestanka“, pritvora bez optužbe ili suđenja, torture i vansudskog pogubljenja, često u rukama policije Pandžaba.

Članovi Evropske konvencije:

Član 3.: Zabrana mučenja

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Kartica sa informacijama koju koristi facilitator u tački 8. instrukcija

Sažetak predmeta Čahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva, (22414/93) [1996] ESLJP 54 (15. novembar 1996)

Činjenice: Podnosilac predstavke je Sik koji je nezakonito ušao u Ujedinjeno Kraljevstvo, ali je njegov boravak u UK kasnije uređen opštom amnestijom za osobe koje su nezakonito ušle u državu. Bio je politički aktivan u zajednici Sika u Velikoj Britaniji i igrao je važnu ulogu u osnivanju i organizaciji Međunarodne federacije mladih Sika. Bio je uhapšen, ali nije osuđen za zaveru za ubistvo tadašnjeg premijera Indije, a kasnije je osuđen za napad i tučnjavu, ali je presuda povučena. Izdat je nalog za deportaciju zbog njegovog političkog delovanja i krivičnih istraga koje su vođene protiv njega, i zadržan je u pritvoru do presude Evropskog suda za ljudska prava.

Tužba: Podnosilac predstavke je tvrdio da bi njegova deportacija u Indiju rezultirala stvarnom opasnošću od mučenja, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, čime bi bio prekršen član 3 Evropske konvencije. Takođe je tvrdio da je prekršeno njegovo pravo na slobodu zagarantovano članom 5.

Presuda: ESLJP je utvrdio kršenje člana 3 i članova 5(4) i 13, ali ne i kršenje člana 5(1).

Obrazloženje: Član 3 je sadržao garanciju koja je apsolutna u slučajevima proterivanja, tako da UK nije mogla da se osloni na svoj nacionalni bezbednosni interes da opravda deportaciju podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke bi se suočio sa realnim rizikom od zlostavljanja ako bi bio deportovan u Indiju. Nije utvrđeno kršenje člana 5(1) pošto je odluka bila važna i nije se mogla doneti na brzinu. Pozivanje na interese nacionalne bezbednosti ne bi trebalo da oslobađa nacionalne vlasti od obaveze vršenja delotvorne kontrole koju vrše nacionalni sudovi, tako da postupci pred sudovima Engleske nisu ispunili uslove iz člana 5(4).

<http://www.hrcr.org/safrica/citizenship/Chahal.html>

Siromaštvo

Invaliditet i onesposobljenost

Migracija

Nivo 2

Bilo koja

90 minuta

Promenite naočare

Znam da ne vidim stvari onakvim kakve jesu, ja vidim stvari onakvim kakva sam ja.

Laurel Lee¹

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Siromaštvo • Invaliditet i onesposobljenost • Migracije
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	90 minuta
Pregled	Ovo je veoma jednostavna vežba na otvorenom u kojoj učesnici idu napolje i istražuju lokaciju tuđim očima.

Povezana prava Sva

- Ciljevi**
- Podizanje svesti o nejednakostima u društvu
 - Razvoj veština posmatranja i mašte
 - Negovanje solidarnosti i motivacije za rad u cilju postizanja pravde

- Materijali**
- Naočare. Stare naočare iz prodavnice korišćene robe ili sa pijace, ili samo okvir naočara.
 - Veliki listovi papira i olovke
 - Stari časopisi, razglednice, materijali, otpad za kolaž, lepilo
 - Traka za kačenje slika
 - Digitalna kamera ili mobilni telefon koji ima mogućnost fotografisanja;

idealno

- jedan po osobi ili nekoliko za čitavu grupu
- Računar i štampač

Instrukcije

1. Sa grupom uradite vežbu kreativnog razmišljanja o onima koji su u nepovoljnom položaju ili žive na margini društva, na primer osobe sa invaliditetom ili beskućnici.
2. Zamolite svakog učesnika da izabere jednu takvu osobu koja ga/je zanima i objasnite da će izaći i istražiti lokalitet očima te osobe.
3. Naglasite da poenta nije u tome da odglumite ulogu, već da izađete i zamislite kako bi to bilo biti druga osoba. Kako bi bilo biti na mestu te osobe? Na primer, da li bi mogli da uživaju u svim pogodnostima? Gde bi kupili hleb (ako mogu da ga priušte)? Gde bi živeli?
4. Podelite naočare ako ih imate! Recite učesnicima da slikaju digitalnim fotoaparatom ili mobilnim telefonima i tako pripreme dokumentaciju dok idu po lokalitetu. Dogovorite vreme kada će se svi vratiti.
5. Po povratku, zamolite svakog od učesnika da prenese svoje slike na računar, a zatim da izabere dve, tri ili četiri za štampanje, da ih postavi na veliki komad papira i zalepi na zid. Slike treba da budu bez naslova.
6. Kada se prikažu sve slike, zamolite sve učesnike da pokušaju da pogode koje grupe su prikazane; zatim pozovite svakog učesnika redom da predstavi svoje slike i objasni zašto je posebno zainteresovan za određenu grupu koju je izabrao da „vidi“.

¹Laurel Lee, autorki izjave: „Znam da ne vidim stvari onakvim kakve jesu, ja vidim stvari onakvim kakva sam ja“, dijagnostikovana joj je rak kada je imala dvadeset devet godina. Suprotno predviđanjima lekara, živela je još dvadeset godina odgajajući svoje troje dece, putujući i pišući. U njenom slučaju, odbijanje da vidi stvari kakve jesu bila je njena inspiracija. U drugim okolnostima, to je ludost.

Debriefing i evaluacija

Počnite time što ćete pogledati izložbu, a zatim nastavite sa ispitivanjem učesnika šta su doživeli i šta su videli.

- Šta se desilo? Da li ste uživali u aktivnosti? Zašto? Zašto ne?
- Šta je predstavljalo najveće iznenađenje koje ste otkrili?
- Zašto ste izabrali primer koji ste izabrali?
- Koje unapred stvorene ideje ili stereotipe ste imali o osobi koju ste izabrali? Kakav uticaj su oni imali na to kako ste sprovedli aktivnost i šta ste „izabrali da vidite“?
- Da li vam je vežba omogućila da na bilo koji način saosećate sa osobom na margini? Zašto? Zašto ne?
- Šta ste naučili o sebi?

Sada pređite na diskusiju o nekim širim pitanjima:

- „Znam da ne vidim stvari onakvim kakve jesu, ja vidim stvari onakvim kakva sam ja.“ Kakav uticaj imaju naši stereotipi i naša uverenja na način kako vidimo svet oko nas?
- Odakle dobijamo informacije o ugroženim i marginalizovanim grupama?
- Koliko je rizično praviti pretpostavke o nekome na osnovu generalizacije o grupi u celini?
- Koliko je rizično praviti generalizacije o grupi ljudi na osnovu jednog ili dva primera?
- Koja ljudska prava koja su učesnici identifikovali naročito štite različite primere ugroženih ljudi ili ljudi koji žive na margini?
- Kako se najčešće krše prava ovih ljudi?
- Koliko im je lako da ostvaruju svoja prava?
- Ko je dužan da obezbedi da se njihova prava ne krše – ili da mogu da ostvare svoja prava?

Saveti za facilitatora

Ovu aktivnost možete uraditi kao uvodnu vežbu ili kao glavnu aktivnost. Tokom treninga ova aktivnost može da se uradi da bi se ljudima pružio odmor i svež vazduh ili kao nešto dodatno što može da se uradi u slobodno vreme učesnika.

Instrukcije sugerišu da učesnici treba da rade individualno, ali aktivnost može da se organizuje i u manjim grupama. Praktični aspekti, kao što su veličina grupe i dostupnost kamera, će najverovatnije odrediti kako ćete organizovati aktivnost. Imajte na umu da je potrebno vreme da ljudi predstave svoje slike, pa u zavisnosti od veličine grupe ograničite broj slika koje svaka osoba može da prikaže.

Primeri ljudi koji su u nepovoljnom položaju u društvu mogu da uključuju samohranu majku sa malom decom, penzionera, imigranta, osobu u invalidskim kolicima ili osobu obolelu od HIV/AIDS. Primeri ljudi na margini društva mogu da uključuju beskućnike, ilegalne imigrante, nepismene osobe, mentalno obolele osobe ili pripadnike romske zajednice. Ovo su primeri grupa ljudi koji nemaju mogućnosti koje su dostupne većini. Svi ugroženi i marginalizovani ljudi su siromašni i pate od predrasuda i stereotipa, i često su na neki način diskriminirani, na primer u pristupu pristojnom stanovanju i poslovima zbog situacije u kojoj se nalaze.

Veoma je važno da učesnici shvate da ne mogu da pobegnu od činjenice da gledaju svojim očima i zamišljaju kako je biti neko ko živi na margini društva. Trebalo bi da budu svesni da unoseći svoje postojeće stereotipe i osećanja empatije u aktivnost rizikuju da ojačaju uverenja koja mogu biti iskrivljena ili pogrešna. Takođe treba da znaju da su stereotipi (korisne) generalizacije o grupi ljudi, ali da ih treba koristiti oprezno jer postoje velike varijacije u okviru grupe i generalizacija se ne može odnositi na svakog pojedinca. Za više informacija o stereotipima pogledajte odeljak sa osnovnim informacijama o diskriminaciji i netoleranciji na www.coe.int/compass.

KLJUČNI DATUM

Drugi četvrtak u oktobru
Svetski dan vida

Varijacije

Instrukcije sugerišu da učesnici treba da rade individualno, ali aktivnost može da se organizuje i u manjim grupama ili sa celom grupom u zavisnosti od broja fotoaparata dostupnih za slikanje.

Umesto pravljenja pojedinačnih postera, sve slike mogu da se spoje i da se napravi izložba ili projekcija slajdova pod nazivom „Životi na margini“.

Umesto da pravite slike, zamolite učesnike da po povratku izmisle priču o toj osobi ili da izvedu mimiku.

Ako želite da se učesnici stave u tuđe cipele, onda dajte učesnicima nove cipele, kao i nove naočare! Različiti jezici mogu imati različite izraze koji sugerišu da ljudi pokušavaju da zamisle sebe kao nekog drugog i da saosećaju sa nekim drugim.

Opisana aktivnost traži od učesnika da zamisle kako živi neko ko je u nepovoljnom položaju ili ko je marginalizovan, a zatim traži da izađu i pokušaju da vide svet njihovim očima. Alternativa je da izađete i posmatrate, a zatim da upotrebite maštu da izgradite sliku o takvim ljudima. Objasnite da smo u svakodnevnom životu obično veoma zauzeti i generalno ne obraćamo pažnju na druge ljude. Sada učesnici imaju zadatak da posmatraju veoma pažljivo! Recite učesnicima da izađu u grad i da u roku od 5 minuta izaberu nekoga koga će pratiti. Naglasite da treba da se ponašaju diskretno i da ne sramote svoju metu. To može biti bilo ko za koga misle da izgleda „zanimljivo“, po mogućnosti neko čiji se život veoma razlikuje od njihovog. Recite učesnicima da moraju da naprave mentalnu belešku svog prvog utiska i razloga zašto su izabrali baš tu osobu. Sada bi trebalo da prate svoju metu i pažljivo je posmatraju i pokušaju da zamisle ko je ta osoba i da izgrade sliku njenog života, na primer:

- Kako bi se mogli zvati?
- Koliko ima godina?
- Čime se bavi?
- Kuda ide?
- Gde živi?
- Da li ima partnera ili porodicu ili je sama?
- Da li je zaposlena? Koji posao radi? Ili je nezaposlena?
- Šta je čini srećnom?
- Da li ima hobi? Koji bi to hobi mogao biti?
- Šta voli da jede ili pije?

Složite se da se nakon, na primer, 30 minuta svi vrate da podele svoja iskustva. Učesnici mogu da pričaju o životu svoje mete ili da ilustruju život svoje mete rečima i slikama.

Možda možete da koristite uloge navedene u aktivnosti „Kreni korak napred“ na strani 281. Ova aktivnost takođe predstavlja i dobar uvod u aktivnost ili odgovarajuću prateću aktivnost.

Predlozi za prateće aktivnosti

U aktivnosti „Kreni korak napred“ na strani 281 možete osetiti kako nejednakost mogućnosti utiče na živote ljudi.

U aktivnosti „Priča o dva grada“ na strani 286 možete istražiti kako izbori koje pravimo u pogledu finansiranja socijalne pomoći utiču na život u zajednici.

Da bi izašli iz situacije na margini društva, ljudima je potreban posao sa pristojnom platom. Ovo može biti teško ako ste, na primer, osoba sa invaliditetom ili imigrant. Neke od pitanja možete istražiti u okviru aktivnosti „Želim da radim“ na strani 193.

Ideje za preduzimanje akcije

Uradite aktivnost sa porodicom, prijateljima ili kolegama i započnite diskusiju o ljudskim pravima.

Svoje pretpostavke o marginalizovanim osobama možete proveriti i tako što ćete se dogovoriti da upoznate neke od njih, na primer kroz projekat „Žive biblioteke“ ili, ako ste zainteresovani za beskućnike ili izbeglice, posetom prihvatilištu ili centru za azil. Alternativno, možete stupiti u kontakt sa radnikom za rad sa mladima ili socijalnim radnikom koji radi sa marginalizovanim ljudima i zamoliti ih da vam ispričaju više o stvarnosti ljudi sa kojima rade.

Dodatne informacije

U kontekstu ove aktivnosti koristimo izraz „u nepovoljnom položaju“ da označimo pojedince ili grupe ljudi koji nisu u stanju da sami sebe izdržavaju, nisu sami sebi dovoljni i moraju da se oslone na finansijsku podršku. Dakle, oni su siromašni. Primeri mogu da uključuju samohrane majke, imigrante ili osobe sa invaliditetom. Ljudi su često „u nepovoljnom položaju“ jer se standardno društvo ponaša prema njima na način koji ih stavlja „u nepovoljan položaj“. Ovi ljudi i grupe vide sebe kao osobe u nepovoljnom položaju u meri u kojoj im je uskraćen pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, informacijama i zapošljavanju, u poređenju sa onima u standardnom društvu. Osobe u nepovoljnom položaju mogu takođe da osećaju nedostatak autonomije, podsticaja, odgovornosti i samopoštovanja. Prepreke samodovoljnosti mogu da uključuju nedostupnost resursa, na primer, nedostatak zaposlenja, kapitala ili dostupnost javnog prevoza za osobe sa fizičkim invaliditetom. Nepristupačnost je još jedna prepreka: cena, loš dizajn, udaljenost, nedostatak javnosti i poštovanje društva prema grupi. Resurs takođe može biti nepristupačan zato što se ne sviđa ili je neukusan određenoj grupi ili može biti u suprotnosti sa njenim vrednostima. Oni koji su „u nepovoljnom položaju“ mogu, ali ne moraju takođe da žive na „margini društva“.

Kada koristimo izraz „margina društva“ mislimo na konceptualnu, a ne na fizičku lokaciju. U suštini, ljudi koji žive na margini društva su isključeni iz učešća u društvu. Primeri ljudi koji žive na margini mogu da uključuju zatvorenike, beskućnike, osobe sa neizlečivim mentalnim bolestima ili određene grupe, na primer Rome. Na primer, beskućnik možda ne može da ostvari svoje glasačko pravo jer ne može da navede poštansku adresu. To može da znači da ne učestvuju u glasanju o ključnim pitanjima koja bi mogla da ih se tiču; ostaju van društva jer nemaju pravo glasa o tome kako se njima upravlja ili o uslugama koje im se pružaju. Drugi primer može biti neko ko je nepismen i ko postaje izopštenik jer nije u stanju da popuni formulare za pomoć ili prijavu za posao.

Projekat „Živa biblioteka“ je ideja koja je započela u Danskoj 2000. godine, a koju sada promovira Savet Evrope kroz svoju knjigu „Ne sudi o knjizi po njenim koricama!“. „Živa biblioteka“ funkcioniše baš kao obična biblioteka – čitaoci dolaze i pozajmljuju „knjigu“ na ograničen vremenski period. Nakon čitanja vraćaju Knjigu u biblioteku i – ako žele – mogu da pozajme drugu knjigu. Postoji samo jedna razlika: Knjige u Živoj biblioteci su ljudska bića, a Knjige i čitaoci ulaze u lični dijalog. Knjige u Živoj biblioteci su ljudi koji predstavljaju grupe koje se često suočavaju sa predrasudama i stereotipima, i koje su često žrtve diskriminacije ili društvene isključenosti.

Kao materijal za dalje čitanje o okviru za opisivanje nepovoljnog položaja i pitanja društvenog delovanja možete pogledati: What is a „Disadvantaged Group?“ autora dr Steven E. Mayer, www.effectivecommunities.com/articles

Napomena

Ova aktivnost je razvijena na osnovu aktivnosti koju su kreirali i testirali polaznici kursa „Human Rights Education and Informality: How you act in informal times and moments in a Human Rights Education perspective?“ - Association Intercultura, Dinan, Francuska, maj 2009. Varijacija je razvijena iz iskustva u saradnji sa Blast Theory/ Rider Spoke. <http://www.blasttheory.co.uk>

Deca

Opšta
ljudska prava

ljudskim pravima

Nivo 2

Bilo koja (manje
grupe: 3–4)

60 minuta

Prava dece

U svetu nejednakosti, deca su sila koja ujedinjuje sposobna da nas spoji u pružanju podrške zajedničkoj etici.

Graća Machel-Mandela

Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 3–4)
Vreme	60 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Deca • Opšta ljudska prava • Obrazovanje
Pregled	<p>Ova aktivnost koristi rangiranje u formi dijamanta u cilju promovisanja diskusije o Konvenciji o pravima deteta (KPD), uključujući:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osnovna ljudska prava i posebna prava deteta prema KPD • Dužnosti i obaveze prema Konvenciji • Kako ostvariti prava
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Prava deteta (sva) • Pravo na slobodno izražavanje stavova o svim pitanjima koja utiču na pojedinca • Pravo na zaštitu od ekonomske eksploatacije • Pravo na odmor i slobodno vreme i uživanje u sopstvenoj kulturi
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Pružanje znanja o Konvenciji o pravima deteta (KPD) • Razvoj veština za kritičko razmatranje informacija i povezivanje informacija sa svakodnevnim iskustvima • Simuliranje osećanja odgovornosti, solidarnosti, pravde i jednakosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kartice sa izjavama - jedan set za svaku manju grupu • Veliki list papira za pravljenje zidnog panoa i markeri • Dovoljno prostora za nezavisan rad u manjim grupama
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pogledajte skraćenu verziju KPD na strani 605. Spisak članova Konvencije ispišite na veliki list papira da biste napravili zidni pano. • Pregledajte kartice sa izjavama date u nastavku i pogledajte KPD. Odlučite koji članovi će izazvati najzanimljiviju diskusiju u vašoj grupi. Razmotrite koje su teme najvažnije za članove grupe, a koje će biti najkontroverznije. Po potrebi, izaberite druga Prava i napravite sopstvene kartice. • Pripremite po jedan set kartica za svaku manju grupu. Stavite svaki set u kovertu, tako da se kartice ne pomešaju!

20. novembar
Svetski dan dece

Instrukcije

1. Počnite sa kratkim pregledom KPD. Pitajte učesnike šta znaju o tome. Pokažite na zidni pano i prođite najvažnije članove.
2. Pozovite učesnike da se podele u manje grupe od po tri, četiri osobe. Podelite im koverta s karticama sa izjavama.
3. Objasnite proceduru rangiranja u formi dijamanta. Svaka manja grupa treba da prodiskutuje o devet ponuđenih izjava i razmotri koliko su one značajne u njihovim životima. Zatim treba da ih slože u formi dijamanta, po redosledu značaja u njihovim životima. Najvažniju izjavu treba da postave na sto. Ispod nje, jednu do druge, treba da postave dve izjave koje su po značaju sledeće najvažnije. Ispod njih treba da stave sledeće tri izjave umerenog značaja. U četvrtom redu takođe treba da budu dve kartice, a u petom jedna kartica sa izjavom koju smatraju najmanje značajnom. Na ovaj način, kartice poređane na stolu formiraće oblik dijamanta.
4. Dajte grupi 25 minuta da diskutuje i odluči o rangiranju.
5. Kada sve manje grupe završe, pozovite učesnike da prošetaju po prostoriji i razgledaju kako je svaka grupa rangirala izjave. Zatim pozovite sve učesnike na zajednički debriefing.

Debriefing i evaluacija

Počnite tako što ćete pozvati sve grupe da predstave rezultate svojih diskusija. Zatim razmotrite koliko su učesnici uživali u aktivnosti i šta su naučili.

- Koliko se podudaraju dijamanti različitih grupa? Koje su sličnosti, a koje razlike?
- Zašto različite osobe imaju različite prioritete?
- Ljudi mogu reći da je određeno pravo važnije od drugog u mojoj zajednici, ali nije tačno reći da je jedno pravo samo po sebi važnije od nekog drugog. Zašto?
- Po osnovu slušanja drugih, da li neka od grupa želi da preispita svoju odluku o rangiranju izjava? Koji argumenti su najubedljiviji?
- Uopšteno, koja prava se ne poštuju u vašoj zajednici, i zašto?
- Postoje li neka prava koja nisu obuhvaćena Konvencijom, a za koja smatrate da treba da budu obuhvaćena?
- Da li smatrate da deca treba da imaju svoju Konvenciju?
- Ako deca treba da imaju svoju Konvenciju, zašto ne bi postojala konvencija za mlade od 18 do 30 godina? Ako je tako, koja bi posebna prava trebalo da sadrži takva konvencija za mlade?
- Ako deca imaju prava koja su zagarantovana Konvencijom o pravima deteta, koliko je realno od njih očekivati da ta prava zapravo zahtevaju?
- Kako deca mogu da zahtevaju svoja prava?
- Ako je učešće u demokratskom procesu jedan od načina kako osobe zahtevaju svoja prava, šta učesnici mogu sada da učine kako bi u svom domu, u svojoj školi ili klubu počeli da „zahtevaju svoja prava”? Koja prava su posebno značajna za mlade u grupi?
- Da li se uređaj „Komarac“ koristi bilo gde u vašem gradu da otera mlade sa javnih površina? Koja prava mladih se time krše?
- Kome se u vašem društvu deca mogu obratiti ako smatraju da su njihova prava ozbiljno prekršena?

Saveti za facilitatore

Više informacija o „rangiranju u formi dijamanta” možete naći na strani 45 u Poglavlju 1. Naglasite grupama da ne postoje ispravni i pogrešni načini za rangiranje kartica. Učesnici treba da shvate da različite osobe imaju različita iskustva, a samim tim i drugačije prioritete, i da to treba poštovati. Treba, međutim, da pokušaju da unutar svake manje grupe postignu saglasnost o rasporedu kartica. Jer, na kraju krajeva, i u stvarnom životu treba postavljati prioritete i donositi odluke u interesu svih!

U uputstvima za učesnike i u evaluaciji, pobrinite se da učesnici razumeju da prioritet treba da bude u skladu sa relevantnošću prava za živote učesnika. Nema smisla govoriti o utvrđivanju prioriteta značaja prava kao takvih. Ljudska prava su nedeljiva i stoga nije ispravno reći da je pravo na obrazovanje važnije od slobode govora. Ali ispravno je reći da je u mojoj zajednici pravo na obrazovanje važnije jer nemamo školu iako imamo slobodne medije.

Varijacije

Umesto da date devet članova (Konvencije) za rangiranje, možete ponuditi osam, a jednu karticu ostaviti praznu da grupa na njoj napiše deveti član po svom izboru.

Stavite kartice sa izjavama u šejir, pozovite učesnike da izvuku po jednu i da po jedan minut govore o tome. Za više informacija o ovoj metodi pogledajte aktivnost „Samo minut“, na strani 199.

Zamolite manje grupe da napišu kratku priču ili da predstave kraću igru uloga o incidentu koji je u vezi s nekim od izabranih članova Konvencije. Alternativa, priče/igre uloga mogu se zasnivati na događajima iz medija: nešto što su čuli ili videli na filmu, u pozorištu, ili čitali u knjizi ili časopisu. Igre uloga se mogu razviti tako što će učesnici započeti sa incidentom, a zatim nastaviti da improvizuju rešenja ili načine za sprečavanje ponovnog dešavanja određenog incidenta, ili uopšte kršenja ili nasilja.

Predlozi za prateće aktivnosti

Pozovite nekoga ko je upoznat sa Konvencijom o pravima deteta – sudiju, advokata, državnog tužioca, osobu zaduženu za pomoć deci, dečijeg psihologa ili nekog iz kancelarije ombudsmana – da razgovara sa grupom. Pre razgovora, uradite vežbu kreativnog razmišljanja o različitim kršenjima ljudskih prava dece, na primer, zlostavljanju dece, seksualnom iskorišćavanju, zanemarivanju, maltretiranju. Ispitajte vašeg predavača ko u lokalnoj zajednici ima obavezu i odgovornost da o tome vodi brigu, na primer, roditelji, policija, linije za pomoć, socijalni radnici itd. Takođe, potražite savet o tome kakve konkretne korake treba preduzeti ako ste svedok nasilja, posebno ako se dešava nešto ozbiljno, npr. ako vaš komšija maltretira svoju decu. Takvih pitanja se treba dotaći pažljivo, brižljivo i oprezno.

Uzmite pitanje koje je od interesa za grupu i zamolite ih da razgovaraju o tome i da preciznije istraže kako misle da se njihova prava krše. Takođe bi trebalo da se pozabave načinom na koji bi prekršeno pravo trebalo da bude uravnoteženo sa pravima drugih ljudi. Učesnici mogu da naprave korak dalje i doprinesu debati na debatepedia. Predložene teme su: korišćenje sankcija za okončanje dečijeg rada, da li potomci imaju pravo da znaju svoje biološke roditelje?, kondomi u školama, mobilni telefoni učenika u školama, da li treba smanjiti starosnu granicu za glasanje?, snižavanje starosne granice za piće. Pogledajte ova i druga pitanja o kojima se raspravlja na <http://debatepedia.idebate.org/en/index.php/Category:Youth>

Saznajte više o radu Saveta Evrope sa mladima; ukucajte „Gradimo Evropu za decu i sa decom“ u svoj pretraživač.

Dobro pogledajte razna pitanja koja se odnose na učešće mladih kroz aktivnost, „Na stepenicama“ na strani 236.

Deca i mladi se često osećaju diskriminisano. Ako grupa želi da istraži pitanja o diskriminaciji, možda želi da uradi aktivnost „Svi jednaki, svi različiti“ na strani 97.

Ideje za preduzimanje akcije

Ako radite u školi, omogućite učenicima da pregledaju politike upravljanja školom i nastavne planove i programe kako bi videli da li škola ispunjava svoje obaveze i odgovornosti u skladu sa Konvencijom o pravima deteta. Na primer, da li je obrazovanje koje pruža usmereno na razvoj

dečije ličnosti, talenata i sposobnosti ili je prevelik naglasak stavljen na „bubanje“ za ocene? Da li učenici imaju pravo da slobodno izraze svoje stavove prema svim stvarima koje ih se tiču? Da li se njihovom mišljenju pridaje odgovarajući značaj? Drugim rečima, da li postoji školski savet i koliko je on efikasan? Da li se disciplina u školi sprovodi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta? Kako se škola nosi sa rasističkim incidentima i nasilništvom? Razgovarajte o tome da li ima prostora za poboljšanja i koje mere je moguće i potrebno preduzeti da bi se ukazalo na ove probleme. Pogledajte primer u „Preduzimanju akcije“ i isplanirajte projekat. Budite pažljivi da se ne zalećete ili da ne radite stvari koje mogu (nepotrebno) da uznemire nastavnike, posebno ako osete da im želite „preoteti vlast“!

Ako radite u omladinskom klubu ili organizaciji, navedite članove da pregledaju politiku upravljanja i mogućnosti za učešće.

Doprinesite debatama na <http://debatepedia.idebate.org> (kategorija: mladi)

Dodatne informacije

Za čitav tekst Konvencije, relevantne UNICEF-ove dokumente koji se objavljuju svake godine o stanju u kojem se deca iz celog sveta nalaze, kao i za druge knjige i publikacije koje se odnose na prava dece, pogledajte reference u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass, u odeljku Deca.

Parlamentarna skupština Saveta Evrope pozvala je na zabranu akustičnih uređaja za „rasterivanje mladih“ („komarac“). Skupština je na sednici održanoj u junu 2010. godine pozvala na zabranu svih akustičnih uređaja koji diskriminišu mlade ljude, kao što je uređaj „Mosquito“ (komarac) za „rasterivanje mladih“ koji emituje snažan zvučni signal koji čuju skoro svi mlađi od 20 godina, ali ne i stariji od 25 godina, a koji služi za sprečavanje neželjenog okupljanja mladih. U preporuci koju je jednoglasno usvojila Skupština, koja okuplja parlamentarce iz svih država članica Saveta Evrope, navodi se da „veoma uvredljiv“ uređaj diskriminiše mlade ljude, tretirajući ih kao da su „neželjene ptice ili štetočine“. Takođe potencijalno krši ljudska prava, kao što su pravo na privatni život ili slobodu okupljanja, i može da predstavlja ponižavajući tretman jer nanosi „akustičnu bol“.

„Ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da piju vodu zagađenu industrijama koje vi uređujete, ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da udišu vazduh uništen gorionicima za smeće koje je izgradila vlada, ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da hodaju ulicama koje su postale nebezbedne zbog užasne politike o drogama i kriminalu, ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da žive u siromaštvu u najbogatijoj zemlji na svetu, ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da se razbole u zemlji sa najgorim programima javne zdravstvene zaštite na svetu, i ako su 16-godišnjaci dovoljno stari da pohađaju škole koje nemaju dovoljno finansijskih sredstava, onda su 16-godišnjaci dovoljno stari da igraju ulogu u njihovom poboljšanju.“

Rebecca Tilsen, 14, svedočeći pred pododborom Skupštine Minesote 1991. godine o snižavanju starosne granice za glasanje.

Propratni sadržaji

Kartice sa izjavama

Iskopirajte sledeće članove Konvencije, isecite ih i napravite kartice sa izjavama.

Dete ima pravo da slobodno izražava stavove o svim pitanjima koja ga se tiču, a stavovima deteta treba dati odgovarajuću težinu. Dete ima pravo na slobodu izražavanja.

Pravo deteta na slobodu misli, savesti i veroispovesti se mora poštovati. Dete ima pravo na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja.

Nijedno dete ne sme da bude podvrgnuto arbitrarnom ili nezakonitom mešanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku. Dete treba da bude zaštićeno od nezakonitog napada na njegovu čast i ugled.

Roditelji imaju primarnu odgovornost za vaspitanje i razvoj deteta.

Dete ima pravo na obrazovanje. Država će obezbediti obavezno osnovno obrazovanje, dostupno i besplatno za sve. Disciplina u školi treba da se sprovodi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta. Obrazovanje treba da bude usmereno na razvoj ličnosti, talenata i sposobnosti deteta, na poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, na odgovoran život u slobodnom društvu u duhu mira, prijateljstva, razumevanja, trpeljivosti i ravnopravnosti, razvoj poštovanja za prirodno okruženje.

Dete ima pravo na odmor i slobodno vreme, na igru i slobodno učešće u kulturnom i umetničkom životu.

Dete treba da bude zaštićeno od ekonomskog iskorišćavanja i od obavljanja bilo kog posla koji bi mogao da bude štetan po život i razvoj deteta. Dete treba da bude zaštićeno od svih oblika seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja, od korišćenja u prostituciji i drugim nezakonitim seksualnim i pornografskim radnjama i materijalima.

Država će preduzeti sve odgovarajuće mere da zaštiti i brine o deci koja su pogođena oružanim sukobom.

Svako dete koje je optuženo da je počinilo prekršaj ili krivično delo smatraće se nevinim dok se krivica ne dokaže po zakonu, dobiće pravnu pomoć u predstavljanju svog slučaja, neće biti prinuđeno da svedoči niti da prizna krivicu, njegova privatnost će se potpuno poštovati i s njim će se postupati na način koji odgovara njegovim godinama, okolnostima i dobrobiti. Smrtna kazna i doživotna robija bez mogućnosti puštanja na slobodu ne može se izreći za krivična dela koja su učinila lica mlađa od osamnaest godina.

Različite zarade

Jednaka zarada za jednak rad!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rad • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	6+
Vreme	60 minuta
Pregled	<p>Ovo je simulacija koja suočava učesnike sa realnošću tržišta rada. Aktivnost se bavi pitanjima</p> <ul style="list-style-type: none"> • različitih zarada za isti posao • diskriminacije na radnom mestu • politikama nižih zarada za mlade radnike
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenje u sindikat • Pravo na pravednu naknadu i jednaku zaradu za jednak rad • Pravo na zaštitu od diskriminacije po osnovu starosti i pola
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Suočavanje učesnika sa realnostima diskriminacije na radnom mestu • Razvoj veština za reagovanje na nepravdu i odbranu prava • Promovisanje solidarnosti, jednakosti i pravde
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 1 kopija „Cena rada radnika“ • Oznake, po jedna za svakog učesnika/radnika • Novčani tokeni. Možete da koristite <i>Kompas</i> novac sa strane 354.
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremite oznake. Na njima treba da budu navedeni samo pol i starost radnika. Koristite listu cena rada radnika kao referencu. • Zamislite konkretan zadatak koji učesnici mogu da urade. Prikupite svu opremu ili materijale koji će im biti potrebni da bi obavili posao.

Instrukcije

1. Objasnite učesnicima da su oni radnici i da treba da urade neki posao za svog poslodavca (vas!). Ne treba da brinu, svi će biti plaćeni. Ne slažete se sa ropstvom!
2. Podelite oznake nasumice, po jednu za svakog učesnika.
3. Objasnite zadatak i proverite da li svako zna šta treba da radi.
4. Pustite učesnike da počnu sa radom!
5. Kada zadaci budu završeni, zamolite učesnike da se poredaju u red za isplatu. Isplatite svaku osobu prema njihovim godinama i polu kao što je navedeno u listi cena rada. Treba glasno da brojite novac, tako da vas svi čuju i da svi znaju koliko drugi dobijaju.
6. Ako učesnici počnu da postavljaju pitanja ili da se žale, ukratko dajte „razloge“, ali izbegnite diskusiju.
7. Moraćete koristiti sopstvenu procenu o tome koliko daleko ćete ići, ali prestanite ako osetite da se atmosfera zagrejala! Dajte svakome vremena da se smiri i da izađe iz uloge, a zatim sedite u krug za debriefing.

Rad

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 2

6+

60 minuta

Debrifing i evaluacija

Počnite diskusiju u fazama. Počnite sa pregledom same simulacije:

- Kako ste se osećali kada ste dobili manje (ili više) novca od drugih, mada ste svi radili potpuno isti posao?
- Zašto su neki dobili više (ili manje) od drugih? Koji su bili kriterijumi?
- Kako ste se osećali kada ste dobili više od drugih? Kako ste se osećali kada ste dobili manje od drugih?
- Da li se ovaj oblik diskriminacije javlja na radnim mestima u vašoj zemlji?

Zatim razgovarajte o naknadama na osnovu pola:

- Može li različita visina zarade za isti posao, kada se isplaćuje muškarcu ili ženi, da bude opravdana? Zašto? Zašto ne? Kada?
- Šta ako muškarac radi posao bolje od žene? Da li je to dovoljan razlog da se ženi plati manje?
- Ako je muškarac kvalifikovaniji od žene, da li treba da bude više plaćen?
- Šta mislite, da li postoje poslovi koje bi trebalo da rade isključivo muškarci? Zašto? Zašto ne? Ako da, koji poslovi?
- Šta mislite, da li postoje poslovi koje bi trebalo da rade isključivo žene? Zašto? Zašto ne? Ako da, koji poslovi?
- Da li mislite da praksa afirmativnog delovanja (ili pozitivne diskriminacije) može biti opravdana ne bi li se promenili društveni stavovi?

Konačno, pređite na razgovor o naknadama na osnovu starosti:

- Da li u vašoj zemlji postoji politika različitih visina zarada na osnovu starosti? Ako ne, da li mislite da bi trebalo da se uvede?
- Kakvo je obrazloženje za primenu ovakve vrste politike, pogotovo u slučaju mladih?
- Kakvo je vaše mišljenje o ovoj vrsti politike? Da li je dobra? Loša? Potrebna? Nepotrebna? Navedite razloge.
- Koja ljudska prava su prekršena ili kojima se bavimo u ovoj aktivnosti?
- Kako ljudi mogu da traže ova prava?

Saveti za facilitatore

Ako budete morali dodati ili oduzeti neke radnike sa liste, pobrinite se da i dalje imate ravnotežu u grupi prema polu i godinama. Ako je grupa velika ili ako želite da idete dublje u diskusiju o ova dva tipa diskriminacije, dobra ideja je da se grupa подели u dve manje grupe. Onda jedna grupa može uzeti zadatak da razgovara o diskriminaciji po osnovu pola, a druga o diskriminaciji po osnovu starosti.

Koje vrste zadataka su pogodne za ovu aktivnost? To treba da bude potpuno isti zadatak za sve radnike. Takođe pokušajte da izaberete nešto što može uraditi nekoliko radnika istovremeno, tako da učesnicima ne postane dosadno dok čekaju i gledaju. Razmislite o sledećem:

- Ako želite da izađete napolje, da li je vreme prikladno?
- Da li imate dovoljno prostora?
- Može li se zadatak obaviti podjednako lako i dobro od strane osoba različite starosti, muškaraca, kao i žena?
- Da li je bezbedan?
- Da li će ljudima biti neprijatno ili će odbiti zadatak zbog moralnih principa?
- Koliko dugo će trajati?
- Da li zahteva mnogo veštine?
- Da li se zadatak može ponoviti nekoliko puta?

Primeri zadataka:

- Obrišite tablu i uredno napišite zadatu frazu na njoj.
- Skinite knjige sa police i stavite ih u kutiju. Prenesite kutiju na drugu stranu prostorije i raspakujte knjige na drugu policu.
- Napravite avion od papira ili neki jednostavnu kapu.
- Očistite radnu prostoriju ili definisani prostor bašte.
- Prikupite smeće ili otpad iz definisanog prostora u kraju.
- Operite prozore škole/zgrade u kojoj se sastajete ili operite automobile nastavnika/trenera!
- Sakupite tri različite vrste lišća i zalepite ih na papir.
- Potražite definiciju reči i napišite je na papiru. (Ako zadate različite reči, od kojih se svaka odnosi na ljudska prava, onda na kraju možete imati mali rečnik pojmova!).

Kada vršite isplatu i kada dajete objašnjenja za različite zarade, moraćete izmisliti „razloge“. Mogu biti zasnovani na onome što se zaista desilo ili mogu biti smešni. Na primer:

- Onaj ko se spotakao dobija manje
- Onaj ko se nasmejao i ko je izgledao srećno, dobija više.
- Petak je!

Varijacije

Umesto da facilitator isplaćuje novac, dva učesnika mogu da budu blagajnici.

U zavisnosti od zadatka koji ste izabrali, možete postaviti vremensko ograničenje za završetak, na primer u fabrici. Ako je zadatak veoma jednostavan ili imate manje od šest igrača, možete imati tri ili četiri kruga, pri čemu svaki krug predstavlja radni dan jednog dana. Posle svakog kruga radnici odlaze u banku, potpisuju dokument i dobijaju zaradu za taj dan. Očekujte da će neki učesnici brzo shvatiti koliko su zarade nepravedne i da će se žaliti. U ovom slučaju možete ih otpustiti i reći preostalim radnicima da će morati više da rade. Budite spremni da u ovom trenutku radnici mogu sazvati štrajk. Pazite da se učesnici ne zanesu i ne zaboravite na originalne ciljeve učenja.

Ako ne smatrate da je izvođenje ove aktivnosti pogodno za simulaciju, možete informacije prilagoditi kako bi se koristile kao osnova za diskusiju. Možete napraviti „tabelu činjenica“ za svakog radnika, sa informacijama o tome kakav posao radi, koliko godina ima, kojeg je pola i kolika mu je naknada. Možete uključiti i druge detalje, kao što su dosadašnje obrazovanje i profesionalno iskustvo. Po izboru, možete razviti nekoliko detaljnih studija slučaja za različite radnike. Međutim, morate biti svesni da sama diskusija neće izazvati jake emocionalne reakcije koje ćete dobiti simulacijom.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako grupa uživa u igranju uloga i ako želi da istraži ulogu sindikata u zaštiti prava radnika na poštenu zaradu i uslove, možete uraditi aktivnost „Sastanak sindikata“ sa strane 312. Aktivnost igranja uloga „Posao i bebe“ na strani 335 razmatra pitanja jednakosti na radnom mestu i prava žena.

Ideje za preduzimanje akcije

Informišite se o pravima radnika i zakonima u vašoj zemlji. Ako radite za džeparac (uveče, vikendom ili tokom praznika), pobrinite se da znate više o svojim pravima kao radnika; na primer, da li dobijate višu stopu zarade noću i vikendom? Jeste li osigurani? Da li je oprema koju koristite u dobrom stanju i da li se poštuju zdravstveni i bezbednosni propisi? Saznajte kakve su posledice rada na crno, odnosno kada ni vi ni vaš poslodavac ne prijavite posao poreskoj upravi.

KLJUČNI DATUM

Drugi utorak u aprilu
Evropski dan jednakih zarada

Dodatne informacije

Pošto žene u proseku zarađuju manje od muškaraca, one moraju da rade duže za istu zaradu. Da bi se ovo ilustriralo, Evropski dan jednakih zarada obeležava se utorkom jer utorkom predstavlja koliko duže žene moraju da rade da bi zaradile ono što su muškarci zaradili prethodne nedelje.

Pitanja nejednake zarade radnika su različita u različitim zemljama, a različita su i zavisno od toga da li je problem diskriminacije po godinama ili polu. Diskriminacija na osnovu pola je u stvari dokaz diskriminacije nad ženama. Istorijski gledano, žene su bile u nepovoljnijem položaju u socijalnim, političkim i ekonomskim sferama. Primeri diskriminacije nad ženama na radnom mestu uključuju diskriminaciju tokom izbora i intervju kandidata za posao, nejednake šanse za unapređenje i činjenicu da, u proseku, žene dobijaju manje zarade od muškaraca. Kršenje prava na pravičnu nadoknadu je kada žena prima manju zaradu od muškarca za isti posao.

Kao radnici, mladi ljudi takođe treba da primaju pravičnu nadoknadu. Međutim, ovde je situacija složena i razlikuje se od države do države. Generalno je stopa nezaposlenosti mladih ljudi veća nego kod odraslih.

Iako je princip da se za jednak posao jednako plati opšte prihvaćen, nadoknade mladima se često smatraju posebnim slučajevima, i mnoge države imaju politike kojima se dozvoljava da mlađi radnici budu plaćeni manje od starijih za isti posao. Ove politike se opravdavaju po dva osnova. S jedne strane, cilj je da se mladi obeshrabre da uđu na tržište rada i da se ohrabre da ostanu u školi i da steknu bolje obrazovanje. S druge strane, manje naknade utiču na to da je poslodavcima privlačno da angažuju neiskusne i manje vešte mlade radnike, posebno kada je broj mladih koji napuštaju školu u stalnom porastu, i koji bi u drugim prilikama bili „prepušteni ulici“, upadali u neprilike i bili na teretu države. Primena ovakve vrste politike i njen uspeh u smanjenju nezaposlenosti kod mladih varira od države do države.

Evropski odbor za socijalna prava (telo zaduženo za sprovođenje Evropske socijalne povelje) ne vidi nisku zaradu za mlade kao inkompatibilnu sa garancijom za pravičnu naknadu sve dok je razlika razumna i dok se brzo smanjuje. Na primer, zarada onoga koji počinje sa radom koja je za 30% niža u odnosu na platu starijeg radnika smatra se prihvatljivom za petnaestogodišnjake ili šesnaestogodišnjake. Međutim, za sedamnaestogodišnjake i osamnaestogodišnjake razlika ne bi trebalo da pređe 20%.

Plate mladih osoba nisu uvek niske. Zapravo, postoji mnogo obrazovanih mladih osoba koje su zaradile mnogo novca – previše u očima nekih ljudi! Na primer, mladi prosperiraju u oblastima zasnovanim na novim tehnologijama i primaju daleko veću naknadu nego stariji radnici koji su blizu penzionisanja.

Pravo na pravičnu naknadu

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, član 7.

Države članice ovog pakta priznaju pravo koje ima svako lice da se koristi pravičnim i povoljnim uslovima za rad koji naročito obezbeđuju:

(a) nagradu koja minimalno obezbeđuje svim radnicima, uz:

(i) pravičnu zaradu i jednaku nagradu za rad iste vrednosti bez ikakve razlike; posebno, žene moraju da imaju garanciju da uslovi njihovog rada nisu gori od uslova koje koriste muškarci i primaju istu nagradu kao oni za isti rad.

Evropska socijalna povelja

Član 7 (5) Pravo dece i mladih na zaštitu poštene zarade za mlade radnike i pripravnike.

Član 8 (3) Pravo zaposlenih žena na zaštitu od diskriminacije po polu u odnosu na zarade.

Prpratni sadržaji

Visine zarade radnika prema polu i godinama.

	Pol	Starost	Plata u Em
1.	Muško	35 godina	100
2.	Žensko	16 godina	30
3.	Muško	22 godine	70
4.	Žensko	32 godine	90
5.	Muško	16 godina	50
6.	Žensko	19 godina	60
7.	Muško	26 godina	100
8.	Muško	20 godina	70
9.	Žensko	24 godine	80
10.	Muško	37 godina	100
11.	Žensko	17 godina	30
12.	Žensko	23 godine	80

Mir i
nasilje

Deca

Zdravlje

Nivo 3

9–24
(3 podgrupe)

90 minuta

Imamo li alternative?

Zaista bih volela da sam mogla da pričam s nekim o tome.

Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	9–24 (3 podgrupe)
Vreme	90 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Deca • Zdravlje
Pregled	<p>Ovo je aktivnost igranja uloga koja se bavi pitanjima</p> <ul style="list-style-type: none"> • međuljudskog nasilja • maltretiranja
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda od ponižavajućeg postupanja • Pravo na dostojanstvo • Pravo na zaštitu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja i razumevanja uzroka i posledica nasilničkog ponašanja • Razvoj veština za suočavanje sa problemom • Stvaranje empatije sa žrtvama nasilničkog ponašanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije scena koje će se igrati (jedna scena po grupi) • Jedna kopija lista sa „stvarnim pričama“ • Prostor za izvođenje igre uloga

Instrukcije

1. Predstavite aktivnost. Objasnite da će učesnici raditi u manjim grupama i da će raditi kratku igru uloga na temu maltretiranja.
2. Potrudite se, kroz kratku vežbu kreativnog razmišljanja na temu „Šta je maltretiranje?“, da svi prisutni znaju šta je maltretiranje, koji su njegovi različiti oblici, i da se može desiti u bilo kojoj školi, na bilo kojem fakultetu, u klubu, organizaciji ili na radnom mestu.
3. Podelite učesnike u 3 podgrupe i svakoj od njih dajte po jedan scenario. Dajte im 15 minuta da vežbaju i pripreme svoju igru uloga.
4. Kada budu spremni, pozovite svaku od grupa da jedna za drugom prikažu svoje scene.
5. Nemojte komentarisati dok sve grupe ne završe. Tek tada svi zajedno pređite na diskusiju.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom igre uloga.

- Gde su grupe nabavile materijal za svoje scene? Da li iz priča ili filmova o maltretiranju ili iz iskustva?
- Da li su scene bile realistične?
- U sceni 1, koje konstruktivne stvari su ljudi rekli koje su pomogle u toj situaciji, a koje su otežavale situaciju?
- U sceni 2, da li je bilo lako iskreno razgovarati sa prijateljem koji je takođe nasilnik. Uopšteno, koje tehnike ostavljaju pozitivan, a koje taktike imaju negativan efekat?
- U sceni 3 – da li je bilo lako iskreno razgovarati sa prijateljem koji je žrtva maltretiranja? Koji je najlakši način za pronalaženje rešenja koja su prihvatljiva za žrtvu?

Sada zamolite tri dobrovoljca da pročitaju tri „stvarne priče“. Pitajte za opšte komentare o slučajevima, a zatim nastavite da razgovarate o uzrocima maltretiranja, kako se odnositi prema tom problemu i koja prava su uključena.

- Šta mislite, kakav je osećaj biti maltretiran?
- Da li je osoba koja je žrtva maltretiranja odgovorna za to?
- Zašto nasilnici vrše nasilje nad drugima? Na primer, da li nasilnici pokušavaju nešto da dokažu time što zlostavljaju druge?
- Da li je maltretiranje vrsta nasilja?
- Da li je maltretiranje pokazivanje moći?
- Da li je maltretiranje neizbežno?
- Ako si prijatelj nekoga ko je žrtva maltretiranja, treba li o tome da obavestiš nadležne organe, iako ti je prijatelj priznao problem u poverenju?
- Koje su najčešće predrasude o ljudima koji su žrtve maltretiranja?
- Ko je odgovoran za kontrolu problema maltretiranja?
- Šta biste uradili da ste vi osoba koju maltretiraju?
- Šta treba raditi sa nasilnicima? Kako mogu naučiti da prestanu da maltretiraju? Treba li ih kazniti?
- Koja ljudska prava su obrađena u različitim pričama o slučajevima?

Saveti za facilitatore

Maltretiranje može biti direktno ili indirektno. Direktno maltretiranje označava ponašanje koje uključuje nazivanje pogrdnim imenima, zadirkivanje, guranje ili povlačenje, udaranje ili napadanje, otimanje stvari i razbacivanje stvari koje žrtva poseduje, prisiljavanje nekoga da preda svoje vrednosti ili stvari, i napadanje nekoga zbog toga što je drugačije religije, boje kože, zbog invaliditeta ili navika. Indirektno maltretiranje podrazumeva ponašanje koje uključuje širenje glasina sa namerom da žrtva bude društveno izolovana. Ovakva ponašanja su najčešće inicirana od jedne ili više osoba protiv jedne ili više određenih žrtava. I u direktnom i indirektnom maltretiranju, osnovna komponenta koja se javlja je fizičko ili psihičko zastrašivanje koje se javlja sistematski tokom vremena i dovodi do stvaranja trajnog modela zlostavljanja i zloupotrebe.

Ako radite sa mladima na terenu ili u klubu, na fakultetu ili nekom od sličnih radnih mesta, možda želite da prilagodite ove scene kako bi odgovarale određenoj situaciji. Pazite dobro na mlade ljude iz vaše grupe i na bilo kakva lična iskustva maltretiranja. Formirajte grupe i prema tome podelite scenarije.

Varijacije

Umesto igranja uloga, tri grupe mogu da analiziraju svaki scenario i objasne kako će rešiti problem.

Možete izabrati da se koncentrišete na jednu od scena i date svakoj grupi isti scenario za rad. Tako će svaka grupa predstaviti svoju verziju priče sa svojim drugačijim mogućim rešenjima i alternativama. Prednost je u tome što bi trebalo da steknete bolji uvid u probleme i da dobijete više rešenja problema.

Ako vam nedostaje vremena ili nemate prostora za igru uloga, možete koristiti prave priče kao slučajeve za diskusiju u manjim grupama. Zamolite učesnike da razmisle o situacijama i da predlože moguća konkretna rešenja i alternative, i da razmotre šta bi uradili da su oni osoba koja trpi nasilje?

Predlozi za prateće aktivnosti

Saznajte da li postoje bilo kakvi lokalni programi kojima se obučavaju vršnjački edukatori (mladi volonteri) za posredovanje u sukobu. Pozovite nekoga iz tog programa i zamolite ga da razgovara sa grupom. Razmotrite mogućnost za uspostavljanje sistema vršnjaka posrednika u vašoj školi, na fakultetu ili u klubu.

KLJUČNI DATUM

4. jun

Međunarodni dan dece nevinih žrtava agresije

Ako ste zainteresovani za primere dobre prakse vršnjačke edukacije, pogledajte „The peacemaker project in Offenbach, Germany, an example for peer mediation in schools“ (Projekat mirovnjaka u Ofenbahu, Nemačka, primer vršnjačke medijacije u školama), odeljak 5.1 u priručniku Domino.

Ako želite da saznate više o nasilju na internetu, onda pogledajte aktivnost „Moj život nije šou“ na strani 232. Kao alternativnu aktivnost, vaša grupa će možda želeti da razvije politiku protiv maltretiranja u svojoj školi ili organizaciji. Metoda opisana u aktivnosti „Reakcije na rasizam“ na strani 254 za razvoj antisističke politike prikladna je i za razvoj politike protiv maltretiranja.

U odeljku 4 priručnika Domino pod nazivom „Priče mladih ljudi“ možete pročitati Gaborovu priču o tome kako su ga maltretirali u školi jer je bio Jevrej. Možete je iskoristiti da započnete diskusiju o antisemitizmu ili da postavite pitanje: „Šta biste uradili u ovoj situaciji?“

Ideje za preduzimanje akcije

Pronađite grupu ili organizaciju koja se u vašoj zemlji bori protiv maltretiranja i ponudite svoju pomoć.

Ako imate naročito kreativnu grupu, predložite im da sami napišu svoje sopstvene scenarije i da ih zatim prikažu drugima.

Članovi grupe takođe mogu da vode ili organizuju debate u školama ili u zajednicama na temu maltretiranja.

Zajedno s prijateljem organizujte grupu u vašoj školi ili zajednici koja će pružati podršku mladima koji su žrtve maltretiranja.

Dodatne informacije

Nasilnici ponekad ne shvataju koliko se neko loše osoba zbog njih. Možda misle da samo zadirkuju nekoga ili da se šale sa njima, a da je to samo „dobra zabava“! Možda je tako počelo, ali nakon nekoliko dana ili nedelja počelo je da smeta osobi kojoj se rugaju. Ponekad nasilnici misle da zadirkivanje drugih čini da izgledaju zanimljivije. Možda su ljubomorni na nekoga ili na nečiji izgled. Možda su navikli da dobijaju mnogo pažnje i ako im neko to oduzme, onda im se to ne sviđa, pa povređuju drugu osobu. Često nasilnicima nedostaju društvene veštine i ne znaju kako da budu dobar prijatelj. Nasilnici mogu imati probleme kod kuće; kada su ljudi svedoci nasilja ili ljudi koji se loše ponašaju jedni prema drugima kod kuće, oni kopiraju ono što vide. Osećaju se loše zbog nečega i žele da povrede druge ljude kako bi se i oni osećali loše. Telesno kažnjavanje takođe može dovesti do maltretiranja jer uči decu da je nasilje prihvatljiva i prikladna strategija za rešavanje sukoba ili navođenje drugih ljudi da rade ono što oni žele. O kampanji Saveta Evrope za zaustavljanje batina možete pročitati ovde: www.coe.int „Abolishing corporal punishment of children, questions and answers“.

Nasilnicima je potrebna pomoć; moraju da razumeju razloge zbog kojih maltretiraju i da nauče kako da promene svoje ponašanje, posebno kako da upravljaju svojim osećanjima na način koji ne povređuje druge ljude i kako da budu asertivni kako bi dobili ono što žele. Uključivanje u praktične aktivnosti u okviru kojih mogu da pronađu nova interesovanja koja će ih udaljiti od maltretiranja i u okviru kojih mogu da pokažu svoje talente pomoći će im da razviju samopouzdanje i da o sebi razmišljaju kao o nekome ko je dobra osoba koja ne povređuje druge ljude.

Za više informacija pogledajte: www.bullying.co.uk, www.bullying.org, www.bullyonline.org ili ukucajte „maltretiranje“ u svoj pretraživač.

Izvori

www.bullying.co.uk
www.bullying.org
www.bullyonline.org
www.bullybusters.org.uk
www.kidshealth.org
www.teenhelp.org
www.breaktheabusecycle.com
www.bullying.com

Prpratni sadržaji

Scenarij za igru uloga

Scenarij 1

Učenik se obraća nadležnim organima i pokušava da im objasni da je jedan od njegovih drugova iz razreda žrtva maltretiranja. Direktor škole je tradicionalan i autoritaran. On smatra da su standardi opali i da je danas uobičajeno loše ponašanje mladih. Razredni starešina ne želi da preuzme odgovornost za situaciju. Ostali nastavnici potcenjuju problem i ne prepoznaju nasilničko ponašanje kao problem. Predstavnik lokalnog organa za socijalnu zaštitu je zabrinut, ali pretrpan poslom da bi u ovom trenutku imao vremena za intervenciju.

Scenarij 2

Grupa učenika pokušava da razgovara sa prijateljem koji maltretira mlađeg učenika.

Scenarij 3

Različiti učenici su se okupili i razgovaraju o prijatelju kojeg maltretira grupa starijih učenika. Oni žele da pomognu svom prijatelju i analiziraju sva moguća rešenja kako bi pomogli.

Istinite priče

Priča 1

„Imam 12 godina i mrzim da idem u školu zato što me niko ne voli. Postoji jedna grupa dece koja me nazivaju pogrdnim imenima kad god mogu. Kažu da sam ružna i debela i da bi moji roditelji trebalo da me se stide. Moja najbolja prijateljica je prestala da priča sa mnom i sad se čak sprijateljila sa nekom decom iz ove grupe. Mrzim je. Osećam se tako usamljeno i plašim se da je to što kažu za moje roditelje tačno.“

Rosanna

Priča 2

„Krenula sam u novu školu ove godine i od samog početka osećam da me neke devojke čudno gledaju. Tada sam shvatila da su ljubomorne zato što se većina momaka prijateljski ponaša prema meni. Sada sam počela da nalazim preteće poruke na vratima mog ormarića. Takođe primam uznemiravajuće telefonske pozive kod kuće. Čak su mi nekoliko puta ukrali knjige. Prošle nedelje sam otišla u toalet i tri devojke su me pratile unutra. Derale su se na mene, pretile mi nožem i rekle su mi da treba da idem u drugu školu. Nazvale su me kurvom. Ne mogu više ovo da podnesem. Strah me je i ljuta sam. Pokušala sam da razgovaram sa direktorkom, ali ona zapravo i nije saslušala moj problem. Ne znam šta da radim.“

Lisbeth

Priča 3

„Moj najbolji prijatelj mi je rekao da ga uznemiravaju drugi učenici iz naše škole. Kako sam mu hteo pomoći, odlučio sam da odem i razgovaram s njima, ali nakon toga su počeli i meni da rade iste stvari. Sad obojica trpimo maltretiranje: ismevaju nas, postavljaju smicalice i prete nam da će nas prebiti. Obojica smo odlučili da ćutimo, jer se plašimo da će se situacija pogoršati ako nekome kažemo.“

Andrey

Rodna pitanja

Mir i nasilje

Zdravlje

Nivo 3

6–30 (manje grupe 2–6)

120 minuta

Unutrašnji poslovi

Policija uvek dođe previše kasno – ako uopšte i dođe.

Tracy Chapman

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Mir i nasilje • Zdravlje
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	6–30 (manje grupe 2–6)
Vreme	120 minuta
Pregled	Učesnici diskutuju o studiji slučaja kako bi analizirali uzroke i načine za sprečavanje različitih vrsta nasilja u porodici.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja • Pravo na jednakost pred zakonom
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produbljanje svesti o različitim oblicima nasilja u porodici • Razvoj veština diskutowanja i analize kršenja ljudskih prava • Promovisanje empatije i samopouzdanja za zalaganje protiv nasilja u porodici
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Veliki listovi papira ili tabla i olovke za kreativno razmišljanje i rad u grupi. • Izaberite jednu ili više studija slučajeva ili napišite svoju. Napravite dovoljno kopija da bude po jedna za učesnika. • Kopije „Smernica za grupne diskusije” (po jedna za svaku manju grupu)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Stupite u kontakt sa organizacijama koje pružaju podršku žrtvama nasilja u porodici u vašoj državi ili zajednici. • Pažljivo razmotrite pitanja koja se tiču nasilja u porodici koja želite da analizirate tokom aktivnosti, i budite spremni da pomognete učesnicima ako se pokaže da je predmetno pitanje previše lično za njih.

Instrukcije

1. Uvedite temu tako što ćete uraditi vežbu kreativnog razmišljanja na temu „najčešćih oblika nasilja u našem kraju”. Zapišite sve što učesnici kažu, ali nemojte ništa diskutovati u ovoj fazi. Ostavite flipčart ili tablu gde svi mogu da je vide.
2. Zamolite učesnike da se okupe u manje grupe od dve do šest osoba po grupi. Treba da ih bude najmanje tri grupe.
3. Podelite kopije studija slučaja i kopije „Smernica za grupnu diskusiju”.
4. Dajte učesnicima pet minuta da pročitaju studije slučaja. Naglasite da njihova diskusija treba da bude usmerena na ove studije slučaja. Učesnici moraju da budu svesni da diskusija o pitanjima nasilja u porodici može da bude veoma lična i da niko ne sme da oseća pritisak da kaže više nego što želi.
5. Dajte učesnicima jedan sat za rad u grupi.
6. Na kraju, okupite se svi u veliku grupu i predite na debriefing i evaluaciju.

25. novembar
Međunarodni dan
eliminacije nasilja
nad ženama

Debriefing i evaluacija

Počnite sa kratkim pregledom o tome kako je prošao rad u grupi. Da li su se događaji iz studija slučaja mogli desiti u vašem gradu? Koliko su pitanja bila relevantna? Ako su različite grupe radile različite studije slučaja, pustite da grupe daju povratne informacije o njihovim analizama različitih zločina. Zatim nastavite razgovor o značaju u vašim životima:

- Koliko je porodično nasilje često u vašoj zajednici i u vašoj državi uopšte?
- Koja su ljudska prava u pitanju?
- Koji su uzroci nasilja u porodici?
- Zašto ima više slučajeva da su muškarci nasilni prema ženama, nego da su žene nasilne prema muškarcima?
- Kako se nasilje u porodici može zaustaviti? Šta mogu/treba da urade:
 - javne vlasti?
 - lokalna zajednica?
 - uključeni pojedinci?
 - prijatelji i komšije?
- Razmislite o različitim oblicima nasilja o kojima je bilo reči. Ponovo pogledajte početnu listu za kreativno razmišljanje. Ima li još tačaka koje se mogu dodati na listu?

Pitajte da li bi neko želeo da nastavi da radi na problemima koji su proizašli i razgovarajte o tome kako bi oni želeli da nastave rad ili da preduzmu mere.

Saveti za facilitatore

Nasilje i zlostavljanje u porodici ne diskriminišu. Ono se dešava među heteroseksualnim parovima i u istopolnim partnerstvima. Javlja se u svim starosnim i etničkim grupama i na svim ekonomskim nivoima. Takođe, iako su žene češće žrtve, muškarci takođe trpe zlostavljanje – posebno verbalno i emocionalno. Zlostavljanje u porodici, takođe poznato kao supružničko zlostavljanje, dešava se kada jedna osoba u intimnoj vezi ili braku pokušava da dominira i kontroliše drugu osobu. Zlostavljanje u porodici koje uključuje fizičko nasilje naziva se nasilje u porodici.

Aktivnost se zove „Unutrašnji poslovi” zato što se veći deo nasilja u porodici vrši nad ženama i javlja se u kući. Međutim, ponekad se, iako retko, dešava da je nasilnik žena; zato smo dodali i Hansovu priču.

Kada razmatrate ovu aktivnost, budite svesni potrebe za osetljivošću i anonimnošću/privatnošću (neki učesnici mogu imati lična iskustva nasilja u porodici kod kuće ili u porodici). Jasno dajte do znanja da niko ne treba da oseća pritisak da otkrije više nego što želi. Budite slobodni da promenite neke detalje ili da zamenite druge studije slučaja kako biste zadovoljili potrebe učesnika.

Muški učesnici mogu burno da reaguju na aktivnost ili na neke od diskusija. Važno je imati na umu da nije svrha da se muškarci ili dečaci osećaju krivim za ono što drugi muškarci rade. Ipak, neki tvrde da su muškarci deo ugnjetavačkog patrijarhalnog sistema i da stoga igraju ulogu u njemu, što predstavlja tezu koja može da dovede do zanimljivih diskusija. U ovom kontekstu može takođe biti interesantno istražiti posledice nasilja muškaraca nad ženama za same muškarce, direktno ili indirektno.

Možete završiti sesiju sa minutom ćutanja za žrtve nasilja u porodici. Ovo je moćan način da se završi sesija i da se promovise empatija i solidarnost.

Varijacije

Neki iz grupe mogu da počnu da glume jednu od scena; ostali su publika. Facilitator prekida igru u intervalima i poziva posmatrača da predlože alternativna ponašanja koja bi mogla da promene situaciju i dovedu do pozitivnog ishoda.

Predlozi za prateće aktivnosti

Grupa može da stupi u kontakt sa lokalnom policijom i sazna šta oni rade kada prime pozive za pomoć u slučaju nasilja u porodici. Druga mogućnost je da se stupi u kontakt sa najbližom organizacijom ili centrom za pomoć ženama i da se pozove govornik da predstavi činjenice i brojke o situaciji u njihovoj lokalnoj zajednici.

Još jedna skoro tabu tema u mnogim zemljama je seksualnost – a naročito homoseksualnost. Ako grupa želi da istraži ove probleme, mogu da pogledaju aktivnost „Hajde da pričamo o seksu“ na strani 211.

Ideje za preduzimanje akcije

Stupite u kontakt sa lokalnim izbegličkim centrom za žene ili informativnim centrom ili organizacijom koja se bavi pravima žena i saznajte koje su njihove potrebe i kako im možete pomoći.

Dodatne informacije

Iako žene mogu da budu nasilnici i zlostavljanje u istopolnim vezama počinje postepeno da dobija priznanje, dokazi pokazuju da su u velikom broju slučajeva upravo žene i devojke žrtve zlostavljanja od strane muškaraca. Iz tog razloga je Generalna skupština Ujedinjenih nacija 1993. godine usvojila Deklaraciju o eliminaciji nasilja nad ženama (CEDAW). Ona definiše nasilje nad ženama kao „svaki čin rodno zasnovanog nasilja koji ima za posledicu, ili je verovatno da će dovesti do fizičke, seksualne ili psihičke povrede ili patnje za žene, uključujući pretnje, prinudu ili proizvoljno lišavanje slobode, u javnoj ili privatnoj sferi“. Ona obuhvata, ali nije ograničena na „fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje se dešava u porodici, uključujući batinanje, seksualno zlostavljanje ženske dece u domaćinstvu, nasilje u vezi sa mirazom, silovanje u braku, sakaćenje ženskih genitalija i druge tradicionalne prakse štetne za žene; vanbračno nasilje i nasilje u vezi sa eksploatacijom; fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje se dešava u široj zajednici, uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na poslu, u obrazovnim institucijama i drugde; trgovina ženama i prisilna prostitucija; i fizičko, seksualno i psihičko nasilje počinjeno ili odobravano od strane države, gde god da se dešava“.

Za informacije o CEDAW, pogledajte Poglavlje 5 o Rodnim pitanjima na www.coe.int/compass.

Nasilje nad ženama kroz životni ciklus

Faza	Vrste nasilja
Pre rođenja	Izbor abortusa na osnovu pola deteta; uticaj udaranja u toku trudnoće na ishod rođenja
Doba dojenčeta	Ubijanje ženske dece; fizičko, seksualno i psihičko zlostavljanje
Detinjstvo	Stupanje dece u brak; sakaćenje ženskih genitalija; fizičko, seksualno i psihičko zlostavljanje, incest; dečija prostitucija i pornografija
Adolescencija i odraslo doba	Nasilje tokom izlazaka i udvaranja (npr. bacanje kiseline i silovanje na sastancima); ekonomski uslovljen seks (npr. devojčice školskog uzrasta imaju seks sa „sponzorima“ u zamenu za „školarinu“); incest; seksualno zlostavljanje na radnom mestu; silovanje; seksualno uznemiravanje; prisilna prostitucija i pornografija; trgovina ženama; nasilje među partnerima; bračno silovanje; zlostavljanje i ubistva zbog miraza; ubistvo partnera; psihološko zlostavljanje; zlostavljanje žena sa invaliditetom; prisilna trudnoća
Starost	Prisilno „samoubistvo“ ili ubistvo udovica iz ekonomskih razloga; seksualno, fizičko i psihološko zlostavljanje

Izvor: Informator o nasilju nad ženama – Svetska zdravstvena organizacija, 1997.

Nasilje u porodici

Kršenje ljudskih prava žena nije nešto što se dešava samo u ratu. To je nešto što se pre svega dešava kod kuće. „Privatna priroda ovog nasilja je upravo ono što je uvek činilo i još uvek čini intervenciju i akciju toliko teškim.“¹

Istraživanja dosledno pokazuju da je veća verovatnoća da će žena biti povređena, silovana ili ubijena od strane trenutnog ili bivšeg partnera nego od strane bilo koje druge osobe². Nasilje u porodici pogađa ne samo žene, već i decu, sa posebno visokom učestalošću među devojkama i mladim ženama.

Izložba „Tihi svedok“

Ova aktivnost je inspirisana izložbom o nasilju u porodici i ubistvu žena, koju je u Evropski omladinski centar u Budimpešti donelo Udruženje za ženska prava NANE (Budimpešta, Mađarska), uključujući i priče o Eszter i Kati. Ova izložba je imala za cilj podizanje svesti javnosti o razmerama i brutalnosti porodičnog nasilja i ubistava kroz priče o ubijenim ženama, „nemim svedocima“.

Organizovanje izložbe „Tihi svedoci“ može biti veoma praktičan i efikasan način za bavljenje nasiljem u porodici u vašoj zajednici, u vašem gradu ili u vašem regionu. Postoje knjige o tome kako napraviti svedoke i kako organizovati izložbu, uključujući i knjigu „Results“ (Rezultati) koja govori o prvim godinama kampanje u SAD i navodi pregršt priča koje bi se mogle koristiti kao primeri. Adresa veb-stranice je www.silentwitness.net. Takođe sadrži dugu listu međunarodnih kontakata koji već imaju takve izložbe.

Prvi evropski zakon posebno posvećen rodno zasnovanom nasilju.

Organski akt o integrisanim merama zaštite od rodno zasnovanog nasilja. Španija je 22. decembra 2004. godine usvojila zakon koji predviđa osnivanje specijalnih sudova i integralnih centara za rehabilitaciju, poboljšanu pomoć žrtvama i niz postupaka u cilju zaštite ugroženih žena.

Specijalni izvestilac UN o nasilju nad ženama

U junu 2009. godine UN su osnovale kancelariju specijalnog izvestioca za nasilje nad ženama. Prva specijalna izvestiteljka Rashida Manjoo je 2010. godine izradila prvi tematski izveštaj podnet Savetu za ljudska prava o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posledicama. Pogledajte izveštaj na www2.ohchr.org.

Dodatni resursi na Internetu

- www.wave-network.org Evropski informativni centar protiv nasilja ima bazu podataka organizacija za pomoć ženama širom Evrope.
- www.ewlcentreonviolence.org jeste veb-stranica Evropskog ženskog lobi centra posvećenog nasilju nad ženama. Na njoj se mogu naći opsežne informacije o NNŽ (nasilju nad ženama), uključujući izveštaje različitih zemalja.
- www.whiteribbon.ca Kampanja „White Ribbon“ (Bela traka) jeste „najveći napor muškaraca koji rade na okončanju nasilja muškaraca nad ženama“.
- www.europrofem.org EuroPRO-Fem, Evropska pro-feministička muška mreža, je mreža organizacija i projekata muškaraca koji se bave muškom dominacijom, nasiljem i ugnjetavanjem žena.
- www.hotpeachpages.net Međunarodni direktorijum agencija za nasilje u porodici sadrži informacije o svakoj zemlji na svetu.
- www.unifem.org Sajt Razvojnog fonda UN za žene je koristan sajt za informacije o rodnim pitanjima i nasilju nad ženama.

Napomena:

Slučajeve Kati i Eszter je prijavila Morvai Krisztina u *Terror a családban – A feleségbántalmazás és a jog (Teror u porodici – prebijanje supruga i zakon)*, Kossuth Kiadó, Budimpešta 1998.

Propratni sadržaji

Studija slučaja 1 – Eszter

Počeo je svađu sa svojom ženom, kriveći je da nije oprala veš, skuvala jelo i uradila druge kućne poslove. Istovremeno ju je tukao, udario ju je u glavu i lice golim rukama. Iščupao joj je punu šaku kose i udario je čizmama. Zatim joj je strgao gornji deo odeće i bacio je na krevet sa namerom da nastavi da je tuče.

Sve ovo se desilo pred njihovom osmogodišnjom ćerkom koja ga je molila da prestane. Onda je prestao. Bacio je Eszter sa kreveta i zaspao.

Eszter je te noći umrla.

Studija slučaja 2 – Kati

Kati je pokušala da pobegne od svog verenika, koji je postajao sve više nasilan. Iznajmila je stan u drugom gradu, ali je on nastavio da je zove i uznemirava. Katino mentalno stanje se pogoršavalo.

Jednog dana, verenik ju je sačekao posle posla da je natera da mu se vrati. Odveo je u obližnju šumu, gde je pokušao da je zadavi njenim džemperom. Sledećeg dana Kati je rekla svojim kolegama s posla da se plaši da će je on jednog dana zadaviti i ubiti.

Četiri dana kasnije verenik je popio nekoliko pića. Ponovo ju je sačekao posle posla i kada je izašla počeo je da je tuče. Uveče je odlučio da odu u posetu rodbini. Na putu su nekoliko puta zaustavljali automobil. Videvši u kakvom je stanju, Kati se složila da ima seks sa njim, ali on je bio previše pijan.

Kati je rekla svom vereniku da nije više zainteresovana za njega. To ga je jako razljutilo. Zgrabio je kožni kaiš i zadavio je.

Zatim je odveo njeno mrtvo telo u jarak i prekrio ga sa tri grane drveta.

Studija slučaja 3 – Maria

Marija je imala 70 godina. Njen muž je umro pre 10 godina, a ona je živela u maloj kući sa svojim sinom Filipom od 40 godina. Njen sin je bio nezaposlen i ponekad je mnogo pio. Maria je znala da je krao novac iz njene torbe, ali najčešće nije ništa rekla jer nije želela da stvara probleme. Kada je bio pijan, Filip je znao da bude veoma nasilan i ponekad je Maria morala da se zatvori u svoju sobu da bi pobegla od njega.

Jednog dana, Filip je došao kući potpuno pijan i bio je uznemiren jer večera nije bila gotova. Kada mu je Maria rekla da nije napravila ništa jer je umorna i bolesna, počeo je da razbija stvari u sobi. Maria nije imala vremena ni snage da pobegne i njen sin je bacio stolicu na nju. Maria je pokušala da se zaštiti, ali je pala i udarila glavu. Stigao je komšija, ali je bilo suviše kasno. Maria je umrla u komi pre nego što je stigla do bolnice.

Studija slučaja 4 – Leandro

Leandro je imao 8 godina. Živeo je u malom stanu zajedno sa svojom mlađom sestrom od tri godine, majkom i njenim dečkom Janom. Leandro nikada nije poznao svog oca. Voleo je da ide u školu, ali nije voleo Jana. Zapravo, Jan je znao da bude nasilan i ponekad je tukao Leandra. Leandro se zaista plašio Jana, nije mogao da spava i izgubio je apetit. Leandrova učiteljica je to primetila i želela je da upozna roditelje jer je osećala da Leandro ne ide onako kako bi trebalo, teško se koncentrisao i ponekad je znao da bude nasilan prema svojim prijateljima. Majka je posetila učiteljicu, ali nije rekla ništa o situaciji kod kuće. Kada se vratila kući, rekla je Janu šta je učiteljica rekla. Jan se jako iznervirao i ponovo je pretukao Leandra; ovog puta mu je slomio ruku. Majka je u bolnici lagala i kaže da je Leandro pao.

Studija slučaja 5 – Banaz

Banaz je nekoliko puta pokušala da upozori policiju da joj je život u opasnosti. U decembru 2005. godine otac ju je napao i pokušao da je ubije. Jako se uplašila i otišla u policiju. Međutim, njenu izjavu istražni službenici nisu shvatili dovoljno ozbiljno.

Banaz je pobjegla, ali se kasnije vratila porodici i pokušala da nastavi vezu sa dečkom, u tajnosti, ali otac je oboma pretio smrću ako nastave da se viđaju. Banaz je pozvana da ostane u sigurnoj kući, ali je verovala da će biti bezbedna kod kuće jer je njena majka bila tamo.

Banaz je nestala 24. januara, a njeno raspadnuto telo otkriveno je u koferu zakopanom u bašti tri meseca kasnije. Na suđenju su njen otac i stric rekli da su naručili ubistvo jer su verovali da je osramotila porodicu time što se zaljubila u čoveka kojeg porodica nije odobravalala. Banaz je imala samo 20 godina.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/6722699.stm>; 11. jun 2007.

Studija slučaja 6 – Amira

Amira je imala četiri godine kada je njena porodica pobjegla iz ratom razorene Somalije i nastanila se u gradu u Evropi, gde je njen život u ranom detinjstvu izgledao nemerljivo bolji.

Onda je jednog jutra, kada je imala jedanaest godina, Amirina majka predložila da posete njenu tetku, kako bi se Amira igrala sa svojom rođakom, koja je bila njenih godina. Ono što Amira nije znala je da su njena majka i tetka tajno dogovorile da „rezač“ dođe iz Mogadiša kako bi obrezao njihove ćerke. Verovala su da je to neophodno, inače devojke nikada neće naći muževe.

Iznenada su njena majka i tetka zgrabile Amiru. „Držale su me, a onda je žena koju nikada ranije nisam srela počela da me seče. Vrištala sam, a tetka mi je čvrsto stavila ruku na usta“, kaže ona. „Obećaj da niko nikada neće saznati da sam pričala s tobom“, molila je Amira, „ako ljudi u mojoj zajednici saznaju, reći će da sam ih izdala i moraću da pobeegnem. A u svakom slučaju, ne želim da moji roditelji budu poslani u zatvor.“

Prilagođeno sa <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-505796> 3. januar 2008. i www.fgmnetwork.org

Studija slučaja 7 – Denise

„Ja sam žrtva incesta; otac me silovao kada sam imala petnaest godina. Nije to bio prvi put niti poslednji. Međutim, ovog puta sam ostala trudna.“

Jedne noći mi je jako pozlilo i roditelji su me odveli u bolnicu. Doktor u hitnoj pomoći je otkrio da sam, uz veoma težak slučaj gripa, bila trudna 19 nedelja. Doktor me je obavestio da sam trudna i pitao me šta želim. Uprkos bolu i krivici koje sam osećala, odbila sam abortus. Moj otac je nekontrolisano pobesneo i zahtevao je da pristanem. Doktor je to odbio zbog moje želje.

Moj otac je zahtevao da se nađe neko da uradi abortus i za sat vremena je neki čovek stigao u bolnicu. Pokušala sam da siđem sa stola za pregled, ali je zamolio tri medicinske sestre da me drže dok me je vezao za krevet i ubrizgao mi lek za opuštanje mišića kako se ne bih opirala. Nastavila sam da vrištim da ne želim abortus. Rekao mi je: „Umukni i prestani da vičeš!“ Na kraju sam stavljena pod opštu anesteziju.“

Prilagođeno sa www.humanlife.org

Studija slučaja 8 – Hans

Antonia je godinama uznemiravala i ugnjetavala svog muža Hansa. Jednom je Antonia rekla da želi da ga pregazi autom. Drugom prilikom ga je lažno optužila za zlostavljanje njene dece. Pisma koja optužuju Hansa za pedofiliju pojavila su se u poštanskim sandučićima komšija. Policija nije poverovala u optužbe, ali je sumnjala da Antonia ima veze sa pismima.

Pre tri godine su se razišli, a godinu dana kasnije razveli.

Pre nekoliko meseci, Antonia je pratila Hansa kući s posla i bacila na njega upaljeni ukras napunjen kerozinom. Ukras se nije zapalio, ali su detektivi kasnije pronašli kerozin na vratima i zidovima.

Jednog dana Hans je šetao svog psa kada je žena pritrčala do njega. Začuo se prasak. Vrisnuo je i pojurio prema svom stanu i ušao unutra dok je žena išla za njim. Policija i lekari hitne pomoći pronašli su ga kako umire na podu svoje trpezarije. Lekari nisu uspeli da ga spasu; metak mu je ušao u desno rame i uništio pluća, zaglavivši se u aorti.

Prilagođeno sa: <http://www.seattlepi.com>

Smernice za grupnu diskusiju**I – Analiza zločina (20 minuta)**

1. Šta mislite o zločinu koji je prijavljen?
2. Gde se mogao desiti ovakav zločin? Može li to biti u vašem kraju?
3. Zašto se zločin desio?
4. Da li postoji nešto što bi moglo opravdati takav zločin?
5. Kako se žrtva mogla odbraniti?

II – Prenos u društvenu stvarnost (40 minuta)

6. Da li znate ili ste čuli za neki slučaj nasilja u porodici u poslednje vreme?
7. Koji oblici nasilju u porodici postoje u našem društvu?
8. Šta žrtve mogu da urade ako im je potrebna pomoć?
9. Da li policija treba da interveniše ako saznaju za nasilje? Da li se takva intervencija može smatrati kao mešanje u privatne stvari i kao kršenje ljudskih prava?
10. Kakvu moć ima žrtva u takvim situacijama? Kakvu moć imaju počinioci?
11. Da li znate za slučaj porodičnog nasilja u kojem je žrtva muškarac?
12. Navedite neke od uzroka nasilja u porodici.
13. Kako se nasilje u porodici može sprečiti i zaustaviti?
14. Šta mogu/treba da urade:
 - a. Lokalni nadležni organi?
 - b. Lokalna zajednica?
 - c. Uključene osobe?
 - d. prijatelji i komšije?

Dosta!

Jedino što učimo iz istorije je da iz istorije ništa ne učimo.

Hegel

Pregled	U ovoj aktivnosti učesnici gledaju na istorijski progon Roma kroz objektiv ljudskih prava i planiraju akcioni projekat za podizanje svesti o Romima žrtvama Holokausta.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na zaštitu od diskriminacije • Pravo na život • Pravo na slobodu kretanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Svest o progona Roma tokom Holokausta • Praktična primena veštine biranja, planiranja i sprovođenja javnih aktivnosti • Razvoj osećaja za ljudsko dostojanstvo i osećaja pravde
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Flipchart i marker • Kopije prpratnog sadržaja "Kratka istorija progona Roma" • Za Deo 2.: Prilikom izbora i planiranja akcije, može biti korisno imati pristup Internetu ili štampanim referentnim materijalima. • Kopije primera dijagrama toka akcionog projekta u poglavlju 3 (kao opcija)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnite grupi pre sesije da planirate da diskutujete o Holokaustu, i zasebno porazgovarajte sa onima za koje će ova aktivnosti verovatno biti teška. • Napravite kopije prpratnog sadržaja, po jedna kopija za svaku manju grupu. • Konsultujte Compass poglavlje 3 o "Preduzimanju akcije".

Instrukcije

Deo 1.: Priprema grupe (90 minuta)

1. Zamolite učesnike da formiraju manje grupe od dve do tri osobe koje dele isti osećaj identiteta. Podela može da se zasniva na njihovom etničkom ili nacionalnom poreklu ili na drugim aspektima identiteta koji su značajni za učesnike. Dajte im nekoliko minuta da podele svoja osećanja o ovom identitetu u manjim grupama.
2. Podelite propratni sadržaj „Vrlo kratka istorija progona Roma“. Zamolite grupe da pročitaju propratni sadržaj, da utvrde koja ljudska prava su predmet aktivnosti opisanih na vremenskoj liniji i da ih zapišu.
3. Sada zamolite manje grupe da se spoje, podele svoje odgovore i potom odgovore na sledeća pitanja:
 - Kako je ograničavanje određenih prava u početku dovelo do većih ograničenja i, konačno, do kršenja prava na život?
 - Kako biste se osećali da su „vaši“ ljudi bili predmet ovakvog postupanja u nekom trenutku u novijoj istoriji? (Zamolite učesnike da se koncentrišu na grupu koju su izabrali u tački 1)
4. Spojte grupe i uradite ispitivanje na osnovu sledećih pitanja:
 - Da li znate da su Romi bili jedna od grupa koje su trpele najveći progon tokom Holokausta?
 - Koje su još grupe bile na meti nacista i njihovih saučesnika u cilju istrebljenja?
 - Da li su ove grupe i u vašoj državi trpele progon? Kako?
 - Da li je bilo teško prepoznati prava na koja se aktivnosti sa vremenske linije odnose?
 - Da li vam je ova aktivnost pomogla da bolje razumete kako kršenja nekih prava mogu da dovedu do daljih kršenja ljudskih prava?
 - Koji je, prema vašem mišljenju, najteži aspekt za zajednicu koja je ovo proživela?
 - Da li biste rekli da su današnji ljudi svesni kako su istorijski progoni uticali na način kako se određene grupe u našem društvu odnose prema većini?

Sećanje

Rat i terorizam

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 4

Bilo koja (manje grupe: 2-3)

60 minuta

- Romi se i dan-danas suočavaju sa diskriminacijom u Evropi. Da li možete da navedete novije primere iz vaše zemlje ili zajednice? Šta mislite, zašto je to tako?
- 5. Pitajte učesnike šta znaju o današnjem položaju Roma u njihovoj zemlji i širom Evrope. Na koja kršenja ljudskih prava oni najčešće nailaze?
- 6. Ispričajte grupi o kampanji Dosta! i predložite im da bi mogli da sprovedu akcioni projekat za podršku kampanji.

Deo 2.: Izbor i planiranje akcionog projekta

Ovaj deo aktivnosti zasnovan je na Poglavlju 3 priručnika Kompas – Preduzimanje akcije – koje možete konsultovati za detaljnije ideje.

1. Objasnite da akcioni projekat koji organizuju ne može imati za cilj da u potpunosti reši probleme prepoznate tokom prethodne sesije, već da treba da pokuša da postigne konkretan i merljiv rezultat koji će biti od koristi za romsku zajednicu.
2. Zamolite učesnike da na flipčartu odrede sve predloge za koje smatraju da bi ih grupa mogla postići. Možda će želeći da raščlane neke od predloga ili da dodaju druge.
3. Razgovarajte o predlozima i dođite do zajedničke odluke o akciji za grupu kao celinu. Koristite dijagram toka akcionog projekta iz Poglavlja 3. Proverite da li:
 - akcija koju su identifikovali doprinosi rešavanju problema
 - je akcija realna, s obzirom na resurse grupe i s obzirom na prepreke na koje mogu da naiđu
 - je „rešenje“ dovoljno konkretno da znaju da li su ga postigli ili ne.
4. Napravite list odluke, tako da svi znaju šta treba da rade i kada.
5. Bacite se na posao!

Deo 3.: Sprovođenje akcionog projekta

Debriefing i evaluacija

Pitanja o aktivnosti:

- Da li ste zadovoljni akcijom u celini? Zašto? Zašto ne?
- Šta mislite o svom doprinosu i radu grupe?
- Šta mislite da su bila glavna dostignuća akcije? Da li se ovo uklapa u ciljeve koje ste na početku postavili?
- Da li mislite da ste mogli nešto da uradite drugačije kako bi akcija bila efikasnija? Molimo da objasnite svoje mišljenje.
- Da li ste napravili neku grešku?
- Šta biste naveli kao glavne „tačke učenja“ ako biste organizovali još jednu akciju (na bilo koju temu)?

Pitanja o procesu učenja:

1. Koji su za vas lično najvažniji rezultati? Da li smatrate da su se vaši pogledi ili stavovi na bilo koji način promenili? Molimo da objasnite svoje mišljenje.
2. Šta vam je bilo najteže u čitavoj aktivnosti, od prve sesije do same akcije?
3. Šta je pružilo najveće zadovoljstvo?
4. Kako mislite da bi bilo moguće nadograđivati ono što ste uradili? Da li imate motivaciju za to?
5. Šta ste naučili o ljudskim pravima kroz ovu aktivnost?
6. Da li je teško voditi kampanju za ljudska prava? Nakon ove vežbe, da li biste se uključili u kampanju za ljudska prava?
7. Da li su prava koja traže Romi „izuzetna“ ili bi se mogla odnositi na druge grupe marginalizovanih i progananih ljudi? Objasnite svoje mišljenje.
8. Zašto je rad na sećanjima važan za obrazovanje o ljudskim pravima?
9. Kako se u vašoj zemlji pristupa obrazovanju o Holokaustu?

Saveti za facilitatore

Trebalo bi da odvojite 90 minuta za prvi deo koji uključuje „pripremu grupe“, 90 minuta za drugi deo za „pripremu za akciju“ i 60 minuta za četvrti deo – debriefing i evaluaciju. Koliko će treći deo, akcioni projekat, trajati, zavisice od preduzete akcije! Različiti delovi se mogu izvoditi uzastopno ili u različite dane.

Postoje brojni elementi koji ovu aktivnost čine složenom, ne samo sa stanovišta organizacije već i sa stanovišta sadržaja.

Moraćete unapred da budete svesni sastava grupe i njihove potencijalne reakcije na aktivnost. Ako neko iz grupe ima rođake koji su bili na meti tokom Holokausta ili koji su bili žrtve drugih sličnih događaja, možda bi bilo dobro da prethodno razgovarate o aktivnosti sa njima kako bi imali mogućnost da se pripreme ili da ne budu prisutni ako se ne osećaju spremnim.

Takođe treba da pristupite svakoj fazi aktivnosti sa osetljivošću i fleksibilnošću, i svakako ne bi trebalo da žurite ni sa jednom diskusijom ako smatrate da je ljudima potrebno više vremena da izraze svoja osećanja. Ako je ovo prvi put da je grupa suočena sa takvim problemima, možda bi bilo efikasnije pokrenuti prvi deo kao punu sesiju od 90 do 120 minuta, a zatim ostaviti neko vreme pre nego što počnete sa delovima 2–4.

U delu 1.1 preporučljivo je da unapred razmislite o tome da li će potencijalno biti nekih poteškoća. U takvim slučajevima možete dati listu kategorija i zamoliti učesnike da se identifikuju sa jednom, na primer kao navijač određenog fudbalskog tima, kao govornik francuskog jezika, kao neko ko uči španski ili kao neko ko voli hip hop, igranje tenisa ili plivanje. Takođe možete zamoliti učesnike da se jednostavno upare kao „muškarci“ i „žene“.

Svrha traženja od učesnika da izaberu identitet koji im je važan jeste da pokušamo da ih navedemo da „osete“ kako bi moglo da izgleda da oni budu meta. Ipak, možda im je i dalje teško da se identifikuju sa problemima Roma zbog jakih predrasuda o Romima. Svakako bi trebalo da se pozabavite ovim, a ako je to slučaj, ostavite dovoljno vremena u Delu 1.3 da učesnici razgovaraju o svojim zabrinutostima. Recite im da se procenjuje da je između 75% i 80% romske populacije u Evropi ubijeno tokom Holokausta, a u nekim zemljama ta cifra iznosi čak 90%. Možete ih zamoliti da zamisle kako bi bilo da izgube 90% svojih ljudi ili 90% ljudi u ovoj grupi: u grupi od 20 ostale bi samo 2 osobe.

Snažno se preporučuje da, ako je ikako moguće, u fazi planiranja i pre same akcije, pokušate da uključite pripadnike romske zajednice. U najmanju ruku, trebalo bi da proverite sa članovima zajednice da li će akcija koju vaša grupa planira biti dobro primljena. Alternativno, obratite se lokalnoj grupi koja radi sa Romima ili ih podržava.

Ako vam nedostaje vremena ili ako je učesnicima teško da razmisle o procesu planiranja, možete koristiti primer dijagrama toka iz Poglavlja 3.

Varijacije

Možete izabrati vremenske linije progona jevrejskog naroda ili drugih grupa koje su trpele progon tokom Holokausta ili možete izabrati potpuno drugačiji genocid ili događaj. Takođe možete izabrati dve vremenske linije progona i uporediti koja prava su prekršena, po kom redosledu su kršena i kako je to uticalo na razvoj događaja. Ako izaberete ovakvu aktivnost, važno je da izbegavate poređenje nivoa patnje. Patnja je nešto lično, ne može se kvantifikovati, niti je treba kvantifikovati.

Druga alternativa je posmatranje ljudi, grupa ili zajednica čiji se položaj sistematski zanemaruje.

KLJUČNI DATUM

8. april
Međunarodni dan Roma
2. avgust
Dan sećanja na genocid nad Romima i Sintima

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako učesnici žele da istraže svoj kraj očima osobe koja je u nepovoljnom položaju ili živi na marginama društva, onda uradite aktivnost „Promenite naočare“ sa strane 126.

Alternativno, ako grupa uživa u igranju uloga i zainteresovana je da istražuje razloge zbog kojih se ljudi upuštaju u nasilne radnje, onda pogledajte aktivnost „Bacanje kamenja“ na strani 299.

Učesnici dodatno mogu da učestvuju u aktivnosti „Poricanje i izvrtnje stvarnosti“, koja istražuje kako određeni istorijski događaji nisu u potpunosti priznati, već su instrumentalizovani ili se njihov značaj umanjuje.

Dodatne informacije

„Dosta“, romska reč koja znači „dosta je bilo, dovoljno“, naziv je kampanje za podizanje svesti koja ima za cilj da približi većinsko stanovništvo Romima. Možete pronaći informacije o kampanji Dosta! na <http://dosta.org>. Može biti korisno, ako imate pristup internetu, da učesnici provedu neko vreme istražujući internet stranicu. Postoje druge internet stranice koje sadrže informacije o genocidu nad Romima, kao što su: <https://www.romasintigenocide.eu> i istoriji Roma: <https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/roma-history-factsheets>

Relevantne resurse za edukaciju o Holokaustu možete pronaći na sajtu organizacija kao što su IHRA – International Holocaust Remembrance Association, www.holocaustremembrance.org, Foundation Remembrance, Responsibility and Future (nemački akronim EVZ), www.stiftung-evz.de i mnoge druge.

Evropska kancelarija za informisanje Roma

pruža redovne informacije o pitanjima koja utiču na Rome u Evropi.
<http://www.erionet.org>

Evropski centar za prava Roma

jeste pravna organizacija od javnog interesa koja radi na borbi protiv antiromskog rasizma i kršenja ljudskih prava Roma <http://www.errc.org>

Propratni sadržaji

Vrlo kratka istorija progona X

1890	Konferencija organizovana u Nemačkoj o "Ciganskom ološu". Vojska ovlašćena da reguliše kretanje Roma.
1909	Održana je konferencija o politici na temu "Pitanje Cigana". Preporučeno je da svi Romi budu obeleženi radi lakše identifikacije.
1920	Dva akademika uvode pojam "životi nedostojni života", ukazujući da Rome treba sterilisati i eliminisati kao narod.
1922	(I tokom 1920-ih): Svi Romi na nemačkim teritorijama se fotografišu i uzimaju im se otisci prstiju.
1926	U Nemačkoj je usvojen zakon o kontroli "Ciganske pošasti". (Ovaj tretman predstavlja direktno kršenje uslova Vajmarskog ustava Nemačke.)
1927	U Bavarskoj, u Nemačkoj, grade se specijalni logori za zatvaranje Roma. Osam hiljada Roma je dovedeno u ove logore.
1928	Svi Romi su stavljeni pod stalni policijski nadzor. Izgrađeni su dodatni logori za Rome.
1934	Romi se odvođe na sterilizaciju injekcijom i kastracijom i šalju se u logore u Dahau, Frankfurtu, Zahsenhauzenu i na druga mesta. Dva zakona doneta ove godine zabranjuju Nemicima da stupaju u brak sa osobama drugih rasa.
1938	Između 12. i 18. juna stotine Roma širom Nemačke i Austrije su uhapšene, pretučene i zatvorene. Romi su prva ciljana populacija kojoj je zabranjeno da pohađa školu.
1939	Kancelarija za rasnu higijenu izdaje izjavu u kojoj se navodi: "Sve Cigane treba tretirati kao nasledno bolesne; jedino rešenje je eliminacija. (Cilj bi stoga trebalo da bude eliminacija ovog defektnog elementa iz populacije bez oklevanja)."
1940	Prva masovna genocidna akcija Holokausta: 250 romske dece koristi se kao zamorčici za testiranje kristala gasa cijanida, u koncentracionom logoru u Buhenvald. Zapošljavanje bilo koje vrste je iste godine zabranjeno za Rome.
1941	U julu je nacističko Konačno rešenje za "ubijanje svih Jevreja, Cigani i mentalnih pacijenata pušteno u rad". U jednoj akciji u noći 24. decembra na Krimu ubijeno je 800 Roma.
1944	2. avgusta, 4.000 Roma je ubijeno u gasnoj komori i spaljeno u Aušvic-Birkenau u jednoj masovnoj akciji.
1945	Do kraja rata nacisti su uništili 70-80 odsto romske populacije. Nijedan Rom nije pozvan da svedoči na nirnberškim suđenjima, niti je neko svedočio u njihovo ime i oni su isključeni iz odmazde i odštete.
1950	Prva od mnogih izjava nemačke vlade tokom godina koje su usledile, navodi da oni ne duguju ništa romskom narodu u vidu odštete za ratne zločine.
1992	Nemačka "prodaje" romske tražioce azila nazad u Rumuniju za 21 milion dolara i 1. novembra počinje da ih šalje u lisicama na rukama. Neki Romi izvršavaju samoubistvo radije nego da odu. Nemačka novinska agencija traži od zapadnih novinara da ne koriste reč "deportacija" jer ta reč ima "neprijatne istorijske asocijacije".
2010	Francuski predsednik povezuje Rome sa kriminalom nazivajući njihove kampove izvorima prostitucije i eksploatacije dece. Francuske vlasti su demontirale preko 100 kampova i deportovale preko 1.000 Roma, uglavnom u Rumuniju.

Uređena verzija Kratke hronologije Holokausta Roma, autor Ian Hancock
 Puna verzija dostupna na <http://www.osi.hu/rpp/holocaust.html>

Opšta
ljudska prava

1. nivo

8+ (manje
grupe 4–5)

45 minuta

Igra „Nacrtaj reč“

I oni koji nisu umetnici imaju prava!

Teme	• Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 1
Veličina grupe	8+ (manje grupe 4–5)
Vreme	45 minuta
Pregled	Ovo je timska igra u kojoj učesnici treba da nacrtaju kreativan prikaz reči koja se tiče ljudskih prava.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda mišljenja i izražavanja • Sloboda misli • Jednakost u dostojanstvu i pravima
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja o UDLJP • Razvoj veština komunikacije i kreativnog razmišljanja • Promovisanje solidarnosti i poštovanja različitosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Zidni grafikoni sa članovima UDLJP. • Veliki list papira ili papir sa flipčarta i marker za beleženje rezultata • Listovi papira (formata A4) i olovke za crteže grupe, po jedan po timu po rundi igre • Lepljiva traka ili čiode za kačenje crteža
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pogledajte skraćenu verziju UDLJP u prilogima i prekopirajte je na veliki list papira • Napravite kontrolnu listu prava za sebe

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da se okupe u manje grupe od po 4 ili 5 osoba i da odaberu ime za svoj tim.
2. Objasnite učesnicima da će tokom aktivnosti takmičiti u timovima. U svakom timu po jedna osoba dobiće zadatak da crtežom predstavi neki član iz UDLJP. Drugi članovi tima moraju da pogode o kojem se pravu radi. Tim koji prvi pogodi, dobija bod. Pobeđuje tim koji na kraju igre ima najviše bodova.
3. Objasnite timovima da uzmu nekoliko listova papira i olovku i nađu neko mesto u prostoriji gde mogu da sednu. Timovi moraju biti raspoređeni širom prostorije tako da ne čuju jedni druge.
4. Pozovite po jednog člana iz svakog tima. Dajte im jedno od prava sa vaše liste, na primer, „sloboda od mučenja“
5. Recite im da se vrate u svoje grupe i da nacrtaju to pravo, a da drugi iz njihovog tima pokušaju da pogode o kojem se pravu radi. Mogu se koristiti samo crteži; ne smeju se koristiti brojevi i reči. Ni govor nije dozvoljen, osim da se potvrdi tačan odgovor.
6. Ostali iz tima mogu samo da izgovaraju svoja nagađanja; ne smeju da postavljaju pitanja.
7. Posle svakog kruga zamolite crtače da na svom crtežu napišu koje je pravo bilo u pitanju, bilo da su crtež završili ili ne, i da papir ostave na stranu.
8. Pokrenite drugi krug igre; pozovite nove osobe da budu crtači i dajte im drugo pravo. Uradite 7 do 8 krugova igre. Trebalo bi da svaki put crta druga osoba. Pokušajte da naglasite da je važno da svako ima bar jednu priliku da crta.
9. Na kraju, zamolite predstavnike grupa da okače svoje radove tako da se različiti crteži i interpretacije grupa mogu uporediti i da se o njima može diskutovati.

10. decembar
Dan ljudskih prava

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom same aktivnosti, a zatim pređite na razgovor o tome šta učesnici znaju o ljudskim pravima.

- Da li je crtanje ljudskih prava bilo teže ili lakše nego što su učesnici očekivali?
- Na osnovu čega su učesnici odlučivali kako da nacrtaju određeno pravo? Odakle su dobijali ideju za sliku?
- Ako su crtali kršenja prava kako bi ilustrovali prava, da li su takva kršenja verovatna u njihovoj zemlji?
- Kako se različiti crteži određenog prava mogu porediti? Koliko je bilo različitih načina da se nacrtaju i tumači isti koncept?
- Kada su sve slike pregledane, pitajte učesnike šta su otkrili, koliko mnogo – ili malo – znaju o ljudskim pravima.
- Da li smatraju da ljudska prava imaju ikakav značaj u njihovim životima? Kojim?

Saveti za facilitatore

Pre nego što uradite ovu aktivnost, trebalo bi da pročitate UDLJP (vidite priloge) i saznate šta se podrazumeva pod ljudskim pravima; na primer, da su ona međunarodno garantovana, pravno zaštićena, da im je fokus na dostojanstvu ljudskog bića, da štite i pojedince i grupe, da ne mogu biti oduzeta, da su jednaka, međusobno zavisna i univerzalna.

Treba da odlučite kako da koristite zidni plakat. Ako učesnici znaju malo o UDLJP, možete koristiti plakat pre nego što započnete aktivnost, tako da učesnici steknu ideju o tome šta treba da pogađaju! Ako učesnici imaju bogatije prethodno znanje, koristite plakat na kraju kako biste podstakli diskusiju o pravima koja nisu nacrtana.

Imajte na umu da učesnici koji sebe smatraju lošim crtačima mogu smatrati da će ovo biti preteško za njih. Razuverite ih, recite im da ne tražite remek-delo i ohrabrite svakoga da pokuša. Možda će se iznenaditi!

Kada tražite prava koja učesnici treba da nacrtaju, koristite skraćenu verziju UDLJP sa strane 600. Neki predlozi uključuju sledeća prava: pravo na život, slobodu od mučenja, pravo na pravično suđenje, zaštitu od diskriminacije, pravo na privatnost, pravo na obrazovanje, slobodu od ropstva, slobodu udruživanja, slobodu izražavanja, pravo na državljanstvo, slobodu misli i veroispovesti, pravo na glasanje, pravo na rad, pravo na zdravlje, pravo na vlastitu imovinu, pravo na brak i zasnivanje porodice i pravo na izbor bračnog druga.

Varijacije

Ako imate manju grupu sa manje od 8 učesnika, možete igrati kao jedna grupa; zamolite jednu osobu da crta u prvom krugu. Ko pogodi, u sledećem krugu crta itd.

Umesto crtanja, možete da uradite vežbu tako što ćete zamoliti učesnike da imitiraju izabrana prava.

Predlozi za prateće aktivnosti

Aktivnost „Moć cveća“ sa strane 177 takođe koristi crtanje da bi istražila odakle potiče koncept prava.

Ako grupa uživa u kreativnosti, možda će uživati u aktivnosti „Odgłumi“ sa strane 94. u kojoj učesnici moraju mimikom da prenesu opšti koncept ljudskih prava.

Grupa će možda želeći da nastavi sa istraživanjem nekih prava koja se odnose na određenu grupu, na primer prava osoba sa invaliditetom, koristeći aktivnost „Primeti sposobnost“ sa strane 267.

Ljudskim pravima

Deca

Građanstvo i učešće

Nivo 2

6–30 (manje grupe 4–5)

90 minuta

Obrazovanje za sve?

Imate li dobro pamćenje? Sada je vreme za testiranje!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje • Deca • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	6–30 (manje grupe 4–5)
Vreme	90 minuta
Pregled	U ovoj aktivnosti učesnici treba da pronađu i spoje parove kartica dok razmišljaju o nejednakostima u pristupu obrazovanju širom sveta i o tome kako se može postići Cilj održivog razvoja (COR) 4: Kvalitetno obrazovanje za sve.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na obrazovanje • Pravo na pun fizički, mentalni, duhovni, moralni i socijalni razvoj • Pravo na jednakost
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja o obrazovanju i kako ono utiče na sve sfere života • Razvoj veština pamćenja i veština kritičke analize • Podsticanje odgovornosti i osećaja ljudskog dostojanstva i pravde
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 1 set karata za igru za na svakih troje ili četvero učesnika • Papir i olovke za beleške u 2. delu
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznajte se sa svim karticama. • Upoznajte se sa ciljem održivog razvoja (COR) 4 i njegovim potciljevima (vidite poglavlje sa osnovnim informacijama o Obrazovanju) • Kopirajte kartice za igru i zalepite ih na karton kako bi bile dugotrajnije. Isecite 40 kartica

Instrukcije

Pitajte učesnike šta znaju o ciljevima održivog razvoja (COR). Ako je potrebno, kratko objasnite ciljeve održivog razvoja i objasnite da COR 4 treba da obezbedi kvalitetno obrazovanje za sve do 2030. godine.

Objasnite da je aktivnost podeljena na dva dela: prvi deo, igra pamćenja; drugi deo, izveštavanje o pitanjima.

Deo 1. Igra pamćenja (10 minuta)

1. Objasnite da ima dvadeset parova kartica. Svaki par se sastoji od kartice sa temom i kartice sa slikom. Zadatak je da se parovi spoje. Izjave na karticama sa temom se odnose na pitanja koja se tiču COR 4 i ljudskih prava i obrazovanja. Pitanja (ispisana kurzivom) su za kasniju diskusiju.
2. Pitajte da li učesnici znaju igru koja se zove Koncentracija, Memorija, Pelmanizam ili Parovi jer će to igrati u manjim grupama od po četvero. Pregled pravila: učesnici treba da rašire kartice i da ih okrenu licem prema podu ili stolu. Učesnici okreću po dve kartice, redom, ukруг. Ako je jedna od kartica (ili obe kartice) – kartica sa temom, onda igrač treba naglas da pročita naslov i tekst izjave (ali ne i pitanje napisano kurzivom - ono služi za drugi deo aktivnosti!). Ako su kartice par, igrač ih zadržava i igra sledeći krug. Ako se kartice ne poklapaju, onda ih učesnik okreće tako da ponovo leže licem prema podu i to tačno na istom mestu kao i ranije. Zatim igra sledeći igrač i okreće dve kartice. Igra se završava kada su sve kartice pokupljene. Pobjednik je igrač koji ima najviše parova kartica na kraju igre.

8. septembar

Međunarodni dan pismenosti

Deo 2. Izveštavanje o pitanjima (60 minuta)

1. Napravite listu pitanja na flipčartu. Zamolite dobrovoljce da čitaju naslove sa kartica dok ih vi zapisujete.
2. Zamolite grupu da izdvoji četiri do šest pitanja koja ih najviše zanimaju.
3. Podelite grupu u podgrupe sa po 4 ili 5 učesnika. Zamolite svaku podgrupu da izabere dva pitanja o kojima bi najviše želeli da diskutuju.
4. Kada se učesnici slože i odrede pitanja, dajte grupama 20 minuta da diskutuju o dva pitanja koja su izabrali. Polazna tačka za diskusiju treba da bude pitanje odštampano kurzivom na karticama.
5. Nakon 20 minuta, pozovite učesnike u veliku grupu radi podnošenja izveštaja. Razmatrajte svako pitanje, ukруг. Dajte svakoj grupi samo po 5 minuta za povratnu informaciju, a nemojte dozvoliti ni više od dodatnih 5 minuta za pitanja učesnika.
6. Nakon što sve grupe podnesu izveštaj o svim pitanjima, pređite na debriefing.

Debriefing i evaluacija

Trebalo bi da ste već uradili dobru diskusiju o pitanjima, tako da sada možete nastaviti da vršite evaluaciju same igre i onoga što su učesnici naučili:

- Da li su učesnici uživali u igri pamćenja?
- Da li je to bio dobar način da se započne diskusija o pitanjima obrazovanja?
- Kako je prošla diskusija u grupama? Da li su svi osećali da mogu da učestvuju?
- Član 26 UDLJP odnosi se na pravo na obrazovanje. Šta ovo pravo treba da podrazumeva u praksi?
- Da li postoji previše izazova sa kojima se obrazovanje suočava? Da li je realno moguće ispuniti cilj u pogledu obezbeđivanja inkluzivnog i pravičnog kvalitetnog obrazovanja i mogućnosti za celoživotno učenje za sve do 2030. godine?
- Zašto mislite da je obrazovanje jedan od ciljeva održivog razvoja?
- Koji su glavni izazovi za pravo na obrazovanje u vašoj zemlji, zajednici ili školi?
- Šta možete uraditi vi, vaša grupa, vaša zajednica, za dostizanje cilja koji se tiče obrazovanja za sve u vašoj zemlji i/ili u zemljama u razvoju?
- Da li postoji opasnost da se pravo na obrazovanje o ljudskim pravima „zaboravi“ kada je tako veliki fokus na pismenosti i matematici i na tehničkim i stručnim veštinama? Ako postoji, šta bi se moglo učiniti povodom toga?

Saveti za facilitatore

Svrha korišćenja ove tehnike je da se unese komponenta zabave u proces sticanja informacija koje će biti potrebne za diskusiju.

Ovo je prilično jednostavna aktivnost za facilitaciju. Pobrinite se da pre početka aktivnosti pročitate sve kartice. Potrudite se da zapamtite koja se kartica poklapa s kojom, tako da tokom igre možete ponuditi smernice i potvrditi da su parovi ispravni. Kada budete objašnjavali kako se igra, možete ilustrovati uputstva tako što ćete pokazati kako jedan par izgleda. Ukažite na razliku između izjave i pitanja.

Možete reći učesnicima da se igra zove „Memorija“ jer učesnici moraju da upamte gde se nalaze različite kartice kako bi mogli da pokupe parove koji se podudaraju.

U drugom delu, možda želite da organizujete aktivnost tako da dve različite grupe raspravljaju o istom pitanju. Ovo će najverovatnije dovesti do većeg broja ideja. To će značiti da će podgrupe morati da pregovaraju o tome koja će pitanja diskutovati.

Moraćete da odlučite u kom trenutku aktivnosti ćete dati grupi detaljne informacije o potciljevima COR 4. Kada i kako ćete to uraditi zavisice od grupe i raspoloživog vremena. To može biti kada uvedete aktivnost ili tokom debriefinga. Možda ćete želeći da sumirate ciljeve da biste dobili bolji pregled.

Kada kopirate kartice, dobra je ideja da ih uvećate kako biste ih lakše čitali. Ako zatim zalepíte listove na karton, to će učiniti gotove kartice izdržljivijim i lakšim za rukovanje.

Neke kartice sadrže skraćenice, na primer OLJP (obrazovanje o ljudskim pravima). Kada predstavljate igru, potrudite se da objasnite šta ova slova označavaju.

Zapamtite da jedna trećina kartica sadrži izjave koje se tiču ciljeva održivog razvoja, konkretno COR 4, koje je UN prihvatila 2015. godine. Ostatak kartica odnosi se na pitanja ljudskih prava i obrazovanja, ili na pitanja koja treba rešiti kako bi se postigao dobar kvalitet obrazovanja za sve.

Varijacije

Ako nema dovoljno vremena da se uradi drugi deo aktivnosti, umesto toga možete koristiti tehniku opisanu u aktivnosti „Samo minut“ na strani 199. Zamolite svakog učesnika da izabere po jedno od pitanja sa kartica koje su pokupili i da pričaju o tome jedan minut, ali bez oklevanja ili ponavljanja. Ovo je takođe dobra opcija ako osetite da je grupi potrebno da unapredi svoje veštine usmene prezentacije.

U drugom delu možete uštedeti vreme tako što ćete unapred pripremiti set veoma uvećanih kartica sa slikama na kojima ste napisali povezane naslove. Zatim, umesto da pišete sažetke, možete da zalepíte ove kartice. To će vam uštedeti vreme i izgledaće atraktivno.

Predlozi za prateće aktivnosti

Neka od pitanja koja se otvore tokom igre pamćenja mogu se nastaviti u drugim aktivnostima. Na primer, ako želite da istražite pitanja budžeta za obrazovanje i druge socijalne potrebe ili pitanja budžeta koji se troši za vojsku, možete uraditi aktivnost „Koliko nam je potrebno“ sa strane 189. Pitanja koja se tiču prinudnog dečijeg rada i slabog pristupa obrazovanju mogu se istražiti u okviru aktivnosti „Ašikova priča“ sa strane 100.

Ideje za preduzimanje akcije

Memorijske kartice sadrže brojne probleme koji ometaju mogućnost postizanja kvalitetnog obrazovanja za sve do 2030. godine. Grupa može izabrati bilo koji od problema i o njemu uraditi istraživanje, pronaći ideje za postizanje ciljeva i, konačno, preduzeti akciju. Savete o tome možete potražiti u Poglavlju 3 o preduzimanju akcije.

Zašto ne biste napisali pismo vašim poslanicima sa pitanjem šta vaša država radi kako bi postigla ciljeve za COR 4.

Dodatne informacije

Pravo na obrazovanje je utvrđeno članom 26 UDLJP. Međutim, iako postoji sveopšti pristanak i obaveza država da svima pruže besplatno osnovno obrazovanje, stvarnost pokazuje da besplatno obrazovanje nije za sve, nego za manjinu. Cilj održivog razvoja, potcilj 4.1, jeste najnovija inicijativa UN-a koja ima za cilj da se to pravo pruži svima.

U prošlosti su postojale i druge inicijative za unapređenje obrazovanja širom sveta. Obrazovanje za sve predstavljeno je na Svetskoj konferenciji o obrazovanju za sve u Džomtijenu na Tajlandu 1990. godine. Međunarodna zajednica je organizovala Svetski obrazovni forum (SOF) u Dakaru u Senegalu 2000. godine. Ciljevi konferencije bili su sagledavanje kakav je napredak postignut u obezbeđivanju osnovnog obrazovanja, kao i utvrđivanje načina da se ponovo osnaži posvećenost Obrazovanju za sve. Nekih 1.100 učesnika iz 164 zemlje prihvatili su Dakarski okvir za akciju, obavezujući se na postizanje kvalitetnog osnovnog obrazovanja za sve do 2015. godine. UNESCO-u je poverena sveukupna odgovornost za koordiniranje svih međunarodnih aktera i za održavanje globalne inercije.

Inicijativa SOF-a poklopila se sa usvajanjem Milenijumskih ciljeva razvoja (MCR) Ujedinjenih nacija koji treba da se postignu do 2015. godine. Od 8 MCR-a, dva se odnose na obrazovanje: cilj 2, postizanje univerzalnog osnovnog obrazovanja i cilj 3, promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena.

Za više informacija o Obrazovanju za sve pogledajte UNESCO.org; za Milenijumske ciljeve razvoja pogledajte www.un.org/millenniumgoals, a za informacije o međunarodnim politikama i saradnji u obrazovanju i obuci pogledajte www.norrag.org

Generalna skupština UN-a 2015. godine formalno je prihvatila ciljeve COR kao naslednike Milenijumskih ciljeva razvoja. (Za opšte informacije o COR pogledajte odeljak Dodatne informacije nakon aktivnosti, „Koliko nam je potrebno?“ i www.undp.org). Cilj održivog razvoja 4 tiče se kvalitetnog obrazovanja. Ciljevi predviđaju da se do 2030. godine obezbedi inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promoviše mogućnosti celoživotnog učenja za sve. COR 4 ima sedam potciljeva:

1. Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, ravnopravno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i delotvornim ishodima učenja
2. Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje
3. Do 2030. obezbediti jednaku dostupnost pristupačnog i kvalitetnog stručnog obrazovanja na svim nivoima, uključujući univerzitetsko, za sve žene i muškarce
4. Do 2030. godine značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne veštine, uključujući tehničke i stručne veštine, za zapošljavanje, dostojne poslove i preduzetništvo
5. Do 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnom osposobljavanju za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, starosedeoce i decu u ranjivim situacijama
6. Do 2030. obezbediti da svi mladi i znatan deo odraslih, kako muškaraca tako i žena, postignu jezičku i numeričku pismenost
7. Do 2030. obezbediti da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne za promovisanje održivog razvoja, između ostalog i edukacijom o održivom razvoju i održivim stilovima života, ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti, kao i o promovisanju kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju

Više možete pročitati na sledećim veb-lokacijama:

- Globalni izveštaj o praćenju Obrazovanja za sve: www.unesco.org/en/efareport
- Globalna kampanja za obrazovanje: www.campaignforeducation.org
- Projekat Pravo na obrazovanje: www.right-to-education.org

Novac i obrazovanje

Bez finansijskih sredstava, države ne mogu da ispunjavaju svoje obaveze. To je takođe i pitanje standarda; niske plate nastavnika i manjak materijala ugrožavaju kvalitet obrazovanja.

Bez sredstava, nema obrazovanja! Da li se slažete?

Rodna ravnopravnost i obrazovanje

Mnoge zemlje su napravile ogromne korake ka postizanju cilja rodne ravnopravnosti. Međutim, u nekim zemljama ženama i devojkama je zabranjeno da pohađaju školu.

Mislite li da ovo podriva kredibilitet COR 4?

Hrana i obrazovanje

Programi Hrana za obrazovanje (FFE) obezbeđuju školske obroke i/ili obroke za poneti kući kako bi se obezbedilo da siromašna deca budu zdrava i sposobna da uče.

Da li su FFE programi ključ za postizanje ciljeva COR 4?

Obrazovanje za sve

Prethodne inicijative za osiguranje osnovnog obrazovanja za sve nisu postigle svoje ciljeve. Sada COR 4 ima za cilj da do 2030. obezbedi kvalitetno obrazovanje i mogućnosti za celoživotno učenje za sve.

Ima li ikakve vrednosti u postavljanju očigledno nedostižnih ciljeva?

Droga i obrazovanje

Upotreba alkohola, cigareta i drugih droga je problem u mnogim školama/univerzitetima. Zlostavljanje sprečava učenike da uče i povećava nasilje.

Da li je odgovor čvrsta školska politika o zloupotrebi droga?

Vojska i obrazovanje

U mnogim zemljama se veliki deo budžeta izdvaja za vojne rashode i nedovoljno je ostavljeno za socijalni sektor, posebno za obrazovanje.

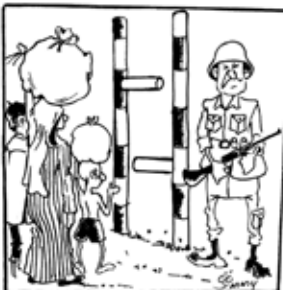
Da li je bezbednost važnija od obrazovanja?

Nastavnici i obrazovanje

Dobri i kvalitetni nastavnici su od suštinskog značaja. Međutim, u mnogim zemljama u razvoju obuka zna da bude minimalna.

Da li treba da postoji minimalni uslov kao što je diploma za sve školske nastavnike?

Migracije i obrazovanje

Što je viši nivo obrazovanja, veća je verovatnoća da će pojedinac emigrirati. Mnogi lekari, nastavnici, inženjeri i stručnjaci za IT iz zemalja u razvoju rade u Evropi.

Da li je moralno opravdano da Evropa ima koristi od ovog odliva mozгова iz onih zemalja u kojima su ti ljudi zaista potrebni?

Besplatno obrazovanje

COR 4.1 treba da obezbedi da do 2030. godine osnovno i srednje obrazovanje bude besplatno za sve.

Da li je ovo stvarno dobra ideja? Zar ljudi ne cene stvari više kada moraju da ih plate?

Obrazovanje o ljudskim pravima

„Svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, treba da teži učenju i obrazovanju u cilju unapređenja poštovanja ovih prava i sloboda.“ Generalna skupština UN-a.

Koji „organi društva“ su najefikasniji u pružanju OLJP?

Globalizacija i obrazovanje

Globalni lanci vrednosti primoravaju firme u zemljama u razvoju da se specijalizuju za određene funkcije, na primer, proizvodnju odevnih predmeta u fabrikama gde je za obavljanje posla potrebno malo obuke i obrazovanja.

Da li globalizacija podriva vrednost obrazovanja?

Mir i obrazovanje

Obrazovanje za mir treba da bude deo nastavnog plana i programa formalnog obrazovanja. Nije dovoljno da bude obuhvaćeno samo u neformalnim obrazovnim okruženjima.

Kako biste uključili obrazovanje za mir u formalni nastavni plan i program?

Internet i obrazovanje

U mnogim zemljama, informaciona tehnologija predstavlja važan element obrazovnog procesa, a u istraživanju i domaćim zadacima postaje nezamenjiva.

Kada bi svako dete na svetu imalo pristup računaru, koji bi potencijal mogao biti otklučan? Koji problemi bi se mogli rešiti?

Sport i obrazovanje

Sport treba uvek da bude u školskom programu. Sport nas uči mnogim stvarima koje se ne mogu naučiti u drugim predmetima. Sport je neophodan za potpuni razvoj tela i uma.

Da li se slažete ili smatrate da treba dati prioritet drugim predmetima, na primer tehnologiji i obuci za sticanje veština?

Univerzitetsko (više i dalje) obrazovanje

COR 4.3 ima za cilj da do 2030. godine obezbedi jednak pristup pristupačnom tehničkom, stručnom i tercijarnom obrazovanju.

Koje mere treba preduzeti da bi se obezbedio „jednak pristup“ i „pristupačnost“ u praksi?

Društvena isključenost i obrazovanje

U nekim evropskim zemljama, romska deca se automatski stavljaju u odeljenja za mentalno ometene, samo zato što su Romi. U drugim, oni su prebačeni u zasebne i inferiorne škole ili posebne učionice izdvojene za Rome.

Koji je najbolji način da se romska deca integrišu u obrazovni sistem?

Životna sredina i obrazovanje

COR 4.7 ima za cilj da do 2030. godine obezbedi da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne za promovisanje održivog razvoja.

Kako biste uključili obrazovanje za održivost u nastavni plan i program?

Celoživotno učenje

COR 4.6 ima za cilj da do 2030. godine obezbedi da značajan deo odraslih stekne jezičku i numeričku pismenost.

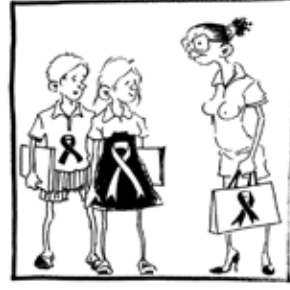
Da li je razumno ulagati novac u programe opismenjavanja odraslih, a ne ulagati u budućnost ulaganjem u osnovno obrazovanje?

Disciplina i obrazovanje

Škole u različitim zemljama koriste različita sredstva da obezbede disciplinu. Metode uključuju telesno kažnjavanje, suspenziju, dodatni rad, izbacivanje iz škole i učešće u radu školskog ili fakultetskog saveta.

Šta mislite koji je najbolji pristup da se obezbedi disciplina?

AIDS/HIV i obrazovanje

„Prva bitka koju treba dobiti u borbi protiv AIDS-a jeste bitka za rušenje zida ćutanja i stigme koja ga okružuje.“ (Kofi Annan)

Kakvu ulogu treba da imaju obrazovne institucije u borbi protiv HIV/AIDS-a?

Demokratija

Građanstvo i učešće

Opšta ljudska prava

Nivo 2

Bilo koja

60 minuta

Politička kampanja

Koliko ste uverljivi?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratija • Građanstvo i učešće • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	60 minuta
Pregled	Ovo je aktivnost koja se zasniva na diskusiji i bavi se: <ul style="list-style-type: none"> • pravima i obavezama u vezi sa demokratijom • demokratskom diskusijom
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima • Sloboda mišljenja i izražavanja • Sloboda misli
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razmatranje nekih od kontroverznijih aspekata demokratskog društva • Vežba i razvoj veština slušanja, diskusije i uveravanja • Podsticanje saradnje i otvorenosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Otvoren prostor, dugačak zid i 2 stolice • Kartica (A4) i olovke u boji za pravljenje znakova • Lepljiva traka • Manje kartice i olovke za hvatanje beleški (kao opcija)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite dva znaka „Slažem se“ i „Ne slažem se“ i zalepite ih na različitim krajevima dugačkog zida. Pobrnite se da ima dovoljno prostora duž zida da ljudi formiraju pravu liniju. • Postavite dve stolice u centar prostorije, udaljene oko 50 cm, sa dovoljno prostora oko njih da se učesnici mogu kretati. • Izaberite jednu izjavu iz predloga u nastavku ili pronađite svoju.

Instrukcije

1. Pokažite na dva znaka na oba kraja zida i objasnite da ćete pročitati izjave sa kojima se učesnici mogu složiti u većoj ili manjoj meri.
2. Pročitajte jednu od vaših izabranih izjava.
3. Kažite učesnicima da se postave duž zida između dva znaka u skladu s tim „koliko“ se slažu ili ne slažu: ako se u potpunosti slažu ili ne slažu, treba da stanu na jedan od dva kraja; u protivnom, treba da stoje negde između te dve tačke.
4. Kada se učesnici postroje duž linije, pozovite dvoje sa najudaljenijih tačaka da sednu na stolice u sredini prostorije. Svi drugi sada treba da se okupe oko stolica i da stanu iza osobe sa čijim se stavovima „najviše“ slažu; ili u sredinu, ako su neodlučni.
5. Dajte svakoj osobi koja sedi na stolici jedan minut da iznese svoje razloge za slaganje ili neslaganje sa izjavom. Niko ne bi smeo da ih ometa ili da im pomaže. Svi treba da slušaju u tišini.
6. Po isteku minute, ostale u grupi uputite da stanu iza jednog ili drugog govornika (ne mogu da ostanu neodlučni), tako da bude jedna grupa osoba koje su „za“ izjavu o kojoj se diskutuje i jedna grupa „protiv“. Dajte dvema grupama deset minuta za odvojenu pripremu argumenata koji podržavaju njihovu poziciju i da odaberu različite govornike koji će predstaviti te argumente.

7. Po isteku perioda od deset minuta, pozovite grupe nazad i zatražite da dva nova govornika zauzmu dve stolice, sa svojim „pristicama“ oko njih.
8. Dajte svakom govorniku tri minuta da iznese svoje argumente, a po završetku pristalice jedne ili druge strane mogu promeniti pozicije i preći u suprotnu grupu, ako su argumenti suprotne strane bili uverljiviji.
9. Dajte grupama dodatnih pet minuta da odvojeno rade na svojim argumentima i izaberu trećeg govornika. Ponovo, posle govora, dopustite učesnicima da promene pozicije, ako to žele.
10. Okupite grupu za debriefing.

Debriefing i evaluacija

Sada pređite na razmišljanje o samom procesu i o svrsi diskusije kao forme, kao i o razlozima za uvažavanje pluralističkog društva. Pokušajte da ne pređete na diskusiju o samom problemu.

- Da li je iko promenio mišljenje tokom trajanja diskusije? Ako jeste, koji su to argumenti bili koji su ih uverili?
- Da li učesnici misle da su bili pod nekim drugim uticajem, a ne pod uticajem stvarnih argumenata koji su izlagani, na primer, zbog vršnjačkog pritiska, emotivnog jezika ili zbog osećaja rivalstva?
- Da li je bilo ikakve svrhe razgovarati o ovim problemima za one koji nisu promenili svoje mišljenje tokom diskusije? Da li oni mogu da smisle bilo koji razlog koji bi ih uverio da promene svoje stavove?
- Zašto ljudi imaju različita mišljenja? Šta bi trebalo uraditi po tom pitanju u demokratskom društvu?
- Da li bi u demokratiji trebalo tolerisati sva mišljenja?
- Kakav je bio osećaj da te u diskusijama predstavlja neko drugi i, obrnuto, kakav je bio osećaj biti predstavnik i imati obavezu da preneseš mišljenje svojih pristalica?
- Kakav je osećaj biti zastupljen u političkom životu na lokalnom i nacionalnom nivou? Ili u organizacijama ili udruženjima učesnika (ili u razredu u školi)?
- Koja su ljudska prava bila predmet ove aktivnosti?

Saveti za facilitatore

Prvi deo ove aktivnosti, kada učesnici zauzimaju mesta duž linije, ne treba da traje duže od nekoliko minuta. Cilj je da učesnici samo zauzmu „početnu poziciju“ i da vide gde oni stoje u poređenju sa drugima.

Svrha aktivnosti je da se uvežbaju veštine komunikacije i ubeđivanja, kao i da se razmisli i o samim pitanjima. Zato učesnike treba ohrabriti da razmišljaju ne samo o sadržaju i predstavljanju svojih vlastitih mišljenja, nego i o vrsti i obliku argumenata koji će biti što uverljiviji za učesnike na drugoj strani. Oni teže da privuku što je moguće više učesnika na svoju stranu. Mogu da koriste kratke pauze između „govora“ da bi razmislili o stavovima suprotne strane i o načinima kako ih mogu oslabiti.

Možete koristiti i druge teme, pored ovih predloženih, koje se mogu iskoristiti kao osnova za diskusiju. Najvažnija stvar je da se izabere izjava koja će biti kontroverzna za vašu grupu.

Imajte u vidu da će trebati oko 30 minuta da se diskutuje o jednoj izjavi u više krugova diskusije. Ako želite da koristite više izjava, omogućite više vremena shodno tome.

Preporučljivo je da budete fleksibilni u pogledu redosleda događaja, u zavisnosti od jakih strana i slabosti grupe i od živosti diskusije. Na primer:

- Možda ćete želeti da dodate još jedan ili dva intervala kako bi grupe pripremile argumente, tako da različiti govornici imaju priliku da iznesu svoja stanovišta.

KLJUČNI DATUM

19. septembar
Dan glasačkog prava

- Ako ste već radili ovu aktivnost sa grupom, a i ako niste, možete dodati element iznenađenja time što ćete menjati način izbora prvih govornika – na primer, možete izabrati dva učesnika koji su treći po redu od kraja svake kolone.
- Možete odlučiti da, u jednom od intervala za pripremu argumenata, ponudite „pristicama“ svakog govornika da rade sa govornikom druge strane – drugim rečima, da pripreme argumente protiv strane koju su sami podržavali. Ovo može biti dobar način da učesnici razmisle o stanovištu suprotne strane, jer to može biti zanimljiva varijacija, ako ljudi uopšte ne menjaju strane.

Možete dopustiti govornicima da uzmu papir veličine poštanske razglednice, na koji mogu napraviti kratke beleške da se podsete na različite argumente i na koje se mogu osvrnuti dok govore.

Možda ćete hteti da pokrenete pitanje da li „pluralizam“ ili sloboda izražavanja treba da bude predmet bilo kakvih ograničenja u tolerantnom društvu: da li, na primer, treba dozvoliti fašističke ili nacionalističke demonstracije?

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako ste zainteresovani za razvoj ideje o tome kako se mišljenja formiraju ili menjaju, posebno pod uticajem medija, možda ćete hteti pogledati aktivnost „Naslovna strana“ na strani 181.

Ako želite dalje da razmislite o odnosu između stavova ljudi i slika i stereotipa koje imaju o svetu, možda biste želeli da uradite aktivnost „Cultionary“ iz obrazovnog paketa Svi različiti – svi jednaki.

Ideje za preduzimanje akcije

Ako izaberete izjavu o glasanju, možda ćete hteti da nastavite aktivnost sa ispitivanjem glasačkih navika u vašoj lokalnoj zajednici; pogledajte aktivnost „Glasati ili ne glasati“ na strani 306.

Dodatne informacije

Dan glasačkog prava obeležava se 19. septembra, na dan kada je 1893. godine Novi Zeland dao ženama pravo glasa kao prva zemlja na svetu koja je primenila opšte pravo glasa.

Prpratni sadržaji

Izjave za diskusiju

- Imamo moralnu obavezu da iskoristimo naš glas na izborima.
- Treba poštovati sve zakone, čak i nepravde.
- Jedini ljudi koji imaju bilo kakvu moć u demokratiji su političari.
- „Ljudi dobiju lidere kakve zaslužuju“.
- Odgovornost građana je da kontrolišu svakodnevne aktivnosti vlade.
- Sloboda izražavanja znači da možete reći šta god želite.
- Neofašističke stranke treba zabraniti.
- Ekstremistima treba zabraniti da govore u javnosti.
- Glasanje treba da bude obaveza.
- Ne vredi glasati da predstavnici sede u školskom savetu, jer savet samo raspravlja i daje preporuke; ne može da donosi obavezujuće odluke.

Borci za prava

To je ideal za koji treba živeti i koji treba postići. Ali ako treba, to je ideal za koji sam spreman da umrem.

Nelson Mandela

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Mediji • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe 3–4)
Vreme	60 minuta
Pregled	<p>Ova aktivnost koristi kartice sa informacijama u cilju podsticanja interesovanja za heroje ljudskih prava. Pitanja o kojima će se raspravljati uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politička represija • Aktivisti za ljudska prava u 20. veku • Borba za prava u različitim zemljama
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda mišljenja i izražavanja • Pravo na jednakost pred zakonom i pravo na pravično suđenje • Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Učenje o nekim pojedincima koji su se borili za ljudska prava u različitim državama • Razvoj veština rukovanja i obrade informacija, saradnje i rada u grupi • Promovisanje poštovanja, odgovornosti i radoznalosti o ljudskim pravima
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Po jedan set od 30 kartica za svaku manju grupu • Makaze • Koverta • Kao opcija: lepilo i komadi kartona za učvršćivanje kartica
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Uredite prostoriju tako da učesnici mogu da rade u manjim grupama • Napravite kopije kartica sa strane 170, tako da svaka manja grupa ima po jedan set. • Isecite tako da svaki set ima 30 kartica, promešajte ih tako da ne idu redom i stavite ih u koverta. Važno je držati setove odvojeno!

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da naprave manje grupe od po 3 ili 4 osobe. Podelite po jedan set kartica svakoj grupi.
2. Recite im da rašire kartice po podu, licem prema dole.
3. Objasnite im da kartice predstavljaju događaje iz života šestoro aktivista za ljudska prava. Cilj svake pojedinačne grupe je da poveže odgovarajuće događaje sa određenom osobom kako bi dobili kratki opis svake osobe.
4. Objasnite učesnicima da je svaka ličnost sačinjena od seta od 5 kartica (npr. jedna „A“, jedna „B“, jedna „C“, jedna „D“ i jedna „E“ kartica).
5. Recite im da jedan za drugim, ukруг otkrivaju jednu po jednu karticu, dok ne nestane kartica.
6. Dajte učesnicima 5 minuta da u tišini pročitaju svoje kartice.
7. Zatim ih pustite... Dozvolite svakoj grupi da odredi svoju sopstvenu strategiju za razvoj ličnosti. Za ovu fazu će im biti potrebno 15–20 minuta

Opšta
ljudska prava

Mediji

Građanstvo i učešće

Nivo 2

Bilo koja (manje
grupe 3–4)

60 minuta

- Okupite ih sve zajedno i zatražite da predstavnik jedne grupe svojim rečima predstavi jednu od ličnosti. Zatim to ponovite redom sa svim grupama, tako da svaka ličnost bude u potpunosti predstavljena i da svaka grupa može da proveri da li su „delovi“ ispravno sastavljeni.

Debriefing i evaluacija

- Koliko je ova vežba bila lagana i koje su strategije koristile različite grupe za sortiranje kartica?
- Za koje ličnosti su učesnici i ranije čuli, a koje su im bile potpuno nepoznate? Zašto misle da za neke od ličnosti ranije nisu čuli, dok su druge vrlo dobro poznate?
- Da li je bilo koja informacija iznenadila učesnike? Šta im je bilo najšokantnije ili najimpresivnije?
- Pozovite učesnike da izaberu citat u kojem se najviše prepoznaju: šta misle, kako bi se oni ponašali da su bili u istoj situaciji kao ta osoba?
- Koja su ljudska prava posebno zastupali različiti „borci“?
- Da li je „herojstvo“ neprikladan način delovanja za odbranu ljudskih prava? Koje su sve aktivnosti na raspolaganju ljudima koji su žrtve kršenja ljudskih prava?

Saveti za facilitatore

Postoji ogroman broj informacija o svakoj od ovih ličnosti, dok kratke biografije koje nude vrlo površan (i subjektivan) pogled na njih. Postoje i stotine drugih aktivista za ljudska prava koji bi mogli da se nađu na listi.

Ako odlučite da koristite primere iz priručnika *Kompas*, ali mislite da se ličnosti mogu činiti daleko od mladih ljudi sa kojima radite, možda želite da počnete sa kratkom uvodnom aktivnošću. Nabavite slike četiri ili pet poznatih ambasadora UN-a, koji su poznati u vašoj zemlji, zalepite portrete na velike listove papira i okačite ih na zid. Zamolite članove grupe da ih imenuju i da kažu šta rade kao ambasadori UN-a.

Takođe treba napomenuti da učesnici svakako ne bi trebalo da se osećaju „pod pritiskom“ na bilo koji način da zauzmu stav koji su zauzeli ovi aktivisti. Postoji mnogo načina za borbu za ljudska prava, a različiti pojedinci će birati različite puteve u skladu sa svojim uverenjima i sposobnostima, na primer, radeći preko postojećih nevladinih organizacija ili organizujući peticije ili direktno lobiranje.

Varijacije

Dajte svakoj manjoj grupi praznu karticu i zamolite ih da napišu kratku biografiju borca za prava po sopstvenom izboru. Zatim zamolite grupe da zamene kartice i da pogode „borca“ kojeg je druga grupa opisala. Ako radite ovu varijaciju, budite spremni na iznenađenja jer borci mogu da uključuju i poznate ličnosti i pop zvezde. Treba prihvatiti sve predloge i staviti akcenat na ono što su oni postigli ili za šta su se borili. Pozivanje drugih učesnika da komentarišu može biti dobar pristup u slučaju da se ne slažete sa zaslugama koje se određenoj ličnosti pripisuju u pogledu ljudskih prava.

Predlozi za prateće aktivnosti

Veoma je preporučljivo da probate nastavak ove aktivnosti tako što ćete ohrabriti učesnike da saznaju više o drugim aktivistima za ljudska prava, i na taj način upoznaju osobe koje su kroz istoriju doprinele borbi za ljudska prava. Grupa može da počne sa izradom svoje vlastite galerije portreta aktivista za ljudska prava. Šestoro njih koji su predstavljeni u ovoj aktivnosti mogu da predstavljaju polaznu tačku: fotografije se mogu zalepiti na komade kartona sa citatima i kratkim biografijama i izložiti u prostoriji. Od svakog člana grupe možete zatražiti da saznaju više o drugim ličnostima i da ih dodaju u galeriju. Šestoro koji su ovde predstavljeni su bili uglavnom borci za građanska i politička prava, ali vi možete proširiti obim prava i isto tako uključiti i socijalna i ekonomska prava. Chico Mendes je jedan od primera.

U civilnom društvu postoji nekoliko kanala za izražavanje stava i za borbu za prava. Ako želite da dublje sagledate ovu tematiku, možete uraditi aktivnost „Uspostavljanje veza“ na strani 223.

Možda biste sada želeli da razmislite o situacijama u kojima ćete možda morati da se zalažete za svoja prava. Ako je tako, onda igra uloga pod nazivom „Pogodi ko dolazi na večeru“ iz obrazovnog paketa Svi različiti – svi jednaki postavlja scenu za istraživanje šta bi se moglo desiti ako dovedete „nepodobnog“ momka/devojku kući da upozna vaše roditelje.

Ideje za preduzimanje akcije

Saznajte nešto o trenutnim političkim zatvorenima ili aktivistima – na primer o onima koje je Amnesty International nazvao „političkim zarobljenicima“. Napišite pismo ili organizujte kampanju da informišete ljude o toj osobi i izvršite pritisak na relevantne pojedince da predmetnu osobu oslobode.

Dodatne informacije

Ogranak organizacije Amnesty International u UK je izradio svoj sopstveni istorijski zidni plakat boraca za ljudska prava, koji se može naručiti preko njihove internet stranice: <http://www.amnesty.org.uk>

Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava ima spisak Šampiona ljudskih prava koji podržavaju kampanje za ljudska prava: <https://www.standup4humanrights.org/en/human-rights-champions.html>

KLJUČNI DATUM

10. decembar
Dan ljudskih prava

Prpratni sadržaji

Kartice za diskusiju

A

„Borio sam se protiv dominacije belaca, a borio sam se i protiv dominacije crnaca. Služio sam idealu slobodnog demokratskog društva u kojem svi ljudi žive u harmoničnoj zajednici, sa podjednakim životnim šansama. To je ideal za koji treba živeti i koji treba postići. Ali ako treba, to je ideal za koji sam spreman da umrem.“

Nelson Mandela

A

„Kao rezultat izvesnih bolnih, ali istovremeno i utešnih susreta, videla sam kako iz dubine moralnog divljaštva odjednom izlazi krik „to je moja krivica“ i kako je, s tim krikom, bolesnik ponovo stekao pravo da se nazove ljudskim bićem.“

Evgenia Ginzberg

B

Rođen/a je u selu blizu Umtate i bio/la je izabran/a za predsednika Južnoafričke Republike na prvim demokratskim izborima u toj državi, u 76. godini. Do tog vremena i kasnije, njegov/njen život je bio posvećen

B

Rođen/a je 1906. u Rusiji i umro/la u Moskvi 1977. Radio/la je tiho kao nastavnik/ca i novinar/ka, dok ga/je Staljinov režim u lažiranom suđenju nije proglasio teroristom/kinjom. Proveo/la je 18 godina u

C

borbi protiv aparthejda, rasističkog sistema, koji je sprovodila bivša, bela vlada, da bi potisnula većinsko crno stanovništvo. On/a je trpeo/la razne oblike represije: zabrana sastanaka, prinuđen/a da se krije, i konačno je

C

sibirskom zatvoru u jezivim uslovima, jer je odbio/la da optuži druge za krivična dela koja oni nisu počinili. Prvu godinu proveo/la u samici, u vlažnoj ćeliji, sa zabranom da vežba, govori, peva i leži tokom dana. Kasnije je

D

uhapšen/a, i osuđen/a na doživotnu robiju u 44. godini. On/a je proveo/la sledećih 28 godina svog života iza rešetaka, daleko od svoje porodice i dece.

D

za kaznu, jer je pomogao/la drugom zarobljeniku, poslan/a iz jednog u drugi sibirski radni logor, najgori od svih, iz kojeg se svega nekolicina vratila živa.

A

„Sanjam da će jednog dana ova nacija ustati i živeti u pravom značenju svoje vere: „Mi verujemo da su ove istine same po sebi očigledne: da su svi ljudi stvoreni jednaki“. Sanjam da će moje četvoro dece jednog dana živeti u naciji gde neće biti cenjeni po boji njihove kože, nego po sadržaju njihovog karaktera.”

Martin Luther King

A

„Nenasilje je najveća snaga kojom raspolaže čovečanstvo. Moćnije je od najmoćnijeg oružja za uništenje koje je stvorio čovek.”

Mahatma Gandhi

B

Rođen/a je u Atlanti, Džordžija, 1929. godine, kada je zakon propisivao da crnci imaju posebna sedišta u autobusima, pozorištima i bioskopima, i da moraju piju iz česmi za vodu odvojeno od belaca. Kada je imao/la 28 godina, postao/la je suosnivač

B

Rođen/a je 1869. godine od Hindu roditelja koji su živeli u Gujuratu, kada je Indija još uvek bila britanska kolonija. On/a je vodio/la borbu za nezavisnost, i nikada nije odustao/la od svojih verovanja u

C

organizacije crnačkih crkava koje su ohrabrivale nenasilne marševe, demonstracije i bojkote protiv rasne segregacije. Organizacija je učestvovala na protestu u Birmingemu u Alabami, gde su stotine raspevane školske dece

C

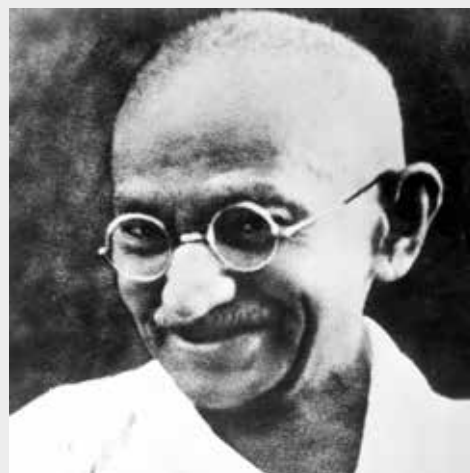
nenasilne proteste i versku toleranciju, iako je bio/la hapšen/a i zatvaran/a nekoliko puta. Kada su Indijci nasilno delovali jedni protiv drugih, ili protiv britanskog radže, štrajkovao/la je glađu, dok nasilje nije prestalo. Vodio/la je marš kroz Indiju, dug 241 milju i

D

izašle na ulice u znak podrške. Policija ih je napala sa borbenim psima a vatrogasci sa vodenim topovima. On/a je bio/a uhapšen/a i zatvoren/a.

D

ubedio/la svoje poštovaoce da prihvate brutalnost vojske i policije bez odmazde. On/a je u životu neumorno posvećenom miru proveo/la ukupno 2338 dana u zatvoru.

A

„Često imam želju da plačem, ali to ne pokazujem. Progutao/-la sam svoja osećanja.“

„Kada sanjam, sanjam da sam ponovo u Aušvicu.“

Zilli Schmidt

A

„Na žalost, ovu tužnu pesmu u mojim mislima ja šaljem onima koji pomažu zatvorenicima. Ova osećanja u ovo mračno doba – nikada neću zaboraviti jezivo mučenje. Neka se ova sadašnja beda u zatvoru nikada ne desi nijednom osećajnom biću.“

Ngawang Sangdrol

B

Rođen/a je 1924. u Tiringenu u Nemačkoj u porodici putujućih izvođača Sinti. Kao preživeo/la iz logora za istrebljenje Aušvic-Birkenau, obavezao/la se da će svetu ispričati šta je učinjeno

B

Budistički/a sveštenik/ca koji/a veruje da Tibet treba da bude nezavisan od Kine, i kojeg/u su kineske vlasti prvi put uhapsile u njegovoj/noj 10. godini. Njegov/njen jedini zločin je bio učešće u

C

romskom narodu od strane nacističkog režima. Godine 1939, Zili je uhapšen/a u Strazburu. „Zločin: Ciganin“ pisalo je u policijskom dosijeu. Poslat/a je u zarobljenički logor u Leti u današnjoj Češkoj, ali je uspeo/la da pobjegne. Ubrzo nakon toga je ponovo uhapšen/a. Marta 1943. deportovan/a

C

mirnim demonstracijama za nezavisnost Tibeta. Ponovo je uhapšen/a sa 15 godina, i osuđen/a na 3 godine zatvora. Kazna je produžena prvi put zato što je u zatvoru pevao/la pesme o nezavisnosti, a kasnije za još 8 godina, jer je

D

je u Aušvic-Birkenau. U „ciganskom porodičnom logoru“ glad, žeđ, bolest, nasilje i smrt bili su deo svakodnevnog života. Rizikujući svoj život, krao/la je hranu i odeću kako bi pomogao/la deci i ostalima u logoru da prežive. Dva puta je njeno/njegovo ime bilo na listi za gasnu komoru. Ipak, dva puta je pobjegao/la. Čitavu njegovu/njenu porodicu su nacisti ubili gasom.

D

uzvikivao/la „Sloboda Tibetu“ dok je stajao/la na kiši u zatvorskom dvorištu. Danas ima problema sa bubrežima zbog mučenja koje je trpeo/la.

Prsti i palčevi

Možda smo svi došli na različitim brodovima, ali sada smo u istom čamcu.

Martin Luther King Jr.

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Životna sredina • Mir i nasilje • Migracije
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 5)
Vreme	60 minuta
Pregled	Ovo je simulacija takmičenja za pronalaženje najzelenije grupe mladih. Da li će biti iskreni ili će varati?
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na jednakost pred zakonom • Pravo na život i opstanak • Pravo na međunarodni poredak u kojem se prava i slobode mogu u potpunosti ostvariti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja vrednosti saradnje i potrebe za praćenjem i verifikacijom dogovora • Razvoj veština saradnje • Promovisanje osećaja pravičnosti i poštenja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije instrukcija, po jedna za svaku grupu • Kopije lista sa rezultatima, po jedan za svaku grupu • Jedna olovka po grupi za beleženje rezultata • Prostor za rad u manjim grupama

Instrukcije

Postavite scenu: Održava se takmičenje za pronalaženje najzelenijeg omladinskog kluba u gradu (ili školi ili razredu). Svaki učesnik predstavlja drugu omladinsku grupu i ovo je plej-of da vidimo ko ide u sledeću fazu takmičenja. Cilj je osvojiti što više bodova.

1. Zamolite učesnike da se podele u grupe od po 5 i da sednu u manje krugove.
2. Četiri osobe će igrati sa predstavnicima četiri konkurentna omladinska kluba i jedan je zapisničar. Objasnite da je zapisničar ujedno i sudija i odgovoran je za davanje znaka za igru u svakoj rundi. Zapisničar je odgovoran za popunjavanje tabele rezultata i za to da se svi pridržavaju pravila.
3. Zamolite svaku grupu da odluči ko će biti zapisničar.
4. Predajte kopiju uputstva zapisničarima u svakoj grupi. Zamolite ih da uputstva pročitaju grupi i da se uvere da igrači znaju kako da igraju i da svi razumeju pravila za bodovanje. Postavite tabelu tako da svi mogu da je vide, u slučaju da žele da se podsete na bodovanje.
5. Kada svaka grupa bude spremna, može početi sa igranjem jedne runde za vežbu. Ako je svima jasno šta treba da urade, onda takmičenje može da počne.
6. Kada sve grupe odigraju svih 10 rundi, zamolite svakog zapisničara da sabere ukupan rezultat za grupu i da zabeleži najviše i najniže pojedinačne rezultate. Zatim pređite na debriefing i razgovarajte o tome kako je igra prošla i šta su naučili, prvo u manjim grupama, a zatim u velikoj grupi.

Životna sredina

Mir i nasilje

Migracija

Nivo 4

Bilo koja (manje grupe: 5)

60 minuta

COP 15 je skraćena za 15. zasedanje Konferencije strana Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama (UNFCCC). Poznata je i kao Konferencija UN o klimatskim promenama.

Debrifing i diskusija

U manjim grupama zamolite učesnike da razmotre:

- Ko je dobio najviše bodova? Kako ste igrali na pobjedu?
- Ko je dobio najmanje bodova? Kako se osećate?
- Da li se iko oseća prevarenim? Zašto?
- Da li ste se dogovorili pre 5, 8. i 10. kruga? Šta se desilo?
- Da li je iko prekršio sporazum? Zašto?

U velikoj grupi:

- Zamolite zapisničare da prijave najviši i najniži pojedinačni rezultat i ukupan rezultat za grupu. Zapišite ove brojeke jasno na flipčart.
- Koje grupe su postigle najveći ukupan rezultat? Da li su tu igrači saradivali ili su varali?
- Kako je ova igra povezana sa stvarnošću? Navedite konkretne primere.
- Kada se ljudi slože da preduzmu aktivnost za zaštitu životne sredine, kako možemo obezbediti da svi igrači, zapravo, igraju pošteno?
- Ima li smisla da jedna grupa „bude najzelenija“ na račun drugih?
- Jedan od razloga zašto političari nisu uspjeli da postignu dogovor o emisiji CO2 kojem su se nadali na klimatskoj konferenciji COP15 održanoj 2009. godine bio je taj što se države nisu mogle složiti oko verifikacije. Da li bi im pomoglo da su se „odmakli“ od fokusiranja na praktične detalje i pogledali koja se ljudska prava krše? Zašto?
- U vezi sa klimatskim promenama, čija su prava najviše pogođena? Koja prava su prekršena?
- Imajući u vidu, kada je reč o klimatskim promenama, da siromašne nacije više trpe, a bogate nacije izazivaju problem, šta mislite da bi bio pošten način da se reši pitanje pravičnosti?
- Povećanje ozbiljnih vremenskih nepogoda koje predviđaju modeli klimatskih promena znači da će milioni ljudi ostati bez krova nad glavom. Kako vaša država treba da reaguje na ovo?
- Da li obrazovanje o ljudskim pravima igra ulogu u borbi protiv klimatskih promena? Ako igra, koju?

Saveti za facilitatore

Rezultat igre će biti da one grupe u kojima su igrači saradivali dobijaju najveći grupni rezultat. One grupe u kojima je neko varao dobiće niži ukupni rezultat za grupu; drugim rečima, pojedinac može dobro da radi za sebe, ali na račun drugih. Poenta učenja je da ako ljudi saraduju, svi pobeđuju.

Kada raspravljate o slabostima dobrovoljnih sporazuma i o prednostima i nedostacima vladinih direktiva i zakona, možete pitati učesnike šta misle o informativnim kampanjama za pridobijanje podrške birača za ono što mogu biti nepopularne, ali neophodne mere. Razmotrite sledeći primer: pre nekoliko godina grupa Tidy Britain je vodila kampanju „Moj mali omot neće napraviti nikakvu razliku“. Prikazali su scenu na ulici prepunoj omota od slatkiša, od kojih su mnogi bili oblačići teksta sa sloganom „Neću napraviti nikakvu razliku“. Šta biste pomislili da ste videli ovaj poster?

- Ako se potrudim da odnesem svoj otpad kući, onda će ulice biti malo čistije i to bi moglo da bude dobar primer drugima. (To je kao 1 palac i 3 prsta).
- Ako nekolicina od nas to uradi, to neće napraviti veliku razliku u celini, a možda uopšte neće napraviti razliku ako drugi ljudi zapravo povećaju količinu smeća koju proizvode. (2 prsta i 2 palca)
- Ako uspemo da ubedimo većinu ljudi da vode računa, onda će ulice biti čistije. Međutim, uvek će biti nekoliko onih koji i dalje bacaju smeće, ali koji imaju koristi od napora drugih ljudi. Zašto treba da uživaju u „besplatnoj vožnji“? (3 palca i 1 prst)
- Zašto da se ja trudim ako niko drugi neće? (4 prsta)

Primer je podjednako mogao da bude, „Moj mali auto neće praviti nikakvu razliku“ (za smanjenje emisije CO2) ili „Korišćenje mašine za sušenje veša umesto kačenja odeće da se suši neće praviti nikakvu razliku“ (za uštedu energije). Trebalo bi da nađete primer sa kojim će se ljudi u vašoj grupi najlakše povezati.

U mnogim gradovima postoje kazne za bacanje smeća i puštanje psa da zaprlja trotoar; dobrovoljna akcija ne funkcioniše. Mora da postoji neka vrsta regulative. Jedna od ključnih slabosti sporazuma iz Kopenhagena, koji je rezultat samita COP15, bila je ta što nije uključivao stroge metode za praćenje i verifikaciju emisija CO2.

Predlozi za prateće aktivnosti

Grupa bi mogla da razmotri delotvornost različitih vrsta sankcija i kazni za one koji krše pravila u kući, školi, omladinskoj grupi ili mestu. Koji su najbolji načini da naterate ljude da se pridržavaju pravila?

Predložite učesnicima da bi najbolji način da se postigne najveći rezultat bio da naredite svima da igraju palčeve. U stvarnom svetu, paralela bi mogla biti da vlada naredi svima da prestanu da voze automobile (da bi smanjili emisiju CO2), da gledaju televiziju najviše jedan sat dnevno (da bi uštedeli struju), da kupe najviše jedan tehnološki uređaj, na primer, mobilni telefon, digitalni muzički plejer ili konzolu za video-igrice svake tri godine (da bi se sačuvali resursi) i da postanu vegetarijanci (efkasnije korišćenje zemljišta i manje proizvodnje CO2 i NOx iz životinjskog otpada). Može li grupa da pronađe primere zakona koji imaju za posledicu da govore svima da moraju da „igraju prstima“? (Saobraćajni propisi mogu da predstavljaju jedan od primera.) Zamolite grupu da razmotri da li ovi primeri krše ljudska prava ljudi? Koja i kako?

Aktivnost „Borba za bogatstvo i moć“ na strani 263 još jedna je simulacija koja se bavi nepravdama koje su rezultat nepravične podele resursa. Ako želite da istražite ravnotežu prirode i kako je uništavamo, pokušajte sa „Mrežom života“ na strani 320.

Ideje za preduzimanje akcije

Grupa bi možda želela da identifikuje lokalni ekološki problem i pridruži se drugima kako bi izvršila pritisak na lokalne političare da deluju.

Ako je grupa zainteresovana za međunarodnu politiku, mogli bi da razmotre primer neuspeha u postizanju sporazuma na COP15 i kako da promovišu poverenje i razumevanje među narodima.

Potreba za delovanjem po pitanju klimatskih promena je najhitniji izazov sa kojim se čovečanstvo trenutno suočava. Navedite grupu da razmisli o tome šta mogu da urade kako bi smanjili emisije CO2 na ličnom, lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Počnite na www.footprintdiary.com, aplikaciji za mobilni telefon i veb-aplikaciji, koja pruža informacije o posledicama klimatskih promena i pomaže korisnicima da utiču na svoju ličnu potrošnju.

Dodatne informacije

Transparentnost je bila glavna tema COP15 pre nego što su međunarodni lideri stigli na scenu u danima slabljenja konferencije. Na ranijoj COP dogovoreno je načelo da smanjenje emisija iz zemalja u razvoju treba da bude „praćeno, prijavljeno i verifikovano“ – ili skraćeno MRV (od engleskih termina „monitored, reported i verified“). Koncept MRV je posebno trebalo da se primeni na „nacionalno odgovarajuće akcije ublažavanja“ koje zemlje u razvoju preduzimaju na dobrovoljnoj osnovi, otuda i interes da najveći emiteri u svetu koji se brzo industrijalizuju, posebno Kina i Indija, postave ciljeve i pristanu na režim za praćenje i verifikaciju.

Ovaj neuspeh da se pristane na pravičan proces praćenja ilustruje složenost pitanja, posebno pitanja pravde i pravičnosti. Deo protivljenja zemalja u razvoju, a naročito Kine, bio je da je predlog bio krajnje nepravedan, da su njihove emisije po glavi stanovnika daleko manje od onih u razvijenim zemljama koje, pošto su one u velikoj meri krive za problem, treba da preuzmu veću odgovornost za smanjenje emisija.

Ova pitanja su razmatrana na COP 21, održanom u Parizu 2015. godine, gde je postignut dogovor o dugoročnim ciljevima za smanjenje emisija, da se podrži klimatska akcija u zemljama u razvoju i da se obezbedi transparentnost i odgovornost kroz snažan sistem praćenja.

Environmental Justice Foundation uspostavila je direktnu vezu između potrebe za sigurnošću životne sredine i odbrane osnovnih ljudskih prava. <http://www.ejfoundation.org>

KLJUČNI DATUM

5. jun

Dan životne sredine

Dobrovoljno delovanje nije beskorisno; bolje je učiniti nešto nego ništa, a vaš primer može drugima da pokaže put. Ovo je osnova za WWF-ovu inicijativu Climate Savers. Cilj je da se kompanije nateraju da smanje svoje emisije ugljenika.

<http://www.worldwildlife.org/climate/business.html>

Ova aktivnost je preuzeta iz „Let’s take the world in hand“, © Woodcraft Folk 1993.

Propratni sadržaji

Instrukcije

Cilj igre je da se osvoji što više bodova.

Kako se igra ova igra:

- Kada zapisničar izbroji do tri, ispužite pesnicu napred sa prstom ili palcem podignutim nagore. U svakoj rundi morate igrati ili „prst“ ili „palac“.
- Ne možete da komunicirate sa ostalim takmičarima ni u kom trenutku, osim neposredno pre rundi 5, 8 i 10.
- Treba da odigrate svih 10 rundi.

Kako sakupiti bodove

To zavisi od toga koju kombinaciju „prstiju“ i „palčeva“ su takmičari igrali.

- Ako svaki od 4 takmičara igra „palac“, svaki igrač dobija +1 bod
- Ako tri igrača igraju „palac“, a jedan „prst“, onda oni koji su igrali „palac“ dobijaju po -1 bod, a osoba koja je igrala „prst“ dobija +3.
- Ako dva igrača igraju „prst“ i dva „palac“, onda „palac“ dobija -2, a „prst“ +2.
- Ako jedan igrač igra „palac“, a ostala tri igrača „prst“, onda „palac“ dobija -3, a „prsti“ svaki po +1.
- Ako svi igrači igraju „prst“, onda svaki dobija -1.

Ovo je sažeto u tabeli ispod (kombinacija odigranih prstiju i palčeva i dobijeni rezultat pojedinačnog igrača):

TTTT	TTTF	TTFF	TFFF	FFFF
+1 +1 +1 +1	-1 -1 -1 +3	-2 -2 +2 +2	-3 +1 +1 +1	-1 -1 -1 -1

Krugovi 5, 8 i 10 jesu bonus krugovi. Dodatne bodove dobijate kao što sledi:

Krug 5 – vaš rezultat za taj krug pomnožen sa 3

Krug 8 – vaš rezultat za taj krug pomnožen sa 5

Krug 10 – vaš rezultat za taj krug pomnožen sa 10

Nakon svakog kruga, osoba koja beleži rezultat unosi rezultat u tabelu.

Tabela sa rezultatima

Ime igrača				
Krug				
0 (probni krug)				
1				
2				
3				
4				
5 (rezultat x 3)				
6				
7				
8 (rezultat x 5)				
9				
10 (rezultat x 10)				
Ukupan rezultat, krugovi 1–10:				

Moć cveća

Svo cveće sutrašnjice je u semenu današnjice.

Indijska poslovice

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Vera i veroispovest • Deca
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 3–4)
Vreme	80 minuta
Pregled	Na kraju ove aktivnosti imaćete zid cveća koji predstavlja raznolikost grupe. Ovo je kreativna aktivnost koja učesnike uvodi u diskusiju o opštim ljudskim pravima: šta su ljudska prava, zašto ona postoje i kako treba da ih zaštitimo.
Povezana prava	Sva
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja povezanosti između ljudskih potreba, ličnog blagostanja i ljudskih prava • Razvoj veština razmišljanja i analiziranja • Negovanje solidarnosti i poštovanja različitosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Prazan zid za kačenje svih crteža • Po olovka za svakog učesnika; gumice, markeri u boji za deljenje • Traka za kačenje crteža na zid • Flipčart i markeri
Priprema	Kopirajte propratni sadržaj, po jedan za svakog učesnika.

Instrukcije

Objasnite da će se ova aktivnost pretvoriti u diskusiju o ljudskim pravima, ali da će početi od razmišljanja o tome šta znači biti čovek.

Deo 1. Utvrđivanje šta znači biti kompletno ljudsko biće

- Objasnite da određene potrebe osobe treba da budu ispunjene kako bi se osećala potpuno kao ljudsko biće. Na primer, za osnovni opstanak svi moramo da imamo hranu i vodu, san i vazduh za disanje. Potrebna nam je i sigurnost: lična i finansijska sigurnost i dobro zdravlje. Takođe nam je potrebna ljubav i pripadnost: prijateljstvo, intimnost i porodica. Potrebno nam je i poštovanje: da se osećamo prihvaćeno i cenjeno od strane drugih i da osećamo da možemo da ostvarimo svoj puni potencijal i da se osećamo lično ispunjeno.
- Recite učesnicima da svako od njih treba da nacrtava cvet kako bi predstavio sopstvene potrebe kao ljudskih bića. Cvet treba da ima osam latica:
 - osnovne potrebe
 - bezbednost ličnosti
 - finansijska sigurnost
 - zdravlje
 - prijateljstvo
 - porodica
 - samopoštovanje
 - osećaj lične ispunjenosti

Opšta
ljudska prava

Veroispovest
i vera

Deca

Nivo 2

Bilo koja (manje
grupe: 3–4)

80 minuta

Veličine latica treba da odražavaju koliko im je svaka od osam potreba važna u ovom trenutku u životu. Nacrtajte primer na flipčartu dok objašnjavate, ali naglasite da je ovo samo primer; cvet svake osobe će biti drugačiji.

3. Podelite papire, olovke i markere u boji i zamolite svakog učesnika da nacrtaj svoj lični cvet na sredini papira ostavljajući dovoljno prostor oko cveta. Objasnite da ne postoje tačni ili pogrešni, dobri ili loši „odgovori“; svačiji cvet će biti jedinstven. Da motivišete ljude, recite da na papirima ne treba da budu imena. Dajte im deset minuta za ovu fazu.
4. Sada zamolite učesnike da razmisle o uslovima koji moraju da postoje kako bi mogli da procvetaju i budu potpuna ljudska bića. Zamolite ljude da nacrtaju listove oko cveta kako bi predstavili ove uslove i da na njima napišu ključne reči. Za ovo odvojite desetak minuta.
5. Na kraju zamolite učesnike da zalepe svoj rad na zid kako bi napravili izložbu.

Deo 2. Povezivanje ljudskih potreba sa ljudskim pravima

6. Ostavite učesnicima vremena da pogledaju cvetove. Zamolite ih da se podele u manje grupe od po 3–4 učesnika i da razmotre sledeća pitanja:
 - Da li postoje veze između ljudskih prava i cvetova i listova? Ako postoje, koje su to veze?
 - Da li su ljudska prava važna? Zašto?
 - Šta reči „ljudska prava“ znače za vas?
 - Sada zamolite svaku grupu da da povratne informacije i potom pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa kratkim pregledom aktivnosti, a zatim nastavite sa pregledom diskusije u manjim grupama i saznajte šta su učesnici naučili o ljudskim pravima:

- Da li ste uživali u aktivnosti? Zašto? Zašto ne?
- Da li je bilo teško doneti odluku o veličini latica? Da li je svih osam potreba važno za ispunjen život?
- Da li postoje druge potrebe koje nisu predstavljene laticama, odnosno da li postoje druge latice koje bi se mogle dodati?
- Da li je neko nešto napisao u sredini cveta?
- Da li vas iznenađuju neke sličnosti i razlike između latica različitih ljudi? Šta vam ovo govori o ljudskim bićima?
- Koje su posledice za osobu sa oštećenim laticama?
- Šta je potrebno za zaštitu različitih latica? Šta su učesnici napisali na listovima?
- Postoje li veze između onoga što je napisano na listovima i ideje o ljudskim pravima?
- Šta ste naučili o sopstvenom identitetu kao ljudskom biću? Kako je ovo povezano sa ljudskim pravima?
- Koja ljudska prava su nam najpotrebnija da bismo mogli da procvetamo i izrastemo u potpuna ljudska bića (na mestu gde vi živite)?
- Da li su neka ljudska prava važnija od drugih? Za koga? Kada? Gde?
- Zašto treba da budemo na oprezu kako bismo zaštitili i razvijali ljudska prava?
- Šta možemo učiniti da najbolje zaštitimo ljudska prava?
- Da li postoje neke potrebe koje nisu pokrivene nijednom od postojećih konvencija o ljudskim pravima?

Saveti za facilitatore

Cvet ilustrovan u nastavku je dat samo kao primer. Važno je naglasiti učesnicima da svaki od njih mora sam da odluči koliko će različite latice biti velike. Boje koje biraju za različite delove takođe predstavljaju lični izbor.

28. maj
Evropski dan komšija

Ne treba da skrećete pažnju na centar cveta; neka se tokom aktivnosti pojave sve misli da postoji nešto što je od suštinske važnosti. Slično tome, neka se ideje za više latica, na primer, kulturna bezbednost, sloboda izbora u svim aspektima nečijeg života, pravda u raspodeli, učešće, identitet i religija ili vera, razvijaju kako aktivnost napreduje. U svakom slučaju, naglasite odnos između potrebe, posledice neispunjenja, koristi od toga kako je ona zaštićena zakonodavstvom i dokumentima o ljudskim pravima.

U koraku 4. ćete možda morati ljudima da date nekoliko saveta. Možete istaći da listovi prave hranu za ishranu cvetova od sunčeve svetlosti, vode i ugljen-dioksida i sugerisati da su, na primer, posao, bankarski sistem i sindikati neke od stvari koje su potrebne za finansijsku sigurnost. Možete, naravno, dodati i pravo na rad, kao u članu 23 UDLJP, ali je poželjno da učesnici sami dođu do veze sa ljudskim pravima.

Važno je uspostaviti vezu između ljudskih potreba i ljudskih prava i pokazati kako su ljudska prava osnova za svet u kome svako ima svoje potrebe. Možda biste želeli da razgovarate sa grupom o preambuli UDLJP (vidi stranu 461). Preambula počinje sa konceptima dostojanstva, jednakosti i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice kao temelja slobode, pravde i mira u svetu. Dalje opisuje najvišu težnju običnih ljudi kao što su sloboda govora, verovanja i sloboda od straha i oskudice.

Varijacije

Da biste skratili ovu aktivnost, možete samo uraditi korake od 1 do 4, a zatim započeti opštu diskusiju o ljudskim pravima sa čitavom grupom. Ovo može biti prikladno za mlade učesnike kojima je možda teško da rade na konceptualnom nivou. Neki možda neće razumeti ideju pravljenja latica u različitim veličinama kako bi se prikazale razlike u stepenu značaja. Oni takođe mogu smatrati da je povezivanje sa ljudskim pravima prilično apstraktno.

Možete proširiti aktivnost tako što ćete zamoliti učesnike da identifikuju koja ljudska prava štite koje ljudske potrebe prepoznate tokom aktivnosti. Koristite sažetak UDLJP-a sa strane 461.

Predlozi za prateće aktivnosti

Možda biste želeli da zadate učesnicima projekat da saznaju kako su se ljudska prava istorijski razvijala i da istraže ono što se naziva „prava u nastajanju“.

Ako su učesnici uživali u razgovoru o tome šta je važno u njihovim životima, onda bi možda voleli da istraže svoja uverenja kroz aktivnost „Vernici“ na strani 105. Alternativno, učesnici mogu da uživaju u aktivnosti „Bingu za prava“ (strana 260), koja predstavlja aktivan način da se istražuje odnos između svakodnevnog života i ljudskih prava. Ako su zainteresovani za prava u nastajanju, aktivnost „Prsti i palčevi“ na strani 173 bavi se pravom na životnu sredinu.

Ideje za preduzimanje akcije

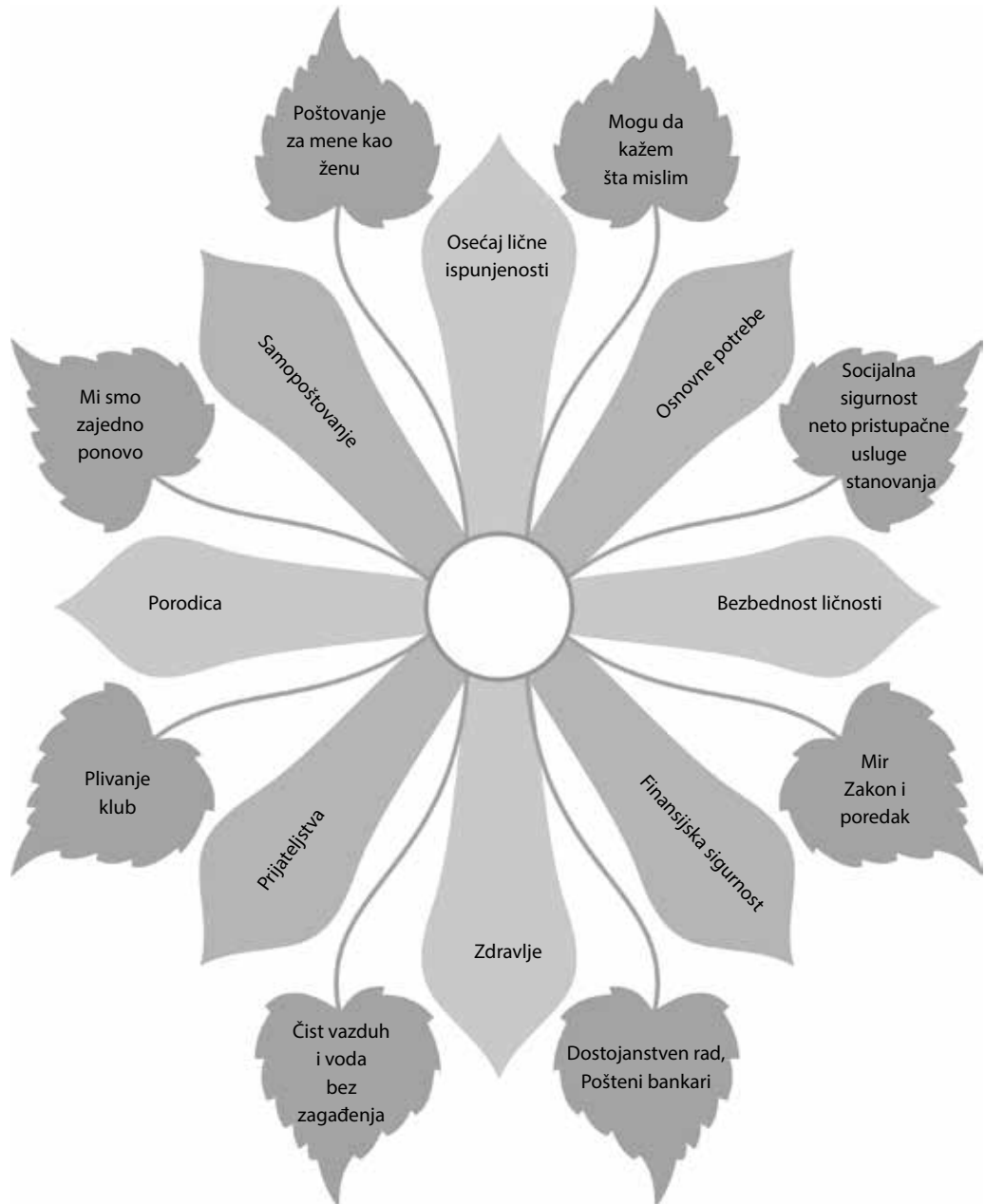
Predložite učesnicima da urade ovu aktivnost sa svojom porodicom, prijateljima i kolegama kako bi započeli diskusiju o ljudskim pravima.

Dodatne informacije

Ideja o potrebi pojedinca da se bude ispunjeno ljudsko biće koja se koristi u ovoj aktivnosti razvijena je iz rada autora Maslow, Griffin i Tyrrell (Human Givens). Osnovne potrebe su one koje su nam potrebne da održimo telo u životu. Lična bezbednost uključuje sklonište – dom, „krov nad glavom“ – i osećaj sigurnosti od provalnika i bandi, kao i od rata i terorističkih napada. Finansijska sigurnost znači imati novac za pristojan životni standard, kao i sigurnosnu mrežu u slučaju nezaposlenosti. Zdravlje znači dobro zdravlje, a takođe i dostupnost zdravstvene zaštite ako doživite nesreću ili se razbolite. Prijateljstvo uključuje mogućnost učlanjenja u klubove i udruženja,

kao i mogućnost slobodnog izbora prijatelja i partnera za intimne odnose. Porodica znači ne biti nasilno odvojen od porodice. Poštovanje znači da vas drugi poštuju i cene, kako zbog toga ko ste, tako i zbog onoga šta radite. Postizanje sopstvenog potencijala naziva se i „samoaktualizacija“: ona podrazumeva da imate priliku da budete osoba kakva želite da budete, da u potpunosti iskoristite svoje sposobnosti i da osećate samopouzdanje u sebe i u svoje mesto u svetu.

Naslovna strana

Najveća pretnja slobodi je odsustvo kritike.

Wole Soyinka

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mediji • Globalizacija • Životna sredina
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	10–24 (manje grupe 4–8)
Vreme	180 minuta
Pregled	<p>Ovo je simulacija grupe novinara koji rade na pripremi za štampu naslovne strane njihovog časopisa. Učesnici rade u manjim grupama dok istražuju pitanja o:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pristrasnosti, stereotipima i objektivnosti u medijima. • Slikama i ulogama medija u rešavanju pitanja ljudskih prava.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu misli, mišljenja i izražavanja • Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku • Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o medijima i njihovom pristupu pitanjima koja se tiču ljudskih prava • Razvoj veština komunikacije i saradnje • Negovanje osećaja odgovornosti i posvećenosti društvenim promenama
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Velika prostorija sa dovoljno prostora za dve ili tri manje grupe i rad u velikoj grupi. • 40–45 slika iz novina ili časopisa • Papir i olovke za hvatanje beleški • Veliki listovi papira (A3) ili papir sa flipčarta i markeri • Makaze i lepilo za svaku manju grupu • Stolovi sa radnom površinom dovoljno velikom za rad grupa, tako da mogu da rašire svoje papire
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Izaberite 40–45 slika iz časopisa ili nacionalnih novina. Napomena: potrebna su vam tri seta istih 40 slika, po jedan set za svaku manju radnu grupu. Zato ćete morati ili da kupite po tri primerka istih novina iz kojih ste izabrali fotografije ili da imate pristup mašini za fotokopiranje. • Prikažite jedan set fotografija na stolu.

Instrukcije

1. Predstavite aktivnost. Objasnite da je ovo simulacija jedne večeri u nekoj novinskoj kući, tokom koje grupa novinara radi na naslovnoj strani svojih novina. Iako se radi o lokalnim novinama koje se distribuiraju u zajednici, njihov zadatak je da informišu svoje čitaoce i o trenutnim globalnim pitanjima, uključujući i ljudska prava.
2. Pokažite učesnicima primer naslovne strane novina i ukažite na karakteristike i raspored na tipičnoj naslovnoj strani.
3. Pokažite učesnicima fotografije. Zamolite ih da prošetaju oko stola, u tišini, i da u ovoj fazi ništa ne komentarišu. Objasnite da su ovo slike s kojima treba da rade; mogu ih koristiti i tumačiti kako žele.

Mediji

Globalizacija

Životna sredina

Nivo 3

10–24 (manje grupe 4–8)

180 minuta

4. Sada podelite učesnike u tri radne grupe od šest do osam ljudi. Svaka grupa treba da zamisli da je to urednička grupa koja radi na različitim novinama. Njihov zadatak je da osmisle i rasporede naslovnu stranu sutrašnjeg jutarnjeg izdanja.
5. Zamolite svaku grupu da izabere naziv za svoje novine.
6. Sada pustite uređivačke timove da rade. Dajte svakoj grupi papir i olovke, lepilo i makaze – ali još uvek ne i fotografije.
7. Pročitajte uputstva. Učesnici treba da dizajniraju izgled za naslovnu stranu svojih novina.
8. Imaju sat vremena da izaberu četiri ili pet novinskih priča koje žele da predstavljaju. Trebalo bi da se fokusiraju na uticaj koji naslovna stranica ima. Umesto da zapravo pričaju celu priču, dovoljno je da izaberu slike i napišu naslova, dopune i uvode. Ne moraju da pišu telo članka; mogu jednostavno da naznače njegovu poziciju na stranici sa zasenčenim okvirom.
9. Predložite da počnu od diskusije o temama koje žele da uključe u svoje izveštaje. Recite im da će za deset minuta dobiti fotografije iz štamparije.
10. Nakon što su grupe radile desetak minuta, dajte im setove fotografija, po jedan set za svaku grupu. Dajte im 50 minuta da urade svoj zadatak.
11. Kad timovi završe, recite im da postave svoj rad tako da svi mogu da pročitaju. Zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom same aktivnosti, a zatim pređite na diskusiju o medijima, pitanjima ljudskih prava i obaveza.

- Kako su grupe organizovale posao? Da li su radili kao jedna jedinica ili su se podelili na pojedince, parove ili grupe po troje kako bi radili na različitim „pričama“? Kako su doneli odluku o tome kako da rade i koje priče da obrade? Da li je postojao vođa ili su ravnopravno donosili odluke? Da li su svi osećali da mogu da učestvuju i doprinesu?
- Kako su učesnici odabrali teme ili probleme koje će obrađivati? Šta je došlo prvo, tema ili slika? Odnosno, da li su prvo odabrali temu, a zatim tražili odgovarajuću sliku kao ilustraciju, ili su bili inspirisani određenom slikom, a zatim na osnovu nje pravili priču?
- Koje teme ili problemi su predstavljeni? Kako su povezani sa pitanjima ljudskih prava? Da li je bilo tema koje je neko želeo da obradi, ali je morao da odustane od toga? Zašto su ih odbacili?
- Kako je moguće upoređivati različite naslovne strane raznih novina? Da li su se koristile iste teme ili fotografije?
- Da li su različite grupe koristile istu sliku, ali na različite načine?
- Kako ljudi prate vesti? U novinama, na televiziji, radiju ili na internetu? Zašto ljudi prate ili ne prate vesti?
- U ovoj simulaciji, da li su pokušali da imitiraju tradicionalne naslovne strane ili su se opredelili za drugačiji izgled? Koji je najefikasniji način da se privuče pažnja čitalaca?
- U stvarnom životu, koje vrste vesti dominiraju medijima?
- Da li generalno postoji dobra zastupljenost pitanja ljudskih prava u vestima?
- Koliko se često priče predstavljaju kao priče o ljudskim pravima?
- Jedna od glavnih tačaka diskusije o medijima jeste „objektivnost“. Da li učesnici misle da je moguće zaista objektivno predstaviti vesti? Da li je to moguće? Da li je to poželjno?
- Koja ljudska prava ili kršenja ljudskih prava prikazuju različite priče?
- Da li su pokušali da utvrde povezanost između uzroka i posledice, severa i juga, razvoja i okruženja, bogatih i siromašnih i slično u svojim izveštajima? Da li su ova pitanja zastupljena u stvarnim medijima?
- Kakvu sliku imaju učesnici o mladima u drugim delovima sveta? U „siromašnim“ zemljama? U „bogatim“ zemljama?
- Da li u setu slika nedostaju važne teme ili važna pitanja?

Saveti za facilitatore

Kada birate slike koje će se koristiti u ovoj aktivnosti, pobrinite se da budu različite i da izbegnete stereotipe. Stvarne vesti su obično pune ubistava, ratova i drugih katastrofa i retko sadrže pozitivne poruke. (I druge stvari se dešavaju u Africi, a ne samo rat i glad!) Pokušajte da ponudite izbor slika koji učesnicima daje mogućnost da odaberu slike „dobrih“, kao i „loših“ vesti. Trebalo bi da taj izbor ima širok dijapazon u pogledu starosti, pola, rasne pripadnosti, kulturnih grupa, geografske lokacije i slično. Takođe imajte na umu i interesovanja mladih ljudi i uključite slike vezane za najnovije događaje i ličnosti. Sledeća lista vam može dati neke ideje.

Voditeljka TV vesti	Sagorevanje nafte	Devojčica iz Maroka	Somalski pirati u akciji
Globus	Akcija Greenpeace-a	Državna policija	F16 sa bombama
Tim snimatelja u Trećem svetu	Oblaci industrijskog dima	Grafiti	Gerila
Čistač cipela sa Philips reklamom	Reklama: Batida	Koncert protiv rasizma	Dva mrtva vojnika
Deca bacaju kamenje	Kolica puna kafe	Skupština	Farme, a ne oružje
Žena koja pravi branu	Reklama: Coca Cola	Droga	Džakovi puni žita
Naknada za nezaposlenost	Prodavac na plaži	Čuveni političar, npr. predsednik SAD	Prodaja proizvoda iz Trećeg sveta
Afrički rudar	Pijaca u Trećem svetu	Mandela	Sastanak žena
Farma koka nosilja	Usamljena žena	Svetski lideri na sastanku COP15	Planiranje porodice
Zašto bebe umiru od gladi kada ima dovoljno hrane?	Sirotinjska četvrt u Briselu	Izbeglički kamp	Prevenција AIDS-a
Pesticidi	Sirotinjska četvrt u Trećem svetu	Izbeglice u ambasadi	Gomila ljudi
Reklama za hamburgeriju	Prepuni kontejneri	Eric Cantona	Javni prevoz
Pad stabla u kišnoj šumi	Sortiranje konzervi	Deca u centru za azil	Sud za ratne zločine
Isušeno tlo	Frižideri na deponiji	Fudbaler	Izložba automobila
Deca se igraju u vodi	Crni dečak sa gitarom	Akcija organizacije Amnesty International	Saobraćajna gužva
Navodnjavanje	Nintendo	Demonstracije na Filipinima	Akcija biciklista
Pranje automobila	Rok zvezda	Trupe SAD u Avganistanu	Mladić sa mikrofonom
	Ulična deca		Poletanje spejs-šatla
	Multikulturna proslava		Poplava na ostrvu u Pacifiku

Kada predstavljate aktivnost, istaknite karakteristike i izgled tipične naslovne strane: privlačan naslov napisan da privuče pažnju čitaoca; dopisnik (na primer, „naš dopisnik za životnu sredinu, Mohammad Schmidt“). Zatim sledi kratak uvod u ono čemu je priča posvećena, nakon čega sledi telo teksta. Razgovarajte o tome kako se slike koriste da podrže priču ili privuku pažnju čitaoca. Istaknite, takođe, i ono što slike ne pokazuju! Razgovarajte o tome koliko su bili uspešni u privlačenju pažnje gledalaca onim što je fotograf – ili izdavač – želeo da pokaže. Naglasite i koliko je značajno kako su napisani naslovi. Može biti poučno demonstrirati ovo koristeći novine na stranom jeziku; time se olakšava odbacivanje sadržaja i umesto toga se veća pažnja posvećuje uticaju.

Podstaknite grupe da budu kreativne u svojim idejama i načinu na koji ih predstavljaju. Mogu da pišu, izrezuju slike i crtaju stripove. Njihovi radovi mogu biti ozbiljni, duhoviti ili ironični. U zavisnosti od grupe, moraćete da odlučite koliko ćete reći o ovome ili da ih jednostavno pustite i vidite šta će smisliti.

Varijacije

Drugačiji način za sprovođenje ove aktivnosti je da se predstave radijske ili televizijske vesti. Ako odlučite da radite na televizijskom programu, vrlo je preporučljivo da koristite slajdove (dijapozitive) sa računara ili projektoru u zamračenoj prostoriji kako bi se postigao „doživljaj“ gledanja televizije. Alternativa bi mogla biti da napravite veb-stranicu ili blog.

KLJUČNI DATUM

3. maj
Svetski dan slobode medija

Predlozi za prateće aktivnosti

Razgovarajte o pravima koja su grupe izabrale za svoje vesti. Na primer, kako se na njih ukazuje u vašoj zemlji?

Učesnici bi mogli stupiti u kontakt sa lokalnim novinama ili radio/televizijskom stanicom, porazgovarati sa novinarima o tome kako oni rade i diskutovati o pitanjima objektivnosti i o načinu na koji se globalna pitanja i pitanja ljudskih prava predstavljaju u medijima.

Ako je grupa zainteresovana za slike i način na koji se one koriste/zloupotrebljavaju u medijima, onda mogu uživati u aktivnostima kao što su „Deo slike“ i „Naslovi za slike“, koje su opisane u odeljku „Dodatni načini za igru sa slikama“ na kraju aktivnosti „Igra sa slikama“ na strani 249. Ako grupa uživa u aktivnostima koje uključuju brzo razmišljanje, mogli bi da urade aktivnost „Samo minut“ na strani 199, koja govori o odnosu između sporta i ljudskih prava.

Alternativno, ako grupa želi da se opusti i sluša muziku i da u isto vreme uči o drugim narodima, kulturama, muzici i jeziku, onda potražite „Knysna blue“ iz edukativnog paketa „Svi različiti – svi jednaki“.

Ideje za preduzimanje akcije

Mnoge lokalne radio i televizijske stanice pružaju priliku grupama iz zajednice da prave posebna izdanja. Radite na grupnom projektu u kojem ćete istražiti i uraditi radio-emisiju o pitanjima koja zanimaju učesnike, na primer, pod naslovom: „Misli globalno, deluj lokalno“.

Pogledajte www.newtimes.dk da vidite primer kako tražioci azila u Danskoj koriste medije. Možda biste želeli da pomognete tražiocima azila (ili nekoj drugoj manjinskoj grupi) u vašoj zemlji da urade nešto slično.

Koristite lokalne medije (radio, novine) kao i globalne, uključujući društvene mreže kao što su Hi5, Facebook, Twitter i blogovi da biste preneli svoje poruke.

Dodatne informacije

Neka od pitanja koja mogu biti otvorena tokom aktivnosti uključuju:

a) Mediji

1. Mladi ljudi, kao i odrasli, neprestano su preplavljeni obiljem informacija kojima ih zasipaju različiti mediji. Neki ljudi to shvataju, drugi ne. Možemo se zapitati: šta radimo s ovim informacijama? I da li se može zaključiti da smo svi dobro informisani ili to ne mora da znači?
2. Mediji sve više i više postaju komercijalni, a pojednostavljenje poruka, stereotipi i senzacionalizam predstavljaju alarmirajuće pojave. Da li je sve teže pronaći kvalitetne vesti?
3. Pronalaženje kvalitetnih vesti posebno je teško kada se radi o vestima u vezi sa pitanjima nejednakosti, naročito onim koje se odnose na zemlje u razvoju. Nezapadne vesti često gledaju samo zapadnim očima. Ovo često dovodi do negativnih i loših vesti. Jednostranost i negativnost su norma. Da li se slažete?
4. Porast upotrebe interneta doveo je do opadanja novinarstva. Neil Henry, bivši dopisnik časopisa Washington Post, sada profesor novinarstva na Berkliju pri Univerzitetu Kalifornije, kaže: „Vidim svet u kome težnja za istinom u službi javnog interesa opada kao kulturna vrednost u našem društvu usred ovog tehnološkog meteža; svet u kome profesionalno novinarstvo, koje se praktikuje u skladu sa široko prihvaćenim etičkim vrednostima, brzo gubi na značaju u našim rastućim novinskim i informacionim sistemima, dok bežimo na internet da bismo iskusili najnoviju „novu“ stvar. U međuvremenu, ne mogu a da se ne plašim budućnosti, sve više uskraćene za vešte novinare, u kojoj traženje „vesti“ ne otkriva vesti, već poslednja podmetnuta brbljanja blogera iz podruma, lažne izveštaje i vesti vladinih zvaničnika i PR službi, vešto plasirane pod maskom novinarstva od strane oglašivača koji žele samo da prodaju, prodaju, prodaju.“

5. Blogeri i postovi na stranicama za umrežavanje nas približavaju onome što se dešava širom sveta. Sirov materijal je moćan; uzmite u obzir neposrednost i uticaj blogova, ličnih video-zapisa i objava na stranicama društvenih mreža u slučajevima zemljotresa, drugih katastrofa i ratnih zona.
6. Internet je doveo do toga da ljudi širom sveta imaju pristup vestima i informacijama iz izvora u svakoj zemlji. Ovo značajno otežava cenzuru.
7. Da li je objektivnost moguća ili poželjna? Da li je moguće pobeći od vlastitog etnocentrizma? I može li ravnoteža – pričanje „obe“ strane priče – zapravo da bude oblik informacione pristrasnosti? Na primer, uprkos doslednim tvrdnjama Međuvladinog panela za promenu klime (IPCC) da su ljudske aktivnosti imale „uočljiv“ uticaj na globalnu klimu i da je globalno zagrevanje ozbiljan problem koji se mora odmah rešiti, izveštavanje po principu rekla-kazala je omogućilo maloj grupi skeptika u pogledu globalnog zagrevanja da svoje stavove u značajnoj meri prošire.

b) Pitanja ljudskih prava

Mediji su očigledno važni za podizanje svesti javnosti o ljudskim pravima. Ali, trebalo bi da budemo svesni načina na koji su vesti predstavljene, kao i motiva novinara. Svako treba da bude kritičan prema onome što nam se daje – ili ne daje – i prema načinu na koji su predstavljene informacije i činjenice. Na primer, za vreme nekog rata, vojnici mogu biti opisani kao borci za slobodu ili kao teroristi, zavisno od političkog gledišta novina koje objavljuju informaciju. Ljudi drugačijih kultura mogu biti predstavljeni na neobjektivan način. Na primer, Inuiti se mogu opisati kao egzotični, hrabri ljudi, koji se bore za očuvanje svog tradicionalnog načina života u igloima, ali kad se raspravlja o lovu na kitove – onda se radi o „ubicama“.

c) Obaveza

Neke od slika koje se koriste u simulaciji treba da pokažu mogućnosti za ljude, naročito mlade, kako mogu da se posvete cilju na vrlo konkretan način. Kao nastavnici, osobe koje rade sa mladima itd., mi želimo da podstaknemo mlade ljude da rade za bolji svet. Treba se zapitati koji je najbolji način da ih ohrabrimo da se uključe, i razmišljati o (ne)postojanju mogućnosti koje su stvarno privlačne za mlade. Slajdovi koje mladi izaberu mogu nam ponuditi neke naznake za odgovore.

Napomena

Ova aktivnost je razvijena iz dokumenta „The News Factory“ (Fabrike vesti), koji su na holandskom prvobitno dizajnirali Rob Adriansen i tim iz Grinicha za NCOS, platformu flamanskih nevladinih organizacija za razvoj. Kasnije ga je prevela i prilagodila na engleski Nele Hiers u ime EFIL-a, Evropske federacije za interkulturalno učenje.

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Građanstvo i učešće

Nivo 2

Bilo koja (manje grupe: 5–7)

60 minuta

Heroine i heroji

Ona je moj heroj! Ko je tvoj?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe 5–7)
Vreme	60 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje individualni rad, rad u manjim grupama i rad celokupne grupe, kreativno razmišljanje i diskusiju o <ul style="list-style-type: none"> • heroinama i herojima kao simbolima socijalizacije i kulture • kako su rodni stereotipi ukorenjeni u istoriji, kulturi i svakodnevnom životu
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na jednakost • Sloboda od diskriminacije • Sloboda mišljenja i izražavanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razmišljanje o tome zašto postoje različite perspektive o istorijskim događajima • Razvoj veština kritičke analize • Negovanje radoznalosti, otvorenosti i osećaja za pravdu
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Papir i olovke (jedna plava i jedna crvena po učesniku; kao opcija, ali poželjno) • Flipčart i markeri

Instrukcije

1. Dajte učesnicima pet minuta da razmisle kojim se nacionalnim herojima i heroinama (istorijskim ili živim) oni posebno dive.
2. Podelite im papire i olovke i zamolite svakog učesnika da nacrti dve kolone. U prvoj koloni treba da napišu (crvenom olovkom) imena tri ili četiri heroine, kao i kratak opis – ko su one, šta su uradile za svoju zemlju. Na dnu papira trebalo bi da napišu ključne reči kojima se opisuju lične osobine navedenih heroina.
3. Učesnici treba da ponove proces (plavom olovkom) za tri ili četiri heroja. Te informacije treba da upišu u drugu kolonu.
4. Zamolite učesnike da se okupe u manje grupe (od pet do sedam osoba) i da međusobno analiziraju izbore heroja i heroina. Zamolite ih da se u okviru svake grupe usaglase oko četiri najznačajnije heroine i četiri najznačajnija heroja.
5. Sada se svi okupite u veću grupu i napišite imena heroja i heroina svake grupe u dve kolone na flipčartu. Dodajte ključne reči koje opisuju lične osobine.
6. Razgovarajte o listi karakteristika, korišćenju heroina i heroja kao uzora i o tome u kojoj se meri radi o rodnim stereotipima. Zatim pređite na debriefing.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom aktivnosti i onoga što su učesnici naučili o herojima i heroinama, a zatim pređite na razgovor o stereotipima uopšte i njihovom uticaju na ljudsko opažanje i delovanje.

- Kakvi su ljudi heroji i heroine? (Obične žene i muškarci? Kraljevi?) Šta oni rade? (Bore se? Pišu pesme?) Kako su učesnici saznali za njih?
- Koje su sličnosti i razlike između dve liste osobina?
- Za koje vrednosti se bore heroine i heroji? Da li su ove vrednosti iste ili postoje razlike?
- Šta učesnici podrazumevaju pod rečju „stereotip“? Koliko su stereotipi istiniti? Da li su stereotipi uvek negativni?
- Da li vi lično, i generalno ljudi u vašem društvu, imate neke opšte stereotipe i očekivanja – za žene i muškarce?
- Da li se učesnici osećaju ograničenim zbog ovih očekivanja? Kako?
- Da li lista osobina izrađena tokom ove aktivnosti odražava neke crte koje se doživljavaju kao nacionalne karakteristike?
- U kojoj su meri društvene i kulturne barijere proizvod stereotipnih mišljenja?
- Kako (na koje načine) rodni stereotipi lišavaju ljude njihovih ljudskih prava?
- Koji dokumenti i članci o ljudskim pravima štite ljude od diskriminacije zbog njihovog pola?
- Stereotipna očekivanja se često javljaju kao prepreke i muškarcima i ženama, ograničavajući njihove životne izbore i mogućnosti. Kakva su ograničenja vezana za rod doživeli učesnici? U kući, školi, klubu ili na radnom mestu?
- Šta učesnici mogu da urade povodom ovih ograničenja? Da li mogu da odrede strategiju za ukidanje nekih kulturnih normi i vrednosti koje su u vezi sa muškošću i ženstvenošću?

KLJUČNI DATUM

18. jul
Međunarodni dan
Nelsona Mandele

Sledi primer onoga što je grupa iz Ukrajine napravila u koraku 2.

Heroine	Heroji
Princeza Olha, prva hrišćanka u Kijevskoj državi	Princ Volodymyr u Kijevskoj državi (staro ime Ukrajine) jeste kršten.
Mlada žena, Roksalana, koju su zarobili Turci. Živela je u kanovom haremu. Koristila je svoju poziciju da utiče na politiku.	Hetman Mazepa, borac za nezavisnost
Pesnikinja Lesya Ukrainka, pisala je o ukrajinskom identitetu i emancipaciji žena	Pesnik Shevchenko, slavio je slobodu
• snažna, lukava, nežna, ženstvena, moćna, lepa	• snažan, moćan, hrabar, odvažan, nesalomiv, tvrdoglav

Saveti za facilitatore

Reči „heroina“ i „heroj“ različito se doživljavaju u različitim društvima. Budite svesni ovoga i vodite računa da pažljivo uvedete značenje; može biti korisno podvući da su heroine i junaci uzori.

U tački 5. instrukcija treba da prihvatite sve doprinose manjih grupa i da ih sve zapišete na flipčart. Ako neko predlaže termine kao što su „ženski“ ili „muški rod“, trebalo bi da ih prihvatite u ovoj fazi i vratite se na njih u debriefingu kada treba da razgovarate o značenju ovih reči.

U zavisnosti od ciljne grupe i konteksta, učesnicima može pomoći da se povežu sa ljudskim pravima ako ih zamolite da identifikuju heroine i heroje ljudskih prava (branioc/aktiviste/ljude koji su, po njihovom mišljenju, promenili svoju zemlju ili svet). Zatim možete da nastavite sa razgovorom o razvoju ljudskih prava, uticaju ljudskih prava na lokalno, regionalno i međunarodno pravo i dileme.

Ova aktivnost je veoma pogodna za multikulturalnu grupu zato što se tada značaj faktora kulture jasnije uočava. Pomešajte grupe i recite učesnicima da heroine i heroji mogu biti ili iz njihove sadašnje zemlje prebivališta ili iz zemlje njihovog porekla.

Varijacije

Ako aktivnost sprovedite sa grupom mladih, najverovatnije ćete morati da radite sa drugom vrstom heroina i heroja, na primer, sa likovima iz stripova i knjiga, pop, filmskim ili sportskim zvezdama. Možete početi sesiju čitanjem stripova i kreativnim razmišljanjem o osobinama likova. Po izboru, možete postaviti postere pop ili sportskih zvezda i reći učesnicima da napišu tzv. „oblačiče teksta“ (kao u stripu) ili da dodaju crteže. Ako potpuno otvoreno postavite pitanje: „Ko su vaše heroine i heroji?“, možete naići na zanimljiva iznenađenja koja će začiniti diskusiju. Na primer, ljudi navode osobe kao što su roditelji, Yuri Gagarine, Hello Kitty, Nelson Mandela ili Beethoven!

Zamolite učesnike da pojedinačno izaberu dve osobe kojima se veoma dive, a da im ne kažete da treba da izaberu jednu ženu i jednog muškarca. U debrifingu ih zamolite da prebroje da li na njihovim listama ima više muškaraca nego žena ili više žena nego muškaraca. Pitajte učesnike da li je ovo ima nekog značaja.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako bi učesnici želeli da potraže heroine i heroje ljudskih prava, onda uradite aktivnost „Borci za prava“ sa strane 167.

Ideje za preduzimanje akcije

Obećajte sami sebi da ćete više voditi računa o stereotipima u svakodnevnom životu, posebno onih koji vode ka predrasudama – kod drugih, a (neopaženo) i kod vas samih.

Saznajte o ženama koje su dale doprinos vašoj zemlji (svetu, ako radite u međunarodnom kontekstu), ali koje nisu toliko poznate. Organizujte izložbu u svojoj školi ili omladinskom klubu. Takođe možete da napišete članak za lokalne novine ili da snimite kratak video o ovim ženama za postavljanje na internet.

Organizujte proslavu povodom obeležavanja Međunarodnog dana žena.

Pridružite se lokalnim, nacionalnim ili međunarodnim kampanjama o ženskim pitanjima, na primer, o jednakoj zaradi za jednak rad, trgovini ljudima ili jednakom pristupu obrazovanju za decu širom sveta.

Dodatne informacije

„Stereotipi“ podrazumevaju previše pojednostavljenu, generalizovanu i često nesvesnu predrasudu o ljudima ili idejama koja može da dovede do predrasuda i diskriminacije. To je generalizacija u kojoj se karakteristike koje poseduje deo grupe proširuju na grupu kao celinu. Na primer, Italijani vole operu, Rusi vole balet, a tamnopusiti ljudi dolaze iz Afrike. Kada se uloge pripisuju ženama ili muškarcima ili postoje očekivanja o tome kako treba da se ponašaju zbog svog pola, to se naziva „rodni stereotip“.

Možda će biti nedoumica i zbunjenosti oko reči pol i rod. Pol se odnosi na biološke razlike između muškaraca i žena, koje su univerzalne i ne menjaju se. Rod se odnosi na društvene atribute koje stičemo socijalizacijom, kao članovi određene zajednice.

Rod se, dakle, formira i menja u odnosu na društvene atribute, uloge, aktivnosti, odgovornosti i potrebe koje se pripisuju muškarcima (muški) i ženama (ženski) u određenom društvu i u određeno vreme, dakle, kao članovima te zajednice u tom društvu.

Izvor

Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Gender in development programme, learning and Information pack, gender mainstreaming programme and project entry points, januar 2001. Januar 2001.

Koliko nam je potrebno?

Ljudi mogu stići do zajedničkog cilja, a da ne idu istim putevima.

Amadou Hampaté Bâ

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rat i terorizam • Zdravlje • Obrazovanje
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 5–6)
Vreme	60 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje diskusiju i donošenje odluka. Radeći u malim grupama, učesnici odlučuju kako će preraspodeliti novac iz globalnog vojnog budžeta kako bi popunili prazninu u finansiranju za četiri Cilja održivog razvoja (COR).
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Pravo na razvoj • Pravo na odgovarajući standard života • Pravo na zdravlje i obrazovanje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Širenje znanja o ciljevima održivog razvoja • Razvoj veština rešavanja problema i kritičkog razmišljanja • Negovanje solidarnosti i spremnosti za pronalaženje rešenja za globalne probleme
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kompas novac tako da učesnici imaju novac sledećih vrednosti (po jedan set za svaku manju grupu). 8 x 100 Em 15 x 50 Em 20 x 10 Em • Kartice koje ilustruju Ciljeve održivog razvoja (COR) 2, 3, 4 i 6 (jedan set po manjoj grupi) • Koverta (jedna po manjoj grupi) • Flipčart i 2 olovke različitih boja • Poster 17 COR
Pripreme	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite poster koji će prikazivati 17 COR: koristite aparat za kopiranje da uvećate dijagram COR sa strane 194. • Kopirajte logotipe za COR 2, 3, 4 i 6 da napravite kartice približne veličine 10 x 10 cm. • Stavite setove novca i kartica u kovertu koje ćete podeliti učesnicima.

Instrukcije

1. Objasnite da se ova aktivnost odnosi na to koliko je novca svetu potrebno da reši neke od najhitnijih društvenih problema sa kojima se danas suočavamo.
2. Pitajte učesnike šta znaju o ciljevima održivog razvoja (COR). Koliko mogu da ih navedu?
3. Pokažite poster i, ako je potrebno, ukratko objasnite ciljeve održivog razvoja i posvećenost Ujedinjenih nacija ovim ciljevima.
4. Podelite učesnike u grupe od po 5–6 i postavite scenu: Ekonomisti su naporno radili na načinima finansiranja COR-a, ali će i dalje biti manjaka. Sada „vi“, jedna od mnogih radnih grupa UN-a, imate zadatak da procenite da li će 1750 milijardi dolara biti dovoljno da se

Rat i terorizam

Zdravlje

Obrazovanje

Nivo 3

Bilo koja (manje grupe: 5–6)

60 minuta

pokriju godišnja dodatna finansijska sredstva (nedostatak finansiranja) koja su potrebna za postizanje cilja 2 (svet bez gladi), cilja 3 (dobro zdravlje), cilja 4 (kvalitetno obrazovanje) i cilja 6 (čista voda i kanalizacija).

Da bismo cifru od 1750 milijardi dolara stavili u neku vrstu perspektive, objasnite učesnicima da je globalni BDP u 2014. godini iznosio 77.000 milijardi dolara; američki je iznosio 17.500 milijardi dolara; nemački 3.850 milijardi dolara, a BDP Somalije 5,7 milijardi.

5. Podelite kovertu sa COR karticama i novcem. Objasnite da 1 EM vredi 1 milijardu dolara.
6. Zamolite grupe da razmisle o tome šta treba da se uradi da bi se ispunio svaki od četiri COR-a i da procene koliko žele da potroše da bi se osiguralo da ciljevi budu ispunjeni. Trebalo bi da stave novac na svaku kartu cilja. Ne moraju da potroše sav novac, na kraju krajeva, postoji još 13 COR-a koji će takođe sigurno imati dodatne potrebe za finansiranjem.
7. Sada zamolite svaku grupu da izvesti o tome koliko je izdvojila za svaki COR i da navede brojke na flipčartu. U ovoj fazi ne bi trebalo da bude diskusije; razloge za odluke ostavite za opštu raspravu.
8. Sada dajte procene koje je Institut za inostrani razvoj (ODI) izradio za popunjavanje nedostatka finansiranja na godišnjem nivou:
 Cilj 2, Svet bez gladi: 50 milijardi dolara,
 Cilj 3, Dobro zdravlje: 40 milijardi dolara,
 Cilj 4, Kvalitetno obrazovanje: 40 milijardi dolara, i
 Cilj 6, Čista voda i kanalizacija: 30 milijardi dolara.
 Navedite ih na flipčartu olovkom druge boje i zamolite grupe da u skladu s tim raspodele svoje novčanice i da prebroje koliko im je ostalo.
9. Onda reci grupi da cifra od 1750 milijardi dolara nije slučajna! To je zapravo iznos globalne vojne potrošnje u 2014. godine.

Debrifing i evaluacija

Počnite sa pregledom kako je aktivnost protekla, a zatim nastavite da pričate o tome šta su ljudi naučili.

- Kako su grupe radile? Da li je bilo lako dogovoriti prioritete i procene? Kako su učesnici rešili razlike u mišljenjima?
- Ima li komentara o ciframa za dodatno finansiranje za COR 2, 3, 4 i 6? Da li je ukupno 1750 milijardi dolara bilo više ili manje nego što su ljudi mislili da će biti potrebno?
- Da li mislite da bi trebalo da smanjimo vojnu potrošnju i iskoristimo novac za pokrivanje sredstava koja nedostaju za postizanje COR?
- Šta je sa dodatnim finansijama koje treba pronaći za ostalih 13 ciljeva? Da li biste potrošili preostalih 1590 milijardi dolara na njih?
- Sigurnost je očigledno veoma važna. Koje su glavne pretnje sa kojima se ljudska bezbednost danas suočava, lokalno i globalno?
- Koji bi bio najbolji način da se potroši 1776 milijardi dolara koje se trenutno troše na vojske širom sveta?
- Koja su ljudska prava relevantna za COR 16, Mir i pravda i COR 2, 3, 4 i 6?
- Šta grupa može da uradi na lokalnom i nacionalnom nivou kako bi promovisala ciljeve održivog razvoja?

Saveti za facilitatore

Ciljevi održivog razvoja su uvedeni tek 2015. godine i treba naglasiti da su iznosi finansiranja koji nedostaju (zahtev za dodatno finansiranje) okvirni (odi.org). Imajte na umu da je ova aktivnost razvijena 2016. godine i da u to vreme nije bilo podataka koliko bi koštalo postizanje drugih ciljeva održivog razvoja.

20. decembar
Međunarodni dan
ljudske
solidarnosti

U koraku 4. instrukcija naveli smo tri zemlje kao primere. SAD su na listi jer imaju najveći svetski BDP, Nemačka jer ima najveći u Evropi i Somalija jer ima jedan od najnižih na svetu i ima dugu istoriju rata i nasilja. Aktivnost će biti zanimljivija ako učesnicima date BDP zemalja koje su im relevantne. Ove informacije možete pronaći na worldbank.org

Nije razumno očekivati od učesnika da prave realne procene dodatnih finansijskih zahteva sa malo prethodnog znanja. Ohrabrite ih da iskoriste znanje koje imaju i da nagađaju najbolje što mogu.

Vrednosti troškova i iznosa za globalni vojni budžet zaokruženi su naviše ili naniže iz praktičnih razloga, ali su i dalje blizu stvarnim iznosima. Na primer, vojni budžet za 2014. godinu iznosio je 1776 milijardi prema podacima Stokholmskog međunarodnog instituta za istraživanje mira (sipri.org). Podaci za nedostatak finansiranja koje je dao ODI.org za ciljeve 2, 3, 4 i 6 su sledeći: 50,2, 37, 38 i 26,8 milijardi američkih dolara godišnje.

Smisao traženja od grupa da dodele i preraspodele novac je da im se da „fizička slika“ i da dođu do zaključka koliko je malo novca zapravo potrebno.

U debrifingu možete istaći da ukupno godišnje dodatno finansiranje potrebno za postizanje COR 2, 3, 4 i 6 iznosi 175 milijardi dolara; samo jedna desetina godišnjeg globalnog vojnog budžeta.

Pitanja koja se mogu pojaviti u diskusiji o bezbednosti uključuju:

- Vojno i odbrambeno razmišljanje starog stila ne bavi se novim pretnjama sa kojima se danas suočavamo, kao što su HIV, ebola i ziki, transnacionalni kriminal, sajberterorizam, organizovani kriminal, terorizam i klimatske promene.
- Mnogo je više građanskih ratova nego što je bilo. Jaka nacionalna odbrana ne podrazumeva sigurnost.
- Izveštaj UN o ljudskom razvoju iz 1994. godine razmatra pretnje po ljudsku bezbednost u okviru sedam naslova: politička, ekonomska, zdravstvena, prehrambena, ekološka, lična bezbednost i bezbednost zajednice. Na mnogo načina postizanje COR-a će nas učiniti bezbednijim.
- Diskriminacija i kršenje socijalnih i ekonomskih prava funkcionišu kao osnovni uzroci sukoba, stvarajući duboke nedaće i grupne identitete koji mogu, pod određenim okolnostima, da motivišu kolektivno nasilje.
- Kršenja građanskih i političkih prava često su pokretači sukoba. Uskraćivanje prava na političko učešće povezano je sa unutrašnjim sukobom
- Zloupotreba prava na lični integritet, posebno u represivnim režimima, dovodi do sukoba.
- Pune demokratije doživljavaju manje sukoba od zemalja bez demokratije i tradicije poštovanja ljudskih prava.
- Nadzor dronovima, video-kamerama na javnim mestima, presretanje telefonskog saobraćaja i interneta vrši se u ime bezbednosti. Koliko je nadzor neophodan i koja prava on krši, a koja prava štiti?

Veze između COR 16 i ljudskih prava mogu se naći u osnovnim informacijama o miru i nasilju.

Varijacije

Možete razviti ovu aktivnost u igru uloga o pregovaranju o budžetima za vojsku i COR. Podelite učesnike u manje grupe i dajte im uloge kao što su vladini delegati, nevladine organizacije koje se bave siromaštvom, HIV-om, obrazovanjem, vojni general, portparol industrije oružja, predstavnik radnika u fabrici naoružanja, vojnici i druge interesne grupe. Za svaku ulogu morate da date neke smernice, na primer:

- Vlade: Vaš prioritet je da poboljšate kvalitet života svojih građana, ali i da očuvate bezbednost svoje zemlje.

- NVO: Vaš prioritet je drastično smanjenje vojnih izdataka i okončanje duga najsiromašnijih zemalja.
- Predstavnik vojnih industrija: Vaš prioritet je da ne izgubite tržišta i novac, ali ste spremni da pregovarate.
- Sindikalni funkcioner vojnih radnika: Vaš prioritet je da živite bolje i u miru, ali se plašite i gubitka posla.

Predlozi za prateće aktivnosti

Promovišite diskusiju o tome šta bi povećalo globalnu bezbednost; napravite kompletne kartice sa 10 ciljeva za COR 16 i zamolite manje grupe da ih rangiraju u formi dijamanta. (Uputstva za rangiranje u formi dijamanta data su na strani 65). Nastavite tako što ćete pitati ljude koliko bi po njihovom mišljenju svaki od ovih ciljeva bio efikasan u povećanju globalne bezbednosti, uz navođenje razloga. Na koja ljudska prava se ti ciljevi odnose?

Zamolite učesnike da uporede ili BNP (bruto nacionalni proizvod) i HDI (indeks ljudskog razvoja) svoje zemlje (ili Evrope u celini) sa zemljom u razvoju (ili Afrikom u celini), a zatim da istraže razloge za nejednakosti, istorijske i aktuelne. Da li bi bogate zemlje trebale da preuzmu veću odgovornost za nedostatak razvoja negde drugde?

Aktivnosti „Pristup lekovima“ na strani 87, „Mogu li da uđem?“ o migrantima na strani 115 ili „Borba za bogatstvo i moć“ na strani 263 mogu se koristiti za dopunu i produbljivanje razumevanja učesnika o uzrocima i posledicama nedostatka razvoja.

Ideje za preduzimanje akcije

Za potrebe školskog ili drugog događaja, pretvorite aktivnost u kviz. Napravite svoj kviz ili koristite jedan od onih dostupnih na internetu, na primer na www.boombbox.com ili [17goals.org/quiz](http://17goals.org/). Alternativno, reprodukujte logotipe i listu ciljeva kao veliki poster i zamolite učesnike da komentarišu svoje reakcije.

Možete takođe zamoliti učesnike da saznaju koje planove njihova zemlja ima za implementaciju COR. Ako mislite da vaša vlada ne čini dovoljno, možete pisati svom lokalnom poslaniku. Saznajte šta se dešava na evropskom nivou i pišite svom poslaniku u Evropskom parlamentu (članu Evropskog parlamenta).

Dodatne informacije

UN su usaglasile ciljeve održivog razvoja u septembru 2015. godine. Oni nastavljaju tamo gde su stali Milenijumski ciljevi razvoja (MCR) sa ciljem da se osigura – kako samo ime kaže – održivi razvoj za sve do 2030. godine; Svet bez siromaštva, bez gladi, sa kvalitetnim obrazovanjem za sve, mirom i pravdom – svet u kome se ljudska prava poštuju i koja uživaju svi. Tamo gde je bilo 8 Milenijumskih ciljeva razvoja sada postoji 17 COR koji odražavaju realnost da su pitanja ljudskog razvoja složena i međusobno povezana.

Jedna od veoma važnih razlika između MCR-a i COR-a je razumevanje uloge koju nesigurnost ili nasilje igraju u ograničavanju razvoja i, uporedo sa tim, podsticajna uloga koju mir i stabilnost igraju u njegovom promovisanju.

COR 16, Mir i pravda ima 10 potciljeva:

- 16.1** Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva
- 16.2** Okončati zloupotrebu i eksploataciju dece, trgovinu decom i sve oblike nasilja i torture nad decom

- 16.3** Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve
- 16.4** Do kraja 2030. godine znatno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala
- 16.5** Znatno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim oblicima
- 16.6** Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima
- 16.7** Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima
- 16.8** Proširiti i povećati učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja
- 16.9** Do kraja 2030. godine obezbediti pravni identitet za sve, uključujući registrovanje prilikom rođenja
- 16.10** Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu s nacionalnim zakonima i međunarodnim sporazumima

Sledeći radovi pružaju detaljnije informacije:

- Opportunity costs and the UN's development agenda, International Peace Bureau, www.IPB.org
- Paying for progress: how will emerging post-2015 goals be financed in the new aid landscape? www.odi.org
- Do Human Rights Violations Cause Internal Conflict? Oskar N.T. Thoms & James Ron in Human Rights Quarterly 29 (2007)
- Financing an end to poverty by 2030, infografika sa www.odi.org
- Security: The missing bottom of the Millennium Development Goals? www.odi.org

Prpratni sadržaji

1. **Siromaštvo** – Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima
2. **Hrana** – Okončati glad, osigurati zalihe hrane, unaprediti kvalitet ishrane i promovisati održivu poljoprivredu
3. **Zdravlje** – Promovisati zdrav život i dobrobit svih ljudi, svih životnih dobi
4. **Obrazovanje** – Osigurati inkluzivno i ravnopravno kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnost učenja tokom celog života
5. **Žene** – Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice
6. **Voda** – Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama i tako osigurati higijenske uslove za sve
7. **Energija** – Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i savremenoj energiji, po pristupačnim cenama za sve
8. **Ekonomija** – Promovisati konstantan, inkluzivan i održiv ekonomski rast, punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve
9. **Infrastruktura** – Izgraditi otpornu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost
10. **Nejednakost** – Smanjiti nejednakost unutar i između država]
11. **Stanovanje** – Učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, sigurnim, otpornim i održivim
12. **Potrošnja** – Osigurati modele potrošnje i proizvodnje
13. **Klima** – Preduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica
14. **Morski ekosistemi** – Očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse za održiv razvoj
15. **Ekosistemi** – Zaštititi, uspostaviti i promovisati održivo korišćenje kopnenih ekosistema, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju tla i sprečiti uništavanje biološke raznolikosti
16. **Institucije** – Promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi delotvorne, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima
17. **Održivost** – Ojačati sredstva implementacije i učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

Želim da radim!

Imam veštine!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Invaliditet i onesposobljenost • Rad • Diskriminacija i netolerancija
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	20
Vreme	120 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje igranje uloga u cilju istraživanja pitanja koja se tiču prava na zapošljavanje osoba sa invaliditetom.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na rad • Pravo na zaštitu od diskriminacije • Pravo na odgovarajući standard života
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razumevanje potreba osoba sa invaliditetom na radnom mestu i u društvu • Prakticovanje veština zalaganja za svoje stavove • Razvoj osećaja odgovornosti i svesti o ljudskom dostojanstvu
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije kartica sa ulogama • Olovke i papiri za posmatrače • Manji sto i 2 stolice za igru uloga; stolice za posmatrače
Pripreme	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopije kartica sa ulogama

Instrukcije

1. Pitajte učesnike šta podrazumevaju pod „pravom na rad“. Koristite informacije na kraju aktivnosti da objasnite šta je obuhvaćeno pravom o ljudskim pravima, a tako da još ne pokrećete raspravu o aspektu invalidnosti.
2. Sada zamolite učesnike da razmisle o vrstama prepreka sa kojima se osobe sa invaliditetom mogu suočiti prilikom prijavljivanja za posao. Objasnite ukratko koncept „razumnog prilagođavanja“.
3. Objasnite učesnicima da će igrati ulogu u seriji intervjua za posao kancelarijskog asistenta u odeljenju za korisničku podršku u maloj kompaniji. Svaki od učesnika ima neki invaliditet. Zamolite pet volontera da igraju poslodavce koji će voditi intervjue i još pet da budu kandidati.
4. Podelite kartice sa ulogama. Neka svaki igrač odabere jednog ili dva prijatelja koji će im pomoći da razviju svoju ulogu. Dajte im 10–15 minuta za pripremu.
5. Postavite sto i 2 stolice na sredinu prostorije i zamolite ostatak grupe da zauzmu svoja mesta kao posmatrači. Zamolite jednog od posmatrača da pazi na vreme.
6. Počnite sa igranjem uloga. Zamolite prvog poslodavca da pozove prvog kandidata. Intervju treba da bude kratak i ne duži od 5 minuta.
7. Pozovite drugog poslodavca da zauzme svoje mesto za stolom i da intervjuiše drugog kandidata.
8. Kada svi intervjui budu gotovi, zamolite učesnike da izađu iz uloge i da se pridruže posmatračima radi debriefinga i evaluacije.

Invaliditet i onesposobljenost

Rad

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 3

20

120 minuta

Debriefing i evaluacija

Počnite time što ćete pitati učesnike:

- Kako ste se osećali tokom simulacije? Šta vam se svidelo ili nije svidelo?
- Šta mislite koliko ste se dobro snašli u svojoj ulozi? Šta je bilo najteže?

Zatim pitajte učesnike koji su vodili intervju:

- Kako ste se osećali tokom simulacije? Šta vam se svidelo ili nije svidelo?
- Šta mislite koliko ste se dobro snašli u svojoj ulozi? Šta je bilo najteže?

Potom zamolite posmatrača da daju komentar:

- Da li se ove situacije mogu desiti u stvarnom životu?
- Da li su osobe koje su vodile intervju pokazale poštovanje i pažnju prema osobama koje su intervjuisali?

Onda otvorite diskusiju za sve:

- Šta možete reći o pravu osoba sa invaliditetom na rad? Da li mislite da je njihovo pravo na rad zagarantovano u praksi?
- Šta mislite da su glavni razlozi za visoku stopu nezaposlenosti među osobama sa invaliditetom? Da li je ovo pošteno?
- Šta mislite ko bi trebao da bude odgovoran da obezbedi da osobe sa invaliditetom dobiju pravičan tretman? Šta mislite o ideji „razumnog prilagođavanja“?
- Poznajete li nekoga ko je iskusio diskriminaciju – bilo koje vrste – prilikom prijavljivanja za posao? Da li ste i sami ikada iskusili nešto slično?
- Kako možemo raditi na promeni diskriminatornih stavova u društvu?
- Koja ljudska prava su relevantna kada se razmatraju mogućnosti zapošljavanja osoba sa invaliditetom?

Saveti za facilitatore

Pokušajte da obezbedite da učesnici ne preuveličavaju svoje uloge, već da se ponašaju što je moguće bliže onome kako bi se neko zaista ponašao u datoj situaciji. Ovo može biti posebno važno za poslodavce koji su možda skloni da preteraju u ulozi „zlog“ poslodavca.

Tokom intervjuja, učesnici koji nisu uključeni u igru uloga treba da posmatraju u tišini, obraćajući pažnju na način na koji su uloge predstavljene i sve posebne poteškoće koje primećuju bilo sa strane poslodavca ili kandidata.

Informišite učesnike koji igraju ulogu intervjuisanih da kartice sa ulogama uključuju primere „razumnih prilagođavanja“ koje bi poslodavci mogli da učine kako bi obezbedili pravičan tretman osoba sa invaliditetom.

Možda biste želeli da razgovarate o mogućim pravcima delovanja koje osobe sa invaliditetom i omladinski radnici mogu da preduzmu u pokušaju da promene stavove poslodavaca. Takođe možete razgovarati o tome u kojoj meri su „poslodavci“ u igri uloga izrazili tipične stavove prema invalidnosti ili osobama sa invaliditetom.

Kada razgovarate o mogućim razlozima visoke stope nezaposlenosti osoba sa invaliditetom, možete navesti neke od sledećih primera:

- nedostatak znanja o potrebama osoba sa invaliditetom na radnom mestu
- nedostatak znanja o tome šta su osobe sa invaliditetom u stanju da urade
- nekvalitetni poslovi za mnoge osobe sa invaliditetom
- zapošljavanje iz „pogrešnih“ razloga (npr. poštovanje zakona/kvota, ali potom neuspevanje da se obezbedi prilagođavanje)
- strah od novih tehnologija i adaptivnih tehnologija
- Tendencija mnogih osoba sa invaliditetom da pokušavaju da sakriju tu činjenicu.

KLJUČNI DATUM

7. oktobar
Svetski dan dostojanstvenog rada

Pokušajte da istaknete i odgovornost poslodavaca i osoba sa invaliditetom da deluju kao sopstveni zastupnici. Možda biste želeli da razgovarate o tome zašto osobe sa invaliditetom često osećaju da moraju da sakriju svoj invaliditet u procesu zapošljavanja? Da li učesnici znaju neke primere? Kako se ovo može sprečiti?

Varijacije

Možete predložiti da učesnici prethodno napišu oglas za posao za igru uloga, dajući opis posla i profil osobe.

Predlozi za prateće aktivnosti

U zavisnosti od raspoloživog vremena i nivoa svesti članova grupe o pitanjima invalidnosti i zapošljavanja osoba sa invaliditetom, možete zamoliti grupu da pripremi preporuke o:

- Kako promeniti stavove poslodavaca
- Vođenju kampanje za rešavanje stavova o pravima iz radnog odnosa i podizanje svesti o pratećim pitanjima.

Dajte grupama 30 minuta za diskusiju i izradu flipčarta, a zatim 5 minuta za svaku grupu da predstavi flipčart.

Ako grupa uživa u igranju uloga i želi da istražuje pitanja oko diskriminacije zaposlenih majki, možda bi želeli da urade aktivnost „Posao i bebe“ na strani 337.

Još jedna aktivnost koja prati temu rada je „Sastanak sindikata“ na strani 321. Ovo je simulacija sastanka između poslodavca i zaposlenih sa njihovim predstavnicima sindikata u okviru pregovora o zaradama i uslovima.

Uslovi rada za osobe sa invaliditetom su poboljšani nakon žestokog lobiranja političara. Zaista je važno za koje političare glasate! Ako želite da sprovedete anketu kako biste saznali više o stavovima ljudi o glasanju na izborima i građanskom učešću, onda koristite aktivnost „Glasati ili ne glasati“ na strani 308.

Ideje za preduzimanje akcije

Pokušajte da saznate da li organizacije ili kompanije u tom mestu imaju politiku o osobama sa invaliditetom. Grupa bi mogla da sprovede anketu kako bi videla da li su organizacije upoznate sa zahtevima sadržanim u Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom i da bi saznala njihovu reakciju na zahteve.

Dodatne informacije

Činjenice i brojke o invalidnosti Evropskog foruma osoba sa invaliditetom

- Osobe sa invaliditetom čine 65 miliona ljudi u Evropskoj uniji.
- Osobe sa invaliditetom imaju dva do tri puta veće šanse da budu nezaposlene nego osobe bez invaliditeta.
- Samo 16% onih koji se suočavaju sa ograničenjima u radu dobija pomoć u radu.
- Mnogi invalidi su „obeshrabreni radnici“ i čak ni ne pokušavaju da uđu u radnu snagu. Stoga su klasifikovani kao neaktivni.
- Što je teži stepen invaliditeta, to je niže učešće u radnoj snazi. Samo 20% osoba sa teškim invaliditetom radi, u poređenju sa 68% kod onih bez invaliditeta.
- Širom Evrope, 38% osoba sa invaliditetom starosti 16–34 godine ima zarađeni prihod, u poređenju sa 64% osoba bez invaliditeta. Prihodi osoba sa invaliditetom su dramatično niži od prihoda osoba bez invaliditeta.

Izvor: www.edf-feph.org

Procenjena populacija država članica Saveta Evrope je 800 miliona, što znači da u njihovim granicama mora biti oko 80 miliona osoba sa invaliditetom. SZO procenjuje da više od milijardu ljudi, oko 15% svetske populacije, danas u svetu ima neki oblik invaliditeta. Broj se povećava zbog ratova i razaranja, nezdravih uslova života ili odsustva znanja o invalidnosti, njenim uzrocima, prevenciji i lečenju. Među osobama sa invaliditetom posebno su ugrožene žene, deca, starci, žrtve torture, izbeglice, raseljena lica i radnici migranti. Na primer, žene sa invaliditetom su diskriminisane i zbog svog pola i zbog invaliditeta.

Pravo na rad

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

Član 6:

Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo na rad, koje podrazumeva pravo svakog lica da dobije mogućnost da obezbedi sebi sredstva za život slobodno izabranim ili prihvaćenim radom (...)

Član 7:

Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakome na uživanje pravičnih i povoljnih uslova rada (...)

Evropska socijalna povelja (ESP)

Deo 1.

Svako mora imati priliku da zaradi za život obavljanjem posla koji je slobodno izabran....

Svi radnici imaju pravo na pravične uslove rada.

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Ovaj sporazum je otvoren za potpisivanje u martu 2007. i stupio je na snagu maja 2008. godine.

Član 27:

1. Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na rad, ravnopravno sa drugima; to uključuje pravo na mogućnost sticanja sredstava za život radom koji je slobodno izabran ili prihvaćen na tržištu rada i u radnoj sredini koja je otvorena, uključiva i pristupačna za osobe sa invaliditetom. Države strane ugovornice će garantovati i unapređivati ostvarivanje prava na rad, uključujući i one osobe koje postanu invalidi tokom rada, tako što će preduzeti odgovarajuće korake, uključujući putem zakonodavstva...

„Razumno prilagođavanje“

Razumno prilagođavanje je svaka promena ili prilagođavanje posla, radnog okruženja ili načina na koji se stvari obično rade koje bi se omogućilo osobi sa invaliditetom da se prijavi za posao, obavlja poslove ili uživa jednak pristup beneficijama koje su dostupne drugim osobama na radnom mestu.

Na primer, slepi daktilograf ne može da koristi standardni računar i tastaturu. Da bi se suočili sa takvim preprekama, razvijen je koncept razumnog prilagođavanja. Kada neki aspekt radnog mesta osobu sa invaliditetom stavlja u suštinski nepovoljniji položaj u poređenju sa osobama koje nisu invalidi, poslodavac mora da preduzme korake da „izjednači“ radno okruženje. Prema novoj Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom, poslodavci će biti u obavezi da izvrše takvo „razumno prilagođavanje“, a ako to ne urade, to će se smatrati diskriminacijom.

Za dodatne informacije o obrazovanju o invalidnosti i ljudskim pravima pogledajte www.hrea.org

Prpratni sadržaji

Kartice sa ulogama:

Kandidat 1:

Vi si osoba oštećenog sluha. Dobro čitate sa usana u uslovima dobrog osvetljenja. Uvek proveravate da li razumete šta se govori tako što, na primer, pitate: „Da li sam dobro razumeo/la...?“ Da biste efikasno radili u organizaciji, biće vam potrebna indukciona petlja u sali za sastanke (žica koja pomaže da se zvuk prenosi direktno na slušni aparat), telefon sa pojačalom jačine zvuka i svetlosni alarm ili tekstualni telefon.

Razmislite šta ćete morati da tražite tokom intervjua i kako ćete to tražiti.

Kandidat 2:

Vi ste gluva osoba i koristite znakovni jezik. Za intervju je potrebno da budete u pratnji prevodioca i to će značiti da će vam trebati dodatno vreme za intervju. Na radnom mestu će vam trebati tekstualni telefon (tele-pisača mašina – uređaj koji koristi tekst umesto glasa za komunikaciju preko telefonskih linija) i/ili servis za prenošenje teksta (usluga operatera koja omogućava ljudima koji su gluvi, oštećenog sluha, govora ili gluvonemi da upućuju pozive standardnim telefonskim korisnicima preko tastature ili pomoćnog uređaja) kako biste mogli da komunicirate sa klijentima.

Razmislite šta ćete morati da tražite tokom intervjua i kako ćete to tražiti.

Napomena: Moraćete da zamolite nekog od ostalih učesnika da vam bude prevodilac.

Kandidat 3:

Slepa ste osoba i potrebna vam je pratnja asistenta čije putne troškove (na intervju) mora da plati poslodavac. Na radnom mestu vam je potreban računar sa posebnom tastaturom i softverom koji vam „izgovara“ tekst sa ekrana. Da biste mogli da se krećete, moraćete da povedete svog psa vodiča. Znaete da poslodavci možda neće biti voljni da vas zaposle zbog troškova i dostupnosti tehnološke podrške koja će vam biti potrebna.

Razmislite šta ćete morati da tražite tokom intervjua i kako ćete to tražiti.

Napomena: Moraćete da zamolite nekog od ostalih učesnika da ide sa vama.

Kandidat 4:

Vi ste osoba koja koristi invalidska kolica. Potrebno vam je da zgrada bude pristupačna, sa obližnjim parkingom, kao i da svi ulazi, liftovi, toaleti, kancelarije i zajedničke prostorije budu dostupni za invalidska kolica. Ako bilo gde u objektu postoje stepenice kuda vi treba da se krećete, moraće se postaviti rampe. Takođe će vam trebati modifikovani radni prostor sa stolom koji omogućava da invalidska kolica stanu ispod njega.

Razmislite šta ćete morati da tražite tokom intervjua i kako ćete to tražiti.

Kandidat 5:

Vi ste osoba sa disleksijom i prijavljujete se za posao koji će uključivati određenu količinu čitanja i pisanja pisama. Imate odlične kvalifikacije za posao, uključujući sposobnost da čitate i pišete veoma dobro, ali vam je teško da radite u bučnim ili stresnim situacijama i sa kratkim rokovima. Tražite više vremena da završite test pisanja pisma koji se očekuje da završite kao deo procesa prijave.

Razmislite šta ćete morati da tražite tokom intervjua i kako ćete to tražiti.

Kartice sa ulogama za poslodavce:

Poslodavac 1:

Vodićete intervju sa osobom oštećenog sluha. Sa sagovornikom razgovarate poluzatvorenih usta, često skrećete pogled i sedite na loše osvetljenom mestu tako da im je teško da jasno vide vaša usta. Pričajte brzo i budite nestrpljivi i nespremni da odgovorite na pitanja kojima kandidat traži pojašnjenja. Kada vas kandidat zamoli da nešto ponovite, učinite to nerado i na preteran način, ostavljajući utisak da je kandidat bio glup što nije razumeo prvi put.

Razmislite o pitanjima koja biste postavili podnosiocu zahteva tokom intervjuja.

Poslodavac 2:

Intervjuisaćete nekoga ko je potpuno gluv i sa njim ćete komunicirati preko prevodioca. Tokom intervjuja komentare upućujete prevodiocu, a ne kandidatu. U žurbi ste i ne želite da gubite previše vremena na čekanje dok se vaš govor prevodi ili dok kandidat saopštava svoje komentare prevodiocu. Često prekidate osobu oštećenog sluha u takvim trenucima. Ne možete da razumete kako će gluva osoba moći da komunicira sa mušterijama i smatrate da je prevod na znakovni jezik na intervjuu gubljenje vremena. Takođe verujete da će gluvoj osobi uvek biti potreban tumač za znakovni jezik na radnom mestu – iako će on/ona to poricati – a vi ne želite dodatnu osobu u kancelariji.

Razmislite o pitanjima koja biste postavili podnosiocu zahteva tokom intervjuja.

Poslodavac 3:

Intervjuisaćete slepu osobu i ne vidite da je neko ko je slep uopšte pogodan za taj posao. Sigurni ste da će potrebna tehnologija biti preskupa i da, u svakom slučaju, neće moći da nadoknadi invaliditet slepila. Takođe ste zabrinuti da drugi zaposleni neće moći da komuniciraju sa njim/njom.

Razmislite o pitanjima koja biste postavili podnosiocu zahteva tokom intervjuja.

Poslodavac 4:

Vodićete intervju sa osobom u invalidskim kolicima. Pitaće za pristup invalidskim kolicima, a vaša zgrada uopšte nije pogodna za invalidska kolica. Znate da bi bilo preskupo izvršiti potrebne adaptacije, ali pokušaćete da to ne iskoristite kao razlog jer znate da je nezakonito diskriminisati kandidata samo zato što je invalid. Pokušaćete da nađete druge izgovore i razloge, iako zaista verujete da je ovaj kandidat veoma pogodan za posao.

Razmislite o pitanjima koja biste postavili podnosiocu zahteva tokom intervjuja.

Poslodavac 5:

Intervjuisaćete osobu sa disleksijom i iritiraju vas njeni dodatni zahtevi. Svim kandidatima je dat test njihove sposobnosti pisanja pisama i niste spremni da prihvatite da ovom kandidatu treba dati više da završi zadatak. Mislite da, ako nisu u stanju da napišu pismo u datom vremenu i pod istim uslovima kao i svi ostali, ne treba im dati posao.

Razmislite o pitanjima koja biste postavili podnosiocu zahteva tokom intervjuja.

Samo minut

Možete li da govorite samo minut – bez oklevanja, bez ponavljanja?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura i sport • Globalizacija • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	40 minuta
Pregled	U ovoj aktivnosti učesnici moraju da budu brzi i inventivni tokom jednominutnog razgovora o odnosu između sporta i ljudskih prava.
Povezana prava	Sva
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Shvatanje kako su ljudska prava međusobno povezana i nedeljiva • Razvoj kritičkog razmišljanja • Negovanje samopouzdanja za izražavanje sopstvenog mišljenja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Izjave, jedna po učesniku • Šešir • Sat sa sekundarom ili štoperica
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopiju lista iz nastavka i isecite izjave. • Presavijte trake papira i stavite ih u šešir.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da sednu ukруг.
2. Pošaljite šešir okolo. Zamolite svakog učesnika po redu da, bez gledanja, stavi ruku u šešir i izvadi jedan papir.
3. Zatim učesnici imaju 5 minuta da se pripreme da govore 1 minut bez prestanka o izjavi napisanoj na papiru. Pravila su da nema oklevanja i nema ponavljanja.
4. Idite u krug i zamolite svakog učesnika da održi svoj „govor“.
5. Nakon svakog „govora“ dozvolite dva ili tri minuta za kratke komentare. Ako učesnici imaju dosta da komentarišu, zapišite temu i dogovorite se da ćete se vratiti na nju na kraju.
6. Kada svi dođu na red, vratite se nazad i završite diskusije koje ste morali da skratite.
7. Zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom kako je prošla aktivnost i razgovarajte o pitanjima koja su pokrenuta i o povezanošću sa ljudskim pravima.

- Da li je bilo teško jedan minut neprestano govoriti o temama?
- Koje su bile najteže teme za razgovor i zašto?
- Koja je izjava bila najkontroverznija i zašto?
- Koja je informacija koju su čuli najviše iznenadila učesnike?
- Koja ljudska prava su obrađena u različitim izjavama?
- Da li je pravo na sport ljudsko pravo? Ako jeste, kako je ono otelovljeno u različitim dokumentima o ljudskim pravima?
- Da li svako u vašoj zajednici ima pristup sportskim aktivnostima po svom izboru? Ako je odgovor ne, zašto ne? Šta se može učiniti da se ovo ispravi?

Kultura i sport

Globalizacija

Opšta ljudska prava

Nivo 2

Bilo koja

40 minuta

KLJUČNI DATUM

7. april

Svetski dan zdravlja
(SZO)

Napomena

izjave povezuju sport sa svakom od 20 tema opisanih u priručniku *Kompas*. Ovo ilustruje koliko su ljudska prava međusobno povezana i nedeljiva.

Saveti za facilitatore

Ova aktivnost se može izvoditi na mnogo različitih nivoa i pitanja se mogu predstaviti na razne načine. Važno je da nivo bude prilagođen mladim ljudima. Možda ćete hteti reći nešto što će izazvati dublje razmišljanje, ali budite pažljivi – ne smete odati utisak da očekujete neki „određeni odgovor“.

Ako mislite da predložene izjave nisu interesantne za vašu grupu, onda sastavite druge. Ako imate veoma veliku grupu, organizujte aktivnost u manjim grupama.

Ohrabrite stidljive govornike da govore. Sugerišite im da pokušaju da govore pola minute ili samo 20 sekundi, kažite im da se pre nego što počnu da pričaju mogu kratko posavetovati sa prijateljem ili im ponudite da oni čekaju svoj red kasnije. Međutim, budite spremni da to neće uveriti neke učesnike.

Dobar način da krenete je da igrate igru asocijacija kao što je opisano na strani 62. Pripremite kartice sa rečima, kao što su „sport“, „invaliditet“ ili „Olimpijske igre“.

Varijacije

U manjoj grupi možete uraditi dva ili više krugova. Učesnici uzimaju po jedan papir u svakom krugu.

Drugi način igranja je da stavite karte u šešir kako je opisano u uputstvima. Zamolite jednu osobu da izabere jednu izjavu i da je pročita. Počinju da pričaju o temi, ali umesto da pričaju jedan minut, mogu da zastanu kad god požele i sledeća osoba mora da nastavi, počevši tačno od poslednje reči koju je prethodni igrač upotrebio.

Ova tehnika uzimanja izjava iz šešira može se prilagoditi za rad sa bilo kojom temom.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako učesnici žele da nastave sa temom o sportu i osećaju da su puni energije, probajte aktivnost „Sport za sve“ sa strane 278.

Ako neke druge teme izazovu poseban interes, pogledajte indeks aktivnosti i pronađite aktivnost na tu temu.

Grupa bi možda volela da zauzme duhovit pristup ljudskim pravima i da se igra sa Pančovim stripovima u Poglavlju 5: vidite „Igra sa slikama“ na strani 76; ili možda vole da pričaju viceve: pogledajte „Takmičenje Evrošala“ u „Svi različiti – svi jednaki“.

Ideje za preduzimanje akcije

Odlučite se za jedno pitanje o kojem ćete raspravljati i dogovorite se oko sledećeg koraka u preduzimanju akcije. Napravite projekat za nastavak rada na izabranom pitanju. Povežite se sa lokalnom organizacijom koja radi u tom polju. Iskoristite projekat kao šansu za učenje i pomozite učesnicima da razmisle o onome šta su postigli u pogledu veština rada u grupi i sposobnosti za preduzimanje akcije.

Dodatne informacije

<http://www.athletesunitedforpeace.org>

Prpratni sadržaji

List sa izjavama

Sport i opšta ljudska prava

Da li mislite da je Emmanuel Adebayor dobar UNAIDS ambasador dobre volje?

Sport i opšta ljudska prava

Atletičari na međunarodnom nivou moraju da prihvate kodeks ponašanja. Oni koji prekrše kodeks, na primer, korišćenjem sportskog događaja za davanje političkih izjava, treba da budu kažnjeni. Da li je ovo legitimno lišavanje njihovog prava na slobodu izražavanja?

Sport i opšta ljudska prava

Policija ima moć da spreči fudbalske navijače za koje sumnjaju da su problematični da putuju u druge zemlje na utakmice. Da li je ovo legitimno uskraćivanje njihovih prava na slobodu kretanja i udruživanja?

Sport i opšta ljudska prava

Da li smatrate da bi trebalo birati zemlje za domaćine Olimpijskih igara u skladu sa njihovim stanjem ljudskih prava?

Sport i deca

Šta biste rekli ambicioznim roditeljima i trenerima koji teraju decu da satima treniraju? Ko može da ima pravo da odlučuje o zdravlju mladih i o tome kako će provoditi svoje slobodno vreme?

Sport i građanstvo i učešće

Mnoge osobe se rode u jednoj zemlji, a onda promene dom i postaju državljani druge zemlje. Pored toga, oni nastavljaju da podržavaju državni tim njihove domovine, umesto te druge zemlje. Da li dobar državljanin treba da podržava nacionalni tim države domaćina?

Sport i kultura

Kultura se može opisati kao skup zajedničkih stavova, vrednosti, ciljeva i praksi koji karakterišu instituciju, organizaciju ili grupu. Da li je „fudbalska kultura“ kultura?

Sport i demokratija

Da li mislite da političari u vašoj zemlji koriste sport ili sportske događaje da skrenu pažnju i odvrate ljude od interesovanja za politička i ekonomska pitanja?

Sport i onesposobljenost

U kojoj meri Paraolimpijske igre razbijaju predrasude prema osobama sa invaliditetom?

Sport i diskriminacija i netolerancija

Da li je seksualno testiranje sportista neophodno da bi se obezbedila fer konkurencija ili je to preveliko narušavanje ljudskog dostojanstva i prava na privatnost?

Sport i životna sredina

Tereni za golf se često kritikuju da su neprijateljski i prema ljudima i prema okolini, jer se često grade na zemlji koju su koristili lokalni meštani za stočarstvo i šumarstvo. Za njihovo održavanje treba dosta vode, herbicida i pesticida. Da li ovo golf čini problemom u pogledu ljudskih prava?

Sport i rodna ravnopravnost

Neki ljudi kažu da je samo nekoliko žena među vrhunskim trenerima i sportskim radnicima zbog diskriminacije prema ženama. Da li se slažete? Ako da, šta se tu može uraditi?

Sport i globalizacija

Sportska obuća i mnoga druga sportska oprema se jeftinije proizvodi izrabljivanjem jeftine radne snage u Istočnoj Evropi i na Dalekom istoku. Radnici nastavljaju da rade i ne pozivaju na bojkot. Šta mi, kao potrošači, činimo da izbegnemo da učestvujemo u njihovom iskorišćavanju?

Sport i zdravlje

Šta se može uraditi na lokalnom nivou u borbi protiv upotrebe droga u sportu?

Sport i mediji

Da li mislite da bilo koja određena televizijska kompanija ima pravo da otkupi ekskluzivno pravo za praćenje bilo kog sportskog događaja?

Sport i migracija

Rečeno je da je jedan od najlakših i najvažnijih načina da se imigranti integrišu kroz sport i sportske aktivnosti. Da li se slažete? Zašto? Zašto ne?

Sport i mir i nasilje

U kojoj meri takmičarski sportovi promovišu saradnju i razumevanje među ljudima i u kojoj meri pogoršavaju nacionalizam i ksenofobiju?

Sport i siromaštvo

U mnogim zemljama, sport, a naročito fudbal, pruža pojedincima mogućnost za „izlaz iz siromaštva“. Da li siromašne zemlje zbog toga treba više da se fokusiraju na fudbal?

Sport i siromaštvo

Većina fudbalera u Evropi za svoj rad dobija veoma visoke plate. Da li to može da bude opravdano i da li je pošteno?

Sport i veroispovest i vera

Mnogi sportski klubovi igraju tokom vikenda. Da li je ovo nepravedna diskriminacija ljudi koji žele da praktikuju svoju religiju subotom ili nedeljom?

Sport i sećanje

Olimpijski stadion u Berlinu bio je Hitlerov izložbeni eksponat za Olimpijske igre 1936. godine, koje su nacisti koristili u propagandne svrhe. Dakle, za mnoge ljude objekat je simbol fašizma. Sada je renoviran, iako su neki ljudi hteli da ga sruše, a drugi su predlagali da se polako ruši „kao Koloseum u Rimu“. Šta mislite šta je trebalo uraditi sa takvom građevinom?

Sport i rat i terorizam

„Ozbiljan sport nema nikakve veze sa fer plejom. On je povezan sa mržnjom, ljubomorom, hvalisavošću, nepoštovanjem svih pravila i sadističkim zadovoljstvom u svedočenju nasilja: drugim rečima, to je rat ali bez pucnjave.“ 1945, George Orwell. Da li se slažete?

Sport i rad

Da li se slažete da profesionalni sportisti treba da imaju ista prava i obaveze kao i svi drugi radnici, uključujući, na primer, radno vreme, plaćanje poreza i pravo na osnivanje sindikata?

Jezička barijera

Možete li da odgovorite na ova pitanja? Da li bi vaš zahtev za azil bio prihvatljiv?

Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	60 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Migracija • Rat i terorizam • Diskriminacija i netolerancija
Pregled	<p>Ovo je simulacija poteškoća sa kojima se izbeglice suočavaju kada traže azil. Pitanja kojima se ova aktivnost bavi uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Frustracije i emocionalne faktore sa kojima izbeglice moraju da se suoče • Prevazilaženje jezičke barijere • Diskriminaciju tokom procesa prijavljivanja
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na traženje i dobijanje azila • Pravo na zaštitu od diskriminacije po osnovu etničkog porekla ili zemlje porekla • Pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže krivica
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o diskriminaciji na strani granične policije i organa za imigraciju • Razvoj veština međukulturne komunikacije • Negovanje empatije prema izbeglicama i tražiocima azila
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije propratnog sadržaja „Zahtev za azil“, jedna za svakog učesnika • Olovke, jedna po osobi
Pripreme	Organizujte prostoriju tako da možete da sednete iza stola i odigrate ulogu formalnog birokrate.

Instrukcije

1. Pustite učesnike da dođu, ali ne pozdravljajte nikoga i ne registrujte njihovo prisustvo. Nemojte ništa govoriti o onome što će se desiti.
2. Sačekajte nekoliko minuta nakon zakazanog vremena početka, a zatim podelite kopije „Zahteva za azil“ i olovke, po jednu svakom učesniku.
3. Recite im da imaju pet minuta da popune formular, ali nemojte ništa više da kažete. Zanimarite sva pitanja i proteste. Ako morate da komunicirate, govorite drugim jezikom (ili izmišljenim) i koristite gestove. Održite svu komunikaciju na minimalnom nivou. Zapamtite da problemi izbeglica nisu vaša briga; vaš posao je samo da podelite formulare i ponovo ih sakupite!
4. Kratko pozdravite sve one koji kasne (na primer, „Kasniš. Uzmi ovaj obrazac i popuni ga. Ostalo ti je još samo nekoliko minuta.“)
5. Kada istekne pet minuta, uzmite formulare bez osmeha ili bilo kakvog ličnog kontakta.
6. Prozovite ime iz popunjenih obrazaca i recite toj osobi da se javi. Pogledajte obrazac i smislite nešto o tome kako su popunili obrazac, na primer, „Niste odgovorili na pitanje 8“ ili „Vidim da ste odgovorili sa „ne“ na pitanje 6. Zahtev je odbačen.“ Recite osobi da ode. Nemojte ulaziti u diskusiju. Prozovite sledeću osobu da istupi.
7. Ponovite ovaj proces nekoliko puta. Nije potrebno pregledati sve prijave, samo nastavite onoliko dugo koliko je potrebno da učesnici shvate šta se dešava.
8. Na kraju izađite iz svoje uloge i pozovite učesnike da razgovaraju o tome šta se desilo.

Migracija

Rat i terorizam

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 2

Bilo koja

60 minuta

Debrifing i evaluacija

Počnite tako što ćete pitati ljude kako su se osjećali tokom aktivnosti, a zatim pređite na razgovor o tome šta se desilo, šta su naučili i o vezama sa ljudskim pravima.

- Kako su se učesnici osjećali kada su popunjavali nerazumljiv formular?
- Koliko je realistično bila simulacija iskustva tražioca azila?
- Da li mislite da se u vašoj zemlji prema tražiocima azila postupa pošteno tokom podnošenja zahteva za azil? Zašto? Zašto ne?
- Kakve bi posledice mogle da budu za nekoga kome je odbijen zahtev za azil?
- Da li su učesnici ikada bili u situaciji da ne govore jezik i da su se suočili sa službenim licem, na primer, policajcem ili kontrolorom karata? Kako su se osjećali?
- Koja ljudska prava su predmet ove aktivnosti?
- Koje mogućnosti imaju tražioci azila da zatraže zaštitu od kršenja njihovih prava?
- Koliko tražilaca azila ima u vašoj zemlji? Mislite li da vaša zemlja prima svoj deo izbeglica?
- Koja prava su uskraćena tražiocima azila u vašoj zemlji?

Saveti za facilitatore

Ovo je prilično laka aktivnost za facilitaciju: glavna stvar koja se od vas traži je da budete „snažni“ u svojoj ulozi i da budete ozbiljni, čvrsti i birokratski. Teška situacija tražilaca azila nije vaša briga; vi ste ovde da radite svoj posao! Poenta je da mnogi ljudi ne žele izbeglice u svojoj zemlji. Imigracionim službenicima je naređeno da pregledaju izbeglice i da dozvole ulazak samo onima koji imaju identifikacione dokumente i koji ispravno popune formulare za prijavu. Izbeglice često slabo vladaju jezikom druge zemlje i veoma im je teško da popune formulare. Takođe, oni su uznemireni i emotivni. Posebno im je teško da shvate šta se dešava jer se njihove prijave često odbijaju i ne razumeju razloge.

„Zahtev za azil“ je napisan na kreolskom jeziku. Kreolski jezici su jezici koji su nastali kao rezultat toga da dva naroda, koji nemaju zajednički jezik, pokušavaju međusobno da komuniciraju. Rezultat je mešavina. Na primer, jamajčanski kreolski sadrži uglavnom engleske reči sa izgovorom na dijalektu koji se nadovezuje na gramatiku zapadne Afrike. Postoji nekoliko kreolskih jezika, na primer, na Haitiju i Dominikanskoj Republici, i na nekim ostrvima u Tihom i Indijskom okeanu, kao što su Papua Nova Gvineja i Sejšeli. Razlog zašto se kreolski koristi u ovoj vežbi je taj što će ga relativno mali broj Evropljana znati. Ako se desi da imate učesnika koji govori ovaj kreolski jezik, možete ga/je zamoliti da preuzme ulogu granične policije ili službenika za imigraciju.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako želite da pogledate argumente za prihvatanje ili odbijanje ulaska izbeglica u neku zemlju, pogledajte aktivnost „Mogu li da uđem?“ na strani 115.

Mnogi tražioci azila koji dolaze u Evropu imaju poteškoća da se integrišu jer su imali vrlo malo obrazovanja u svojim matičnim zemljama. Ako želite da saznate više o nejednakostima u pružanju obrazovanja širom sveta, možete uraditi aktivnost „Obrazovanje za sve“ na strani 158.

Ideje za preduzimanje akcije

Saznajte više o procedurama i šta se zapravo dešava u vašoj zemlji kada tražilac azila dođe na granicu. Gde i kada popunjavaju prve obrasce? Imaju li pravo na prevodioca od samog početka? Pogledajte internet na zvaničnom vladinom informativnom sajtu, pozovite službenika za imigraciju da dođe i razgovarajte o izazovima posla, i intervjuišite tražioce azila kako biste saznali njihovo viđenje situacije, koliko misle da je sistem pravičan i na koje poteškoće nailaze, posebno sa početnim procedurama popunjavanja formulara. Informacije bi mogle da se koriste za kampanje podizanja svesti o izbeglicama ili da se vrate imigracionom odeljenju ili organizacijama kao što su UNHCR i Amnesty International.

Deci, posebno onima koja traže azil bez pratnje roditelja ili odrasle osobe koja je član uže porodice, potrebna je posebna zaštita. Saznajte koje procedure postoje za maloletnike bez pratnje i vidite da li postoje praktični načini na koje možete da pomognete, na primer tako što ćete pomoći u prevođenju dokumenata koje šalju vlasti ili postati staratelj (pogledajte dalje informacije u nastavku).

Dodatne informacije

Izbeglice

Reč „izbeglica“ se uopšteno koristi za označavanje nekoga ko beži iz svoje zemlje i traži sigurnost. Takođe ima precizno, pravno značenje kao neko za koga je zvanično priznato da mu je potrebna zaštita prema Ženevskoj konvenciji iz 1951. godine. „Tražilac azila“ je neko ko želi da postane pravno priznata izbeglica. Formalne definicije pojmova su date u rečniku pojmova, a više objašnjenja i informacija možete pronaći u odeljku za dodatne informacije uz aktivnost „Mogu li da uđem?“ na strani 115.

Sledeće informacije su dobijene od Evropskog saveta za izbeglice i prognane (ECRE), www.ecre.org.

Šanse izbeglice da dobije zaštitu u velikoj meri zavise od procedura koje se koriste za procenu slučajeva azila. Čak i najubedljiviji zahtev za međunarodnu zaštitu može propasti ako se ne razmotri u potpunosti i pravično. Granične i imigracione vlasti moraju razumeti obavezu primanja tražilaca azila, dok pravna pomoć i usluge tumačenja moraju biti dostupne tražiocima azila.

Dana 1. decembra 2005. godine stupila je na snagu Direktiva EU o procedurama azila; ona propisuje minimalne standarde o procedurama u državama članicama za davanje i povlačenje izbegličkog statusa. Bavi se pitanjima kao što su pristup procedurama (uključujući granične procedure), pritvor, ispitivanje prijave, lični razgovori i pravna pomoć. Po mišljenju ECRE-a, Direktiva „ne ispunjava standarde koji dovode do potpunog i pravičnog ispitivanja zahteva za azil... predmetna pitanja uključuju... sankcionisanje graničnih procedura koje odstupaju od principa i garancija same Direktive.“ Direktiva je 2009. godine izmenjena kako bi se obezbedila bolja harmonizacija sistema azila u Evropi.

Deca traže azil

Komesar Saveta Evrope za ljudska prava napisao je 20. aprila 2010. godine: „Dužni smo da zaštitimo ovu decu (maloletnike bez pratnje). Ključno je da imaju pravo na zaštitu. Prvi korak stoga ne bi trebalo da bude automatsko odlučivanje o povratku, već da se brzo odredi staratelj koji bi zastupao interese deteta. Ovo je najbolja zaštita od bilo kakve zloupotrebe od strane trgovaca ljudima, ali i od mogućeg nemara vlasti u zemlji domaćina.“ <http://commissioner.cws.coe.int>

KLJUČNI DATUM

21. februar

Međunarodni dan
maternjeg jezika

Naći ćete još mnogo ideja za aktivnosti o izbeglicama u kompletu alata koji je izradio Britanski Crveni krst. Posetite www.redcross.org.uk i potražite „Positive Images“.

Ova aktivnost je prilagođena na osnovu Donahue, D. i Flowers, N., *The Uprooted*, Hunter House Publishers, 1995.

Propratni sadržaji

Obrazac zahteva za azil

Zahtev za azil	
1. Appellido	
2. Primer nombre	
3. Fecha de nacimiento	
4. Pais, ciudad de residencia	
5. Ou genyen fanmi ne etazini?	
6. Kisa yo ye pou wou	
7. Ki papye imagrasyon fanmi ou yo genyen isit?	
8. Eske ou ansent?	
9. Eske ou gen avoka?	
10. Ou jam al nahoken jyman	

Da se čuje svaki glas

Obrazovati znači verovati u promenu.

Paulo Freire

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje • Građanstvo i učešće • Deca
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	8–50 (manje grupe 6–8)
Vreme	120 minuta
Pregled	<p>Ovo je vežba diskusije u manjim grupama i u velikoj grupi u okviru koje se razmatra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • šta je obrazovanje i kako ono zadovoljava ili ne zadovoljava ljudske potrebe, • učešće u procesu donošenja odluka.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na obrazovanje, uključujući i pravo na obrazovanje o ljudskim pravima • Sloboda mišljenja i izražavanja • Pravo na učešće u državnoj vlasti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razmišljanje o sistemu obrazovanja i kako on zadovoljava ljudske potrebe • Razvoj veština saradnje i učešća u demokratskom donošenju odluka na nivou škole i kluba • Promovisanje pravde i inkluzije
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 4 velika lista papira ili papira sa flipčarta i olovke za svaku manju grupu sa po četiri učesnika • Dodatan papir, dovoljan da učesnici mogu da hvataju beleške ako to žele
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopije propratnog sadržaja, po jednu za svaku manju grupu

Instrukcije

Ova aktivnost ima dva dela: prvi deo (35 minuta) jeste diskusija o tome kakvu vrstu obrazovanja ljudi žele, a drugi deo (60 minuta) jeste diskusija o tome kako razviti demokratske sisteme da bi osigurali da ljudi mogu izraziti svoje mišljenje o obrazovanju koje dobijaju.

Deo 1. Kakvo obrazovanje imamo i kakvo želimo da bude?
(35 minuta)

1. Počnite sa kratkom uopštenom diskusijom o tome šta učesnici podrazumevaju pod pojmom „obrazovanje“. Istaknite da je obrazovanje više od onoga što se dešava u školi ili na fakultetu. Objasnite razlike između formalnog, informalnog i neformalnog obrazovanja. Trebalo bi da znaju da je sticanje obrazovanja ljudsko pravo (član 26 UDLP).
2. Sada uradite vežbu kreativnog razmišljanja o svim pozitivnim i negativnim stranama obrazovanja i zapišite ključne reči na flipčart.
3. Ukratko pregledajte ključne reči i razmislite zašto je obrazovni sistem ovakav kakav jeste, pozivajući se na neke od navedenih tačaka, na primer, nastavni plan i program, veličina odeljenja, školska pravila o odeći i vannastavne aktivnosti.
4. Zamolite učesnike da se podele u manje grupe od 4 do 5. Podelite tekst člana 28 Konvencije o pravima deteta (KPD). Dajte učesnicima 15 minuta da procene vrednosti prava na obrazovanje. Na primer, da li je osnovno obrazovanje dostupno i besplatno svima u vašem društvu? Ako nije,

Obrazovanje

Građanstvo i učešće

Deca

Nivo 3

8–50 (manje grupe 6–8)

120 minuta

ko je isključen i zašto? Koji oblici discipline postoje i da li se poštuje dostojanstvo pojedinca? Da li nastavni plan i program podstiče razvoj svačije ličnosti, talenata i sposobnosti? Na čemu je fokus, na primer na stvaranju dobrih građana ili obučene radne snage? Da li je obrazovanje o ljudskim pravima obuhvaćeno?

5. Vratite se na rad u velikoj grupi i zamolite ljude da daju povratne informacije.

Deo 2. Razvoj demokratskih sistema da bi se osiguralo da ljudi mogu da izraze svoje mišljenje. (60 minuta)

1. Pitajte grupu ko donosi odluke o vrsti obrazovanja koje će dobiti.
2. Zamolite učesnike da se vrate u manje grupe i da razmotre kako se donose odluke u njihovim školama. Na primer, ko odlučuje o tome šta će se učiti ili koje će se aktivnosti organizovati? Kako se vodi škola, fakultet ili klub? Kako se donose odluke o budžetu ili o trošenju novca? Kako se razvijaju politike i kako se dogovara o njima? Koliko mladi ljudi imaju uticaja?
3. Recite im da ne samo da imaju ljudsko pravo na obrazovanje, već i da prema članu 12 KPD „dete ima pravo da izražava stavove o svim stvarima koje ga se tiču a stavovima deteta treba dati odgovarajuću težinu.“
4. Zamolite svaku grupu da razmotri pozitivne i negativne aspekte postojanja demokratski izabranog tela, kao što je savet učenika, koji bi donosio odluke o njihovom obrazovanju na lokalnom nivou.
5. Naredna faza zavisi od okolnosti grupe. Ako u vašoj školi nema saveta, onda bi grupe trebalo da rade na tome da odluče kakav savet žele, koje bi njegove nadležnosti trebale da budu i kako da ga osnuju. Ako vaša škola ili viša škola već ima savet, onda bi trebalo da pregledaju kako on funkcioniše i razviju planove kako da ga poboljšaju. Objasnite kako da urade SWOT analizu i recite grupama da imaju trideset minuta da razviju akcioni plan napisan na velikom listu flipčart papira.
6. Vratite se na rad u velikoj grupi i zamolite grupe da prijave svoje rezultate.

Debrifing i evaluacija

Mnogi će se zaključci već doneti u raznim fazama prethodnih diskusija. Ipak, odvojite malo vremena da analizirate celokupnu aktivnost i da se osvrnete na opštu svrhu učenja i na planiranje narednih aktivnosti.

- Da li su učesnici uživali u aktivnosti? Da li je bilo korisno? Zašto? Zašto ne?
- Zašto su postojeće strukture za donošenje odluka takve kakve jesu? Koji su istorijski predsedani? Jesu li strukture ispunile svoje funkcije u prošlosti? Da li su sada prikladne? Ako je odgovor ne, zašto?
- Zašto strukture donošenja odluka i procedure treba redovno analizirati?
- Kako se različiti planovi rada mogu upoređivati?
- Koliko bi oni koštali u smislu vremena, truda i novca?
- Koliko su realistični? (Napomena: dobro je imati velike vizije, ali prema cilju treba ići korak po korak!)
- „Dete ima pravo da slobodno izražava stavove o svim pitanjima koja ga se tiču, a stavovima deteta treba dati odgovarajuću težinu.“ Da li je to realan zahtev u odnosu na nacionalni obrazovni program? Kako mladi mogu da daju doprinos?
- U kojoj meri se poštuje član 12 u učionici? Koliko vremena treba posvetiti „pravu glasa“?
- Neke grupe, na primer Romi, često smatraju da je njihovo pravo na obrazovanje prekršeno. Zašto je to tako i kako bi im se mogao olakšati pristup?
- Kako je obrazovanje o ljudskim pravima organizovano u vašoj školi? Da li učite o ljudskim pravima i raznim konvencijama? Da li imate priliku da se uključite u projekte za promociju ljudskih prava u vašoj školi i zajednici?

Nedelja tokom koje je 15. oktobar
Evropska nedelja lokalne demokratije

Saveti za facilitatore

Ova aktivnost je napisana sa osvrtom na škole i više škole uz pominjanje „saveta škola ili fakulteta“. Ovo ne bi trebalo da odvraća bilo koga ko radi u neformalnom okruženju; aktivnost je podjednako relevantna i za mlade u omladinskim klubovima i udruženjima koji će imati odbor, a ne savet kao svoj upravni organ. Treba samo da prilagodite terminologiju shodno tome.

Upoznajte se sa članovima 12 i 28 Konvencije o pravima deteta (vidite stranu 467). Ako radite sa mladim odraslim osobama starijim od 18 godina, onda pogledajte pravo na obrazovanje u UDLJP (član 26).

Postoje opšte informacije o obrazovanju i ljudskim pravima u osnovnim informacijama o obrazovanju na www.coe.int/compass. Napomene o razlikama između formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja nalaze se na strani 30. SWOT analiza je opisana i objašnjena u odeljku „Preduzimanje akcije“ na strani 372.

Zašto je potreban školski savet?

Školski/učenički savet ima za cilj da učenicima da glas u školskim pitanjima koja ih se direktno tiču. Postoji mnogo dobrih razloga za osnivanje školskih saveta i obezbeđivanje njihovog efikasnog rada. Isti argumenti važe i za odbore ili upravni odbor omladinskih organizacija.

Prednosti za učenike

Učešće u školskom savetu promoviše obrazovni ili lični razvoj učenika jer:

- Saveti promovišu učenje o građanstvu, političkoj efikasnosti i demokratskim stavovima.
- Saveti promovišu društveno samopouzdanje i lične vrednosti.
- Studenti su osnaženi da dovode autoritete u pitanje.
- Studenti uče kako da donose odluke na pošten način koji podrazumeva odgovornost.
- Učenici uče o stvarnosti života, na primer, kako da rade u okviru ograničenih budžeta ili sa vlastima koje ih ignorišu.

Pragmatične koristi

- Demokratski stilovi upravljanja funkcionišu bolje od autokratskih jer su na kraju efikasniji zbog toga što podstiču učenike da preuzmu odgovornost.
- Saveti podstiču saradnju, koriste energiju i smanjuju otuđenost.
- Saveti mogu da poboljšaju atmosferu u školi: nastavnicima se više veruje; pokazalo se da su pravila pravednije zasnovana.
- Bez obzira na ograničenja zbog spoljnih društvenih i političkih pritisaka, savet učenika je praktičan način da se studentima demonstrira dobra vera osoblja i privrženost određenim vrednostima.

Predlozi za prateće aktivnosti

Neka grupa dalje radi na idejama koje su nastale u ovoj aktivnosti i primenom saveta iz odeljka „Preduzimanje akcije“ u Poglavlju 5 o Obrazovanju na strani 361 da nastave da teže tome da učestvuju u donošenju odluka u njihovoj školi, na fakultetu ili u klubu.

Ako je grupa uživala u razmišljanju o vrsti obrazovanja koje bi želeli da imaju, možda će uživati u igri „Priča o dva grada“ sa strane 288, koja pokreće pitanja u kakvom gradu žele da žive. Ako učesnici žele da se informišu o opštim stavovima o glasanju, onda pogledajte aktivnost „Glasati ili ne glasati“ na strani 308.

Ideje za preduzimanje akcije

Učesnici će možda želeti da se povežu i razmene informacije sa školskim savetima u svojoj sredini, na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Dodatne informacije

Stepen do kojeg mladi ljudi mogu da učestvuju u procesima donošenja odluka zavisi od njihovog uzrasta i stvari o kojoj se odlučuje. Za koristan model, pogledajte stepenice učešća mladih koje je izradio Roger Hart na www.freechild.org. Više informacija o stepenicama učešća možete pronaći u odeljku o građanstvu i učešću u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

Prilike za direktno uključivanje u procese donošenja odluka rastu u mnogim zemljama, na primer, participativno budžetiranje, proces u kome se efekti uključivanja ljudi direktno vide u promeni politike ili prioritetima potrošnje. To nije samo vežba konsultacija, već otelotvorenje direktne, deliberativne demokratije: <http://www.participatorybudgeting.org.uk>. Jedan primer je program participativnog budžetiranja Udecide iz Njukasla (UK), gde su u maju 2008. mladi imali 20% glasova u nabavci usluga za gradski Dečiji fond vredan 2,25 miliona funti. Prepoznajući da su deca i mladi stručnjaci, projekat je imao za cilj da onim mladim ljudima u gradu za koje postoji najveća verovatnoća da imaju koristi od Fonda pruži priliku da dobiju pravo glasa o tome kako se sredstva raspoređuju.

Organizacioni biro evropskih školskih unija učenika (OBESSU) jeste evropska krovna organizacija školskih učeničkih organizacija. Radi u cilju:

- Predstavljanja stavova učenika škola u Evropi prema različitim obrazovnim institucijama i platformama
- Podržavanja i poboljšanja kvaliteta i dostupnosti obrazovanja i obrazovne demokratije u Evropi
- Poboljšanja uslova u srednjim školama u Evropi radi promovisanja veće solidarnosti, saradnje i razumevanja među učenicima
- Stavljanja tačke na diskriminaciju i nepravdu tamo gde postoje u obrazovnim sistemima u evropskim zemljama.

Propratni sadržaji

Konvencija o pravima deteta, član 28:

Deteta ima pravo na obrazovanje. Država će osnovno obrazovanje učiniti obaveznim, dostupnim i besplatnim za sve i podsticati razvoj različitih oblika srednjeg obrazovanja, učiniti ih dostupnim svakom detetu. Disciplina u školi treba da se sprovodi na način primeren ljudskom dostojanstvu deteta. Obrazovanje treba da bude usmereno na razvoj ličnosti, talenata i sposobnosti deteta, na poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, na odgovoran život u slobodnom društvu u duhu mira, prijateljstva, razumevanja, trpeljivosti i ravnopravnosti, razvoj poštovanja za prirodno okruženje.

Hajde da pričamo o seksu!

Hajde da pričamo o seksu; hajde da pričamo o tebi i meni.¹

Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	10–15
Vreme	60 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Zdravlje
Pregled	Ova aktivnost koristi tehniku „Akvarijum“ u cilju istraživanja stavova o seksualnosti, uključujući homofobiju.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na jednakost • Sloboda od diskriminacije • Sloboda izražavanja i udruživanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produblivanje razumevanja pitanja i prava koja se tiču seksualnosti i seksualnog identiteta • Razvoj samopouzdanja za izražavanje sopstvenog mišljenja o različitostima u pogledu seksualnih preferencija • Promovisanje tolerancije prema drugima koji su drugačiji
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 3 stolice • 2 facilitatora (poželjno) • Prostor za kretanje učesnika • Tabla ili flipčart sa markerima • Trake od papira i olovke • Šešir
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Budite svesni da za mnoge ljude – a naročito za mlade! – seksualnost predstavlja veoma lično i osetljivo pitanje. Budite spremni da prilagodite ili metodologiju ili temu – ili oboje! • Identifikujte nekoliko poznatih ljudi koji su otvoreno govorili o svojoj seksualnosti, uključujući heteroseksualne i homoseksualne, biseksualne i transeksualne muškarce i žene.

Instrukcije

1. Postavite scenu. Objasnite da, iako mnogi ljudi smatraju da je seksualnost privatna stvar, pravo na zaštitu od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije jeste osnovno ljudsko pravo, u većini evropskih zemalja zagarantovano zakonom. Ova aktivnost je mogućnost da istražite stavove o seksualnosti, a posebno o homoseksualnosti i heteroseksualnosti. Uradite vežbu zagrevanja kroz kreativno razmišljanje o poznatim ljudima koji su otvoreno izražavali svoju seksualnost.
2. Podelite učesnicima listiće papira i olovke i zamolite ih da zapišu sva pitanja koja imaju o homoseksualnosti ili uopšte o seksualnosti; neka potom stave svoje papire u šešir. Pitanja treba da budu anonimna.
3. Objasnite da se ova aktivnost bavi istraživanjem stavova prema seksualnosti, a posebno prema homoseksualnosti. Svako može da izrazi svoje mišljenje, bilo da je ono konvencionalno ili nekonvencionalno, kontroverzno ili da predstavlja izazov za norme njihovog društva. Učesnici mogu da predstave ona stanovišta sa kojima se slažu ili sa kojima se ne slažu, bez bojazni da će biti smešni ili uvređeni.

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Zdravlje

Nivo 4

10–15

60 minuta

¹ Naslov prilagođen iz hit pesme američkog hip-hop trija Salt-n-Pepa (1991)

4. Postavite tri stolice u polukrug ispred grupe. Ovo je za troje govornika koji su u „akvarijumu“. Ostali članovi grupe su posmatrači.
5. Objasnite da ćete aktivnost započeti tako što ćete pozvati dva volontera da vam se pridruže u razgovoru u „akvarijumu“. Ako u nekom trenutku još neko želi da vam se pridruži, on/a to može da uradi. Međutim, kako u „akvarijumu“ ima mesta samo za tri „ribe“ u datom trenutku, nekoga treba zameniti. Onaj ko želi da se pridruži treba da priđe i da potapše po ramenu jednog od govornika. Ta dva učesnika potom menjaju mesta i prvi „govornik postaje posmatrač.
6. Ohrabrite učesnike da priđu i izraze svoje mišljenje, ali i da izraze druga mišljenja, koja nisu nužno njihova. Na ovaj način se iz različitih perspektiva mogu prodiskutovati neka od stanovišta koja su kontroverzna, „politički nekorektna“ ili nepojmljiva. Nisu dozvoljeni uvredljivi ili bolni komentari kojima se targetiraju pojedinci u grupi.
7. Zatražite da neki volonter izvuče pitanje iz šešira i započne diskusiju. Dozvolite da diskusija traje dok se tema ne iscrpi i dok se razmišljanja ne počnu ponavljati.
8. Zatim pozovite druga tri volontera da diskutuju o drugom pitanju i započnu novi krug razgovora, u skladu sa istim pravilima kao i ranije.
9. Razmotrite onoliko pitanja za koliko imate vremena. Pre nego što na kraju predete na debriefing i evaluaciju, napravite kratku pauzu i dozvolite učesnicima da izađu iz „akvarijuma“. Ovo je posebno važno ako je diskusija bila „uzavrela“ i kontroverzna.

Debriefing i evaluacija

Započnite sa kratkim pregledom o tome kako su se učesnici osećali u „akvarijumu“ i van njega. Zatim nastavite da razgovorom o različitim stavovima koji su izraženi i, konačno, o tome šta su učesnici naučili iz ove aktivnosti.

- Da li je iko bio šokiran ili iznenađen nekim od iznetih stavova? Kojim? Zašto?
- Koliko su ljudi uopšte otvoreni po pitanju seksualnosti u vašoj zajednici?
- Da li se od mladića i mladih žena očekuje da se prilagode određenim seksualnim orijentacijama i ulogama? Koje?
- Kako se doživljavaju i tretiraju (mladi) ljudi koji ne potpadaju pod ova očekivanja?
- Da li su neke grupe otvorenije od drugih? Zašto?
- Koje „sile“ oblikuju način razvoja naše seksualnosti?
- Na osnovu čega ljudi određuju svoje kriterijume o seksualnosti?
- Da li se stavovi učesnika prema seksualnosti razlikuju od onih koje imaju njihovi roditelji i njihove babe i dede? Ako da, na koji način se razlikuju? Zašto?
- Da li u vašoj zemlji postoje zakoni koji zabranjuju seksualne odnose između odraslih osoba koje su saglasne s tim? Ako je tako, šta zakoni zabranjuju? Zašto postoje? Da li mislite da su razumni?
- Član 16 UDLJP navodi: „Punoletni muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja po osnovu rase, nacionalnosti ili vere, imaju pravo da stupe u brak i da osnuju porodicu.“ Zašto „seksualna orijentacija“ nije uključena u listu zajedno sa „rasom, nacionalnošću ili verom“? Da li treba da bude?
- U nekim zemljama se dešava da su zakoni i atmosfera društvenog pritiska u sukobu sa nekim ljudskim pravima pojedinca: pravom na poštovanje i dostojanstvo, pravom da se zaljubi u osobu po svom izboru, da slobodno zasniva brak itd. Kako se takvi sukobi mogu rešiti?

Saveti za facilitatore

Budite svesni društvenog konteksta u kojem radite i tome prilagodite ovu aktivnost.

Cilj aktivnosti jeste dozvoliti učesnicima da se osvrnu na svoju sopstvenu seksualnost i na norme u svom društvu, kao i da se ohrabre da imaju samopouzdanja u izražavanju svog stanovišta i da budu tolerantni prema osobama koje imaju drugačije mišljenje. Cilj aktivnosti nije da ubedi ljude u jedne ili druge stavove, niti da postigne saglasnost oko odluke.

KLJUČNI DATUM

17. maj
Međunarodni dan
borbe protiv homo-
fobije i transfobije

Pre nego što započnete ovu aktivnost, preporučljivo je da se pripremite tako što ćete pročitati osnovne informacije o Rodnim pitanjima u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass. Razmislite do kojih tema možete doći. Neka od čestih pitanja i tema mogu biti:

- Šta je homoseksualnost?
- Koje su razlike između heteroseksualaca, homoseksualaca, lezbejki, biseksualaca i transseksualaca?
- Da li je homoseksualnost bolest?
- Kako ljudi postaju homoseksualci ili lezbejke?
- Šta je sa rizikom od AIDS-a?
- Homoseksualnost je prihvaćena u nekim zemljama, gej osobe se mogu i venčavati, a u drugima ih osuđuju na smrtnu kaznu.

Takođe je i za vas, kao facilitatore, važno da razmislite o sopstvenim vrednostima i uverenjima – šta je ispravno za vas same, za vaše porodice i za druge – i da imate na umu da će se te vrednosti odražavati u svemu što uradite i kažete, i u svemu što ne uradite i ne kažete. Veoma je važno da ste vi sami svesni sopstvenih vrednosti i predrasuda i da razumete njihovo poreklo, kako biste mogli pomoći učesnicima da steknu bolji uvid u poreklo njihovih vrednosti.

Cilj kreativnog razmišljanja o poznatim osobama koje su otvoreno govorile o svojoj seksualnosti jeste da ohrabri učesnike da i sami budu otvoreni na tu temu. To je prilika i da se pojasne pojmovi kao što su gej i lezbejka, homoseksualnost, heteroseksualnost, biseksualnost i transseksualnost. (Pogledajte osnovne informacije date u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass).

Vi imate presudnu ulogu u određivanju opšteg tona ove aktivnosti. Dobra ideja je da počnete sa dva facilitatora – govornika. Jedan od vas može, na primer, da počne sa: „Da li si čuo, Petar je priznao da je gej?“ Drugi može da odgovori: „Ne, a i nikada ne bih rekao, on ne izgleda gej.“ Na taj način dajete do znanja da se govori o zajedničkom prijatelju: to čini da se razgovor odvija na „lokalnom“ nivou i da ne bude teorijska debata. Takođe pomaže otvaranju diskusije o tome šta učesnici znaju o homoseksualnosti i koji su njihovi stavovi.

Nadamo se da će vas neko od posmatrača brzo zameniti i time vam omogućiti da diskusiju predate učesnicima. Međutim, vi treba da nastavite da učestvujete kao posmatrači i tako budete u poziciji da možda još neki put preuzmete ulogu govornika. Ovo vam ostavlja otvorenu mogućnost da diskretno manipulišete diskusijom, ili da otvarate različite pristupe u debati, ili da taktički uklonite učesnika koji se ne pridržava pravila.

Ako želite, možete uvesti pravilo da se o svakoj temi može raspravljati samo jednom. Ovo onemogućava da se diskusija koncentriše na samo nekoliko aspekata i pomaže da se spreče ponavljanja popularnih predrasuda.

Ako treba da date grupi neke ideje za pitanja o kojima bi trebalo da razgovarate, možete predložiti sledeće:

- Da li bi starosna granica za pristanak (za brak ili seksualni odnos) trebalo da bude drugačija za homoseksualce?
- Da li gej i lezbejskim parovima treba dozvoliti da se venčavaju i usvajaju decu? Zašto jeste/nije?
- Da li je tačno da muškarci koji imaju seks sa muškarcima češće obole od AIDS-a nego žene koje imaju seks sa muškarcima?

Ako je grupa velika, neće biti vremena za diskusiju o svim pitanjima. Imajte na umu da se neki ljudi mogu osećati razočarani ili frustrirano jer njihovo pitanje nije postavljeno. Da biste pokušali da ovo prevaziđete, možete na kraju sesije zalepiti sva pitanja na zid. Ovo će motivisati učesnike da nastave diskusiju u slobodno vreme.

Varijacije

Ovaj metod se može prilagoditi bilo kojoj vrsti problema, na primer rasizmu, obrazovanju ili klimatskim promenama.

Predlozi za prateće aktivnosti

Možda će vas zanimati kako se seksualnost, a posebno homoseksualnost, predstavlja u medijima. Prikupite slike iz novina, časopisa i sa interneta i zamolite učesnike da napišu natpise ili oblačiće teksta; pogledajte „Dodatni načini za igru sa slikama“ na kraju aktivnosti „Igra sa slikama“ na strani 249.

Aktivnost „Zastareva uskoro“ na strani 274 razmatra kako se stavovi, uključujući stavove prema seksu, menjaju tokom vremena.

Preduzimanje akcije

Uspostavite kontakt sa nekom gej, lezbejskom, biseksualnom i transrodnom organizacijom u vašoj zemlji. Pozovite nekog njihovog predstavnika da se obrati grupi i da ih obavesti koja su pitanja jednakosti i prava, po mišljenju njegove/njene organizacije, najhitnija za rešavanje u vašoj zemlji.

Dodatne informacije

Ljudska seksualnost je sastavni deo života i jedna od naših osnovnih potreba. Naša seksualnost utiče na našu ličnost i karakteristike ponašanja – društvene, lične, emocionalne, psihološke – koje su jasne u našem ophođenju sa drugima. Naša seksualnost je oblikovana našim rodnom i našim polnim osobinama i pod uticajem je drugih kompleksnih uticaja; ona je predmet doživotne dinamične promene.

Seksualna različitost i ljudska prava

Na prvi pogled, čini se da ove dve stvari nisu povezane. Može se reći da je jedna povezana sa privatnim i individualnim izborom, a druga pripada javnom domenu – domenu zakonskih i političkih struktura, koji postoji u odnosu na građanstvo. Ipak, novije istorijske, antropološke i sociološke studije pokazuju da se seksualni identitet i načini izražavanja seksualne želje vide, tokom vremena i u različitim kulturama, kao potencijalno remetilačke za održavanje društvenog poretka. Ista seksualna orijentacija u nekim kontekstima provocira ili negira tradicionalna i religiozna verovanja, u drugima se smatra psihološkom bolešću.

Možda postoji društvena i verska hegemonija koja dosledno utiče na marginalizovanje jednakog pristupa ljudskim pravima. Institucionalizovana pretpostavka je da je heteroseksualnost „prirodna“ i stoga „normalan“ način izražavanja seksualne želje a samim tim i moralno prihvatljiva, dok su drugi oblici seksualnog izražavanja „neprirodni“ i moralno neprihvatljivi.

Napomena: Prilagođeno sa veb-stranice Komisije za ljudska prava homoseksualaca i lezbejki, www.iglhr.org

Make u lovu na kitove

Upakujte ga kako hoćete – lov na kitove je ubistvo, a ubistvo je zločin.

Udruženje za zaštitu kitova i delfina

Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	14+ (manje grupe od po 5)
Vreme	150 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura i sport • Životna sredina • Globalizacija
Pregled	<p>Ova aktivnost uključuje rad u manjim grupama, igranje uloga, diskusiju i postizanje saglasnosti o pitanjima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • održivog korišćenja morskih resursa • prava starosedelačkih zajednica da slobodno određuju svoj ekonomski, socijalni i kulturni razvoj
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice • Pravo na hranu i pristup prirodnim resursima • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja očigledno suprotstavljenih zahteva za ostvarivanje prava na učešće u kulturnom životu i na zaštitu životne sredine • Razvoj kritičkog razmišljanja, veština iznošenja argumenta i postizanja saglasnosti • Razvoj stavova otvorenosti prema kulturnim razlikama.
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Propratni sadržaji • Olovke i papir za grupe za hvatanje beleški
Pripreme	<ul style="list-style-type: none"> • Pročitajte sve propratne sadržaje da se upoznate sa informacijama o predmetnom pitanju. Tada ćete moći da delujete kao dodatni resurs ako je potrebno. • Napravite kopije kartica sa ulogama. Svaki učesnik treba da ima svoju sopstvenu karticu sa ulogom kao referencu.

Instrukcije

Aktivnosti su podeljene u dva dela. Prvi deo (30 minuta) jeste predstavljanje aktivnosti i njome obuhvaćenih pitanja kulture i životne sredine. Drugi deo (90 minuta) jeste simulirani sastanak na kojem se raspravlja o zahtevu za nastavak lova na kitove koji je pleme Maka podnelo Međunarodnoj komisiji za zabranu lova na kitove.

Deo 1. Upoznavanje sa pitanjima kulture i životne sredine (30 minuta)

1. Objasnite da je ova aktivnost u vezi sa kulturnim pravima i pravom na životnu sredinu. Bavi se željom naroda Maka da nastavi sa lovom na kitove i protivljenjem udruženja za zaštitu kitove i drugih.
2. Ispričajte grupi o plemenu Maka i objasnite da sukob traje već mnogo godina i da pravni troškovi eskaliraju bez da daju trajni rezultat. Zaštitnici prirode su koristili nepromišljene metode koje su dovele svoje i tuđe živote u opasnost, a neki članovi plemena Maka su toliko frustrirani da su prekršili zakon i ilegalno lovili kitove. To je veoma nezadovoljavajuća situacija za sve i čini se da je vreme da se stranke okupe da vide šta im je zajedničko i da pronađu rešenje.

Kultura i sport

Životna sredina

Globalizacija

Nivo 4

14+ (manje grupe od po 5)

150 minuta

3. Iznesite neka od pitanja tako što ćete zamoliti učesnike da svoju reakciju na sledeća pitanja izraze tako što će stajati „visoko ili nisko“. (Za način primene ove tehnike pogledajte stranu 351). Pročitajte sledeće izjave jednu po jednu:
 - Narodne običaje treba poštovati, dok ne narušavaju ljudska prava.
 - Treba poštovati prava naroda da slobodno biraju šta će jesti; da budu vegani, vegetarijanci ili da jedu meso.
 - Hranu koju jedemo treba proizvoditi po metodama koje su povoljne za životnu sredinu.
 - Uzgoj životinja ne sme da uključuje surove metode, kao što su intenzivno „proređivanje“ vrste ili okrutni načini klanja.
 - Kulturne tradicije su veoma važne za narode i moraju se poštovati.
 - Kitovi se ne smeju loviti, čak ni u kulturološke svrhe.

Deo 2. Simulacija sastanka gde se raspravlja o zahtevu za nastavak lova na kitove između plemena Maka i protivnika lova na kitove. (90 minuta)

1. Podsetite grupu da se žestoke borbe, bukvalno i pravno, vode već godinama i da je sada vreme da se nađe rešenje. Ova aktivnost je simulirani sastanak zamišljene organizacije Crest (skraćena od engleskih reči kultura, životna sredina, pravo, održivost i razgovor). Crest je nevladina organizacija koja radi na uvođenju perspektive ljudskih prava u pitanja životne sredine. Organizacija je posvećena promociji razumevanja kroz dijalog. Simulira se sastanak Cresta i predstavnika sledeće četiri grupe:
 - a. plemena Maka, koje želi da nastavi lov na kitove
 - b. Visokog severnog saveza (High North Alliance - VSS), krovne organizacije koja predstavlja lovce na kitove i ribare koja je posvećena radu za budućnost obalnih kultura i održivom korišćenju resursa morskih sisara. VSS podržava zahtev plemena Maka.
 - c. Čuvara mora (Sea Shepherd), organizacije koja istražuje i dokumentuje kršenja međunarodnog prava, propisa i postupaka kojima se štite morske životinjske vrste. Oni se protive zahtevu plemena Maka.
 - d. Greenpeace – aktivista za zaštitu životne sredine koji su protiv lova na kitove.
2. Uloga Cresta je da posreduje između grupa. Diskusija će se fokusirati na pet pitanja:
 - Zašto su kitovi važni?
 - Da li su sivi kitovi ugrožena vrsta?
 - Zašto bi pleme Maka trebalo da prestane da jede meso od kita?
 - Da li bi se ritual lova na kitove koji primenjuje pleme Maka mogao prilagoditi?
 - Ako se može postići dogovor, koja vrsta praćenja će biti potrebna da bi se osiguralo da su kitovi zaštićeni?
3. Zamolite četiri dobrovoljca da predstavljaju Crest, a ostale podelite u četiri jednake grupe. Predajte im kartice sa ulogama. Grupa ima 30 minuta da razgovara o informacijama i da se pripremi svoje stavove i prateće argumente za pet postavljenih pitanja.
4. Kada grupe budu spremne, okupite sve za rad u većoj grupi i pozovite ljude koji predstavljaju Crest da preuzmu predsedavanje. Sastanak treba da traje 60 minuta.
5. Crest otvara sastanak kratkom izjavom o ljudskim pravima i ekološkom okviru diskusija i ponavlja da je svrha sastanka da se razmene informacije i diskutuje o pitanjima, kako je formulisano u pet pitanja. Pleme Maka sledi iznošenjem svog slučaja. Zatim su teme otvorene za diskusiju.
6. Na kraju diskusije Crest treba da sumira sve što je izneto. Napravite kraću pauzu i zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Započnite tako što ćete zamoliti grupe da razmisle o diskusijama i da li je bilo moguće postići konsenzus o bilo kom pitanju; zatim pređite na razgovor o opštim pitanjima.

9. avgust
Međunarodni dan
starosedelaca

- Da li je bilo teško imati različite uloge?
- Šta je bilo najinteresantnije od onoga što su učesnici naučili?
- Koji su bili najbolji argumenti? Da li su se odnosili na emocije, ili su bili racionalni, logički argumenti?
- Da li je bilo teško sagledati drugu stranu argumentacije? Koliko je bilo teško prihvatiti je?
- Koliko zajedničkih stavova je bilo oko svakog od pet pitanja?
- U stvarnom životu, koliko je učesnicima teško da prihvate kulturne običaje drugih naroda, koje doživljavaju kao surove, neshvatljive ili nemoralne?
- U kojoj tački nesklad između kultura postaje diskriminacija?
- Koliko je teško biti bez predrasuda u odnosu na kulturne razlike?
- Da li globalizacija neizbežno vodi ka nestanku kultura? Da li je promenjena kultura – izgubljena kultura? Treba li posmatrati kulturnu promenu kao pozitivan proces u menjanju sveta?
- Koja ljudska prava su predmet ove aktivnosti?
- Suprotstavljeni pravni zahtevi se obično rešavaju na sudu. Da li je to pravi način za rešavanje pitanja ljudskih prava?
- Šta bi trebalo da bude prioritet – zahtev ljudi za hranu i život ili zaštita životne sredine i očuvanje vrsta?

Završite sesiju s novim krugom „visoko i nisko” i proverite da li su učesnici promenili svoje stavove prema pitanjima kitolova. Ponovite ista pitanja koja ste postavili u prvom delu.

Saveti za facilitatore

Složenost pitanja na koja ukazuje ova aktivnost znači da ona najbolje odgovaraju zrelijim grupama koje poseduju dobre veštine diskutovanja. Ima dosta informacija i teksta na karticama sa ulogama, koji pretpostavljaju određeni nivo poznavanja terminologije o ljudskim pravima i životnoj sredini. Možda ćete hteti da aktivnost uradite kroz dve sesije i date učesnicima više vremena da pročitaju kartice sa ulogama i razmisle o pitanjima.

Jedan od važnijih ciljeva jeste da se mladi ljudi suoče s ograničenjima sopstvenih kulturnih perspektiva i da im se omogući da razmisle o svojim stavovima prema održivom korišćenju prirode. Lov na kitove je pitanje koje mnogi ljudi doživljavaju emotivno i prema kojem često imaju veoma čvrst stav. Zato je ovo izazovno, ali i teško, pitanje za rad. Možete, na primer, pitati učesnike kako bi reagovali da im se zabrani da jedu neku specifičnu hranu koja je važna za njihovu kulturu, život i tradiciju. Drugi cilj je razviti veštine postizanja saglasnosti, zbog čega je aktivnost i koncipirana kao sastanak sa izmišljenom organizacijom Crest (kultura, životna sredina, pravo, održivost i razgovor), kao posrednikom.

U drugom delu, u korak 1. instrukcija, možda ćete želeti da razradite neka pitanja.

- Zašto su kitovi važni? Razmotrite ekonomske, istorijske, ekološke i duhovne razloge?
- Da li su sivi kitovi ugrožena vrsta? Da li postoje naučni dokazi?
- Zašto bi pleme Maka trebalo da prestane da jede meso od kita? Uzmite u obzir da jevreji i muslimani ne jedu svinjetinu iz kulturnih razloga, ali ne sprečavaju druge ljude da jedu svinjetinu.
- Da li bi se ritual lova na kitove koji primenjuje pleme Maka mogao prilagoditi? Imajte na umu da se kulturne prakse mogu promeniti i da se menjaju: na primer, kao odgovor na epidemiju AIDS-a, u kulturama širom sveta razgovor o seksu više nije tabu i rituali koji uključuju seks, kao što je čišćenje udovice, dovode se u pitanje i menjaju.
- Ako se može postići dogovor, koja vrsta praćenja će biti potrebna da bi se osiguralo da su kitovi zaštićeni? Razmislite o otvorenom pristupu informacijama, ko bi mogao da presudi o tome da li je u određenoj godini broj kitova dovoljan i kako sprečiti varanje.

Proverite da li učesnici u potpunosti razumeju značenje nekih pojmova i koncepata uvedenih na karticama uloga. Na primer:

Starosedeoeci

Nema čvrstih i doslednih kriterijuma koji nam omogućavaju da nedvosmisleno definišemo starosedeoce. Načelno, može se reći da su to potomci naroda koji su živeli na određenom području/ zemlji pre dolaska kolonizatora i pre nego što su državne granice „iscrtane“. Oni su u svojoj državi uvek marginalizovani i vrlo često žive u plemenima. Deklaracija o pravima starosedelaca iz 2007. godine priznaje njihovo pravo na samoopredeljenje, pravo da slobodno određuju svoj ekonomski, društveni i kulturni razvoj, kao i pravo na dostojanstvo i raznolikost njihovih kultura.

Princip predostrožnosti

Princip predostrožnosti kaže da „kad aktivnost predstavlja pretnju po ljudsko zdravlje ili životnu sredinu, potrebno je preduzeti mere predostrožnosti, čak i kada posledice tih aktivnosti nisu u potpunosti naučno ustanovljene“. To podrazumeva preduzimanje akcije uprkos nesigurnosti; prebacivanje teškoće dokazivanja na one koji stvaraju rizike; analiziranje alternativa za potencijalno štetne aktivnosti; i participativne metode u donošenju odluka.

Održivost

Svetska komisija UN-a za životnu sredinu i razvoj (WCED), takođe poznata i pod nazivom „Brundtlandski izveštaj“, je 1989. godine definisala održivi razvoj kao „razvoj koji ispunjava potrebe sadašnjice, pritom ne dovodeći u opasnost mogućnost budućih generacija da zadovolje sopstvene potrebe“. „Održivo korišćenje“ je pojam koji je primenljiv samo kada je reč o obnovljivim resursima: to je korišćenje resursa u meri koju određuju granice obnovljivosti. Postoji globalno prihvaćen princip održivog korišćenja svetskih prirodnih resursa, zasnovan na naučnim dokazima i objektivnim podacima.

Varijacije

Ako je grupa mala, možete raditi sa dve grupe, plemenom Maka i Visokim severnim savezom na jednoj strani, a organizacijama Greenpeace i Čuvari mora na drugoj.

Možda biste želeli da organizujete aktivnost u dve odvojene sesije kako biste omogućili grupama da istraže činjenice i da imaju više vremena da razmotre svoje stavove.

Alternativni način predavljanja ove aktivnosti je panel debata. Neka po jedna osoba predstavlja svaku od četiri grupe: pleme Maka, Visoki severni savez, Greenpeace i Čuvar mora. Okupite ih da oni predstavljaju svoj slučaj, a zatim nastavite sa pitanjima iz publike. Na kraju, glasajte na svih pet pitanja posebno. Ovaj način omogućava učesnicima da analiziraju ljudska prava, kulturna prava i stanovišta zaštite životne sredine po određenom pitanju, ali će element razvoja postizanja saglasnosti izostati.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako je grupa zainteresovana za istraživanje ideje promene kulture, uradite aktivnost „Zastareva uskoro“ na strani 274.

Ideje za preduzimanje akcije

Podržite starosedeoce kupovinom njihovih proizvoda. Mnoge rukotvorine na koje možete naići u prodavnicama predstavljaju „pošteno trampljene“ proizvode starosedelaca. Imajte to na umu kada sledeći put budete kupovali poklone.

Visoki severni savez:
www.highnorth.no

Čuvar mora (Sea Shepherd International):
www.seashepherd.com

Međunarodna komisija za lov na kitove:
www.iwcoffice.org

Nacija Maka:
www.makah.com

Greenpeace:
www.greenpeace.org

Na www.uncaged.co.uk možete pronaći više informacija o pravima životinja i ideji da su ljubaznost i poštovanje namenjeni za sva živa bića.

Dodatne informacije

The Makah Whale Hunt and Leviathan's Death: Reinventing Tradition and Disputing Authenticity in the Age of Modernity. Rob van Ginkel, University of Amsterdam. Rad je dostupan na internetu; unesite naslov u svoj pretraživač.

Za informacije o pravima starosedelaca, pogledajte Međunarodnu radnu grupu za pitanja autohtonih naroda www.iwgia.org; za pun tekst Deklaracije o pravima starosedelaca iz 2007. godine pogledajte www.un.org.

Više informacija o kitolovu i naciji Maka možete pronaći na: www.historylink.org (pretraži pitanje Make u lovu na kitove)

Prpratni sadržaji

Opšte informacije za facilitatora

Narod Maka (poznat i kao Maka ili pleme Maka) živi u rezervatu koji se nalazi na severozapadu poluostrva Olimpik, u državi Vašington, SAD. Sadašnja veličina rezervata je približno 27.000 hektara. Podaci iz popisa plemena iz jula 1999. govore da pleme Maka ima 1214 članova, od kojih samo 1079 trenutno živi u rezervatu. Prosečna stopa nezaposlenosti u rezervatu je približno 51%. Skoro 49% domaćinstava u rezervatu ima prihode koji su ispod granice saveznog nivoa siromaštva, a smatra se da je 59% stambenih jedinica neuslovno.

Uprkos ovom sumornom opisu, tradicionalizam je veoma snažan i mnogi pripadnici plemena Maka se po završetku škole vraćaju u rezervat da rade za pleme Maka, lokalnu kliniku i javne škole.

<http://www.statemaster.com/encyclopedia/Makah>

Kratka istorija nedavnih sporova

- Oktobar, 1997. Sporazumom Međunarodne komisije za kitolov plemenu Maka su dodeljena četiri siva kita godišnje.
- 10. maj 1999: održan je prvi lov na kitove plemena Maka posle više od 70 godina. Demonstranti su prekinuli lov, dovodeći svoje i tuđe živote u opasnost.
- 17. maj 1999. godine: ulovljen je jedan kit.
- 9. jun 2000: 9. okružni apelacioni sud je naredio da se lov obustavi dok se ne pripremi nova ekološka procena.
- Jul 2001: izdata je nova procena. Lov je ponovo odobren.
- 2002: Međunarodna komisija za kitolov odobrila je zahtev plemena Maka da se obnovi kvota kitova za dodatnih pet godina.
- Decembar 2002: tročlano veće suda iz 9. okruga stavilo je lov na čekanje na neodređeno vreme dok se ne pripremi potpuna izjava o uticaju na životnu sredinu.
- Februar 2005: pleme Maka podnelo je zvaničan zahtev Nacionalnoj službi za morsko ribarstvo za odustajanje od Zakona o zaštiti morskih sisara koji im dozvoljava da love kitove.
- Septembar 2007: neki članovi plemena, frustrirani nedostatkom napretka, ilegalno su lovili kita.
- Maj 2008: Služba za ribarstvo objavila je nacrt izjave o uticaju na životnu sredinu.
- Sredina 2009: nema konačne izjave o uticaju na životnu sredinu ili odluke o zahtevu za izuzeće.

Izvor: www.historylink.org

Kartice sa ulogama

Kartice sa ulogama za Crest

Vaš stav prema pitanju lova na kitove je neutralan. Vaša uloga je u tome da ponudite dodatne informacije o ljudskim pravima i propisima vezanim za životnu sredinu i da posređujete između grupa. Vaš posao, kao posrednika, jeste da obezbedite da se diskusija fokusira na dati zadatak i da pojasnite nejasnoće i nesporazume. Trebalo bi da pomognete grupama da, umesto insistiranja na različitostima, istraže ono što im je zajedničko, kako bi došli do konsenzusa o sledećim pitanjima:

- Zašto su kitovi važni?
- Da li su sivi kitovi ugrožena vrsta?
- Zašto bi pleme Maka trebalo da prestane da jede meso od kita?
- Da li bi se ritual lova na kitove koji primenjuje pleme Maka mogao prilagoditi?
- Ako se može postići dogovor, koja vrsta praćenja će biti potrebna da bi se osiguralo da su kitovi zaštićeni?

Počnite tako što ćete svima poželeti dobrodošlicu. Odredite okvir za diskusiju. Iskoristite oko dve minute da postavite scenu i da sumirate glavna ljudska prava i ekološki aspekt ovog pitanja. Ako želite, citirajte dole navedene navode. Ponovite svrhu sastanka: da se razgovara o pitanjima i da se pokuša doći do međusobnog razumevanja kako bi se pronašlo trajno rešenje za trenutni sukob.

Pre nego što otvorite zajedničku diskusiju, zamolite pleme Maka da obrazloži zbog čega žele ponovo da se bave lovom na kitove. Nakon 50 minuta diskusije, započnite sa sumiranjem i navedite tačke koje su se javile tokom sastanka, a koje će sledeće morati da budu pojašnjene.

Neke osnovne informacije u vezi sa ljudskim pravima, kulturom i životnom sredinom

Međunarodna povelja o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u članu 1 navodi:

1. Svi ljudi imaju pravo na samoopredeljenje. Zahvaljujući tom pravu oni se mogu slobodno opredeliti za svoj politički status i slobodno težiti vlastitom ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju.
2. Sve osobe mogu u svoje ime slobodno da raspolažu sopstvenim prirodnim bogatstvom i resursima, bez obzira na bilo kakve obaveze koje proisteknu iz međunarodne ekonomske saradnje, zasnovane na principu zajedničke dobrobiti i međunarodnom pravu. Ni u kom slučaju osobe ne treba lišavati njihovih vlastitih sredstava za život.

Član 15:

1. Strane potpisnice ove Povelje priznaju svačije pravo na:
 - (a) učešće u kulturnom životu,
 - (b) uživanje dobrobiti od naučnog napretka i njegove primene.

Preambula Bečke deklaracije iz 1993. godine navodi da su „sva ljudska prava univerzalna, nedeljiva i međusobno povezana. Međunarodna zajednica mora globalno da se odnosi prema ljudskim pravima na pravičan i jednak način, na istim osnovama i sa istim naglaskom... lako se mora imati na umu značaj nacionalnih i regionalnih posebnosti i različitost istorijskog, kulturnog i verskog porekla.“

Međunarodna komisija za kitolov je 1981. godine odlučila da domorocima odobri nastavak sticanja sredstava za život lovom na kitove (ASW). Ovo je definisano kao „lov na kitove u svrhu potrošnje u lokalnim domorodačkim zajednicama, koju vrše sami ili u ime starosedelačkih, domorodačkih naroda koji dele jake porodične, zajedničke i kulturne veze, a predstavlja nastavak tradicionalne zavisnosti od lova na kitove i upotrebe kitova“.

Konvencija UN-a o morskom pravu navodi da je „jedan od opštih principa maksimum održivog korišćenja obnovljivih morskih resursa“.

Godine 1982, IWC je proglasila moratorijum na lov ugroženih sivih kitova. Tokom 1994. godine, populacija kitova je obnovljena, procenjeno je da broji 21.000 primeraka i skinuta je sa Liste ugroženih vrsta u SAD.

Kartica sa ulogom za pleme Maka

Vaša je uloga da predstavite slučaj plemena Maka, koje živi na severozapadnoj obali Severne Amerike. Lov na kitove je važna kulturna tradicija za pleme Maka i želite samo pravo da ubijete pet sivih kitova svake godine.

U ovoj aktivnosti treba da koristite vaše postojeće znanje o ljudskim pravima i pitanjima životne sredine, kao i sledeće navode sa veb stranice plemena Maka:

- Iako je prošlo 70 godina otkako se desio poslednji lov na kitove, ceremonije, rituali, pesme i priče prenose se i održavaju u životu. Čitava društvena struktura je izgrađena oko lova.
- Danas neki Maka Indijanci zarađuju za život loveći losose i pacifičke crne ribe, koje prodaju lokalnoj fabrici za preradu riba, ali još uvek opstaje i stari običaj deljenja ribe u porodici i među prijateljima.
- Modernim načinima lova Amerikanci i Evropljani su smanjili broj kitova. Sada je broj kitova ponovo na istorijski visokom nivou i uklonjeni su sa američke liste ugroženih vrsta.
- Naši mladi ljudi cene identitet zasnovan na sopstvenoj kulturi i istoriji. Biti deo kulture koja ima dugu tradiciju je privilegija koju nema mnogo mladih ljudi u SAD.
- Mi ne želimo da lovimo sive kitove u komercijalne svrhe. Svrha našeg lova na kitove je ceremonijalna i u svrhe sticanja sredstava za život.
- Mi smo tražili do 5 sivih kitova, ali to ne znači da ćemo ih sve uzeti.
- Pleme Maka ide u ribolov malim priobalnim brodićima koristeći tradicionalni ručni harpun. Razmatramo modifikovanu verziju sa granatom na vrhu poput onih koje se koriste u lovu na grendlandske kitove na Aljasci.
- Mi ćemo biti aktivni u brizi i nastojanju da sivi kitovi više nikada ne dođu na Listu ugroženih vrsta.

Kartica sa ulogom: Čuvari mora i Društvo za zaštitu kitova i delfina

Međunarodni Čuvari mora - neprofitna, nevladina organizacija uključena u istraživanje i dokumentovanje kršenja međunarodnog prava, propisa i postupaka koji štite floru i faunu mora. Društvo za zaštitu kitova i delfina (WDCS) jeste najaktivnija dobrotvorna organizacija na svetu, posvećena zaštiti i dobrobiti kitova, delfina i morskog praseta.

U ovoj aktivnosti treba da koristite vaše postojeće znanje o ljudskim pravima i pitanjima životne sredine, kao i sledeće navode sa veb stranice plemena Maka:

- „Upakujte ga kako hoćete – lov na kitove je ubistvo, a ubistvo je zločin.“
 - Kitovi nisu ljudi, ali nisu ni manje važni od ljudi. Način razmišljanja koji prihvata ubijanje kitova preklapa se sa načinom razmišljanja koji prihvata genocid „inferiornih“ ljudskih bića.
 - U dubokom smislu, kitovi i neki drugi razumni sisari imaju pravo na, ako ne ljudska prava, onda barem „humanistička prava“.
- Pravi razlog za ovu inicijativu plemena Maka je što vrlo dobro znaju da se u Japanu kitovo meso prodaje za 80 dolara po kilogramu. Jedan od ovih kitova vredi blizu milion dolara.
- Dozvoliti plemenu Maka da lovi kitove imaće implikacije na hiljade kitova jer Norveška, Japan, Rusija i Island na ovo gledaju kao na presedan.
- Hodamo po razapetom užetu pokušavajući da poštujuemo istorijsko pravo naroda da nastave sa davnim tradicionalnim načinima prikupljanja hrane, a pritom balansiramo interesima očuvanja i zaštite kitova.
- Godine 1995. bilo je kritika na račun Rusa koji love sive kitove: navodno, kitovo meso nije poslužilo za prehranu starosedelačkog stanovništva, nego se zapravo koristilo za hranjenje lisica na farmama za uzgoj lisičjeg krzna.
- Kulture se menjaju. Eskimi sa severne padine Aljaske danas su u ekonomskom pogledu bitno različiti od ljudi koji su pre jednog veka tamo lovili kitove. Eksploatacija nafte je lokalnom stanovništvu donela ogroman novac. Takođe, lov sa modernih skidua i helikoptera nateže definiciju onoga šta znači starosedelac.
- Dok Međunarodna komisija za lov na kitove raspravlja o emotivnoj strani pitanja nastavka komercijalnog lova na kitove, stotine kitova i njihovih rođaka, manjih delfina i morske prasadi, svake godine umiru u domorodačkom lovu, skoro neprimećeno.
- U kontekstu divljeg sveta, principi predostrožnosti moraju da se poštuju.

Kartica sa ulogom za Visoki severni savez

Visoki severni savez (High North Alliance) jeste savez organizacija koje predstavljaju kitolovce i ribare iz Kanade, sa Grenlanda, Farskih ostrva, Islanda i Norveške. VSS se predano angažuje za budućnost priobalnih kultura i održivo korišćenje resursa morskih sisara.

U ovoj aktivnosti treba da koristite vaše postojeće znanje o ljudskim pravima i pitanjima životne sredine, kao i sledeće navode sa veb-stranice plemena Maka:

- Pleme Maka je lovilo kitove preko 2.000 godina, dok nisu došli beli imperijalisti, uzeli kitove i uništili tradicije i način života plemena Maka.
- Sada je kitova ponovo mnogo, ali beli ljudi žele da zabrane svako korišćenje ovog resursa i da nam uskrate naša prava.
- Različite kulture nikada neće biti u stanju da se dogovore koje su životinje posebne, a koje je najbolje koristiti za ishranu. U severnoj Norveškoj ljudi imaju poseban odnos prema gavkama, dok u Danskoj svi poznatiji trgovci prodaju belo meso gavke kao delikates. Stoga, izjava „kitovi su drugačiji“ nameće pitanje: drugačiji za koga?”
- Lov na kitove, kao i lov na foke, dozvoljen je sve dok ga vrše starosedeooci i dok to nije u komercijalne svrhe, već samo „tradicionalno“. Ovo nije pošteno jer:
 - Su autsajderi ti koji najčešću definišu šta je „tradicionalno“.
 - Povezati kitolov i lov na foke sa nekomercijalnim modelom proizvodnje, znači negirati ljudima njihovo očito pravo da definišu svoju vlastitu budućnost.
 - Nijedna kultura nije statična, ali politika protiv kitolovaca je de facto pokušaj da se „zamrzne“ situacija, da se kultura u razvoju pretvori u statični muzejski eksponat.
 - Čini se da većina vlada država ugovornica u Međunarodnoj komisiji za kitolov (telo koje kontroliše kitolov) smatra komercijalizam sam po sebi lošim. Ironija je u tome što je ovo izričit stav vlada koje vrlo često snažno zagovaraju slobodnu trgovinu.
- Sadašnji moratorijum, ili „sklonite ruke s kitova“, je politika koja se teško može braniti logičnim argumentima. Postoje mnoge prakse u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu za koje je jasno da nisu održive, ali ne postoje opšte zabrane tih radnji.
- „Morski sisari su deo živih resursa okeanskih eko-sistema. Oni moraju biti zaštićeni kada su u opasnosti, a mogu se loviti samo kada je sigurno da njihov broj to dozvoljava. Lov takođe može biti potreban kako bi se sprečio prevelik broj ili poremećaj ravnoteže u morskomeko-sistemu.“ (Izveštaj o morskim sisarima, Savet Evrope, 12. jul 1993)
- Lov na kitove je dobar primer kako međunarodna saradnja može da primeni situaciju prekomerne eksploatacije u pravcu održive upotrebe. Međunarodna saradnja nije savršena, ali je moguća i funkcioniše.

Kartica sa ulogom: Greenpeace

Pristalice organizacije Greenpeace širom sveta sprovode kampanje za svoju viziju kako postići održivost u svetu.

U ovoj aktivnosti treba da koristite vaše postojeće znanje o ljudskim pravima i pitanjima životne sredine, kao i sledeće navode sa veb-stranice plemena Maka:

- Ljudi iz mnogih kultura širom sveta smatraju kitove svetima i svaku vrstu smatraju suverenom nacijom za sebe, vrednom poštovanja i zaštite.
- Kitovi donose radost hiljadama njihovih posmatrača.
- Greenpeace ne podržava niti jedan program lova na kitove, ali se ne suprotstavljamo istinskom lovu na kitove u životne svrhe, ako nema komercijalnog elementa.
- Sivi kitovi svake godine prelaze velike razdaljine i samo nakratko prolaze kroz vode plemena Maka.
- Ako se prihvati predlog da se jednom plemenu odobri da uzme 5 sivih kitova, onda će nekoliko drugih plemena u Kanadi i Aljasci reći: „Pa, ako oni mogu da ih love, možemo i mi“.
- Izrazite je teško precizno odrediti tačan broj kitova različitih vrsta. Veličina pojedine populacije može se odrediti s tačnošću ne većom od oko 50%. S obzirom na to da se promene dešavaju prilično sporo, nakon praćenja od nekoliko godina ne može se sa sigurnošću reći da li populacija raste ili se smanjuje. Međutim, nema sumnje da bi komercijalni lov doveo do smanjenja broja kitova.

Uspostavljanje veza

Demokratija nije nešto u šta verujete ili mesto da okačite svoj šešir; to je nešto što radite. Treba da učestvujete. Ako prestanete, demokratija puca po šavovima.

Abbie Hoffman

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Građanstvo i učešće • Demokratija • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	8–20
Vreme	120 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje pregovore o pravima i obavezama građana, vlasti, NVO i medija u demokratskom društvu.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima • Sloboda informacija i izražavanja • Svako ima obaveze prema zajednici
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja veze između prava i obaveza • Razvoj veština diskutovanja i saradnje • Promovisanje građanske odgovornosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • List papira formata A4 i olovka za svaku grupu za hvatanje beleški • 4 velika lista papira (A3) ili papira sa flipčarta (jedan za svaku grupu za „evidenciju“) • 3 markera, po jedan crveni, zeleni i plavi) za svaku grupu • 4 klupka kanapa ili vune (drugačije boje za svaku grupu) • Rolna samolepljive trake za svaku grupu • Makaze • Pravila igre, po jedna za svaku grupu
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Isecite 6 dužina (od po 1,5 m) kanapa ili vunice iz svakog klupčeta. (24 kanapa ukupno; 6 od svake boje, jedna boja po grupi).

Instrukcije

1. Objasnite da je svrha ove aktivnosti nacrtati „mapu“ različitih odnosa između četiri sektora – „aktera“ – u (idealnom) demokratskom društvu.
2. Podelite učesnike u četiri jednake grupe koje predstavljaju četiri „aktera“ u demokratiji: vladu, NVO sektor, medije i građane.
3. Dajte svakoj grupi po veliki list papira i markere i recite im da provedu 10 minuta razmenjujući ideje o ulozi koju njihov „akter“ ima u demokratskom društvu, tj. koje su glavne *funkcije* koje vrši. Na kraju vremena trebalo bi da se dogovore oko pet najvažnijih funkcija.
4. Potom treba da pripreme „evidenciju“. Dajte svakoj grupi veliki list papira (A3 ili flipčart papir) i crveni flomaster i zamolite ih da zapišu kojeg „aktera“ predstavljaju na vrhu i ispod da napišu pet najvažnijih funkcija.
5. Spojite grupe kako bi predstavile svoje „evidencije“. Neka grupe podele svoje reakcije. Pitajte ih da li se slažu oko glavnih funkcija ova četiri „aktera“. Dozvolite grupama da izmene svoje liste, ako žele, nakon dobijanja povratnih informacija.

Građanstvo i učešće

Demokratija

Opšta
ljudska prava

Nivo 4

8–20

120 minuta

6. Sada ponovo odvojite četiri grupe i podelite zelene olovke. Dajte im petnaest minuta da razmotre šta im je potrebno jedni od drugih, kako bi izvršili svoje funkcije. Kada je vreme skoro isteklo, recite grupama da daju prioritet dvama najvažnijim zahtevima od drugih „aktera“ i da ih zelenom bojom navedu pod zasebnim naslovima.
7. Podelite im kopije „Pravila igre“, neka ih pročitaju i pobrinite se da razumeju što sledeće treba da urade. Zamolite grupe da stave svoje listove papira u sredinu prostorije, na pod, sa razmakom od jednog metra (vidite dijagram). Recite članovima svake grupe da stanu pored svog „ugla“.
8. Predajte svakoj grupi njihovih 6 komada vune, rolnu trake i plavu olovku.
9. Runde pregovora sada počinju. Treba učesnicima ostaviti po 10 minuta za svaku rundu. Podsetite učesnike da je cilj da se mapiraju odnosi između različitih „aktera“ i da, kada se zahtev prihvati, jedan komad vune treba da se zalepi između dva papira kako bi se označilo prihvatanje odgovornosti.
10. Pređite na debriefing i evaluaciju dok učesnici još sede oko mape.

Debriefing i evaluacija

Zamolite učesnike da pogledaju mapu koju su stvorili i da se osvrnu na aktivnost:

- Da li je bilo teško razmišljati o funkcijama koje vlada, NVO, mediji i građani vrše u demokratiji?
- Da li je bilo ikakvih neslaganja unutar grupa oko toga koji zahtevi treba da budu prihvaćeni ili odbačeni?
- Koje zahteve drugih grupa oni nisu prihvatili kao odgovornost? Zašto je bilo tako? Da li mislite da ovakvi slučajevi mogu izazvati bilo kakve probleme u stvarnosti?
- Da li je bilo odgovornosti koje je svaka grupa prihvatila a koje prethodno nisu priznavali? Kako se učesnici sada osećaju u vezi sa tim?
- Da li je aktivnost učesnicima ukazala na nešto novo o demokratskom društvu, što oni ranije nisu znali? Da li je bilo ikakvih iznenađenja?
- Koja prava su predmet ove aktivnosti?
- Član 29 UDLJP navodi: „Svako ima dužnosti prema zajednici u kojoj je jedino moguće slobodan i potpun razvoj njegove ličnosti.“ Koje su najvažnije dužnosti koje imate u svom životu u ovom trenutku?
- Koje su uloge različitih aktera u osiguravanju da se ničija prava ne krše?
- Koje su uloge različitih aktera u obezbeđivanju da svi imaju pristup obrazovanju o ljudskim pravima?

Saveti za facilitatore

Korišćenjem četiri različite boje kanapa (jedna boja povezana sa svakim „akterom“) mapa izgleda privlačnije i lakše je pratiti veze, na primer, svi zahtevi građana mogu biti žuti, a svi medija crni.

U 5. koraku instrukcija, nakon što su grupe ispisale svoju listu funkcija, nemojte trošiti previše vremena na zajedničko raspravljanje o problemima. Ovo možete iskoristiti kao uvod u rad u manjim grupama. Grupe će možda hteti da naprave beleške o funkcijama drugih grupa.

Ako se grupe muče da smisle funkcije, pokušajte da ih zamolite da razmisle o vrsti stvari koje njihov „akter“ radi i šta bi nedostajalo da ne postoji! Možda ćete želeti da navedete neke primere koji će pomoći grupama da počnu:

- Vlade izrađuju nacрте zakona, odlučuju o opštoj politici i osiguravaju da zemlja zadovoljava svoj budžet.
- NVO lobiraju za interese manjina, bave se pitanjima kojima vlada (ili opozicija) ne uspeva da se bavi i vode kampanju za promene zakona.
- Mediji izveštavaju o vladinoj politici, istražuju probleme i daju analize i komentare.
- „Funkcije“ građana uključuju sve što je važno u demokratskom društvu: ideje mogu da variraju od kandidovanja za skupštinu, angažovanja u aktivizmu za ljudska prava, osnivanja organizacija za zaštitu određenih grupa, ispitivanja i uključivanja u politički život itd.

Kada naprave liste zahteva (korak 5), recite im da ne budu nerealni u svojim zahtevima prema drugim „akterima“. Ove odgovornosti moraju biti prihvatljive i zbog toga ne smeju da iznose nepravedne ili nerazumne zahteve.

U koraku 9, pregovori ne treba da budu predstavljeni kao „takmičenje“, niti da oduzimaju previše vremena. Naglasite grupama da gledaju na sebe kao na one koji *sarađuju* jedni s drugima: cilj je uspostaviti društvo u kojem svi „akteri“ rade zajedno na zadovoljstvo svih. Zbog toga, transakcija treba da se odvija relativno brzo: recite grupama da prihvate zahteve ako ih smatraju razumnim, u protivnom – neka ih odbiju. O svim zahtevima oko kojih se grupe ne slažu razgovaraće se u kasnijoj fazi.

Ako je grupama potrebna pomoć u razmišljanju o zahtevima i odgovornostima, onda biste mogli da koristite kao primer medije i građane: novinarima je potrebna dojava o tome gde se događaji dešavaju, a građani imaju odgovornost da upozore medije i daju izjave svedoka.

Varijacije

Ova aktivnost može biti manje ili više komplikovana, tako što ćete odrediti drugačiji broj „aktera“ u društvu: na primer, možete dodati „preduzeća“, „manjine“ ili „marginalizovane grupe“. Međutim, ovo će proces pregovaranja učiniti mnogo komplikovanijim i možda nećete želeći da sve grupe međusobno razmene zahteve. Možete, takođe, koristiti različite kategorije koje su važnije u životu mladih ljudi, na primer, zameniti „građanin“ sa „mlada osoba“, a „vlada“ sa „škola“.

Aktivnost se može pojednostaviti tako što ćete ukloniti jednu ili više grupa. Na primer, možete raditi samo sa „građanima“ i „vladom“. Ovo je poželjno ako imate malu grupu.

Možete pokušati da sprovedete ovu aktivnost bez korišćenja „evidencija“: u toku procesa pregovaranja, neko iz prve grupe može držati jedan kraj kanapa a drugi kraj ponuditi nekome u drugoj grupi. Ako učesnici drže svoje krajeve kanapa, do završetka procesa celo „društvo“ će biti fizički povezano!

Predlozi za prateće aktivnosti

Grupa može da nastavi sa širenjem mape, tako što će uključiti i različite društvene grupacije (vidite pod naslovom „Varijacije“). Možda će hteti da prenesu mapu na drugi list papira, kako bi bila jasnija. Razmislite koje veze u vašem društvu nisu dovoljno razvijene i šta se može učiniti da se to prevaziđe.

Ako učesnici žele da razmisle o pravcu u kojem društvo ide – a naročito o tome kako bi želeli da se dalje razvija – možda će uživati u aktivnosti „Naše budućnosti“, na strani 240.

Ideje za preduzimanje akcije

Uradite aktivnost ponovo, ali ovaj put je koristite kao metod da analizirate kako vaša lokalna uprava, lokalni mediji, lokalne nevladine organizacije i građani komuniciraju jedni s drugima. Identifikujte gde bi veze mogle biti bolje i skrenite pažnju „akterima“ na to, bilo putem pisanja, bloga ili članka u lokalnim medijima. Mogli biste da napravite praktičan početak za poboljšanje veza između vaše organizacije, škole, fakulteta ili kluba sa drugim „akterima“.

KLJUČNI DATUM

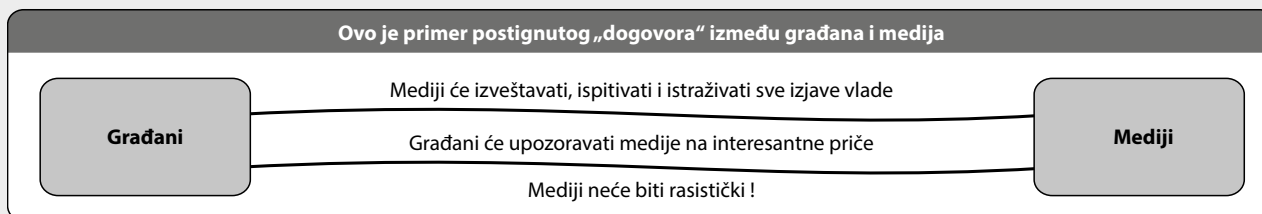
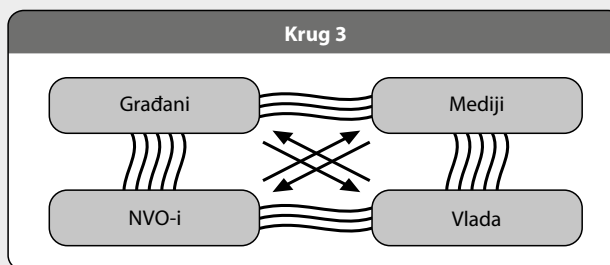
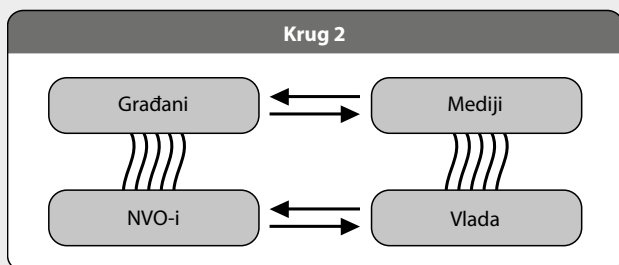
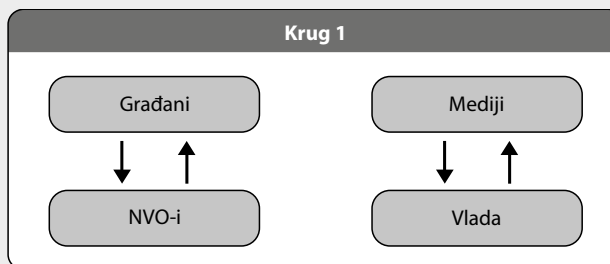
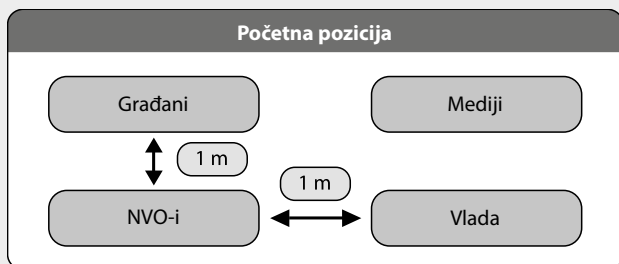
15. septembar
Međunarodni dan
demokratije

Prpratni sadržaji

Pravila igre

- Pravila igre
- Cilj vežbe je da svaki „akter“ uputi zahteve koje će svi drugi „akteri“ prihvatiti.
- Pregovori se obavljaju među parovima „aktera“ u tri kruga:
 - Krug 1: građani i NVO-i pregovaraju, mediji i vlada pregovaraju.
 - Krug 2: građani i mediji pregovaraju, NVO-i i vlada pregovaraju.
 - Krug 3: građani i vlada pregovaraju, mediji i NVO-i pregovaraju.
- U svakom krugu, parovi sami odlučuju ko počinje i onda redom upućuju zahteve jedni drugima.
- Učesnici treba kratko i jasno da upute svoje zahteve. Isto tako, oni treba da objasne šta taj zahtev uključuje i zašto traže upravo to, odnosno, zašto je to važno da olakša vršenje njihovih funkcija.
- Kada odlučuju da li da prihvate neki zahtev ili ne, učesnici treba da odrede da li je ono što se od njih zahteva pošteno i da li će oni biti u stanju da to urade.
- Ako je zahtev prihvaćen, parovi koriste jedan od kanapa podnosioca zahteva i lepe ga između dve „evidencije“ kako bi pokazali da je dogovor postignut. Grupa koja prihvata treba kratko da napiše u svojoj „evidenciji“ plavom bojom kako bi se podsetila svojih obaveza i šta je prihvatila.
- Ako druga grupa odbije zahtev, komad vune se ostavlja po strani.
- Ponovite proces pregovora dok se o svim zahtevima ne prodiskutuje.
- Ponavljajte proces u svakom krugu dok ne uspostavite veze između sva četiri „aktera“.
- Na kraju procesa postojaće mapa koja predstavlja odnose između različitih aktera u demokratiji. Svaki od aktera će imati „evidenciju“ sa listom svojih funkcija crvenom olovkom, listom zahteva ostalih „aktera“ zelenom i listom radnji koje su pristali da preduzmu kako bi ispunili zahteve ostalih „aktera“ ispisanom plavom bojom. Zahteve i radnje predstavlja kanap u boji.

Podsetnici

Sve dok lavovi ne budu imali svoje istoričare, priče o lovu će uvek slaviti lovce.

Afrička poslovice

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Sećanje • Rat i terorizam • Kultura i sport
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	10–15
Vreme	120 minuta
Pregled	Učesnici zajednički pripremaju „oblak sa oznakama“ koji predstavlja njihove misli i osećanja izazvana javnim sećanjima na rat.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Pravo na učešće u kulturnom životu • Sloboda misli i savesti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razmišljanje o nacionalnim činjenicama i mitovima o ratovima iz prošlosti i o ulozi javnih sećanja na rat • Razvoj kreativnosti i veština nezavisnog razmišljanja • Negovanje mašte i saosećanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Listovi flipčart papira • Traka • Mnogo markera u boji • Fotografije sećanja na rat (kao opcija) • Primeri oblaka sa oznakama (kao opcija)
Pripreme	<p>Napravite veliki komad papira (približne veličine 1,5 m x 1,5 m) lepljenjem više stranica iz bloka papira (flipčarta). Potrebno je da papir bude dovoljno velik da svi članovi grupe mogu da pronađu mesto na njemu. Nacrtajte bledu liniju duž sredine.</p>

Instrukcije

1. Pobrinite se da svi znaju šta je „oblak sa oznakama“ i objasnite da će grupa izraditi neelektronski oblak sa oznakama kako bi ilustrovala asocijacije i sećanja koja bude javna sećanja na rat.
2. Zamolite učesnike da pojedinačno razmisle o nacionalnoj komemoraciji na lokaciji koja je izgrađena u znak sećanja na rat, na primer Drugi svetski rat. Treba da pokušaju da se sete kako izgleda i da identifikuju osećanja, ideje i asocijacije – pozitivne i negativne – koje komemoracija izaziva u njima.
3. Pozovite učesnike da uzmu markere u boji i da pronađu mesto na papiru. Još uvek radeći pojedinačno, treba da stave svoje „oblake“ na zajednički list papira, prema sledećim opštim principima:
 - a. Oznake su potpuno individualne: one predstavljaju viđenje pojedinca o datom predmetu.
 - b. Negativne asocijacije treba da budu ispisane sa leve strane centralne linije; što su asocijacije negativnije, toliko bliže levoj ivici papira treba da budu.
 - c. Pozitivna osećanja treba ispisati sa desne strane centralne linije; što su asocijacije pozitivnije, toliko bliže desnoj ivici papira treba da budu.
 - d. Jača osećanja pobuđena komemoracijom treba da budu ispisana većim (debljim) slovima od slabijih osećanja.

Sećanje

Rat i terorizam

Kultura i sport

Nivo 2

10–15

120 minuta

4. Kada učesnici zabeleže svoje oblake, zamolite ih da sednu i da pogledaju zajedničke rezultate. Pitajte:
 - a. Da li ima jakih poruka ili obrazaca u „oblaku“?
 - b. Da li su iznenađeni nekom od oznaka?
 - c. Da li ima više pozitivnih nego negativnih osećanja ili obrnuto?
 - d. Koja su najjača pobuđena osećanja?
 - e. Da li smatraju da buduće generacije treba tako da se sećaju rata? Šta nedostaje – ili gde ravnoteža treba da bude uspostavljena?
5. Sada pozovite učesnike da ponovo uzmu markere. Ovog puta treba da razmisle ne o stvarnim, postojećim komemoracijama, već o imaginarnim komemoracijama koje bi – prema njihovom mišljenju – slale najvažnije poruke o ratu. Treba da ponove proces označavanja koji su prethodno sproveli, ponovo postavljajući svoje oznake na isti list na koji su postavili prve poruke. Objasnite da je prvi oblak sa oznakama sada javni prostor i ne može da se obriše, tako da nove oznake treba da se postave preko postojećih.
6. Kada „oblak“ bude završen, pozovite učesnike da ponovo pogledaju čitavu sliku i potom pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Pognite diskusijom o procesu izrade oblaka sa oznakama i potom pređite na bavljenje pitanjima koja se tiču sećanja i ljudskih prava:

- Šta mislite koliko kontrolu imate nad konačnim oblikom oblaka? Da li ste frustrirani zbog drugih poruka koje su prikazane kao jače od onih koje ste vi želeli da promovirate?
- Da li ste radili pojedinačno u slučaju drugog oblaka ili ste bili u iskušenju da diskutujete o idejama sa drugim ljudima ili da udružite snage za „obeležavanje“?
- U kojoj meri su na vas uticale oznake drugih ljudi ili oznake koje su se već nalazile na stranici?
- Koliko se konačni oblak razlikuje od prvog i koje su najvažnije poruke?
- Da li konačni oblak prenosi poruke za koje smatrate da bi bilo bolje da buduće generacije znaju o Drugom svetskom ratu nego što je slučaj sa porukama iz prvog oblaka? Zašto? Zašto ne?
- Zašto zvanične komemoracije često „glorifikuju“ rat? Da li smatrate da rat treba slaviti ili glorifikovati?
- Da li znate da čak i tokom rata postoje određeni minimalni standardi utvrđeni Ženevskom konvencijom kojima strane u ratu treba da se vode? Možete li navesti neke od ovih standarda?
- Da li smatrate da je u redu da vojnici praktično gube svoje pravo na život u vreme rata?
- Koju poruku zvanične komemoracije šalju o drugoj strani, o „neprijatelju“? Kako danas treba da razumemo ovu poruku?
- Sa kolikom lakoćom možete da zamislite drugačiju vrstu komemoracije? Kako bi takva komemoracija izgledala? Šta mislite da je važno i šta vam je bilo najteže?
- Da li komemoracija ikada zapravo može da nas podseti na užase rata? Da li smatrate da to treba da bude cilj?
- Kako mislite da bi oni koji su preživeli rat ili koji su poginuli boreći se u ratu želeli da se taj period u istoriji pamti? Da li bi se njihov oblak sa oznakama razlikovao od vašeg?
- Ako ste izgubili voljenu osobu u ratu, kako želite da ta osoba bude zapamćena i da li biste želeli da pričate sledećoj generaciji o ratu?
- Da li je ova aktivnost proširila vaše razumevanje ljudskih prava? Kako?

Saveti za facilitatore

Možda želite da se poigrate sa bojama. Na primer, možete predložiti da sve negativne asocijacije budu napisane crnom, a sve pozitivne drugom bojom; ili možete koristiti tamnije i svetlije nijanse koje se udaljavaju dalje od središnje linije; ili ako želite da se drugi oblak razlikuje od prvog, možete

zahtevati da sve oznake za prvi oblak budu napisane u jednoj boji, a da sve oznake dodate u koraku 5. u drugoj boji.

Možete da koristite fotografije komemoracije ako mislite da će vam pomoći, ali možda će vam biti efikasnije da zamolite učesnike da završe prvu fazu označavanja po sećanju; tako će zaista testirati koje su poruke najupornije!

Trudite se da prvi debriefing (u tački 4) bude kratak. Koristite ga kako biste pokušali da iznesete različite ideje u vezi sa načinom na koji se pamti prošlost i da stimulišete kreativno razmišljanje o alternativnim tipovima memorijala. Ako ljudi osećaju da prvi oblak tačno predstavlja način na koji bi želeli da se događaji pamte, pokušajte da koristite neke od ideja iz osnovnih informacija o temi Sećanja u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

Tokom druge faze označavanja omogućite učesnicima slobodu da prilagode ili izmene postojeći oblak kako žele i da međusobno razgovaraju o idejama – čak i ako njihov rad na kraju bude individualan.

U drugom krugu bi trebalo da bude još dovoljno prostora za dodavanje novih reči. Možda osećate da će se oblak verovatno zamutiti, ali to odražava ono što se dešava kada označite u stvarnom životu – zaglavljani ste sa onim što su drugi ljudi prethodno označili. Stavljanje novih reči preko starih može pomoći da se prenese poruka da su percepcije veoma kulturološke, a pošto svi drugi razmišljaju na drugačiji način, teško je da se vaš glas čuje. Međutim, ako mislite da će vašoj grupi biti lakše da analizira svoje ideje i osećanja, slobodno napravite dve odvojene oznake u oblaku.

Varijacije

Umesto da pišu direktno na papir, učesnici bi mogli da napišu svoje oznake na papirićima koje se lako mogu pomerati. Ovo će omogućiti izmene u toku druge faze označavanja, na primer postavljanje sličnih oznaka jedne blizu druge radi bolje istaknutosti.

Možete koristiti druge događaje iz istorije ako vam se ovo čini prikladnijim od Drugog svetskog rata – na primer, Holokaust, Prvi svetski rat, građanski rat ili regionalni rat. Važno je samo da se ti događaji obeleže na neki javni način.

Na primer, ako odlučite da se bavite aspektima koji nisu ratovi, kao što su Holokaust ili ropstvo (ropstvo Roma u Rumuniji ili transatlantska trgovina robljem), sledeća pitanja mogu da zamene pitanja o ratu u fazi debriefing i evaluacije:

- Da li postoje spomenici kojima se obeležava ovaj događaj iz istorije?
 - Ako postoje, da li prikazuju događaj na dostojanstven način?
 - Ako ne postoje, šta mislite, zašto je to tako?
- Da li postoje određena ljudska prava koja možete da povežete sa ovim događajem?
- Da li postoje pokušaji da se umanjí značaj ovog događaja, da se on negira ili trivijalizuje? Šta mislite, zašto je to tako?

Za mlade bi bilo zanimljivo da uporede svoje viđenje rata sa onima koji su ga preživeli. Možete prekinuti aktivnost nakon prvog oblaka sa oznakama i pustiti učesnike da intervjuišu pripadnike starije generacije o tome kako bi želeli da buduće generacije pamte rat i da li su postojeće ratne komemoracije zadovoljavajuće po njihovom mišljenju.

Možete koristiti ideju da napravite oblak sa oznakama (ručno ili elektronski) kao prateću aktivnost za mnoge druge aktivnosti iz priručnika *Kompas*, posebno kada želite da kreirate neku vrstu vizuelnog materijala za izložbu.

KLJUČNI DATUM

8–9. maj
Sećanje na one koji su izgubili živote tokom Drugog svetskog rata

Alternativni ključni datumi su, na primer, 27. januar, Dan sećanja na holokaust ili 23. avgust, Međunarodni dan sećanja na trgovinu robljem i njeno ukidanje.

Predlozi za prateće aktivnosti

Napravite anketu u vašem mestu da biste prebrojali ulice koje su nazvane u znak sećanja na komandante vojske ili slavne bitke i broj ulica nazvanih po slavnim ljudima koji su radili za mir. Saznajte ko u opštini odlučuje kako se daju imena ulicama i predložite neke ljude za koje smatrate da bi trebalo da budu obeleženi.

Ako su mladi ljudi zainteresovani da vide kako njihov oblak sa oznakama zaista izgleda, možete zatražiti 2 volontera da otkucaju oznake u dokument i nalepe ih na ekran na <http://www.wordle.net/create>. Zatim ga mogu odštampati ili sačuvati u javnoj galeriji kao zapis o svojim razmišljanjima o komemoracijama.

Možda biste želeli da pogledate aktivnost „Samo minut“ na strani 201, gde ćete naći predlog da razmotrite pitanja koja se tiču sećanja i Hitlerovog Olimpijskog stadiona u Berlinu, i šta bi trebalo da se uradi sa objektom.

Ako grupa želi da razmišlja o našim herojima i herojima i po čemu ih pamtimo i poštujemo, možete uraditi aktivnost „Heroine i heroji“ na strani 186.

Ideje za preduzimanje akcije

Čak i ako aktivnost vodite kao jednu sesiju, mladi bi se i dalje mogli ohrabriti da razgovaraju sa ljudima starije generacije i da se bolje informišu.

Održite memorijalnu manifestaciju u znak sećanja na heroja koji je radio za mir. To može biti festival sa muzikom i plesom, izložba ili „događaj“ na kome se gradi kolektivni spomenik sećanju. Reklamirajte događaj i zamolite ljude da prilože predmet koji za njih simboliše sećanje. To može biti bilo šta, na primer beli mak, fotografija rođaka izgubljenog u ratu ili cipele koje je neko nosio kada je prvi put stigao u vašu zemlju i zatražio azil.

Dodatne informacije

„Oblak sa oznakama“ ili „oblak reči“ (ili „ponderisana lista“ u vizuelnom dizajnu) predstavlja vizuelni prikaz „oznaka“ ili ključnih reči. Najčešće se reči navode azbučnim redom i značaj oznake je prikazan veličinom slova ili njihovom bojom; stoga, oblak sa oznakama se može posmatrati kao kreativni grafikon. Na internetu, gde je ova ideja i razvijena, oznake su najčešće hiperveze koje vode do kolekcije stavki koje su povezane sa oznakom.

Na sledećoj strani možete videti primer kako oznake mogu da izgledaju.

Propratni sadržaji

Instrukcije

- Nacrtajte bledu liniju duž sredine stranice.
- Negativne asocijacije treba da budu ispisane sa leve strane centralne linije; što su asocijacije negativnije, toliko bliže levoj ivici papira treba da budu.
- Pozitivna osećanja treba ispisati sa desne strane centralne linije; što su asocijacije pozitivnije, toliko bliže desnoj ivici papira treba da budu.
- Jača osećanja pobuđena komemoracijom treba da budu ispisana većim (debljim) slovima od slabijih osećanja.

Primer lista sa oznakama

smrti preplašen siročići
 preplašena bol ljuta
 gubitak smrt tužan
 loše neprijatelji oružje
 fuga glad plač
zlo glad uplašena
 uništiti smrt glasno
 tužan sećanja neprijatelj
 besan uplašen beda
 strašan neprijatelj
 uništavanje žrtva
 beskućnik

prijatelji žrtva
 veliki pobeda ponosan
 domovina ponosna
 patriotski jak gubitak
 otadžbina ponos patriota
 lider solidarnost
porodica pomoć
 žrtvovanje zaštiti
 pomaganje saveznici
 „da se ne zaboravi“

Mediji

Mir i nasilje

Ljudskim pravima

Nivo 3

4-30

90 minuta

Moj život nije šou!

Drvlje i kamenje može da mi slomi kosti – ali i reči znaju da zaboje!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mediji • Mir i nasilje • Obrazovanje
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	4–30
Vreme	90 minuta
Pregled	Ova aktivnost ima za cilj da razvije svest ljudi o zloupotrebama informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), a naročito o sajber nasilju.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodu misli, mišljenja i izražavanja • Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku • Sloboda od nehumanog ili ponižavajućeg postupanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o zloupotrebi mobilnih telefona i interneta • Razvoj veština kreativnog razmišljanja i pronalaženja načina za borbu protiv sajber kriminala • Negovanje empatije i solidarnosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Flipčarti i olovke • Spisak izjava • Traka ili kanap za obeležavanje linije duž poda
Priprema	Pročitajte savete za facilitatore i steknite širi uvid u to šta je sajber nasilje, kako se ono manifestuje, i na koje načine može da se reši. Sprovedite istraživanje kako biste stekli opštu ideju o zakonima protiv nasilja na internetu u vašoj državi.

Instrukcije

1. Počnite sa kratkim kreativnim razmišljanjem na temu maltretiranja. Zamolite učesnike da odvoje nekoliko minuta i da razmisle o maltretiranju, šta je to i kako se manifestuje. Potom prikupite njihove odgovore i zapišite ih na flipčart.
2. Ponovite isto na čistom listu papira, ovog puta razmišljajući o nasilju na internetu, šta je to i koji oblici postoje.
3. Izvucite liniju na podu pomoću trake ili kanapa koju ćete nazvati „Da linija“. Zamolite učesnike da se postroje u dve ravne linije, sa ove ili one strane „Da linije“.
4. Objasnite da ćete pročitati neke izjave o nasilju na internetu i da želite da odreaguju na izjave bez korišćenja reči. Ako mogu da odgovore sa „Da“ na izjavu, onda treba da zakorače bočno na „Da liniju“. Treba da daju iskrene odgovore.
5. Pročitajte prvu izjavu naglas. Dajte im vremena da razmisle i odreaguju. Zamolite ih da se osvrnu i primete koliko učesnika stoji na „Da liniji“.
6. Zamolite učesnike da se vrate na početne linije i pročitajte sledeću izjavu.
7. Na kraju, pozovite sve učesnike u krug i pređite na evaluaciju i debifing.

¹ „Štapovi i kamenje mogu slomiti moje kosti, ali reči me nikada neće povrediti“

se često pripisuje robovima u vreme ropstva u SAD. Ideja je bila da ako nadzornik roba samo psuje i naziva ponižavajućim imenima, onda je to mnogo bolje nego da rob dobije brutalne udarce bičem.

**Drugi utorak
u februaru**
Dan bezbednijeg
interneta

Debrifing i evaluacija

Počnite od komentara o izjavama i iskustvima učenika, pa potom pređite na razgovor o tome koliko su različite vrste maltretiranja česte i kako se nositi sa njima.

- Šta ste znali o nasilju na internetu pre ove aktivnosti?
- Da li su sve izjave dovoljno ozbiljne da bi se mogle smatrati nasiljem na internetu? Zašto? Zašto ne?
- Da li postoje drugi oblici nasilja na internetu koji nisu pomenuti?
- Koliko je nasilje na internetu često u vašoj zajednici i u vašoj državi?
- Koja ljudska prava se krše nasiljem na internetu?
- Zašto pojedinci vrše nasilje nad drugima? Zašto pojedinci postaju žrtve?
- Zašto se dešava da oni koji su bili žrtve ponekad počinju da vrše nasilje nad drugima?
- Šta se može učiniti da se stane na kraj nasilju na internetu? Na strani žrtve? Na strani drugih?
- Šta možete da uradite da se zaštitite od nasilja na internetu?
- Koja ljudska prava su ugrožena kada pojedinci trpe nasilje?
- Član 19 UDLJP navodi: „Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja; ovo pravo uključuje slobodu mišljenja bez mešanja i traženje, primanje i prenošenje informacija i ideja putem bilo kog medija bez obzira na granice.“ Da li treba da postoje ograničenja slobode govora? Ako je odgovor da, koje su posledice i ko treba da odluči o takvim ograničenjima? Ako sloboda govora ne treba da bude ograničena, koje su posledice?

Saveti za facilitatore

Maltretiranje i nasilje na internetu predstavljaju osetljiva pitanja i treba da budete spremni da će neki od učesnika postati emocionalni dok se prisećaju loših iskustava. Osobe koje su bile žrtve nasilja osećaju krivicu i sram; one ne vide sebe kao žrtve a oni koji vrše nasilje ne shvataju u potpunosti zašto to rade. Stoga, pre nego što otvorite temu nasilja na internetu, dobro se pripremite i razmislite da li želite da pozovete nekoga ko je stručan za ovo pitanje da vam pomogne.

Primeri reakcija na maltretiranje uključuju:

- Ne odgovarati na preteće ili pogrdne poruke
- Staviti nalog e-pošte na crnu listu
- Promeniti adresu e-pošte
- Promeniti pružaoca internet usluga (ISP)
- Promeniti nalog na mobilnom telefonu
- Sačuvati uvredljive poruke kao dokaz
- Posavetovati se oko problema sa osobom od poverenja. Ako ste dete, treba u nekom trenutku da uključite i odraslu osobu.
- U određenim okolnostima možete da se suočite sa nasilnikom. Dogovorite sastanak sa medijatorom i pokušajte da pomognete nasilniku da shvati posledice svojih dela.
- U nekim slučajevima je preporučljivo obavestiti lokalnu policiju ili posavetovati se sa advokatom.

Imajte u vidu da osveta nije preporučljiva, to jest, nije preporučljivo uzvratiti nasiljem na nasilje jer takvo ponašanje može da dovede do građanskih sporova ili krivičnih tužbi protiv vas.

Primeri aktivnosti koje pojedinci mogu da preduzmu kako bi se zaštitili od maltretiranja uključuju sledeće:

- Ograničiti vreme na internetu – nemojte stalno biti na mreži.
- Nikada nemojte otvarati e-poruke od pošiljalaca koje ne prepoznajete.
- Redovno menjajte lozinke.
- Nemojte navoditi puno ličnih podataka na svom profilu.

Najvažnije što učesnici treba da nauče iz ove aktivnosti je da je neophodno progovoriti i podeliti problem čim ga dožive ili primete.

Obrazovanje je ključ za sprečavanje da uopšte dođe do nasilja, kao i ključ za njegovo zaustavljanje kada se desi. Mehanizmi su složeni a uzroci su drugačiji u svakom pojedinačnom slučaju, ali i žrtva i nasilnik moraju da shvate društvene i psihološke sile koje postoje kako bi učestvovali u pronalaženju rešenja. Osobe koje trpe nasilje su najčešće stidljive, osetljive, anksiozne i nesigurne, imaju nisko samopouzdanje i nedovoljno dobre društvene veštine. Fizičke osobine koje su predmet ismevanja uključuju gojaznost, neuhranjenost, invaliditet ili pripadnost drugoj rasnoj, verskoj ili društvenoj grupi. Osobe koje vrše nasilje to rade kako bi se osećale bolje u svojoj koži, kako bi se osećale bitnim i kako bi kontrolisale druge osobe. Ako drugi to rade, možda smatraju da će zbog toga biti popularni ili „kul“. Maltretiranje takođe predstavlja način za privlačenje pažnje, dobijanje nečega što se želi ili kažnjavanje osoba na koje su ljubomorni.

Varijacije

Mnogi koji su trpeli nasilje su i sami postali nasilnici, pa je važno navesti učesnike da razmisle o sopstvenoj odgovornosti. Nakon čitanja izjava, uradite novi krug sa istim izjavama, ali ovog puta uradite aktivnost iz perspektive osobe koja vrši nasilje. Učesnici ne treba da staju na „Da liniju“, već stoje na svojim linijama i razmišljaju. Na primer, „Da li ste ikada otvorili tuđu e-poštu bez saglasnosti korisnika?“ i „Da li ste ikada koristili tuđi mobilni telefon bez saglasnosti vlasnika?“

Ako je nasilje potvrđen problem, onda možete da se posvetite temi na dubljem nivou. Forum teatar predstavlja dobar način za razvoj razumevanja o uzrocima nasilja i o načinima za borbu protiv nasilja. Zamolite učesnike da se podele u manje grupe kako biste razgovarali o primerima maltretiranja iz stvarnog života. To može da bude epizoda koju su lično doživeli ili koju je neko koga poznaju doživeo. Svaka grupa treba da izabere po jedan primer na kojem žele da rade. Učesnici treba da pokušaju da zamisle razloge zašto nasilnik vrši nasilje, kako se nasilje zapravo desilo, šta se desilo kasnije i koje su bile posledice. Grupe treba da razviju svoj rad u kratku predstavu koju će odigrati pred ostatkom grupe. Nakon izvođenja, ponovite završnu scenu, „šta se desilo kao posledica“ i zamolite „publiku“ da da predloge za alternativne aktivnosti koje je žrtva mogla da preduzme.

Predlozi za prateće aktivnosti

Napravite slogan za kampanju protiv nasilja na internetu.

Izradite politiku protiv nasilja na internetu za svoju školu ili klub ili pregledajte politiku ako već postoji.

Možete da istražite druge aspekte nasilja kroz aktivnost „Nasilje u mom životu“ na strani 317.

Ideje za preduzimanje akcije

Iskoristite ideje iz druge varijacije iznad i odigrajte predstavu pred ostalim razredima, grupama mladih ili roditeljima.

Organizujte javnu debatu o problemu u vašoj školi ili klubu jer mnogi nastavnici i roditelji nisu svesni šta se dešava.

Saznajte da li postoji lokalna kampanja za informisanje o rizicima i zloupotrebama IKT i saznajte kako možete da doprinesete.

Dodatne informacije

Nasilje na internetu uključuje upotrebu e-poruka, instant poruka, soba za ćaskanje, pejdžera, mobilnih telefona ili drugih oblika informacionih tehnologija za namerno uznemiravanje, ugrožavanje ili zastrašivanje drugih osoba. Može da uključuje aktivnosti kao što su:

- Iznošenje pretnji
- Slanje provokativnih uvreda ili rasnih ili etničkih kleveta
- Netrpeljivost prema homoseksualcima

- Pokušaj da se računar žrtve zarazi virusom
- Punjenje sandučeta za e-poštu bezvrednim porukama
- Objavljivanje ili širenje lažnih informacija o osobi u cilju narušavanja njegove/njene ličnosti ili ugleda
- Izdvajanje pojedinca i pozivanje drugih da ga/je napadaju ili ismevaju.
- Pretvaranje da si neko drugi kako bi izgledalo kao da je druga osoba rekla stvari u koje ne veruje ili koje nisu istinite o njemu ili njoj.
- Deljenje slika osobe, naročito u neprijatnoj situaciji, bez dozvole predmetne osobe.
- Deljenje e-poruka bez dozvole autora.
- Navođenje ostalih osoba da isključe pojedinca iz zajednice (onlajn ili oflajn).
- Neprestano slanje neprijatnih, zlonamernih i uvredljivih poruka.

Nasilje na internetu najčešće vrše deca, ali ova vrsta nasilja svakako nije rezervisana samo za decu. Jedan od najvećih izazova u borbi protiv nasilja na internetu je taj što je nasilnik anonimn, što otežava njegovo/njeno pronalaženje.

Postoje brojne stranice na internetu posvećene borbi protiv nasilja na internetu. Pomoću pretraživača možete saznati više o lokalnim inicijativama. Opšte informacije možete pronaći na sledećim veb-stranicama:

<http://www.stopcyberbullying.org/>

<http://yp.direct.gov.uk/cyberbullying/>

http://europa.eu/legislation_summaries

Konvencija Saveta Evrope o visokotehnoškom kriminalu

Konvencija, koja je stupila na snagu 1. jula 2004. godine, prvi je međunarodni sporazum o zločinima počinjenim putem interneta i drugih računarskih mreža, koji se posebno bavi kršenjem autorskih prava, računarskim prevarama, dečijom pornografijom i kršenjem bezbednosti na mreži. Takođe sadrži niz ovlašćenja i procedura kao što su pretraga računarskih mreža i presretanje. Pogledajte <http://conventions.coe.int> i potražite sporazum br. 185.

Izjave

- Da li je neko ikada otvorio vašu e-poštu bez vašeg pristanka?
- Da li je neko ikada pročitao bilo koju od vaših tekstualnih (SMS) poruka bez vašeg pristanka?
- Da li vam je neko ikada poslao uvredljive poruke, nepristojne slike ili video-zapise, bilo na vaš mobilni telefon ili e-poštu?
- Da li je neko ikada poslao vaše informacije/slike/video nekom drugom bez vašeg pristanka?
- Da li je neko ikada postavio slike ili informacije o vama na veb-sajtu ili na društvenoj mreži bez vašeg pristanka?
- Da li je neko ikada izmanipulisao/transformisao bilo koju od vaših slika ili video-zapisa bez vašeg pristanka?
- Da li ste ikada dali svoje lozinke nekom drugom?
- Da li vas je neko ikada uvredio u interaktivnoj sobi za igre ili u ćaskanju?
- Da li ste ikada primili uznemirujuće/nepristojne telefonske pozive?
- Da li je neko ikada dao neprikladne komentare na vašem blogu/društvenim mrežama?
- Da li je neko ikada poslao lažne/nepristojne informacije/glasine o vama putem e-pošte ili SMS-a?
- Da li poznajete nekoga ko je žrtva sajber maltretiranja?
- Da li znate da postoje posebni zakoni za ovu vrstu nasilja?
- Da li mislite da bi trebalo da postoje ograničenja za ono što ljudi mogu da postavie na internet?
- Da li je ispravno zabraniti mobilne telefone u školama?

Građanstvo i učešće

Demokratija

Kultura i sport

Nivo 3

12-30

120 minuta

Na stepenicama

Kao građani, svi imamo obavezu da interвениšemo i da se uključimo – građanin je taj koji menja stvari.

José Saramago

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Građanstvo i učešće • Demokratija • Kultura i sport
Veličina grupe	12–30
Složenost	Nivo 3
Vreme	120 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje igranje uloga i diskusiju. Učesnici razmatraju značaj učešća mladih i diskutuju o načinima za postizanje većeg učešća mladih u lokalnoj zajednici.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima • Pravo na učešće u kulturnom životu • Sloboda mišljenja i informacija
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razmišljanje o načinima kako mladi mogu da učestvuju i o faktorima koji ometaju ili omogućavaju njihovo učešće • Razvoj veština za saradnju, organizovanje i sprovođenje aktivnosti u saradnji sa drugima • Negovanje osećaja odgovornosti za sopstvene aktivnosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Prpratni sadržaji: „Merdevine učešća“ (pogledajte i osnovne informacije o građanstvu i učešću u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass) • Veliki list papira, marker i makaze • „Post-it“ ili mali komadi papira za lepljenje na zid • Zid
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopije prpratnog sadržaja, po jednu za svaku manju grupu • Napravite 6 znakova: prepreke, kontrola, bez kontrole, omogućavajući faktori, kontrola, bez kontrole

Instrukcije

Deo 1. Šta su stepenice učešća? (45 minuta)

1. Pitajte učesnike šta razumeju pod pojmom „učešće mladih“.
2. Podelite dijagram stepenica učešća i objasnite da je ovo jedan model za razmišljanje o različitim načinima učešća. Uradite kratku diskusiju o različitim nivoima.
3. Podelite grupu na 8 manjih grupa. Dodelite po jedan nivo učešća svakoj grupi i zamolite ih da pripreme kratku igru uloga u trajanju od 2–3 minuta kako bi ilustrovali nivo koji im je dodeljen.
4. Kada su grupe spremne, pozovite ih da redom predstavljaju svoje igre uloga. Ostavite pitanja ili vreme za komentare između različitih uloga ako učesnici žele.

Deo 2. Kako da učestvujemo

5. Zamolite učesnike da rade pojedinačno 5 minuta, pokušavajući da pronađu primere u svom životu za što više od 8 nivoa. Recite im da razmisle o tome šta rade u svim aspektima svog života: kod kuće, u školi, u klubovima, na poslu, sa porodicom i prijateljima.

28. septembar Dan
prava na znanje

6. Zatim pozovite učesnike da podele svoje primere u manjim grupama od 4 do 5 osoba. Dok raspravljate o primerima, zamolite učesnike da dođu do ideja za prepreke (stvari koje ih sprečavaju da se popnu na stepenicama) i omogućavajuće faktore (stvari koje im pomažu da napreduju na stepenicama). Trebalo bi da napišu svaku ideju na posebnom „post-it“ papiriću.
7. Dok grupe diskutuju, zalepite pripremljene naslove „prepreke“ i „omogućavajućih faktora“ na zid na udaljenosti od oko 2 metra. Zatim okupite grupe u veliku grupu i zamolite ih da zalepe svoje radove na zid ispod naslova.
8. Razgledajte dve liste sa učesnicima. Zatražite pojašnjenje u vezi sa bilo kakvim dvosmislenim izjavama i pokušajte da rešite sva neslaganja između učesnika oko pozicioniranja izjava.
9. Sada stavite naslove „kontrola“ i „bez kontrole“ na zid ispod prvih naslova i zamolite učesnike da sortiraju svaku listu u dve podliste prema tome da li se izjave odnose na stvari nad kojima imaju (ili bi mogli da imaju) kontrolu ili da li se izjave odnose na spoljne faktore koji su van njihove kontrole.
10. Na kraju pregledajte pozicije radova na četiri liste. Zatim pređite na evaluaciju i debriefing.

Debriefing i evaluacija

- Da li je aktivnost pomogla da jasnije razmišljate o načinima kako učestvujete u različitim oblastima svog života? Šta vas je najviše iznenadilo?
- Da li mislite da je učešće mladih generalno jako ili slabo – u vašoj školi, klubu i zajednici? Koji su razlozi za to?
- Da li je važno da li mladi aktivno učestvuju ili ne? Zašto?
- Da li smatrate da je slabo učešće prvenstveno posledica internih (psiholoških) faktora ili rezultat eksternih faktora?
- Kako se ljudi osećaju kada mogu da učestvuju u pravom smislu te reči – drugim rečima, kada njihovo učešće nije samo simbolično?
- Da li bi učesnici u grupi želeli da imaju mogućnost da učestvuju na višem nivou nego što je to trenutno slučaj? Ako bi želeli, u kojim oblastima? Koji su razlozi za to a koji su razlog protiv?
- Da li bi učesnici u grupi želeli da imaju mogućnost da učestvuju na nižem nivou nego što je to trenutno slučaj? Ako bi želeli, u kojim oblastima? Koji su razlozi za to a koji su razlog protiv?
- Koliko učesnika smatra da bi mogli da učestvuju više nego trenutno, a koliko smatra da će to i učiniti? Ako hoće, kako i kada?
- Kako je pravo na učešće u donošenju odluka zagarantovano dokumentima o ljudskim pravima?

Saveti za facilitatore

U drugom delu podstaknite učesnike da smisle što više različitih načina učešća. Za ideje, pogledajte odeljak o građanstvu i učešću na www.coe.int/compass.

Kada uvedete stepenice učešća, jasno dajte do znanja da model nije namenjen da sugeriše da je biti na „najvišem“ nivou uvek najbolja stvar. U različitim situacijama i zavisno od stručnosti ljudi, dostupnosti vremena ili nivoa interesovanja, možda je najprikladnije učestvovati, na primer, kao konsultant ili kao predstavnik. Nema ničeg suštinski „pogrešnog“ u tome da se samo konsultuje (ili čak samo bude informisan) u određenim situacijama. Međutim, tri donja nivoa manipulacije, dekoracije i simbolike nisu prihvatljiva i ne mogu se smatrati „učešćem“ jer su uključenost i doprinos minimalni ili nepostojeći. Trebalo bi da naglasite ovu tačku i budite sigurni da niko ne sumnja u to.

Kada grupa pokuša da razmišlja o omogućavajućim faktorima i preprekama, pomozite im da što više izjava stave u kategoriju „kontrola“. Možda ćete želeći da navedete nekoliko primera ili da ih

podsetite da „prepreke“ mogu biti psihološke, kao i fizičke ili strukturalne. U diskusijama, ohrabrite učesnike da pronađu načine da zaobiđu stvari koje deluju kao prepreke, na primer, ako sugerišu da „nadležni organi (nastavnici ili upravni odbor u klubu ili fakultetu) to ne dozvoljavaju“, saznajte da li su pokušali da pitaju!

Ako kažu: „Mislimo da to ne možemo“, pitajte kako bi mogli da dokažu da to mogu!

Ako kažu „To bi samo naljutilo moje roditelje/nastavnike/lokalne vlasti“, pogledajte da li mogu da nađu druge načine da postave pitanje kako bi osoba ili ljudi o kojima se govori drugačije reagovali.

Možda biste želeli da iskoristite ovu aktivnost kao priliku da govorite o učešću članova grupe u časovima ili aktivnostima kluba uopšte. Mogli biste istražiti načine na koje vi ili oni možda možete da omogućite veće učešće i preuzimanje inicijativa sa njihove strane.

Razgovaranje o tome da li neki članovi grupe predstavljaju prepreke za druge, sprečavajući ih da učestvuju na dubljem nivou, može biti način da se uhvati u koštac sa pitanjima vezanim za pritisak vršnjaka i maltretiranje.

Varijacije

Možete koristiti igre uloga na početku da istražite prepreke i omogućavajuće faktore, umesto da mladi ljudi razmišljaju o slučajevima u svojim životima. Posle svake predstave, koristite tehniku Forum teatra (pogledajte Poglavlje 1, strana 67) i zamolite učesnike da akciju sprovedu na drugačiji način. Ovo će im omogućiti da istraže načine suočavanja sa preprekama u situacijama sličnim njihovim životima, što ih može sprečiti da aktivnije učestvuju.

Predlozi za prateće aktivnosti

Napravite akcioni plan zajedno sa grupom kako biste ljudima dali odgovornost i kontrolu nad onim što rade i uče.

Aktivnost „Čuvajte se, mi gledamo“ na strani 110 promovise ličnu akciju i odgovornost i pokazuje načine za učešće u kampanji.

Ideje za preduzimanje akcije

Neka grupa sastavi spisak stvari u svojoj lokalnoj zajednici koje bi želeli da promene. Zatim ih zamolite da identifikuju jednu ili dve stavke na ovoj listi za koje veruju da bi mogle da imaju uticaja i da istraže kako bi se njihov glas mogao čuti ili kako bi mogli da utiču na promene na neki drugi način. Zatim ih ohrabrite da te ideje sprovedu u delo!

Dodatne informacije

Učešće mladih je aktivno angažovanje mladih ljudi širom njihovih zajednica i podrazumeva visok stepen učešća u planiranju i donošenju odluka u bilo kojoj aktivnosti u kojoj mladi nisu istorijski angažovani; to mogu biti, na primer, aktivnosti koje se odnose na sport, škole, klubove, udruženja i lokalnu zajednicu. To implicira da su mladi uključeni u razvoj neke akcije koja zadovoljava istinske potrebe i da se uticaj ili posledica proširuju na druge, odnosno van ili izvan samih mladih učesnika.

Savet Evrope ima priručnik o revidiranoj Evropskoj povelji o učešću mladih u lokalnom i regionalnom životu pod nazivom „Kažite šta mislite“. Ovo je odličan izvor o učešću mladih i ima poseban deo posvećen aktivnostima.

U Evropi postoji konsolidovana tradicija učešća i zastupanja mladih. Na primer, posvećenost Saveta Evrope podsticanju većeg učešća mladih može se pokazati kroz njegov sistem zajedničkog upravljanja u sektoru za mlade. Savetodavni savet za mlade okuplja 30 predstavnika

međunarodnih omladinskih nevladinih organizacija i nacionalnih saveta za mlade koji zajedno sa vladinim zvaničnicima za mlade u Evropskom upravnom odboru za mlade odlučuju o prioritetima i programima i daju preporuke za buduće politike i programe. Savetodavni savet takođe formuliše mišljenja i predloge o svim pitanjima koja se tiču mladih u okviru Saveta Evrope.

Evropski omladinski forum je nezavisna, demokratska platforma koju vode mladi, koja predstavlja oko 100 nacionalnih saveta mladih i međunarodnih omladinskih organizacija. YFJ radi na osnaživanju mladih ljudi da aktivno učestvuju u društvu kako bi unapredili svoje živote, zastupajući i zalažući se za njihove potrebe i interese i interese svojih organizacija pred evropskim institucijama, Savetom Evrope i Ujedinjenim nacijama. YFJ smatra da je potrebno stvoriti „kulturu učešća“. To znači da se program politike mladih mora razvijati uporedo sa povećanim učešćem mladih ljudi u procesima donošenja odluka o pitanjima koja ih se tiču i koja utiču na njih.

Evropski forum mladih:
www.youthforum.org

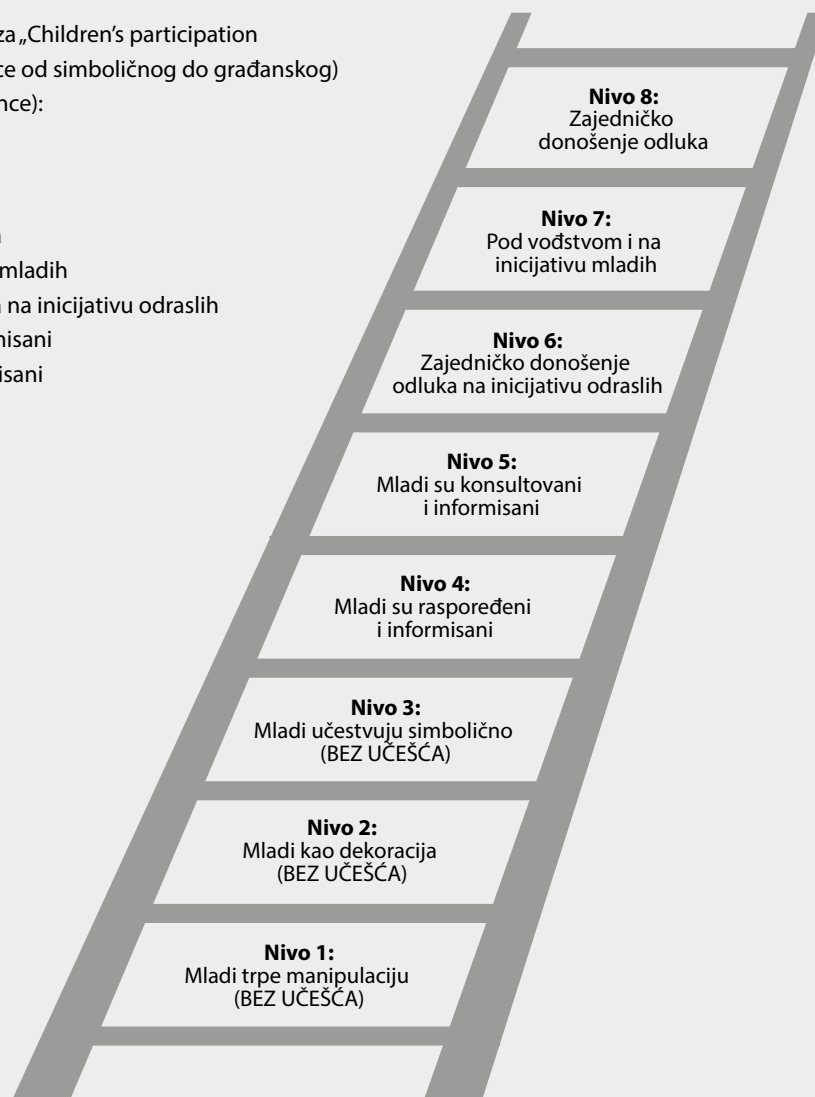
Roger Hart je 1992. godine razvio model za „Children's participation from tokenism to citizenship“ (Učešće dece od simboličnog do građanskog) (UNICEF Innocenti Research Centre, Florence):

Učešće:

- Nivo 8: Zajedničko donošenje odluka
- Nivo 7: Pod vođstvom i na inicijativu mladih
- Nivo 6: Zajedničko donošenje odluka na inicijativu odraslih
- Nivo 5: Mladi su konsultovani i informisani
- Nivo 4: Mladi su raspoređeni i informisani

Bez učešća:

- Nivo 3: Mladi učestvuju simbolično
- Nivo 2: Mladi kao dekoracija
- Nivo 1: Mladi trpe manipulaciju

Naše budućnosti

Test našeg napretka nije to da li smo pridodali izobilju onih koji imaju mnogo, nego da li smo obezbedili dovoljno onima koji imaju malo.

Franklin D. Roosevelt

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Deca • Životna sredina • Zdravlje
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	6+ (manje grupe 3–4)
Vreme	60 minuta
Pregled	<p>U okviru ove aktivnosti učesnici crtaju, razmišljaju i diskutuju o svojim nadama i od zabrinutostima za budućnost njihove generacije. Razmatrana pitanja uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekološka pitanja koja utiču na buduće generacije • Kako lokalni razvoj (ne) zadovoljava potrebe lokalnog stanovništva • Sile koje pokreću razvoj
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na mišljenje i pristup informacijama • Pravo da se čuje mišljenje pojedinca o svim pitanjima koja se tiču interesa deteta • Pravo na pristojan standard života
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja života u zajednici, prava i obaveza • Praktična primena veština otvorenog diskutovanja, rada u timu i razvoja vizije • Promovisanje radoznalosti i vere da je budućnost u rukama svake mlade osobe i da je ono što mladi rade važno.
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Papir za nacрте • Veliki listovi papira za konačni dizajn • Boje, četkice, olovke, bojice i markeri • Materijali za kolaž, na primer, papir u boji, časopisi, grančice, pirinač, suvo lišće, školjke, slamčice • Makaze • Lepilo i traka • Fotografije ili slike kako je kraj/grad izgledao pre deset ili dvadeset godina. (Kao opcija) • Mape prostora na kojem živite, stare i nove mape (kao opcija)

Instrukcije

1. Predstavite koncept promene kroz vreme. Zamolite učesnike da se prisete vremena kada su bili mlađi, kako su tada izgledali njihovi domovi i ulice, koliko su se promenili. Da li su prostorije u njihovoj školi ili centru preuređene, da li imaju bilo kakav novi nameštaj? Da li u kraju ima novih zgrada, na primer, tržnih centara, stambenih zgrada, puteva, igrališta ili biciklističkih staza?
2. Pitajte učesnike da razmisle zašto su se ove stvari promenile i ko je doneo odluke o tome šta treba obnoviti i kako to treba uraditi. Na primer, da li je određena stambena šema obezbedila preko potrebno jeftino stanovanje za lokalno stanovništvo ili su to luksuzni stanovi ili kuće za odmor izgrađene kao investicija od strane finansijske kompanije?

Deca

Životna sredina

Zdravlje

Nivo 2

6+ (manje grupe 3–4)

60 minuta

KLJUČNI DATUM

12. avgust
Međunarodni dan
mladih

3. Ukratko prodiskutujte jedan ili dva primera: ko je imao koristi od gradnje i kako? Šta bi oni uradili da su imali kontrolu?
4. Sada napravite veze sa donošenjem odluka koje utiču na druge osobe i na ljudska prava. Da li učesnici misle da ljudska prava treba da budu osnov i okvir za donošenje odluka? Da li će ljudska prava u budućnosti biti više ili manje važna za donosioce odluka? Zašto?
5. Recite grupi da je sada prava prilika! Ovo je za njih pravi trenutak da iskoriste šansu i da počnu razmišljati – i uticati – na budućnost koju će ostaviti drugima u nasledstvo.
6. Zamolite učesnike da se okupe u grupe od troje ili četvoro.
7. Podelite papire i olovke i zamolite ih da naprave skicu svog idealnog kraja/ grada budućnosti. Imaju „odrešene ruke“. Granice su određene samo njihovom maštom.
8. Kada su se sve grupe dogovorile oko nacrt, treba ga preneti na veliki list papira i dovršiti bojama i materijalom za kolaž.
9. Kada je rad završen, zamolite svaku grupu redom da predstavi svoj plan i da kaže odakle im ideje i kako su ih razvili. Odvojte vreme za kratka pitanja i odgovore nakon svake prezentacije, ali opštu diskusiju ostavite za debriefing.

Debriefing i evaluacija

Počnite s osvrtom na to kako su učesnici radili zajedno u grupama. Zatim nastavite da pričate o tome kako su planovi zadovoljili ili nisu zadovoljili potrebe ljudi za zdravim životnim okruženjem.

- Da li su svi osećali da su mogli da učestvuju i doprinesu radu? Kako su unutar svake manje grupe iskorišćeni talenti pojedinaca?
- Kako su se osećali dok su dobijali povratne komentare na svoje planove?
- Kako je bilo davati povratne komentare na tuđe planove?
- Da li bi bili spremni da naprave neke bitne kompromise, ako bi trebalo da kreiraju plan jednog odeljenja ili grupe koji ispunjava potrebe i želje svih u odeljenju ili grupi?
- Da li su planovi uzeli u obzir zaštitu životne sredine, na primer potrebu da se smanji emisija ugljen-dioksida, da se koriste obnovljivi i održivi resursi i da se reciklira?
- Da li su učesnici uživali u tome da budu „arhitekta svojih budućnosti“? Veruju li da se njihovi ideali ikada mogu ostvariti? Zašto? Zašto ne?
- Veruju li da bi odrasli bili spremni da razgovaraju o njihovim planovima? Zašto? Zašto ne?
- Šta je u planovima bilo najveće iznenađenje?
- Šta bi, u budućnosti, bila njihova prava kao građana?
- Šta bi, u budućnosti, bile njihove dužnosti kao građana?
- Da li mladi u tvojoj školi (klubu ili zajednici) imaju pravo glasa u dešavanjima koja utiču na njih ili uopšteno na razvoj? Na koja prava mogu da se pozovu kako bi stekli prava da učestvuju u procesu donošenja odluka?
- Koje korake mladi mogu sada preduzeti da bi ostvarili uticaj na demokratske procese koji oblikuju njihove živote i budućnosti?
- Koje vrste lokalnih pogodnosti su potrebne da bi se osigurala svačija prava na zdravlje, odmor, slobodno vreme i kulturni život?

Saveti za facilitatore

Naziv ove aktivnosti je „Naše budućnosti“. Koristeći reč budućnost u množini – „budućnosti“, hteli smo da naglasimo da budućnost nije predodređena, nego je ono što mi od nje napravimo. Dakle, postoje mnoge moguće budućnosti i izazov za mlade jeste da izgrade budućnost koja odražava njihove ideale i težnje.

Da biste naglasili pojam promene, možda ćete želeti da im pokažete stare slike - kako je vaše mesto izgledalo pre deset ili dvadeset godina. Možete ih i podstaknuti da razmisle o globalnim promenama. Na primer, o činjenici da je pre trideset godina internet bio naučna fantastika, a da će za nekoliko godina sve škole i biblioteke na svetu biti povezane na mrežu.

Ukoliko učesnici nisu sigurni kako bi mogao da izgleda budući grad, možete im pomoći sledećim pitanjima:

- Ko će ovde živeti? Osobe koje su ovde rođene ili pridošlice? Koliko će biti stari? Da li će živeti s porodicama?
- Kako će izgledati njihovi svakodnevni životi? Gde će kupovati hranu? Kako će se kretati po gradu?
- Koje vrste socijalnih usluga će im trebati, kao što su bolnice, stomatološke ambulante i slično?
- Kako će im izgledati škole?
- Kako će putovati?
- Kako će njihove kuće izgledati?
- Kakav će im biti društveni život? Šta će raditi u slobodno vreme?
- Da li će imati kućne ljubimce?
- Kakvim će se poslovima baviti?
- Kakva su nova tehnološka dostignuća moguća?
- Šta je sa životnom sredinom? Prirodnim okruženjem?

Varijacije

Umesto kolaža možete napraviti modele koristeći otpadne materijale, na primer kartonske kutije/ ambalažu, rolne toalet-papira ili presavijene kartice, ili možete koristiti kockice za izgradnju, na primer, Lego kockice.

Umesto da prave opšte planove kako bi želeli da njihov kraj izgleda, učesnici bi mogli da izaberu lokalnu lokaciju koja se trenutno ne koristi i koja bi se mogla izgraditi. Neka grupa istraži potrebe različitih delova zajednice i iznese predlog koji mogu da iznesu lokalnoj skupštini. Opcije šta da se postavi na lokaciju mogu uključivati tržni centar, rekreacioni centar, školu, stambeni prostor, parking, otvorenu zelenu površinu, igralište, sportski teren, tihi ružičnjak sa sedištima za starije osobe, gradsku farma, rezervat za divlje životinje, zabavni park, mesto za putnike ili igralište za kuglanje. Ako to želite da uradite kao akcioni projekat, informacije o planiranju i sprovođenju akcionih projekata možete naći u Poglavlju 3.

Predlozi za prateće aktivnosti

Možda biste želeli da istražite kako bi se vaš lokalitet mogao prilagoditi budućim izazovima vrhunca nafte i klimatskih promena. Inicijativa za tranzicioni grad uključuje lokalne ljude koji gledaju na sve aspekte svoje zajednice (hranu, energiju, transport, zdravlje, srce i dušu, ekonomiju i sredstva za život itd.) i pronalaze kreativne načine da na kraju pokrenu akciju implementiranu u zajednici „Akcioni plan za smanjenje energije“ u vremenskom okviru od 15 do 20 godina. Dosadašnje inicijative su uključivale sledeće: stvaranje društvenih bašta za uzgoj hrane; poslovna razmena otpada, koja nastoji da uskladi otpad jedne industrije sa drugom industrijom koja koristi takav otpad; popravka starih predmeta, a ne njihovo bacanje, i razvoj lokalnih sistema trgovanja na berzi (LETS). Za više informacija i primera kako ljudi razvijaju ovaj koncept širom sveta, posetite www.transitiontowns.org ili ukucajte „Tranzicioni gradovi“ u svoj pretraživač.

Još jedna ideja je da zamolite učesnike da sastave personalizovanu, idiosinkratičnu, ilustrovanu i označenu mapu velikih razmera sa prikazom mesta na kojem žive kako bi prikazali karakteristike koje su im važne. Na primer, grafiti na zidu, određeno drvo duž puta ili nezvanična staza koju koriste kao prečicu u gradu. Beleženje nečijeg postojanja je prvi korak da se pokaže da je cenjeno; to je način da se zaštiti od rušenja u nekom budućem „razvoju“.

Vidite www.commonground.org.uk i njihov projekat Parohijska mapa.

Još jedan način sagledavanja i beleženja lokacije i distribucije resursa, karakteristika, pejzaža i glavne upotrebe zemljišta u nekoj oblasti je alatka poznata kao „šetnja po transektu“ (engl. transect

walk), koja se koristi u analizi siromaštva i društvenog uticaja Svetske banke. Probajte jednog popodneva ako želite da odete na selo! Potražite „transect walk“ na <http://web.worldbank.org>

Saznajte više o procesima planiranja lokalnog razvoja i kako da utičete na njih. Uključite se u donošenje odluka u školi, klubu ili udruženju tako što ćete prisustvovati sastancima skupštine ili čak kandidovati se na izborima. Postoje i druge aktivnosti koje mogu biti korisne za istraživanje budućih opcija. Na primer, „Put do zemlje jednakosti“ razmatra kako postići rodnu ravnopravnost.

Ako želite još jednu aktivnost koja uključuje mlade ljude u demokratsko donošenje odluka – ovog puta o tome kakvo obrazovanje žele kroz učešće u školskim savetima – pogledajte „Da se čuje svaki glas“ na strani 207.

Dok sanjamo o svojoj budućnosti, možemo početi izgradnju pravednijeg društva. Ako grupa želi da se bavi pitanjem maltretiranja i istraži načine za razvijanje empatije i poštovanja prema svima, onda bi mogli da urade aktivnost „Imamo li alternative?“ na strani 140.

Ideje za preduzimanje akcije

Napravite izložbu kolaža i pozovite lokalne poslanike da dođu i čuju vaše stavove.

Nabavite kopiju strateških planova (godišnjih i dugoročnih) za svoju zajednicu. Analizirajte ih unutar grupe, a zatim se konsultujte sa prijateljima i porodicom. Dajte povratne informacije tako što ćete napraviti blog, pisati lokalnim novinama, organizovati javni skup o ovom pitanju ili učestvovati na javnom skupu koji organizuju vlasti.

Stupite u kontakt sa lokalnom Agendom 21 ili drugom ekološkom grupom i uključite se u rad za održivu budućnost.

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Ljudskim pravima

Nivo 2

4+

120 minuta

Put do zemlje jednakosti

Prepreka jeste put.

Zen poslovica

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Obrazovanje
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	4+
Vreme	120 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje rad u manjim grupama, maštu i crtanje u cilju istraživanja pitanja rodne ravnopravnosti i diskriminacije žena.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda od diskriminacije po osnovu pola i roda • Pravo na brak i porodicu • Pravo na jednakost pred zakonom
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Zamišljanje sveta u budućnosti u kojem je jednakost norma • Razvoj veština komunikacije, mašte, kreativnosti i veština saradnje • Promovisanje pravde i poštovanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 2 velika lista papira (formata A3) ili papira sa flipčarta za svaku manju grupu • Markeri različitih boja, dovoljno za sve manje grupe • Mapa, poželjno mapa za pešačenje ili bilo koja druga vrsta mape koja prikazuje fizičke karakteristike, na primer planine, doline, reke, šume, naselja, mostove itd.
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznajte se sa mapom i korišćenim simbolima.

Instrukcije

Deo 1. Definisane problema i kreativno razmišljanje o rešenjima. 15 minuta.

1. Zamolite učesnike da se okupe u manje grupe - tri do pet ljudi. Podelite po jedan list papira i olovke svakoj grupi. Recite im da nacrtaju 3 kolone jednake širine na papir.
2. Podsetite ljude da u Zemlji jednakosti postoji potpuna rodna ravnopravnost. Zamolite učesnike da razmotre konkretne primere o tome kakva bi ova zemlja bila. Jedna osoba u grupi beleži listu u prvoj koloni.
3. Sada zamolite grupe da razmisle o tome kakav je život danas, da razmisle o svakoj tački u koloni 1 i da razgovaraju o tome koje korake treba preduzeti da bi se iz sadašnje prešlo u buduću zemlju jednakosti. U drugu kolonu upišite korake pored svake tačke.
4. Sledeće zamolite ljude da razmisle o preprekama na koje bi mogli da naiđu na putu ka Zemlji jednakosti i kako bi ih prevazišli. Zapišite ih u treću kolonu.

Deo 2. Crtanje mape. 40 minuta.

1. Kratko pregledajte kako mapa izgleda. Ukažite na načine na koje se crtaju konture, senčenje za planine i reke i simbole koji se koriste za šume, močvarno zemljište, zgrade, kablove za napajanje itd.
2. Sada uvedite ideju drugih simbola. Pitajte učesnike da li znaju za neke narodne ili druge priče koje koriste metaforu osobe koja ide na putovanje da bi predstavila moralne ideale. Razgovarajte o tome kako se mračna šuma, na primer, može koristiti kao metafora za zlo ili crvena, rumena jabuka da prikaže iskušenje. Putnik može pokazati moralnu snagu kada pliva preko brze reke ili poniznost pomažući životinji u nevolji.

3. Podelite drugi veliki list papira svakoj grupi. Zamolite svaku grupu da napravi sopstvenu imaginarnu mapu koja predstavlja pejzaže sadašnjosti i budućnosti sa putanjom ili stazama između njih. Oni treba da naprave svoje simbole za geografske karakteristike i za prepreke koje će ili ometati ili pomoći putniku na putu od sadašnjosti do Zemlje jednakosti.
4. Pozovite učesnike nazad u veliku grupu i zamolite ih da predstave svoje mape.

Debrifing i evaluacija

Počnite sa diskusijom o načinu na koji se radilo u okviru grupa, kako su se donosile odluke o tome šta će predstaviti i na koji će način nacrtati mapu. Zatim pređite na razgovor o tome kako bi Zemlja jednakosti mogla izgledati u stvarnosti, kao i o mogućim preprekama.

- Da li su učesnici uživali u aktivnosti? Zašto?
- Koju od tri kolone je bilo najlakše a koju najteže popuniti? Zašto?
- Koje su glavne karakteristike Zemlje jednakosti?
- Šta treba promeniti da bi se izgradilo društvo u kojem postoji rodna ravnopravnost?
- U vezi sa pravom na zaštitu od diskriminacije, da li je politika pozitivne diskriminacije opravdana kao kratkoročna mera za jačanje rodne ravnopravnosti?
- Da ocenjujete svoju zemlju u odnosu na sve druge zemlje u pogledu jednakih mogućnosti za žene i muškarce, kako biste je ocenili na skali od 1 do 10? 1 je vrlo neravnopravno, a 10 je skoro idealna ravnopravnost.
- Zašto je važno staviti fokus na ljudska prava žena?
- Osim žena, koje su još grupe diskriminisane u vašem društvu? Kako se to manifestuje? Koja ljudska prava su prekršena?
- Kako se grupe koje su u nepovoljnom položaju mogu ojačati da zahtevaju svoja prava?
- Kakva je uloga obrazovanja u ovom procesu?
- Kakva je uloga obrazovanja o ljudskim pravima u osnaživanju?

Saveti za facilitatore

Postarajte se da grupe razmisle o konkretnim primerima kakav bi život u Zemlji jednakosti mogao biti. Pokušajte da navedete grupe da iznesu sopstvene primere, ali ako je ovo teško možete im predložiti da razmisle o broju žena u skupštini, broju žena na vrhu preduzeća, o razlikama u prihodima, broju sati koje muškarci i žene rade u jednom danu i kako provode svoje slobodno vreme, dele kućne poslove, broj zaposlenih sa nepunim radnim vremenom, o nasilje u porodici, uznemiravanju u školi i na poslu ili kako su muškarci i žene predstavljeni u medijima.

Nemojte previše naglašavati potrebu za simbolima jer metaforičke ideje nekim ljudima nisu lake. Ako učesnici zaglave razmišljajući o tome kako da zamisle svoje ideje, možete ih pokrenuti tako što ćete predložiti da žena koristi most obrazovanja kako bi prešla reku predrasuda prema ženama koje žele da budu advokaticе, ili bi muškarac mogao da pronađe dragulj zadovoljstva kroz rad kao vaspitač koji čuva veoma malu decu. Naravno, moraćete da razmislite o primerima rodniх stereotipa koji odražavaju stvarnost u vašem društvu.

Varijacije

Grupe mogu napraviti modele pejzaža koristeći „otpad“. U tom slučaju morate imati dobru zbirku malih kutija, konzervi, tuba, cevi, papira, kamenčića, oraha, komada kanapa i vune, spajalica i slično, kao i lepilo i karton, kao osnovu za modele.

Metoda crtanja mape iz sadašnjosti u budućnost može se prilagoditi za većinu pitanja za koja želite da učesnici slobodno i maštovito razmišljaju o pronalaženju rešenja problema.

KLJUČNI DATUM

8. mart
Međunarodni dan žena
3. novembar
Svetski dan muškaraca

Predlozi za prateće aktivnosti

Pošto je provela vreme razmišljajući o rodnoj ravnopravnosti sada i u budućnosti, grupa bi možda volela da koristi metod koji je korišćen u aktivnosti „Vremenske linije“ da se „osvrne“ na poznate žene; ohrabrite ih da istraže kako su se koncept i praksa rodne ravnopravnosti menjali kroz istoriju. Pretražite internet u potrazi za „vremenska linija slavnih žena“.

Alternativa - možete istražiti pitanja o diskriminaciji i pravu na kulturni identitet u kontekstu održivog razvoja u aktivnosti „Maka u lovu na kitove“ na strani 215.

Ideje za preduzimanje akcije

Potražite u svojoj školi, klubu ili na radnom mestu da li postoji politika jednakih mogućnosti u odnosu na polove, razgovarajte o tome kako se ta politika primenjuje i treba li ili ne treba uvesti promene ili uložiti dodatne napore kako bi vaša ustanova dobila atribut Zemlje jednakosti.

Ukucajte „arguments for parity democracy“ u pretraživač kako biste pronašli vezu do veoma praktičnog kompleta za lobiranje i akciju Evropskog ženskog lobija (EWL). Takođe možete saznati više o ženama u politici na www.iknowpolitics.org.

Dodatne informacije

U pozadini ove aktivnosti je koncept osnaživanja. Osnaživanje je reč koju je teško prevesti a ponekad i objasniti, čak i na engleskom jeziku iz kog potiče! „Osnaživanje“ je i sredstvo i rezultat pedagogije koju neki ljudi nazivaju „oslobodilačkim“ obrazovanjem. Jedna od definicija osnaživanja iz Oxfama glasi: Osnaživanje predstavlja povećanje sposobnosti za suprotstavljanje raznim oblicima ugnjetavanja, koji milione ljudi prisiljavaju da uzmu učešće u društvu u uslovima koji su neravnomerni ili na načine koji negiraju njihova ljudska prava.

Igra sa slikama

Slika govori hiljadu reči, a fotoaparat ne laže – ili možda laže?

Složenost	Nivo 1
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	30 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava
Pregled članove	<p>U okviru ove aktivnosti učesnici treba da prepoznaju slike koje prikazuju članove</p> <p>Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP)</p>
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sva
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o značaju ljudskih prava u svakodnevnom životu • Razvoj veština „vizuelne pismenosti“, veština slušanja i komunikacije • Promovisanje empatije i poštovanja ljudskog dostojanstva
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kolekcija od 20–30 fotografija, numerisanih • Velik sto • Zidni grafikon sa članovima UDLJP (kopiranim iz skraćene verzije sa strane 600)

Instrukcije

1. Posložite slike na veliki sto.
2. Recite učesnicima da rade samostalno.
3. Pročitajte jedan od članova iz UDLJP i napišite ga na tabli/flipčartu.
4. Zamolite učesnike da razgledaju slike i odaberu onu koja po njihovom mišljenju najbolje predstavlja taj član.
5. Zatim neka svi redom kažu koju su sliku odabrali i zašto.
6. Zabeležite koje su slike odabrane; zapišite brojeve na tablu.
7. Ponovite to još četiri ili pet puta, navodeći različite članove iz UDLJP. (Odaberite mešavinu građanskih i političkih, socijalnih i ekonomskih prava).

Debrifing i evaluacija

Počnite sa pregledom aktivnosti, a zatim pređite na razgovor o tome šta su učesnici naučili.

- Da li su pojedinci birali različite slike u različitim krugovima ili su smatrali da jedna ili dve slike govore sve?
- Da li su različiti učesnici izabrali iste slike u različitim krugovima ili su učesnici imali veoma različite ideje o tome šta predstavljaju pojedina prava? Šta nam ovo govori o tome kako svako od nas vidi svet?
- Pregledajte listu na flipčartu. Koje su fotografije najčešće birane? Šta je bilo posebno na ovim slikama? Zašto su one bile češće birane? Da li se razlikuju po veličini i boji ili je na slici bilo nešto značajno?
- Da li je bilo koja pojedinačna slika odabrana da predstavlja nekoliko različitih prava?
- Da li ima neko ko se nije slagao sa nekim tumačenjem određene slike?
- Da li je bilo slika koje niko nije odabrao? Da li one, ipak, predstavljaju neko ljudsko pravo? Koje?

Opšta
ljudska prava

1. nivo

Bilo koja

30 minuta

Saveti za facilitatore

Nema ograničenja koliko puta neka fotografija može biti izabrana. Može biti izabrana u jednom krugu nekoliko puta ili u različitim krugovima. Drugim rečima, nekim osobama ona može predstavljati isti član Deklaracije ili pak različitim osobama – različite članove.

Pogledajte poglavlje 1 „Osnovne metode“, na strani 61 za više informacija o pravljenu sopstvenog skupa fotografija. Slike za ovu aktivnosti bi trebale da prikazuju široku raznolikost „života na zemlji“; trebalo bi da uključuju slike pojedinaca i grupa, osoba različite starosne dobi, kulture i sposobnosti. Trebalo bi da bude slika iz seoskog i gradskog područja, industrije i poljoprivrede, osoba koje rade različite poslove i aktivnosti za odmor i zabavu. Nije potrebno razvrstavati slike po nekom određenom redosledu prilikom numerisanja. Samo ih označite brojevima kako bi ih lakše mogli prepoznati.

Uvek proverite da li su slike i fotografije koje želite da koristite zaštićene autorskim pravima.

Od grupe i njene „vizuelne pismenosti“ zavisice koliko ćete usmeravati učesnike u analizi slika. Aktivnost možete započeti zajedničkom analizom jedne ili dve slike. Pitanja predstavljena u odeljku Dodatne informacije na kraju teksta mogu se koristiti kao vodič.

Varijacije

Možete zamoliti učesnike da odaberu jednu sliku koja, po njima, najbolje predstavlja pojam ljudskih prava. Kada svi izaberu, pitajte ih da iznesu svoje razloge.

Možete da napravite kopije Pančovih karikatura iz Poglavlja 5 i zamolite učesnike da kažu koja ljudska prava prikazuju.

Ako želite da koristite video umesto slika, razmislite o aktivnosti „Odgлумi“, koja koristi dramu za istraživanje koncepta ljudskih prava i navedite grupu da snimi scene i objavi ih na youtube.com.

Predlozi za prateće aktivnosti

Nabavite fotoaparat ili kupite jednokratne fotoaparate kada budu na rasprodaji, pa napravite fotografski projekat „Pogledi na ljudska prava“ u vašoj zajednici.

Aktivnost „Promeni naočare“ na strani 126 podstiče učesnike da istraže i fotografišu svoj kraj iz perspektive ljudskih prava.

Slike ne dolaze same od sebe, one proističu iz određenih situacija i događaja. Neka grupa „vidi“ diskriminaciju kroz aktivnost „Kreni korak napred“ na strani 283.

Ideje za preduzimanje akcije

Napravite izložbu fotografija iz projekta „Pogledi na ljudska prava“. Alternativno, razradite neke od ideja za postere iz drugih predloga u nastavku i iskoristite ih za izložbu.

Dodatni načini za igru sa slikama

Deo slike

Materijali/priprema

- Pronađite slike koje pričaju jednostavnu priču. Isecite ih na dva dela, tako da dva odvojena dela podstiču posmatrača da vidi situaciju znatno drugačije nego što bi je video ako bi gledao dve slike kao celinu.
- Stavite komplet slika u razdvojene koverta. Potrebna vam je jedna koverta po učesniku.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da formiraju parove.
2. Dajte svakom paru po dve koverta.
3. Zamolite da jedan učesnik otvori kovertu i svom partneru preda jedan deo slike iz koverta. Neka partner kaže šta se po njegovom mišljenju dešava na slici, ko vrši radnju i šta radi.
4. Zatim, prvi učesnik treba da doda i drugi deo slike i upita partnera šta misli da se dešava sada kad ima potpunu sliku.
5. Pređite na kratku analizu:
 - Koja iznenađenja su se desila?
 - Koliko često ljudi olako prihvataju ono što vide i zaborave da to možda i nije „cela priča“?

Saveti za facilitatore

Ovu aktivnost možete koristiti za „probijanje leda“.

Naslovi za slike

Materijali/priprema

- Kolekcija sa po 5 slika, numerisanih
- 5 traka papira i olovka po učesniku
- Traka ili lepilo
- 5 velikih listova papira (A3) ili papir za flipčart.

Instrukcije

1. Posložite slike na sto i pitajte učesnike da samostalno ili u parovima napišu naslove za svaku sliku, po jedan naslov na svaku traku papira.
2. Kada završe, dižite jednu po jednu sliku i pozovite dobrovoljce da pročitaju naslove.
3. Zalepite sliku na sredinu velikog lista papira i zamolite učesnike da nalepe svoje naslove oko slike i tako naprave „poster“.
4. Zalepite postere na zid.
5. Nastavite sa kratkim pregledom različitih slika i njihovih naslova.
 - Šta čini naslov dobrim?
 - Ako jedna slika govori hiljadu reči, zašto im je potreban naslov?

Saveti za facilitatore

Izaberite slike koje odražavaju temu na koju želite da se fokusirate i uzmite u obzir njihov potencijal za zabavne i provokativne natpise.

Neke Pančove ilustracije u Poglavlju 5. predstavljaju dobar materijal za ovu aktivnost.

KLJUČNI DATUM

25. oktobar
Međunarodni dan
umetnika

Oblačić teksta

Materijali/priprema

- Slike, jedna slika po paru. (Dva ili više parova treba da dobiju iste slike.)
- Papir i olovka, po jedna za dve osobe
- Lepilo

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da formiraju parove. Podelite slike, listove papira i olovke.
2. Zamolite ih da analiziraju: Ko? Šta? Gde? Kada? i Kako? za sliku.
3. Recite im da slike zalepe na papir i da popune oblačiće teksta (kao u stripu) uz likove na slici.
4. Zamolite učesnike da predstavljaju svoje radove, a nakon toga nastavite s kratkim debriefingom:
 - Koliko je bilo teško analizirati slike i napisati oblačiće teksta?
 - Za parove koji su imali iste slike – kako se upoređuju vaše analize slika?
 - Koje su stereotipe učesnici našli na slikama i u oblačićima teksta?

Saveti za facilitatore

Ne morate se ograničiti samo na slike ljudi. Zašto ne biste uključili i neke slike sa životinjama? Ovo bi moglo biti posebno korisno ako želite da učesnici govore o stereotipima. Možete započeti komentarom koliko su često životinje u stripovima predstavljene kao stereotipi, a zatim pozovite grupu da potraži primere stereotipa na njihovim slikama i u oblačićima teksta.

Neke Pančove ilustracije u Poglavlju 5. predstavljaju dobar materijal za ovu aktivnost.

Izvan kadra!

Materijali/priprema

- Papir, bojice i markeri
- Veliki listovi papira, jedan po paru
- Materijali za kolaž (kao opcija)
- Slike

Instrukcije

1. Postavite slike tako da ih svi vide.
2. Objasnite kako fotografi i urednici slika isecaju slike kako bi skrenuli pažnju gledaoca na ono što žele da vide.
3. Zamolite učesnike da rade u parovima i da izaberu određenu sliku sa kojom bi želeli da rade. Recite im da analiziraju sliku, a zatim je zalepите na veliki list papira. Zatim bi trebalo da ucrtaju ono što misle da se dešava izvan granica slike; odnosno treba da ponište isecanje.
4. Zamolite učesnike da podele svoj rad i razgovaraju o sledećem:
 - Zašto fotografi i urednici slika isecaju slike?
 - Da li bi se isecanje moglo posmatrati kao oblik cenzure?

Saveti za facilitatore

Učesnici bi trebalo da imaju slobodu da učine svoje šire slike realističnim ili fantastičnim onoliko koliko to žele.

Ukoliko imate mogućnost, ovu aktivnost možete obaviti koristeći digitalne slike na računaru.

Elektrana

Ova elektrana stvara kreativnu ljudsku energiju!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Građanstvo i učešće • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	10+ (manje grupe 3–5)
Vreme	90 minuta
Pregled	Učesnici kreativno razmišljaju o činovima nasilja koji su česti u njihovim svakodnevnim životima i potom traže kreativne načine za rešavanje ovog problema.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Sloboda od diskriminacije • Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđivanje nasilničkih radnji i njihovih uzroka, te pronalaženje rešenja • Razvoj veština saradnje i rada u grupi • Negovanje osećaja pravde i odgovornosti prema drugima
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Dugačak komad jakog užeta ili kanapa, jednak dužini prostorije, koji predstavlja električni kabel. • Papiri formata A4 u 2 različite boje, na primer crveni i zeleni • Markeri, po jedan za manju grupu • Rekviziti: glasno zvono ili truba, šeširi, beli mantil, makaze za žicu (prave ili od kartona) • 2 rolne lepljive trake • 2 prostorije (kao opcija, ali poželjno) • Pomoćnik za rukovanje zvonom, svetlima i svim drugim specijalnim efektima
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pripravite jednu prostoriju koja će da služi kao „elektrana“. Napravite mesta u sredini. Razvucite konopac (koji predstavlja električni kabl) preko prostorije u visini ramena i čvrsto učvrstite krajeve.

Instrukcije

1. Objasnite učesnicima da će raditi u elektrani. Normalne elektrane proizvode električnu energiju iz uranijuma, uglja, gasa, smeća, bio-goriva, sunca, vetra ili talasa. Ova elektrana, međutim, proizvodi energiju iz nasilnih radnji i stoga je potencijalno opasna i trebalo bi da se zatvori ili pretvori da radi na drugo gorivo. Vi (facilitator) ste menadžer elektrane, a učesnici su tehničari.

Deo 1. Kreativno razmišljanje o nasilju

2. Zamolite učesnike da urade kratku vežbu kreativnog razmišljanja o nasilju u njihovoj zajednici. Jasno objasnite da se ne osvrću na „velika pitanja“, kao što su terorizam ili genocid, nego na one izraze nasilja koje srećemo u svakodnevnom životu u školi ili klubovima za mlade, na ulici i u svojim domovima.

Mir i nasilje

Građanstvo i učešće

Opšta ljudska prava

Nivo 3

10+ (manje grupe 3–5)

90 minuta

3. Podelite učesnike u grupe od 3 do 5 i svakoj manjoj grupi podelite tri lista (crvenog) papira i flomaster. Zamolite učesnike da podele pitanja o kojima su razmišljali i da se zajednički dogovore o tome koji oblici nasilja su najvažniji za rešavanje. Trebalo bi da ih zapišu, po jedan na svakom komadu papira, velikim slovima i koristeći ključne reči ili vrlo kratke fraze.
4. Sakupite sve listove i uradite brzu proveru da biste videli da li se ponavljaju isti izrazi. Uklonite duplikate.
5. Dajte učesnicima pauzu od pet minuta dok se pripremate za sledeći deo. Okačite listove papira na „električni kabl“ na razmaku od oko 0,5 m jedan od drugog. Biće potrebno da ih zalepite selotejpom za konopac, tako da ostanu na mestu i da ne klize.

Deo 2. U elektrani

6. Kada budete spremni i kada svi papiri sa „oblicima nasilja“ budu zalepljeni na konopac, recite grupi da vam je upravo stiglo obaveštenje od direktora za bezbednost i zdravlje da će elektrana biti zatvorena ako oni – „tehničari“ – ne uspeju da nađu alternativno gorivo za elektranu.
7. Pozovite „tehničare“ u „elektranu“. Podelite ih u 2 tima i svakom dajte dosta listova (zelenog) papira, flomastera i rolne lepljive trake.
8. Pokažite na kabl za napajanje i papire koji predstavljaju akte nasilja.
9. Objasnite da je jedan od razloga zašto je elektrana toliko opasna taj što nasilje generiše energiju u veoma neujednačenom toku; česti su prenaponi. Kada se ovo desi, jedini brzi način da sprečite da celo mesto eksplodira jeste da presečete kabl; međutim, ovo je izuzetno opasan postupak i treba ga izbegavati po svaku cenu. Kada se pojača posebno jak talas, lampice upozorenja će zatreperiti i ogласiće se zvono. Tada će morati da deluju brzo kako bi preusmerili nagomilavanje energije. Da bi to uradili, oni moraju da identifikuju načine transformisanja čina nasilja na električnom kabl u pozitivne akcije.
10. Objasnite kako to funkcioniše u praksi: Učesnici će čuti zvona i videti kako trepću svetla upozorenja. Pokažite gde ćete možda morati da presečete kabl i pročitajte reči na dva lista koja vise na kabl sa obe strane tačke sečenja. Dva tima tada imaju najviše 1 minut da razmotre načine za borbu protiv dva različita oblika nasilja. Oni beleže svoje predloge, svaki na posebnom listu (zelenog) papira i utrkuju se da ih što pre zalepe na konopac gde ćete da presečete.
11. Sada pokrenite elektranu i ostavite je da radi samo minut ili dva. Dajte signal pomoćniku da počne da zvoni i treperi svetlima. Uzmite klešta i pokažite da ćete u određenom trenutku preseći kabl. Pročitajte naglas ova dva oblika nasilja i podstaknite timove da započnu svoj spasilački rad.
12. Posle jednog minuta zaustavite zvono i trepćuće svetla i odložite klešta, istupite napred i pročitajte šta piše na „papirima o rešenjima“. Kratko prodiskutujte o predlozima sa celom grupom. Zamolite timove da izmene ili odbace sve papire koji, ako razmislite, nisu realni. Uklonite dva papira sa „oblicima nasilja“ i izrazite svoje olakšanje.
13. Ponavljajte korake 11 i 12 dok svi „dokumenti o nasilju“ ne budu uklonjeni i zamenjeni „dokumentima o rešenju“.
14. Na kraju, sakupite sve „papire sa rešenjima“ sa žice i zalepite ih na zid pored različitih izraza nasilja.

Debriefing i evaluacija

Počnite debriefing osvrtnom na samu aktivnost, a zatim nastavite sa diskusijom o svakom od izraza nasilja i o predloženim rešenjima:

- Kako su se učesnici osećali tokom ove aktivnosti? Da li su uživali? Zašto (ne)?
- Da li su se svi složili oko važnosti različitih oblika nasilja?
- Šta su uzroci određenih prepoznatih izraza nasilja?
- Da li su predložena rešenja i akcije realistični? Kratkoročno? Dugoročno?
- Sa kakvim se izazovima ili otporom učesnici suočavaju kada pokušaju da sprovedu ova rešenja?

- Kako mladi ljudi mogu da spreče nasilje i da zastupaju mirne alternative?
- Koja su ljudska prava ugrožena nasiljem?

Saveti za facilitatore

Biće vam potrebno oko 10 minuta za prvi deo – kreativno razmišljanje; oko 60 minuta za rad u „elektrani“ i oko 20 minuta za debriefing i evaluaciju.

Ako treba da pomognete ljudima u početnom razmišljanju, možete navesti primere nasilja nad pojedincima, na primer, maltretiranje, prozivanje, sarkazam, šale lošeg ukusa, uvredljive telefonske pozive i tekstualne poruke (SMS) i vandalizam na ličnu imovinu. Takođe možete predložiti radnje koje nisu usmerene na određenog pojedinca, kao što je nasilje koje vidimo u filmovima ili čujemo u pesmama.

U koraku 11 timovi treba da imaju za cilj da daju dva ili tri predloga načina da se izbore sa svakim oblikom nasilja, ali jedan je dovoljan. Rešenja treba da budu realistična.

Jedan ključ uspeha je način na koji kreirate radnu atmosferu i stvarate osećaj hitnosti da sprečite presecanje kablova. Možete preuzeti zvukove rada mašina i alarme koji zvone sa interneta. Kao direktor, mogli ste da nosite beli mantil i zaštitnu kapu; ako imate pristup većim resursima, neka se i tehničari takođe doteraju. Takođe možete razmisliti o sprovođenju aktivnosti u podrumu među vodovodnim cevima. Očigledno je da će određeni nivo vaše glumačke sposobnosti doprineti zabavi, ali vam nisu potrebne posebne veštine. Samo pokušajte da održite akciju i da razgovori između svake runde budu kratki. Dubinsku debatu treba ostaviti za fazu debriefinga.

Ako je ljudima potrebno dodatno objašnjenje o tome kako da dođu do ideja za rešenje problema, možete dati sledeće primere. Rešenje za „maltretiranje“ može biti održavanje radionica za podizanje svesti u školama o oblicima maltretiranja ili održavanje obuka za vršnjačke medijatore. Rešenje za „nasilje na televiziji“ bi moglo biti da se dozvoli emitovanje nasilnih filmova tek posle 23 časa ili da se organizuju aktivnosti za decu tako da imaju alternativu gledanju televizije.

Ako je grupa mala, možete raditi sa jednom grupom „tehničara“. Razlog za rad sa dve grupe je taj što dve grupe veoma često dođu do različitih rešenja istog problema, što proširuje opcije. Takođe možete povećati tempo aktivnosti dodavanjem elementa takmičenja. Da biste to uradili, dajte svakom timu papir u različitim bojama i pogledajte koji tim dobija najviše rešenja.

Predlozi za prateće aktivnosti

Pitanja diskriminacije ili rodne ravnopravnosti se mogu pojaviti u „Elektrani“. Ako se ne pojave, možete da istražite pitanja o identitetu i pravu na jednakost u dostojanstvu i poštovanju. Pogledajte aktivnost „Ko smo ja?“ na strani 334.

Ideje za preduzimanje akcije

Bavite se jednim od problema koji je prepoznat u ovoj aktivnosti. Na primer, ako je izabrano pitanje maltretiranja, grupa može dati predlog da se u njihovoj školi organizuje radionica i da to stave na dnevni red narednog sastanka školskog saveta ili saveta udruženja.

Dodatne informacije

„Elektrana“ je razvijena iz aktivnosti koju je predložio Dariusz Grzemny, Association for Children and Young People (Chance), Glogov, Poljska.

KLJUČNI DATUM

4. novembar

Evropska konvencija o ljudskim pravima potpisana je na ovaj dan 1950. godine.

Napomena

Ova tehnika se može prilagoditi za upotrebu sa bilo kojim problemom koji uključuje identifikovanje problema i pronalaženje rešenja.

Diskriminacija
i netolerancija

Kultura
i sport

Mir i
nasilje

Nivo 3

4–30 (manje
grupe 4–5)

120 minuta

Reakcije na rasizam

Svako ima odgovornost da nadgleda i da sprečava rasno uznemiravanje i rasističke incidente!

Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	4–30 (manje grupe 4–5)
Vreme	120 minuta
Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Diskriminacija i netolerancija • Kultura i sport • Mir i nasilje
Pregled	<p>U ovoj aktivnosti učesnici igraju uloge i glume kritičan incident kako bi istražili pitanja koja se tiču:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rasizma, stereotipa i kulturnih razlika • Rasprostranjenosti nekih oblika rasizma i predrasuda, pre svega protiv Roma • Kako se baviti pitanjem rasizma u školi i drugoj obrazovnoj organizaciji.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Jednakost u dostojanstvu i pravima • Sloboda od diskriminacije • Sloboda misli, savesti i veroispovesti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produbljivanje razumevanja o kulturološkim razlikama i institucionalnom rasizmu • Razvoj veština za demokratsko učešće, komunikaciju i saradnju • Promovisanje odgovornosti, pravde i solidarnosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Veliki listovi papira ili flipčart i markeri • 4 dobrovoljca za igru uloga • Kartice sa ulogama • Kartica kritičnog incidenta • Smernice za facilitatore • Kopije politike škole i smernica za rasne incidente; dovoljno po jedna za dve osobe • Kopije prpratnog sadržaja „Neke praktične tačke za razmatranje“, ili ispisati tačke na velikom listu papira • Papir i olovke
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pregledajte kritični incident i po potrebi ga prilagodite sopstvenoj situaciji. • Izaberite četiri dobrovoljca i zamolite ih da pripreme veoma kratku igru uloga na osnovu kritičnog incidenta koju će potom predstaviti pred čitavom grupom. • Napravite 5 kopija kartica za scenu za kritični incident (po jednu za svakog igrača i jednu za facilitatora). • Napravite kopiju smernica za facilitatora.

21. mart
Međunarodni dan
borbe protiv rasne
diskriminacije
(Dan borbe protiv
rasizma)

Instrukcije

Ova aktivnost se sastoji iz dva dela. Prvi deo je osvrt – šta mi podrazumevamo pod pojmom rasizam; Drugi deo – izrada nacrtu politike za rasne incidente u školi, u klubu, organizaciji.

Deo 1. Osvrt: šta mi podrazumevamo pod pojmom rasizam?

1. Aktivnost započnite kreativnim razmišljanjem o „rasizmu“.
2. Rasni incidenti i mogući interkulturalni nesporazumi dešavaju se svakodnevno. Nastavite sa kreativnim razmišljanjem o oblicima svakodnevnih incidenata i ponašanjima koje ljudi prepoznaju kao rasističke.
3. Zamolite četvero dobrovoljaca da odglume igru uloga. Dajte im kartice sa ulogama i kopije kritičnog incidenta i dajte im 15 minuta da se pripreme.
4. Objasnite da su svi ostali posmatrači. Podelite papir i olovke i objasnite da će gledati tri kratke scene. Biće kratke pauze između da posmatrači zapišu ključne reči koje sumiraju njihov odgovor.
5. Pozovite dobrovoljce da odglume igru uloga.
6. Napravite kratak debriefing komentara učesnika:
 - a. Šta su učesnici napisali na prvoj pauzi? Šta je učesnike navelo na te zaključke?
 - b. Šta su učesnici napisali na drugoj pauzi? Šta ih je navelo na te zaključke?
 - c. Šta su učesnici shvatili na kraju? Koje su pretpostavke pravili?
7. Nastavite da razgovarate o tome šta su učesnici mislili da su nastavnici, Đulin otac i direktor škole mogli – ili trebali – da urade kako bi obezbedili pravedan ishod?

Deo 2. Izrada nacrtu politike za rasističke incidente

1. Objasnite da je cilj ovog dela aktivnosti da se razviju smernice o tome kako treba postupati sa rasističkim incidentima i da se izradi politika za školu.
2. Sprovedite kratku aktivnost kreativnog razmišljanja različitih grupa ljudi u školi, na primer učenika/studenta, nastavnika, direktora, osoblja za održavanje higijene, bibliotekara, vozača školskih autobusa i nadzornog osoblja, na primer, nadzornika igrališta.
3. Sledeće, zamolite učesnike da se podele u male grupe od četiri ili pet ljudi kako bi razmotrili dužnosti i odgovornosti različitih aktera iz škole u pogledu rasističkih incidenata. Dajte grupama 30 minuta za diskusiju i pripremu izveštaja sa ključnim tačkama na flipčart papiru.
4. Zamolite učesnike da se vrate u veću grupu i da izveste o svom radu. Facilitator treba da napravi rezime tačaka na flipčartu ili na tabli.
5. Zamolite učesnike da razmotre politike ili smernice koje već postoje u njihovoj školi. Šta je potrebno ažurirati?
6. Sada ohrabrite učesnike da rade na razvoju politike. Neka svaka manja grupa radi na jednom aspektu (koraku ili meri). Na primer: ako je potrebna izjava na nivou cele škole o rasizmu i diskriminaciji, jedna od grupa treba da bude zadužena da je napiše. Grupe bi takođe trebalo da razmotre moguće načine prezentacije svojih rezultata pred velikom grupom, na primer, korišćenjem ne samo onog što su napisali, nego i slika, kolaža, formi telesnog izražavanja, kako bi bolje prenele svoje stavove.
7. U okviru velike grupe, zamolite grupe da izveste o svojim rezultatima i razgovarajte o načinima sprovođenja njihovih ideja.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa osvrtom na aktivnost, a zatim nastavite razgovor o tome šta su učesnici naučili i šta bi trebalo sledeće da urade.

- Načelno, koliko je rasizam prisutan u školama i širem društvu?
- Da li znate za neke rasističke incidente koji su se desili u vašoj školi ili zajednici?
- Da li su neke grupe meta češće od drugih? Koje? Zašto? Da li su iste grupe bile meta i pre dvadeset ili pedeset godina?
- Kako se prema Romima postupa u vašoj zemlji i u drugim zemljama Evrope?

- Koje stereotipe imate prema Romima? Odakle potiču ovi stereotipi? Kako se mogu osporiti?
- Koja su ljudska prava u pitanju u kritičnom incidentu?
- Da li se predstava učesnika o tome šta čini rasistički incident promenila kao rezultat rada na ovoj aktivnosti? Kako? Navedite primere.
- Čija je odgovornost da obezbedi da se rasistički incidenti ne dešavaju u vašoj školi ili organizaciji?
- Postojanje politike za postupanje sa rasističkim incidentima je važno, ali zar ne bi bilo bolje da ona uopšte nije potrebna? Šta je moguće i potrebno uraditi kako bi se ukazalo na uzroke rasističkog ponašanja, kako u školi, tako i u društvu uopšte?

Saveti za facilitatore

Imajte na umu poreklo članova grupe i tome prilagodite aktivnost. Učesnici će biti više uključeni ukoliko se bave pitanjima koja oni doživljavaju kao stvarna. S druge strane, morate biti spremni da će mnogi emotivno reagovati. Važno je da obratite pažnju na osećanja onih učesnika koji su i sami bili diskriminirani u školi.

Vežba kreativnog razmišljanja je klasičan način da započnete neku aktivnost, ali biste mogli da oživite stvari i budete provokativni tako što ćete ispričati rasistički vic. Razmislite o tome da izaberete onaj koji se podsmeva grupi koja nije zastupljena u vašem razredu ili grupi mladih. U svakoj državi postoje vicevi o drugim nacijama. Možete započeti diskusiju tako što ćete zamoliti da grupa sasluša jedan ili dva vica. Nakon toga, možete nastaviti razgovor o liniji koja razdvaja rasističke i nerasističke viceve. Na primer, da li su vicevi o Romima ili Jevrejima nacionalistički ili rasistički? Ovo bi vas moglo dovesti do definicije rasističkog vica i rasističkog incidenta (pogledajte niže, u „dodatnim informacijama“).

U prvom delu, u koraku 5, možda ćete radije koristiti tehniku Forum teatra ili teatra slika, pogledajte stranu 67.

U prvom delu, u koraku 6, možda ćete otkriti da su učesnici veoma emotivni. Ovo se može odraziti na beleške koje učesnici vode na kraju svake scene i može otežati ponovno praćenje procesa. Možda će funkcionisati bolje ako budete konkretni i fokusirani na ono što glumci treba da rade.

Može biti da na kraju drugog dela, u koraku 4, zaključci nisu dovoljno fokusirani da bi ih učesnici koristili za sledeći korak. U ovom slučaju, možda ćete želeći da koristite materijal „Neke praktične tačke za razmatranje“ i ohrabrite grupe da razviju prva četiri koraka.

Varijacije

Aktivnost se može prilagoditi i za rad na pitanjima maltretiranja. Ako je tema maltretiranje, mogli biste prvo istražiti aktivnost „Imamo li alternative?“, sa strane 140, pre nego što pokušate kreirati neku strategiju protiv nasilja.

Predlozi za prateće aktivnosti

Redovno analizirajte ove teme, na primer, jednom ili dvaput godišnje. Politike treba analizirati da bi se obezbedilo da su one zaista delotvorne u ispunjavanju ciljeva. Kako se društvo menja, tako i politiku prema rasizmu treba „ažurirati“ kako bi se obezbedilo da ona odgovara na izazove promenjenih uslova.

Ako želite da vodite kampanju, onda aktivnost „Dosta!“ na strani 151 može da vam pomogne da razvijete akciju.

Još jedna aktivnost koja se fokusira na predrasude i diskriminaciju je „Moj život nije šou“ na strani 234. Ova aktivnost se bavi nasiljem na internetu. Ukoliko grupa želi da se bavi diskriminacijom osoba sa invaliditetom, može pogledati aktivnost „Sport za sve“ na strani 278

Ideje za preduzimanje akcije

Nastavite da radite na definisanju politika u vašoj školi ili organizaciji i potrudite se da obezbedite njihovu primenu. Grupa se takođe može uključiti u antirasističke projekte u drugim zemljama. Može se, na primer, povezati sa programom „Škole bez rasizma“, koji se realizuje u Belgiji, a kojim se zahteva da najmanje 60% školske populacije potpiše i primeni zajedničku izjavu protiv diskriminacije <http://members.multimania.nl/astrada/szr/swr.html>

Dodatne informacije

Definicija rasizma

Rasizam se, u opštem smislu, odnosi na ponašanje, reči ili dela koja favorizuju, odnosno omalovažavaju osobe zbog njihove boje, kulture ili etničkog porekla. Suptilniji oblici rasizma jednako su štetni kao i otvoreni.

Institucionalizovani rasizam je kolektivni neuspeh neke organizacije da obezbedi odgovarajuću i profesionalnu uslugu osobama koje trpe zbog svoje boje, kulture ili etničkog porekla. To se može videti ili primetiti u procesima, stavovima i ponašanjima koja se svode na diskriminaciju kroz nesvesne predrasude, neznanje, nepromišljenost i rasističke stereotipe koji stavljaju u nepovoljniji položaj pripadnike etničkih manjina. Rasistički incidenti i uznemiravanje mogu se desiti unutar bilo koje institucije, bez obzira na broj članova različitog etničkog porekla u njima.

Rasistički incident je svaki incident koji žrtva ili bilo koja druga osoba doživi kao rasistički. Na primer:

Fizičko uznemiravanje: jasni primeri nasilnih napada ili fizičkog zastrašivanja dece i odraslih pripadnika manjinskih grupa; slučajevi „manjih“ zastrašivanja koji mogu imati kumulativni efekat.

Verbalno zlostavljanje: nazivanje uvredljivim imenima pripadnika manjinskih grupa ili bilo kakvo ismevanje porekla ili kulture neke osobe (npr. muzika, odeća, ishrana), neki su od očiglednih primera. Postoje i drugi oblici verbalnog zlostavljanja rasističke prirode od strane nastavnika, učenika ili drugih odraslih osoba, koji su manje vidljivi, a ipak uvredljivi.

Nesaradnja i nepoštovanje: Odbijanje saradnje ili odnosa poštovanja prema učenicima, studentima, učiteljima, trenerima, omladinskim liderima i drugima koji pripadaju nekoj manjinskoj grupi, od strane osoba u školi/obrazovnoj zajednici – može se smatrati rasističkim incidentom ukoliko postoji dokaz o rasističkoj motivaciji, odnosno ako „žrtva“ smatra da je ponašanje prema njoj motivisano rasizmom. Nepoštovanje može biti nenamerno, na primer, ako nastavnik ili trener pokaže nepoznavanje učenikovih kulturnih običaja na način zbog kojeg se „žrtva“ oseća uznemireno ili neprijatno.

Drugi incidenti: Rasistički vicevi ili korišćenje rasističkog rečnika, nošenje rasističkih obeležja, bedževa, majica itd... rasistički grafiti, distribucija rasističke literature ili postera, prisustvo rasističke ili fašističke organizacije u školi ili oko nje, stereotipi odraslih koji mogu voditi do diskriminacije.

Mnogi rasistički incidenti su manje očigledni. Takve podmukle akcije su često najteže za otkrivanje i za odluku o tome šta preduzeti. Rasistički incidenti u koje su uključeni učenici ili studenti najčešće se ne dešavaju u prisustvu nastavnika ili odraslih. Stoga je važno da škole razviju strategiju koja će obezbediti da svi članovi školske zajednice budu senzibilisani i spremni da preuzmu odgovornost za izveštavanje i bavljenje incidentnim situacijama.

Dodatne informacije o rasizmu, antisemitizmu, anticiganizmu i romafobiji mogu se naći u odeljku Diskriminacija i netolerancija u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

Propratni sadržaji

Kartice sa ulogama

Kartica sa ulogom za direktora škole

Vaša najveća briga je reputacija škole u pogledu bezbednosti i krađe.

Kartica sa ulogom za nastavnika 1

Primitili ste da iz škole nestaju i druge stvari, ne samo novac. Primitili ste da je Đula prošle nedelje došao u školu sa mobilnim telefonom.

Kartica sa ulogom za nastavnika 2

Vi ste Đulin razredni starešina. Dobro ga poznajete i dopada vam se. On je ljubazan, pažljiv dečak koji vredno radi, ali nema prijatelja.

Kartica sa ulogom oca

Đula je dobar dečak. Znae koliko je obrazovanje važno i uvek proverite da li je Đula uradio domaći zadatak pre nego što mu dozvolite da izađe da igra fudbal. Prošle nedelje je proslavio rođendan.

Kritični incident

Svaka scena se odvija u kancelariji direktora škole.

Scenario 1: Direktor, nastavnik 1 i nastavnik 2

Direktor, nastavnik 1 i nastavnik 2 razgovaraju o problemu i svojim reakcijama na nedavni talas džeparenja u školi. Desilo se nekoliko incidenata: na primer, počelo je nestalom olovkom i od tada je nestalo još nekoliko stvari, ali uglavnom novac. Priča se ko bi to mogao da bude, a najverovatniji krivac je Đula, dečak romskog porekla.

Vreme: 3–5 minuta

Scenario 2: Direktor, Đulin otac i nastavnik 1

Direktor pritiska Đulinog oca da prizna da je njegov sin krao. Otac naglašava da Đula tako nešto ne bi uradio. Ipak, on se izvinjava i nudi da vrati ukradeni novac.

Nastavnici se osećaju neprijatno zbog situacije i obećavaju da će je čuvati u tajnosti. Đula može da ostane u školi, ali otac treba da pripazi na sina.

Vreme: 3–5 minuta

Scenario 3: Direktor i nastavnik 2

Direktor i nastavnik 1 razgovaraju o poboljšanoj atmosferi u školi. Zadovoljni su što se čini da je problem rešen.

Ulazi nastavnik 1: On/ona saopštava vest da je policija upravo uhapsila učenika (ne Đulu) zbog džeparenja na kapiji škole. Očigledno je on/ona priznao da je ukrao sav novac.

Razgovaraju o svojim reakcijama na vest.

Vreme: 3–5 minuta

Smernice za facilitatora

Pustite dobrovoljce da odigraju svoju igru uloga. U pauzama, između scena, treba da se ubacite sa pitanjima i zamolite posmatrača da zapišu ključne reči koje sumiraju njihov odgovor u toj fazi prezentacije.

Prva pauza: Prvo pitanje posmatračima: Da ste vi direktor, šta biste uradili?

Druga pauza: Drugo pitanje posmatračima: Da li mislite da je stvar rešena na zadovoljavajući način?

Treća pauza: Treće pitanje posmatračima: Šta sada mislite?

Neke praktične tačke za razmatranje u vezi sa razvojem antirasističke politike.

U suočavanju sa rasnim uznemiravanjem i rasističkim incidentima potreban je pristup cele škole (organizacije) i rad na razvoju i primeni politike. Važno je da se pristupi rasističkim incidentima uklapaju u opštu školsku/organizacionu politiku i praksu. Pitanja treba posmatrati kao „posebna, ali ne odvojena“. Neke praktične tačke za razmatranje uključuju:

- Potrebno je dati jasnu izjavu o politici koja pokazuje da se nikakvi rasistički incidenti ili rasno uznemiravanje neće tolerisati.
- U politici, škola treba da da jasnu izjavu o procedurama koje treba poštovati kada dođe do rasističkog incidenta.
- Ceo školski pristup, uključujući procese i dogovorene akcije za rešavanje incidenata, mora se proširiti na sve članove školske zajednice: upravnike, osoblje (nastavno i nenastavno), roditelje, učenike, studente i posetioce.
- Mora da postoji jasno razumevanje da svako u školskoj zajednici ima odgovornost da nadgleda i bori se protiv rasnog uznemiravanja i rasističkih incidenata.
- Trebalo bi da postoji doslednost u pristupu tako da svi uključeni budu svesni šta se od njih očekuje.
- Trebalo bi shvatiti da odgovor na incident treba dati u trenutku kada se incident desi ili kada je prijavljen.
- Sve naknadne reakcije na incident treba da budu date u dogovorenom vremenskom okviru.

Izvor: <http://www.northants-ecl.gov.uk/apps/IPS/msc/rig/hme.asp>

Opšta
ljudska prava

1. nivo

8+

60 minuta

Bingo za prava!

Šta znate o ljudskim pravima?

Teme	• Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 1
Veličina grupe	8+
Vreme	60 minuta
Pregled	Ovo je jednostavan kviz i varijacije igre „Bingo!“ u kojoj učesnici dele svoja znanja i iskustva o ljudskim pravima.
Povezana prava	• Sva ljudska prava
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Učenje o univerzalnim ljudskim pravima i njihovom značaju za sve i svuda • Razvoj veština slušanja i kritičkog razmišljanja • Podsticanje poštovanja drugih ljudi i njihovih mišljenja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Jedna kopija kviza i olovka po osobi • Flipčart i markeri
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kopiju kviza na velikom listu papira ili flipčartu. • Upoznajte se sa osnovnim pravima navedenim u UDLJP (vidite stranu 600) i Konvenciji o pravima deteta (vidite stranu 605)

Instrukcije

1. Podelite listove sa kvizom i olovke
2. Objasnite da učesnici treba da nađu jednog partnera i postave mu jedno od pitanja. Ključne reči za odgovor treba da budu zapisane u odgovarajućem polju.
3. Parovi se zatim razdvajaju i pronalaze nekog drugog s kim će napraviti novi par.
4. Cilj igre nije samo dobiti odgovor za svako polje, nego i dobiti odgovor na isto pitanje od različitih osoba.
5. Ko dobije odgovore u svim poljima treba da uzvikne „Bingo!“. Ta osoba pobeđuje.
6. Pređite na diskusiju. Uzmite pitanje iz prvog polja i zamolite redom učesnike da podele odgovore koje su dobili. Napravite listu ključnih reči na flipčartu. U ovom delu dozvolite kratke komentare
7. Kada dijagram bude popunjen, vratite se i malo detaljnije razgovarajte o odgovorima u svakom polju.

Debrifing i evaluacija

- Da li su sva pitanja bila povezana sa ljudskim pravima? Kojim pravima?
- Na koja pitanja je bilo najteže odgovoriti? Zašto?
- Koja su pitanja bila najkontroverznija? Zašto su prava sporna?
- Koliko su učesnici znali o ljudskim pravima i kršenjima ljudskih prava? Da li su verovali izvorima informacija?

Saveti za facilitatore

Budite slobodni da promenite bilo koje od pitanja ili da prepravite aktivnosti prema interesima i nivou vaše grupe.

Kada beležite odgovore na svako pitanje, zapišite samo ključne reči. Svrha tabele je da vam kasnije pomogne u diskusiji. Nakon svakog kruga pozabavite se kratko svakim pitanjem, gde je potrebno pojašnjenje a gde postoje eventualne razlike u tumačenju. Naglasite svaku tačku koja zahteva precizniju diskusiju i dogovorite se da se na nju vratite na kraju.

Moguće je da će učesnici davati primere za koje vi niste znali, bilo zato što su nepoznati ili lični. To ne bi trebalo da bude problem. Niko ne može očekivati da zna sve! Možete pitati učesnike kako znaju za neki određeni deo informacije i razgovarati o njenoj autentičnosti i pouzdanosti. U stvari, to je dobra prilika da ohrabrite učesnike da razmišljaju o kritičkom odnosu prema informaciji, kao važnom principu.

Pojedini odgovori će biti kontroverzni. Na primer, neko može reći da je abortus negiranje prava na život. Neki učesnici u grupi bi se mogli veoma čvrsto držati ovog stava; ostali se mogu - jednako čvrsto - protiviti tom stavu. Prva stvar u učenju jeste pokušati shvatiti bilo koje pitanje iz različitih perspektiva: pokušati saznati zašto se ljudi drže svojih stavova upravo na taj način. Bez obzira na razliku u mišljenju ili tumačenju prava, učesnici treba da postupaju s poštovanjem prema onima čija se mišljenja razlikuju od njihovih sopstvenih. Oni se ne moraju slagati sa stavovima, ali treba da poštuju tu osobu.

Druga stvar u učenju je da treba da znamo više o ljudskim pravima jer su ona važna za sve nas, ona se stalno razvijaju i svačije mišljenje je važno da bi se dalo značenje pravima. Nije striktno jasno, niti je jednom za sva vremena odlučeno, kako ih treba tumačiti i primenjivati; moraju se preispitivati i stalno razvijati. Zbog toga je odgovornost svih da učestvuju u procesu promocije i zaštite ljudskih prava.

Predlozi za prateće aktivnosti

Uzmite jedan ili dva odgovora koji su izazvali kontroverzu i porazgovarajte o dilemama iz stvarnog života, kada pokušavamo razviti kulturu i poštovanje ljudskih prava.

Drugi način istraživanja ljudskih prava je pomoću slika. Saznajte kako učesnici vide ljudska kroz aktivnost „Moć cveća“ na strani 177. Aktivnost može dovesti do mnogih diskusija, na primer, o stereotipima - kako gradimo naše vizije sveta i predstave o diskriminaciji.

Možda biste želeli da nastavite i razmislite o načinima na koje se događaji prikazuju u medijima i kako se aspektima ljudskih prava može dati veća istaknutost. Isprobajte „Pravljenje vesti“ u „Svi različiti – svi jednaki“.

KLJUČNI DATUM

8. maj

Svetski dan Crvenog krsta i Crvenog polumeseca

Propratni sadržaji

Kviz

Naziv dokumenta koji proklamuje ljudska prava	Posebno pravo koje sva deca moraju da imaju	Pesma/film/knjiga o ljudskim pravima
Pravo koje se uskraćuje nekim osobama u vašoj zemlji	Ljudsko pravo koje je bilo negirano lično vama	Organizacija koja se bori za ljudska prava
Dužnost koji svi imamo u vezi sa našim ljudskim pravima	Primer diskriminacije	Prava koja se ponekad uskraćuju ženama
Neko ko se bori za ljudska prava	Kršenje prava na život	Primer kako se može povrediti nečije pravo na privatnost
Ljudsko pravo koje se mladima često uskraćuje	Grupa ili zajednica čija je sloboda od diskriminacije često narušena u vašoj zemlji	Primer kršenja prava na bezbedno okruženje u vašoj zajednici

Borba za bogatstvo i moć

Neki se bore za svoje snove, neki za bogatstvo i moć!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Siromaštvo • Globalizacija • Zdravlje
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	8–25
Vreme	90 minuta
Pregled	Ova aktivnost simulira borbu za bogatstvo i moć, nejednakost i nepravdu siromaštva
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Jednakost u dostojanstvu i pravima • Pravo na odgovarajući životni standard • Pravo na zdravlje, hranu i sklonište
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja nepravdi koje potiču iz nejednake raspodele bogatstva i moći • Razvoj veština kritičkog razmišljanja • Promovisanje poštovanja ljudskog dostojanstva i osećaja za pravdu
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 120 novčića • 3 do 4 para čarapa • 2 velika lista papira i markeri • Papir i olovke • Otvoren prostor
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pročitajte instrukcije tako da steknete uvid u celokupnu aktivnost. Imajte na umu da je simulacija podeljena u tri dela: prvi deo, Ukrštenica (10 minuta); drugi deo, Donacije (10 minuta); i treći deo, Stvaranje ekonomske pravičnosti (40 minuta). Na kraju sledi diskusija. • Uzmite 20 novčića i rezervišite ih na jednoj strani, • Izaberite tri osobe da preuzmu ulogu migranata, • Napravite zidnu kartu da zabeležite bogatstvo igrača (pogledajte ilustraciju), • Pripremite grafikon pod naslovom „Počasni donatori“

Instrukcije

Objasnite da je ovo igra simulacije. Učesnici će podeliti svetsko bogatstvo i moć između sebe.

Deo 1.: Ukrštenica (10 minuta)

1. Objasnite da je cilj igre da dobijete što više novčića. Postoji samo jedno pravilo: nijedan učesnik ne sme da dodirne drugog člana grupe ni u kom trenutku. (Možete da odredite kaznu za ovo, na primer, plaćanje 1 novčića).
2. Zamolite sve, osim onih koji igraju „migrante“, da sednu na pod u velikom krugu (kako bi imali dovoljno prostora za igru).
3. Uzmite rezervisanih dvadeset novčića i podelite ih između bilo kojih četiri ili pet učesnika.
4. Dajte četvoro drugih učesnika po jedan par čarapa. Recite im da ih moraju staviti na ruke i držati ih na rukama tokom cele igre. Odložite svaku diskusiju o razlozima za deljenje novčića i čarapa do debriefinga.

Siromaštvo

Globalizacija

Zdravlje

Nivo 3

8–25

90 minuta

5. Rasporedite 100 novčića ravnomerno u sredinu kruga.
6. Na reč: „Kreni!“ učesnici skupljaju što više novčića. Ovo verovatno neće trajati duže od 2 minuta!
7. Nakon što su svi novčići prikupljeni, zamolite učesnike da prijave svoje bogatstvo ostatku grupe. Na tabeli bogatstva zapišite ime svakog učesnika i broj novčića koje imaju.
8. Podsetite grupu da ovi novčići predstavljaju njihovo bogatstvo i moć u svetu. Količina koju poseduju će uticati na njihovu sposobnost da zadovolje svoje potrebe (npr. za hranu, stanovanje, odeću, zdravstvenu zaštitu i osnovno obrazovanje) i njihove želje (npr. visoko obrazovanje, automobili, računari, igračke, televizori, odmor i drugi luksuzni predmeti). Implikacije su sledeće:
 - šest ili više novčića – ljudi će moći da zadovolje sve svoje osnovne „potrebe“ i većinu svojih „želja“
 - tri do pet novčića – ljudi će moći da zadovolje svoje osnovne potrebe
 - dva ili manje novčića – ljudi će imati poteškoća da prežive zbog bolesti, neuhranjenosti, neadekvatnog skloništa i nedostatka obrazovanja da bi dobili posao.

Deo 2.: Donacije (10 minuta)

1. Recite učesnicima da mogu, ako žele, da daju novčiće drugima. Međutim, nisu dužni da to urade. Recite im da će oni koji dele biti počastvovani kao donatori, sa njihovim imenima upisanim na listu „Počasni donatori“.
2. Dajte 3–4 minuta učesnicima da preraspodele novčiće ako to žele.
3. Zatim pitajte za imena onih koji su dali novčiće i iznos koji je svaki donirao. Navedite ih kao „Počasne donatore“.
4. Pitajte da li je neko promenio kategoriju kao rezultat davanja ili primanja novčića i zabeležite ove promene na grafikonu strelicom.

Deo 3.: Stvaranje ekonomske pravičnosti (40 minuta)

1. Podelite igrače u tri grupe prema broju novčića koje imaju (veliko bogatstvo, nešto bogatstva i malo bogatstvo)
2. Stavite po jednog od „migranata“ u svaku od tri grupe. Obratite pažnju na njihove reakcije kada su stavljeni u jednu grupu, a ne u drugu, ali sačuvajte svaku diskusiju o njihovom rasporedu do debriefinga na kraju.
3. Podelite olovke i papir. Dajte svakoj grupi zadatak da napravi plan za pravednu raspodelu novčića (svetskog bogatstva) kako bi se smanjio jaz između različitih kategorija bogatstva i moći. Plan akcije svake grupe treba da:
 - Objasni šta treba da se uradi (ako i šta)
 - Opiše šta grupa planira da uradi i zašto, i
 - pokaže zašto je njihov plan pošten.
4. Dajte grupama deset minuta da osmisle svoje planove. Objasnite da nije neophodno ulaziti suviše duboko u izradu plana, već da treba istaći neke od mogućih radnji koje bi trebalo preduzeti da bi se rešio problem siromaštva.
5. Zamolite svaku grupu da imenuje portparola koji će drugima objasniti njihov plan i odgovoriti na pitanja. Napišite predložene planove na velikom listu papira.
6. Sada najavite da će biti održano glasanje kako bi se odlučilo koji plan da biti usvojen. Raspodela glasova će biti sledeća:
 - svaki učesnik iz grupe „Veliko bogatstvo i moć“ - pet glasova
 - svaki učesnik iz grupe „Nešto bogatstva i moći“ - dva glasa
 - svaki učesnik iz grupe „Malo bogatstva i moći“ - pola glasa
7. Recite učesnicima da glasaju. Zabeležite glasove za svaki plan na velikom listu papira. Objavite koji plan će biti sproveden.
8. Realizujte plan, uz preraspodelu bogatstva, po potrebi.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa kratkim povratnim informacijama na samu aktivnosti i od toga koliko su učesnici uživali u aktivnosti. Zatim nastavite da razgovarate o tome šta se dogodilo, šta su ljudi naučili i o odnosu aktivnosti sa ljudskim pravima. Osvrnite se na sledeća pitanja da pokrenete diskusiju.

- Šta učesnici misle o načinu kako su novčići stečeni i podeljeni? Da li je postupanje prema njima bilo pošteno?
- Zašto su oni koji su dali svoje novčiće to uradili? Da steknu poštovanje? Zato što osećaju krivicu? Nešto drugo?
- Kako su se osećali učesnici koji su dobili novčiće u 2. delu? Zahvalno? Zaštićeno?
- Šta je sa učesnicima sa čarapama? Koje vrste ljudi oni predstavljaju? U kojoj grupi su završili?
- Šta je sa troje učesnika, „migranata“, koji su dodeljeni grupama? Da li su imali pravičan tretman? Da li je ono što se njima desilo slično onome što se dešava ljudima širom sveta? Kakvim ljudima? Da li je puka slučajnost gde ćemo na kraju završiti?
- Koje razlike postoje u preporučenim planovima za pravičnu raspodelu? Da li su planovi odražavali bogatstvo grupe koja je iznela predlog?
- Zašto je nekima dat veći broj glasova nego drugima? Da li je ovo bio tačan prikaz onih sa više ili manje moći u svetu?
- Da li se krše ljudska prava kada vidimo takve razlike u bogatstvu i moći? Ako da, koja?
- Ko su oni što „imaju“ i „nemaju“ u svetu u vašoj zemlji i vašoj zajednici? Kako su dospeli u te pozicije?
- Da li oni što „imaju“ treba da budu zabrinuti zbog situacije onih koji „nemaju“? Iz kojih razloga? Sigurnosnih, ekonomskih, moralnih/ verskih ili političkih razloga? Zašto bi oni što „imaju“ dali novac ili resurse onima koji „nemaju“? Da li je ovo način da se reše problemi siromaštva?
- Šta oni koji „nemaju“ mogu da urade kako bi poboljšali svoju situaciju? Koje su neke od akcija koje su oni što „nemaju“ preduzeli širom sveta i kod nas da bi se pozabavili nejednakostima bogatstva i moći?
- Da li mislite da bi trebalo da dođe do preraspodele bogatstva i moći u svetu? Zašto ili zašto ne? Ako da, kako predlažete da se to postigne? Kojim načelima se vode vaši predlozi za promenu?
- Može li se diskurs o ljudskim pravima koristiti za podršku novoj preraspodeli bogatstva?

Saveti za facilitatore

Cilj ove aktivnosti je da se ljudi upoznaju sa nejednakom raspodelom bogatstva i moći u svetu, ali postoji opasnost da ona potvrdi postojeće nejednakosti. Stoga bi trebalo da budete svesni društvenog i ekonomskog sastava grupe i da u skladu sa tim razvijate diskusiju.

Naglasite da će, kao i u stvarnom životu, ako daju neke od svojih novčića, izgubiti nešto od svog bogatstva i privilegija koje bogatstvo donosi.

Pokušajte da uvučete učesnike u duh igre kako bi se oni uključili i zaista se „ponašali“ kao da su novčići njihovo bogatstvo. Možete im reći da će im biti dozvoljeno da zadrže novčiće i da će nakon aktivnosti ili tokom pauze za čaj moći da „kupe“ piće i/ili keks od novca. Ako je previše vruće da koristite čarape, koristite druge načine da naglasite da neki igrači imaju više bogatstva i moći od drugih. Na primer, neke učesnike možete zadržati i dozvoliti im da se pridruže tek nakon 15 do 30 sekundi. U trećem delu, „stvaranju ekonomske pravičnosti“, mogli biste da stvorite osećaj privilegije i nepogodnosti dajući, na primer:

- stolove, stolice, čaše vode, keks itd. onima sa velikim bogatstvom
- neke stolice onima sa nekim bogatstvom
- onima sa malo bogatstva: ništa, osim možda kruga na podu u kome bi trebalo da sede.

KLJUČNI DATUM

17. oktobar

Međunarodni dan borbe protiv siromaštva

Tabela bogatstva

Veliko bogatstvo i moć (6 ili više novčića)	Nešto bogatstva i moći (3 do 5 novčića)	Malo bogatstva i moći (2 novčića ili manje)

Pitanja u debrefingu i evaluaciji su složena i mogu zahtevati duboke i duge diskusije. Ako je vremena malo ili je grupa velika, možda ćete želeti da podelite pitanja u manje grupe. Ove manje grupe treba da budu „mešovite“, odnosno da obuhvataju ljude iz svake kategorije bogatstva. Postarajte se da različite grupe daju povratne informacije pred čitavom grupom, tako da svi imaju priliku da čuju i razmisle o svim pitanjima.

Varijacije

Deo aktivnosti posvećen ukrštenici može se prilagoditi i za otvaranje pitanja invalidnosti. Neki igrači mogu imati jednu ruku vezanu iza leđa: ako su dešnjaci, trebalo bi da koriste levu ruku, ili obrnuto. Neki bi mogli da nose poveze za oči, drugi bi mogli da leže na podu, treći bi mogli da sede na stolicama tako da se moraju sagnuti do poda, neki bi mogli da sede prekrštenih nogu i da se ne kreću, drugi bi mogli da se kreću, i tako dalje.

Predlozi za prateće aktivnosti

Postoji mnogo različitih načina razumevanja koncepta „bogatstva“, na primer koliko je ljudi siromašno u društvu, kolike su stope mortaliteta i indeksa ljudskog razvoja. Organizujte diskusiju o tome šta „bogatstvo“ znači za članove vaše grupe? Možete pozvati nekoga iz nevladine organizacije za razvoj da doprinese.

Možete dalje debatovati o pitanjima ili zamoliti učesnike da napišu izveštaj. Izabrane teme su:

- Kako bogatstvo i moć utiču na nečiju sposobnost da uživaju ljudska prava i ljudsko dostojanstvo?
- Da li postoje odgovornosti povezane sa posedovanjem bogatstva i moći?

Grupa bi mogla da nastavi sa temom bogatstva i njegove distribucije kroz aktivnost „Koliko nam treba?“ sa strane 189.

Ideje za preduzimanje akcije

Stupite u kontakt sa organizacijom koja radi sa ugroženim osobama u vašoj zajednici da biste utvrdili lokalne potrebe. Zatim nastavite da planirate projekat da pokušate da pomognete.

Ponekad je jednostavna činjenica „širenja reči“ o nekom pitanju dobar korak ka promeni. Dakle, možete predložiti da ljudi pokrenu pitanja raspodele bogatstva sa svojim roditeljima i prijateljima.

Dodatne informacije

Lokalni sistemi za trgovinu na berzi (LETS) jesu trgovačke mreže, obično lokalne, koje koriste sopstvenu internu valutu. Oni su kooperativni i kontrolišu ih korisnici, tako da ljudi sa više LETS kredita od drugih nisu moćniji ili sposobni da troše više od svog poštenog dela resursa. Oni su dokazan način da se stimuliše lokalna ekonomija, posebno u depresivnim gradovima. Ukucajte „Local Exchange Trading Systems“ u svoj pretraživač ili idite na <http://www.gmlets.u-net.com/>.

Statistike o različitim načinima merenja bogatstva i siromaštva mogu se naći u odeljku Siromaštvo u Poglavlju 5.

Kupovina proizvoda poštene trgovine je moćan način podrške proizvođačima u zemljama u razvoju. Poštena trgovina pomaže radnicima i poljoprivrednicima da zarađuju za pristojan život i obezbede sebi bolji život.
<http://www.fairtrade.net/>
<http://www.european-fair-trade-association.org/>

Primeti sposobnost!

Primeti sposobnost – ne nesposobnost!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Invaliditet i onesposobljenost • Diskriminacija i netolerancija • Deca
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	6–36
Vreme	120 minuta
Pregled	<p>Praktična aktivnost koja podstiče empatiju prema osobama sa invaliditetom. Među obrađenim pitanjima su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepreke sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju u integraciji u društvo • Percepcije prava osoba sa invaliditetom kao osnovnih ljudskih prava
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na zaštitu od diskriminacije • Jednakost u dostojanstvu i pravima • Pravo na socijalno osiguranje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o nekim od svakodnevnih problema sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom • Razvoj veština reagovanja na potrebe osoba sa invaliditetom • Promovisanje empatije i solidarnosti
Materijali	<p>Za uvod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • List papira i olovka po učesniku <p>Za Deo 2, po paru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Plastična kesa u kojoj se nalazi glavica kupusa ili salate, olovka, kreda, list (sa bilo kog drveta), list papira u boji i flašica ili limenka bilo kog bezalkoholnog pića • Povez za oči • List papira i olovka <p>Za Deo 3, po paru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 kartica sa ulogom • Jedan list papira i olovka <p>Za Deo 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Invalidska kolica, jedna na osam učesnika • Prostor za pravljenje staze sa preprekama. (Druga prostorija bi bila poželjna, ali nije apsolutno neophodna.) Alternativno, pristup otvorenom prostoru bi predstavljao drugu opciju) • Prepreke, na primer, stolovi i stolice, daske od drveta, gomile starih novina itd. • Jedan veliki list papira ili tabla i markeri • Sat ili tajmer
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Napravite kartice sa ulogama. Izaberite jednu od situacija predloženih uz ovu aktivnost ili izradite svoju. • Ako je moguće, obezbedite drugu prostoriju koju možete unapred pripremiti za trku sa preprekama, ili još bolje idite napolje gde ćete moći da pređete na stazu sa preprekama na zahtevnijem terenu. • Ako je postavljate u zatvorenom prostoru, koristite stolove i stolice da napravite uske prolaze i daske od drveta ili starih novina na podu kako biste zamenili prirodno težak teren.

Invaliditet i onesposobljenost

Diskriminacija i netolerancija

Deca

Nivo 2

6–36

120 minuta

Instrukcije

Ova aktivnost je organizovana u četiri dela: prvi deo, uvod; drugi deo, hodanje sa povezom preko očiju; treći deo, komunikacija gestovima; četvrti deo, trka u invalidskim kolicima.

Deo 1. Uvod (10 minuta)

1. Objasnite da se aktivnost fokusira na tri posebna invaliditeta: slepilo, gluvoću i gluvonemost, i paralizuju.
2. Pozovite učesnike da par minuta razmisle o tome kako bi želeli, odnosno kako ne bi želeli da se postupa prema njima, kao osobama sa posebnim potrebama. Dopustite im da zapišu nekoliko ključnih reči.
3. Sada zamolite učesnike da napišu čega bi se najviše plašili kada bi imali neku vrstu invaliditeta.
4. Kada ovo urade, zamolite ih da preokrenu svoje papire i „zakorače u stvarnost“.

Deo 2. Hodanje s povezom preko očiju

1. Zamolite učesnike da formiraju parove. Podelite im poveze za oči. Jedna osoba iz svakog para treba da bude osoba s invaliditetom, druga osoba njen vodič. Odgovornost vodiča jeste da sve vreme brine za sigurnost svog partnera. Na jednostavna pitanja, koja se odnose na sigurnost, vodiči mogu odgovarati sa „da“ ili „ne“.
2. Zamolite vodiče da izvedu svoje partnere u petominutnu šetnju, koja uključuje penjanje i silaženje niz stepenice ili izlazak napolje, ako je to moguće.
3. Po povratku u sobu, pustite da vodiči povedu svoje partnere do njihovih stolica. Ali, na stolicama će biti iznenađenje! Kesica! Šta je u njoj?
4. Osoba koja ima povez preko očiju mora da prepozna sadržaj. Vodič treba da zapiše nagađanja.
5. Zatim dopustite „slepim“ igračima da skinu povez i vide predmete. Pozovite partnere da ukratko razmene svoja iskustva i iznenađenja jedni s drugima.
6. Dajte učesnicima par minuta da „izađu“ iz svojih uloga, a zatim pređite na treći deo.

Deo 3. Sporazumevanje znakovima

1. Recite parovima da zamene uloge; vodiči su sada osobe s invaliditetom – ovog puta su to gluvoneme osobe (ne mogu da govore) – a njihovi partneri su im glavni pomagači.
2. Podelite svakom učesniku koji igra osobu s invaliditetom po jednu od kartica situacije. Oni ne smeju da pokažu karticu svom partneru. Dajte pomagačima list papira i olovku.
3. Objasnite da gluvonemi igrači treba da izlože svoj problem pomagaču. Oni ne smeju da govore, pišu ni crtaju. Pomagači treba da zapišu značenje poruke, kako su ga oni razumeli.
4. Kada „gluvonemi“ igrač saopšti najviše što može, treba da pokaže karticu sa ulogom svom pomagaču. Pozovite parove da ukratko razmotre svoje namere, probleme i frustracije.

Deo 4. Trka sa preprekama u invalidskim kolicima

1. Pokažite učesnicima stazu sa preprekama. Objasnite da je pobednik ona osoba koja pređe stazu u najkraćem roku. Postoje i kazne za sudaranje s preprekama koje su na putu.
2. Zabeležite rezultate na velikom listu papira.
3. Kada svi koji su želeli da probaju završe, napravite kraću pauzu i pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija.

Uradite je sa celom grupom. Počnite s analizom drugog, trećeg i četvrtog dela ove aktivnosti, a zatim se osvrnite na ono što su učesnici znali na početku i što su naučili iz ovog iskustva.

3. decembar
Međunarodni dan
osoba sa invalid-
itetom

- Počnite sa hodanjem sa povezom preko očiju: Zamolite i one koji su bili sa povezima i one koji su bili njihovi pomagači da podele svoja iskustva:
 - Kako se svako od njih osećao tokom vežbe?
 - Šta je bilo najteže? Šta je bilo smešno? Šta je bilo strašno?
 - Koliko je bilo teško verovati i zaslužiti nečije poverenje?
- Nastavite sa pregledom drugog dela, uz sporazumevanje znakovima:
 - Kako se svako od njih osećao za vreme vežbe?
 - Šta je bilo najteže? Šta je bilo smešno? Šta je bilo strašno?
 - Da li je za njih bilo frustrirajuće sporazumevati se znakovima, a da ih pritom niko ne razume?
 - Da li je bilo frustrirajuće ili neprijatno ne razumeti?
- Sledeći osvrt je na trku sa preprekama u invalidskim kolicima:
 - Kako su se učesnici osećali zbog toga što nisu bili potpuno pokretni?
 - Šta je bilo najteže? Šta je bilo smešno? Šta je bilo strašno?
- Sada se osvrnite na strahove i očekivanja koje su učesnici izrazili na početku vežbe. Zamolite učesnike da pregledaju ključne reči koje su zapisali.
 - Da li su se neki njihovi strahovi potvrdili tokom aktivnosti?
 - Kako su učesnici pokušali da pomognu svojim partnerima?
 - Kako je pomoć primljena?
 - Da li je teško proceniti koliko pomoći treba pružiti?
- Čega su se učesnici plašili u pogledu invaliditeta? Na čemu su se zasnivali njihovi strahovi? Da li su se učesnici ikada plašili da će zbog neke nesreće ili bolesti postati hendikepirani?
- Koja ih je stvar koju su naučili tokom aktivnosti najviše iznenadila?
- Da li učesnici poznaju nekoga ko je slep, gluvonem ili vezan za invalidska kolica? Kako izgleda njihov društveni život? Kako drugi ljudi reaguju na njih?
- Pogledajte okruženje u zgradama i okolnim ulicama: koliko je ono „prijateljsko“ prema osobama sa posebnim potrebama?
- Šta se može i šta treba uraditi da se osigura jednakost i dostojanstvo osoba sa posebnim potrebama?
- Da li se prava osoba s invaliditetom tiču ljudskih prava? Koja se prava iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLJP) posebno odnose na njih?
- Šta vaša škola, udruženje ili lokalna grupa za mlade može da uradi da promoviše jednakost i dostojanstvo osoba s posebnim potrebama?

Saveti za facilitatore

Za četvrti deo nemojte napraviti suviše dugačku stazu sa preprekama. Dovoljna su 2–3 minuta, naročito ako imate dvoje ili troje invalidskih kolica, zato što bi učesnici morali da čekaju i moglo bi im postati dosadno. Pokušajte da pozajmite invalidska kolica iz lokalne bolnice ili organizacije koja pruža podršku osobama koje imaju privremenu potrebu za invalidskim kolicima. U suprotnom, moraćete da improvizujete i date učesnicima drugačiji invaliditet. Na primer, mogli bi nositi ogromnu gumenu čizmu na pogrešnoj nozi!

Kako ćete voditi ovu aktivnost u velikoj meri zavisi od grupe. Pobrinite se da svi shvate da će proći kroz različite „simulacije stvarnosti“ kroz koje će imati priliku da eksperimentišu sa svojim osećanjima i reakcijama na to kako je to imati invaliditet. Objasnite im da nije svrha nikoga ismevati, izazvati nepotreban stres ili neprijatnost. Učesnici treba „prirodno“ da se ponašaju i ne smeju da preteruju. Objasnite im da se u određenim momentima mogu osećati nespretno ili nesigurno, ali da im se ništa loše ili opasno neće desiti.

Ako nemate vremena da uradite sve „simulacije stvarnosti“, uradite jednu ili dve. Iskustvo sa povezom na očima možda je lično najizazovnije i najdirljivije iskustvo predstavljeno u ovoj aktivnosti. Zato, ako morate da izaberete samo jedan deo, preporučuje se da izaberete ovaj. Dozvolite učesnicima da se zamene, tako da oboje dožive osobe s invaliditetom. Ne zaboravite da u ovom slučaju morate napraviti i drugi set predmeta za identifikaciju.

Ova aktivnost je ozbiljna, ali možete očekivati mnogo smešnih situacija. Dopustite ih. Intervenišite ili prokomentarišite samo ako učesnici rade nešto što nije bezbedno, ili ako daju komentare kojima ismevaju osobe s invaliditetom. Mogli biste ovo takođe naglasiti nekim pitanjem u evaluaciji i debriefingu, npr. kada ljudi ismevaju osobe s invaliditetom? Ko to radi i zašto? Kada je u redu šaliti se sa osobama s invaliditetom? Kako proceniti granicu između dobrog humora i uvrede?

Varijacije

Možete simulirati mnoge druge invaliditete, uključujući i one manje primetne, kao što su, na primer, poteškoće u učenju ili izgovoru, zavisno od toga šta je najbliže stvarnosti vaše grupe. Jedna od mogućnosti jeste da simulirate situaciju invaliditeta vezanu za starost: ovo može biti korisno za podizanje svesti mladih o starijim osobama i (nedostatku) uslova za dostojanstven život.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako radite sa decom, možete pogledati član 23 KPD, koji kaže da deca sa posebnim potrebama imaju pravo na posebnu negu, obrazovanje i obuku koja će im pomoći da potpuno uživaju i da pristojno žive. Možete zamoliti grupu da sazna više o osobama iz njihovog društvenog okruženja (uključujući porodicu) koje pate od neke vrste hendikepa. Dalje, učesnici mogu istražiti kojim uslugama i merama te osobe imaju pristup. Ima li dece s posebnim potrebama u njihovoj omladinskoj grupi, udruženju ili u školi? Mogu li oni da rade isto što i svi ostali? Ako je odgovor ne, zašto ne?

Ako grupa uživa u igranju uloga, možda bi im se svidela aktivnost „Želim da radim“, da istraže pitanja o preprekama sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju prilikom dobijanja posla.

Ako grupa želi da ispita reakcije na česte probleme diskriminacije druge vrste – diskriminacije po osnovu rase – mogu uraditi aktivnost „Reakcije na rasizam“, na strani 256.

Ideje za preduzimanje akcije

Učesnici možda žele da identifikuju neku posebno ranjivu grupu i odluče šta sami mogu/treba da urade kako bi ih podržali. Za smernice i ideje konsultujte odeljak „Preduzimanje akcije“ u priručniku. Važno je raditi zajedno s organizacijama koje rade s hendikepiranim osobama i početi od potreba ovih osoba koje oni sami definišu i prepoznaju.

Dodatne informacije

Nivo brige i zaštite prava osoba s posebnim potrebama veoma se razlikuje od države do države – navodno zbog ekonomskih razloga, ali u suštini ti razlozi verovatno imaju više veze sa jednakošću i društvenom solidarnošću nego sa bilo čim drugim. Situacija se razlikuje od zemlje do zemlje. Na primer, socijalno osiguranje može, a i ne mora pokriti cenu slušnog aparata. Može, a i ne mora biti posebnih mera kojima bi se gluvim osobama obezbedila posebna telekomunikaciona oprema. Ili, ako nekome trebaju električna invalidska kolica, ponekad zajednica ili država plaćaju za to.

Informacije o diskriminaciji osoba s posebnim potrebama mogu se naći u osnovnim informacijama o Invaliditetu i onesposobljenosti.

Napomene

Ovu aktivnost je predložila dr Mónika Márai, predsednica organizacije Common Fate (Közös Sors, mađarska nevladina organizacija koja radi na promovisanju društvene integracije osoba sa invaliditetom i osoba bez invaliditeta). Ona je takođe međunarodni trener mladih i zainteresovano lice, invalid od rođenja.

Propratni sadržaji

Kartice sa ulogama

Situacija br. 1

Bez reči, pokušajte objasniti vašem prijatelju da ste bili žrtva nasilja. Grupa mladih skinhedsa vas je napala u parku, ukrali su vam torbu i pretukli vas. Pitajte gde se nalazi policijska stanica.

Ne možete da pričate, pišete ni crtate na papir.

Situacija br. 2

Vi ste u menzi; najverovatnije u školi ili u menzi nekog od evropskih centara za mlade. Objasnite kuvaru da ne možete jesti špagete „bolonjeze“ jer ste vegan: ne samo da ne jedete meso, nego ste vegetarijanac koji ne jede ni mlečne proizvode (npr. mleko, jaja ili sir).

Ne možete da pričate, pišete ni crtate na papir.

Veroispovest
i vera

Globalizacija

Ljudskim pravima

Nivo 2

Bilo koja (manje
grupe: 5–6)

90 minuta

Zastareva uskoro

Nešto za šta sada mislimo da je nemoguće neće biti nemoguće u sledećoj deceniji.

Constance Baker Motley¹

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Vera i veroispovest • Globalizacija • Obrazovanje
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 5–6)
Vreme	90 minuta
Pregled	U okviru ove aktivnosti učesnici diskutuju o tome kako se verovanja razvijaju, kako se jačaju, i kako i zašto se menjaju tokom vremena.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sloboda misli, savesti i veroispovesti • Sloboda mišljenja i izražavanja • Pravo na slobodno učešće u kulturnom životu zajednice
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja socijalne strukture verovanja • Razvoj kritičkog razmišljanja i veština vođenja diskusije • Negovanje stavova otvorenosti i ispitivanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kartice sa izjavama, po jedan set za svaku manju grupu • Veliki list papira i olovke za svaku grupu
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte propratni sadržaj, dodajte još izjava ili uklonite izjave po potrebi i isecite ih. Napravite po jedan set kartica za svaku manju grupu.

Instrukcije

1. Objasnite da se ova aktivnost odnosi na to kako se verovanja menjaju tokom vremena. Učesnici prvo razgovaraju o uverenjima koja su imale prethodne generacije, a koja su sada zastarela, a zatim razgovaraju o uverenjima koja imaju i koja će njihova deca i unuci smatrati zastarelim.
2. Razmislite šta ljudi razumeju pod rečju „uverenje“.
3. Sada zamolite učesnike da se podele u manje grupe od 5–6 učesnika.
4. Svaka grupa treba da izabere nekoga ko će praviti beleške na velikom listu papira i dati povratne informacije pred čitavom grupom.
5. Zamolite grupe da pogledaju izjave i izaberu 5 koje su se promenile od vremena njihovih baka i deda i na kojima bi želele da rade.
6. Uzmite redom izabrane kartice i razgovarajte o uverenjima koja su njihovi deda i baka imali o izjavi. Odakle potiču ova uverenja? Šta ih podržava? Gledajući iz ove perspektive, da li su to bila mudra uverenja? Zašto jeste/nije?
7. Zatim pokušajte da zamislite kako bi život mogao da izgleda u vreme vaše dece ili unuka i razgovarajte o tome u šta će oni verovati. Po čemu će se njihova uverenja o izabranim izjavama razlikovati od vaših? Zašto će se razlikovati?
8. Vratite učesnike u jednu veliku grupu i zamolite svaku grupu da ukratko izvesti o svojim zaključcima.

¹Constance Baker Motley, koja je rekla: „Nešto za šta sada mislimo da je nemoguće neće biti nemoguće u sledećoj deceniji“, bila je 1966. godine prva crkinja u SAD koja je postala savezni sudija.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa kratkim pregledom aktivnosti, a zatim pređite na diskusiju o izazovima života u globalizovanom svetu gde se uverenja i vrednosti menjaju.

- Da li je bilo jakih neslaganja unutar grupa?
- Kako se povratne informacije različitih grupa mogu uporediti?
- Odakle potiču naša uverenja? Da li se može nešto uopšteno reći o tome kako je bilo u prošlosti i kako će biti drugačije u budućnosti?
- Zašto se uverenja menjaju?
- Da li su bilo koja uverenja apsolutna? Ako da, kakva uverenja i zašto? Ako ne, zašto uverenja nisu apsolutna?
- Koje su prednosti zajedničkih uverenja?
- Kako nas naša uverenja ograničavaju?
- Šta bi vas navelo da promenite svoja uverenja?
- Koliko je lako promeniti uverenja? Kakva uverenja je teže, a kakva lakše promeniti? Zašto?
- Kako ljudi mogu da se zaštite od propagande i lažnih tvrdnji, na primer od strane političara, od sumnji klimatskih skeptika ili smicalica lažnih organizacija da dođu do vašeg novca?
- Navedite primere ograničenja prava na slobodu mišljenja i izražavanja. Ko treba da odlučuje o ovim ograničenjima?
- Možete li navesti primere kršenja slobode misli, savesti i veroispovesti u vašoj zajednici, zemlji, Evropi i širom sveta?

Saveti za facilitatora

Iako učesnici rade u manjim grupama, neki pojedinci mogu da se stide da iznose svoje mišljenje o nekim pitanjima. Jedan od načina da se ovo izbegne je da upravljate manjim grupama tako da prijatelji ili oni koji se osećaju prijatno jedni sa drugima rade zajedno. Drugi način je da se ljudima prvo daju manje „preteće“ teme, a zatim, kako samopouzdanje raste, da se uvedu one kontroverznije.

Proces izgradnje sveta u kome se ljudska prava poštuju kao norma znači osporavanje uverenja većine ljudi na ovaj ili onaj način. Stoga je svrha ove aktivnosti da podstakne učesnike da shvate da su uverenja ljudi društveni konstrukti i proizvodi društva i doba u kojem žive. Nadamo se da će na kraju aktivnosti učesnici biti svesniji zašto su uverenja duboko ukorenjena i zašto ih je teško objektivno posmatrati. Takođe će ceniti da je potrebno obrazovanje, predstavljanje jasnih, činjeničnih dokaza i dobre veštine kritičkog razmišljanja da bi se promenila uverenja koja su ili štetna ili jednostavno zastarela.

Reč „verovanje“ ili „uverenje“ se često koristi u vezi sa religijom, kao na primer kada ljudi govore o svom „verovanju u Boga“. Međutim, ovo je uska upotreba i morate biti sigurni da je učesnicima jasno značenje reči. Uverenje je pretpostavka istine. Stoga, sve je uverenje. Mi stvaramo uverenja da bismo usidрили naše razumevanje sveta oko nas i tako, kada smo formirali uverenje, težimo da se držimo tog uverenja. Postoji mnoštvo informacija o tome šta su uverenja, kako se formiraju i kako funkcionišu na <http://changingminds.org>.

Varijacije

Predstavite neke od ovih ideja celoj grupi koristeći tehniku „Vežba iznošenja izjava“ opisanu na strani 63. U ovoj varijanti učesnici ne moraju ništa da kažu; mogu da slušaju stavove drugih ljudi kako bi im pomogli da bolje razumeju probleme.

KLJUČNI DATUM

5. oktobar

Svetski dan učitelja i nastavnika

„Spin“ je način predstavljanja informacija ili situacije na određeni način, posebno onaj koji čini da vi ili vaše ideje izgledaju dobro. (iz rečnika Oxford Dictionary)

Predlozi za prateće aktivnosti

U zavisnosti od toga kako su se diskusije razvijale, možete nastaviti da istražujete uverenja o ličnim odnosima u aktivnostima „Hajde da pričamo o seksu!“ ili „Vernici“.

Možda ćete želeti da nastavite da se bavite pravom na slobodu veroispovesti i uverenja sa aktivnošću „Džamija u Slipivilu“ koja istražuje spor oko izgradnje nove džamije u tradicionalno hrišćanskoj oblasti kroz simulaciju sastanka gradske skupštine.

Ideje za preduzimanje akcije

Zajedno sa svojim prijateljima ili školskim drugovima, izaberite kolektivno uverenje koje može da dovodi u pitanje ili diskriminiše ljude u vašem mestu, na primer, uverenja o homoseksualnosti, korišćenju kontracepcije, abortusu, spoljnim odnosima ili ulogama devojčica/dečaka. Pozovite nevladinu ili drugu organizaciju da dođe da govori o ovoj temi kako biste bolje razumeli probleme. Zatim odlučite koju akciju želite da preduzmete.

Možete takođe da kreirate i producirate predstavu o izabranoj temi koju ćete izvesti za vašu lokalnu zajednicu. Zapamtite da je mnogo lakše pridobiti publiku da dođe i pogleda ako svoj nastup uskladite sa nekim od međunarodnih ili evropskih dana sećanja.

Ako se osećate prijatno da to radite, prilagodite ovu vežbu za korišćenje tokom neformalnih trenutaka sa prijateljima, porodicom i kolegama. Pitajte ih o njihovim mišljenjima/uverenjima o određenim pitanjima. Međutim, budite oprezni, jer neki ljudi mogu biti veoma osetljivi u vezi sa određenim pitanjima.

Dodatne informacije

Verovanje je uverenje da je sugestija, izjava ili ideja istinita. Ljudi mogu reći da veruju da je nešto istina iz različitih razloga: zato što su to videli/bili svedoci ili zbog ličnog iskustva, zato što postoje dobri dokazi za verovanje ili zato što imaju veru.

Vera je pouzdano verovanje u istinitost ili verodostojnost osobe, ideje ili stvari. To je verovanje da je nešto istina zato što autoritet tako kaže. Vera može imati vrlo specifično značenje u nekim religioznim kontekstima.

Razumevanje načina na koji se verovanja razvijaju je važan korak u promovisanju kulture ljudskih prava. Psiholozi koji proučavaju formiranje verovanja i odnos između uverenja i akcija otkrili su da se uverenja formiraju na različite načine.

- Skloni smo da internalizujemo verovanja ljudi oko nas tokom detinjstva. Često se navodi da je Albert Ajnštajn rekao da je zdrav razum skup predrasuda stečenih do osamnaeste godine. Politička uverenja najснаžnije zavise od političkih uverenja koja su najčešća u zajednici u kojoj živimo. Većina pojedinaca veruje religiji koju su učili u detinjstvu.
- Ljudi mogu usvojiti uverenja harizmatičnog vođe, čak i ako se ta uverenja suprotstavljaju svim prethodnim uverenjima i proizvode akcije koje očigledno nisu u njihovom najboljem interesu. U takvim slučajevima, racionalni pojedinci pokušavaju da pomire svoju direktnu stvarnost sa uverenjima i protivrečnostima, što predstavlja stanje poznato kao kognitivna disonanca.
- Ponavljanje formira uverenja, kao i povezivanje uverenja sa, na primer, slikama seksa, ljubavi i drugim jakim pozitivnim emocijama. Ovo je primarni cilj reklamne industrije.
- Fizičke traume, posebno glave, mogu radikalno da promene nečija uverenja.

Međutim, čak i obrazovani ljudi, potpuno svesni procesa u kome se uverenja formiraju, i dalje se snažno drže svojih uverenja i deluju na ta uverenja čak i protiv sopstvenog interesa.

Na proslavama Svetskog dana učitelja 2010. godine, Prabhakara Shishila sa Memorijalnog koledža Sullia Nehru rekao je: „nastavnici treba da usađuju kvalitet racionalnog razmišljanja kod učenika“. Da li se slažete?

Prpratni sadržaji

Uverenje da je Zemlja ravna ploča	Uverenje da je smrtna kazna opravdana	Uverenje da je seks pre braka greh	Uverenje da se ljudi mogu otarasiti polno prenosive bolesti tako što će je seksualnim odnosom preneti na devicu
Uverenje da je čast umreti za svog kralja, zemlju ili veru	Uverenje da pušenje nije toliko loše za vaše zdravlje	Uverenje o korišćenju droga i alkohola.	Uverenje da se rase mogu razlikovati po boji kože, tipu lica, obliku lobanje, profilu, veličini, teksturi i boji kose
Uverenja o vaspitavanju i disciplinovanju dece	Uverenje da različite rase odražavaju razlike u moralnom karakteru i inteligenciji	Uverenje da su mentalna oboljenja sramotna	Uverenja o ženskim i muškim ulogama u porodici
Uverenja o jedenju mesa	Uverenje o poštovanju policije i drugih vlasti	Uverenje da su cunamiji i tornada Božja kazna za grehe čovečanstva.	Uverenja o abortusu i surogat majčinstvu
Uverenja o kontracepciji i korišćenju kontracepcije	Uverenja o postupanju prema kriminalcima: zatvor ili rehabilitacija	Uverenja o pornografiji i prostituciji	Uverenja o istopolnim brakovima
Uverenja o potpomognutom samoubistvu terminalno obolelih pacijenata	Uverenja da je ružičasta za devojčice a plava za dečake	Uverenja o sposobnostima muškaraca i žena za obavljanje istog posla	Uverenja da devojčice i dečaci treba da imaju drugačije igre
Uverenja o vanbračnim odnosima	Uverenja o tetovažama i pirsingu	Uverenja o vanbračnoj deci	Uverenja o bogohuljenju
Uverenja o nemanju veroispovesti	Uverenja o odlasku na plažu u toplesu/kao naturista	Uverenja o masturbaciji/seksualnosti	Uverenja o razvodu / samohranim roditeljima

Invaliditet i
onesposobljenost

Kultura
i sport

Zdravlje

Nivo 2

Bilo koja (manje
grupe: 6–8)

120 minuta

Sport za sve

Da li ste ikada igrali košarku u invalidskim kolicima?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Invaliditet i onesposobljenost • Kultura i sport • Zdravlje
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 6–8)
Vreme	120 minuta
Pregled	Ovo je aktivnost koja podiže energiju. Učesnici koriste maštu i kreativnost da osmisle nove igre.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na fizičko i mentalno zdravlje • Jednakost u dostojanstvu i pravima • Pravo na odmor i slobodno vreme
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o socijalnom isključivanju iz sportskih aktivnosti • Razvoj veština rada u grupi i saradnje, kao i razvoj kreativnosti • Negovanje poštovanja i inkluzije, naročito prema osobama sa invaliditetom
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Otvoren prostor • Šešir • Kartice sa ulogama • Zavoji (elastični zavoji su najbolji) • Komad drveta ili sličnog materijala (za vezivanje ispod noge učesnika, dimenzija oko 30 cm x 12 cm x 10 cm u visinu) Potreban je po jedan set opreme za svaku manju grupu.
Sugestije uključuju:	<ul style="list-style-type: none"> • velike kante ili kante za otpad • Klupko debelog kanapa/užeta • Loptice • Novine • Kreda za obeležavanje granica • Makaze i trake za izradu opreme • Povezi za oči i čepići za uši
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Donesite odluku koji invaliditeti treba da budu zastupljeni u aktivnosti i pripremite kartice sa ulogama; obezbedite poveze za oči, čepiće za uši, zavoje i slično, prema izabranom invaliditetu. • Pripremite setove kartica sa ulogama i rasporedite ih za svaku grupu. • Zajedno prikupite ostalu opremu tako da imate po jedan set za svaku manju grupu.

Instrukcije

1. Ispričajte učesnicima o Svetskom danu izazova i objasnite da je zadatak da izmisle novu igru u pravom duhu Sporta za sve. Jedini kriterijum je da igra mora da uključuje neki oblik fizičke aktivnosti koja povećava broj otkucaja srca učesnika tokom 15 minuta neprekidno.
2. Zamolite učesnike da formiraju manje grupe.

3. Odnosite šešir koji sadrži kartice sa ulogama svakoj grupi redom i zamolite svakog učesnika da odabere jednu karticu. Dajte ljudima koji imaju kartu invaliditeta nekoliko minuta da uđu u ulogu, na primer da stave povez preko očiju ili da vežu ruku na leđima.
4. Objasnite da svaka grupa ima trideset minuta da osmisli igru u duhu Sporta za sve, odnosno igru u kojoj svi mogu da učestvuju. Mogu da koriste deo ili svu opremu koja je obezbeđena. Na svakoj grupi je da odluči o ciljevima nove igre i pravilima. Svi u grupi moraju da učestvuju u planiranju i donošenju odluka.
5. Pustite grupe da odigraju igre koje su druge grupe smislile.

Debrifing i evaluacija

Počnite sa pregledom kako su ljudi u različitim grupama međusobno komunicirali i da li su uživali u aktivnosti. Zatim pređite na razgovor o samim igrama, uključivanju/inkluziji i onesposobljenosti.

- Kako je prošlo osmišljavanje igre? Koje faktore ste uzeli u obzir? Da li je bilo razlike što ste u grupi imali osobe sa invaliditetom?
- Kako su grupe radile? Demokratski, ili je jedan učesnik ili nekoliko njih donosilo odluke?
- Osobe sa invaliditetom: Da li vam je bilo teško da igrate svoju ulogu? Da li mislite da ste je realistično odigrali? Da li ste bili zadovoljni svojim doprinosom konačnom rezultatu?
- Zdrave osobe: Šta ste morali da uzmete u obzir da biste prevazišli prepreke koje bi mogle da ometaju puno i efektivno učešće osoba sa invaliditetom?
- Koje vrste kompromisa ste morali da napravite kada ste osmišljavali igre da biste zaista mogli da kažete da je to Sport za sve?
- Šta mislite kako je kad si mlad i invalid u vašoj zemlji? Sa kojim poteškoćama biste se suočavali?
- Da li smatrate da se prava osoba sa invaliditetom u potpunosti poštuju? Ako ne – koja su najmanje poštovana prava i koji su po vama glavni razlozi za to?
- U stvarnosti, kako su određene grupe isključene iz sporta? Da li je isključenje kršenje njihovih ljudskih prava?

Saveti za facilitatore

Pokušajte da obezbedite da grupe budu „mešovite“, npr. sa uključuju prirodno visoke i niske osobe, one sa naočarima i one bez, mešane polove, starosti, atletske sposobnosti itd.

Uloge treba podeliti tako da u svakoj grupi ne bude više od dve osobe sa invaliditetom. Oni mogu imati iste invaliditete u svakoj grupi ili različite. Ako svaku grupu čine osobe sa sličnim invaliditetom, onda učesnici mogu da uporede kako su se suočili sa sličnim izazovima. Ako različite grupe imaju osobe sa različitim invaliditetima, onda može biti zanimljivo videti da li grupe dizajniraju igre koje mogu da uključe sve invalidnosti ili samo one koje su zastupljene u njihovoj određenoj grupi.

U zavisnosti od grupe, možda ćete morati da započnete sesiju brzim kreativnim razmišljanjem o karakteristikama igara uopšte. Na primer, igre moraju da imaju jasne ciljeve i pravila. Možda ćete takođe morati da utvrdite ograničenja, na primer, da se igra mora igrati na određenoj lokaciji ili da ne traje duže od ukupno 20 minuta.

Ako grupe ne uspeju da završe zadatak, ili ako nisu zadovoljne rezultatom, objasnite da to odražava ono što se dešava u stvarnosti, i da ne treba shvatiti da je aktivnost (ili grupa) bila neuspešna. Tokom debrifinga treba da razgovarate o stvarima koje su dovele do toga da rezultat nije postignut ili da su neki ljudi nezadovoljni rezultatom.

Tokom debrifinga učesnici mogu reći da isključenost i diskriminacija nisu zaista veliki problemi jer ljudi imaju tendenciju da biraju sportove u kojima su po prirodi dobri. Na primer, visoki ljudi

KLJUČNI DATUM

26. maj
Svetski dan izazova

mogu igrati košarku, a manje energični tipovi mogu igrati snuker ili šah. Ipak, postoji problem da samo oni mladi ljudi koji obećavaju dobiju svu pažnju i prilike da igraju na takmičenjima, dok oni koji vole da igraju iz zabave dobiju manje prilika. Neki sportovi su isključivi iz razloga bogatstva, jer im je, na primer, potrebna skupa oprema ili obuka.

Varijacije

Ako želite da koristite ovu aktivnost prvenstveno za promovisanje veština grupnog rada, možete zamoliti jednu grupu da osmisli kooperativnu igru, a drugu takmičarsku. Tokom debriefinga možete uporediti koliko je svaka igra bila prijatna.

Ovu aktivnost možete koristiti da se fokusirate na pravičnost, pravdu i ulogu ljudskih prava kao „pravila igre“. U ovom slučaju, možda ćete želeći da izostavite element „invalidnosti“ i da se usredsredite na to kako su ljudi radili zajedno na kreiranju svojih igara i prepustite diskusiji pitanje da li svi, uključujući osobe sa invaliditetom ili druge grupe, mogu da učestvuju.

Dobra pravila, poput ljudskih prava, postoje kako bi se obezbedilo da igra bude fer ograničavanjem upotrebe moći od strane nekih igrača nad drugima. Pravila moraju da važe za sve igrače na isti način na koji su ljudska prava univerzalna. Mnoga pravila propisuju prava, kao i obaveze. Na primer, fudbaler ima pravo da štira loptu, ali ne i njegov kolega. U slučaju zloupotrebe pravila postoje kazne/penali.

Proces donošenja odluka o promeni pravila može se uporediti sa načinom na koji se menjaju zakoni u „stvarnom životu“. Da li ih menjaju uredbom, zakonodavstvom ili putem referendumima ili konsultacija sa nevladinim organizacijama i drugima?

Tokom debriefinga možete da prodiskutujete o sledećem:

- U kojim igrama su učesnici najviše uživali? Šta igru čini „dobrom igrom“?
- Koliko je važno imati jasan cilj i poštena pravila kako bi svi osetili da mogu da učestvuju?
- Članovi UDLJP-a mogu se posmatrati kao pravila za život u pluralističkom svetu. Ali da li su to dobra pravila? Na primer, da li su univerzalno prihvatljiva za sve igrače (sve širom sveta)? Da li postoji dovoljno ili previše pravila? Da li su pravila poštena? Da li svi igrači (sve države) igraju prema pravilima?

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako je grupa zainteresovana da istražuje druga pitanja ravnopravnosti, možda će želeći da urade aktivnost „Put do zemlje jednakosti“ na strani 246, koja istražuje pitanja o rodnoj ravnopravnosti. Aktivnost simulacije „Borba za bogatstvo i moć“ na strani 265 razmatra nejednakosti zbog bogatstva. Ova aktivnost takođe postavlja pitanja u vezi sa jednakim mogućnostima, što bi moglo biti povezano sa uslovima sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom.

Ideje za preduzimanje akcije

Organizujte kooperativni „Sportski dan“. Pozovite mlade iz drugih klubova da igraju vaše nove igre. Grupa će morati da odluči kako da događaj učini što inkluzivnijim.

Stupite u kontakt sa organizacijom TAFISA i učinite da vaše igre budu vaš doprinos za Svetski dan izazova.

Ostvarite kontakt sa lokalnim organizacijama koje podržavaju osobe sa invaliditetom u vašem području i saznajte kako se možete uključiti i pomoći.

Sprovedite anketu o vašoj školi, klubu ili mestu za sastanke i dajte predloge za jednostavna poboljšanja koja bi to mesto učinila prijatnijim za osobe sa invaliditetom.

Dodatne informacije

TAFISA je vodeća međunarodna organizacija Sport za sve sa preko 200 članova u više od 130 zemalja na svim kontinentima. Organizuje praktične programe i događaje u bliskoj saradnji sa, na primer, MOK, SZO, ICSSPE i UNESCO.

Svetski dan izazova (WCD) organizuje organizacija TAFISA. WCD je prijateljsko međunarodno takmičenje u Sportu za sve i fizičkoj aktivnosti gde se zajednice iz celog sveta takmiče jedne protiv drugih. Bilo ko i svako može da učestvuje. Svetski dan izazova dostupan je zajednicama od samo nekoliko hiljada ljudi do najvećih gradova na svetu. Svrha je da se promoviše fizička aktivnost i Sport za sve, ne samo u smislu takmičarskih sportova ili već fizički spremnih i aktivnih ljudi, već u smislu svih oblika aktivnosti i za sve ljude svih uzrasta, polova i nivoa sposobnosti. Jedini kriterijum je da igre moraju uključivati neki oblik fizičke aktivnosti koja povećava broj otkucaja srca učesnika na 15 minuta neprekidno. www.tafisa.net

Olimpijske igre mladih: Vizija Olimpijskih igara mladih (YOG) jeste da inspiriše mlade ljude širom sveta da učestvuju u sportu i usvoje i žive po olimpijskim vrednostima.

<http://www.olympic.org>

Paraolimpijske igre: Međunarodni paraolimpijski komitet (IPC) posvećen je tome da omogući paraolimpijskim sportistima da postignu sportsku izvrsnost i da razviju sportske mogućnosti za sve osobe sa invaliditetom od početnika do elitnog nivoa. Pored toga, IPC ima za cilj da promoviše paraolimpijske vrednosti, koje uključuju hrabrost, odlučnost, inspiraciju i jednakost.

www.paralympic.org/IPC

Možda ćete smatrati relevantnim – za sebe i za učesnike – da uzmete u obzir sledeće razlike između termina gluvi, gluv i nagluvi:

Glui: kulturni, jezički i politički identitet koji su stekle mnoge gluve osobe. Pojedinci koji su članovi zajednice gluvih prihvataju jedinstvene kulturne norme, vrednosti i tradicije te grupe. Njegovi članovi obično koriste znakovni jezik kao svoj prvi jezik.

gluv: izraz koji se koristi za opisivanje nemogućnosti da se čuje normalan govor i opšti zvukovi; medicinski opis je gubitak sluha.

Nagluvi: se odnosi na osobe sa različitim stepenom gubitka sluha koje komuniciraju prvenstveno govornim jezikom, dopunjeno čitanjem sa usana. Osoba sa oštećenim sluhom može da koristi slušne aparate i/ili kohlearne implantate i može da dopuni preostali sluh pomoćnim slušnim aparatima. On/ona može biti medicinski gluv, ali sa tehničkim pomagalima, integrisanim vaspitanjem i obrazovanjem može da funkcioniše kao nagluv.

Definicije i informacije o invalidnosti i ljudskim pravima mogu se naći u odeljku Invaliditet i onesposobljenost u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

Propratni sadržaji

Kartice sa ulogama

Vi ste gluva osoba.

Uzmite čepiće za uši. Možete da govorite (ali ne čujete).

Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba oštećenog sluha.

Uzmite vatu da stavite u uši. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba u invalidskim kolicima.

Sedite u invalidska kolica i naučite kako da upravljate njima. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba bez jedne ruke.

Koristite zavoj da zavežete jednu ruku iza leđa. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba bez ruku.

Koristite zavoj da vežete obe ruke iza leđa. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba koja šepa.

Koristite zavoj da pričvrstite komad drveta ispod jedne noge, tako da imate osećaj kao da imate jednu nogu dužu od druge. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba bez jedne noge.

Koristite zavoj da vežete jednu nogu za butinu kao da ste izgubili nogu ispod kolena. Uzmite štake. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba sa poteškoćama u učenju.

Nervozni ste i nemate samopouzdanja i potrebno vam je da vam se stvari vrlo pažljivo objasne. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste osoba oštećenog vida.

Stavite povez za oči. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste gluvonema osoba.

Uzmite čepiće za uši. Ne možete ni da čujete ni da govorite, komunicirate znakovnim jezikom, pisanjem i crtanjem. Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima.

Vi ste radno sposobna osoba bez invaliditeta.

Pokušajte da prikažete svoju ulogu realistično, bez preterivanja ili pribegavanja stereotipima

Kreni korak napred

Sve potiče od prava drugih i moje večite dužnosti da ih poštujem.

Emmanuel Lévinas

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Diskriminacija i netolerancija • Siromaštvo • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	10–30
Vreme	60 minuta
Pregled	Svi ljudi su jednaki, samo su neki ljudi jednakiji od drugih. U ovoj aktivnosti učesnici igraju uloge i idu kroz igru u zavisnosti od njihovih šansi i mogućnosti u životu.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na jednakost u dostojanstvu i pravima • Pravo na obrazovanje • Pravo na odgovarajući standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Podizanje svesti o nejednakim mogućnostima • Razvoj mašte i kritičkog razmišljanja • Negovanje empatije prema drugima koji imaju manje sreće
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kartice sa ulogama • Otvoren prostor (hodnik, velika prostorija ili otvoreni prostor) • Kasetofon ili CD plejer i nežna/opuštajuća muzika • Šešir
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pažljivo pročitajte instrukcije. Pregledajte listu „situacija i događaja“ i prilagodite je grupi sa kojom radite. • Napravite kartice uloga, jednu po učesniku. Kopirajte (prilagođeni) list rukom ili na mašini za kopiranje; isecite trake, preklopite ih i stavite u šešir.

Instrukcije

1. Napravite prijatnu atmosferu s laganom muzikom u pozadini. Alternativa – zamolite učesnike za tišinu.
2. Zamolite učesnike da izvade karticu sa ulogom iz šešira. Recite im da ih zadrže za sebe i da ih ne pokazuju nikom drugom.
3. Pozovite ih da sednu (najbolje na pod) i da pažljivo pročitaju svoje kartice sa ulogom.
4. Recite im da počnu sa uživljavanjem u ulogu. Da biste im pomogli, pročitajte neka od sledećih pitanja; nakon svakog pitanja napravite pauzu da učesnicima date vremena da zamisle sebe i svoje živote:
 - Kakvo je bilo vaše detinjstvo? U kakvoj ste kući živeli? Koje igre ste igrali? Čime su se bavili vaši roditelji?
 - Kakav je sada vaš svakodnevni život? Gde se družite? Šta radite ujutro, popodne, uveče?
 - Koju vrstu životnog stila imate? Gde živite? Koliko novca zarađujete mesečno? Šta radite u slobodno vreme? Šta radite za praznike?
 - Šta vas uzbuđuje, a čega se plašite?
5. Sada zamolite učesnike da budu potpuno tihi i da se poređaju u vrstu jedni pored drugih (kao na startnoj liniji).

Diskriminacija i netolerancija

Siromaštvo

Opšta ljudska prava

Nivo 2

10–30

60 minuta

6. Recite učesnicima da ćete naglas pročitati listu situacija ili događaja. Svaki put kada na izjavu mogu da odgovore sa „da“, treba da krenu korak napred. U suprotnom, treba da ostanu tamo gde jesu i ne da se ne pomeraju.
7. Naglas čitajte situacije, jednu po jednu. Napravite pauzu između svake izjave i dajte učesnicima vremena da krenu korak napred i da pogledaju oko sebe, da vide koji je njihov položaj u odnosu na ostale.
8. Na kraju, pozovite sve da pogledaju svoje konačne pozicije. Dajte im nekoliko minuta da "izađu" iz uloge, pre nego što se okupite u veliku grupu za debriefing.

Debriefing i evaluacija

Počnite pitajući učesnike šta se desilo u ovoj aktivnosti i šta misle o njoj, a zatim pređite na razgovor o pitanjima koja su se javila i o tome šta su iz njih naučili?

- Kako su se osećali kada su koračali napred ili kada su ostajali u mestu?
- Za one koji su često koračali napred – kada su počeli da primećuju da se ostali nisu kretali tako brzo kao oni?
- Da li je neko osećao da ima momenata kada se zanemaruju njihova osnovna ljudska prava?
- Mogu li učesnici da pogode koja je čija uloga bila? (Dozvolite učesnicima da u ovom delu diskusije razotkriju svoje uloge)
- Koliko je bilo lako ili teško igrati različite uloge? Kako su zamišljali da izgleda osoba koju su igrali?
- Da li je ova vežba na neki način ogledalo društva? Kako?
- Koja ljudska prava su u pitanju za svaku od uloga? Može li neko reći da se njihova ljudska prava nisu poštovala ili da im nisu imali pristup?
- Koji prvi koraci se mogu preduzeti da bi se ukazalo na nejednakosti u društvu?

Saveti za facilitatore

Ako ovu aktivnost radite na otvorenom, pobrinite se da vas učesnici mogu da vas čuju, posebno ako radite sa velikom grupom! Možda ćete za prenošenje izjava koristiti vaše dodatne facilitatore.

Na početku, u fazi uživanja u uloge, možda će neki od učesnika reći da malo znaju o životu osobe koju treba da igraju. Recite im da to nije posebno važno, da koriste svoju maštu i urade to najbolje što mogu.

Snaga ove aktivnosti leži u uticaju stvarnog viđenja sve veće udaljenosti među učesnicima, posebno na kraju, kada bi trebalo da bude velika udaljenost između onih koji su često koračali napred i onih koji nisu. Da povećate uticaj aktivnosti, važno je da prilagodite uloge tako da što više odražavaju stvarnost iz života učesnika. Ako to radite, proverite da li ste prilagodili uloge tako da minimalni broj učesnika krene korak napred (što znači da mogu da odgovore sa „da“). Ovo se takođe primenjuje ako imate veliku grupu i kada treba smisliti više uloga.

Za vreme debriefinga i evaluacije važno je istražiti kako su učesnici saznali informacije o liku čiju ulogu su trebali da igraju. Da li je to bilo kroz lično iskustvo, kroz druge izvore informacija (knjige, filmove i viceve)? Da li su oni sigurni da su slike i informacije koje su imali o likovima pouzdane? Na ovaj način možete predstaviti kako deluju stereotipi i predrasude.

Ova aktivnost je posebno značajna za pravljenje veze između različitih generacija prava (građanska/politička i socijalna/ekonomska/kulturna prava) i pristupa takvim pravima. Problemi siromaštva i društvene isključenosti nisu samo problem formalnih prava - iako ovaj drugi problem postoji, na primer, za izbeglice i azilante. Vrlo često je problem u efikasnosti kod pristupa tim pravima.

Napomena

Ova aktivnost je preuzeta od Els van Mourik (Something Els) i drugih.

Varijacije

Ova prva varijacija dodaje dalju dimenziju simboličari nejednakosti. Potrebna vam je duga veoma tanka traka ili papirna traka koju lako možete pokidati. Kada se učesnici postroje na početku, hodajte duž linije odmotavajući traku dok idete. Dok prolazite, svaka osoba se uhvati za traku, tako da svi završe „spojeni“ zajedno duž trake. Kada dođe trenutak da se krene korak napred, neki učesnici će se suočiti sa dilemom da li da se pomere i pokidaju traku ili ne. Takođe može biti slučaj da oni koji su ostali krive druge za prekid trake. Stoga će možda biti neophodno podsetiti ljude na pravilo da „svaki put kada mogu da odgovore „da“ na izjavu, treba da krenu korak napred. U suprotnom, treba da ostanu gde jesu i da se ne pomeraju.“

Druga varijacija: Provedite prvi krug kako je opisano, a zatim igrajte drugi krug koji ima potencijal da otkrije ponekad potcenjene kompetencije. Učesnici zadržavaju iste uloge. U drugom krugu pročitajte izjave koje ste prethodno pripremili koje se fokusiraju na prednosti koje ljudi u nepovoljnom položaju mogu imati upravo zbog svoje situacije. Na primer:

- Govorite više od dva jezika i svakodnevno ih koristite.
- Prevladali ste lični fizički ili mentalni nedostatak, koji vam je dao samopouzdanje i unutrašnju snagu da se nosite sa nezaposlenošću.
- Patite od neizlečive bolesti i bolje od drugih znate vrednost života.
- Odrasli ste u udaljenom selu i dobro razumete ekološku krizu sa kojom se svet suočava zbog klimatskih promena.
- Znaete kako da živite sa malim budžetom i gde da pronađete najbolje cene.

Ovu metodu možete da prilagodite da biste istakli nejednakosti u mnogim drugim oblastima koje su od značaja, na primer u pristupu vodi, učešću u političkom ili društvenom životu ili rodnim pitanjima. Ako se fokusirate na neko drugo pitanje, onda ćete morati da razvijete različite uloge i izjave. Pritom pazite na potencijalno osetljive uloge i izjave.

Jedan način za dobijanje više ideja i produblivanje razumevanja kod učesnika jeste da se prvo radi u manjim grupama, a zatim da se oni okupe u veliku grupu i razmene ideje. Ako radite tako, jako je bitno da imate dodatnog facilitatora. Pokušajte ovu metodu rada u manjim grupama u drugom delu debriefinga, nakon što se otkrije svaka uloga. Zamolite učesnike da istraže ko u njihovom društvu ima manje, a ko više šansi ili mogućnosti, i koji prvi koraci mogu i treba da se preduzmu da bi se ukazalo na nejednakosti. Alternativa - zatražite da učesnici izaberu jedan od likova i pitajte šta se može uraditi, odnosno, koje obaveze i odgovornosti imaju oni sami, zajednica i vlast prema toj osobi.

Predlozi za prateće aktivnosti

U zavisnosti od društvenog konteksta u kojem radite, možete pozvati predstavnike nekih organizacija koje se zalažu za određene kulturne ili socijalne manjine da razgovaraju sa grupom. Saznajte od njih za koja pitanja se trenutno bore i na koji način im mladi ljudi mogu pomoći. Ovakav susret „licem u lice“ će takođe biti prilika da se ukaže na neke predrasude ili da se analiziraju stereotipi koji su se ispoljili tokom diskusije.

Ako grupa želi da sazna više o pitanjima koja su u vezi sa nejednakostima u obrazovanju širom sveta i koje se mere u svetu preduzimaju da se ukaže na ovaj problem, možda ćete želeći da pogledate aktivnost „Obrazovanje za sve“ na strani 158.

Grupa će možda želeći da odvoji više vremena da razmotri stereotipne slike koje imaju o ljudima predstavljenim u „Kreni korak napred“. Možete iskoristiti aktivnost „Euro-rail ‘a la carte“ u obrazovnom paketu Svi različiti – svi jednaki da biste pitali sa kojim ljudima bi najviše voleli da dele železnički kupe, a sa kojima bi najmanje želeli da dele.

KLJUČNI DATUM

16. oktobar

Svetski dan hrane

Ideje za preduzimanje akcije

Izaberite ideje za nastavak. Razmotrite kako vi i mladi možete pomoći grupama i organizacijama koje rade sa kulturnim i socijalnim manjinama, a zatim ideje sprovedite u delo.

Prpratni sadržaji

Kartice sa ulogama

Ti si nezaposlena samohrana majka.	Ti si predsednik omladinskog ogranka političke stranke (koja je sada na vlasti).
Ti si ćerka lokalnog direktora lokalne banke. Na univerzitetu studiraš ekonomiju.	Ti si sin kineskog imigranta koji uspešno vodi posao sa brzom hranom.
Ti si Arapkinja, muslimanka, koja živi sa roditeljima koji su jako religiozni ljudi.	Ti si ćerka američkog ambasadora u državi u kojoj trenutno živiš.
Ti si vojnik na odsluženju obaveznog vojnog roka.	Ti si vlasnik uspešne kompanije za uvoz-izvoz.
Ti si mladić sa invaliditetom i možeš da se krećeš samo u invalidskim kolicima.	Ti si penzionisani radnik fabrike koja proizvodi obuću.
Ti si 17-godišnja Romkinja koja nikada nije završila osnovnu školu.	Ti si devojka mladog umetnika koji je heroinski zavisnik.
Ti si HIV pozitivna sredovečna prostitutka.	Ti si 22-godišnja lezbejka.
Ti si nezaposleni magistar koji čeka na svoj prvi posao.	Ti si manekenka afričkog porekla.
Ti si 24-godišnja izbeglica iz Avganistana.	Ti si 27-godišnji beskućnik.
Ti ste ilegalni imigrant sa Malija.	Ti si 19-godišnji sin poljoprivrednika iz veoma udaljenog planinskog sela.

Situacije i događaji

Naglas pročitajte sledeće situacije. Ostavite malo vremena nakon što pročitate situaciju da učesnici mogu napraviti korak napred i videti koliko su se pomerili jedni od drugih.

- Nikada se nisi susreo sa bilo kakvom ozbiljnom finansijskom poteškoćom.
- Imaš pristojan dom sa telefonskom linijom i televizorom.
- Osećaš da se tvoj jezik, vera i kultura poštuju u društvu u kojem živiš.
- Osećaš da je tvoje mišljenje o socijalnim i političkim pitanjima važno, i da se tvoji stavovi slušaju.
- Druge osobe se konsultuju s tobom o različitim pitanjima.
- Ne plašiš se da će te policija zaustaviti.
- Znaš kome da se obratiš za savet i pomoć, ako treba.
- Nisi nikada osećao/la diskriminaciju zbog svog porekla.
- Imaš socijalnu i zdravstvenu zaštitu adekvatnu tvojim potrebama.
- Možeš da ideš na odmor jednom godišnje.
- Možeš pozvati prijatelje kući na večeru.
- Imaš zanimljiv život i pozitivan odnos prema svojoj budućnosti.
- Možeš da studiraš i da biraš profesiju po vlastitom izboru.
- Ne plašiš se da ćeš biti uznemiravan ili napadnut na ulici ili u medijima.
- Možeš da glasaš na državnim i lokalnim izborima.
- Možeš da slaviš svoje najvažnije verske praznike sa porodicom i prijateljima.
- Možeš da učestvuješ na međunarodnom seminaru u inostranstvu.
- Možeš da ideš u bioskop ili pozorište barem jednom sedmično.
- Ne plašiš se za budućnost svoje dece.
- Možeš da kupiš novu odeću barem jednom u tri meseca.
- Možeš da se zaljubiš u koga god želiš.
- Osećaš da se tvoje sposobnosti cene i poštuju u društvu u kojem živiš.
- Možeš da koristiš internet i da imaš korist od njega.
- Ne plašiš se posledica klimatskih promena.
- Možeš slobodno da koristiš bilo koju stranicu na internetu bez straha od cenzure.

Građanstvo i učešće

Životna sredina

Rad

Nivo 4

4-10

90 minuta

Priča o dva grada

Civilizacija je način života i stav jednakog poštovanja svih ljudi.

Corazón Aquino

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Građanstvo i učešće • Životna sredina • Rad
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	4–10
Vreme	90 minuta
Pregled	<p>Ovo je društvena igra u kojoj igrači glasaju o tome u kakvom gradu žele da žive i u kakvim pogodnostima žele da uživaju. Pitanja kojima se aktivnost bavi uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Društvenu solidarnost • Implikacije plaćanja poreza • Vrednost lokalne demokratije
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na socijalno osiguranje • Pravo na posedovanje imovine • Pravo na odgovarajući životni standard
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razumevanje značaja socijalnog blagostanja za život zajednice • Razvoj veštine komunikacije i timskog rada • Promovisanje vrednosti solidarnosti i odgovornosti prema zajednici
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • 1 kopija društvene igre • Kartica ili papir formata A3 (kao opcija, ali poželjno) • 1 kockica • Spajalice u dve boje (npr. crvena i plava). Jednak broj od svake boje. Dovoljno spajalica za jednu po igraču. • Makaze • Uklonjive lepljive žvake ili „Blu-tac“ • 4 kompleta zamenskih kartica • 2 koverta • Novac (6.000 Em po igraču) • 2 kopije lista zadataka Gradski bankar • 1 kopija lista zadataka Bankara igre • Papir i olovke • Tajmer • Projektor za prikaz pravila (kao opcija)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pročitajte instrukcije da se upoznate sa tablom, zamenskim karticama i pravilima. • Uzmite dva lista zamenskih kartica i isecite ih. Da se kompleti ne bi pomešali, stavite svaki set u drugu kovertu jasno označenu sa A ili B! (Preostale 2 kopije listova će se koristiti kao referenca na sastancima gradske skupštine) • Zalepite fotokopiju igre na karticu ili karton da bude jaka i izdržljiva. • Izaberite tri osobe koje će preuzeti posebne uloge bankara. Svakom gradu je potreban bankar, a vama je potreban jedan bankar igre. Podelite dvojici gradskih bankara kopiju svakog lista zadataka za gradskog bankara

i

1. oktobar
Svetski dan staništa

dajte bankaru igre njihov list zadataka. Neka bankari naprave nalepnice tako da se mogu lako identifikovati tokom igre.

- Podelite ostatak grupe ravnomerno u dve grupe. Dajte jednoj grupi crvene spajalice, a drugoj grupi plave.
- Recite svakom igraču da napravi sopstvenu pult tako što će napisati svoje ime na malom parčetu papira i staviti ga u spajalicu u boji koja im je dodeljena.
- Odštamajte novac! Kopirajte novac na strani 356 i isecite ga tako da napravite novčanice. Treba vam 6.000 Em za svakog igrača/građanina.

Instrukcije

1. Objasnite da je ova aktivnost društvena igra i pokažite im ploču za igru. Iscrtajte putanju koja predstavlja grad A, a zatim stazu koja predstavlja grad B. Zabeležite gde se dve staze ukrštaju i kvadrate na kojima ljudi preuzimaju platu, plaćaju porez i dobijaju „šansu za promenu“, što znači šansu da se odsele i igraju u drugom gradu.
2. Objasnite kako se igra (vidite propratni sadržaj u nastavku). Pobrinite se da svi razumeju pravila. Odlučite kada će se igra završiti.
3. Naterajte bankare da sebi naprave jednostavne identifikacione nalepnice kako bi igrači znali kome da plate porez!
4. Odigrajte igru! Po završetku pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Počnite tako što ćete pregledati kako je tekla sama igra, a zatim pređite na diskusiju o tome šta su ljudi naučili.

1. Da li su učesnici uživali u igri? Šta im se dopalo, a šta ne u igru?
2. Da li su učesnici u početku mislili da nije fer što neki igrači moraju da plate više poreza od drugih? Da li su se i dalje tako osećali nakon nekog vremena?
3. Kako su prošli sastanci gradske skupštine? Kako su donete odluke? Demokratski?
4. Kako su se u tom pogledu osećali ljudi koji se nisu slagali sa odlukama gradske skupštine?
5. Ko se preselio iz jednog u drugi grad? Zašto?
6. Da li je neko na sastanku skupštine dao novac iz svog džepa da bi doprineo društvenom blagostanju zajednice? Zašto?
7. Na početku igre društveni uslovi u gradovima A i B bili su isti. Kako su završili? Da li postoje neke razlike? Koje?
8. U kom gradu biste radije živeli? Zašto?
9. Da li вреди plaćati veće poreze da bismo imali bolji život u zajednici za sve? Ili biste radije zadržali celu svoju platu i kupili stvari koje su vam potrebne i koje želite?
10. Kakva je bila situacija sa dva grada na kraju igre? Da li su bili u „Jednakogradu“ sa stanovnicima koji su naklonjeni javnosti i spremni da plaćaju za društvene pogodnosti, ili u „Egogradu“ gde stanovnici imaju individualističku etiku i ne žele da plaćaju poreze za društvene pogodnosti?
11. Na skali od 1 do 10 (1 je ekstremni Egograd, a 10 ekstremni Jednakograd), kako biste ocenili svoje društvo?
12. Pogledajte svaki kvadrat na ploči. Koja ljudska prava su prekršena?
13. Da li postoje zajednice ili grupe u vašoj zemlji čije pravo na životni standard u skladu sa njihovim zdravljem i blagostanjem (član 25 UDLJP) jeste prekršeno? Koje i zašto?

Saveti za facilitatore

Igra je prilično laka za sve koji su upoznati sa igranjem društvenih igara, ali vodite računa da objasnite pravila igre i kako da igraju. Igračima može pomoći ako napišete pravila na flipčartu ili koristite providnu foliju ili podelite kopije pravila igre.

Igra najbolje funkcioniše sa maksimalno 10 ljudi koji igraju kao građani, a trebalo bi da bude jednak broj građana u svakom gradu na početku igre. Ako imate recimo 16 učesnika, organizujte

bankare da rade u parovima. Ako radite sa većom grupom, najbolje je da organizujete dve igre. U ovom slučaju, ne zaboravite da pomnožite sve materijale sa dva, i budite sigurni da imate dodatnog facilitatora koji će biti odgovoran za drugu igru!

Dobar savet: pre nego što probate igru sa svojom grupom, igrajte je sa prijateljima i komšijama! Tada ćete se osećati sigurnije u vezi sa davanjem instrukcija i organizovanjem igre.

Predlozi za prateće aktivnosti

U aktivnosti „Put do zemlje jednakosti“ na strani 246 možete dalje istražiti faktore koji pomažu i ometaju razvoj pravednijeg društva. „Naše budućnosti“ na strani 240 jeste još jedna aktivnost koja pomaže ljudima da istraže probleme oko sila koje dovode do promene i podstiče mlade ljude da veruju da mogu da izgrade budućnost koju bi želeli da vide.

Ideje za preduzimanje akcije

Uzmite kopiju lokalnog plana razvoja mesta u kojem živite i razgovarajte o njemu u grupi. Istražite pitanja koja vas se tiču, na primer, kakve će biti buduće potrebe mladih ljudi u vašem kraju i vidite kako su one zadovoljene u planu. Alternativno, možda ste zabrinuti zbog pristupa za osobe sa invaliditetom ili bezbednosti na ulicama i planova za podsticanje bezbedne vožnje bicikla. Dajte svoje povratne informacije vlastima tako što ćete učestvovati na javnim sastancima ili uključite druge u kraju kreiranjem bloga, pisanjem u novinama ili organizovanjem javnog sastanka ili događaja za podizanje svesti.

Grupa bi možda želela da sazna više o „participativnom budžetiranju“ i da bude inspirisana inicijativama koje su preduzele zajednice širom sveta. Takođe bi mogli da saznaju više o gradovima u tranziciji i da se sastanu sa drugima kako bi pokrenuli lokalnu inicijativu za održivo prilagođavanje klimatskim promenama i potrebi za smanjenjem emisije CO₂.

Dodatne informacije

„Participativno budžetiranje“ je proces demokratskog učešća koji direktno uključuje lokalno stanovništvo u donošenje odluka o prioritetima potrošnje za javni budžet, na primer za lokalne ekološke projekte, objekte u zajednici, mere bezbednosti na putevima ili lokalne inicijative protiv kriminala. Ukucajte „participativno budžetiranje“ u svoj pretraživač da biste pronašli korisne veze.

Evropski kodeks o socijalnoj sigurnosti

Evropski kodeks o socijalnoj sigurnosti Saveta Evrope stupio je na snagu 1968. godine. Do marta 2010. godine ratifikovala ga je 21 država članica. Kodeks pruža širok spektar socijalne zaštite, uključujući garancije:

- Zdravstvene nege, koja uključuje negu lekara opšte prakse, specijalističku negu i hitnu pomoć
- Naknade za nezaposlenost
- Starosne penzije
- Invalidnine.

Napomena

Ljudi koji su odgovorni za naplatu poreza i upravljanje gradskim fondovima nazivaju se „bankarima“. U stvarnosti bankari ne vrše ove funkcije. Termin se koristi zato što je reč koja se koristi u mnogim popularnim društvenim igrama, na primer, Monopol. Ako smatrate da termin „bankar“ nije najprikladniji, izaberite drugi umesto njega, na primer, „finansijski administrator“.

Transition Towns, www.transitiontowns.org je mreža ljudi širom sveta koji se pitaju: Kako naša zajednica može da odgovori na izazove i mogućnosti vrhunca naftnih i klimatskih promena? Oni rade na nivou zajednice kako bi pronašli načine za smanjenje potrošnje energije, kao i povećanje autonomije. Dosadašnje inicijative su uključivale stvaranje društvenih vrtova za uzgoj hrane; poslovna razmena otpada, koja nastoji da uskladi otpad jedne industrije sa drugom industrijom koja koristi ovaj otpad; popravljavanje starih predmeta, a ne bacanje; razvoj lokalnih sistema za trgovanje na berzi (LETS – www.gmlets.u-net.com).

Propratni sadržaji

Pravila igre

Broj igrača

Između 7 i 13. Tri osobe igraju ulogu bankara. Na početku igre treba da bude jednak broj igrača u svakom gradu.

Cilj igre

Pobednik je igrač koji ima najviše novca na kraju igre.

Kako se igra

1. Zamolite tri osobe da preuzmu uloge bankara: jednog bankara za grad A, jednog za grad B i jednog bankara igre.
2. Polovina igrača ima crvene, a polovina plave pultove.
3. Na početku, igrači su podeljeni u dve jednake grupe. Svaka grupa ima jednak broj „crvenih“ i „plavih“ igrača. Jedna grupa će ići po stazi u gradu A, druga grupa će ići po stazi u gradu B.
4. Svi igrači počinju sa kvadrata „početak i zarada“.
5. Tokom igre igrač može da promeni grad samo ako se zaustavi u kvadratu „šansa za promenu“.
6. Svaki igrač počinje sa platom prema svojoj boji:
 - Plavi igrači: 500
 - Crveni igrači: 100
7. Bacite kockicu da odlučite ko počinje. Najviša vrednost u bacanju počinje, a zatim igra svaki igrač naizmenično, u smeru suprotnom od kazaljke na satu.
8. Svaki igrač na svom potezu baca kockice i kreće napred za naznačeni broj kvadrata duž putanje u svom gradu. Kada igrač stane na kvadrat, on/ona čita instrukciju naglas i pridržava se instrukcija.
9. Napomena: Igrač koji prati instrukciju da se kreće unazad zaustavlja se kada stigne do ciljnog kvadrata. Oni ne moraju da poštuju uputstvo na ovom drugom kvadratu.
10. Ako je plaćanje dospelo, a igrač nema dovoljno novca da plati, on/ona ostaje u kvadratu i postaje prosjak.
11. Dva ili više igrača mogu zauzimati isti kvadrat u isto vreme.

Posebni kvadrati

Poreski doprinos

Svaki put kada igrač prođe kvadrat „plaćanje poreza“, on/ona mora da plati porez. (Igrači plaćaju dok prelaze preko kvadrata, čak i ako ne stanu na njega). Iznos poreza koji se plaća zavisi od zarade igrača i grada.

Grad A	40% ako je zarada 500 ili veća
	10% ako je zarada 100 ili manja
Grad B	10% nezavisno od zarade

Napomena: Nezaposleno lice bez naknade za nezaposlene ne plaća porez. Nezaposleno lice koje prima naknadu plaća 10% naknade za nezaposlene, bez obzira na grad. Plaćanje poreza se plaća Gradskom bankaru dotičnog grada. (Igrači u gradu A bankaru grada A, a igrači grada B bankaru grada B).

Zarada

Svaki put kada igrač prođe kvadrat „početak i zarada“ (ne morate da se zaustavite u kvadratu, samo ga prođete), on/ona prima odgovarajuću zaradu od bankara igre. Ako je igrač nezaposlen i ako grad ima sistem socijalnog osiguranja, dobija naknadu za nezaposlene od Gradskog bankara.

Prilika za promenu

Svaki igrač koji dospe na polje „šansa za promenu“ može da izabere da li da promeni grad ili ne (da promeni iz grada A u grad B, ili iz grada B u grad A). Da bi prešao, igrač treba samo da saopšti svoju odluku ostalim igračima i bankarima. Na svom sledećem skretanju kreću duž puta ka drugom gradu.

Igrač koji promeni grad nastavlja da prima istu zaradu kao i ranije, ali plaća porez prema novoj gradskoj poreskoj šemi.

Sastanci gradske skupštine

Svi igrači koji su u gradu prisustvuju sednicama gradske skupštine. Sastanak je prilika za promene (ako ih ima) u gradskoj politici.

Sastanak se može održati pri svakoj 5. uplati poreza. Gradski bankari vode evidenciju koliko je ljudi prošlo trg za plaćanje poreza u njihovom gradu. Kada svaka peta osoba prođe kvadrat, gradski bankar saziva sastanak.

Igrači u gradu mogu da odluče da li žele da održe sastanak ili ne.

Igra se zaustavlja tokom sastanka gradske skupštine i igrači drugog grada moraju da sačekaju dok se sastanak ne završi pre nego što nastave igru.

Igrači imaju 5 minuta da odluče o potrebama grada i svim promenama politike. Opcije politike su date na zamenskim karticama i građani mogu da pogledaju kopiju lista zamenskih kartica da znaju koje politike su „na dnevnom redu“ (odnosno koje opcije mogu da izaberu).

Da bi promenili politiku, igrači moraju da kupe zamensku karticu od gradskog poreza. Troškovi su navedeni na svakoj kartici. Gradska skupština može da pravi samo promene koje može sebi da priušti. Gradski bankar plaća iznos koji duguje Bankaru igre. Građani mogu da odluče da promene onoliko politika koliko žele, ali moraju biti u mogućnosti da to priušte.

Gradska skupština koja je u finansijskim problemima može da odluči da „preproda“ jednu ili više zamenskih kartica Bankaru igre. Cena „povratnog otkupa“ je 50% prvobitne cene.

Bogati pojedinci mogu, ako žele, da daju doprinos u gradska sredstva za kupovinu zamenskih kartica.

Bankar koristi veoma malu količinu „Blu-taca“ da zalepi zamensku karticu na tablu preko dogovorenog kvadrata.

Zamenske kartice

Postoji 17 zamenskih kartica koje predstavljaju politike koje gradska skupština može da usvoji na sednici skupštine. Zamenske kartice se kupuju od Bankara igre po ceni odštampanoj na kartici. Nakon kupovine, Gradski bankar zalepi karticu na tablu, preko postojećeg kvadrata, kako odluče građani.

Bilo koji kvadrat se može „zameniti“. Ako se u trenutku zamene na tom polju nalazi igrač, on/ona se ne pridržava novih uputstava. Nova politika stupa na snagu tek kada sledeći igrač stane na taj kvadrat.

Na sednici Gradske skupštine građani/igrači odlučuju o politici grada i mogu da kupe jednu ili više zamenskih kartica. Sve kartice moraju biti plaćene.

Prosjaci

Igrač koji nema novca za plaćanje poreza ili drugih plaćanja ostaje na polju na koji je upravo sleteo i postaje „prosjak“. Međutim, ako u gradu postoji dom za beskućnike, prosjaci mogu izabrati da tamo spavaju, ako to žele, umesto na kvadratu na koji su stali. Preseljenje ne oslobađa prosjaka njegovih dugovanja.

On/a može da prosi novac od svakog igrača koji stane na kvadrat u kojem se on/ona nalazi. Na svakom igraču je da li će dati novac prosjaku ili ne. Kada „prosjak“ ima dovoljno novca da plati svoje obaveze, čeka na sledeći red, plaća svoje obaveze, baca kockice i ide dalje.

Prosjaci bacaju kockice svaki drugi put kad im dođe red. To je šansa koju koriste.

- Baci 6 Pronađi 50 Em u kanti za smeće.
 Baci 5 Sakupi 20 praznih pivskih flaša i preuzmi 50 Em za depozite – ako grad ima reciklažni centar!
 Baci 4 Sledeća osoba koja te prođe daje ti 10 Em.
 Baci 3 Hladno vam je i nemate energije i spavate do sledećeg kruga.
 Baci 2 Spavaš u parku i ispod klupe pronadeš novčanicu od 10 Em. Ako je grad renovirao park, nalaziš 20 Em.
 Baci 1 Opljačkan si. Predajte sledeću donaciju koju primite gradskom bankaru

Dobitak prosjaka isplaćuje gradski bankar grada u kome prosjak živi.

Kada se igra završava?

Igrači na početku igre odlučuju kako će igra završiti. Mogu da izaberu jednu od sledećih opcija:

- kada prvi igrač završi 20 krugova
- nakon dogovorenog vremenskog perioda, na primer, 45 minuta.

Napomena: igra će se automatski završiti ako jedan grad bankrotira

Pobednik je osoba sa najviše novca na kraju igre.

Zamenske kartice

Renoviranje parka, sa bazenom i igralištem za decu. Cena: 200 Em	Očistite park. Cena: 100 Em	Putevi su sada dobri. Potpuno rekonstruisano. Pomerite se 3 kvadrata. Cena: 400 Em	Putevi su OK, rupe su zakrpljene. Važi samo do sledećeg sastanka gradske skupštine. Cena: 200 Em.	Ostali ste bez posla! Fond za nezaposlene plaća 30% vaše zarade. Grad mora da ima 1000 Em u rezervi.
Razboleli ste se. Državne bolnice su potpuno subvencionisane. Platite samo 10 Em. Cena: 600 Em.	Razboleli ste se. Javna bolnica je delimično subvencionisana. Platite 30 Em za tretman. Cena: 400 Em.	Besplatan ulaz na plažu! Uživajte! Troškovi za subvencionisanje pristupa: 100 Em.	Problemi sa transportom su olakšani biciklističkom stazom. Cena biciklističke staze: 150 Em.	Štrajk u školi je završen. Dobijate dodatno bacanje! Troškovi povećanja zarada: 400 Em.
Otvoreno je novo pozorište i novi bioskop. Cena: 400 Em.	Vaš otac se penzionisao, ali ne prima penziju. Uspostavite šemu penzionog osiguranja. Cena: 400 Em.	Želite da čitate i sada imate biblioteku! Dobijate dodatno bacanje. Troškovi biblioteke: 200 Em.	Nema više ulične dece. Izgrađeno je sirotište. Troškovi sirotišta: 200 Em.	Sistem za reciklažu smanjuje količinu smeća. Pomerite se 3 kvadrata. Troškovi sistema za reciklažu: 150 Em.
Imate problem pravne prirode. Angažujte advokata po službenoj dužnosti. Pomerite se 2 kvadrata napred. Cena: 200 Em.	Nema više noći pod vedrim nebom za beskućnike. Otvoreno je sklonište. Cena: 200 Em.			

„Novac“ za igru se može naći na strani 356.

Zadaci za Gradskog bankara

Nijedan od gradova u početku nema novca. Svi prihodi će doći od poreza plaćenog kad igrači prolaze kvadrat za plaćanje poreza.

1. Gradski bankari koriste registar da vode evidenciju o tome koliko igrača prođe kvadrat za „plaćanje poreza“ i sazivaju sednicu gradske skupštine kada svaki 5. igrač prođe.
2. Gradski bankari naplaćuju poreze od svakog igrača u njihovom gradu dok igrač prolazi kvadrat za plaćanje poreza. Napomena: Igrači koji su promenili grad plaćaju nove poreze.

Šema oporezivanja je sledeća:

Grad A 40% ako je zarada 500 ili veća
 10% ako je zarada 100 ili manja

Grad B 10% nezavisno od zarade

Nezaposleni građani koji ne primaju naknadu ne plaćaju porez

Nezaposleni građani koji primaju naknadu plaćaju 10% naknade.

3. Ostali zadaci Gradskog bankara:

- čuva novac grada
- plaća bankaru igre sva plaćanja dospela za kupovinu zamenskih kartica
- lepi zamenske kartice na tablu preko kvadrata koje su građani dogovorili na sednici skupštine
- upravlja fondom za nezaposlene kada grad odluči da ga osnuje
- isplaćuje naknadu za nezaposlene igračima koji imaju pravo na nju ako je grad pristao da uspostavi sistem socijalnog osiguranja. U trenutku postavljanja sistema u banci mora biti najmanje 1000 Em.

- Pazite na prosjake u svom gradu i pobrinite se da igra teče pravilno kada dobiju priliku da bacaju kockice:

Baci 6 Nalaze 50 Em u kanti za smeće

Baci 5 Sakupe 20 praznih pivskih flaša i dobiju 50 Em za depozite – ako grad ima reciklažni centar!

Baci 4 Sledeća osoba koja ih zaobiđe daje im 10 Em

Baci 3 Napiju se i spavaju do sledećeg kruga

Baci 2 Spavaju u parku i ispod klupe pronađu novčanicu od 10 Em. Ako je grad renovirao park, nalaze 20 Em.

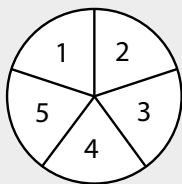
Baci 1 Opljačkani su i predaju sledeću donaciju - ili bilo koji novac koji imaju priliku da pronađu tokom sledećeg bacanja.

Napomena: predajte im novac ako ga pronađu u parku ili u kanti za smeće, a uzмите novac od njih ako budu opljačkani.

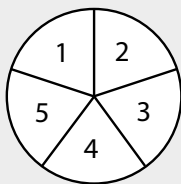
Evidencija uplata poreza

Svaki put kada igrač u vašem gradu prođe kvadrat za „plaćanje poreza“, naplatite njegov porez i označite jedan segment u prvom ciklusu. Kada 5 igrača prođe kvadrat, sazovite prvu skupštinu grada. Kada se igra nastavi, počnite da ispisujete segmente u drugom ciklusu, i tako dalje.

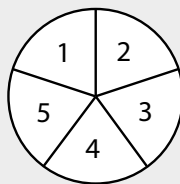
1. sastanak

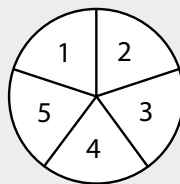
2. sastanak

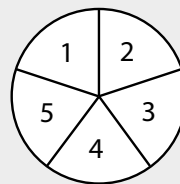
3. sastanak

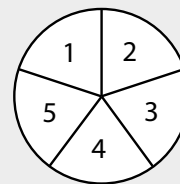
4. sastanak

5. sastanak

6. sastanak

Kartica sa ulogom za bankara igre

Na početku igre bankar igre drži sav novac. On/ona treba da obezbedi da:

1. Igra teče glatko

- počnite igru
- obezbedite da se pravila poštuju
- merite vreme svih sastanaka gradske skupštine. Trebalo bi da traju najviše 5 minuta i
- igru treba prekinuti nakon dogovorenog vremena za igru ili kada prvi igrač završi dogovoreni broj rundi, u zavisnosti od toga šta je dogovoreno.

2. Vodi se evidencija

- na početku igre zapišite ime, boju i grad svakog igrača
- zabeležite koliko puta svaki igrač prelazi kvadrat „početak i zarada“

3. Isplatite zaradu svakom igraču na početku igre i svaki sledeći put kada prođu polje „početak i zarada“. Zarade se isplaćuju prema boji igrača bez obzira u kom gradu se nalaze:

- Plavi igrači: 500 Em
- Crveni igrači: 100 Em

4. Naplatite sva plaćanja za zamenske kartice od Gradskih bankara.

Evidencija

Zabeležite imena igrača crvenom ili plavom bojom prema njihovoj boji. Preporučljivo je da koristite metod „tarabe“ za vođenje evidencije. Svaka od prve četiri runde se beleži linijom, a u petoj rundi prevucite liniju preko njih. Šesti krug otvara još jedan set od pet. Na ovaj način možete lako brojati krugove. Dakle, brojanje od dvanaest bi izgledalo ovako: |||| |||| ||

Igrači u gradu A na početku igre	
Ime igrača	Broj koliko je puta prošao „početak“ (do 20)

Igrači u gradu B na početku igre	
Ime igrača	Broj koliko je puta prošao „početak“ (do 20)

Priča od dva grada

GRAD B →

Vaš otac se penzionisao, ali ne prima penziju. Platite 20 Ema da mu pomognete.	Uveče nema šta da se radi. Dosadno vam je. Idite unazad tri polja.
Slobodno polje.	
Imate pravni problem. Angažovali ste advokata. Platite 50 Ema.	
Nemate šta da čitate. Platite 10 Ema za knjigu.	
Dobili ste posao nazad! Ista zarada.	Radnici čistoće su u štrajku. Propustite jedno bacanje da odnesete smeće na otpad.

Putevi su puni rupa. Putovanja predugo traju. Propustite jedno bacanje.	Opjačkala su vas deca sa ulice. Dajte 10 Ema.	Slobodno polje.	Razboleli ste se. Nema bolnica. Idite unazad tri polja.	Dobili ste na lutriji! Dobijate 50 Ema.
Park je prijav i potrebno mu je renoviranje. Propustite jedno bacanje da pomognete sa čišćenjem.				Uveče nema šta da se radi. Dosadno vam je. Idite unazad tri polja.

Tabla za igru

Početak + Zarada	Opjačkala su vas deca sa ulice. Dajte 10 Ema.	Slobodno polje.	Putevi su puni rupa. Putovanja predugo traju. Propustite jedno bacanje.	Šansa za promenu!
-------------------------	---	-----------------	---	--------------------------

GRAD A →

Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima

Slobodno polje.	Nemate šta da čitate. Platite 10 Ema za knjigu.	Dobili ste posao nazad! Ista zarada.	Beskućnik pijanac vas uznemirava. Propustite jedno bacanje da to rešite.	Park je prijav i potrebno mu je renoviranje. Propustite jedno bacanje da pomognete sa čišćenjem.	Autobusi ne voze. Uzmite taksi. Platite 10 Ema.	Učitelj/ice štrajkuju za bolje zarade. Propustite bacanje da se postarate za svoju decu.
Vaš otac se penzionisao, ali ne prima penziju. Platite 20 Ema da mu pomognete.	Beskućnik pijanac vas uznemirava. Propustite jedno bacanje da to rešite.	Slobodno polje.	Radnici čistoće su u štrajku. Propustite jedno bacanje da odnesete smeće na otpad.	Imate pravni problem. Angažovali ste advokata. Platite 50 Ema.	Učitelj/ice štrajkuju za bolje zarade. Propustite bacanje da se postarate za svoju decu.	

Razboleli ste se. Nema bolnica. Idite unazad tri polja.	Slobodno polje.	Ostali ste bez posla! Žao nam je!	Slobodno polje.	Učitelj/ice štrajkuju za bolje zarade. Propustite bacanje da se postarate za svoju decu.
		Lep je dan za odlazak na plažu. Platite 10 Ema za ulaz.		
		Ostali ste bez posla! Žao nam je!		
		Lep je dan za odlazak na plažu. Platite 10 Ema za ulaz.		
		Ostali ste na lutriji! Dobijate 50 Ema		

Šansa za promenu!					Plaćanje poreza.
--------------------------	--	--	--	--	-------------------------

Sastanak gradske skupštine
Pri svakoj 5. uplati poreza

Terorizam

Terorizam nikada ne sme biti prihvaćen.

Moramo se zajedno boriti, metodama koje ne ugrožavaju naše poštovanje vladavine prava i ljudskih prava, niti se koriste kao izgovor drugima da to učine.

Anna Lindh

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rat i terorizam • Mir i nasilje • Globalizacija
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja (manje grupe: 4–5)
Vreme	90 minuta
Pregled	Koristeći studije slučajeva, učesnici diskutuju o tome šta je teroristički čin i formulišu definiciju terorizma.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja • Pravo na mir
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produbljivanje razumevanja uzroka terorizma i kako se boriti protiv njega • Razvoj veština analiziranja informacija i kritičkog razmišljanja • Podsticanje mislilačkog stava i nezavisnog razmišljanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kartice slučajeva • Propratni sadržaj „Tačke za razmatranje“ • Lista papira formata A4 i olovka za svaku manju grupu • Flipčart i markeri
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte i isecite kartice slučajeva. Biće vam potreban jedan set za svaku grupu. • Napravite kopiju lista „tačke za razmatranje“, po jednu za svaku grupu.

Instrukcije

1. Pitajte grupu šta razumeju pod rečju „terorizam“. Razmislite o nekoliko ideja i vidite da li neko može da smisli funkcionalnu definiciju. Napišite predloge na flipčart.
2. Recite učesnicima da, iako postoji veliki broj međunarodnih sporazuma protiv terorizma, nijedan od njih zapravo ne definiše pojam „terorizma“! Jedan od razloga za to može biti to što države članice Ujedinjenih nacija često imaju različita tumačenja tekućih sukoba i različite interese u klasifikovanju određenih dela kao „terorističkih“ ili ne.
3. Predložite da je za kreiranje definicije potrebna grupa država koje nisu članice, kao što je vaša grupa učesnika! Objasnite da aktivnost treba da im pomogne da dođu do sopstvene definicije terorizma do kraja sesije.
4. Podelite učesnike u grupe od 4–5 i svakoj manjoj grupi dajte set kartica slučajeva i list papira. Zamolite ih da redom razgovaraju o svakoj izjavi i odluče da li se ona smatra terorizmom ili ne, navodeći svoje razloge.
5. Ponovo okupite grupe nakon otprilike 20 minuta i prikupite rezultate. Pokušajte da navedete glavne razloge da se neki od slučajeva ne uvrste kao slučajevi terorizma.
6. Ukratko prodiskutujte o svim razlikama između grupa, dajući svakoj strani priliku da objasni svoju odluku. Pitajte učesnike za koji od slučajeva im je bilo najteže da prosude.

Rat i terorizam

Mir i nasilje

Globalizacija

Nivo 2

Bilo koja (manje grupe: 4–5)

90 minuta

7. Zamolite učesnike da se vrate u grupe kako bi formulisali sopstvenu definiciju terorizma, u skladu sa odlukama koje su doneli ranije ili bilo kojim razmatranjima koja su uvedena u diskusijama.
8. Posle 10–15 minuta, zamolite grupe da iznesu svoje predloge. Zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

- Da li je bilo teže ili lakše definisati „terorizam“ nego što ste mislili da će biti? Zašto?
- Da li ste smatrali da su slučajevi realni: da li je neko „prepoznao“ bilo koji od slučajeva kao vezan za stvarne događaje? Koje? Da li je to promenilo vašu procenu?
- Zašto mislite da je državama članicama Ujedinjenih nacija tako teško da postignu dogovor o definiciji?
- Na koji način se – ako ih ima – teroristički akti razlikuju od ratnih dejstava? Misлите li da je jedno opravdanije od drugog?
- Da li mislite da bi trebalo da postoje određena osnovna pravila koja važe za sve strane (uključujući i države) u „ratu protiv terorizma“? Postoje li stvari koje nijednoj strani ne bi trebalo dozvoliti? Šta?
- Da li ste mislili da se akti u bilo kom od slučajeva ikada mogu opravdati? Zašto ili zašto ne?
- Koja su ljudska prava po vašem mišljenju relevantna za slučajeve o kojima ste razgovarali?
- Da li bi bilo koji od slučajeva mogao biti opravdan sa „stanovišta ljudskih prava“?
- Zašto ljudi postaju teroristi? Zašto ljudi čine zločine čiji je cilj da izazovu bol ili strah kod drugih?
- Može li se reći kakvi ljudi postaju teroristi? Možete li da zamislite da nešto u vama budi toliko snažna osećanja da razmislite o oduzimanju tuđeg života?
- Da li je ikada opravdano uzeti život civila? Teroriste? Ili život bilo kog bića?

Saveti za facilitatore

Ovo pitanje je očigledno veoma osetljivo i kontroverzno, a način na koji ćete odlučiti da mu pristupite može u velikoj meri zavisiti od posebnih karakteristika vašeg regiona ili vaše grupe. Slobodno izostavite bilo koju od kartica koje bi mogle biti neprikladne, a isto se očigledno odnosi i na pitanja tokom debriefinga. Možda ćete želeći da uključite i druge slučajeve koji su relevantniji za svakodnevnu stvarnost vaše grupe.

Da bi aktivnost bila plodonosna, učesnici će morati da osećaju da mogu da izraze svoje pravo mišljenje bez da budu osuđivani, bilo od strane vas ili što od strane drugih članova grupe. Možda ćete morati da kažete ovo na početku i da dobijete saglasnost svih o poverljivosti. Recite im da je svrha aktivnosti da prođete kroz teška pitanja u kojima se naše emocije mogu sukobiti sa onim što ljudi smatraju da bi trebalo da bude „pravi“ odgovor.

Ako želite da nekoliko činjenica i brojki podstakne interesovanje učesnika na početku aktivnosti, možete pronaći zanimljive statistike o terorizmu na www.nationmaster.com.

U tački 6, gde grupe pokušavaju da sastave sopstvene definicije terorizma, može biti korisno dati neke smernice u vezi sa prethodnim slučajevima, kako bi se razjasnili neki od opštih zaključaka. Učesnicima bi se mogli dati „tačke za razmatranje“ pre nego što porade na njihovim definicijama ili možete koristiti pitanja na kraju da testirate različite definicije.

Kada razgovarate o dimenzijama ljudskih prava u pogledu terorizma, uverite se da su učesnici svesni sledećih pitanja:

- a) Pravo na život ima svako, kao što je zagantovano članom 3 UDLP, članom 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i drugim međunarodnim dokumentima.

- b) Čak i u vremenima rata – kada su pravila angažovanja vođena međunarodnim humanitarnim pravom (MHP) – namerni napadi na civilne mete nisu dozvoljeni. MHP postavlja određena osnovna pravila koja svaka strana u oružanom sukobu mora da poštuje. (Vidite Dodatne informacije u nastavku)

Predlozi za prateće aktivnosti

Podstaknite grupu da sazna više o slučajevima u primerima ili da razmisli o drugim istorijskim slučajevima terorizma i kako su se ove kampanje završile.

Ako grupa želi da pogleda razloge zbog kojih se ljudi upuštaju u nasilne radnje, onda pogledajte aktivnost „Bacanje kamenja“ na strani 301. Ako želite da istražite druga pitanja nasilja, možda biste želeli da uradite aktivnost „Nasilje u mom životu“ na strani 319.

Dodatne informacije

Relevantni članovi iz međunarodnog ljudskog prava i međunarodnog humanitarnog prava:

Pravo ljudskih prava: pravo na život

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima:

„Svako ima pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti“. (Član 3)

Evropska konvencija o ljudskim pravima:

„Svačije pravo na život biće zaštićeno zakonom (...)“ (član 2)

Međunarodno humanitarno pravo: princip razlikovanja

Međunarodno humanitarno pravo (MHP) jeste telo međunarodnog prava koje se primenjuje u periodima oružanog sukoba. MHP se primenjuje na sve strane u oružanom sukobu, bez obzira da li jedna strana deluje u samoodbrani ili ne. Takođe se primenjuje na međunarodne sukobe i na nemeđunarodne sukobe, a primenjuje se u jednakoj meri i na oružane grupe koje se bore protiv države i na same države.

Jedan od najvažnijih principa MHP jeste „Princip razlikovanja“, koji kaže da zaraćene strane moraju da prave razliku između civila i boraca i između civilnih objekata i vojnih ciljeva.

Protokol 1 uz Ženevsku konvenciju:

„Civilno stanovništvo kao takvo, kao ni pojedinačni civili, ne smeju biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili pretnje nasiljem, čija je osnovna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom.“ (član 51.2)

Međunarodno humanitarno pravo: Zabrana terorizma

Četvrta Ženevska konvencija

„Zabranjene su kolektivne kazne, kao i sve mere zastrašivanja ili terorizma.“ (član 33)

Protokoli 1 i 2 uz Ženevsku konvenciju:

Civilno stanovništvo kao takvo, kao ni pojedinačni civili, ne smeju biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili pretnje nasiljem, čija je osnovna svrha širenje terora među civilnim stanovništvom. (član 51.2, Protokol 1; i član 13.2, Protokol 2)

Drugi članovi MHP zabranjuju uzimanje talaca i napade na bogomolje.

Za informacije o radu Saveta Evrope u oblasti terorizma, uključujući njegove smernice o borbi protiv terorizma i poštovanju ljudskih prava, pogledajte osnovne informacije o ratu i terorizmu u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

KLJUČNI DATUM

21. maj
Svetski
Dan borbe protiv
terorizma

Propratni sadržaji

Kartice slučaja

<p>Slučaj br. 1: Grupa vodi oružanu kampanju da se oslobodi totalitarne vlasti. Stavili su bombu u Ministarstvo odbrane, koja je eksplodirala i ubila 12 ljudi.</p>	<p>Slučaj br. 2: Pojedinaac targetira samohrane majke pismima u kojima preti njihovim bebama. Nisu prijavljeni slučajevi nasilja, ali su žene previše uplašene da bi svoju decu pustile napolje.</p>
<p>Slučaj br. 3: U ratu između dve zemlje, jedna baca nuklearnu bombu na drugu, i ubija oko 100.000 civila.</p>	<p>Slučaj br. 4: Pismo bomba je poslato direktoru velike kozmetičke kompanije i teško ga je ranilo. Anonimni bombaš optužuje kompaniju za iskorišćavanje životinja.</p>
<p>Slučaj br. 5: Grupa vodi dugu kampanju protiv vojnih objekata, uključujući redovnu upotrebu eksploziva. Jedan broj pripadnika oružanih snaga je ubijen.</p>	<p>Slučaj br. 6: U kampanji za postizanje nezavisnosti, pripadnici etničke manjine redovno bombarduju javne površine. Oni unapred daju upozorenja, kako bi ljudi mogli da evakušu zgrade, ali civili bivaju ubijeni.</p>
<p>Slučaj br. 7: Država ima hemijsko oružje i kaže da je spremna da ga upotrebi ako se bude osećala ugroženom od bilo koje druge zemlje.</p>	<p>Slučaj br. 8: Grupa kriminalaca je upala banku, uzima članove osoblja za taoce, a kasnije puca u taoce da bi prikrla tragove.</p>
<p>Slučaj br. 9: Nacionalističke grupe patroliraju i kontrolišu velike gradove i redovno prelaćuju ili zastrašuju ljude iz drugih etničkih grupa.</p>	<p>Slučaj br. 10: Totalitarna država svojim stanovništvom vlada strahom: svako ko se izjasni protiv nje biva hapšen; ljudi su redovno hapšeni, mučeni, pa čak i pogubljeni.</p>
<p>Slučaj br. 11: Grupa organizovanog kriminala iznuđuje novac od lokalnih biznismena. Onima koji odbijaju da se povinuju biva spaljena imovina, a ponekad bivaju i ubijeni.</p>	<p>Slučaj br. 12: U toku rata protiv pobunjenika, okupatorska vojska napada sela bespilotnim letelicama (dronovima). Prijavljeno je nekoliko civilnih žrtava, a među žrtvama su i neke čitave porodice.</p>
<p>Slučaj br. 13: Radnici iz zemlje A moraju svaki dan da prelaze u zemlju B. Graničari B uvek maltretiraju građane A, temeljno proveravaju lične dokumente, često vršeći telesne pretrese. Često samovoljno pritvaraju ljude iz A.</p>	<p>Slučaj br. 14: Tokom decenijskog građanskog rata, jedna 19-godišnja žena sreća se sa grupom od 10 pobunjenika. Prvo ju je vođa silovao, a onda je naredio svojim ljudima da to urade.</p>
<p>Slučaj br. 15: U gradu se održava Međunarodna konferencija. Policija ima ovlašćenja da uhapsi bilo koga i zadrži ga 12 sati bez ikakve optužbe. Vlasti upozoravaju ljude da ne demonstiraju.</p>	<p>Slučaj br. 16: „Morate više da radite, grobovi nisu puni“, pozivao je glas na ruandskom radiju.</p>

Tačke koje treba uzeti u obzir

<p>Tačke koje treba uzeti u obzir tokom diskusije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da li teroristički čin uvek ima za cilj da izazove strah (teror) među stanovništvom? • Da li je svaki čin koji izaziva strah kod ljudi teroristički čin? • Može li se država (vlada) baviti terorizmom ili je terorizam uvek akt protiv formalnih institucija zemlje? • Da li terorizam uvek ima za cilj da nanese civilne žrtve ili može biti usmeren na vojne ciljeve ili na imovinu? • Da li se teroristički čin ikada može opravdati?
--

Bacanje kamena

U svađi sa kamenom, jaje je uvek na pogrešnoj strani.

Afrička poslovice

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rat i terorizam • Mir i nasilje • Deca
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	12–20 (manje grupe: 6–7)
Vreme	90 minuta
Pregled	Ova aktivnost koristi igranje uloga u cilju utvrđivanja razloga zašto ljudi učestvuju u činovima nasilja.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Pravo da pojedinac bude priznat pred zakonom • Pravo na jednaku zaštitu zakona
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj razumevanja zašto ljudi postaju nasilni i koje su posledice njihovog nasilja • Razvoj veština za reagovanje na nasilje na nenasilan način • Promovisanje osećaja saosećanja, pravde i odgovornosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije proratnog sadržaja, po jedna za svaku manju grupu • Kamenje (kao opcija)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte proratni sadržaj, po jednu kopiju za svaku manju grupu. Obezbedite dovoljno prostora za grupe da vežbaju i potom predstave igru uloga pred ostatkom grupe.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da se prisete incidenta kada su bili ljuti ili frustrirani i kada su osetili želju da urade nešto destruktivno. Ostavite nekoliko minuta tišine da se ljudi mentalno vrate u stanje u kojem su bili.
2. Zamolite nekoliko volontera da podele svoje incidente sa drugim članovima grupe, ukratko opisujući šta se desilo i svoje emocije u tom trenutku.
3. Sada uvedite igru uloga tako što ćete se predstavljati kao neko ko se priprema da baci kamen. Vaša poza treba da prikaže nekoga u ekstremnom besu ili frustraciji i u činu namernog bacanja kamena. Zadržite poziciju nekoliko sekundi.
4. Podelite učesnike u manje grupe od po 6–7. Recite im da imaju 30 minuta da pripreme kratku igru uloga koja prikazuje incident, a koja se završava činom bacanja kamena.
5. Dajte kopije pitanja na razmatranje i objasnite da im ona pomažu da planiraju svoju igru uloga.
6. Posle 30 minuta ponovo okupite manje grupe i pozovite ih da pokažu svoje uloge ostatku grupe. Posle svakog prikazivanja ostavite nekoliko minuta da publika reaguje na ono što je videla i da postavlja pitanja.
7. Zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Rat i terorizam

Mir i nasilje

Deca

Nivo 2

12–20 (manje grupe: 6–7)

90 minuta

Debriefing i evaluacija

- Da li ste smatrali da različite uloge imaju smisla? Da li su vam pomogle da shvatite šta bi moglo da isprovocira nekoga da baci kamen?
- Da li su postojala osećanja ili emocije koje su bile zajedničke za različite igre uloga a koje su bile centralne u dovođenju do želje da se primeni nasilje?
- Zašto mislite da ljudi ponekad osećaju potrebu da oštete ili povrede nekoga ili nešto? Da li čin nanošenja štete ili povrede zapravo pomaže da se reši ono što ga je izazvalo? Zašto? Zašto ne?
- Da li vam je ova aktivnost pomogla da bolje razumete svoja dela nasilja ili dela drugih oko vas? Kako?
- Da li postoje akti nasilja koje uopšte ne možete da razumete? Možete li da razumete šta ljude navodi da se bore u ratovima ili da dižu u vazduh zgrade ili druge ljude?
- Kako razumete terorističke pretnje sa kojima se neke zemlje suočavaju?
- Postoji li razlika između razumevanja šta je izazvalo čin nasilja i opravdavanja istog? Da li je važno pokušati da razumemo šta se krije iza nasilnih dela? Zašto? Zašto ne?
- Učenje iz iskustva je najbolji način učenja. Koje su prednosti i nedostaci odgovora sa više nasilja ili odgovora na miran način?
- Koja ljudska prava su obrađena u svakoj igri uloga?

Saveti za facilitatore

Ako se grupa ne poznaje dobro, možete odlučiti da propustite prvi zadatak za razmišljanje. Alternativno, možete pokrenuti prvi deo individualnog razmišljanja, ali ostaviti učesnicima slobodu da podele svoja osećanja u manjim grupama, ako to žele.

Igre uloga mogu pružiti priliku učesnicima da daju glas stvarnim frustracijama. Stoga ćete možda otkriti da vam treba da date više vremena kako bi oni mogli da ih istraže bez žurbe.

Ostavite nekoliko minuta između svake igre uloga kako bi se svaka grupa osetila cenjenom i da bi pokrenula bilo koja pitanja specifična za njihovu prezentaciju, ali ne dozvolite da diskusija u ovoj fazi oduzme previše vremena. Najbolje je prvo pogledati sve uloge, a zatim preći na diskusiju o opštim pitanjima koja se postavljaju u svima njima.

Tokom debriefinga, možda ćete smatrati korisnim da direktno pokrenete pitanje terorističkog nasilja ili pustite da ga mladi sami pokrenu. Pokušajte da dozvolite slobodnu diskusiju o mogućim motivima za terorističke čine, a da ih za početak ne osuđujete. Biće korisno da se razdvoje mogući psihološki uzroci takvih dela od njihovih verovatnih posledica; možda ćete želeti da koristite stablo problema da biste to uradili kao aktivnost sa grupom (pogledajte u nastavku).

Važno je pokušati uspostaviti ravnotežu između, s jedne strane, odnosa prema onima koji vrše akte nasilja kao pojedinci i ljudska bića, i s druge strane, identifikovanja akata nasilja kao neprihvatljivih, posebno kada su njihove posledice da se izazove patnja drugih ljudi. Obe ove pozicije su u skladu sa idejom ljudskih prava – i obe su neophodne kako bi se pronašli izlazi iz ciklusa nasilja i međusobnog nepoverenja.

Varijacije

Slika bacanja kamena u očima mnogih ljudi povezana je sa slikama sa palestinskih okupiranih teritorija i medijskim izveštajima mladih Palestinaca, uključujući i vrlo malu decu, koji bacaju kamenje na izraelske vojnike. Možda biste voleli da ovo odigrate kao scenario, bilo samostalan ili kao nastavak, da razmislite o tome kako rat krši ljudska prava dece.

Predlozi za prateće aktivnosti

Uzmite pravi primer nasilja u vašoj zajednici i pokušajte da pružite narativ za dela koja su do toga dovela. Ovo možete da prikazete kao vremensku liniju, tako da se svaki događaj nadovezuje na drugi. Zamolite grupu da pokuša da identifikuje tačke u vremenskoj liniji kada je nasilje moglo biti sprečeno ili je sukob mogao biti deeskaliran.

Možda ćete želeti da se dalje bavite temom terorizma u aktivnosti „Čahal protiv UK“ na strani 120.

Bacanje kamenja se ponekad dovodi u vezu sa običajem ubijanja kamenovanjem. Odnos verskih i kulturnih običaja i ljudskih prava je uvek zanimljiv i često kontroverzan. Ako grupa želi da istraži kako se običaji i verovanja menjaju tokom vremena, pogledajte aktivnost „Zastareva uskoro“ na strani 274.

Alternativno, možete koristiti aktivnost „Moj život nije šou“ na strani 234 da biste istražili nasilje koje vrše nasilnici na internetu.

Ideje za preduzimanje akcije

Izaberite neki od primera akata nasilja u vašoj zajednici koji su identifikovani tokom aktivnosti i saznajte koje organizacije rade na rešavanju problema i pomažu onima koji su uključeni, kako počinocima tako i žrtvama. Saznajte šta grupa može da uradi da zaustavi različite akte nasilja.

U 2008. UN su procenile da postoji više od 250.000 dece vojnika širom sveta. Saznajte više o ovoj deci koja su primorana na nasilne radnje, i pridružite se jednoj od brojnih kampanja za zaustavljanje upotrebe maloletnika kao vojnika. Možete se informisati i o radu organizacija koje se bave rehabilitacijom bivše dece vojnika. Ukucajte „child soldiers“ u svoj pretraživač ili poćnite na www.warchild.org, Human Rights Watch, www.hrw.org ili www.redhandday.org.

Dodatne informacije

Stablo problema je koristan vizuelni alat za analizu problema. To je kombinacija kreativnog razmišljanja i mapiranja uma. Problem predstavlja stablo drveta. Ljudi poćinju tako što identifikuju uzroke problema koje predstavljaju koreni, a zatim nastavljaju da identifikuju posledice, predstavljene granama. Problemi i posledice mogu biti, na primer, posledica društvenih, ekonomskih i političkih faktora. Oni takođe mogu biti posledica stavova i ponašanja ljudi. Za više informacija idite na www.thechangeagency.org i potražite „problem tree analysis“.

Propratni sadržaji

Pitanja za razmatranje

Trebalo bi da pokušate da razmislite o sledećim pitanjima kada planirate svoju ulogu:

- Ko je ova osoba i na šta ili koga baca kamen?
- Kakav je odnos između osobe koja baca i predmeta ili osobe na koju bacaju kamen?
- Da li je neko sa tom osobom ili je sama?
- Ako ima drugih prisutnih, kako su oni uključeni u ovaj incident, ako su uopšte?
- Šta osoba želi da postigne bacanjem ovog kamena?
- Koji su događaji doveli do bacanja ovog kamena: da li je to impulsivan gest ili je planiran?
- Da li je postojao jedan poseban događaj koji je pokrenuo odluku da se baci kamen?
- Koja osećanja prolaze kroz um osobe dok se sprema da baci kamen?
- Koja su osećanja ili frustracije prolazila kroz njegov ili njen um u periodu koji je prethodio ovom ćinu?

KLJUČNI DATUM

12. februar
Dan organizacije
„Red Hand“

Organizacije koje podržavaju kampanju Global Red Hand uključuju Human Rights Watch, Amnesty International, Omladinski Crveni krst Nemačke, Terre des homes i Plan International. www.redhandday.org.

Napomena

Aktivnost je zasnovana na ideji preuzetoj iz *Playing with Fire*, Fiona Macbeth i Nick Fine, New Society Publishers, 1995.

Opšta
ljudska prava

Sećanje

Veroispovest
i vera

Nivo 3

Bilo koja

60+ minuta

Vremenske linije

Istorija nas uči svemu, pa i o budućnosti.

Lamartine

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Sećanje • Vera i veroispovest
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	60+ minuta
Pregled	Učesnici prave kolektivnu vremensku liniju za događaje koji su obeležili razvoj koncepta prava od 2000. g. pre n. e. do danas, uz iznošenje pretpostavki o budućnosti. Metoda se takođe može koristiti za istraživanje istorije bilo koje grupe ljudi.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na obrazovanje, uključujući obrazovanje o ljudskim pravima • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Sloboda veroispovesti i vere
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja o razvoju ljudskih prava kroz istoriju • Razvoj veština komunikacije i kritičkog razmišljanja • Negovanje radoznalosti o ljudskim pravima i posvećenosti odbrani ljudskih prava
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Rolna široke molerske trake • Zid dužine 10–12 metara • Blokovi „post-it“ papirića u 3 različite boje • Flipčart i markeri u različitim bojama
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pročitajte stranice 397–402 u Poglavlju 4 da biste stekli uvid u istoriju razvoja ljudskih prava. • Napravite dugačku liniju na zidu pomoću molerske trake. Trebalo bi da bude u nivou očiju. Na oko 50 cm od levog kraja upišite „2000. g. pre n. e.“, a na 50 cm od desnog kraja napišite „2010“ (ili koja god da je tekuća godina). Označite 1000. g. pre n. e., 0 i 1000. godinu. • Pripremite 4 „post-it“ papirića sa oznakama: „Civilizacije u Egiptu i Kini“, „Asirske, vavilonske i minojske civilizacije cvetaju“, „Rimljani velika sila“ i „Kraljevstva u zapadnoj Evropi i Vizantijskom carstvu na istoku“.

Instrukcije

1. Upoznajte učesnike sa vremenskom linijom. Objasnite da su pre oko 4000 godina (2000. g. pre n. e.) prve civilizacije u Egiptu i Kini doživele procvat. Oko 1000. godine pre nove ere procvetale su asirska, vavilonska i minojska civilizacija. Oko 0. godine Rimljani su bili glavna sila i 1000. godine nove ere bilo je mnogo kraljevstava u zapadnoj Evropi, a Vizantijsko carstvo je vladalo većim delom istoka. Obeležite današnji datum.
2. Objasnite grupi da je njihov zadatak da popune ovaj vremenski okvir događajima koji se odnose na ljudska prava. Na primer, datumi rođenja ili smrti ljudi koji su donosili zakone ili koji su propovedali ili se borili za pravdu, datumi događaja koji su promenili razmišljanje ljudi o pravima i izazvali reakcije, kao i godine donošenja zakona ili konvencija koje štite ljudska prava.

3. Podelite „post-it“ papiriće svake boje svakom učesniku. Objasnite da različite boje predstavljaju različite kategorije. Na primer, plava za važne događaje u vezi sa ljudskim pravima, žuta za važne ličnosti ili institucije i zelena za važne dokumente i zakone. Zabeležite ovo uputstvo na flipčartu za buduću upotrebu.
4. Objasnite da događaji mogu biti lokalni, regionalni, nacionalni ili međunarodni. Učesnici treba da počnu radeći individualno, pokušavajući da se sete jedne osobe, jednog događaja i jednog zakona ili konvencije. Trebalo bi da napišu datum i ime događaja ili osobe na „post-it“ odgovarajuće boje, a zatim ga stave na vremensku liniju.
5. Cilj je da svaka osoba postavi 3 papirića i da grupa kao celina dobije što više različitih događaja. Dakle, ako neko otkrije da je određeni događaj već objavljen, moraće da pokuša da smisli drugi. Ako se neko zaista zaglavi, može se konsultovati sa prijateljima ili internetom.
6. Podstaknite učesnike da budu inspirisani događajima koje su drugi objavili. Ako neko želi da postavi više od tri događaja, može.
7. Kada se rad usporava, zamolite učesnike da se okupe i pregledaju vremensku liniju. Zamolite članove grupe da objasne ili elaboriraju svoj izbor događaja.
8. Objasnite da ćete završiti aktivnost za danas i zamolite sve da se vrate na sledeću sesiju sa nečim drugim da dodaju. Pregledajte i detaljno ispitajte nakon sledeće sesije.

Debrifing i evaluacija

- Da li ste lako pronašli informacije za vremensku liniju? Koji su bili dobri izvori?
- Koji podatak je ljudima bio najzanimljiviji, iznenađujući ili najšokantniji? Zašto?
- Koje su bile glavne sile iza razvoja ljudskih prava kroz istoriju?
- Da li je važno znati o istoriji ljudskih prava? Zašto?
- Koja nova prava će nam biti potrebna u budućnosti?

Saveti za facilitatore

Ako u grupi postoji neko ko je specijalista za istoriju, dajte mu ili joj zadatak da proverii kalendar.

Imajte na umu da se u svetu koristi više od 40 različitih kalendara, uključujući kineski, islamski, hinduistički, hebrejski, persijski i budistički kalendar. Stoga, datumi mogu biti zbunjujući; na primer, godina 2010. u hrišćanskom kalendaru je 1431. u islamskom kalendaru. Stoga, čuvajte se moguće zabune oko datuma i iskoristite zabunu da izvučete interkulturalnu dimenziju.

Varijacije

Pripremite oznake sa datumima i događajima navedenim u nastavku i koristite ih kao kviz. Pročitajte ime osobe, događaja ili zakona i pitajte učesnike da li mogu da pogode datume. Potom stavite oznake na vremensku liniju. Ostavite ove oznake kao inspiraciju za grupu.

Zamolite učesnike da pronađu citate poznatih ličnosti, primere muzike, umetnosti i književnosti i sportskih događaja koji promovišu ljudska prava; dodajte ih na vremensku liniju.

Ova vežba se može koristiti i na otvorenom prostoru (tokom seminara, u učionici...), pri čemu se vremenska linija popunjava u bilo kom trenutku.

Metoda je veoma dobar način da se započne diskusija o sećanju i istoriji jednog naroda. Da biste prikupili informacije koje su vam potrebne, potražite na internetu. Na primer, ukucajte „vremenska linija Roma“, „vremenska linija Jermenije“ ili „vremenska linija Saami Lappland“ u bilo koji pretraživač.

KLJUČNI DATUM

23. avgust
Međunarodni dan sećanja na trgovinu robljem i njeno ukidanje

Predlozi za prateće aktivnosti

Koristite jedan od datuma koje imate u kalendaru kao izgovor za okupljanje sa drugim grupama da održite događaj za promociju ljudskih prava.

Ako grupa želi da sazna nešto više o nekim modernim herojima ljudskih prava, onda bi mogli da urade aktivnost „Borci za prava“ na strani 167.

Ako je grupa zainteresovana za to kako se ideje menjaju i razvijaju tokom vremena, možda će želeći da urade aktivnost „Zastareva uskoro“ na strani 274.

Ideje za preduzimanje akcije

Ilustrirajte vremensku liniju fotografijama ili karikaturama i izložite je na događaju; ili postavite vremensku liniju na otvorenom događaju i pozovite javnost da učestvuje.

Dodatne informacije

Delimičan rezime nekih od događaja koji su generalno povezani sa istorijom ljudskih prava:

1760. g. pre n. e. u Vavilonu kralj Hamurabi objavljuje „Hamurabijev zakonik“. (Napisan na velikom kamenu, kodeks obećava da će „učiniti da pravda zavлада kraljevstvom... i unaprediti dobrobit naroda“.)

1440. g. pre n. e. (otprilike) Mojsijeva Tora daje izraelskim plemenima deset zapovesti, uključujući detaljne kazne za kršenje edikta „Ne ubij“.

528. g. pre n. e.–**486.** g. pre n. e. u Indiji, Buda propoveda moral, poštovanje prema životu, nenasilje i ispravno ponašanje.

26–33. g. Isus Hrist propoveda moral, toleranciju, pravdu, praštanje i ljubav.

613–632. g. prorok Muhamed poučava principe jednakosti, pravde i saosećanja otkrivene u Kuranu.

930. g. na Islandu je osnovan Althing, najstarija parlamentarna institucija na svetu.

1215. u Engleskoj je potpisana Magna Carta. (Ovo je dokument koji ograničava moć kralja i daje slobodnim ljudima pravo da im sude njihovi vršnjaci.)

1789. g. doneta je Francuska deklaracija o pravima čoveka i građanina. (Narodna skupština donosi deklaraciju kojom se garantuju prava na slobodu, jednakost, imovinu, bezbednost i otpor ugnjetavanju.)

1791. Sjedinjene Američke Države: Povelja o pravima (Kongres Sjedinjenih Američkih Država slaže se sa Poveljom o pravima, kojom se menja i dopunjuje Ustav SAD kako bi se uključilo pravo na suđenje pred porotom, slobodu izražavanja, govora, veroispovesti i okupljanja.)

1807. g. usvojeni su britanski i američki zakoni protiv ropstva.

1859. g. bitka kod Solferina, koja je inspirisala Hanry Dunant da osnuje Međunarodni komitet Crvenog krsta i dovela do prvih Ženevskih konvencija (o međunarodnom humanitarnom pravu)

1863. g. osnivanje Međunarodnog komiteta Crvenog krsta

1864. g. usvojena Ženevska konvencija.

1899. g. potpisana prva Haška konvencija. Zajedno sa Ženevskim konvencijama čini osnovu za međunarodno humanitarno pravo.

1893. g. Novi Zeland daje ženama pravo glasa. (Prva zemlja na svetu koja je ovo uradila)

1945. g. kraj Drugog svetskog rata i Holokausta

1945. g. osnovane su Ujedinjene nacije (UN). („Ponovo potvrditi veru u ljudska prava, u dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti...“)

1948. g. UN su usvojile Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima.

1950. g. Savet Evrope je usvojio Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.

1961. g. osnovan je Amnesty International, kao rezultat kampanje za oslobađanje dva portugalska studenta zatvorena na sedam godina zbog nazdravljanja slobodi,

1965. g. usvojena Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije. (Stupila na snagu 1969. godine)

1966. g. usvojen Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. (Stupili na snagu 1976. godine)

1969. g. usvojena Američka konvencija o ljudskim pravima za Amerike, na snazi od 1978.

1976. g. odigrao se ustanak u Sovetu, prekretnica u oslobodilačkoj borbi u Južnoafričkoj Republici

1979. g. usvojena Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (stupila na snagu 1981)

1981. g. usvojena Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda. (Usvojila Organizacija afričkog jedinstva, sada Afrička unija)

1984. g. usvojena Konvencija protiv mučenja (stupila na snagu 1987)

1989. g. usvojena Konvencija o pravima deteta (stupila na snagu 1990. Ovo je najšire ratifikovani sporazum o ljudskim pravima; samo ga SAD nisu ratifikovale)

1990. g. usvojena Kairska deklaracija o ljudskim pravima u islamu (CDHRI)

1992. g. održana Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju; Deklaracija iz Rija

1990. g. usvojena Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (ICRMV) (stupila na snagu 2003)

2007. g. usvojena Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (Konvencija je na dan otvaranja dobila najveći broj potpisnika u istoriji Konvencije UN, a stupila je na snagu u maju 2008)

<http://www.gwu.edu/~erpapers/humanrights/timeline/>

http://www.hreoc.gov.au/info_for_students/essentials/timeline/index.html

Demokratija

Građanstvo i učešće

Opšta ljudska prava

Nivo 4

Bilo koja

270 minuta

Glasati ili ne glasati?

Glasanje je građanski sakrament.

Theodore Hesburgh

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratija • Građanstvo i učešće • Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 4
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	270 minuta
Pregled	Ova aktivnost uključuje anketiranje članova zajednice kako bi se istražila pitanja koja se tiču glasanja na izborima i građanskog učešća.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na učešće u državnoj vlasti i na slobodne izbore • Sloboda mišljenja i izražavanja • Pravo na mirno okupljanje i udruživanje
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Shvatanje razloga za korišćenje prava na glasanje na izborima • Razvoj veština za pronalaženje i kritičko analiziranje informacija • Uvažavanje ličnog doprinosa svakog građanina u demokratskom društvu
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Anketni listovi 1 i 2, jedan set po paru • Kopije polja 1, napomene za sprovođenje ankete, jedna po paru • Olovke ili bojice za svakog učesnika • Veliki listovi papira (A3) ili flipčart i markeri • Lepljiva traka
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte Polje 2, primer ankete, na veliki list papira kao pomoćno sredstvo za davanje instrukcija. • Na bloku papira napravite kopije anketnih listova 1 i 2 za beleženje rezultata. • Isplanirajte raspored aktivnosti. Treba da dozvolite 60 minuta za prvi deo (uvođenje ankete), najmanje 120 minuta za drugi deo – (anketa) i 90 minuta za treći deo – (analizu rezultata, debriefing i evaluacija).

Instrukcije

Deo 1.: Predstavljanje ankete

1. Objasnite da je glavna svrha ove prve sesije da pripremi grupu da izađe u zajednicu kako bi ispitala razloge zašto ljudi glasaju ili ne glasaju.
2. Pitajte učesnike da li nameravaju da glasaju na državnim ili lokalnim izborima sledeći (prvi?) put kada budu imali priliku da to učine. Prebrojte podignute ruke, a zatim podelite grupu prema onima koji nameravaju da glasaju (A) i onima koji ne nameravaju (B). „Ne zna“ se može nasumično dodeliti bilo kojoj grupi, kako bi se brojevi uravnotežili što je više moguće.
3. Zamolite svaku grupu da sastavi listu razloga zašto nameravaju ili ne nameravaju da glasaju i da ih zapiše na velikom listu papira. Dajte im oko 15 minuta da pripreme svoje liste.
4. Ponovo okupite grupe i zamolite predstavnike A i B grupe da prođu kroz njihove liste. Ostavite vremena za kratku diskusiju na kraju i dodajte sve dodatne predloge na liste.
5. Podelite kopije anketnih listova 1 i 2. Pogledajte veliku kopiju koju ste napravili. Uverite se da ljudi vide da je list 1 za beleženje odgovora neglasača, a list 2 za beleženje odgovora glasača.

KLJUČNI DATUM

18. mart
Prvi parlamentarni izbori sa opštim pravom glasa u Evropi – u Finskoj 1917.

Istaknite da su listovi slični osim pitanja 2, koje se razlikuje na dva lista. Prođite kroz pitanja, pobrinite se da svi razumeju.

6. Sada objasnite način beleženja odgovora. Pokažite grupi primer i objasnite kako da koristite metod „tarabe“ za vođenje evidencije.
7. Podelite kopije beleški o tome kako voditi intervju, po jedan primerak svakom paru. Prođite kroz beleške i razgovarajte o sledećim temama:
 - Kako mogu da obezbede da učesnici u intervjuu budu nasumično izabrani
 - Koliko osoba će svaki par ispitati? (Više je bolje!)
 - Kada i gde će anketa biti sprovedena
 - Kada će anketa biti završena
 - Vreme je da se vratimo i razgovaramo o rezultatima.

Deo 2.: Anketa

1. Uverite se da su svima jasni zadaci, a zatim nastavite sa anketom.
2. Dogovorite vreme povratka.

Deo 3.: Analiza rezultata

Grupe se sastaju da uporede, analiziraju i diskutuju o rezultatima. Dajte im 60 minuta za ovo.

1. Zamolite parove da saberu svoje ukupne vrednosti u svakom polju i da ih uključe u dve velike tabele. Na ovaj način se prikupljaju informacije iz svake grupe i mogu se izračunati ukupne vrednosti za celu grupu. Takođe treba da zabeleže „razloge“ koje su ispitanici naveli. Ako je isti razlog naveden nekoliko puta, zabeležite koliko često, ponovo koristeći metodu „taraba“.
2. Kada se prikupe sve informacije, zamolite ljude da izračunaju sledeću statistiku:
 - Ukupan broj ispitanih osoba
 - Udeo glasača u ukupnom uzorku i udeo neglasača u ukupnom uzorku
 - Udeo ispitanika muškog i ženskog pola
 - Udeo ispitanika u svakoj starosnoj grupi
 - Starosna grupa sa najmanjim brojem glasača
 - Starosna grupa sa najvećim brojem glasača
 - Najčešći razlozi za neglasanje
 - Najčešći razlozi za glasanje
 - Da li je više ljudi dalo razloge (bilo koje vrste) u vezi sa ljudima ili strankama.
3. Sada pređite na razgovor o tome koliko su ljudi uživali u anketi, njihovim iskustvima i šta su naučili.

Debriefing i evaluacija

U opštoj diskusiji o rezultatima možda ćete želeti da se dotaknete brojnih različitih pitanja, na primer:

- Kakva su bila osećanja grupa dok su sprovodile anketu? Da li su ljudi generalno bili spremni da odgovore na pitanja iz ankete?
- Da li je sprovođenje ankete bilo teško? Da li su uživali?
- Da li je grupa uspela da dobije „reprezentativni“ uzorak populacije u celini? Na koje poteškoće su naišli?
- Koji su problemi u izvlačenju zaključaka iz rezultata grupa? Kako se to može izbeći?
- Da li je bilo statističkih podataka koji su posebno iznenadili grupu?
- Da li su rezultati ankete na bilo koji način bili neočekivani?
- Da li su odgovori ljudi imali tendenciju da odgovaraju osećanjima unutar vaše grupe? Da li mislite da je vaša grupa „reprezentativna“ za stanovništvo u celini?
- Da li bi uradili nešto drugačije ako bi ponovo sprovodili anketu? Da li su napravljene neke greške?
- Da li rezultati vaše ankete daju realnu sliku obrazaca glasanja u vašoj zajednici? Zašto? Zašto ne?
- Možete li se osloniti na zaključke? Ili treba da prihvatite rezultate sa rezervom?
- Statistika se često prikazuje kao činjenica koja podržava argument. Koliko ljudi treba da budu nepoverljivi kada je reč o statistici?

- Kakva je sada percepcija u grupi o potrebi ili drugo da iskoristite svoj glas? Da li je neko promenio mišljenje (u bilo kom smeru!)? Ako jeste, koji argumenti su bili najuverljiviji?
- Da li imamo ljudsko pravo da glasamo? Kako je demokratija otelovljena u dokumentima o ljudskim pravima?

Saveti za facilitatore

Prvi deo, planiranje istraživanja, ima za cilj da postavi teren za stvarno istraživanje u drugom delu. Na samom početku, možda biste želeli da eksplicitno kažete da je svrha aktivnosti da se mladima da osećaj sopstvene vrednosti u doprinosu demokratskom procesu. Preporučljivo je naglasiti ovaj aspekt, a ne govoriti o „ubeđivanju“ da iskoristite svoj glas. Objasnite da želite da svaki član grupe donese sopstvenu odluku na kraju sesije, ali da će za to biti važno da uvažava mnogo različitih razloga za glasanje koji postoje.

Pokušajte da raspravu o tome da li će ljudi glasati ili ne (tačka 4) učinite što „objektivnijom“, umesto da ohrabrujete „glasače“ da pokušaju da utiču na „neglasače“. Ne trošite previše vremena na ovu diskusiju; ona ima za cilj da postavi scenu za istraživanje.

Kada razgovarate o tome kako voditi intervju (tačka 7), moraćete da uzmete u obzir poteškoće sa kojima se grupa može suočiti u sprovođenju takve ankete. U nekim zajednicama, ljudima može biti neprijatno što ih na ulici ispituju ljudi koje ne poznaju. U ovom slučaju, možda bi bilo bolje da naterate članove grupe da ispituju svoje prijatelje i poznanike.

Izuzetno je važno da procenite koliko informacija grupa može da obradi u analizi. Nemojte skupljati toliko da se ljudi zaglave u proračunima. Ako je u pitanju velika grupa, onda svaki par treba da intervjuiše manje ljudi nego ako imate manju grupu.

Primer popunjavanja lista

Anketni list 1: Neglasači

Pitanje 1. Kojoj starosnoj grupi pripadate? (Kao opcija)

	Manje od 25	25–40	40–60	Preko 60	Ne želim da kažem
Muško					
Žensko					

Pitanje 2. Koji je bio vaš glavni razlog zašto niste glasali poslednji put kada su bili izbori?

Moj glas ne bi uticao na rezultat	Nije bilo nikoga za koga bih želeo da glasam	Nisam se slagao/la sa politikama koje su predložene	Nije me briga	Drugi razlog (navesti detalje):
		 		Nisam bio/la u kraju u to vreme Ne verujem političarima Neko mi je rekao da ne glasam

Predlozi za prateće aktivnosti

Pogledajte informacije u osnovnim informacijama o demokratiji u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass i takođe saznajte koje godine su žene prvi put dobile glas u vašoj zemlji. Takođe možete saznati koje grupe u vašem društvu danas nemaju pravo glasa (na primer – deca, imigranti ili zatvorenici). Razgovarajte o razlozima koji stoje iza ovoga i da li mislite da je to pošteno.

Možete takođe dogovoriti debatu sa drugim grupama ili školama o tome da li treba promeniti uzrast u kome mladi ljudi mogu da glasaju.

U demokratskom društvu postoji mnogo mogućnosti za ljude da preduzmu mere u vezi sa pitanjima koja ih se tiču. Aktivnost „Elektrana“ na strani 253, daje učesnicima priliku da razmisle o načinima promovisanja društvenih promena.

Ideje za preduzimanje akcije

Organizujte proslavu dana kada su žene dobile pravo glasa u vašoj zemlji.

Ako ste pronašli grupe u vašem društvu bez prava glasa i smatrali ste da je to nepravedno, napišite pismo svojim poslanicima u kome izražavate zabrinutosti vaše grupe. Pokušajte da prikupite i druge potpise.

Dodatne informacije

Možda ćete biti zainteresovani da saznate više o dotmokratiji (Dotmocracy) kao alatu za promovisanje učešća glasanjem. Dotmokratija, jednake mogućnosti i participativni grupni proces donošenja odluka predstavljaju uspostavljeni metod facilitacije za prikupljanje i određivanje prioriteta ideja među velikim brojem ljudi. Učesnici zapisuju ideje i stavljaju tačke ispod svake ideje kako bi pokazali koje više podržavaju. Konačni rezultat je grafički vizuelni prikaz kolektivnih preferencija grupe. <http://www.dotmocracy.org/>

Propratni sadržaji

Napomene o načinu sprovođenja ankete

Pronalaženje kandidata za intervju

Pristupite potencijalnim ispitanicima nasumično: drugim rečima, ne bi trebalo da „izabirate“ ljude koji će biti uključeni ili isključeni iz ankete zato što su mladi, stari, lepo izgledaju ili su žene itd. Pokušajte da izbegnete predrasude.

Pitajte osobu koju želite da intervjuišete da li bi joj smetalo da odgovori na nekoliko pitanja za anketu. Objasnite ko ste, recite da će odgovori biti anonimni i da rezultati ankete neće biti objavljeni; oni su samo za upotrebu u ovoj posebnoj grupi.

Beleženje rezultata intervjua

Ako osoba kojoj se prilazi pristaje da učestvuje u anketi, onda je pitajte da li je iskoristila svoje pravo glasa na prošlim izborima. Ako je odgovor „ne“, onda popunite list 1, list za „neglasača“. Ako je odgovor „da“, onda popunite list 2, list za „glasaača“.

Pitanje 1: Učesnici treba da navedu svoje godine samo ako to žele. U suprotnom, stavite oznaku u poslednju kolonu.

Pitanje 2: Pokažite učesnicima opcije i zamolite ih da izaberu jednu. Ako imaju neki drugi razlog, zapišite ga u koloni E. Napomena: Razlika između kolona B i C je u tome što je B razlog koji uključuje određenu osobu, a C razlog koji uključuje stranku.

Oznake treba da budu jasne, kako bi se kasnije mogle prebrojati. Na jednom listu treba upisati što više ljudi. Uz svako pitanje za svaku osobu treba staviti samo jednu oznaku.

Anketni list 1: neglasači

Pitanje 1. Kojoj starosnoj grupi pripadate? (Kao opcija)

	Manje od 25	25–40	40–60	Preko 60	Ne želim da kažem
MUŠKO					
ŽENSKO					

Pitanje 2. Koji je bio vaš glavni razlog zašto niste glasali poslednji put kada su bili izbori?

- A. Mislio/la sam da to neće uticati na rezultat
- B. Nije bilo nikoga za koga bih želeo/la da glasam
- C. Nisam se slagao/la sa politikama koje su predložene
- D. Nije me briga
- E. Drugi razlog (navesti detalje):

A	B	C	D	E

Anketni list 2: glasači**Pitanje 1. Kojoj starosnoj grupi pripadate? (Kao opcija)**

	Manje od 25	25–40	40–60	Preko 60	Ne želim da kažem
MUŠKO					
ŽENSKO					

Pitanje 2. Koji je bio vaš glavni razlog zašto ste glasali poslednji put kada ste glasali?

- A. To je moja demokratska dužnost
- B. Želeo/-la sam da glasam za [osobu]
- C. Želeo/-la sam da glasam za [stranku]
- D. Nisam želeo/-la da [druga osoba/stranka] pobedi
- E. Drugi razlog (navesti detalje):

A	B	C	D	E

Rad

Demokratija

Građanstvo i učešće

Nivo 3

10-15

120 minuta

Sastanak sindikata

Pošten rad zaslužuje poštenu platu!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rad • Demokratija • Građanstvo i učešće
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	10-15
Vreme	120 minuta
Pregled	<p>Ovo je simulacija sastanka između poslodavca i zaposlenih sa njihovim predstavnicima sindikata u okviru pregovora o zaradama i uslovima. Pitanja kojima se aktivnost bavi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uloga sindikata • Kolektivno pregovaranje na radnom mestu • Prava radnika
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na rad • Pravo na pravične uslove rada • Pravo na osnivanje i učlanjivanje u sindikat
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produbljivanje razumevanja rada i uloge sindikata u građanskom društvu • Razvoj veština za postizanje saglasnosti pri donošenju odluka • Promovisanje učešća, odgovornosti i solidarnosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije propratnog sadržaja 1, „Situacija“, jedna po učesniku • Kopije propratnog sadržaja 2, „Kratak rečnik terminologije u oblasti rada“, jedna po učesniku • Oznake za potrebe identifikacije (kao opcija) • Papir, markeri u boji i olovke (kao opcija) • Dve prostorije (poželjno, ali opcionalno)
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pažljivo pročitajte aktivnost, uključujući i propratne sadržaje tako da budete dobro pripremljeni da možete da poslužite kao osoba sa resursima za pomoć učesnicima tokom aktivnosti. • Pripremite prostoriju. Stavite pet stolica u krug. Ove stolice su za predstavnike različitih stranaka i osobu koja će predsedavati sastankom. Iza njih rasporedite druge stolice za ostale učesnike.

Instrukcije

1. Predstavite aktivnost. Objasnite da je to simulacija sastanka između poslodavaca s jedne strane i predstavnika zaposlenih i sindikata s druge strane. Cilj je da se kroz kolektivno pregovaranje postigne sporazum o platama i uslovima za radnike.
2. Kao zagrevanje, zamolite grupu da odluči o imenu i delatnosti kompanije u kojoj žele da se postavi scena. To može biti stvarna ili imaginarna kompanija koja proizvodi stvarne ili izmišljene proizvode. Dozvolite im da daju naziv sindikatu.
3. Sada podelite učesnike u dve grupe u odnosu 2:1. Manja grupa su poslodavci, a veća zaposleni i njihovi sindikalni predstavnici.
4. Delite kopije materijala 1, „Situacija“ i materijala 2, „Kratak rečnik terminologije u oblasti rada“. Dajte učesnicima deset minuta da pročitaju papire, a zatim proverite da li svi razumeju informacije.

KLJUČNI DATUM

1. maj
Međunarodni
praznik rada

5. Ukratko opišite kako će teći simulacija: Poslodavci sazivaju sastanak i jedan od njih predstavlja sastankom. Oni će prvo izneti svoj predlog. Tada će sindikat i predstavnici zaposlenih izneti svoj predlog. Nakon toga će sve strane pregovarati kako bi pokušale da postignu dogovor.
6. Tražite od učesnika da se dogovore o procedurama za sastanak, na primer, kada su pregovori u toku, da li treba da postoji vremensko ograničenje koliko dugo svaka osoba može da govori – možda najviše 2 minuta? Ukupno trajanje sastanka? Procedure za pravljenje kratkih pauza kako bi predstavnici mogli da konsultuju svoje klijente itd. Ko još može da govori ili samo predstavnici imaju to pravo?
7. Sada zamolite ljude da se podele u svoje dve grupe i da se pripreme (30 minuta). Poslodavci treba da izaberu dva predstavnika i nekoga ko će predsedavati sastankom. Radnici/sindikat treba da izaberu dva predstavnika. Obe grupe potom treba da:
 - Razrade novi predlog koji će biti predstavljen na sastanku.
 - Odluče koja pregovaračka ovlašćenja predstavnici treba da imaju.
 - Koji je njihov krajnji rezultat, da li je to najgori scenario i najniži prihvatljivi sporazum?
8. Kada grupe budu spremne, pozovite predstavnike da sednu na pet stolica u unutrašnjem krugu, a ostale da sednu iza njih. Pozovite predsedavajućeg da otvori sastanak.
9. Kada se sastanak završi, napravite kratku pauzu da ljudi izađu iz uloge, a zatim pređite na debriefing i evaluaciju.

Debriefing i evaluacija

Počnite sa kratkim pregledom koliko su učesnici uživali u aktivnosti, a zatim nastavite da razgovarate o tome šta se desilo i šta su naučili:

- Kako su dve grupe radile zajedno na odlučivanju o svojim početnim predlozima? Da li je bilo lako ili teško?
- Kada su razvijali svoje početne predloge, da li su grupe uzele u obzir sopstvene interese ili interese kompanije u celini?
- Da li su grupe razvile taktiku za pregovore?
- Kako je sastanak prošao? Da li su svi koji su želeli da govore dobili priliku za to?
- Da li strane mogu da postignu uzajamno prihvatljiv dogovor?
- Pravo na članstvo u sindikatu je priznato ljudsko pravo. Koliko je ovo pravo važno? Kakve bi bile posledice nepostojanja ovog prava?
- Koliko ljudi znaju o sindikatima, šta su oni i čime se bave?
- Koliko su sindikati jaki u vašoj državi? Šta je sa poslodavcima, postoje li i organizacije poslodavaca?
- Da li neko od učesnika pripada nekom sindikatu? Zašto? Koje su prednosti i mane?

Saveti za facilitatore

Pre nego što počnete ovu aktivnost treba da uzmete u obzir klimu mišljenja i opšte stavove prema sindikatima u vašoj zemlji. Na primer, u postkomunističkim društvima može postojati otpor ovoj aktivnosti zbog nasleđa iz vremena kada su sindikati viđeni kao „škole komunizma“. U ovim okolnostima možda biste želeli da počnete istraživanjem slika i stereotipa koje ljudi imaju o sindikatima. Takođe možete zamoliti učesnike da stupe u kontakt sa lokalnim sindikatom za informacije i da sprovedu druga istraživanja o pitanjima rada u svojoj zemlji. Možda biste takođe želeli da ukažete na relevantnost i značaj sindikata u zaštiti prava radnika, bez obzira na politički sistem sa kojim su identifikovani.

U zavisnosti od grupe, možda ćete morati da date više uputstava o procesu pregovaranja. Možda želite da date učesnicima nekoliko saveta o tome šta treba da uzmu u obzir kada razvijaju svoje pozicije i predloge, na primer:

- Da li bi bilo prihvatljivo da se zaposleni odreknu povećanja plata kako bi zadržali sve radnike?

- Koju kategoriju radnika treba otpustiti, ako se otpuštanja eventualno sprovedu?
- Da li je predlog realističan? Da li kompanija može da izdrži ekonomski teret?

Neka susret i pregovori upoznaju svoju sudbinu! Ako tokom razgovora zaposleni i sindikat razmišljaju da svoj predlog potkrepe štrajkom, možete im obezbediti papir i olovke za izradu plakata za protest. Ako poslodavci žele da isključe radnike, odnosno organizuju blokadu, pobrinite se da imate još jednu prostoriju u koju će radnici moći da odu!

Većina zemalja u Evropi ima zakone koji regulišu kolektivno pregovaranje. Možda ćete želeti da identifikujete takve zakone i kopirate neke od važnih članova kako biste pomogli učesnicima da razvijaju ovu aktivnost do njenog punog potencijala.

Varijacije

Još jedan primer situacije koja uključuje pregovore o pravima može biti sastanak u školi da bi se rešio spor sa „problematičnim“ učenikom. Sastanak bi mogao da bude između učenika i njegovih ili njenih roditelja sa jedne strane i direktora i tela roditelj-nastavnik sa druge strane.

Predlozi za prateće aktivnosti

Pozovite člana sindikata da dođe na razgovor. Brojeve telefona sindikata naći ćete na internetu. Generalno, sindikati su voljni da se zbliže sa mladima i to može biti dobra prilika za vas!

Ako grupa uživa u diskusiji o idejama, onda može uživati u aktivnosti: „Koji je tvoj stav?“ u kojoj učesnici moraju da brane svoje mišljenje o nizu pitanja koja se tiču ljudskih prava.

Ideje za preduzimanje akcije

Informišite se o pravima radnika u vašoj zemlji. Ako imate posao sa punim radnim vremenom ili ako radite za džeparac, imate skraćeno radno vreme, omladinski ili letnji posao, informišite se o svojim pravima, na primer da budete više plaćeni tokom noći i vikendom, da budete prijavljeni za poreske svrhe, da imate osiguranje, da imate odgovarajuću opremu i tako dalje; saznajte i o zdravstvenim i bezbednosnim propisima.

Razvijte projekat zajedno sa lokalnim sindikatom za promovisanje sindikalizma među mladima.

Dodatne informacije

Međunarodna konfederacija sindikata (ITUC-CSI) predstavlja 176 miliona radnika u 151 zemlji i teritoriji i ima 301 nacionalnu filijalu. Izrađuje godišnje istraživanje kršenja sindikalnih prava sa detaljnim statusnim izveštajima o ograničenjima, na primer, u članjenju u sindikate, prava na štrajk, kolektivno pregovaranje i zaštitu zaposlenih u zemljama širom sveta, uključujući mnoge u Evropi. Vidite www.ituc-csi.org.

ITUC je 23. marta 2010. godine pokrenula kampanju za povezivanje globalnog sindikalnog rada sa zapošljavanjem i organizovanjem mladih ljudi. Nova omladinska kampanja koristi niz različitih alata, uključujući video-snimke, društvene mreže, postere i veb-stranice, kao i poseban vodič za kampanju.

Postoji više informacija o omladini i članstvu u sindikatima u Poglavlju 5, u odeljku sa osnovnim informacijama o radu na www.coe.int/compass.

Napomena

Ova aktivnost je razvijena u saradnji sa Sindikatom GMO u Ujedinjenom Kraljevstvu, Evropskim sindikalnim koledžom (ETUCO) i Udruženjem za evropsku obuku radnika o uticaju nove tehnologije (AFETT).

Propratni sadržaji

Propratni sadržaj 1. Situacija

Scena je sastanak u kompaniji između poslodavaca i zaposlenih i sindikata (TU), koji su u čorsokaku u pokušaju da se dogovore oko zahteva za plate.

Fabrika radi 24 sata na dan, 365 dana u godini. Ima ukupno hiljadu zaposlenih od proizvodnje do menadžmenta. Svi radnici su članovi sindikata.

Preduzeće trenutno ima finansijskih i ekonomskih poteškoća, ali zapravo nije pred bankrotom. Profit je ostao visok, ali je prošle godine opao jer se sektor u celini suočava sa padom. U poslednje tri godine plate su realno pale za 3%, a broj zaposlenih je smanjen za 10%.

Radnici traže povećanje plata u skladu sa rastom u drugim sektorima industrije.

Uprava je nagovestila da će smanjenje broja zaposlenih biti neophodno kako bi se isplatilo bilo kakvo povećanje plata. Njihov predlog je:

- Porast plata od 4% u uobičajenim stopama zarada tokom 12 meseci na osnovu ugovora sa pojedincima (inflacija trenutno iznosi 2% godišnje).
- Plaćanje na osnovu odrađenih sati godišnje, a ne dnevnih ili sedmičnih sati i ukidanje prekovremenog rada.
- Smanjenje broja zaposlenih (10% zaposlenih – uglavnom sa skraćanim radnim vremenom, na privremenim pozicijama i stažiranje – po pravilu „poslednji uđe, prvi izađe“) i dobrovoljno otpuštanje.

Predlog menadžmenta je naišao na odbijanje generalne skupštine radnika koji su bili zabrinuti da će ih predložiti ostaviti u daleko gorem položaju (trenutno 40% zaposlenih prima značajan deo plate na ime prekovremenih sati). Sindikat i zaposleni izneli su protivpredlog upravi:

- Povećanje zarade od 9% tokom dve godine
- Prekovremeni i bonusi ostaju
- Zadržati trenutni broj zaposlenih, a svi zaposleni koji budu tehnološki višak da budu prekvalifikovani o trošku kompanije.
- Ako zahtevi nisu ispunjeni, radnici će stupiti u štrajk.

Menadžment je odbio protivpredlog, tvrdeći da sugestije sindikata i zaposlenih neće rešiti probleme sa kojima se kompanija suočava.

Pregovori traju već dva meseca.

Politika kompanije je da kada se dogovor ne može postići u roku od dva meseca, onda treba sazvati poseban sastanak koji uključuje sve zainteresovane strane. Upravo je ovaj sastanak osnova simulacije. Od obe strane se traži da dođu sa novim predlogom koji je realna osnova za postizanje obostrano zadovoljavajućeg sporazuma.

Za pregovaračkim stolom bi trebalo da bude ukupno pet ljudi: dva predstavnika rukovodstva, jedan predsedavajući sastanka (kojeg su imenovali poslodavci) i dva predstavnika sindikata. Pošto je reč o posebnoj skupštini, svi zaposleni su dobrodošli da prisustvuju.

Prpratni sadržaj 2. Kratak rečnik terminologije u oblasti rada

Kolektivno pregovaranje:	Ovo je proces pregovaranja u kojem poslodavci i predstavnici zaposlenih zajednički nastoje da se dogovore i reše pitanja, kao što su plate i uslovi rada.
Blokade:	Blokada je jedno od najradikalnijih sredstava poslodavca za ispoljavanje moći. Poslodavac odbija da dozvoli zaposlenima ulazak na radno mesto, odnosno bukvalno ih zaključava u pokušaju da ih primora da prihvate zahteve menadžmenta.
Tehnološki višak:	Radnici postaju tehnološki višak kada budu otpušteni jer poslodavac odluči da zatvori posao. Zaposleni mogu imati pravo na otpremninu kao naknadu.
Otpremnina:	Ako zaposleni na neodređeno vreme bude nepravedno otpušten ili je otpušten na osnovu restrukturiranja preduzeća, onda ima pravo na naknadu koja se zove otpremnina. Vrednost otpremnine se često zasniva na plati koju je zaposleni primao, na primer, jednonedeljna plata za svaku godinu rada.
Štrajk:	Pravo na štrajk je osnovno, socijalno, ljudsko pravo koje se vidi kao neophodan element za uspešno kolektivno pregovaranje i kao sredstvo za ublažavanje inherentne nejednakosti u odnosu poslodavac – zaposleni. Štrajk je odbijanje rada, odnosno ometanje rada od strane zaposlenih. Zaposleni ne mogu samo da stupe u štrajk kad im se tako prohte! Moraju biti ispunjeni određeni uslovi koji su obično propisani zakonima i koji se razlikuju od zemlje do zemlje.
Sindikati:	Sindikati su udruženje koje postoji da brani interese radnika, uključujući plate i uslove rada. Sindikat generalno predstavlja radnike u pregovorima sa poslodavcem. U mnogim zemljama sindikati su organizovani u konfederacije.

Nasilje u mom životu

Poštujte tri O: Obzir prema sebi, Obzir prema drugima i Odgovornost za svoje aktivnosti.

Dalaj lama

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Rat i terorizam • Zdravlje
Složenost	Nivo 3
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	90 minuta
Pregled	Ovo je aktivnost u kojoj učesnici istražuju svoja iskustva međuljudskog nasilja.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Sloboda misli, savesti i veroispovesti • Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja i razumevanja situacija u kojima pojedinac postaje žrtva nasilja i koji su uzroci nasilja • Podsticanje razvoja veština za bavljenje nasiljem na pozitivne načine • Razvoj vrednosti tolerancije i odgovornosti.

Instrukcije

1. Objasnite da je ovo prilika da učesnici podeli misli i osećanja o ličnim iskustvima međuljudskog nasilja, i kada su ljudi bili nasilni prema njima i kada su oni bili nasilni prema drugima.
2. Uverite se da svi znaju i razumeju pravila participativnog grupnog rada: da se prema svima treba odnositi sa poštovanjem, da se ono što neko kaže čuva u poverenju i da niko ne bude pod pritiskom da kaže bilo šta zbog čega se oseća neprijatno.
3. Sprovedite kratku sesiju razmišljanja o reči „nasilje“, tražeći od učesnika da daju primere svakodnevnog nasilja, na primer, verbalno zlostavljanje, uvrede, sarkazam, preskakanje u redu, upadanje ispred nekoga, udaranje deteta ili udaranje/primanje udaraca, zastrašivanje od strane bandi, provale, sitne krađe ili džeparenje, vandalizam i tako dalje.
4. Zamolite svakoga da odvoji pet minuta da razmisli o ličnim incidentima kada:
 - a. se neko nasilno ponašao prema njima
 - b. kada su se oni nasilno ponašali prema nekom drugom
 - c. kada su videli da neko drugi vrši nasilje, ali se nisu umešali.
5. Zamolite volontere da navedu svoja iskustva kao primere koje grupa može zajedno da razmotri. Neka kažu šta se desilo i kako se osećaju povodom toga. Pokušajte da dobijete dva primera u svakoj kategoriji a, b i c.
6. Napravi kratke beleške o incidentima na flipčartu.

Debrifing i evaluacija

Počnite sa kratkom diskusijom o aktivnosti kao celini i da li je bila teška ili ne i zašto. Zatim pređite na analizu uzroka i posledica različitih incidenata.

- Zašto se nasilna situacija desila?
- Zašto ste se ponašali tako kako jeste?
- Kako bi se drugi članovi grupe ponašali u sličnim okolnostima?
- Kako ste se mogli drugačije poneti? Da li ostatak grupe ima neke predloge?

Mir i nasilje

Rat i terorizam

Zdravlje

Nivo 3

Bilo koja

90 minuta

- Šta je neko mogao da uradi da spreči incident?
- U slučaju c), zašto nisu intervenisali?
- Da li postoje opšti uzroci incidenata ili su svi jedinstveni?
- Koliko je incidenta bilo rezultat nesporazuma, koliko gorčine, inata ili ljubomore, a koliko razlika u kulturi i običajima, mišljenju ili verovanju?
- Šta ljudi razumeju pod rečju „tolerancija“? Kako bi je definisali?
- Da li treba da budemo tolerantni za sve što drugi ljudi urade ili kažu?
- Zašto je tolerancija ključna vrednost za promovisanje ljudskih prava?

Saveti za facilitatore

Naglasite da je svrha ove aktivnosti razvijanje veština za suočavanje sa nasiljem, prepoznavanjem uzroka, priznavanjem osećanja i emocija i razvijanje veština asertivnog delovanja u cilju kontrole situacije. Fokus je na pronalaženju nenasilnih sredstava za reagovanje na nasilne situacije, a ne na pomaganju pojedincima da prebrode traumu. Ako neko pati od posledica nasilja, recite mu da je dobrodošao da posle toga razgovara nasamo, kada mu možete pomoći da pronađe profesionalnog savetnika.

Budite spremni na iznenađenja i podržite svakoga kome je ova aktivnost teška ili uznemirujuća. Ne možete znati svačiju priču niti šta se dešava ili šta se desilo u njihovim porodicama. Možda su neki učesnici imali loša iskustva sa nasiljem, na primer zlostavljanje dece, nasilje u porodici, psihičko ili emocionalno zlostavljanje, maltretiranje preko interneta, seksualno zlostavljanje, rasizam, maltretiranje u školi ili na poslu, bes na putu, samopovređivanje, pokušaj samoubistva, zločini mržnje, terorizam, genocid, rat, ratni zločini i nasilni zločini.

Recite ljudima da se sete člana 1 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima: „Sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svesti i treba da se ponašaju jedni prema drugima u duhu bratstva.“ Ako od drugih očekujemo da poštuju ovaj član, onda i sami moramo da ga poštujemo.

Ako imate više od deset ljudi u grupi, možete ih podeliti u manje grupe kako bi podelili svoje priče.

Varijacije

Ovo čini dobru dramsku aktivnost. Zamolite dvoje, troje ili četvero učesnika da razviju kratku igru uloga za incident. Ostali članovi grupe posmatraju. Zatim možete prekinuti igru uloga u intervalima i zamoliti publiku da prokomentariše ili da sugestije o tome kako bi se igra uloga trebala nastaviti. Alternativno, članovi publike mogu direktno da intervenišu kako bi preuzeli odgovornost od glumaca i razvili alternativne ishode.

Umesto Forum teatra možete raditi i „Teatar slika“ (pogledajte stranu 67). To je veoma efikasan metod kada želite da ljudi razmišljaju o nasilju. Zamolite jednu osobu – vajara – da stvori kolektivnu sliku koristeći neke od drugih učesnika i oblikujući njihova tela da proizvedu prizor ili scenu koja prikazuje nasilnu situaciju. Kada vajar završi, ostatak grupe može da komentariše i postavlja pitanja. Sledeći korak bi trebalo da bude transformacija prikaza u pozitivnu, nenasilnu sliku situacije.

Predlozi za prateće aktivnosti

Možda biste želeli da razgovarate o kontradikciji u Deklaraciji UN o principima tolerancije koja postavlja pitanja o granicama tolerancije. „Dosledna u poštovanju ljudskih prava, tolerancija ne znači i tolerisanje društvene nepravde ili napuštanje odnosno ublažavanje sopstvenih uverenja. To znači da je neko slobodan da se pridržava svojih uverenja i prihvata da se i drugi pridržavaju njihovih.“ Zamolite grupu da razmisli o tome, ako „praktikovanje tolerancije ne znači tolerisanje

društvene nepravde“, kako onda možete istovremeno „pristati da se drugi pridržavaju svojih [ubeđenja]“, posebno ako su ta ubeđenja rasistička ili fanatička?

Saznajte više o organizacijama koje pružaju podršku žrtvama nasilja, na primer, telefonske linije za pomoć ili mreže za podršku žrtvama. Saznajte više o drugim organizacijama koje promovišu razumevanje i toleranciju u zajednici.

Ako želite da nastavite da se bavite temom mira i nasilja, možete pogledati aktivnosti „Unutrašnji poslovi“ na strani 144, koja se bavi nasiljem u porodici, „Moj život nije šou“ na strani 234 o maltretiranju putem interneta i „Imamo li alternative“ na strani 140, koja istražuje maltretiranje.

Ideje za preduzimanje akcije

Stupite u kontakt sa organizacijom koja radi na promociji mira i nenasilja u zajednici i saznajte kako biste mogli pomoći kao volonteri.

Dodatne informacije

Svetska zdravstvena organizacija (SZO) u svom prvom Svetskom izveštaju o nasilju i zdravlju (2002) definisala je nasilje kao „namernu upotrebu fizičke sile ili moći, zaprečenu ili stvarnu, protiv sebe, druge osobe ili protiv grupe ili zajednice, koja ili rezultira ili ima veliku verovatnoću da će rezultirati povredom, smrću, psihičkim povredama, nedostatkom u razvoju ili lišavanjem.“

Deklaracija UN o principima

Član 1 – Značenje tolerancije

1.1 Tolerancija je poštovanje, prihvatanje i uvažavanje velike raznovrsnosti kultura u svetu, oblika izražavanja i oblika humanosti. Podstaknuta je znanjem, otvorenosću, komunikacijom i slobodom mišljenja, savesti i uverenja. Tolerancija je ravnoteža u razlici. Ona nije samo moralna obaveza, već i politički, odnosno pravni zahtev. Tolerancija je vrednost koja čini mir mogućim, i doprinosi zamenjivanju kulture rata kulturom mira.

1.2 Tolerancija nije ustupak, snishodljivost ili popustljivost. Iznad svega, ona je aktivni stav podstaknut priznavanjem univerzalnih ljudskih prava i osnovnih sloboda drugima. Ni u jednom slučaju se ne može upotrebiti za opravdavanje kršenja tih osnovnih vrednosti. Tolerancija postoji kod pojedinaca, grupa i država.

1.3 Tolerancija je odgovornost koja podupire ljudska prava, pluralizam (uključujući i onaj kulturni), demokratiju i vladavinu zakona. Ona obuhvata odbacivanje dogmatizma i apsolutizma i potvrđuje standarde uspostavljene u međunarodnim instrumentima za ljudska prava.

1.4 Dosledna u poštovanju ljudskih prava, tolerancija ne znači i tolerisanje društvene nepravde ili napuštanje odnosno ublažavanje sopstvenih uverenja. To znači da je neko slobodan da se pridržava svojih uverenja i prihvata da se i drugi pridržavaju njihovih. To znači prihvatanje činjenice da ljudska bića, prirodno raznovrsna po izgledu, položaju, govoru, ponašanju i vrednostima, imaju pravo da žive u miru i budu to što jesu. To takođe znači da se nečiji stavovi ne mogu nametati drugima.

Međunarodni dan nenasilja Ujedinjenih nacija (UN) jeste globalno obeležavanje koje promovise nenasilje kroz obrazovanje i podizanje svesti javnosti. Održava se svake godine 2. oktobra kako bi se poklopio sa rođendanom poznatog indijskog lidera Mahatme Gandija.

KLJUČNI DATUM

2. oktobar
Međunarodni dan
borbe protiv nasilja

Životna sredina

Globalizacija

Zdravlje

Nivo 2

10+

30 minuta

Mreža života

Uхватite se za jednu stvar u prirodi i videćete da je povezana za ostatak sveta!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Životna sredina • Globalizacija • Zdravlje
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	10+
Vreme	30 minuta
Pregled	<p>U okviru ove aktivnosti, učesnici kreativno razmišljaju o vezama u globalnoj mreži hrane.</p> <p>Oni istražuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Međuzavisnost živih i neživih stvari • Neizbežni uticaj svih ljudskih aktivnosti na životnu sredinu, i posledice
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti • Pravo na slobodno raspolaganje prirodnim bogatstvima (ljudi i resursima) • Sloboda vere i veroispovesti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Učenje o međusobnoj zavisnosti živog i neživog sveta • Razvoj veština za saradnju i kritičko razmišljanje • Negovanje poštovanja za suštinsku vrednost života
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Klupko tankog užeta ili jake vunice

Instrukcije

Ova aktivnost je podeljena u 3 dela: prvi deo – izgradnja mreže života; deo 2 – njegovo uništenje; 3. deo – aktivnost kreativnog razmišljanja o akcijama za zaštitu životne sredine.

Deo 1.

1. Zamolite učesnike da stanu u krug.
2. Objasnite da treba da izgrade model mreže života.
3. Vi počnite. Držite klupko kanapa u ruci i imenujte zelenu biljku, na primer kupus.
4. Uхватite se za kraj kanala i bacite klupko nekome na drugoj strani kruga. On/ona hvata klupko! Sada postoji ravna linija između vas dvoje.
5. Ova osoba mora da imenuje životinju koja jede kupus, na primer, gusenicu. Zatim drži kanap i baca klupko trećoj osobi preko puta.
6. Ova treća osoba treba da pomisli na životinju koja se hrani gusenicama, na primer, ptica, ili ako zna, može navesti određenu vrstu ptice, kao što je drozd. Zatim baca klupko četvrtoj osobi.
7. Nastavite igru tako da klupko kanapa ide napred-nazad po krugu dok ne napravite unakrsnu mrežu koja predstavlja „mrežu života“.

Deo 2.

8. Sada zamolite svakog učesnika redom da da konkretan primer šta šteti ovoj mreži života (na primer, autoputevi koji se grade na poljoprivrednom zemljištu, prekomerno pecanje ili sagorevanje fosilnih goriva). Kada kažu šta imaju, treba da puste kanap.
9. Kada svi progovore, zamolite učesnike da pogledaju gomilu zamršenih niti koja beskorisno leži na podu. Recite im da će ovo biti naš svet ako ništa ne uradimo, ali da ne mora da bude tako; postoje jednostavne stvari koje svi možemo da uradimo da nešto izbavimo iz sadašnje situacije.

Deo 3.

10. Pozovite učesnike redom da daju obećanje da će preduzeti jednostavnu, praktičnu meru za spasavanje sveta. Na primer, da uštede struju tako što će isključiti računar umesto da ga ostave u stanju pripravnosti, da jedu manje mesa ili da manje lete.
11. Kada svaka osoba daje obećanje, nasumično podiže nit sa poda.
12. Na kraju, pogledajte na trenutak novu mrežu i istaknite da to nije ista mreža kakvu ste imali ranije; prekasno je za to; pravi oporavak je nemoguć jer su izumiranja nepovratna.

Debrifing i evaluacija

Počnite tako što ćete pitati učesnike kako su se osećali kada su videli uništenu mrežu i posle dok su stvarani novu. Potom pređite na razgovor o pitanjima i šta treba da se uradi kako bi se zaštitila životna sredina.

- Šta ste osećali kada ste videli postepeno uništavanje mreže?
- Da li je bilo lako navesti nazive životinja i biljaka u različitim mrežama ishrane? Koliko je znanje ljudi o prirodnoj istoriji dobro?
- Da li vam je bitno ako, na primer, polarni medvedi izumru za 10 godina?
- Šta ste osećali kada ste videli novu mrežu kako nastaje? Da li ste lako smislili lične aktivnosti koje možete preduzeti da smanjite naš uticaj na životnu sredinu?
- Koliko su pojedinačne aktivnosti delotvorne?
- Ko ima odgovornost da štiti životnu sredinu? UN, vlade, NVO, pojedinci?
- Ravnoteža u prirodi je veoma složena i nije jednostavno predvideti globalne posledice bilo koje pojedinačne aktivnosti. Kako onda treba da odlučimo kako ćemo koristiti resurse planete Zemlje?
- Kako treba donositi odluke o korišćenju resursa? Na primer, da li treba poseći šumu kako bi se zemljište moglo koristiti za uzgoj useva? Ljudi koji žive od šuma će trpeti na račun onih koji zarađuju od poljoprivrede. Ovde se radi o načelu pravičnosti.
- Član 1 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima kaže da „svi narodi mogu, za svoje ciljeve, slobodno da raspolažu svojim prirodnim bogatstvom i resursima“. Da li to znači da ljudi imaju pravo da štete životnoj sredini?
- Oslanjamo se na našu okolinu da nam obezbedi hranu za jelo i čist vazduh za disanje. Bez zdrave životne sredine nema života. To je uslov za život. Da li stoga imamo prevashodnu dužnost da poštujemo životnu sredinu koja ograničava naša prava da je koristimo (na isti način na koji imamo dužnost da poštujemo prava i slobode drugih, što ograničava naša sopstvena prava kao pojedinaca)?
- Da li su nam potrebna neka nova ljudska prava da nas zaštite od posledica klimatskih promena?

Saveti za facilitatore

Ova aktivnost najbolje funkcioniše sa između 10–15 učesnika. Ako imate velik broj učesnika, organizujte aktivnost u nekoliko grupa.

Svaki lanac ishrane treba da ilustruje stvarne ili moguće odnose: na primer, trava – ovca – ljudi; ili plankton – kitovi; ili plankton – haringe – svinje (svinje se često hrane ribljim brašnom) – ljudi – tigrovi! Zapamtite da kada životinja umre, bakterije uništavaju njeno telo, a oslobođene minerale preuzimaju druge zelene biljke. Tako ciklus života počinje iznova. Milijarde takvih ciklusa se međusobno ukrštaju kako bi se dobila mreža života.

Pokušajte da navedete učesnike da razmišljaju o što više različitih lanaca ishrane. Razmislite o primerima u šumama, prašumama, planinama, močvarama, vresištima, ribnjacima, rekama i morskim staništima. Možda ćete morati da intervenišete tako što ćete reći nešto poput: „sada se minerali ispiraju u more i koriste ih morski fitoplanktoni (biljni planktoni)“. Ili, na primer, da biste prešli sa morskog ekosistema na kopneni, možda ćete morati da kažete „sada je galeb koji je pojeo

KLJUČNI DATUM

2. oktobar
Međunarodni dan smanjenja rizika od prirodnih katastrofa katastrofa

priobalnog raka odleteo u unutrašnjost da bi prešao preko poljoprivrednog zemljišta gde je uginuo“. Ako igrač ne može da smisli sledeću vezu, predložite da može da pita druge u grupi za predloge.

U drugom delu, prvih nekoliko puta kada su učesnici pustili konopac, neće biti velike razlike jer će način na koji se niti ukrste jedna preko druge držati mrežu manje-više zajedno. Međutim, kako više ljudi bude puštalo, ostaće vam gomila beskorisnog konca koja leži na podu okružena krugom ljudi koji bespomoćno stoje.

U trećem delu debriefinga, moraćete da budete spremni za neke kontroverzne odgovore na pitanje „šta ugrožava mrežu?“ Neki ljudi, na primer, vegetarijanci, mogu reći da ljudi koji jedu meso ugrožavaju mrežu. Trebalo bi da prihvatite tačku gledišta i pitate druge igrače za njihovo mišljenje. Međutim, pazite da u ovoj fazi ne uđete u veliku raspravu; prvo završite igru, a zatim se vratite na nju na kraju u debriefingu i diskusiji.

Pokušajte da se ne zaglavite u diskusiji, već se držite cilja aktivnosti, odnosno uticaja ljudskih aktivnosti na životnu sredinu.

Dobre primere uspešnih priča možete pronaći na www.ecotippingpoints.org. Takođe pogledajte i lokalne izvore informacija. Na primer, u Portugalu udruženje Quercus (www.quercus.pt) redovno koristi javnu TV da daje informacije o pitanjima životne sredine i savete o tome kako da smanjimo svoj uticaj na životnu sredinu – kako da živimo na način koji je „prihvatljiviji za životnu sredinu“.

Možda ćete želeti da pročitate osnovne informacije o životnoj sredini u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass pre nego što postavite pitanja o odnosu između ljudskih prava i životne sredine.

Ovo je dobra aktivnost za časove prirodnih nauka.

Varijacije

U drugom delu, kada zamolite učesnike da daju konkretne primere šta ugrožava ovu mrežu života, uzmete makaze i za svaki primer napravite po jedan rez u mreži. Postepeno se mreža uništava i na kraju sve što imate pod nogama je gomila beskorisnih kanapa. Uništena mreža je veoma moćna slika i globalna situacija je zaista depresivna, ali je važno da se ljudi ne osećaju bespomoćno pred zadatkom koji je pred njima. Zbog toga je od suštinskog značaja da ostavite vremena za nastavak barem kratkog razmišljanja ili diskusije o napretku koji se trenutno ostvaruje u zaštiti životne sredine.

Predlozi za prateće aktivnosti

Uradite kreativno razmišljanje o pričama o lokalnim i globalnim uspesima u pogledu životne sredine. Nije sve beznačajno! Postoji mnogo ljudi aktivnih širom sveta koji rade na obezbeđivanju održivog okruženja za buduće generacije. „Tackling climate change, communities making a difference“, koji je izradila organizacija Act International Alliance, odličan je resurs za ovo.

Ova aktivnost se može koristiti kao početak za debatu o ljudskim pravima i životnoj sredini. Na primer, da li bi bilo dobro da postoji ljudsko pravo na životnu sredinu, kao što postoje i druga ljudska prava? Da li životna sredina ima vrednost iznad svoje instrumentalne vrednosti? Da li bi imalo smisla da životinje imaju prava? (Vidite više na www.coe.int/compass)

Razvoj održivog korišćenja resursa zahteva političku volju, vreme, trud i novac. Zamislite koliko bi sve zemlje više mogle da urade kroz obrazovanje o životnoj sredini, naučna istraživanja i praktične šeme zaštite životne sredine da ne troše toliko na naoružanje i vojsku. Ako grupa želi dalje da istražuje ta pitanja, mogla bi da uradi aktivnost „Koliko nam je potrebno?“ na strani 189.

Klimatske promene utiču na sva živa bića svuda na planeti. Ozbiljni uticaji, na primer, poplava, dezertifikacije i porasta nivoa mora znače da mnogi ljudi više ne mogu da prežive u svom

sadašnjem mestu stanovanja i da su primorani da se sele. Ako ste zainteresovani da istražite neka od pitanja koja se odnose na klimatske izbeglice, možete uraditi aktivnost „Tri stvari“ na strani 78.

Ideje za preduzimanje akcije

Uključite se u lokalne ekološke projekte. Postoje mnoge NVO sa kojima možete stupiti u kontakt:

- Mladi za zaštitu životne sredine u Evropi (Youth and Environment Europe – YEE). YEE je krovna organizacija za preko četrdeset regionalnih i nacionalnih samoupravnih omladinskih organizacija koje se bave proučavanjem i očuvanjem prirode i životne sredine širom Evrope. www.tigweb.org
- Climate Action Network Europe (CAN-E). CAN-E je prepoznat kao vodeća evropska mreža koja radi na klimatskim i energetske pitanjima. Sa preko 127 članova u 25 evropskih zemalja, CAN-E se ujedinjuje kako bi radili na sprečavanju opasnih klimatskih promena i promovisanju održive energetske i ekološke politike u Evropi.
- Friends of the Earth www.foei.org
- Mreža WWF radi sa vladama, preduzećima i zajednicama širom sveta kako bi ljudi i priroda napredovali u okviru svog pravičnog dela prirodnih resursa planete. www.wwf.org

Smanjite svoj lični ugljenični otisak. Na www.cutco2.org možete pronaći niz veoma praktičnih saveta. Inspiraciju možete pronaći i u grupi Young People Finding Solutions to Reduce Their Carbon Footprint na mreži Facebook.

Dodatne informacije

U prirodi je sve međusobno povezano. Sva živa i neživa bića su povezana kroz cikluse, na primer, ciklus ugljenika i ciklus vode. Lanac ishrane su deo ovih ciklusa. Lanac ishrane počinje kada zelena biljka koristi svetlosnu energiju Sunca, minerale u zemljištu i vodu da izgradi sopstvenu hranu kako bi dobila energiju za život i rast. Kada se zelena biljka, na primer, kupus, pojede, minerali i energija uskladišteni u lišću se prenose i koriste, na primer, od strane gusenice za njen život i rast. Kako svaku životinju zauzvrat pojede druga, energija i minerali se prenose kroz lanac ishrane. Kada životinja na vrhu lanca ishrane umre, njeno telo se raspada jer ga „pojedu“ bakterije. Minerale koji su bili u telu preuzimaju zelene biljke i počinje novi lanac ishrane.

Mir i
nasilje

Globalizacija

Mediji

Nivo 2

Bilo koja

60 minuta

Kad sutra dođe

Ako sudite drugima onako kako je ovaj sistem sudio vama, nećete biti bolji od onih koji su vas osudili na smrt.

Dwight Adanandus

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Mir i nasilje • Globalizacija • Mediji
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	60 minuta
Pregled	<p>Ova aktivnost koristi tabele sa informacijama i diskusiju u cilju istraživanja pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaštite društva od kriminalaca • ljudskih prava kriminalaca • smrtne kazne
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na život • Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja • Pravo na jednakost u dostojanstvu
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Ispitivanje predrasuda o kriminalcima i razmatranje nekih implikacija smrtne kazne • Razvoj veštine slušanja i kritičkog razmišljanja o informacijama • Promovisanje osećaja za ljudsko dostojanstvo i pravdu.
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Kopije prpratnog sadržaja „Kad sutra dođe“, jedna po učesniku. • List papira i olovka za svakog člana grupe. • Flipčart ili veliki listovi papira i olovke za zaključke do kojih se došlo u velikoj grupi

Instrukcije

1. korak

1. Pročitajte grupi naglas prvi deo „Kada dođe sutra“. Kada završite, dajte ljudima oko 5 minuta da se prisete svih glavnih tačaka i da ih zapišu svojim rečima. Zatim ih zamolite da razmene listove papira sa svojim komšijom, da čitaju tuđe stavove i daju povratne informacije.
2. Pozovite neke volontere da pročitaju svoje izveštaje, pa zatim razgovarajte o razlikama između verzija: da li su neki ljudi zapamtili više detalja od drugih? Da li su neki ljudi izmislili detalje koji nisu pomenuti u originalnoj priči?
3. Pitajte ljude za njihovu reakciju na priču: šta oni misle ko je narator? Šta se desilo?

2. korak

4. Pročitajte isečak iz novina i drugi deo Nanonove naracije.
5. Sada dajte parovima 10–15 minuta da razgovaraju o novim informacijama sa svojim partnerima. Dostavite im kopije „Kad sutra dođe“ u slučaju da žele da se pozabave tačkama u tekstu.
6. Zatim ih zamolite da razmisle o sledeća dva pitanja:
 - Da li se njihovo mišljenje o Dvajtu ili Nanon promenilo kada su saznali da su osuđeni na smrt? Kako? Zašto?
 - Šta misle da je Dvajt mislio rekavši: „Ako sudite drugima onako kako je ovaj sistem sudio vama, nećete biti bolji od onih koji su vas osudili na smrt!“ Da li se slažu s njim?

7. Otvorite pitanje za opštu diskusiju, dobijajući povratne informacije od različitih parova o ovim pitanjima.

Debrifing i evaluacija

Ova aktivnost se može iskoristiti za pokretanje niza važnih i zanimljivih pitanja koja mogu biti predmet daljih aktivnosti ili diskusije. Međutim, preporučuje se da se tokom debrifinga prilično držite tema koje su grupe već razmatrale, a ne da otvarate potpuno nove teme (pogledajte ispod, pod napomenama za facilitatore).

- Da li vas je ova aktivnost naučila ičemu o vama samima? Da li vas je navela da preispitate svoja prethodna mišljenja ili uverenja?
- Šta mislite da je aktivnost trebala da ilustruje? Da li je uspjela u tom cilju, a ako nije, zašto nije?
- Šta je, ako ništa drugo, aktivnost imala da vam kaže o pravu na život? Da li je bilo nekih drugih pitanja o pravima koja su pokrenuta u diskusiji?

Zabeležite ove probleme na velikom listu papira ili flipčartu za buduću upotrebu.

Saveti za facilitatore

U prvoj diskusiji (nakon čitanja prvog dela) važno je ne davati ljudima bilo kakav nagoveštaj o situaciji dvojice muškaraca: pokušajte da izvučete utiske učesnika o likovima, ali bez sugerisanja da imate bilo kakav poseban razlog za to. Svrha je da ljudi ispituju ljudske strane dvojice muškaraca, ne znajući ništa o njihovim okolnostima ili prošloj istoriji.

Svrha razmene stavova među učesnicima u prvom koraku je da im pružite predstavu o različitim načinima na koje ljudi mogu da percipiraju i pamte potpuno istu informaciju. Vredi naglasiti da ovo ne treba posmatrati kao „test“, kako ljudi ne bi bili stidljivi prema svojim stavovima; već radije kao način prikazivanja različitih gledišta. Pokušajte da tražite komentare od učesnika čiji se stavovi radikalno razlikuju od njihovih komšija. Pitajte zašto je to možda slučaj – zašto su se, na primer, neki učesnici setili određenih informacija koje su drugi izostavili.

Sama aktivnost će najverovatnije pokrenuti previše pitanja za jednu sesiju, tako da bi trebalo da pokušate da održite diskusiju u skladu sa predloženim linijama, umesto da dozvolite ljudima da se zanose debatom – na primer – o samoj smrtnoj kazni. Pokušajte da fokusirate diskusiju na dva ključna pitanja:

1. U kojoj meri smo mi, država, svi, skloni da „sudimo“ ljudima na osnovu nečega (prema našem verovanju) što su uradili. Ovo je verovatno ono što Dvajt ima na umu kada govori o tome da se ne „sudi“ drugima kao što je država presudila njemu (i Nanonu). Država ih je praktično otpisala kao ljudska bića na osnovu nečega (prema njenom verovanju) što su uradili u prošlosti.
2. Čak i takozvani „prekaljeni kriminalci“ poseduju i zadržavaju svoje inherentno ljudske karakteristike – ne samo „brižnost i saosećanje“ o kojima Dvajt govori, već i „frustraciju i depresiju“ koje Nanon opisuje kao rezultat zarobljeničtva.

Kada raspravljate o pitanju „prava na život“, pokušajte da komentare držite podalje od praktičnih argumenata za ili protiv smrtno kazne. Vodite diskusiju oko pitanja da li se za ove dve osobe još uvek može reći da **poseduju** pravo na život – i ako ne, kako neko može „izgubiti“ takvo pravo. Da li neko, na primer, ima ovlašćenje da drugim građanima oduzme to pravo, čak i ako su počinili krivično delo?

KLJUČNI DATUM

10. oktobar

Svetski dan borbe protiv smrtno kazne

„11 pesama koje su potresle svet“
Prilagođeno iz *Songlines World Music* magazina, mart 2009.

Free Nelson Mandela – Jerry Dammers i The Special AKA
From Little Things Big Things Grow – Kev Carmody i Paul Kelly
Get up, Stand up – Bob Marley
Gracias a la Vida – Mercedes Sosa
Al Atlal – Oum Kalthoum
Biko – Peter Gabriel
Didi – Khaled
Imagine – John Lennon
Zombie – Fela Kuti
Nkosi Sikelel' iAfrika – metodistička himna koju je komponovao Enoch Sontonga 1897. godine
Djelem Djelem – romska himna, koju je komponovao Jarko Jovanović na osnovu tradicionalne romske melodije.

Napomena:

Ceo tekst (Kada sutra dođe) može se naći na veb-stranici CCADP (Kanadska koalicija protiv smrtne kazne) <http://www.ccadp.org>.

Predlozi za prateće aktivnosti

Pesme su uvek bile moćno oruđe u borbi ljudi za prava. Grupa će možda hteti da sluša neke pesme za slobodu i pravdu ili da napiše sopstvenu.

Možete pustiti film koji se tiče ovog pitanja. Naši predlozi su:

- Dead Man Walking – autor Tim Robbins 1995. To je američki film koji priča priču o sestri Helen koja se sprijateljila sa zatvorenikom koji je osuđen na smrt.
- Decalogue V: "Thou shalt not kill" – autora Krzysztof Kieslowski 1988. Glavni lik je mladić od 20 godina čiji je čin ubistva užasan, kao i varvarski način na koji ga je država pogubila. Drama otkriva da se svaki život mora poštovati i da niko ne zaslužuje da bude ubijen.
- Film, Into the Abyss (2011) autora Werner Herzog. Razgovori sa osuđenikom na smrt Michael Perry i onima koji su pogođeni njegovim zločinom služe kao ispitivanje zašto ljudi – i država – ubijaju.

Možda ćete hteti da pročitate ili izvedete (celinu ili delove iz) dramu The Exonerated autora Jessica Blank i Erik Jensen (theexonerated.com). Predstava se kreće između monologa u prvom licu i scena smeštenih u sudnicama i zatvorima kako bi ispričala priče šestorice hrabrih ljudi za koje je američki sistem krivičnog pravosuđa pošao užasno naopako i kako su istrajali da to prežive.

Nastavite sa pitanjima koja su pokrenuta na kraju aktivnosti. Organizujte zvaničnu debatu ili koristite metod „Politička kampanja“ na strani 164. Teme mogu da uključuju:

- Pitanje kazne: koja je svrha zatvaranja kriminalaca i/ili njihovog pogubljenja? Da li je to prvenstveno da se zaštiti društvo, da se promeni ponašanje zločinaca, ili je to osveta/odmazda?
- Smrtna kazna: koji su argumenti za i protiv smrtne kazne?
- Bezbednost nacije naspram bezbednosti pojedinca: koje su granice načina na koji vlada može da tretira svoje najgore kriminalce ili teroriste? Na primer – da li je mučenje pojedinca opravdano ako je u pitanju bezbednost nacije?

Mogli biste izraditi projekat o smrtnoj kazni u vezi sa pravima deteta. U nekoliko zemalja deca su osuđena na smrt i mogu biti pogubljena. Ukucajte „Death Row Kids“ u svoj pretraživač da biste pronašli više informacija i video na youtube.com.

Ideje za preduzimanje akcije

Posetite veb-stranicu Kanadske koalicije protiv smrtne kazne i pročitajte više o spisima zatvorenika (<http://ccadp.proboards.com>). Zatim pišite nekome ko je osuđen na smrt (veb-stranica ccadp sadrži informacije o tome kako postati prijatelj za dopisivanje ili stupiti u kontakt sa lokalnim udruženjem Amnesty International).

Nađite najnovije informacije o Nanon Williams na www.nanonwilliams.net i odlučite kako biste mogli da podržite njegov slučaj.

Dodatne informacije

Savet Evrope je ukidanje smrtne kazne postavio kao preduslov za članstvo. Od 1997. godine na teritoriji država članica nije izvršena nijedna egzekucija.

Prva godina u kojoj niko nije pogubljen nigde u Evropi bila je 2009; međutim, u martu 2010. Belorusija je pogubila dve osobe.

Da proverite kako „i dalje opstaje“, pratite Nanon Williams na mrežama Facebook i Twitter.

Informacije o tome koje zemlje su ratifikovale međunarodne ugovore o ukidanju smrtne kazne možete pronaći na veb-stranici Amnesty International, www.amnesty.org.

Prema izveštaju Amnesty International, Death Sentences and Executions 2014, poznato je da je najmanje 2.466 ljudi u 55 zemalja osuđeno na smrt 2014. godine. Ovo predstavlja povećanje od 28% u odnosu na 2013. godinu, kada je zabeleženo 1.925 smrtnih kazni u 57 zemalja. Ovo povećanje je u velikoj meri posledica naglog porasta smrtnih kazni u Egiptu (sa 109 u 2013. na 509 u 2014) i Nigeriji (sa 141 u 2013. na 659 u 2014), obe zemlje u kojima su sudovi izricali masovne kazne u nekim slučajevima.

Veruje se da su najmanje 19.094 osoba osuđeno na smrt širom sveta krajem 2014. godine.

Executions Down, But Not For Juvenile Offenders koji je objavio Human Rights Watch (1. april 2015) navodi da je 2013. godine došlo do porasta upotrebe smrtne kazne za zločine koje su počinila deca:

Iran je gotovo sigurno svetski lider u egzekuciji maloletnih prestupnika, usmrтивši 14 u 2014. i čak 77 u poslednjih 10 godina. Iran je takođe nastavio da izriče nove smrtne kazne za decu prestupnike prošle godine. Ukupno najmanje 160 maloletnih prestupnika čeka pogubljenje u zemlji.

Na drugim mestima, smrtne kazne su izrečene prošle godine protiv dece prestupnika u Egiptu i Šri Lanki. Drugi su ostali osuđeni na smrt na Maldivima, u Nigeriji, Pakistanu, Saudijskoj Arabiji i Jemenu.

U 2013. godini, tri maloletna prestupnika su pogubljena u Saudijskoj Arabiji, a drugi su verovatno pogubljeni u Iranu i Jemenu.¹

Za detaljan prikaz Nanonovog slučaja i grešaka napravljenih na njegovom suđenju pogledajte <http://murderpedia.org/male.W/w/williams-nanon.htm>.

¹ <https://www.hrw.org/node/268526/printable/print>

Saznajte više o autoru Nanon Williams na <http://www.ccadp.org/nanonwilliams.htm>.

Propratni sadržaji

When tomorrow comes (Kad sutra dođe) autora Nanon Williams

Deo 1.

Bio je to dan nakon što je Dvajt Adanandus umro, kada sam zaista gledao na život potpuno drugačije od onoga što jeste, ili da kažem, kakav sam želeo da bude. To je bio početak zime, i dok sam mirno ležao i razmišljao o prijatelju koji se uvek osmehnuo kada su dani izgledali tako suvišni, osećao sam se izmučeno. Dok sam se lagano kretao, uzimajući novine ispod vrata, novine su ispričale njegovu priču.

Čitajući o tome i znajući da ga više nikada neću videti, osećao sam se kao da mi neko iznova zabija igle u srce. Ponekad bi svratio u dvorište i viknuo: „Šta ima, mladiću?“ I ja bih se osvrnuo oko sebe, buljio u leđa i rekao: „Čoveče, koga zoveš mladićem“, i obojica bismo počeli da se smeju jer sam bio najmlađa osoba u našem bloku. I kada sada pomislim na te trenutke, pa, to me duboko rastužuje, jer se nikada neću radovati što ću biti u dvorištu, a da Dvajt nije tu da razbije nabore koji su mi izrešetalice lice besom.

Kako su godine prolazile, moje metode provođenja vremena su se promenile, ali volim da mislim da će ove nove metode, nadam se, učiniti da jednog dana postanem bolji čovek kao što je Dvajt postao. U trenucima slabosti, uvek se pitam šta bi Dvajt uradio.

„Ne zaboravi“, rekao bi mi, „sistem te može poraziti samo ako mu dozvoliš. Pomirite se sa onim ko god da je vaš Bog i počnite da živite život najbolje što možete i da ga cenite.“ Zatim bi nastavio: „Mladiću, ne znam zašto si ovde, ali znam da ti nije mesto ovde...“

Deo 2.

„..... U stvari, nikome nije mesto ovde, ne u redu za smrtnu kaznu. Imate silovatelje, otmičare, pljačkaše, zlostavljače dece i sadističke ljude koje nije briga za vas. Međutim, imate i brižne i saosećajne ljude koji su radili iste stvari, ali su pronašli način da se promene i želim da se toga uvek sećate“, rekao mi je u nedeljama pre nego što je pogubljen. „Ako išta, zapamtite sledeće. Ako sudite drugima onako kako je ovaj sistem sudio vama, nećete biti bolji od onih koji su vas osudili na smrt!“ I dok mi te reči sada odzvanjaju u ušima, pitam se zašto mi je trebalo toliko vremena da razumem šta je mislio. Naravno da sam čuo šta je rekao i imalo je smisla, ali pronaći smisao i potpuno shvatiti značenje tih reči bilo je nešto sasvim drugo. Pretpostavljam da sam tada bio mladić kako me je zvao, ali istina boli kada konačno odvojiš vremena da je vidiš.

Znam da je zatvaranje psihološko oružje za mučenje koje stvara frustraciju sve dok ne nastupi depresija, ali nekako duh i volja opstaju u nekolicini. Za Dvajta, on je imao taj duh bez obzira šta je uradio, što ga je dovelo do smrtne kazne i sa tim duhom promenio je živote drugih koji trunu kao živi leševi na groblju sistema. „Znam da nije lako, mladiću“, rekao bi. „Ali niko nije rekao da je život lak. Uzmi svaki dan onoliko koliko vredi i dokle god vidiš svetlo na kraju puta, neka to bude snaga koja te vodi“, bile su poslednje reči koje mi je rekao u suzama dok je izgovarao svoj poslednji pozdrav. Ne usuđujem se da objašnjavam šta mi to znači, jer mi je to valjda rekao da bih pronašao sopstvenu snagu koja me održava kroz godine koje su prošle, a verovatno i godine koje dolaze. Nikada nisam napustio svoje principe ili stvari koje najviše cenim u životu – kao što je moja porodica, tako da je više nego verovatno da će ljubav i jednog dana ući na nebeska vrata, ono što sutra zaista jeste kada dođe.“

Nanon Williams je osuđen na smrt od strane države Teksas 1992. godine kada je imao 17 godina, pod optužbom za teško ubistvo. On poriče optužbe i proveo je 13 godina čekajući smrtnu kaznu pre nego što mu je kazna preinačena u doživotni zatvor kao posledica odluke Vrhovnog suda i sudije Roper V. Simmons iz 2005. godine, kojom se zabranjuje pogubljenje maloletnika. Savezni sud je 2010. godine naredio da Nanon bude pušten iz zatvora zbog lažnih dokaza koji su predloženi poroti i neadekvatnosti njegovog zastupanja na suđenju 1992. godine.

Izvor: Kanadska koalicija protiv smrtne kazne

Isečak iz novina

Hantsvil – 2. oktobar 1997. Osuđeni pljačkaš pogubljen je u sredu uveče jer je ubio biznismena iz San Antonija koji je pokušao da ga spreči da pobegne iz blokade banke pre devet godina. Adanandus, 41, osuđen je na smrt zbog ubistva Vernona Hanana, koji je upucan u grudi 28. januara 1988. dok se rvao sa Adanandusom u holu banke na severnoj strani San Antonija.

Koji je tvoj stav?

Da li je zaista važnije imati dom, hranu i osnovne potrebe nego da možete da kažete šta želite?

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Opšta ljudska prava • Građanstvo i učešće • Siromaštvo
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	Bilo koja
Vreme	50 minuta
Pregled	<ul style="list-style-type: none"> • U ovoj diskusiji učesnici se bukvalno zalažu za svoje stavove.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Sva
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razumevanje razlika između građanskih i političkih prava, i socijalnih i ekonomskih prava • Korišćenje i razvoj veština diskutovanja i argumentacije • Negovanje osećaja poštovanja i otvorenosti
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Jedna kopija lista sa izjavama • Veliki listovi papira ili flipčart, olovke • Kanal ili kreda (kao opcija) • Kopije pojednostavljenih članova UDLJP sa strane 600 (kao opcija) • Prostor za kretanje učesnika
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremite 2 postera – jedan koji kaže „Slažem se“ i drugi koji kaže „Ne slažem se“ – i zalepite ih na pod na suprotnim stranama prostorije, tako da učesnici mogu da formiraju pravu liniju između njih. (Možda ćete želeti da povučete liniju kredom između njih ili da upotrebite komad kanapa) • Informišite se zašto ljudi govore o „generacijama prava“ i o dve kategorije građanskih prava i politička, i socijalna i ekonomska prava. (Pogledajte savete za facilitatore u nastavku i Poglavlje 4)

Instrukcije

1. Počnite sa vrlo kratkim uvodom u razlike između građanskih i političkih prava i socijalnih i ekonomskih prava.
2. Provedite 5 minuta razmišljajući o različitim pravima koja bi spadala u svaku kategoriju. Navedite prava na flipčartu pod naslovima: građanska i politička prava i socijalna i ekonomska prava.
3. Objasnite da ćete sada pročitati niz izjava sa kojima se učesnici mogu složiti u većoj ili manjoj meri.
4. Ukažite na dve ekstremne pozicije – postere na kojima piše „Slažem se“ i „Ne slažem se“. Objasnite da učesnici mogu da zauzimaju bilo koju tačku duž (imaginarne) linije, ali da pokušaju da se pozicioniraju, što je više moguće, pored učesnika čiji se stavovi skoro poklapaju sa njihovim. Kratka diskusija je dozvoljena dok ljudi pronalaze svoja mesta!
5. Pročitajte izjave jednu za drugom.
6. Podstičite razmišljanje i diskusiju. Pitajte one na krajnjim tačkama da objasne zašto su zauzeli ove ekstremne pozicije. Pitajte nekoga u blizini centra da li njihov položaj ukazuje na nedostatak čvrstog mišljenja ili nedostatak znanja
7. Dozvolite učesnicima da menjaju poziciju dok slušaju komentare jedni drugih.
8. Kada prođete kroz izjave, ponovo okupite grupu za debriefing.

Opšta
ljudska prava

Građanstvo i učešće

Siromaštvo

Nivo 2

Bilo koja

50 minuta

Debriefing i evaluacija

Počnite sa pregledom same aktivnosti, a zatim pređite na diskusiju o tome šta su ljudi naučili.

- Da li je bilo pitanja na koja ljudi nisu mogli da odgovore – bilo zato što je bilo teško odlučiti se ili zato što je pitanje bilo loše formulisano?
- Zašto su učesnici promenili stav tokom diskusija?
- Da li su učesnici bili iznenađeni obimom neslaganja po pitanjima?
- Da li je bitno ako se ne slažemo o ljudskim pravima?
- Da li mislite da postoje „tačni“ i „pogrešni“ odgovori na različite izjave ili je to samo stvar ličnog mišljenja?
- Da li bi ikada bilo moguće da svi postignu dogovor o ljudskim pravima?
- Da li postoji suštinska razlika između (prve) dve „generacije“ ljudskih prava: građanskih i političkih prava i socijalnih i ekonomskih prava? Može li se reći šta je od toga važnije?
- Da li nam je potrebno još prava? Da li bi mogla da postoji i treća generacija prava?

Saveti za facilitatore

Možda ćete želeći da relativno brzo pokrenete deo aktivnosti, bez davanja puno vremena za diskusiju između različitih tačaka, a zatim da izaberete dve ili tri izjave i o njima detaljnije razgovarate sa celom grupom. Ali vredni zaustaviti aktivnost u određenim tačkama kako bi se učesnicima dala prilika da razmisle kako o nekim tačkama, tako i o svom položaju u odnosu na druge.

Ova aktivnost obuhvata sva ljudska prava, ali posebno socijalna i ekonomska prava; na primer, prava na rad i slobodno vreme, na zdravstvenu zaštitu i na osnovni životni standard.

Izjave date u nastavku osmišljene su da se pozabave nekim debatama koje se vode u vezi sa razlikom između građanskih i političkih prava s jedne strane i socijalnih i ekonomskih prava s druge strane. Nema potrebe da ulazimo u mnogo detalja na početku aktivnosti, pošto bi mnoge tačke trebale da iskrсну u toku diskusije.

Međutim, dve tačke su možda vredne uvoda. Prvo, jednostavna razlika da su građanska i politička prava oni moralni zahtevi koje postavljamo vladama u vezi sa građanskim i političkim pitanjima, kao što je pravo na pravično suđenje, glasanje, izražavanje sopstvenog mišljenja itd.; a socijalna i ekonomska prava su oni zahtevi koji su povezani sa društvenim i ekonomskim pitanjima – kao što su beskućništvo, neadekvatna zdravstvena zaštita, siromaštvo itd.

Druga stvar je da su neki ljudi napravili fundamentalnu razliku između različitih vrsta prava. Mnogi tvrde da su socijalna i ekonomska prava ili manje važna i/ili teže garantovana od građanskih i političkih prava.

Tokom aktivnosti kreativnog razmišljanja, možda ćete želeći da date učesnicima kopije pojednostavljene UDLJP sa strane 600 kako bi se prisetili; alternativno, možete sami da pročitate neke od članova i zamolite učesnike da ih stave u odgovarajuću kategoriju. Za članove 16 i 22–29 generalno se smatra da se odnose na socijalno-ekonomska prava.

Varijacije

Pripremite druge izjave ili zamolite članove grupe da pripreme svoje.

Predlozi za prateće aktivnosti

Organizujte zvaničnu debatu o jednom od pitanja, tražeći od ljudi da unapred pripreme svoje argumente, a zatim glasajte na kraju debate. Možete pozvati druge mlade ljude ili članove javnosti da prisustvuju.

KLJUČNI DATUM

5. decembar
Međunarodni dan volontera za ekonomski i društveni razvoj

Poznavanje ljudskih prava je važno, ali je takođe važno biti aktivan građanin ako se želei da prava budu zaštićena. Možda biste želeli da uradite aktivnost „Politička kampanja“ sa strane 164. Ovo se odnosi na pitanje ubeđivanja drugih da prihvate vaše mišljenje.

Kada govorimo o ljudskim pravima, važno je da budete svesni reči koje koristite i njihovog uticaja. Na primer, trebalo bi da razmislite da li da kažete „gej“ ili „homoseksualac“, ili da koristite izraz „invalidi“, „hendikepirani“ ili „osobe sa invaliditetom“. Grupa će možda želei da diskutuje o pitanjima otvorenog govora i političke korektnosti kroz aktivnost „Bela budućnost“ iz paketa „Svi različiti – svi jednaki“.

Ideje za preduzimanje akcije

Stupite u kontakt sa lokalnom organizacijom koja radi na pitanju ljudskih prava ili socijalne zaštite i saznajte kako možete da doprinesete.

Dodatne informacije

Poglavlje 4 priručnika sadrži osnovne informacije o različitim generacijama prava, uključujući uvod u prava „treće generacije“.

Propratni sadržaji

List sa izjavama

- Važnije je imati dom, hranu i osnovne potrepštine nego da možete da kažete šta želite.
- Ljudi imaju dužnost da rade, a ne pravo.
- Najosnovnija odgovornost svake vlade je da se pobrine da svi građani imaju dovoljno hrane.
- Pravo na „odmor i slobodno vreme“ je luksuz koji sebi mogu da priušte samo bogati ljudi.
- Nije posao vlade da se pobrine da ljudi ne gladuju – to je posao ljudi!
- Način na koji biramo da se ponašamo prema našim radnicima nije stvar međunarodne zajednice.
- Siromašne zemlje treba da se koncentrišu na obezbeđivanje osnovnog životnog standarda za sve pre nego što se brinu o građanskim i političkim pravima svojih građana.
- Ekstremna ekonomska nejednakost je povreda osnovnih prava.
- Socijalna i ekonomska prava predstavljaju ideal za budućnost, ali svet danas nije spreman da ih garantuje.
- Ako prava ne mogu da se garantuju, nema smisla da ih uopšte imamo.
- Neka prava su važnija od drugih.
- Neki ljudi, potpuno prirodno, imaju veća prava od drugih.
- Neki ljudi su beskućnici jer tako žele.
- Bogati su srećniji od siromašnih.
- Nije moguće u potpunosti iskoreniti siromaštvo.
- Nismo rođeni sa pravima; stičemo ih.

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Veroispovest i vera

Nivo 2

8+

25 minuta

Ko smo ja?

Ja sam ja kroz sve veze koje uspostavljam sa drugima.

Albert Jacquard

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija • Vera i veroispovest
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	8+
Vreme	25 minuta
Pregled	<ul style="list-style-type: none"> • Ova aktivnost uključuje zujalice, kreativno razmišljanje, crtanje i grupnu diskusiju prilikom razmatranja pitanja identiteta.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Jednakost u dostojanstvu i pravima • Sloboda od diskriminacije • Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Produbljivanje razumevanja koncepta identiteta i samosvesti • Razvoj veština komunikacije • Promovisanje solidarnosti i poštovanja
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Olovke u boji i markeri, po mogućnosti drugačije boje za svakog učesnika • Dovoljno papira da svaki učesnik dobije po list • Flipčart i markeri

Instrukcije

1. Kao vežbu zagrevanja zamolite učesnike da se okupe u parove i formiraju „zujalice“. Zamolite ih da se pretvaraju da su stranci i da se predstave jedni drugima.
2. Sada pozovite učesnike da razmotre šta bi bilo zanimljivo ili važno saznati o nekome koga prvi put srećete; razmenite kreativne ideje o informacijama opšteg tipa. Na primer: ime, starost, pol, državljanstvo, porodična uloga, religija, starost, rod, etnicitet, posao/studije, muzički ukus, hobi, sport, uopšteno šta osoba voli, a šta ne.
3. Objasnite da će učesnici sada utvrditi koliko svako od njih ima zajedničkog s ostalima u grupi. Podelite im papire i olovke i objasnite prvi korak: svako od njih treba da nacrtta prezentaciju svog identiteta. Treba da zamisle sebe kao zvezde; aspekti njihovog identiteta se isijavaju u društvo. Zamolite da učesnici analiziraju 8 do 10 najvažnijih aspekata svog identiteta i da nacrtaju svoju ličnu zvezdu.
4. Zamolite učesnike da se prošetaju i da uporede svoje zvezde. Kada pronađu nekog s kim dele krak ili svetlosni zrak, pored zvezdanog zraka upisuju ime osobe. (Na primer, ako Jan i Parvez imaju zajednički „reperski“ zrak, obojica treba da upišu ime onog drugog pored zraka svoje zvezde.) Za ovo odvojite 15 minuta.
5. Sada se okupite u veliku grupu i zamolite učesnike da kažu koliko je svako od njih poseban. Možete pitati:
 - Koje aspekte identiteta ljudi imaju zajedničke, a koji su jedinstveni?
 - Koliko su ljudi u grupi slični, a koliko su različiti? Da li ljudi imaju više zajedničkog jedni s drugima nego što imaju razlika?
6. Na kraju, uradite sa grupom vežbu kreativnog razmišljanja o aspektima identiteta koje ljudi sami biraju, i onih sa kojima se rađaju. Ispišite ih na flipčart u dve kolone.

Debriefing i evaluacija

Sada pređite na diskusiju o tome šta su učesnici otkrili o sebi, jedni o drugima i kako se to reflektuje u domenu ljudskih prava.

- Šta su učesnici naučili o sebi? Da li im je bilo teško da odluče koji su najznačajniji aspekti njihovog identiteta?
- Da li su učesnici bili iznenađeni rezultatima upoređivanja zvezda? Da li su imali više ili manje zajedničkog nego što su očekivali?
- Šta učesnici osećaju u vezi sa različitostima u grupi? Da li misle da je zbog toga zajednički rad u grupi zanimljiviji ili teži?
- Da li je bilo nekih aspekata identiteta drugih osoba za koje su učesnici osećali snažnu potrebu da kažu „Ja (to) nisam“? Na primer, ja nisam fudbalski navijač ili pobornik tehno muzike, ja ne volim pse, nisam homoseksualac ili nisam hrišćanin.
- Kako se identitet razvija? Koji aspekti predstavljaju društveni izum, a koji su svojstveni i nepromenljivi?
- Posebno u vezi sa ravnopravnošću polova – koji aspekti su društveni konstrukti, a koji svojstveni i nepromenljivi?
- Da li su učesnici napisali „žena“ ili „muškarac“? Šta učesnici pridružuju rečima „žena“ ili „muškarac“? Da li su asocijacije iste za oba pola, da li su iste za sve muškarce i sve žene?
- Koliko ljude procenjujemo prema njihovom ličnom identitetu, a koliko prema identitetu grupe kojoj pripadaju?
- Šta učesnici misle o mogućnosti slobode da se izabere vlastiti identitet? Koje su implikacije takvog slobodnog izbora u odnosu na njih same i njihovo društvo, a posebno na ljudska prava jednakosti i poštovanja?

Saveti za facilitatore

Naziv ove aktivnosti nije pogrešan! Namerno je izabran da zbuni učesnike. Ako želite muziku u pozadini dok igrate ovu igru, možete koristiti pesmu autora Frank Zappa, „You are what you is“.

Za zagrevanje, možda ćete hteti da date učesnicima neki savet na koji način da usmere svoja razmišljanja. Možete uzeti sebe kao primer ili neku izmišljenu osobu.

Svrha različitih boja olovaka koje su podeljene učesnicima jeste da im se sugeriše da se njihova jedinstvena grupa sastoji od duge identiteta. Ako imate veliku grupu ili ako više osoba deli olovku iste boje, zamolite ih da koriste različit stil pisanja.

Ako želite, ovu aktivnost možete dodatno „iznijansirati“ tako što ćete predložiti učesnicima da nacrtaju svoju ličnu zvezdu sa kraćim i dužim kracima, prema tome koliko smatraju da je javan ili privatn određeni aspekt njihovog identiteta. Duži zraci prodiru dublje u društvo i stoga su više javni.

Neka od sledećih tačaka mogu se razmatrati u završnom kreativnim razmišljanju (u koraku 6):

- Aspekti identiteta koje mogu da izaberem: ime, prijatelj, posao, članstvo u političkoj stranci, omiljena muzika, stilovi oblačenja, fudbalski tim za koji navijam, gde živim,
- Aspekti identiteta s kojima sam se rodio: pol, godina rođenja, visina, boja očiju,
- Biće izvesnih aspekata identiteta koji mogu izazvati kontroverze, na primer, nacionalnost, rod i seksualnost, religija, pripadnost nekoj manjini.

Diskusija o tome kako se identitet razvija i koji su delovi identiteta društveno uslovljeni, a koji su inherentni i nepromenljivi, biće takođe kontroverzna, posebno u vezi sa religijom i rodom. Vredí zamoliti učesnike da analiziraju sopstveni proces odrastanja i kako su se određeni aspekti njihovog identiteta menjali tokom godina, možda čak i oni za koje misle da nisu promenljivi.

Možda ćete hteti da izvučete neke zaključke iz diskusije. Na primer, da smo svi mi ljudska bića koja imaju prava koja se ne mogu ni pokloniti, niti oduzeti, bez obzira na rasu, boju, imovinu, rođenje ili neki drugi status.

KLJUČNI DATUM

10. oktobar

Svetski dan mentalnog zdravlja

Varijacije

U tački 3. instrukcija zamolite učesnike da nacrtaju autoportret ili da zalepe svoju fotografiju kad su bili deca u centar svoje zvezde.

Ako su imena izostavljena iz zvezda, onda učesnici mogu da pokušaju da pogode koje zvezde kome pripadaju.

Dodatne informacije

Obrazovni paket Saveta Evrope „Svi jednaki – svi različiti“ sadrži obilje informacija i više aktivnosti koje se bave pitanjima identiteta.

Predlozi za prateće aktivnosti

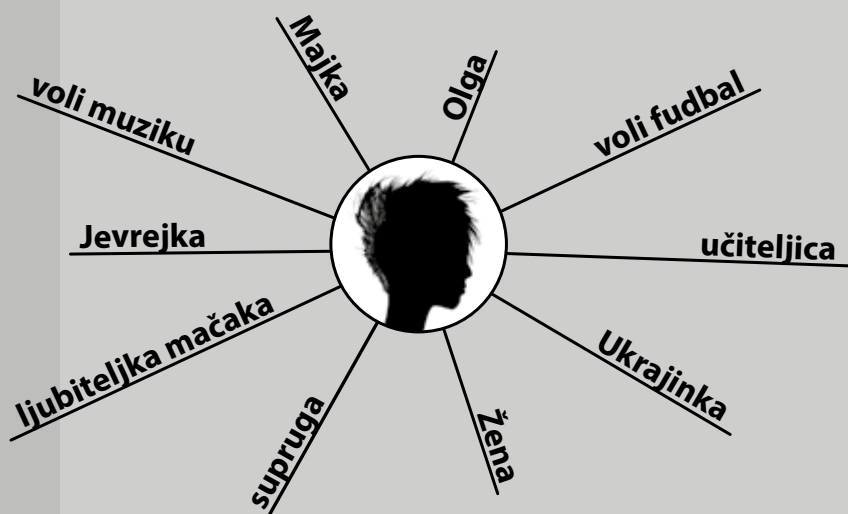
Uradite ovu vežbu sa svojim prijateljima, kolegama i porodicom.

Ova aktivnost može služiti za otvaranje mnogih drugih diskusija, na primer, pitanja o univerzalnosti ljudskih prava, diskriminaciji i ksenofobiji, dečijim pravima i građanstvu.

Ako grupa želi da dublje ispita pitanja identiteta i rodne ravnopravnosti, možda će uživati u aktivnosti „Heroine i heroji“ na strani 186.

Ako želite da pređete sa rasprave o identitetu na prava pojedinca na jednakost u dostojanstvu i na ljudska prava uopšte, onda je jedan od predloga da uradite igru „Nacrtaj reči“ na strani 156.

Ako je grupa multikulturalna i želite da podstaknete radoznalost učesnika za njihove različite kulture, onda je dobra aktivnost za nastavak „Moja priča“ iz paketa „Svi različiti – svi jednaki“.

Posao i bebe

Da li želiš posao? Onda ne planiraj da imaš decu!

Teme	<ul style="list-style-type: none"> • Rad • Rodna pitanja • Diskriminacija i netolerancija
Složenost	Nivo 2
Veličina grupe	10–25 (manje grupe: 5)
Vreme	90 minuta
Pregled	<p>Ovo je aktivnost igranja uloga koja se bavi pitanjima</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reproductivnih prava na radnom mestu • Diskriminacijom žena na radnom mestu
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na slobodan izbor zaposlenja i uclanjenje u sindikat • Pravo na brak i porodicu • Pravo na zaštitu od diskriminacije
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja o reproductivnim pravima žena • Razvoj veština kritičkog razmišljanja i diskusije • Negovanje otvorenosti i osećaja za pravdu i društvenu odgovornost
Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Veliki list papira, flipčart ili tabla, marker • Prostor za rad i igranje uloga u manjim grupama • Rekviziti za igru uloga, sto i stolice, olovka i papir
Priprema	<ul style="list-style-type: none"> • Kopirajte scenario na tablu ili veliki list papira ili blok papira.

Instrukcije

1. Objasnite da je ova aktivnost igra uloga o pitanjima reproductivnih prava žena koje su u radnom odnosu. Uradite kratku vežbu kreativnog razmišljanja o reproductivnim pravima, kako bi učesnici razumeli taj pojam.
2. Podelite učesnike u manje grupe (maksimalno 5 osoba po grupi).
3. Pročitajte karticu sa situacijom.
4. U svojim manjim grupama, dajte učesnicima dvadeset minuta da odluče o završetku priče i da je razviju u igru uloga. Igra uloga treba da počne sastankom između Marije i gospodina Wladstoka i ne bi trebalo da traje duže od pet minuta.
5. Pozovite sve manje grupe da prikažu svoje igre uloga. Komentare sačuvajte za debriefing.

Debriefing i evaluacija

Počnite s povratnim komentarima o tome kako je svaka manja grupa sarađivala i kako su razvijali svoje igre uloga. Zatim nastavite razgovorom o implikacijama i šta treba preduzeti u vezi sa diskriminacijom ove vrste.

- Da li je iko bio iznenađen situacijom? Da li se to dešava u vašoj zemlji?
- Kako je grupa odlučila kakav treba da bude ishod?
- Da li su završeci realistični? Koje su bile dobre, a koje loše strane načina na koje je Marija rešila situaciju? Koliko je u ovakvim situacijama teško imati samopouzdanja, a ne biti ni agresivan ni snishodljiv?
- U vašoj zemlji, koja prava imaju žene na radnom mestu kad ostanu u drugom stanju?
- Zašto je kompanija nametnula takav uslov Mariji? Da li je to pošteno? Zašto ne?

Rad

Rodna pitanja

Diskriminacija i netolerancija

Nivo 2

10–25 (manje grupe: 5)

90 minuta

- Da li se ovde krše bilo koja ljudska prava? Ako da, koja?
- Da je Marija muškarac, da li bi joj se desila ista stvar? Zašto? Zašto ne?
- Da li muškarci vide ovo pitanje drugačije od žena i kako?
- Šta mislite da se može učiniti za promociju i zaštitu reproduktivnih prava žena?

Saveti za facilitatore

Razmislite o tome da li u manjim grupama treba imati ravnotežu polova ili ne. Iskustvo pokazuje da jednopolne grupe često dovode do provokativnijih završetaka i bogatije diskusije.

Učesnici možda nisu upoznati sa terminom „reproduktivna prava“ i možda ćete morati da im pomognete sa nekim idejama kako biste dobili širu sliku.

Reproduktivna prava obuhvataju prava na:

- uživanje u i ostvarivanje seksualne veze bez straha od infekcije i bolesti.
- izbor da li imati decu ili ne.
- pomoć u brizi o planiranju porodice, uz koje se podrazumevaju usluge vezane za siguran abortus, koje obezbeđuju da se sa ženom postupa s poštovanjem i uz uvažavanje njenog dostojanstva, i koje osiguravaju privatnost.
- Seksualno obrazovanje

Vodite računa o tome da pitanja za debriefing o eventualnom kršenju Marijinih ljudskih prava mogu dovesti do kontroverznih tema: abortus, pravo žene na izbor, nasuprot pravu fetusa na život. Ovo je veoma važno pitanje. To je takođe vrlo značajno za obrazovanje o ljudskim pravima uopšte, jer se od učesnika zahteva da budu otvorenih stavova, da ostave po strani stereotipe i unapred formirana mišljenja i da iskoriste svoje veštine kritičkog mišljenja. Ova aktivnost pruža veoma dobru ilustraciju složenosti ljudskih prava. Ako učesnici pokrenu dodatna pitanja, možda bi bilo dobro razmotriti mogućnost da drugi put odvojite neko vreme za diskusiju o njima.

Varijacije

Primenite tehniku forum teatra (vidite stranu 67). Umesto da podelite učesnike u manje grupe, možete početi sa dva volontera koji će igrati Mariju i gospodina Wladstoka sa ostatkom grupe kao posmatračima. Zatim možete prekinuti prezentaciju u intervalima i tražiti od posmatrača da komentarišu i da kažu šta bi trebalo da se desi sledeće. Alternativno, posmatrači mogu jednostavno da razmene mesta sa glumcima kako bi razvili drugačiji ugao i promenili tok igre uloga.

Zašto ne biste dodali druge likove u situaciju? Možete uključiti Marijinog muža, koji bi mogao da bude predstavnik sindikata, a igra uloga bi mogla da ide dalje od sastanka sa odeljenjem za ljudske resurse.

Slobodno prilagodite imena likova tako da odražavaju uobičajena imena u vašoj zemlji.

Nekim ljudima je teško da igraju uloge, pa ćete možda želeći da koristite pripovedanje. Podelite učesnike u manje grupe, dajte im kopiju priče i zamolite ih da o njoj diskutuju i da napišu sopstveni završetak. Nakon toga, grupe daju povratne informacije pred celom grupom i upoređuju različite završetke.

Predlozi za prateće aktivnosti

Ako je seksualno obrazovanje deo vašeg školskog programa, pitajte nastavnika da li je moguće uključiti ovu aktivnost „Posao i bebe“ u lekciju. Alternativno, aktivnost bi se mogla obaviti na časovima sociologije ili istorije ili u vezi sa događajem za proslavu Dana žena (8. mart) ili Međunarodnog dana porodice (15. maj).

Grupa može da uradi neko istraživanje o reproduktivnim pravima u vašoj zemlji. U okviru istraživanja, mogu se uraditi intervjui sa ženama i sa poslodavcima, da bi se saznalo kako se zakoni sprovode u praksi.

Grupa takođe može da analizira seksualno obrazovanje u svojoj zemlji. Da li ono pokriva sve aspekte reproduktivnih prava?

Ako želite da istražite druge vrste diskriminacije na radnom mestu, možete uraditi aktivnost „Različite zarade” na strani 135.

Ideje za preduzimanje akcije

Pokrenite pitanja o reproduktivnim pravima u vašoj školi ili savetu udruženja.

Istražite koje lokalne nevladine organizacije rade na reproduktivnim pravima žena i učestvujte u njihovim debatama i kampanjama.

Dodatne informacije

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Pored pitanja građanskih prava, Konvencija takođe posvećuje najveću pažnju brizi o ženama, posebno o njihovim reproduktivnim pravima. Preambula određuje ton navodeći da „uloga žena u rađanju ne sme da predstavlja osnov za diskriminaciju”.

Veza između diskriminacije i reproduktivne uloge žena osnovna je briga Konvencije. Na primer, u članu 5 Konvencija se zalaže za „pravilno shvatanje materinstva kao društvene funkcije”, zahtevajući potpunu podelu odgovornosti oba pola u podizanju i vaspitanju deteta. U skladu s tim, odredbe za zaštitu materinstva i brigu o detetu proglašene se esencijalnim pravima i ugrađene u sve oblasti Konvencije, bilo da se radi o zapošljavanju, porodičnom pravu, zdravstvenoj brizi ili obrazovanju. Obaveza društva proširuje se socijalnim uslugama, posebno institucija za brigu o deci, koje omogućavaju pojedincima da kombinuju porodične obaveze sa radom i učešćem u javnom životu. Preporučuju se specijalne mere za zaštitu materinstva, koje se „ne smeju smatrati diskriminirajućim”.

(Član 4) Konvencija takođe potvrđuje prava žena na reproduktivni izbor. Važno je istaći da je to jedini dokument o ljudskim pravima u kojem se spominje porodično planiranje. U dokumentu se navodi da su države – stranke obavezne da u obrazovne procese uključe savetovanje o planiranju porodice (član 10h) i da razviju porodični kodeks koji ženama garantuje prava „da odluče slobodno i odgovorno o broju dece i vremenskom planiranju rađanja, da imaju pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja će im omogućiti uživanje ovih prava” (član 16e).

Prpratni sadržaji

Scenario

Marija je skoro godinu dana nezaposlena i posvećena je traženju posla. Pre deset dana otišla je na razgovor za posao iz snova – to je bilo upravo ono što je tražila! Sve je dobro prošlo i ponuđen joj je posao. Kompanija ju je zamolila da se sastane sa g. Wladstokom, kadrovskim službenikom, kako bi potpisala ugovor. Na razgovoru je već razgovarala o svojim dužnostima i drugim pitanjima vezanim za posao. Upravo kada je Marija trebalo da potpiše ugovor, gospodin Wladstok je rekao da je uslov za posao da ona potpiše izjavu da neće imati bebu u naredne dve godine.

KLJUČNI DATUM

15. maj
Međunarodni
dan porodice

www.un.org/womenwatch

Kalendar ljudskih prava

Sledeći kalendar predstavlja ažurirani pokušaj da se napravi spisak dana kada ljudi širom sveta obeležavaju ljudska prava; tada se odaje počast borcima za prava, priseća se zloupotreba ljudskih prava i slavi se nada i radost. Ključni datumi preuzeti su iz zvaničnih međunarodnih dana Ujedinjenih nacija, svetskih dana koje prepoznaju NVO i godišnjica istorijskih događaja i rođendana nekih istaknutih aktivista za ljudska prava. Kalendar ne treba shvatati kao kompletnu ili konačnu listu, nego kao polaznu tačku i preporučujemo vam da dodate neke datume koji su značajni za vas.

Kalendar se može kopirati, izraditi u obliku postera i okačiti na zid; to bi moglo podsticajno delovati na početni interes za pitanja ljudskih prava, a svojim obimom i raznovrsnošću daje dobre indikacije. Pozovite ljude da daju komentar: Da li im svi događaji koji se obeležavaju nešto znače? Koji lokalni i nacionalni ključni datumi bi se mogli dodati?

Svakoj aktivnosti u Poglavlju 2 dodeljen je ključni datum. Namera je da se kalendar može koristiti kao alat za razvoj jednogodišnjeg programa obrazovanja o ljudskim pravima. Polazna tačka svake nedelje ili meseca mogla bi da bude „aktuelna“ aktivnost. Na primer, 3. maja, Svetskog dana slobode medija, možete da uradite aktivnost „Naslovna strana“, ili 25. novembra, Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, možete da uradite aktivnost „Unutrašnji poslovi“. Alternativno, grupa bi možda želela da „preduzme mere“ uključivanjem u događaje ili aktivnosti koje organizuju druge organizacije na te datume, na primer sa grupom za zaštitu životne sredine za proslavu Dana planete Zemlje 22. aprila.

Ako želite neke početne ideje za preduzimanje akcije, pogledajte „A–Z akcija“ u edukativnom paketu „Sve različito – sve jednako“. Za savete i smernice za preduzimanje delotvornih mera pročitajte Poglavlje 3, „Preduzimanje akcije“ u ovom priručniku.

Kao što se svake godine razvija razumevanje ljudskih prava, tako bi trebalo da se razvija i ovaj kalendar. Izazov za vas – korisnike ovog priručnika – je da pronađete nove načine proslavljanja ljudskih prava svakog dana u godini.

Datum	Obeležavanje	Informacije o datumu	Aktivnost
27. januar	Dan sećanja na žrtve Holokausta	Dana 27. januara obeležava se godišnjica oslobađanja najvećeg nacističkog logora smrti Aušvic-Birkenau. Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 2005. godine izabrala ovaj dan kao Međunarodni dan sećanja na žrtve Holokausta (IHRD) u čast žrtvama nacističke ere.	Podsetnici
Drugi utorak u februaru	Dan bezbednijeg interneta	Dan bezbednijeg interneta organizuje InSAFE kako bi promovisao sigurnije i odgovornije korišćenje mrežne tehnologije i mobilnih telefona, posebno među decom i mladima.	Moj život nije šou.
12. februar	Dan organizacije „Red Hand“	Organizacije koje podržavaju Globalnu kampanju Red Hand za zaustavljanje upotrebe dece vojnika uključuju: Human Rights Watch, Amnesty International, Omladinski Crveni krst Nemačke, Terre des Hommes i Plan International.	Bacanje kamena
21. februar	Međunarodni dan maternjeg jezika	Od 1999. godine UNESCO promovise ovaj dan kako bi podstakao široku i međunarodnu posvećenost promovisanju višejezičnosti i jezičke raznolikosti, uključujući očuvanje ugroženih jezika.	Jezička barijera
8. mart	Međunarodni dan žena	Međunarodni dan žena (8. mart) jeste globalni dan koji slavi ekonomska, politička i društvena dostignuća žena u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Prvi Međunarodni dan žena obeležen je 1911. godine. UN su počele da obeležavaju Međunarodni dan žena 1975. godine.	Put do zemlje jednakosti

12. mart	Svetski dan borbe protiv cenzure na internetu	Svetski dan borbe protiv cenzure na internetu obeležen je 12. marta 2009. godine na zahtev Reportera bez granica i organizacije Amnesty International.	
18. mart	Prvi parlamentarni izbori sa opštim pravom glasa u Evropi	To je bilo u Finskoj 1917. godine.	Glasati ili ne glasati
21. mart	Svetski dan poezije	Proglašen od strane UNESCO-a 1999. godine. Svrha dana je promocija čitanja, pisanja, objavljivanja i podučavanja poezije.	
21. mart	Međunarodni dan borbe protiv rasne diskriminacije	Na ovaj dan 1960. godine, policija je otvorila vatru i ubila 69 ljudi na mirnim demonstracijama u Šarpevilu, u Južnoafričkoj Republici, protiv zakona koji su podržavali aparthejd. Proglašavajući Dan 1966. godine, Generalna skupština pozvala je međunarodnu zajednicu da udvostruči napore na eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije.	Reakcije na rasizam
22. mart	Svetski dan vode	Prvi put zvanično predloženo u Agendi 21 Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju (UNCED) 1992. godine u Rio de Žaneiru, Brazil. Obeležavanje je počelo 1993. godine i ima za cilj da poveća svest o tome u kojoj meri razvoj vodnih resursa doprinosi ekonomskoj produktivnosti i društvenom blagostanju.	
23. mart	Svetski dan meteorologije	Svetska meteorološka organizacija (WMO). Rad organizacije na vremenskoj prognozi važan je u obezbeđivanju sigurnosti hrane, vodnih resursa i transporta.	
24. mart	Svetski dan tuberkuloze	Na današnji dan 1882. godine dr Robert Koch predstavio je svoje otkriće bacila tuberkuloze grupi lekara u Berlinu. SZO je proglasila zvanični dan 1992. godine.	
Drugi utorak u aprilu	Evropski dan jednakih zarada	Dan je proglasila organizacija BPW Europe (Business and Professional Women).	Različite zarade
7. april	Svetski dan zdravlja	Prvi put proglašen 1950. godine od strane Svetske zdravstvene organizacije (SZO) kako bi se podigla svest o nepotrebnoj patnji i naporima potrebnim svima da bi se obezbedio život i dobro zdravlje.	Samo minut
8. april	Svetski dan Roma	Dan je zvanično proglašen 1990. godine kako bi se proslavila romska kultura i podigla svest o problemima sa kojima se romski narod suočava.	Dosta!
23. april	Svetski dan knjiga i autorskih prava	Obeležavanjem ovog dana UNESCO nastoji da promoviše čitanje, izdavaštvo i zaštitu intelektualne svojine putem autorskih prava. Dan je prvi put obeležen 1995. godine. Takođe je poznat i kao Svetski dan knjige.	
28. april	Svetski dan bezbednosti i zdravlja na radu	Proglašeno od strane Međunarodne organizacije rada (MOR).	
1. maj	Međunarodni praznik rada	Takođe je poznat i kao Dan radnika. To je proslava Međunarodnog radničkog pokreta.	Sastanak sindikata
Druga subota u maju	Svetski dan poštene trgovine	Proglašen od strane Svetske organizacije za poštenu trgovinu.	Čuvajte se, mi gledamo
3. maj	Svetski dan slobode medija	Proglašen od strane UNESCO-a 1993. godine da promoviše slobodu štampe u svetu i da prizna da je slobodna, pluralistička i nezavisna štampa suštinska komponenta svakog demokratskog društva.	Naslovna strana
5. maj	Dan Evrope (Saveta Evropa)	Godišnja proslava mira i jedinstva u Evropi. Postoje dve odvojene oznake Dana Evrope: 5. maja za Savet Evrope i 9. maja za Evropsku uniju.	Svi jednaki, svi različiti

8. maj	Svetski dan Crvenog krsta i Crvenog polumeseca	Svetski dan Crvenog krsta služi sećanju i odaje priznanje naporima nacionalnih društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca širom sveta.	Bingo za prava
8–9. maj	Sećanje na one koji su izgubili živote tokom Drugog svetskog rata	Proglašen 2004. godine od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u znak počasti svima koji su izgubili živote u Drugom svetskom ratu.	Podsetnici
15. maj	Međunarodni dan porodice	Proglašen 1993. godine od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija radi povećanja svesti o porodičnim pitanjima.	Posao i bebe
15. maj	Međunarodni dan prigovora savesti	Proglašen od strane War Resisters' International za promovisanje nenasilnog delovanja protiv uzroka rata, kao i za podršku i povezivanje ljudi širom sveta koji odbijaju da učestvuju u ratu ili pripremi rata.	
17. maj	Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije	UNAID Zajednički program Ujedinjenih nacija za HIV/AIDS. Pod koordinacijom „IDAHO Committee“ sa sedištem u Parizu.	Hajde da pričamo o seksu!
17. maj	Svetski dan informacionog društva	Proglašen od strane UN 2005. godine kako bi se podigla globalna svest o društvenim promenama koje su doneli internet i nove tehnologije. Takođe ima za cilj smanjenje digitalne podele.	Uticaj interneta
21. maj	Svetski dan borbe protiv terorizma	Svetski dan borbe protiv terorizma je suprotstavljanje svim oblicima terorizma i nasilja. Pokrenut je u Indiji gde se „na hiljade mladih mami u okrilje terorističkih kampova i organizacija svake godine“.	Terorizam
21. maj	Svetski dan kulturne raznolikosti za dijalog i razvoj	Proglašen 2002. godine od strane UN radi zaštite kulturne raznolikosti kao sredstva za postizanje prosperiteta, održivog razvoja i globalne mirne koegzistencije.	Naše budućnosti
22. maj	Međunarodni dan biološke raznolikosti	Proglašen 2000. godine od strane Generalne skupštine UN za promociju pitanja biodiverziteta. Dan se ranije obeležavao 29. decembra.	
26. maj	Svetski dan izazova	Svake godine organizuje TAFISA (Asocijacija za međunarodni sport za sve). Zajednice iz celog sveta se takmiče da motivišu što više ljudi da budu fizički aktivni.	Sport za sve
28. maj	Evropski dan komšija	Sponzoriše Savet Evrope. Cilj je da gradovi i organizacije socijalnog stanovanja jačaju lokalne zajednice podsticanjem komšijskih žurki i drugih sličnih događaja.	Cveće i prava
29. maj	Međunarodni dan mirovnih snaga Ujedinjenih nacija	Ujedinjene nacije odredile su dan 2002. godine kako bi odale počast svim muškarcima i ženama koji su služili u mirovnim operacijama UN za njihov visoki nivo profesionalizma, posvećenosti i hrabrosti i kako bi odale počast onima koji su izgubili živote u cilju mira.	
31. maj	Svetski dan bez duvanskog dima	Započet je 1987. godine od strane SZO kako bi se podstakao period apstinencije od 24 sata od svih oblika duvana i kako bi skrenula globalna pažnja na široku upotrebu duvana i zdravstvene rizike.	
4. jun	Međunarodni dan dece nevinih žrtava agresije	Obeležava se od 1982. godine u cilju priznavanja i podsećanja ljudi na patnju mnoge dece žrtava fizičkog, mentalnog i emocionalnog zlostavljanja i na potrebu zaštite prava dece.	Imamo li alternative?
5. jun	Svetski dan životne sredine	Osnovan je 1972. godine od strane Generalne skupštine UN da produbi svest javnosti o potrebi očuvanja i unapređenja životne sredine.	Prsti i palčevi

12. jun	Svetski dan borbe protiv dečijeg rada	Međunarodna organizacija rada pokrenula je prvi Svetski dan borbe protiv dečijeg rada 2002. godine.	Ašikova priča
17. jun	Svetski dan borbe protiv dezertifikacije i suše	Proglašen 1995. godine od strane UN-a radi promovisanja svesti o potrebi za međunarodnom saradnjom u borbi protiv dezertifikacije i posledica suše, uključujući primenu Konvencije za borbu protiv dezertifikacije.	
20. jun	Svetski dan izbeglica	Proglašen 2000. godine od strane Generalne skupštine povodom obeležavanja 50. godišnjice Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine.	Mogu li da uđem?
23. jun	Dan javne službe Ujedinjenih nacija	Određen od strane UN-a da istakne doprinos javnih službi u procesu razvoja.	
26. jun	Međunarodni dan borbe protiv zloupotrebe droga i ilegalne trgovine	Generalna skupština je 1987. odlučila da se ovaj dan obeležava kako bi se ojačala akcija i saradnja u cilju postizanja cilja međunarodnog društva bez zloupotrebe droga.	
26. jun	Međunarodni dan podrške žrtvama torture	Dan koji su UN proglasile 1997. godine ima za cilj iskorenjivanje mučenja i efikasno funkcionisanje Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka iz 1984. godine. Dan se prvi put obeležen 26. juna 1987.	Čahal protiv UK
Prva subota u julu	Međunarodni dan zadrugarstva	Proglašen 1992. godine od strane Generalne skupštine UN. Ovaj datum obeležava stogodišnjicu Međunarodnog saveza zadruga koji je prepoznao da su zadruge neophodan faktor razvoja.	
11. jul	Svetski dan stanovništva	Proglašen 1989. godine od strane Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) kako bi se usmerila pažnja na hitnost i važnost pitanja stanovništva.	
18. jul	Međunarodni dan Nelsona Mandele	Ujedinjene nacije su 2009. proglasile 18. jul „Međunarodnim danom Nelsona Mandele“ kao priznanje za doprinos bivšeg predsednika Južnoafričke Republike kulturi mira i slobode.	Heroine i heroji
2. avgust	Dan sećanja na genocid nad Romima i Sintima	Ovaj datum označava likvidaciju takozvanog „ciganskog porodičnog logora“ kada su nacisti ubili skoro tri hiljade muškaraca, žena i dece u gasnim komorama u Birkenau u noći 2–3. avgusta 1944. godine.	
6. avgust	Dan Hirošime	Ovog dana sećamo se na žrtve prvog atomskog bombardovanja u Hirošimi u Japanu 1945. godine.	
9. avgust	Međunarodni dan starosedelaca	Proglašen 1994. od strane Generalne skupštine radi promovisanja i zaštite prava starosedelačkih naroda sveta.	Make u lovu na kitove
12. avgust	Međunarodni dan mladih	Određen 1999. godine od strane UN-a da skrene pažnju na pitanja mladih širom sveta.	Naše budućnosti
23. avgust	Međunarodni dan sećanja na trgovinu robljem i njeno ukidanje	Dan koji je UNESCO odredio za obeležavanje transatlantske trgovine robljem. U znak sećanja na ustanak od 23. avgusta 1791. godine, kada su robovi Santo Dominga na Karibima pokrenuli ustanak koji je na kraju doveo do haićanske revolucije i promovisao pitanje ljudskih prava.	Vremenske linije
	Evropski dan sećanja na žrtve staljinizma i nacizma	Objavio Evropski parlament 2008. godine.	
8. septembar	Međunarodni dan pismenosti	Dan je proglasio UNESCO, a prvi put je obeležen 1966. godine. Njegov cilj je da istakne značaj pismenosti za pojedince, zajednice i društva.	Obrazovanje za sve?

15. septembar	Međunarodni dan demokratije	Proglašen 2007. godine od strane UN.	Uspostavljanje veza
19. septembar	Dan glasačkog prava	Dan 1893. godine kada je Novi Zeland ženama dao pravo glasa, prva zemlja na svetu koja je primenila opšte pravo glasa.	Politička kampanja
21. septembar	Međunarodni dan mira	Proglašen je 1981. godine od strane Generalne skupštine UN da se obeležava kao dan globalnog prekida vatre i nenasilja, kao poziv svim nacijama i ljudima da poštuju prekid neprijateljstava tokom celog Dana.	Džamija u Slipivilu
28. septembar	Dan prava na znanje	Osnovan od strane zagovornika za pristup informacijama iz celog sveta. Prvi put je obeležen 2003. godine kako bi se podigla svest o pravu svakog pojedinca na pristup informacijama koje drži država.	Na stepenicama
1. ponedeljak u oktobru	Svetski dan staništa (Gradovi bez sirotinjskih kvartova)	Dan Ujedinjenih nacija. Prvi put je obeležen 1986. godine. Svrha dana je da se osvrnemo na stanje naših gradova i mesta i na osnovno ljudsko pravo na adekvatno sklonište.	Priča o dva grada
Druga sreda u oktobru	Međunarodni dan smanjenja rizika od prirodnih katastrofa	Određen 2002. godine od strane UN za promovisanje globalne kulture smanjenja prirodnih katastrofa, uključujući prevenciju, ublažavanje i spremnost.	Mreža života
1. oktobar	Međunarodni dan starijih osoba	Generalna skupština UN ustanovila je ovaj dan 1990. godine kako bi podigla svest o pitanjima koja se tiču starijih i da bi cenila doprinose koji stariji daju društvu.	
1. oktobar	Međunarodni dan muzike	Pokrenut 1975. godine od strane Međunarodnog muzičkog saveta da promoviše muziku u svim slojevima društva.	
2. oktobar	Međunarodni dan borbe protiv nasilja	Međunarodni dan borbe protiv nasilja UN-a promoviše nenasilje kroz obrazovanje i podizanje svesti javnosti. Poklapa se sa rođendanom indijskog lidera, Mahatme Gandija.	Nasilje u mom životu
5. oktobar	Svetski dan učitelja i nastavnika	Osnovan 1994. godine od strane UNESCO-a da mobilise podršku nastavnicima i da obezbedi da nastavnici ispunjavaju potrebe budućih generacija.	Zastareva uskoro
7. oktobar	Svetski dan dostojanstvenog rada	Pokrenut 2008. godine od strane Međunarodne konfederacije sindikata, ovo je dan kada se sindikati u svetu zalažu za dostojanstven rad.	Želim da radim
Drugi četvrtak u oktobru	Svetski dan vida	Svetska zdravstvena organizacija: dan podizanja svesti da se globalna pažnja usmeri na slepilo, oštećenje vida i rehabilitaciju osoba sa oštećenim vidom.	Promenite naočare
10. oktobar	Svetski dan borbe protiv smrtne kazne	Organizuje se od 2002. godine od strane Svetske koalicije protiv smrtne kazne.	Kad sutra dođe
10. oktobar	Svetski dan mentalnog zdravlja	Prvi put je obeležen 1992. godine na inicijativu Svetske federacija za dan mentalnog zdravlja.	Ko smo ja?
Nedelja tokom koje je 15. oktobar	Evropska nedelja lokalne demokratije	Sprovodi Savet Evrope. Svrha je negovanje znanja o lokalnoj demokratiji i promovisanje ideje demokratskog učešća na lokalnom nivou.	Da se čuje svaki glas
16. oktobar	Svetski dan hrane	Proglašena 1979. godine od strane Ujedinjenih nacija da bi se podigla svest javnosti o svetskom problemu hrane i ojačala solidarnost u borbi protiv gladi, neuhranjenosti i siromaštva.	Kreni korak napred
17. oktobar	Međunarodni dan borbe protiv siromaštva	Proglašen 1992. godine od strane Generalne skupštine radi promovisanja svesti o potrebi iskorenjivanja siromaštva i nemaštine u svim zemljama, posebno u zemljama u razvoju.	Borba za bogatstvo i moć

24. oktobar	Dan Ujedinjenih nacija	Proglašen 1947. godine kao godišnjica Povelje UN. Taj dan „biće posvećen tome da se narodi sveta upoznaju sa ciljevima i dostignućima Ujedinjenih nacija i da se pridobije njihova podrška za njihov rad“.	
24–30. oktobar	Nedelja razoružavanja	Godine 1978. UN su proglasile Nedelju razoružavanja kako bi istakle opasnost od trke u naoružanju, propagirale potrebu za njenim prekidom i povećale razumevanje javnosti za hitne zadatke razoružavanja.	
25. oktobar	Međunarodni dan umetnika	Međunarodni dan umetnika je lokalni pokret. Pikasov rođendan je bio 25. oktobra.	Igra sa slikama
3. novembar	Svetski dan muškaraca	Međunarodni dan muškaraca počeo je 1999. godine u Trinidadu i Tobagu. Ovaj dan ima podršku UN-a. Cilj mu je da se fokusira na zdravlje muškaraca i dečaka, poboljšanje odnosa među polovima, promovisanje rodne ravnopravnosti i isticanje pozitivnih muških uzora.	Put do zemlje jednakosti
4. novembar	Evropska konvencija o ljudskim pravima	Na ovaj dan 1950. godine potpisana je Evropska konvencija o ljudskim pravima.	Elektrana
6. novembar	Međunarodni dan sprečavanja eksploatacije životne sredine u ratu i oružanim sukobima	Ovaj dan su UN proglasile 2001. godine kako bi promovisale zaštitu našeg zajedničkog okruženja u vremenima oružanog sukoba, kada su ekosistemi i prirodni resursi oštećeni dugo nakon perioda sukoba, šireći se izvan nacionalnih teritorija i sadašnjih generacija.	
9. novembar	Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemitizma (Kristalna noć)	Na današnji dan 1938. godine nacisti su započeli pogrom nad Jevrejima. Jevrejske prodavnice (Kristalna noć). Dan je prepoznat od strane Saveta Evrope..	
9. novembar	Pad Berlinskog zida 1989. godine	Ovaj dan simbolizuje početak rušenja barijera između zapadne i istočne Evrope.	
11. novembar	Međunarodni dan nauke i mira	Osnovan od strane UNESCO-a 2001. godine radi jačanja javne svesti o ulozi nauke za mirna i održiva društva; promoviše nacionalnu i međunarodnu solidarnost za zajedničku nauku među zemljama.	
16. novembar	Međunarodni dan tolerancije	Proglašen od strane UNESCO-a 1995. godine kako bi se podigla svest javnosti o opasnostima netolerancije.	Vernici
18. oktobar	Dan borbe protiv trgovine ljudima	Osnovan 2007. na preporuku Evropskog parlamenta; to je prilika za podizanje svesti o potrebi za boljom politikom koja ima za cilj prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima.	
20. novembar	Svetski dan dece	Proglašen je od strane UN-a 1954. godine da se obeležava kao dan svetskog bratstva i razumevanja među decom, i aktivnosti koje promovišu dobrobit dece sveta.	Prava dece
21. novembar	Svetski dan televizije	Proglašen od strane UN 1996. godine da podstakne globalnu razmenu televizijskih programa koji se fokusiraju na pitanja kao što su mir, bezbednost, ekonomski i društveni razvoj i unapređenje kulturne razmene.	Igre sa slikama
25. novembar	Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama	Aktivistkinje žene obeležavaju 25. novembar kao dan protiv nasilja od 1981. godine. Proglašen je Danom UN 1999. godine kako bi se podigla svest javnosti i „da se kaže „Ne“ nasilju nad ženama“.	Unutrašnji poslovi
29. novembar	Međunarodni dan solidarnosti sa palestinskim narodom	Proglašen 1977. godine od strane UN-a da pokaže solidarnost organizovanjem izložbi o pravima Palestinaca ili drugim kulturnim događajima.	

1. decembar	Svetski dan borbe protiv AIDS-a	UN (SZO) je 1988. godine proglasila zabrinutost zbog pandemijskih razmera sindroma stečene imunodeficijencije (AIDS).	Pristup lekovima
2. decembar	Međunarodni dan ukidanja ropstva	Podseća na datum usvajanja Konvencije UN o suzbijanju trgovine ljudima i eksploatacije drugih 1949. godine.	
3. decembar	Međunarodni dan osoba s invaliditetom	Proglašen 1992. godine od strane UN-a za podizanje svesti i donošenje mera za poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom i pružanje jednakih mogućnosti.	Primeti sposobnost
5. decembar	Međunarodni dan volontera za ekonomski i društveni razvoj	Proglašen 1985. godine od strane UN-a da se poveća svest o doprinosu volonterskih službi, čime se podstiču ljudi iz svih sfera života da ponude svoje usluge kao volonteri, kako u zemlji tako i u inostranstvu.	Koji je tvoj stav?
9. decembar	Međunarodni dan borbe protiv korupcije	Proglašen 2003. godine od strane UN-a da podigne svest o korupciji, da svet prestane da prihvata korupciju kao neizbežnu životnu činjenicu i da je korupcija identifikuje kao jedna od glavnih prepreka razvoju.	
10. decembar	Dan ljudskih prava	Generalna skupština UN je 1950. godine pozvala sve države i zainteresovane organizacije da obeleže ovaj dan kako bi obeležili godišnjicu usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima od strane Skupštine 1948. godine.	Igra Nacrtaj reč, Odglumi, Borci za prava
18. decembar	Međunarodni dan migranata	Proglašen 2002. godine od strane UN-a kako bi se osiguralo poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda svih migranata.	3 stvari
20. decembar	Međunarodni dan ljudske solidarnosti	Inicijativa UN-a u borbi protiv siromaštva 2005. godine da proslavi naše jedinstvo u različitostima i promoviše solidarnost za postizanje Milenijumskih ciljeva razvoja	Koliko nam je potrebno?

Pokretači

Početak je pola posla.

Grčka poslovice

Teme	• Opšta ljudska prava
Složenost	Nivo 2
Vreme	15 minuta
Pregled	Pokretači opisani u nastavku ne samo da doprinose stvaranju pozitivne atmosfere u grupi, već takođe uvode ideje o ljudskim pravima na zabavan način.
Povezana prava	• Sva
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Buđenje radoznalosti o ideji ljudskih prava • Razvoj saradnje • Negovanje kreativnosti, podsticanje energičnosti i motivacije

Kompas je više od knjige.

Ovo je neverbalna vežba i predstavlja zabavan način da predstavite *Kompas* novoj publici.

Instrukcije

1. Stavite primerak priručnika *Kompas* na pod i zamolite učesnike da stanu oko njega u krug.
2. Objasnite da ćete raditi mimiku i da učesnici treba pantomimom da sprovedu aktivnost koristeći *Kompas* kako god žele – pod uslovom da ga ne koriste kao knjigu! Ostali članovi grupe treba da pogode šta knjiga predstavlja.
3. Pokažite svojim primerom tako što ćete uzeti knjigu i reći: „Ovo nije knjiga... šta je to?“ Potom se pretvarajte da jedete sendvič. Kada neko pogodi „sendvič“, vratite knjigu nazad na pod i vratite se na svoje mesto u krugu.
4. Pustite učesnike da redom izvode pantomime. Neka jedni druge inspirišu idejama i da istupe kada su spremni.

Saveti za facilitatore

Ovaj metod se takođe može koristiti na početku evaluacije aktivnosti i metoda tokom kursa obuke.

Svi na svoja mesta!

Ova aktivnost podstiče samopouzdanje za izražavanje mišljenja tokom uvođenja različitih pitanja koja se tiču ljudskih prava.

Materijali	<ul style="list-style-type: none"> • Prostor • Stolica, po jedna po učesniku, plus jedna dodatna • Pripremljene izjave
-------------------	---

Opšta
ljudska prava

Nivo 2

15 minuta

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da sednu na stolicu u krug. Treba da stoji i jedna dodatna, prazna stolica.
2. Pročitajte prvu izjavu i recite da oni koji se slažu sa izjavom brzo zamene mesta i sednu na drugu stolicu. Oni koji se ne slažu treba da ostanu da sede gde jesu. Svi neodlučni treba da ustanu, okrenu se oko svoje ose i ponovo sednu.

Saveti za facilitatore

Ova aktivnost za probijanje leda je zabavna i dobra sama po sebi. Aktivnost možete završiti tako što ćete pitati kakva je povezanost između izjava i ljudskih prava: ne zaboravite, ovo je aktivnost za probijanje leda, pa nemojte podsticati diskusiju.

Alternativno, metod se takođe može koristiti za uvođenje detaljnije diskusije. U tom slučaju treba da se fokusirate na svoje ciljeve i da obezbedite da izjave koje koristite postižu zadate ciljeve. Možete postaviti pitanja o različitim reakcijama učesnika na izjave i o tome odakle potiču različita verovanja.

Druga opcija, ako radite na određenoj temi, je da zamolite učesnike da zapišu svoje izjave na papiru; papire potom možete staviti u šešir ili kutiju i pročitati ih naglas.

Možete izabrati izjave sa sledeće liste ili se prepustite da vas lista inspiriše za izradu sopstvenih izjava:

- Loša reputacija je gora za devojčice nego za dečake.
- Prihvatljivo je da mlada žena ne ide na depilaciju.
- Pogrešno je što prodavnice prodaju tange za decu.
- Prihvatljivo je da mlada žena i mlad muškarac budu dobri prijatelji.
- Žene bolje kuvaju nego muškarci.
- Homoseksualci i lezbejke treba da imaju pravo na brak.
- Ako bi mi prijatelj rekao da je homoseksualac/lezbejka, i dalje bismo bili prijatelji.
- Samo mršave devojke mogu biti lepe.
- Lepota dolazi iznutra.
- Još od malih nogu, devojčice su bolje u šivenju, a dečaci u mehanici.
- Ponekad je devojka/žena kriva za silovanje.
- Muževno je imati mišiće.
- Muškarci dobro pokazuju svoja osećanja.
- Imigranti su uvek vredni jer moraju.
- Balet nije prihvatljivo zanimanje za muškarce.
- Prirodno je da muškarci preuzmu kontrolu i vode.
- Predsednik/ premijer muškog pola je bolji od ženskog.
- Suprug ne bi trebao da zarađuje manje od njegove supruge.
- Ako prijateljima kažeš čega se plašiš, time otkrivaš slabost.
- Razgovaranje o osećanjima nije muževno.
- Ljubav vremenom bleđi.
- Seks zahteva ljubav.
- Stavovi odraslih ljudi o seksu su staromodni.
- Dobre savete o seksu možete naći u pornografskim časopisima.
- Dobre savete o seksu možete naći u tinejdžerskim časopisima.
- Svi ljudi imaju jednaku vrednost.

„Dobro mi ide...“

Ova aktivnost ima za cilj povećanje samopouzdanja dok demonstrira različitosti i solidarnost u okviru grupe.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da stanu u veoma širok krug.
2. Pozovite ih da zakorače u krug i da navedu nešto u čemu su dobri.
3. Sada ostali članovi grupe treba da krenu korak napred i da ponove ime učesnika i u čemu je dobar.
4. Potom zamolite drugog učesnika da nastavi i zakorači u krug.

Saveti za facilitatore

Napravite početni krug što većim, tako da i dalje bude prostora za svaku rundu kako se krug postepeno bude smanjivao. Na kraju učesnici treba da stoje veoma blizu jedni drugima.

Božanstveni Benjamin i lepa Leila

Ovu aktivnost možete koristiti sa ljudima koji se sreću po prvi put. Osim predstavljanja učesnika po imenu, ova aktivnost promoviše solidarnost i poštovanje.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da stanu u krug.
2. Zamolite jednu osobu (bilo koju) da izgovori svoje ime (npr. Benjamin).
3. Zamolite ostale članove grupe da smisle pozitivne prideve koji počinju na isto slovo, tj. na B.
4. Benjamin potom treba da izabere jedan od predloga.
5. Sada zamolite osobu koja stoji Benjaminu sa desne strane da kaže: „Zdravo, božanstveni Benjamine. Ja sam... (npr. Leila)“.
6. Zamolite grupu da smisli prideve za Leilu (npr. lepa).
7. Sada zamolite osobu pored da kaže: „Zdravo, božanstveni Benjamine i lepa Leila, ja sam...“.
8. Nastavite aktivnost ukруг dok se svi učesnici ne predstave.

Saveti za facilitatore

Važno je zapamtiti da je fokus na pozitivnim pridevima koji počinju istim slovom kao i ime osobe, a ne na pronalaženju prideva koji zapravo opisuju osobu.

Na svakom je da izabere svoj pridev među onima koje su predložili ostali učesnici.

Kao facilitator, trebalo bi da budete spremni da predložite pozitivne prideve za bilo koje od imena, u slučaju da niko drugi nema ideju.

Zabavna varijacija je da svaka osoba izabere radnju kada izgovori svoje ime. Na primer, Benjamin može da se potapše po glavi. Tada će grupa morati da zapamti svako ime, radnju i pridev.

Čvorovi

Ova aktivnost uključuje saradnju i simbolizuje zajednički rad na pronalaženju rešenja za probleme.

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da se podele u manje grupe od 6–8.
2. Recite svima da stanu rame uz rame u krug, sa ispruženim rukama ispred sebe.
3. Sada bi trebalo da ispruže ruku i uhvate jedni druge za ruke. Uslovi su da a) dve osobe ne smeju da drže obe ruke jedna za drugu i b) niko ne sme da drži za ruku nekoga neposredno pored njih. (Rezultat je ono što izgleda kao veliki čvor ruku!)
4. Sada recite učesnicima da razmrse čvor bez puštanja ruku.

Saveti za facilitatore

Učesnici će morati da se provlače jedni drugima ispod i preko ruku. Potrebno je malo strpljenja, ali iznenađujući rezultat će biti jedan ili dva velika kruga.

Ova aktivnost dobro funkcioniše kao zabavna vežba za podizanje energije. Ako želite da kažete nešto, onda možete pitati grupe kako su se osećale kada su prvi put vezale čvor: Da li vam se činilo da je raspetljavanje čvora lud ili beznadežan zadatak? Kada su završili zadatak, da li su se iznenadili rezultatom? Mogli biste dalje da kažete da bi trebalo da se sete reči Mahatme Gandija, „razlika između onoga što radimo i onoga što smo sposobni da uradimo bila bi dovoljna da reši većinu svetskih problema.“

Bodovi

Ova vežba za podizanje energije promovise saradnju i veštine grupnog donošenja odluka. Ona uključuje bliski fizički kontakt.

Instrukcije

1. Objasnite grupi da u ovoj igri postoji devet „tačaka“ tela koje mogu da dodiruju pod: 2 noge, 2 ruke, 2 lakta, 2 kolena i 1 čelo.
2. Recite učesnicima da se rašire na sredini sobe. Izgovorite broj između 1 i 9 i recite svakom igraču da mora dodirnuti pod sa tim brojem bodova. Ponovite dva puta.
3. Recite učesnicima da pronađu partnera. Izaberite broj između 2 i 18. Parovi moraju da rade zajedno kako bi postigli tačan broj bodova. Ponovite dva puta.
4. Ponavljajte krugove sa učesnicima koji rade u grupama od 4, zatim 8, pa čak i 16 ili dok svi ne rade zajedno.

Saveti za facilitatore

Možete dozvoliti ljudima da razgovaraju ili da dozvolite komunikaciju samo znakovnim jezikom, kako želite.

Kada četvoro ljudi igraju zajedno, broj može biti čak i dva ako po dvoje ljudi stoje na jednoj nozi dok druge dve drže podignutim! Kada igra četvoro, najniži mogući broj je verovatno četiri. (Najveći broj je $4 \times 9 = 36$). U svakom krugu najveći prozvani broj ne može biti više od 9 puta veći od broja ljudi u grupi!

Navedite učesnike da rade brzo. U velikim grupama obično treba predugo da ljudi shvate ko treba da stavi koje bodove. Najzabavnije je sa grupom od 8 koji pokušavaju da spuste 6 ili 8.

Abeceda na podu

Ova vežba za podizanje energije dobro funkcioniše kao uvodna aktivnost „dobrodošlice“. Učesnici počinju da uče međusobna imena i odakle dolaze, a da ne govore previše. Takođe je dobar početak za diskusiju o različitosti i poštovanju različitosti.

Priprema

- Napišite svako slovo abecede/azbuke na zaseban list papira formata A4.

Instrukcije

1. Rasporedite slova nasumično po podu i zamolite učesnike da formiraju krug oko njih.
2. Objasnite da ćete postaviti neka pitanja, na primer: Kako se zovete? Zatim, što je brže moguće, učesnici moraju pronaći početno slovo svog imena i stati tako da nožni prst dodiruje komad papira. Na primer, Laura stoji na slovu L, Rui stoji na slovu R i tako dalje.
3. Kada svako pronađe svoje slovo, napravite krug, slovo po slovo, i zamolite ljude da brzo kažu svoje ime.
4. Ponovite sa drugim pitanjima.

Saveti za facilitatore

Raširite slova tako da ima dovoljno prostora oko svakog jer je vrlo verovatno da će više osoba morati da stane na određeno slovo. U stvari, zabava dolazi ako više od 3 osobe pokušavaju da stanu na jedno slovo, jer tada moraju da se drže jedno za drugo.

Nasumično širenje slova znači da učesnici pomažu jedni drugima da pronađu slova.

Ako je grupa međunarodna, pazite na izbor pisma i budite sigurni da su sva slova laka za razumevanje i čitanje. U stvari, posedovanje ekvivalentnih slova u različitim alfabetima napisanim na istom komadu papira izaziva radoznalost.

U zavisnosti od veličine grupe možete napraviti više ili manje rundi. Ne dozvolite da se otegne.

Neki od predloga za pitanja uključuju:

- Kako se zoveš?
- U kojoj državi živite?
- U kojoj zemlji ste rođeni?
- Koje je vaše omiljeno jelo/piće?
- Koja je vaša omiljena boja?
- Koja je vaša omiljena knjiga/muzika?
- Koji je vaš životni moto?

Dodatne informacije

Dodatne pokretače možete pronaći na sledećim veb-stranicama:

- <http://wilderdom.com/games/icebreakers.html>
- <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/hrhandbook/activities/11.htm>
- http://www.amnesty.ca/youth/youth_action_toolkit/icebreakers.php
- <http://www.corrymeela.org/sitepage/icebreakers.aspx>
- <http://www.nationalserviceresources.org/taxonomy/term/183>

Opšta
ljudska prava

1. nivo

Bilo koja

10 minuta

Aktivnosti za reviziju

Ništa nije gubljenje vremena ako stečeno iskustvo primenjujete mudro.

Auguste Rodin

Složenost	Nivo 1
Veličina grupe	Bilo koja
Pregled	Revizija predstavlja sastavni deo ciklusa iskustvenog učenja, koji je osnova pristupa koji se primenjuje u ovom priručniku za obrazovanje o ljudskim pravima. Sledeće aktivnosti su jednostavne i zabavne, te pomažu učesnicima da uče iz svojih iskustava. Ove aktivnosti se mogu koristiti nakon pojedinačne aktivnosti opisane u priručniku <i>Kompas</i> , ali one ne zamenjuju detaljan proces debriefinga i evaluacije. Ove aktivnosti su najkorisnije na kraju dana obuke ili dužeg perioda obuke kako bi naveli učesnike da uopšteno razmišljaju o tome šta i kako uče, i kada facilitator želi da dobije brzu povratnu informaciju.
Povezana prava	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na obrazovanje o ljudskim pravima • Pravo na obrazovanje • Pravo na učešće
Ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj znanja i razumevanja pitanja ljudskih prava kroz iskustvo • Razvoj kritičkog razmišljanja • Negovanje navike razmišljanja o iskustvu kao izvoru učenja • Podrška evaluaciji procesa učenja

Završna igra

Vreme: 10 minuta

Instrukcije

1. Ukratko ponovite šta se desilo tokom sesije
2. Recite učesnicima da sednu ukруг.
3. Odaberite jednu od tvrdnji i zamolite svaku osobu redom da dopuni izjavu. Nisu dozvoljeni komentari ni diskusija.
4. Ponavljajte runde ako imate vremena ili ako želite da dobijete dodatne povratne informacije.

Saveti za facilitatore

Primeri izjava:

- Najbolja stvar u vezi sa ovom aktivnošću bila je... , a najgora... .
- Najzanimljivije je bilo... , a najdosadnije je bilo... .
- Ono što najviše zameram je... , a ono što najviše cenim je... .
- Najsmešnije je bilo... , a najozbiljnije je bilo... .
- Da smo barem posvetili više vremena temi... , a manje... .
- Naučio/la sam... , i želim da naučim više o... .
- Sada želim da... i nadam se... .
- Razumem... , i treba mi... .
- Najviše me je iznenadilo... .
- Ono u čemu sam najviše uživao je... , a najmanje u... .
- Osećao sam najviše samopouzdanja radeći..., a ono u čemu sam se osećao najmanje samouvereno je... .

Ako ima vremena, možete dobiti detaljnije povratne informacije tako što ćete zamoliti učesnike da daju svoje razloge. Na primer, „Najbolje je bilo... jer... . Najgore mi je bilo... jer... .

Visoko i nisko

Ovo je veoma brza i korisna vežba ako vam ponestaje vremena!

Vreme: 2 minuta

Priprema

- Smislite 3 ili 4 pitanja koja možete postaviti. Na primer, da li ste uživali u aktivnosti? Da li ste naučili nešto novo? Da li ćete moći da primenite ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu?

Instrukcije

1. Objasnite da ćete postavljati neka pitanja o tome koliko su učesnici uživali u sesiji i šta su naučili. Oni će davati svoje odgovore neverbalno koristeći svoja tela. Ako žele da odgovore sa „da“, trebalo bi da podignu ruke iznad glave i možda čak stanu na prste ako je njihov odgovor veoma pozitivan. Oni koji se jako ne slažu treba da čučnu što niže ili čak da legnu na pod. Učesnici bi trebalo da pronađu svoje međupozicije kako bi ukazali na njihov nivo odgovora.
2. Pročitajte prvo pitanje i dajte ljudima minut da se postave u poziciju.
3. Pogledajte okolo i zapišite odgovore ljudi, ali nemojte tražiti niti dozvoliti komentare.
4. Zatim, zamolite učesnike da se opuste i pročitaju sledeće pitanje.

Stavovi

Ovaj metod je brz i daje učesnicima priliku da daju komentar, ako to žele.

Vreme: 20 minuta

Priprema

- Smislite 3 ili 4 pitanja koja možete postaviti. Na primer, da li ste uživali u aktivnosti? Da li ste naučili nešto novo? Da li ćete moći da primenite ono što ste naučili u svom svakodnevnom životu?
- Napravite 4 znaka na A4 papiru: „da“, „ne“, „ne znam“ i „hoću nešto da kažem“. Zalepite ih na četiri zida prostorije.

Instrukcije

1. Ukažite na znakove na četiri zida i objasnite da predstavljaju četiri različite tačke gledišta. Objasnite da mogu da govore samo oni ljudi koji stoje uz zid „Želim nešto da kažem“.
2. Objasnite da ćete pročitati pitanje i da učesnici treba da se postave duž zida koji predstavlja njihov odgovor. Mogu da menjaju pozicije tokom vežbe.
3. Postavite prvo pitanje o aktivnosti.
4. Dajte ljudima vremena da se pozicioniraju; onda pozovite one koji žele nešto da kažu da komentarišu.

Vremenska prognoza

Ova vežba koristi vreme kao metaforu za osećanja.

Vreme: 30 minuta

Materijal

- Papir i olovke, kao opcija

Instrukcije

1. Objasnite ukratko da će učesnici koristiti vreme kao metaforu za svoja osećanja.
2. Dajte učesnicima 5–10 minuta da razmisle o danu/obuci/projektu/poslu u koji ste uključeni i da se zapitaju: Da li za sada uživam? Šta ja imam od toga? Da li će ovo biti korisno?
3. Zatim ih pitajte jednog po jednog da opišu kako se osećaju u pogledu vremenske prognoze.

Saveti za facilitatore

Navedite nekoliko primera kada objašnjavate ideju metafore. Na primer, „Dan mi je počeo kao u magli. Zatim su u kasnim jutarnjim satima počeli jaki pljuskovi. Posle ručka je bilo nekoliko slabih pljuskova, ali je pred kraj popodneva izašlo sunce.“ To znači da ste počeli malo oklevajući ili niste previše sigurni, a onda su stvari postale veoma teške. Posle ručka stvari su krenule na bolje i sada na kraju osećate da ste mnogo naučili.

Varijacije

Učesnici bi mogli da nacrtaju svoju vremensku prognozu umesto da je izgovore.

Ovu osnovnu ideju možete koristiti da pregledate svoj projekat kao da komentarišete fudbalsku ili hokejašku utakmicu, ili bilo koji drugi događaj koji će se dopasti učesnicima.

Pravo na naslovnicu

Učesnici rade u manjim grupama kako bi napravili prikaz naslovne strane tabloidnih novina.

Vreme: 60 minuta

Priprema

- Trebaće vam list papira veličine A3 i nekoliko flomastera za svaku manju grupu.

Instrukcije

1. Recite učesnicima da se podele u manje grupe od troje ili četvoro. Napraviće naslovnu stranu tabloida: trebaju im veliki naslovi i bez dugih članaka!
2. Recite im da razgovaraju o tome šta su radili i šta su dobili od projekta ili aktivnosti, i da razmišljaju o najvažnijim i lošim tačkama.
3. Svaka manja grupa treba zajedno da se dogovori oko 5 ili 6 „priča“. Trebalo bi da napišu naslov za svaku priču zajedno sa nekoliko rečenica kako bi dali kratak rezime priče. Ne treba da napišu čitavu priču. „Fotografija“ nije obavezna, ali je dobra ideja.
4. Prikažite stranice.
5. Prezentacija i diskusija su moguće kao opcije.

Ruksak

Ovo je dobra vežba za kraj treninga. Slike uvek govore više nego što reči mogu.

Vreme: 40 minuta

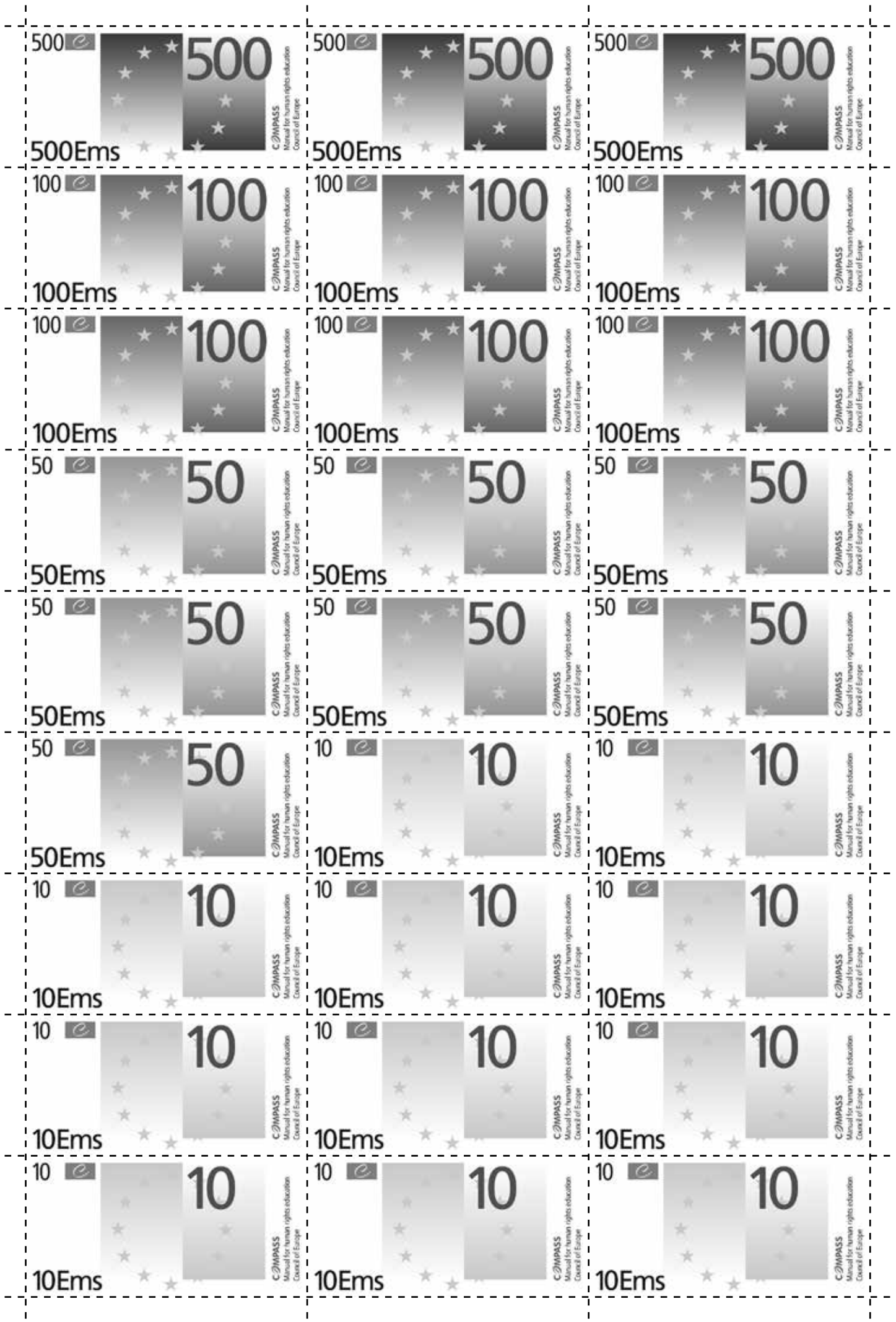
Materijali

- Papiri i bojice

Instrukcije

1. Zamolite učesnike da razmisle o tome šta su naučili tokom sesije/sastanka i da nacrtaju sebe kako mašu za doviđenja i nose veliki ranac u kome se nalaze, na primer, stvari, ideje i nade koje nose sa sobom.
2. Treba da uzmu u obzir sve što su naučili i što žele da zadrže. Takve stvari mogu da uključuju predmete kao što su knjige ili slike, osećanja, ljudi, ideje, novi načini viđenja sveta, snaga koju su stekli prevazilaženjem poteškoća i vrednosti.
3. Mogu da pokažu i stvari koje žele da ostave u kanti za smeće. To mogu biti stvari kao što su loše navike, stare ideje, teški trenuci i loša hrana – šta god!
4. Uverite učesnike da ne moraju da budu veliki umetnici. Čiča-gliše, reči i simboli su savršeno prihvatljivi.

500 € 500
500Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

500 € 500
500Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

500 € 500
500Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

100 € 100
100Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

50 € 50
50Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

10 € 10
10Ems

C/IMPASS
Manual for human rights education
Council of Europe

Poglavlje 3.

Preduzimanje akcije za ljudska prava

Sadržaj ovog poglavlja

O OVOM POGLAVLJU.....	357
3.1. OLJP I AKTIVIZAM.....	358
Šta je aktivizam?	358
Šta podrazumeva „preduzimanje akcije“?	359
Kada grupa može da preduzme mere?	360
3.2. JEDNOSTAVNE MERE U BORBI ZA LJUDSKA PRAVA	361
Javne aktivnosti	361
Mladi kao edukatori	362
Uradi sam	363
Promena politike ili ponašanja predstavnika države	364
Veza sa drugim grupama ili pokretima	365
Prikupljanje dokaza	367
3.3. OSMIŠLJAVANJE PLANA DELOVANJA.....	368
Pre početka	368
<i>Upoznajte sebe – SWOT analiza.....</i>	<i>368</i>
<i>Donošenje odluka.....</i>	<i>369</i>
<i>Poznavanje problema</i>	<i>370</i>
<i>Stablo problema</i>	<i>370</i>
<i>Primer stabla problema</i>	<i>371</i>
<i>Znajte rešenje.....</i>	<i>371</i>
Planiranje vaše aktivnosti.....	372
<i>Koji problem želite da rešite?</i>	<i>373</i>
<i>Koja je vaša ciljna publika?</i>	<i>373</i>
<i>Koje promene se nadate da ćete videti?</i>	<i>373</i>
<i>Kako se očekuje da dođe do promena?</i>	<i>373</i>
<i>Koja sredstva ćete koristiti da utičete na publiku?</i>	<i>374</i>
Organizacija	374
<i>Izrada tabele zadataka.....</i>	<i>375</i>
Debriefing i evaluacija	375

O ovom poglavlju

Primitićete da svaka aktivnost u Poglavlju 2 ima odeljak pod nazivom „Ideje za preduzimanje akcije“. Zašto? Zato što smatramo da je OLJP koji ostaje u učionici ili omladinskom centru nepotpuno. Preduzimanje akcije je suštinski deo OLJP – delom zato što je to način na koji tema ljudskih prava postaje „stvarna“ za mlade ljude, a delom zato što obrazovanje o ljudskim pravima treba da bude obrazovanje za promene. OLJP treba da predvodi preduzimanje mera.

Podsetite se iz poglavlja 1 da je OLJP zamišljeno da bude obrazovanje o ljudskim pravima, *kroz* ljudska prava i *za* ljudska prava. Preduzimanje akcije za ljudska prava stoga nije dodatak, ali je suštinski deo obrazovnog procesa: preduzimanje mera znači delovati van tradicionalne obrazovne arene, učiniti nešto da ljudska prava postanu stvarnost – za svet boljih ljudskih prava.

Ovo poglavlje vas upoznaje sa tim praktičnim aspektom OLJP. Može se posmatrati kao prelazna tačka između aktivnosti u klubu ili učionici iz Poglavlja 2 i „profesionalnijeg“ aktivizma koji je opisan u Poglavlju 4. To je način da se mladima olakša i omogući da igraju aktivniju ulogu u zaštiti i promovisanju ljudskih prava, a da su i dalje prvenstveno fokusirani na obrazovne ciljeve.

- U prvom odeljku razmatramo šta se podrazumeva pod aktivizmom, šta podrazumevamo pod preduzimanjem akcije i koja je veza sa OLJP.
- U odeljku 2 predložimo niz jednostavnih metoda i ideja za preduzimanje akcije koje možete koristiti sa grupom mladih ljudi. Većina predloga za delovanje u Poglavlju 2 koristi ove metode.
- U odeljku 3 pružamo neke alate za planiranje za grupu koja će se dublje angažovati u nekom pitanju tako što će razviti dugoročnu strategiju i nadovezati se na svoja posebna interesovanja i veštine.

Svaki od odeljaka je samostalan, iako bi razumevanje odeljka 3 moglo ići lakše ako pogledate odeljke 1 i 2.

Slobodan univerzitet

U proleće 2008. godine, litvanski studenti i druge aktivne omladinske grupe organizovale su seriju protesta protiv predložene reforme koja bi stavila tačku na besplatno visoko obrazovanje. Nezadovoljni studenti su učestvovali u raznim akcijama i zauzeli centralni trg na Univerzitetu u Viljnusu. Iako nisu uspeali da zaustave reforme, akcije su ih zbližile i uverile u potrebu da se oni koji žele obrazovanje ne isključuju zbog nedostatka sredstava. Stoga su odlučili da stvore alternativni prostor, slobodan od tradicionalnih univerzitetskih disciplina i otvoren za sve. Slobodni univerzitet (LUNI) postao je centar učenja za svakoga ko želi da uči ili predaje, mesto oslobođeno rasizma, seksizma, diskriminacije i mesto gde se znanje ne posmatra kao vlasništvo „stručnjaka“, već nešto što treba da dele svi.

Ukucajte „Free University Luni“ u svoj pretraživač za više informacija.

Reči i misli o saosećajnom delovanju koje se ne primenjuju su kao prelepo cveće koje je šareno, ali nema miris.

Thich Nhat Hanh

3.1 OLJP i aktivizam

Šta je aktivizam?

Reč „aktivizam“ je stara samo oko 100 godina, barem u njenoj trenutnoj upotrebi, i potiče od glagola delovati – aktivno učestvovati. Aktivista je neko ko je aktivan u kampanji za promene, obično o političkim ili društvenim pitanjima. Aktivizam je ono što aktivisti rade, odnosno metode koje koriste da bi doveli do promene.

Mirovni demonstranti i pravo na protest

Dvoje mirovnih aktivista organizovali su javno čitanje imena na kapiji u Downing Street, gde živi britanski premijer. Jedna od njih, Maya Evans (23), pročitala je imena svakog poginulog britanskog vojnika, dok je njena prijateljica nastavila sa dugačkom listom Iračana za koje se znalo da su izgubili živote, svi od posledica rata u Iraku. Maya je uhapšena zbog tog čina jer nije prethodno obavestila policiju o protestu. Događaj je dobio nacionalnu pokrivenost u medijima i izazvao je debatu o slobodi govora i pravu na protest. Kao rezultat ove, i mnogih drugih sličnih akcija, vlada je pristala da preispita zakon o zabrani protesta u centru Londona bez prethodnog odobrenja policije.

„Nisam želela da budem uhapšena, ali, što se mene tiče, nisam mislila da radim nešto loše stojeći tamo u utorak ujutru na kiši sa kolegicom čitajući imena ljudi koji su poginuli u ratu. Ne mislim da je to krivično delo i ne mislim da je trebalo da budem uhapšena zbog toga.“ Maya Evans

Aktivizam, kada se primenjuje na ljudska prava, znači odbranu ljudskih prava gde god da su ugrožena ili narušena, i na bilo kom nivou. Aktivizam za ljudska prava je stoga reagovanje na nepravdu, zlostavljanje, nasilje ili diskriminaciju i pokušaj da se to ispravi. Radi se o spremnosti da pomognemo i pokažemo solidarnost sa borbom drugih ljudi, boreći se da se prema njima postupa s poštovanjem i dostojanstvom, i pomaže da se olakša kretanje ka humanijem, egalitarnijem društvu koje poštuje prava. Efikasni aktivisti poseduju upornost, kreativnost, posvećenost i često hrabrost, ali iznad svega, veru u ljudska bića i ljudska prava. Oni veruju da je svet u kome ljudska bića poštuju ljudska prava moguć i žele da ga ostvare.

? *Da li se aktivisti toliko razlikuju od „normalnih“ ljudskih bića? Koje kvalitete aktivista prepoznajete u sebi?*

Aktivizam nesumnjivo zahteva i zavisi od posvećenosti cilju ili idealu, i obično podrazumeva stalnu i dugoročnu posvećenost. Na primer:

- Aktivisti za zaštitu životne sredine dobijaju jednu bitku da zaustave izgradnju elektrane na uglj i odmah započnu drugu kampanju za zaustavljanje produženja aerodromske piste.
- Mirovni aktivisti vode 30-godišnju borbu za usvajanje međunarodne konvencije za zabranu mina.
- Lokalni aktivisti koji se bore protiv zatvaranja bolnice ili sportske hale pristupaju tom pitanju iz svih uglova, otvarajući još jednu aveniju kada jedna propadne.

Videti šta je ispravno i ne učiniti to – to je nedostatak hrabrosti.

Konfučije

Iako verujemo da je svako ljudsko biće „mini-aktivista“, koji se tokom svog života bori za različite akcije, u ovom priručniku težimo da ne upućujemo na aktivizam, već na „preduzimanje akcije“. Aktivisti – u njihovom tradicionalnijem smislu – takođe „preduzimaju mere“, ali to rade konstantno, koristeći mnogo različitih metoda, i verovatno ne prestaju sve dok njihove akcije ne počnu da utiču na problem kojim pokušavaju da se bave. Veća je verovatnoća da će mladi ljudi sa kojima radite uskočiti u akciju i iz akcije, ponekad se pridružiti drugim aktivistima, a ponekad delovati sami po pitanju za koje smatraju da je važno.

? *Možete li se setiti akcija za koje ste se vi borili? Da li smatrate da je obrazovanje vredno borbe?*

Budite promena koju želite da vidite u svetu.

Gandi

Šta podrazumeva „preduzimanje akcije“?

Kada govorimo o grupi koja preduzima akciju, mislimo na nešto izvan „formalne“ aktivnosti – kao što su one u Poglavlju 2 – i nešto što verovatno uključuje širu zajednicu od same grupe. Preduzimanje akcije, kao deo OLJP, je osmišljeno da donese rezultat koji je vredan ne samo sa obrazovne tačke gledišta, već i šire. Na primer:

- Poseta lokalnom skloništu za beskućnike ili centru za azil može pomoći da se razbiju barijere ili predrasude i da bude izvor utehe onima koji dobijaju posete.
- Pismo mladih ljudi novinarima koje se bavi rasističkim ili netolerantnim stavovima može upozoriti medije na stavove mladih i može naterati novinare da se suoče sa sopstvenim predrasudama.
- Izložba fotografija u lokalnoj zajednici koja pokazuje uticaj zagađenja na komšiluk može otvoriti oči drugima i pomoći da se formira pokret za rešavanje ovog problema.

Svaka od ovih akcija ima svrhu i uticaj izvan grupe, ali svaka takođe osnažuje i angažuje same mlade ljude. Praktična akcija može da oživi lekciju: može dati smisao ljudskim pravima i pretvoriti ih u nešto pozitivno. Videti da vaši postupci mogu imati koristi za druge – i za vas – to je moćna lekcija, motivišuća snaga i ohrabrenje da se stvari mogu promeniti ako se posvetimo njihovoj promeni.

Pozorište je oblik znanja; trebalo bi i može biti i sredstvo za transformaciju društva. Pozorište nam može pomoći da izgradimo budućnost, a ne samo da je čekamo.

Augusto Boal

? *Ako ste radili sa grupom koja je bila uključena u akciju, koji su bili ključni rezultati u smislu uticaja i učenja?*

OLJP, preduzimanje akcije i aktivizam: u čemu su razlike?

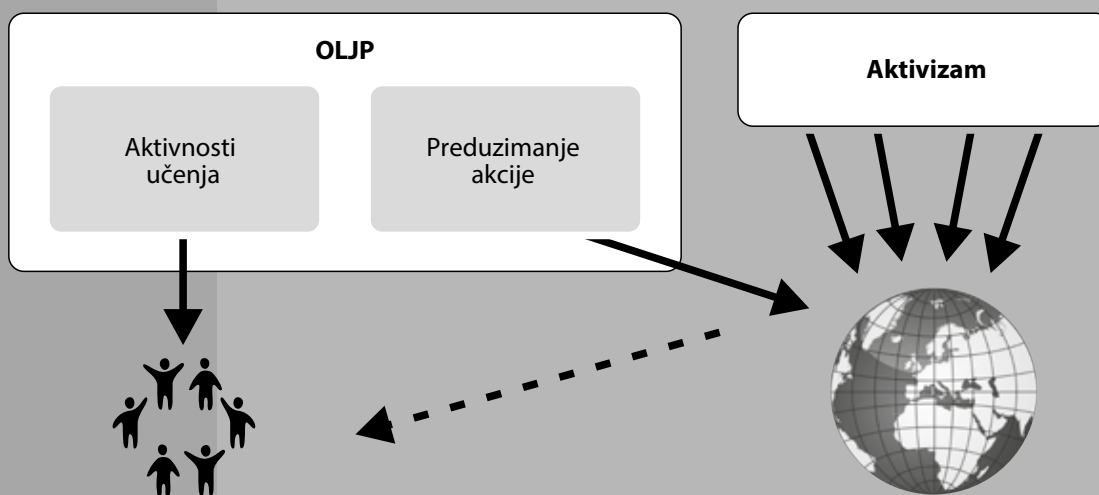
- Aktivnosti učenja u Poglavlju 2 fokusirane su uglavnom prema unutra, na grupu: cilj je obrazovanje pojedinačnih učesnika.
- Preduzimanje akcije u spoljašnjem svetu je od obrazovne vrednosti za grupu, ali ima i spoljašnji fokus na stvarni problem u svetu.
- Za aktiviste – i profesionalne i honorarne – jedina prava meta su problem i spoljni svet. Aktivisti će nastaviti sa radom i vođenjem kampanje dok se njihov cilj ne postigne.

„Deca koja rastu“ (Putos qui a ta cria)

Grupa mladih ljudi koji žive na periferiji Lisabona, svi afričkog porekla, koristila je muziku da se izbori sa osećajem isključenosti od strane društva i da obrazuje druge o poštovanju kulturne raznolikosti. Kako grupa objašnjava na svojoj veb-stranici, druga generacija imigranata se često oseća „isključeno iz društva u zemlji u kojoj su rođeni i žive, i isključeno iz društva u zemljama u kojima su njihovi roditelji rođeni i živeli. Jedan od načina da se izrazi ova dilema i frustracije koje ona donosi je uvek bila muzika“.

Tako su mladi umetnici odlučili da koriste rep i drugu muziku kao vid društvenog obrazovanja koji može da motiviše mlade ljude i promoviše društvenu koheziju. Koristili su ritam i poeziju da prenesu svoju poruku i pružili podršku drugim reperima kako bi ih ohrabрили da koriste muziku kao sredstvo društvene transformacije. Nakon niza obuka, a uz podršku Omladinskog programa Evropske unije, grupa Putos que a ta cria snimila je dva CD-a i DVD, učestvovala na različitim javnim događajima, organizovala omladinski festival o ljudskim resursima i motivisala druge repere. „Hip hop je zabavan, ali je i intervencija.“
<http://www.myspace.com/putosquiatacria>

„Cilj“ OLJP-a i aktivizma

Kada grupa može da preduzme akciju?

Kratak odgovor je „bilo kad“. Aktivnosti u zajednici opisane u odeljku 2 ovog poglavlja uglavnom se mogu koristiti pre ili posle aktivnosti učenja u klubu ili učionici. Prednost pokretanja akcije nakon aktivnosti je u tome što grupa treba da ima dublje razumevanje problema i može biti u stanju da bude kreativnija u pogledu toga koji bi najefikasniji oblik akcije mogao biti. Prednost prvog pokretanja akcije je u tome što se grupa tada može više angažovati u aktivnosti, pošto se lično uveri u važnost datog pitanja.

Nastavnici koji redovno rade na OLJP često će prelaziti sa jednog modela na drugi, u zavisnosti od određene teme, nivoa interesovanja ili svesti grupe, a možda i njihovog sopstvenog odnosa sa datom grupom. Pokušali smo da povežemo mnoge akcije predložene u ovom poglavlju sa određenim aktivnostima u Poglavlju 2. One su navedene na margini, a mnoge od njih imaju „Ideje za preduzimanje akcije“ na kraju aktivnosti. Gotovo sve se može pokrenuti ili kao uvod, vežba pre aktivnosti ili nakon nje, kao način da se da praktičan smisao već istraženim pitanjima.

Građanski aktivizam je nešto što vas podstiče na mala dela svaki dan. Ponekad shvatite da promena ovog sveta postaje vaš smisao života. Ponekad mislite da možete učiniti mnogo da pružite ruku pomoći ljudima kojima je to potrebno. Postajete slobodni i vidite svet novim očima.

Ivan Kondratenko, glavni urednik ruskih studentskih novina Perexod.

3.2 Jednostavne akcije u borbi za ljudska prava

? *Ako vidite nepravdu ili ne verujete da je politika poštena, šta da radite u vezi sa tim? Kako drugima dati do znanja kako se osećas?*

Ovaj odeljak razmatra neke od pristupa koje biste mogli da koristite da biste OLJP uveli u zajednicu. Predlozi nisu radikalni i verovatno ćete mnoge od njih već preduzimati u svom postojećem radu: dizajniranje banera, raspravljanje o temama, organizovanje kulturnih događaja, susreti sa različitim organizacijama, pisanje pisama i tako dalje. Takve naizgled jednostavne metode su u stvari iste one koje koriste profesionalni aktivisti, a efikasne su!

Navedena lista jedva da se dotiče broja stvari koje biste mogli da uradite sa grupom. Namenjena je da podstakne ideje, a ne da ponudi recept za akciju. Budite kreativni i pitajte učesnike šta misle da bi bilo najkorisnije ili najzanimljivije da se uradi i šta bi odgovaralo veštinama onih koji će to sprovesti.

Javne aktivnosti

Javne aktivnosti, kao što su ulično pozorište, protesni marš, peticije ili sedenja, imaju mnogo različitih ciljeva, ali su sledeći verovatno najvažniji:

- Podizanje svesti o problemu
- Privlačenje drugih cilju
- Pokretanje priče u medijima
- Pokazivanje političarima ili onima na vlasti da ih narod posmatra!

Ako razmišljate o javnoj aktivnosti, imajte na umu da je važno učiniti nešto što će privući pažnju: nasmejati ljude ili ih naterati da zastanu i zure; možda čak želite da pokušate da ih šokirate. Morate da navedete učesnike da razgovaraju!

Kritična masa

U mnogim evropskim gradovima, obično poslednjeg petka svakog meseca, desetine, a često i stotine biciklista se okupljaju da oslobode ulice od automobila. Čin je spontan: nema organizatora događaja i nema planirane rute. Masa biciklista vozi zajedno ulicama da bi usporila saobraćaj, da bi istakla probleme zagađenja ili opasnosti vožnje biciklom na putevima punim automobila, ili jednostavno da bi potvrdili moć ljudi da uspore normalan život u gradu i slave radost zajedničke svrhe i zajedničkih ideala. Motivacije ljudi su različite, a mnogi od vozača nose svoje transparente ili vode kampanje na koje pokušavaju da skrenu pažnju javnosti.

Ono što je počelo kao zajednička vožnja nekoliko biciklista postalo je masovni događaj i mesečna tradicija u mnogim gradovima.

Vidite www.critical-mass.info za više informacija.

Pranje ruku od sukoba moćnih i nemoćnih znači stati na stranu moćnih, a ne biti neutralan.

Paulo Freire

Veze sa aktivnostima:

Mnoge aktivnosti pokreću globalna pitanja koja mogu biti predmet kampanje za podizanje svesti, npr. **Ašikova priča** (dečiji rad), **Hajde da pričamo o seksu** (rod/homofobija), **Reakcije na rasizam** (rasa, diskriminacija).

Predlozi za grupu:

- Napišite pesmu, ili mjuzikl, ili svoju predstavu, i iznesite je na ulicu.
- Napravite baner i priredite demonstraciju ispred lokalne kompanije kako biste protestovali zbog zagađenja, angažovanja spoljnih saradnika, radnih prava ili bilo čega što je relevantno.
- Kreirajte postere ili letke o svom problemu i podelite ih ili postavite na javna mesta.
- Napravite Facebook stranicu da razgovarate o svom problemu; zatim koristite druge oblike društvenih mreža da biste privukli sledbenike.

? *Ljudi često kažu da su demonstracije gubljenje vremena, ali kakvu poruku to šalje ako niko ne demonstrira?*

Glas njih „99%“

Pokret „Okupiraj“ je 2011. zahvatio skoro 1.000 gradova u preko 80 zemalja. Delimično inspirisani „arapskim prolećem“, gde su demonstranti odbili da se razidu dok se njihovi zahtevi ne ispune, aktivisti, mladi ljudi i mnogi drugi postavili su šatore i male samoodržive zajednice, i tako „okupirali“ otvorene prostore u gradskim centrima širom sveta. Koristeći slogan „Mi smo 99%“, oni su imali za cilj da ukažu na ogromno bogatstvo koje poseduje vrlo malo ljudi, distorzije demokratije koje to izaziva, i nepravdu velikih rezova u uslugama koje utiču na većinu.

Mladi kao edukatori

Autoritet onih koji predaju često je prepreka onima koji žele da uče.

Ciceron

Javne aktivnosti, kao što su one u prethodnom odeljku, zapravo nisu u vezi sa obrazovanjem; više se odnose na isporuku trenutne i nekomplikovane poruke, podizanje svesti i sejanje semena. Mladi ljudi mogu biti odlični edukatori i često su efikasniji u regrutovanju drugih za cilj ili promeni stavova, posebno kada je publika njihova vršnjačka grupa. Objašnjavanje nekog pitanja drugima će takođe pomoći mladim ljudima da razjasne svoje stavove i steknu veće samopouzdanje.

Projekat Powerpod – <http://www.edinburgh-powerpod.org>

Edinburški Woodcraft Folk je osvojio grant da prenese prikolicu sa solarnim panelima i turbinama na vetar, kao praktično obrazovno sredstvo u korišćenju održive energije, publici mladih ljudi u Lotijansu u Škotskoj. Prikolicu, poznatu kao Powerpod, napravili su studenti na lokalnom univerzitetu da bi demonstrirali solarnu električnu i solarnu termalnu energiju, kao i alternativu proizvodnje vetra.

Prva grupa Woodcraft Folk vršnjačkih edukatora otišla je u Centar za alternativne tehnologije, gde su naučili naučnu pozadinu i tehničke aspekte Powerpoda. Po povratku su osmislili radionice za decu i mlade njihovog uzrasta. Ovo je dovelo do planiranog rasporeda radionica koji je dostavljen drugim Woodcraft grupama u ovoj oblasti.

Radionice su izazvale veliko interesovanje kako u sektoru formalnog, tako i u neformalnom obrazovanju.

Izvor <http://www.scotland.gov.uk/Topics/SustainableDevelopment/EWFenergytrailer>

Predlozi za grupu:

- Organizujte javnu debatu o pitanju od značaja, na primer, o smanjenju troškova obrazovanja, o tome da li kriminalci zaslužuju ljudska prava ili o tome da li bi vojni programi trebalo da budu uskraćeni da bi se smanjilo siromaštvo. Pozovite državne službenike i prijatelje da vam se pridruže.
- Napravite sopstveni video ili organizujte pozorišnu produkciju na temu ljudskih prava.
- Napišite članak za lokalne (ili nacionalne) novine ili pitajte lokalnu radio/TV stanicu za intervju. Da li možete da obezbedite sliku koja će privući pažnju?
- Razmislite o pitanju koje grupa dobro razume i uspostavite program vršnjačke edukacije sa drugim grupama ili učenicima iz lokalne škole. Da li biste mogli da razgovarate o ljudskim pravima sa grupom mladih ljudi ili da vodite aktivnost iz Poglavlja 2?

Veze sa aktivnostima:
Upotrebite **Koji je tvoj stav?** ili **Politička kampanja** da pronađete pitanja od interesa za mlade i pomognete im da uvežbaju svoje argumente i veštine vođenja debate.

Upotrebite aktivnost **Odg-lumi** da podstaknete kreativno razmišljanje o ljudskim pravima i kao osnovu za mimiku ili dramu.

Upotrebite **Obrazovanje za sve** da počnete da razmišljate o obrazovanju – šta ono znači, zašto je važno i kako dotiče sve aspekte života.

Projekat „Živa biblioteka“

Grupa u Vroclavu, u Poljskoj, organizovala je Živu biblioteku, u kojoj knjige predstavljaju ljudi iz različitih kulturnih, društvenih ili drugih grupa, a mogu se „pozajmiti“ za 30-minutni razgovor. Grupe su bile one koje imaju tendenciju da budu isključene iz društva i koje često doživljavaju kršenje svojih ljudskih prava, na primer, homoseksualci, Romi, invalidi, verske manjine i tako dalje. Biblioteku je tokom 2 dana posetilo 600 ljudi, a preko 100 je pozajmilo „knjigu“. Događaj su prenele državne i privatne televizijske i radio mreže, kao i štampani mediji.

Ideja Žive biblioteke je da se razbiju predrasude tako što će se omogućiti članovima javnosti koji možda imaju unapred stvorenu ideju o pojedincima iz određenih zajednica da se sastanu, razgovaraju i slušaju. Sledeće komentare dali su „čitaoci“ nakon časkanja sa „knjigama“:
„Pomoglo mi je da donosim odluke o svom životu.“
„Upoznao sam mnogo stvari; razgovori sa nekim ljudima su zaista razbili moje stereotipe.“

Više informacija o metodologiji Žive biblioteke nađite na www.coe.int/compass.

Uradi sam

Postoji nekoliko načina na koje vaša grupa može biti u mogućnosti da direktno izvrši promenu, bez potrebe da ide preko političara, javnosti ili drugih posrednika. Ovo može biti najisplativija od svih akcija, jer je rezultat odmah vidljiv, a grupa može da vidi da je upravo njihova akcija omogućila promenu.

Mnoge omladinske grupe su, na primer, aktivne u pružanju direktne pomoći ugroženim ljudima čija se prava ne poštuju. Takve ljude često treba da pomaže država, jer je država, na kraju krajeva, ta koja je odgovorna da se stara da se njihova prava ne krše. Međutim, društvo često treba da se uključi i ponudi hitnu pomoć kada država ne ispuni svoje obaveze.

Mladi ljudi mogu pomoći da se popuni ova praznina – često samo tako što su tu, redovno se sastaju sa onima koji imaju poteškoća, slušaju njihove probleme ili tako što će im pružiti društvo ili razgovor. To je uvek obogaćujuće iskustvo za obe strane. Obilazak ugroženih i uočavanje propusta od strane države može ih staviti u jaču poziciju da lobiraju kod odgovornih, ili da propuste iznesu u javnost kontaktiranjem sa medijima.

Gerila teatar se koristi da opiše spontane, iznenadne predstave u malo verovatnim javnim prostorima za publiku koja ništa ne sumnja. Obično ove predstave imaju za cilj da skrenu pažnju na političko/društveno pitanje kroz satiru, proteste i karnevalske tehnike.

Wikipedia

Veze sa aktivnostima:
Koristite aktivnost **Naša budućnost** kako biste pokrenuli ljude da razmišljaju o lokaciji i načinu na koji se prostor koristi.

Koristite aktivnost **Na stepenicama** kako biste pogledali načine na koje bi mladi mogli direktnije da učestvuju u lokalnoj zajednici.

Koristite **Ukrštenica za bogatstvo i moć** da biste istražili ideje pravičnosti i osećanja koja doživljavaju oni koji su isključeni iz društva.

? **Razmislite o određenoj grupi: za koja pitanja ljudskih prava bi poseta mladih mogla pomoći u rešavanju?**

Ostali predlozi za grupu:

- Preuzmite brigu o zapuštenom delu lokalne zajednice: posadite cveće ili povrće i učinite prostor onakvim u kom će ljudi želeći da borave.
- Ponudite svoje usluge u bašti ili druge veštine ljudima u zajednici. Može li vaša grupa postati centar učenja kao što je Slobodni univerzitet opisan na početku ovog poglavlja?
- Raspitajte se za stare farbe i alate za ukrašavanje: ukrasite omladinski centar ili centar lokalne zajednice, ili čak nečiju kuću!
- Ispicite nešto i odnesite u sklonište za beskućnike ili komšiji koji živi sam. Ili uz to što ste ispekli podelite i letke kao način da skrenete pažnju na svoj cilj.

Setva semena

U mnogim zemljama širom sveta postoje inicijative za vraćanje zapuštenog javnog prostora i stvaranje bašta. Ovo je ponekad poznato kao „gerilsko baštovanstvo“, od španske reči gerila koja znači „mali rat“. Grupa briselskih poljoprivrednika proglasila je 1. maj Međunarodnim danom gerila sadnje suncokreta. U 2010. godini, oko 5.000 ljudi širom sveta učestvovalo je u manifestaciji sejući seme suncokreta u svom lokalnom kraju.

Promena politike ili ponašanja predstavnika države

Imajući u vidu da su država ili njeni predstavnici dužni da obezbede poštovanje ljudskih prava, promena politike ili zakona ili uredbe često je krajnja meta kampanje za ljudska prava.

Ovo može izgledati kao previše „ozbiljna“ oblast za mlade ili oblast u kojoj je malo verovatno da će napraviti razliku. Međutim, do promene politike dolazi – bilo na nacionalnom, međunarodnom ili lokalnom nivou – kao rezultat brojnih pritisaka, često jedan za drugim, iz različitih izvora. Mladi ljudi koji počinju da se bave ljudskim pravima mogu biti jednako sposobni da daju svoj doprinos ovom procesu kao i iskusni aktivisti. Verovatnije je da će oni videti uspeh na lokalnom nivou, ili na nivou institucija, jer su mreže manje i pristup onima na vlasti je realniji. Međutim, nemojte isključiti rad na nacionalnom ili čak međunarodnom nivou ako je to ono što grupa odluči da pokuša.

Ponekad je najbolji način da se izvrši pritisak na predstavnike države kroz saradnju, pokušavajući da navedete predstavnike da razumeju vaše argumente. Ponekad se rezultati postižu kroz protest ili pritisak. Generalno, politike se menjaju kao rezultat uticaja koji dolaze iz više pravaca, kako kolaborativnih, tako i konfrontacionih.

? **Da li mladi ljudi sa kojima radite znaju ko su njihovi politički predstavnici – na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou?**

Svet je opasno mesto, ne zbog onih koji čine zlo, nego zbog onih koji gledaju i ne čine ništa.

Albert Einstein

Reforme obrazovanja odložene zbog protesta studenata

U mnogim zemljama postoji bogata istorija studentskih protesta i često se smatra da aktivnosti studenata imaju direktan uticaj na politiku ili da su pokretač koji omogućava drugim grupama da se osećaju sposobnim da izraze svoje nezadovoljstvo političkim odlukama.

Francuska vlada je 2008. godine predložila niz izmena planova i programa obrazovanja, uključujući značajno smanjenje broja radnih mesta za nastavnike i smanjenje broja časova nastave. Studenti su izašli na ulice u gradovima širom zemlje i vlada je bila prinuđena da odloži reforme.

Predlozi za grupu:

- Stupite u kontakt sa lokalnim ličnostima odgovornim za određenu odluku; stupite u kontakt sa opozicionim političarima ili drugima koji imaju uticaj na politiku. Zatražite sastanak ili organizujte javnu raspravu i pozovite ih sve da prisustvuju.
- Pripremite peticiju i prikupite što više potpisa. Pozovite medije da budu prisutni kada to predate pojedincu za koga se nadate da će imati uticaj.
- Saznajte o zakonskim obavezama koje vlada ima da poštuje ljudska prava i koje je ugovore potpisala. Možda ćete želeći da stupite u kontakt sa advokatom ili nevladinom organizacijom koja je aktivna na terenu i zatražite njihov savet. Zatim napišite pismo svom poslaniku ili lokalnom političaru sa pitanjem šta oni rade kako bi bili sigurni da su ove obaveze ispunjene. Obavestite medije!
- Pogledajte druge mehanizme – bilo nacionalne ili međunarodne – koje možete koristiti da se žalite na svoj problem ili da zatražite da ga ispita zvanično telo.

Veze sa aktivnostima:

Koristite aktivnost **Koliko nam je potrebno?** kako biste sagledali milenijumske ciljeve – i posvećenost vlade da ih postigne.

Koristite aktivnost **Čahal protiv UK** kako biste simulirali sudski proces pred Evropskim sudom. Učesnici mogu da pogledaju odluke protiv sopstvene države i da vide kakav je uticaj postignut na nacionalnu politiku.

Koristite aktivnost **Sastanak sindikata** kako biste vežbali veštine pregovaranja i razmotrili odnose između poslodavaca i zaposlenih.

Praćenje rada policije

„LegalTeam“ je grupa mladih pravnih konsultanata, aktivista i stručnjaka koji rade u Rusiji. Oni su specijalizovani za pružanje pravne pomoći i odbranu prava ljudi koji učestvuju u javnim skupovima ili demonstracijama, od kojih mnogi trpe pritisak policije zbog njihovog učešća. Slične inicijative postoje u mnogim zemljama.

Grupa u Rusiji je prvobitno formirana da nadgleda i spreči kršenje ljudskih prava oko samita G8 u Sankt Peterburgu 2006. godine. Potom se razvila u kolektiv koji edukuje aktiviste o zakonu koji se odnosi na proteste i o tome kako da podnose tužbe protiv vlasti koje su možda zloupotrebile svoja ovlašćenja. Grupa organizuje seminare i izradila je niz informativnih brošura. Njihova stranica LiveJournal postala je virtuelno mesto sastanka za diskusiju i konsultacije, i služi kao koordinacioni alat za aktivnosti.

(http://community.livejournal.com/legal_team).

Veza sa drugim grupama ili pokretima

Iako je za mlade ljude korisno da pokreću sopstvene akcije, takođe može biti od koristi od preduzimanja akcije u okviru većeg pokreta ili sticanja iskustva u radu sa drugim organizacijama. Postoje brojne organizacije, kako „profesionalne“ nevladine organizacije, tako i spontani pokreti, koji se bave ljudskim pravima, i mnogima će biti drago da privuku mlade ljude i drago im je da imaju njihovu podršku. Zapamtite da organizacija ne može uvek da naziva svoj rad zaštitom „ljudskih prava“; međutim, organizacija koja se bavi beskućništvom, dečijim siromaštvom, nasiljem u porodici, rasizmom i diskriminacijom, ili mnogim drugim pitanjima, naravno radi na ljudskim pravima, bez obzira da li to eksplicitno navodi ili ne.

Ako neko ima sreće, usamljena fantazija može u potpunosti da transformiše milion stvarnosti.

Maya Angelou

Mladi ljudi mogu da učestvuju u kampanjama koje organizuju takve organizacije, ili za veće učešće mogu želiti da ponude pomoć u planiranju i organizaciji događaja. Organizacije na lokalnom nivou bez odgovarajućeg finansiranja uvek će se radovati dodatnim rukama voljnih volontera, i generalno će pružiti veće mogućnosti volonterima da sami preuzmu inicijativu. Veće nevladine organizacije mogu biti u mogućnosti da ponude praktično iskustvo u zamenu za neku dobrovoljnu pomoć sa skraćenim radnim vremenom. Na ovaj način se mladima može pružiti mogućnost da rade sa profesionalnim aktivistima na terenu i steknu korisno radno iskustvo, kao i da steknu uvid u rad trećeg sektora.

**? Da li znate za lokalne organizacije koje se bave pitanjima ljudskih prava?
Da li postoje određena pitanja koja nisu efikasno rešena?**

Food not Bombs

„Food not Bombs“ (Hrana, ne bombe) jeste lokalni mirovni pokret koji je započeo u Sjedinjenim Državama, a sada postoji u mnogim zemljama širom sveta. Manje grupe volontera, naoružane informacijama o hrani i bombama, nude besplatne vegetarijanske obroke ne samo beskućnicima, već i svima drugima, bez ograničenja. Oni to čine ne samo kako bi pomogli onima koji ne mogu sami da se prehrane, već i kako bi skrenuli pažnju na činjenicu da bi preusmeravanje izdataka za vojsku i zaustavljanje rasipanja hrane moglo da eliminiše glad u svetu. Pokret nema zvaničnu organizaciju, ali podstiče ljude da osnivaju „lokalne ogranke“ u svojim gradovima i da počnu da hrane druge kao politički gest. Ogranci organizacije „Food not Bombs“ postoje širom Sjedinjenih Država, a takođe i u mnogim gradovima Evrope. Vidite <http://www.foodnotbombs.net/> za više informacija.

„Mislim da organizacija „Food Not Bombs“ istražava jer ima komponentu da se rezultati vide i da se ljudi menjaju kada vide da mogu da sakupljaju hranu i imaju direktan uticaj na živote ljudi tako što dele obroke i namirnice. Drugi aspekt koji promoviše njenu dugovečnost može se naći u našem principu da nemamo vođe i da ohrabrujemo svaku grupu da teži donošenju odluka na osnovu postizanja saglasnosti. Volonteri ne osećaju da im se naređuje da nešto urade niti osećaju da neko u kancelariji dobija platu dok oni rade posao. Oni preuzimaju ličnu odgovornost za funkcionisanje organizacije Food not Bombs.“
Keith McHenry, osnivač organizacije „Food not Bombs“

Predlozi:

- Saznajte koje lokalne organizacije rade na pitanjima koja interesuju grupu: organizujte sastanak sa predstavnicima i navedite grupu da razmisli o tome kako bi mogli da se uključe.
- Pogledajte kampanje koje organizuju veće poznate organizacije za ljudska prava, kao što su Médecins sans Frontières, Amnesty International, Save the Children, International Federation of Human Rights League (FIDH), ili Greenpeace, i razgovarajte sa grupom koja se bavi pitanjima ili kampanjama na kojima bi mogli da rade.
- Pogledajte odeljak o planiranju vaše akcije u ovom poglavlju i vidite da li grupa želi da osnuje sopstvenu organizaciju koja će raditi na određenom pitanju. Možda će želiti da stupe u kontakt sa drugim grupama mladih ili pozovu prijatelje da donesu nove veštine i ideje i povećaju broj. Na kraju krajeva, tako i počinju organizacije za ljudska prava!

Međunarodni omladinski pokret za ljudska prava

Međunarodni omladinski pokret za ljudska prava (International Youth Human Rights Movement – YHRM) jeste međunarodna mreža mladih ljudi i organizacija prvenstveno iz Centralne i Istočne Evrope. Mladi ljudi zajedno rade na zaštiti i promovisanju ideja i načela ljudskih prava, podržavaju međusobno delovanje i formiraju novu generaciju branilaca ljudskih prava. YHRM je počela sa radom 1998. godine kao inicijativa male grupe mladih ljudi. Danas okuplja više od 1000 ljudi u 37 zemalja. Više informacija dostupno na: www.yhrm.org.

Prikupljanje dokaza

Mladi i učešće – „Šta vam je potrebno?“

U malom gradu u Poljskoj, lokalno udruženje mladih bilo je zabrinuto zbog niskog nivoa učešća mladih. Znali su da lokalne vlasti ne znaju mnogo o potrebama i profilu mladih ljudi u gradu, pa su odlučili da prikupe informacije kako bi stvorili potpuniju sliku. Koristili su brojne različite alate i metode, na primer društvene mreže, tekstualne poruke, intervjue na ulici i razgovore sa sopstvenim prijateljima, kolegama i članovima porodice. Zatim je grupa organizovala javnu izložbu sa rezultatima anketa. Uz pomoć stručnjaka, izradili su zvanični dokument u kojem su navedeni rezultati i dostavili su ga lokalnom gradonačelniku. Ovo je bio prvi put da su se u gradu čuli glasovi mladih.

Istraživanje i praćenje su važni alati za svakog aktivistu, kako bi se pružila slika o potrebama i problemima dotične grupe da preduzme akciju, tako i kao alat za lobiranje ili sredstvo informisanja javnosti. Razumevanje različitih aspekata problema je od suštinskog značaja da biste mogli da planirate delotvorne akcije. Ili, kao u gornjem primeru, same informacije mogu biti koristan način da se utiče na one na vlasti.

Kako grupe mogu da se angažuju u prikupljanju informacija kao što je gore navedeno, i da se postaraju da informacije budu korisne ne samo njima samima, već i u rešavanju određenog pitanja? Drugim rečima, kako prikupljanje informacija može biti početak akcije, ali i obrazovne aktivnosti?

- Tako što ćete se pobrinuti da informacije budu sveže, šokantne ili nedovoljno poznate – na primer, broj mladih ljudi koji spavaju u vašem rodnom gradu, njihove godine, kako su se našli na ulici i šta kažu o svojim potrebama.
- Razmislite o tome ko treba da zna informacije i šta biste želeli da oni rade sa njima. Hoćete li to iskoristiti da ubedite lokalnog političara ili ćete pokušati da izvršite pritisak koristeći javno mnjenje ili međunarodne organizacije?
- Razmislite o tome kako su informacije predstavljene: izložba, poput one koju organizuje poljska grupa, može biti privlačnija široj javnosti od niza statistika!
- Takođe informisanjem medija o rezultatima vašeg istraživanja, čak i ako oni nisu direktna meta. Oni će se pobrinuti da problem ne „nestane“.

Veze sa aktivnostima:
Isprobajte aktivnost **Glasi ili ne glasi** kako biste mladima pružili iskustvo sprovođenja ankete.

Koristite aktivnost **Mreža života** kako biste istražili pitanja koja se tiču životne sredine i zagađenja; zatim pronađite onlajn „kalkulator ugljenika“ i pomozite učesnicima da izračunaju svoj ugljenični otisak.

Mladi prate izbore

Parlamentarni izbori u Jermeniji pružili su priliku mladim ljudima iz te zemlje i drugih zemalja da učestvuju u praćenju izbora. Pre svega, izrađen je priručnik za mlade posmatrače koji sadrži sve informacije koje bi učesnicima mogle biti potrebne za praćenje izbornog procesa. Priručnik je pokrивao pravna pitanja, koncept i potrebu za izborima, političke stranke u Jermeniji i zadatke posmatračke misije.

U posmatranju izbora učestvovalo je oko 82 mladih ljudi. Nakon toga su objavili izveštaj o svojim nalazima, koji je dostavljen zainteresovanim stranama.

Izveštaj je dostupan na veb-stranici Saveza omladinskih klubova u Jermeniji: www.youthclubs.am.

3.3. Osmišljavanje plana delovanja

Ljudska prava kroz istoriju

Grupa školske dece u Pliusi, Rusija, želela je da sazna više o Staljinovom dobu i kako je bilo živeti pod takvim režimom. Odlučili su da pitaju ljude koji su zaista preživeli te godine, pa su se nekoliko puta sastali da odluče kako da pristupe ljudima, da vode intervjue, a zatim da prikupljaju, slažu i prezentuju informacije javnosti.

Oni su obavili preko 70 intervjua sa rođacima, komšijama, nastavnicima iz škola i drugima koji su želeli da podele razmišljanja o zajedničkoj istoriji. Deca su potom organizovala izložbu u više sela u Pskovskoj oblasti, sa fotografijama i fragmentima iz različitih intervjua. Sagovornicima je bilo drago što su bili predmet takvog interesovanja i što su mogli da pričaju o vremenima koja su bila teška, ali su za njih predstavljala formativne godine. Ponekad su narativi bili bolni i uznemirujući, kako za stariju, tako i za mlađu generaciju. Međutim, sve strane su izašle sa dubljim razumevanjem i empatijom jedna prema drugoj, i dubljim razumevanjem događaja, motivacije, uticaja na lične živote i ljudskih iskustava tako teških vremena.

Intervjui se mogu pogledati na <http://wiki.antarchia.org/tiki-index.php>.

Generalno, svaka akcija, a naravno i dobar aktivizam, zahteva planiranje. Planiranje u grupi će vam pomoći da se fokusirate na ono što tačno želite i možete da uradite, i koji je najbolji način da postignete svoje ciljeve. Ovo je verovatno preporučljiv prvi korak za ambicioznije ciljeve, jer aktivnost koja ne postiže željene rezultate ili koja naiđe na neočekivane probleme može da bude obeshrabrujuća. Pobrinite se da prva stvar koju radite bude efikasna.

Ovaj odeljak će vas provesti kroz jedan način organizovanja vašeg plana, a takođe će pomoći da se grupa fokusira na ono što predstavlja najefikasniji način za postizanje cilja koji su sami odredili. Metode su korisne za jednokratne aktivnosti, kao što su one o kojima je bilo reči u prethodnom odeljku, a mogu se koristiti i za razmišljanje o dugotrajnijoj kampanji koja može da uključuje niz različitih aktivnosti usmerenih ka jednom cilju.

Pre početka...

Upoznajte sebe – SWOT analiza

? *Da li znate koje veštine poseduju učesnici u grupi? Da li znate njihova posebna interesovanja?*

Svaka grupa ima skrivene talente, a svaki pojedinačni član grupe ima nešto što mu se sviđa i što mu se ne sviđa; ima određene veštine i druge stvari koje on može da uradi, ali samo uz velike poteškoće. Kako biste bili sigurni da grupa maksimalno koristi sposobnosti i mogućnosti pojedinačnih članova, korisno je organizovati sesiju da se ovo pitanje razmotri. SWOT analiza predstavlja efikasan način da se to uradi. Takva analiza takođe razmatra okolnosti van grupe koje mogu da utiču na ono što možete da uradite.

Ako vičete „Napred“, morate bez greške da kažete u kom pravcu da idete. Zar ne vidite da, ako to ne učinite, ako uzviknete reč i monahu i revolucionaru, oni će krenuti u potpuno suprotnim smerovima?

Anton Chekhov

On je sposoban koji misli da je sposoban.

Buda

Akronim SWOT potiče iz engleskog jezika i označava:

- **Strengths** – jake strane, stvari u kojima je grupa dobra
- **Weaknesses** – slabosti, stvari u kojima grupa nije toliko dobra
- **Opportunities** – prilike, mogućnosti izvan grupe koje se mogu primeniti u korist aktivnosti
- **Threats** – pretnje, stvari izvan grupe koje mogu da ometaju postizanje cilja aktivnosti.

Ostavite dovoljno vremena za sprovođenje analize; preporučljivo je najmanje sat vremena. Podelite grupu u četiri manje radne grupe i dodelite im zadatke koji će od njih zahtevati da među sobom iscrtaju jake strane, slabosti, prilike i pretnje. Zatim ponovo okupite grupu i vidite da li se učesnici slažu sa analizama svojih kolega. Uredite i dopunite različite odeljke, po potrebi.

Dijagram iz nastavka predstavlja primer završene analize i može biti koristan za davanje ideja grupi. Međutim, ne dozvolite im da se previše oslanjaju na primer! Imajte na umu da je svaka grupa jedinstvena i da će postojati i druge jake strane (i slabosti) koje moraju sami da prepoznaju.

Primer završene SWOT analize

Koje su jake strane naše grupe?

- Velika je!
- Imamo puno vremena – i žarko želimo da nešto preduzmemo
- Mišin otac je političar
- Imamo mesto sastajanja u centru grada
- Gabrijela dobro drži javne govore
- Bojka ima računar

Koje su slabosti naše grupe?

- Previše vođa!
- Nemamo novca
- Šačica momaka
- Nikada ranije nismo radili ništa slično – i nervozni smo
- Neki od nas žive daleko od centra grada
- Ne funkcionišemo uvek dobro kao grupa

Koje mogućnosti postoje izvan grupe?

- Bliže se izbori
- Postoje neki grantovi dostupni za projekte za rad sa izbeglicama
- Evropski sud je upravo doneo presudu protiv ove države zbog postupanja prema zatvorenicima
- Imamo novu gradsku kuću koja bi bila dobra za pozorišnu manifestaciju

Koje spoljne pretnje postoje za naše aktivnosti?

- Ekonomska situacija je nesigurna
- Nekima od nas se bliže ispiti
- Savet preči zabranom javnih sastanaka
- Postoji mnogo loših osećanja prema izbeglicama koje uzimaju lokalne poslove
- Previše je hladno za aktivnosti na otvorenom
- Naši roditelji ne žele da radimo bilo šta rizično

Donošenje odluka

Kako grupa bira na kom pitanju će raditi? U većini slučajeva, učesnici u grupi imaju probleme za koje misle da su važni i na kojima žele da rade. Oni mogu biti izazvani stvarnim događajima, kao što je zemljotres na Haitiju ili glad u Sudanu ili činjenica da je lokalna porodica iseljena iz svog doma. Glavna poteškoća može biti u postizanju zajedničkog dogovora o tome koje pitanje izabrati i koji je najbolji način da mu se pristupi.

Počnite od onoga što je ispravno, a ne šta je prihvatljivo.

Franz Kafka

Morate da obezbedite da svaki član grupe stoji iza odluke, pa stoga nemojte žuriti sa raspravom o pitanjima: dajte im dovoljno vremena da iznesu svoje želje i razgovarajte o prednostima izbora jedne opcije umesto druge. Podsetite ih da će možda biti prilike da se pozabave drugim problemima u neko drugo vreme. Podsetite ih takođe da je najvažnije da se grupa drži zajedno kako bi radila na aktivnosti, tako da ako je jedna osoba snažno protiv određenog izbora, možda taj izbor nije vredan truda. Pokušajte da postignete saglasnost u grupi, umesto da idete na odluku većine.

? *Kako možete biti sigurni da su nesuglasice u grupi korisne, a ne destruktivne?*

Poznavanje problema

Stablo problema

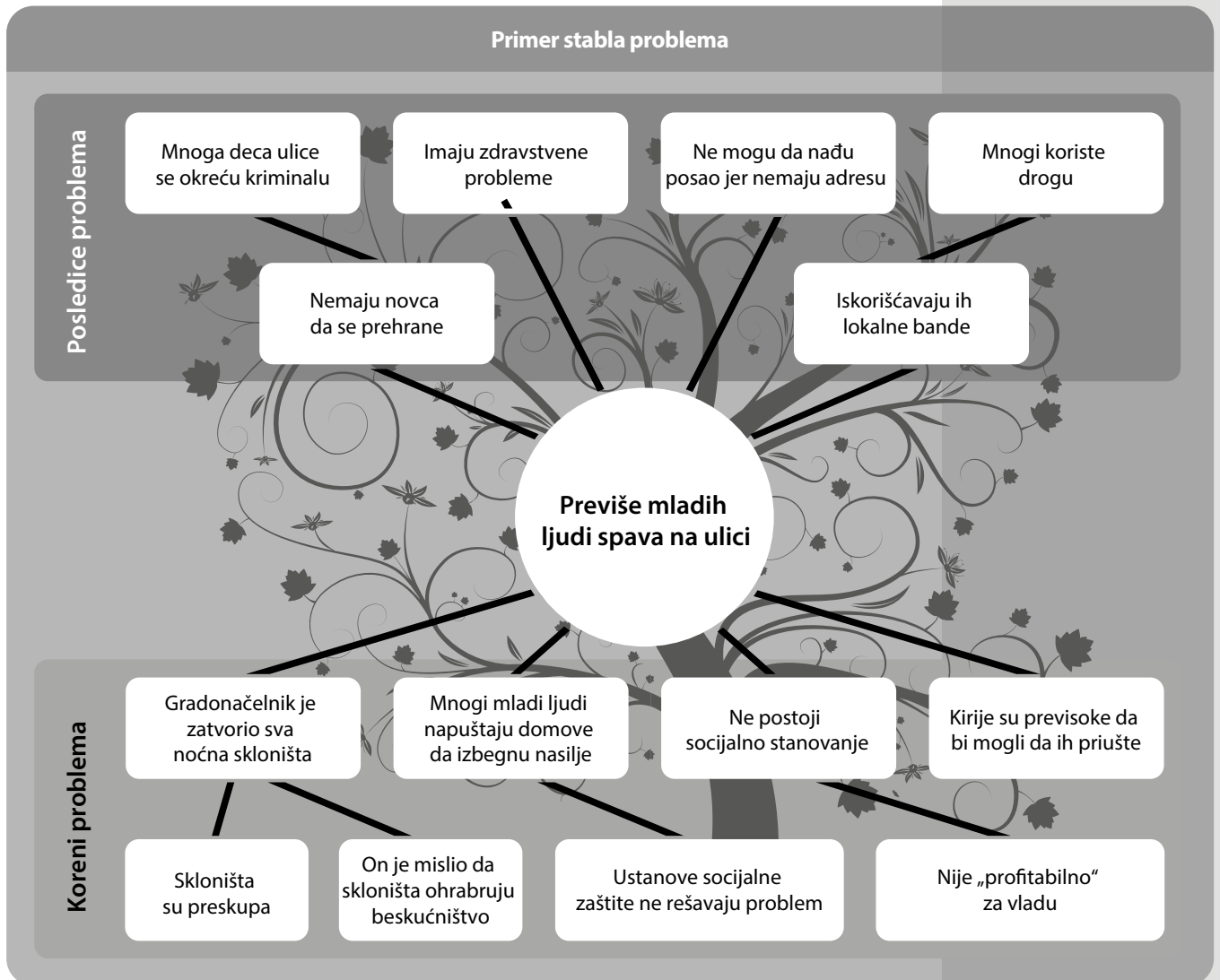
Koristan alat za razumevanje problema na kojem ćete raditi je „stablo problema“. Ovo je metod raščlanjivanja problema, sagledavanja uzroka i posledica i uklapanja u kontekst drugih problema u društvu. Alat može biti koristan kako za bolje razumevanje na nivou grupe, tako i za pomoć oko pristupanja rešenju na strateški način.

Primer stabla problema možete videti na sledećoj stranici, u kojem je problem ulične dece uzet kao polazna tačka. Ovo je procedura koju bi grupa koristila da izradi stablo problema za svoj problem:

- Počnite tako što ćete zapisati problem koji želite da rešite na sredini velikog lista papira.
- Ispod toga upišite sve faktore koji doprinose problemu i povežite ih da biste formirali korene vašeg prvobitnog problema.
- Razmislite o svakom pojedinačnom korenu i njegovim uzrocima, iscrtavajući faktore koji doprinose problemu.
- Nastavite da se bavite svakim korenom sve dok vežba ne može više da se razvija: stablo može imati dublje korene nego što mislite.
- Možda budete želeli da proširite „grane“ stabla na isti način: to će biti posledice vašeg prvobitnog problema. Možda ćete otkriti da je ono od čega ste krenuli kao glavnog problema zapravo koren ili grana drugog stabla.
- Kada završite, pogledajte svoje stablo. Da li bi prvo trebalo da se pozabavite zadatkom koji ste sebi prvobitno postavili ili jednim od faktora koji mu doprinose? Da li vam je stablo pomoglo da smislite načine za rešavanje ovog problema?

Drveće i kamenje će vas naučiti onome što nikada ne možete naučiti od majstora.

St Bernard of Clairvaux (oko 1100. g.)

Znajte rešenje

Važno je da znate šta biste želeli da bude rezultat vašeg delovanja! Šta bi se računalo kao uspeh? Navedite grupu da razmisli o tome šta pokušava da postigne i kako će meriti da li su bili uspešni ili ne. Možda će im biti od koristi da se vrate na stablo problema i koriste ga da identifikuju konkretna rešenja. Uopšteno govoreći, napad na korenje će dovesti do rešenja uz stablo, na primer, ako bi bilo više socijalnih stanova ili ako bi kirije bile niže, mnogo više mladih bi moglo da dobije krov nad glavom.

Zapamtite da je za komplikovano pitanje često teško doneti promenu politike i promena retko sledi samo iz jedne akcije. Grupa treba da bude realna o tome čemu se može nadati: podsetite ih da čak i „mali“ rezultat može biti neprocenjiv doprinos rešavanju većeg problema. Efikasne kampanje se skoro uvek razvijaju upravo od takvih „malih“ akcija, a sve što postigne vaša grupa može se ili kasnije nadograđivati ili upotrebiti na strani drugih aktivista koji su zabrinuti zbog problema.

Može biti od pomoći za grupu da smisli neke opšte razloge za preduzimanje akcije. Ovo im može pomoći da izaberu one koji su najrelevantnije za njihov problem i identifikuju niz specifičnih ciljeva za koje smatraju da se realno mogu postići.

Jedino što mi je smetalo je to što smo toliko čekali da organizujemo ovaj protest.

Rosa Parks

? *Razmislite o protestnoj akciji kojoj ste nedavno prisustvovali ili za koju ste čuli: šta mislite da su organizatori pokušavali da postignu? Da li su bili uspešni? Zašto ili zašto ne?*

Planiranje vaše aktivnosti

Vaša grupa je sada odlučila o problemu i ima ideju o tome šta bi mogli da urade. Vreme je da se odluči o mehanizmu koji će koristiti za postizanje svog cilja.

Donji dijagram toka se može koristiti kao korak po korak pristup donošenju te odluke, kao i da se osigura da ono što pokušavaju da urade zaista može da se postigne korišćenjem metode koju odluče da koriste. Dijagram toka vas vodi kroz 5 koraka do odlučivanja o najprikladnijem obliku akcije i ilustruje kako bi proces mogao da funkcioniše na 5 hipotetičkih primera.

Svaki korak je detaljnije objašnjen u sledećem odeljku.

Planiranje vaše aktivnosti – dijagram

Koji problem želite da rešite?

Ovaj korak je jednostavan: to će biti rezultat vežbe stabla problema koju je grupa uradila. Ako niste uradili aktivnost stabla problema, pokušajte da naterate grupu da što preciznije formuliše problem koji želi da reši.

Koja je vaša ciljna publika?

Osim ako se ne nadate da ćete odmah rešiti problem, ciljna publika za vašu akciju možda neće biti osoba ili ljudi koji mogu doneti konačnu promenu koju tražite. Vaša akcija će verovatno biti samo korak ka promeni; na primer, možda pokušavate da upozorite javnost na neko pitanje kako biste izvršili pritisak na vladu. Ili možda pokušavate da uspostavite lokalnu grupu kako bi grupa mogla da radi na pitanju koje vas brine.

Vaša ciljna publika u polju B biće grupa ljudi prema kojima usmeravate svoju akciju. Može se sastojati od više od jedne grupe ljudi; na primer, u prvom slučaju u dijagramu toka, ljudi u gradu i direktori kompanije su ciljna publika za akciju. Akcija zavisi od toga da ljudi u gradu potpišu peticiju koja se potom predaje direktorima preduzeća, u nadi da će oni biti pod pritiskom i primorani da očiste reku.

Koje promene se nadate da ćete videti?

Ovo pitanje se ponovo odnosi na vašu akciju, ali ne nužno i na konačnu promenu kojoj možda težite. Malo je verovatno, na primer, da će akcija vaše grupe moći da okonča eksploataciju dece radnika od strane multinacionalnih kompanija! Međutim, možda ćete uspeti da izazovete interesovanje za problem, što će podstaći druge da preduzmu akciju na različite načine, a to bi zauzvrat moglo biti dovoljno da dovede do promene politike kompanije ili vladinih propisa koji se primenjuju na te kompanije.

U ovom polju treba da razmislite o tome šta radnja treba da postigne i kako ćete znati da li ste uspeali ili ne. Pokušajte da ohrabrite grupu da bude što je moguće konkretnija, da razmisli šta bi moglo značiti da akcija prođe dobro ili loše. Koristite uputstva iz prethodnog odeljka: „Znajte rešenje“

Kako se očekuje da dođe do promena?

Ovo pitanje još nije u vezi sa mehanizmom koji grupa želi da koristi, već o tome kako akcija treba da funkcioniše, i često će se odnositi na psihologiju promene umova ljudi ili navođenja ljudi da shvate da treba da urade nešto drugačije. To je veoma važno pitanje koje se često zaboravlja, a ignorisanje može da utiče na uticaj vaše akcije.

Pretpostavimo, na primer, da je grupa zabrinuta zbog porasta popularnosti nacionalističkih ili protofašističkih organizacija i želi da se pozabavi tim pitanjem. Možda im padne na pamet stavljanje informativnih letaka pod vrata ljudi koji žive u oblasti u kojoj je podrška ovim organizacijama velika. Međutim, ako ne prepoznaju zašto se ljudi obraćaju nacionalističkim organizacijama, leci mogu čak imati suprotan efekat od planiranog. Grupa će morati da razmisli o tome kako bi letak mogao da promeni nečije mišljenje i koje poruke će biti moćne za ciljnu grupu. Oni će morati da budu svesni nekih razloga i zabrinutosti koje leže iza sve veće podrške nacionalističkim organizacijama.

Simbolične javne aktivnosti kao oblici protesta

- Prikazi zastava i simboličkih boja
- Nošenje simbola
- Molitva i obožavanje
- Isporuka simboličkih predmeta
- Skidanje u znak protesta
- Uništavanje sopstvene imovine
- Simbolična svetla
- Prikazi portreta
- Farbanje u znak protesta
- Novi znaci i imena
- Simbolični zvuci
- Simbolične reklamacije
- Nepristojne geste

Preuzeto iz publikacije 198 Methods of Non-Violent Action: <http://www.peacemagazine.org/198.htm>

Ovo polje je zaista polje za „označavanje“, da razmislite o tome šta treba da se desi da bi „rezultat“ neizbežno sada proizašao iz situacije.

Učenici protiv rasizma: pomoć školskoj upravi

U jednoj seoskoj školi u Portugalu, novi učenici iz Rumunije i Ukrajine počeli su da budu predmet rasističkih komentara i aktivnosti drugih u školi. Nastavnici i školski odbor nisu znali kako da reaguju jer je ovo bio potpuno nov problem u regionu.

Jedan broj učenika, zabrinut onim što se dešava, obratio se omladinskom radniku u lokalnom rekreativnom centru za pomoć i savet. Zajedno su pokrenuli kampanju u školi, koja je trajala nedelju dana, pod nazivom Različiti spolja, jednaki iznutra (Diferente por fora, Igual por dentro). Korišćen je svaki trenutak u dečijem danu – tokom obroka, časova, slobodnog vremena – i organizovane su različite aktivnosti za rešavanje problema. Pozorišni klub je koristio forum teatar, delili su se ručno rađeni plakati i bedževi, organizovane su umetničke aktivnosti u rekreativnom centru, prikazivani su filmovi, a u kafeteriji su služene torte iz različitih zemalja. Nedelja je bila toliko uspešna da je škola odlučila da organizuje sličan događaj svake godine.

Koja sredstva ćete koristiti da utičete na svoju publiku?

Evo kuda dijagram toka vodi! U ovoj fazi, izbori šta tačno grupa treba da uradi biće suženi prolaskom kroz prethodne korake. Grupa bi sada trebalo da bude u stanju da sastavi listu mogućih radnji koje će pomoći da se ostvari tranzicija identifikovana u prethodnom polju. Podstaknite ih da kreativno razmišljaju, osvrnite se na neke od predloga u odeljku 2 ovog poglavlja – i na studije slučaja – i podsetite ih da se prisete posebnih karakteristika svoje grupe. Pokušajte ponovo da postignete konsenzus oko konačnog izbora.

New Tactics u borbi za ljudska prava

New Tactics je raznolika grupa međunarodnih organizacija, savetnika i praktičara čija svrha je da promovise taktičke inovacije i strateško razmišljanje unutar međunarodne zajednice za ljudska prava. Od 1999. godine, projekat New Tactics u borbi za ljudska prava stvorio je jedinstvene resurse, organizovane oko potencijalnih rešenja, a ne oko specifičnih pitanja, geografskih područja ili ciljnih grupa. Resursi omogućavaju aktivistima da identifikuju jedinstvene elemente situacije u kojoj se nalaze i da potraže pristupe koji su drugde funkcionisali, a koji mogu da budu relevantni. Resurs pomaže aktivistima da kombinuju različite taktike u složene strategije.

Mnogi resursi se mogu naći, na različitim jezicima, na njihovoj veb-stranici www.newtactics.org.

Organizacija

Postoji još jedna poslednja faza pre nego što se ideje grupe iznesu na ulicu. Pre nego što počne praktičan posao, toplo se preporučuje da grupa izradi akcioni plan za odlučivanje o organizacionim pitanjima. Iako ovo možda nije od suštinskog značaja za jednostavnu akciju, to je korisna navika za grupu i obezbediće da zadaci budu podjednako podeljeni, u skladu sa veštinama i preferencijama. Takođe treba da obezbedi da se ništa ne zaboravi!

Oni će morati da odluče:

- Koje zadatke treba izvršiti?
- Ko će preuzeti različite zadatke?
- Kada će biti gotovi?

Izrada tabele zadataka

Tabela ispod ilustruje zamišljenu radnju, sa zadacima postavljenim prema tri pitanja. Nacrtajte je sa grupom, koristeći sledeće tačke kao vodič:

1. Uverite se da je sve zapisano da biste proverili kako se planovi odvijaju. Trebaće vam dva velika lista papira i flomaster.
2. Uverite se da je svima jasno pitanje o kome se raspravlja. Izaberite jednu osobu da bude zapisničar i napišite naslov na vrhu papira. Razmislite o spisku svih poslova koje treba obaviti i napišite ih na jednom od velikih komada papira tako da svi mogu da vide.
3. Razmislite tokom dana sa grupom, zamislite šta će se desiti i još jednom proverite da li ste smislili sve zadatke.
4. Sada prođite kroz listu i odlučite da li posao treba da se obavi sada, uskoro ili kasnije: stavite ili S, U ili K uz svaki zadatak.
5. Koristite drugi list papira kao „list odluke“. Navedite sve zadatke koje treba uraditi redosledom na levoj strani; zatim u sledeću kolonu upišite ko će šta da radi. Na kraju, u trećoj koloni navedite rokove za obavljanje zadataka.
6. Podelite zadatke među sobom: ne prepuštajte sve jednoj ili dvema osobama. Zamislite šta bi se desilo da su bolesni ili preopterećeni drugim poslom!

Primer lista odluka

Događaj: Ulična akcija o pravima manjina		
Zadatak	Ko sprovodi aktivnost	Kada
Dizajniranje brošura koje će se deliti	Sally, John,	Sastanci 10. i 17. septembra
Organizacija štampe	Rumen, Ben	Posle 20. septembra
Izrada banera/plakata	Sva.	Nedelja koja počinje 24. septembra
Nabavka materijala za banere itd.	Shila, Karen, Ivan	Nedelja koja počinje 17.
Sastanak sa zainteresovanim stranama	Shila, Moca, Tania	Nedelja koja počinje 17.
Kontakt sa lokalnim savetom	Damien, Sue	Kada datum bude potvrđen
Obaveštavanje policije	Damien, Sue	
Pozvati uticajnu lokalnu osobu da prisustvuje	Tim, Hannah	
Obaveštavanje manjinskih grupa	Lucy, Sanchita	
Nacrti govora	Natalie, Ben, Sally	
Organizacija osveženja	Petra, Paul	
Čišćenje nakon događaja	Natalie, Ben, Rumen, Sanchita	

Debrifing i evaluacija

Kao i kod svake aktivnosti OLJP – i zaista, kod svake akcije – od vitalnog je značaja da se odvoji neko vreme nakon što je akcija završena kako bi se ispitala grupa i procenilo šta je prošlo dobro, a šta je moglo bolje. Grupa je verovatno završila akciju sa visokim emocijama, bilo negativnim ili pozitivnim. Važno je dati im priliku da pričaju o tome i podele ih sa grupom. Takođe će pomoći u planiranju daljih akcija.

Sledeća pitanja mogu biti korisna kao okvir za sprovođenje debriefinga.

- Kakva su vaša osećanja nakon dana akcije? (Ovo se može uraditi kao kratak obilazak grupe.)
- Šta je po vašem mišljenju dobro prošlo?
- Da li je nešto bilo teže nego što ste zamišljali?
- Da li je bilo nečeg neočekivanog?
- Mislite li da postoje neke lekcije koje bismo mogli naučiti za sledeći put?
- Da li smo postigli ono što smo zacrtali?
- Da li smo postigli još nešto što možda nismo predvideli?
- Da li ste zadovoljni sobom i da li biste želeli da probate nešto ovako ponovo?
- Šta ćemo sad da radimo?!

Kopačke za Afriku

Emil je bio učenik 7. razreda škole Frederiksberg u Sorou, Danska, a Anaklajto je bio gostujući nastavnik u školi iz Južnoafričke Republike. Tokom diskusije sa odeljenjem o rodnom kraju i školskom životu, Anaklajto je prokomentarisao da deca i mladi u Danskoj imaju obilje mogućnosti i imovine. Rekao je da kod kuće, u Južnoafričkoj Republici, njegovi đaci nemaju ni odgovarajući fudbalski teren, a kamoli kopačke. Ovo je dalo učenicima ideju da prikupe kolekciju polovnih kopački koje će poslati u Anaklajtovu školu. Pitali su ga šta misli o toj ideji; odgovor je bio pozitivan pa su učenici zalepili plakate u svojoj školi i u susednim školama tražeći donacije. Lokalni fudbalski klub je čuo za akciju i donirao nekoliko pari kopački iz svog ormarića za izgubljene stvari.

Nedugo zatim su Emil i njegovi prijatelji imali veliku gomilu od 100 pari kopački, nakon čega su, na svoju užasnutost, otkrili da će ih slanje paketa u Johannesburg koštati 500 DKK (67 evra)! Morali su da počnu da razmišljaju šta dalje. Prvo su pregledali kopačke da vide da li su sve zaista vredne slanja. Ostalo im je 75 parova. Potom su morali da nađu novac za poštarinu, pa je razred poslao pisma nekolicini humanitarnih organizacija i lokalnom veću, a dobili su i publicitet u lokalnim novinama i na radiju da traže sponzorstvo. Posle nekoliko razočaranja, predsednik lokalnog turističkog udruženja koje organizuje putovanja u Južnoafričku Republiku, stupio je u kontakt sa časopisom i ponudio pomoć. Tako je konačno, posle šest meseci truda, Emil uspeo da odnese pakete u poštu i pošalje kopačke na put do Johannesburga i Anaklajtovih učenika.

Izvor: The Global Guest Teacher, AFS Interkultur, Danska

Poglavlje 4.

Razumevanje ljudskih prava

Sadržaj ovog poglavlja

UVOD	379
4.1. ŠTA SU LJUDSKA PRAVA?	380
Ključne vrednosti	381
Karakteristike ljudskih prava	381
Istorijski okvir.....	382
Ljudska prava širom sveta.....	385
Kako možemo da koristimo svoja prava?	388
Dileme u vezi sa ljudskim pravima	389
4.2. EVOLUCIJA LJUDSKIH PRAVA.....	393
Obećanja, obećanja	393
Koja su naša prava?.....	393
Napredak nauke	397
4.3. PRAVNA ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA.....	399
Domaća ljudska prava	399
Ljudska prava su prepoznata u sporazumima.....	400
Ključni međunarodni dokumenti	400
Sprovođenje ljudskih prava.....	409
Da li je ovo dovoljno?.....	414
4.4. AKTIVIZAM ZA LJUDSKA PRAVA I ULOGA NVO	415
Šta su NVO?.....	415
Vrste NVO za zaštitu ljudskih prava	416
Kako one utiču na proces?	416
Primeri uspešnog aktivizma.....	418
4.5. PITANJA I ODGOVORI O LJUDSKIM PRAVIMA	421
4.6. ZAGONETKE.....	424

Uvod

Ne postoji obrazovanje o ljudskim pravima bez ljudskih prava. Razumevanje šta su ljudska prava je među najvažnijim kompetencijama bilo kog edukatora o ljudskim pravima. Ljudska prava se mogu razumeti i objasniti na veoma jednostavan ili veoma složen način; njima se može baviti iz apstraktne i konceptualne perspektive ili se mogu učiniti veoma realnim kroz praktične primere; ona se mogu posmatrati iz globalne perspektive ili iz veoma lokalnog ugla. Međutim, neophodno je da svako ko se bavi obrazovanjem o ljudskim pravima ima sposobnost da uvede učesnike u priču o ljudskim pravima i da odgovori na pitanja o njima.

Dok je primarni posao facilitatora da angažuje mlade ljude u učenje o ljudskim pravima, deo toga uključuje i pružanje tačnih informacija, demistifikaciju složenosti ljudskih prava i rešavanje mnogih dilema koje se tiču ljudskih prava. To se, međutim, ne može učiniti na račun ključnih pojmova i vrednosti na kojima se zasnivaju ljudska prava: univerzalnost, nedeljivost i neotuđivost. Facilitator obrazovanja o ljudskim pravima je takođe „ambasador“ i zagovornik ljudskih prava. Neuspeh u rešavanju ili odgovaranju na ključna pitanja o ljudskim pravima dovodi do neuspeha u obrazovanju o ljudskim pravima. Kao i kod mnogih drugih pitanja vezanih za ljudska prava, niko od facilitatora ne očekuje odgovore na sva pitanja. Međutim, pošteno je očekivati da facilitatori znaju gde da pronađu odgovore i da pozovu učesnike da sami pronađu odgovore.

Zablude o poreklu ljudskih prava, posebno o njihovoj navodnoj „zapadnjačkoj“ prirodi, o njihovoj univerzalnosti i o njihovoj primenjivosti i primeni mogu lako pretvoriti dobronamernu aktivnost obrazovanja o ljudskim pravima u iskustvo koje potvrđuje sumnje i zablude umesto da ih razjašnjava. Učenje o ljudskim pravima u obrazovanju o ljudskim pravima je suštinska dimenzija o kojoj se ne može pregovarati; bez toga, ništa drugo nema smisla.

U ovom poglavlju pružamo korisnicima priručnika *Kompas* dodatne informacije o ljudskim pravima, šta su ona, kako su se razvijala i kako se mogu zaštititi i unaprediti. Ovo, očigledno, nisu sve informacije o konceptima i sistemima ljudskih prava koji su nam zajednički. Međutim, kao i kod drugih delova priručnika *Kompas*, ovo poglavlje svojim korisnicima pruža važne polazne tačke i osnovne informacije. Na facilitatorima je da traže dalje informacije u skladu sa prirodom svog programa i potrebama učenika. Ovo poglavlje takođe ne treba shvatiti kao „ono što svi treba da znaju o ljudskim pravima“. Umesto toga, ovo poglavlje se dotiče različitih važnih aspekata ljudskih prava. Pojedinačni učenici i facilitatori će možda morati da znaju više (ili manje), posebno o načinima kako su ljudska prava razvijena i zaštićena u njihovim zemljama.

Ovo poglavlje se završava odeljkom posvećenom pitanjima, odgovorima i zagonetkama o ljudskim pravima, koji obuhvataju neka od najčešćih pitanja i nedoumica o ljudskim pravima.

Kao (nesavršene) kreacije (nesavršenih) ljudskih bića, ljudska prava se neprestano osporavaju, razvijaju i unapređuju. Računamo na korisnike priručnika *Kompas* da doprinesu ažuriranju, naročito u vezi sa razvojem koji će se desiti nakon objavljivanja priručnika *Kompas*.

Ljudska prava su ono što vam niko ne može oduzeti.

René Cassin

Ljudska prava treba da razumeju svi, a ne samo stručnjaci.

Ljudska prava se stalno osporavaju, razvijaju i usavršavaju

4.1 Šta su ljudska prava?

Ljudska prava su kao oklop: ona vas štite; ona su kao pravila, jer vam govore kako možete da se ponašate; i ona su kao sudije, jer se možete žaliti na njih. Ona su apstraktna – poput emocija; i kao i emocije, ona pripadaju svima i postoje bez obzira šta se dešava.

Ona su poput prirode jer se mogu narušiti; i poput duha jer se ne mogu uništiti. Kao i vreme, sve nas tretiraju na isti način – bogate i siromašne, stare i mlade, bele i crne, visoke i niske. Ona nam pružaju poštovanje i obavezuju nas da se prema drugima ponašamo s poštovanjem. Poput dobrote, istine i pravde, ponekad se možda ne slažemo oko njihove definicije, ali ih prepoznamo kada vidimo da se krše.

? *Kako definišete ljudska prava? Kako objašnjavate šta su ona?*

Pravo je zahtev koji imamo pravo da iznesemo. Imam pravo na robu u svojoj korpi za kupovinu ako sam je platio. Građani imaju pravo da biraju predsednika, ako to garantuje ustav njihove zemlje, a dete ima pravo da bude odvedeno u zoološki vrt, ako su roditelji obećali da će ga odvesti. To su sve stvari koje ljudi mogu s pravom da očekuju, s obzirom na obećanja ili garancije koje je preuzela druga strana.

Ljudska prava su, međutim, nadređeni zahtevi sa razlikom. Ona ne zavise od obećanja ili garancija druge strane. Nečije pravo na život ne zavisi od toga da neko drugi obeća da ga neće ubiti: njihov život može da zavisi, ali njihovo pravo na život ne zavisi. Njihovo pravo na život zavisi samo od jedne stvari: da su ljudi.

Prihvatanje ljudskih prava znači prihvatanje da svako ima pravo da iznosi ove zahteve: Ja imam ova prava, šta god da kažeš ili uradiš, jer sam ja ljudsko biće, kao i ti. Ljudska prava su svojstvena svim ljudskim bićima kao prava stečena rođenjem.

Zašto taj zahtev ne zahteva neko određeno ponašanje koje ga podržava? Zašto ne zahtevamo od ljudskih bića da zasluže svoja prava?

Zahtev u pogledu ljudskih prava je na kraju krajeva moralni zahtev i počiva na moralnim vrednostima. Ono što moje pravo na život zaista znači je da niko ne sme da mi oduzme život; to bi bilo pogrešno. Tako rečeno, zahtevu nije potrebna potvrda. Svaki čitalac se verovatno slaže sa tim, jer svi mi prepoznamo, u sopstvenim slučajevima, da postoje određeni aspekti našeg života, našeg bića, koji bi trebalo da budu neprikosnoveni i koje niko drugi ne bi smeo da krši, jer su suštinski za naše biće, za to ko smo i šta smo; oni su suštinski za našu humanost i naše dostojanstvo. Bez ljudskih prava ne možemo da postignemo svoj puni potencijal. Ljudska prava jednostavno proširuju ovo shvatanje koje se zasniva na individualnom nivou na svako ljudsko biće na planeti. Ako ja mogu da iznosim ove zahteve, onda mogu i svi ostali.

? *Zašto je pogrešno povrediti nečije pravo na život? Zašto je pogrešno oduzeti nečiji život? Da li su ovo ista pitanja?*

Kada nešto nazivamo nečijim pravom, mislimo da takav pojedinac ima valjan zahtev od društva da ga zaštiti u tom smislu, bilo po sili zakona, bilo po obrazovanju i mišljenju.

John Stuart Mill

Svaki put kada pravda umre, kao da je nikada nije ni bilo.

José Saramago

Ključne vrednosti

Dve ključne vrednosti koje leže u suštini ideje ljudskih prava su **ljudsko dostojanstvo i jednakost**. Ljudska prava se mogu shvatiti kao definisanje onih osnovnih standarda koji su neophodni za dostojanstven život; a njihova univerzalnost proizilazi iz činjenice da su barem u ovom pogledu svi ljudi jednaki. Ne treba, i ne možemo, da pravimo razliku između njih.

Ova dva verovanja ili ove dve vrednosti su zaista sve što je potrebno da se obavežemo na ideju o ljudskim pravima, a ova verovanja se ne mogu smatrati kontroverznom. Zato ljudska prava dobijaju podršku svake kulture na svetu, svake civilizovane vlade i svake velike religije. Skoro je univerzalno prihvaćeno da državna vlast ne može biti neograničena ili proizvoljna; ona mora da bude ograničena barem do te mere da svi pojedinci u njenoj nadležnosti mogu da žive sa određenim minimalnim zahtevima za ljudsko dostojanstvo.

Mnoge druge vrednosti mogu se izvesti iz ove dve osnovne vrednosti i mogu doprineti da se preciznije definiše kako ljudi i društva treba da koegzistiraju u praksi. Na primer:

Sloboda: zato što je ljudska volja važan deo ljudskog dostojanstva. Primoranost da radimo nešto protiv naše volje ponižava ljudski duh.

Poštovanje drugih: jer nedostatak poštovanja prema nekome ne ceni njegovu individualnost i suštinsko dostojanstvo.

Zabrana diskriminacije: jer jednakost u ljudskom dostojanstvu znači da ne treba da sudimo o pravima i mogućnostima ljudi na osnovu njihovih karakteristika.

Tolerancija: jer netolerancija ukazuje na nedostatak poštovanja različitosti; a jednakost ne označava ujednačenost.

Pravda: jer ljudi jednaki po svojoj ljudskosti zaslužuju pravičan tretman

Odgovornost: jer poštovanje prava drugih podrazumeva odgovornost za svoje postupke i ulaganje napora za ostvarivanje prava pojedinca i svih ljudi.

Karakteristike ljudskih prava

Filozofi će možda nastaviti da raspravljaju o prirodi ljudskih prava, ali međunarodna zajednica je započela svoju zapanjujuću posvećenost ljudskim pravima usvajanjem Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima 1948. godine. Od tada, međunarodna zajednica je uspostavila moćne koncepte UDLJP-a u brojnim međunarodnim, regionalnim i domaćim pravnim instrumentima. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima nije predviđena da bude pravno obavezujuća, ali uspostavljanje njenih normi u brojnim kasnijim obavezujućim sporazumima (poznatim kao „konvencije“ ili „paktovi“) danas čini pravni status njenih normi neupitnim. Prema ovim načelima:

Ljudska prava su neotuđiva.

To znači da ih ne možete izgubiti, jer su ona vezana za samu činjenicu postojanja čoveka, svojstvena su svim ljudskim bićima. U određenim okolnostima, neka prava – iako ne sva – mogu biti suspendovana ili ograničena. Na primer, ako se neko proglašuje krivim za krivično delo, može mu se oduzeti sloboda; ili za vreme vanrednog stanja u državi, vlada može javno da proglašuje vanredno stanje, a zatim da ospori neka prava, na primer uvođenjem policijskog časa kojim se ograničava sloboda kretanja.

Smatram da je smrtna kazna divlja i nemoralna institucija koja podriva moralne i pravne temelje društva. Ubeđen sam... da divljaštvo rađa samo divljaštvo.

Andrei Sakharov

Kao što vama bol nije prijatan, tako je i sa drugima. Poznavajući ovaj princip jednakosti, ophodite se prema drugima sa poštovanjem i saosećanjem.

Suman Suttam

Državni suverenitet podrazumeva odgovornost, a primarna odgovornost za zaštitu njenog naroda leži na samoj državi.

Ljudska prava su nedeljiva, međusobno zavisna i povezana.

To znači da su različita ljudska prava suštinski povezana i da se ne mogu posmatrati izolovano jedna od drugih. Uživanje jednog prava zavisi od uživanja mnogih drugih prava i nijedno pravo nije važnije od drugih.

Ljudska prava su univerzalna.

To znači da se podjednako primenjuju na sve ljude, svuda u svetu i bez vremenskog ograničenja. Svaki pojedinac ima pravo da uživa svoja ljudska prava bez razlike u pogledu „rasne“ ili etničke pripadnosti, boje kože, pola, seksualne orijentacije, invaliditeta, jezika, vere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, rođenja ili drugog statusa.

Treba napomenuti da univerzalnost ljudskih prava ni na koji način ne ugrožava bogatu raznolikost pojedinaca ili različitih kultura. Univerzalnost nije sinonim za uniformnost. Raznolikost zahteva svet u kome su svi jednaki i podjednako zaslužuju poštovanje. Ljudska prava služe kao minimalni standardi koji se primenjuju na sva ljudska bića; svaka država i društvo imaju slobodu da definišu i primenjuju više i specifičnije standarde. Na primer, u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava nalazimo obavezu da preduzmemo korake usmerene na postupno postizanje potpunog ostvarivanja ovih prava, ali ne postoji propisan stav o povećanju poreza koji bi to omogućili. Na svakoj zemlji i društvu je da usvoji takvu politiku u svetlu sopstvenih okolnosti.

Čovek može da postane čovek samo kroz druge ljude.

Desmond Tutu

Istorijski okvir

U svakoj fazi istorije čuli su se glasovi protesta protiv ugnjetavanja; u svakom dobu, vizije ljudskog oslobođenja su takođe bile pomračene. Kako smo se kretali ka modernom vremenu, ovi glasovi i vizije su pretočeni u programe društvenog delovanja, a ponekad i integrisani u ustave država.

Ideja da ljudi imaju inherentna prava ima svoje korene u mnogim kulturama i tradicijama. Iz brojnih primera uvažanih lidera i uticajnih kodeksa prakse možemo videti da vrednosti otelovljene u ljudskim pravima nisu ni „zapadna kreacija“ ni izum 20. veka. Ona su odgovor na univerzalne ljudske potrebe i na potragu za pravdom. Sva ljudska društva su imala ideale i sisteme za obezbeđivanje pravde, bilo u svojoj usmenoj ili pisanoj tradiciji, iako nisu sve ove tradicije preživjele.

Micheline R. Ishay

Drevna istorija

- Hamurabijev zakonik u Vaviloniji (Irak, oko 2000. g. pre n. e.) bio je prvi pisani pravni zakonik koji je uspostavio kralj Vavilona. Zavetovao se da će „učiniti da pravda zavlada kraljevstvom, da uništi zle i nasilne, da spreči jake da tlače slabe, ... da prosvetli zemlju i unapredi dobrobit naroda“.
- Faraon iz starog Egipta (oko 2000. g. pre n. e.) navodno je dao uputstva podređenima da „kada molilac stigne iz Gornjeg ili Donjeg Egipta, ... pobrinite se da sve bude urađeno u skladu sa zakonom, da se običaj poštuje i da se poštuje pravo svakog čoveka“.
- Kirovu povelju (Iran, oko 539. g. pre n. e.) izradio je kralj Persije za ljude svog kraljevstva i priznao im pravo na slobodu, bezbednost, versku toleranciju, slobodu kretanja, slobodu od ropstva i neka socijalna i ekonomska prava.
- Učenje Konfučija (oko 500 g. pre n. e.) sadrži koncept čovekoljublja ili saosećanja i ljubavi prema drugima kao centralnu temu. Konfučije je rekao: „Ono što ne želiš sebi, ne čini ni drugima“. Dr Peng-chun Chang, kineski stručnjak za konfučijanstvo, koji je aktivno učestvovao u izradi UDLJP-a, smatrao je da je konfučijanizam postavio temelje za ideje o ljudskim pravima.

Sloboda je moć koju imamo nad sobom

Huig de Groot

- Imam Ali Ibn Al Hussein napisao je Poslanicu o pravima početkom 8. veka naše ere. Prema našim saznanjima, ovo pismo je prvi dokument koji izlaže osnovna prava koja se priznaju u to doba i predstavlja prvi pokušaj koji konceptu prava ne prilazi iz njegove negativne dimenzije. U Poslanici je metodološki navedeno 50 ovih prava. Ona su, u duhu, zasnovana na ranim islamskim propisima.
- Charte du Mandé ili Charte de Kurukan Fuga (oko 1236 g.), zasnovana na kodifikaciji usmenih tradicija iz zapadne Afrike, podržava načela kao što su decentralizacija, očuvanje životne sredine, ljudska prava i kulturna raznolikost.
- Afrički pogled na svet „ubuntu“ opisuje suštinu onoga što znači biti čovek. Ubuntu naglašava poštovanje prema svim članovima zajednice, gostoprimstvo i velikodušnost. Pojam ideje Ubuntu sažet je u ovome: „Čovek može da postane čovek samo kroz druge ljude“. Ovaj pojam ima duboke implikacije za ljudska prava. Ako smo ljudi kroz druge, dehumanizacija drugog nas takođe dehumanizuje – otuda potiče potreba da se promovišu prava drugih, da se daje i dobija oprostaj i da se poštuju ljudska prava drugih.

? *Koje ličnosti (političke, književne i verske) u istoriji vaše zemlje su se zalagale ili borile za vrednosti ljudskih prava?*

Od 13. do 18. veka

Evolucija ideje univerzalnih ljudskih prava potekla je iz temelja pojmova dostojanstva i poštovanja u civilizacijama širom sveta tokom vekova. Međutim, trebalo je još mnogo generacija da se razvije ideja da ovo poštovanje treba da bude uvedeno u zakon. Ovu odlučnost za legalizaciju pojma prava često crpimo iz određenih istorijskih iskustava. Ona svakako nisu iscrpna. Kako naše znanje o istoriji drugih kultura bude raslo, bez sumnje ćemo otkriti istorijski podstrek za uvođenje prava u zakone i u drugim kulturama.

- Engleski plemići i članovi sveštenstva su 1215. godine naveli kralja Engleske da pristane da se pridržava zakona izradom Velike povelje slobode (Magna Carta). Magna Carta je štitila uglavnom prava privilegovanih (plemića) i stoga nije posvećena ljudskim pravima kao takvim. Postala je široko citirana u odbranu sloboda jer je predstavljala ograničenje kraljeve moći i priznavanje sloboda i prava drugih ljudi.
- Engleski parlament je 1689. godine usvojio nacrt zakona kojim se predviđa da se više neće tolerisati mešanje kralja u poslove parlamenta. Ovaj zakon, poznat kao Povelja o pravima, zabranio je monarhu da suspenduje zakon bez saglasnosti parlamenta, precizirao je slobodne izbore za članove parlamenta i proglasio da se sloboda govora u parlamentu, na sudovima ili drugde ne sme dovoditi u pitanje.
- Huig de Groot (1583–1645) smatra se tvorcem međunarodnog prava. Njegova knjiga *On the laws of war and peace* (O zakonima rata i mira) predlaže sistem opštih načela zasnovanih na „prirodnom zakonu“, za koji je verovao da treba da obavezuje sve nacije, bez obzira na lokalne zakone ili običaje. Tokom 17. i 18. veka, brojni evropski filozofi su dalje razvijali koncept „prirodnih prava“.
- John Locke (1689) razvio je teoriju da svako ljudsko biće ima određena prava koja proizilaze iz njegove sopstvene prirode, a ne iz vlasti ili njenih zakona. Legitimnost vlasti je, zapravo, počivala na poštovanju koje je pružala ovim prirodnim pravima. Ideja da ova prirodna prava treba da daju ljudima pravo na određenu pravnu zaštitu postala je šire prihvaćena i počela je da se prenosi u ustave nekih zemalja. Ljudska prava su preformulisala ovu ideju i istakla isto za odnos između država i građana.

Povelja o pravima je ono na šta ljudi imaju pravo protiv svake države na zemlji, uopšteno ili određeno, i što nijedna pravedna država ne bi smela da odbije.”

Thomas Jefferson, 1787.

Cilj svakog političkog udruživanja je očuvanje prirodnih i neotuđivih prava čoveka. Ta prava su sloboda, svojina, sigurnost i otpor ugnjetavanju.

Deklaracija o pravima čoveka i građanina, 1789. Francuska

- Većina britanskih kolonija u Severnoj Americi je 1776. godine proglasila nezavisnost od Britanskog carstva u Deklaraciji o nezavisnosti Sjedinjenih Država. Ovo se uglavnom zasnivalo na teorijama „prirodnog prava“ koje su promovisali Locke i Montesquieu. Zasnovana na uverenju da su obuzdavanje moći države i zaštita slobode od suštinskog značaja, Deklaracija je služila za unapređenje ideja kao što su: neotuđiva prava; zaštita prava pojedinca; sloboda govora, štampe, peticija i okupljanja; privatnost; redovan zakonski proces; jednakost pred zakonom i sloboda veroispovesti.
- Francuski narod je 1789. godine svrgnuo svoju monarhiju i uspostavio prvu Francusku republiku. Francuska Deklaracija o pravima čoveka i građanina proizašla je iz revolucije i napisali su je predstavnici sveštenstva, plemstva i običnih ljudi, koji su je napisali da otelotvore misli prosvetiteljskih ličnosti kao što su Voltaire, Montesquieu, enciklopedisti i Rousseau. Deklaracija je napala politički i pravni sistem monarhije i definisala prirodna prava čoveka kao prava na „slobodu, imovinu, bezbednost i pravo na otpor ugnjetavanju“. Sistem aristokratskih privilegija koji je postojao pod monarhijom zamenjen je načelom jednakosti pred zakonom. Međutim, trebalo je vremena da se njeni egalitarni termini i teorijski koncept jednakih prava pretoče u stvarnost. Nejednakosti u društvu su bile ogromne i bile su potrebne generacije za sprovođenje koncepta.

Rani međunarodni sporazumi: ropstvo i rad

U 19. i 20. veku, brojna pitanja koja se tiču ljudskih prava izašla su u prvi plan i počela da se rešavaju na međunarodnom nivou, počevši od pitanja kao što su ropstvo, kmetstvo, brutalni uslovi rada i dečiji rad. Otprilike u to vreme su postignuti prvi međunarodni sporazumi koji se tiču ljudskih prava. Iako su nudili korisnu zaštitu, osnove takvih sporazuma bile su međusobne obaveze između država. Ovo je u suprotnosti sa savremenim sporazumima o ljudskim pravima, u kojima se obaveze uspostavljaju direktno prema pojedinačnim nosiocima prava.

- Ropstvo je postalo nezakonito u Engleskoj i Francuskoj u 19. veku. Na Briselskoj konferenciji 1890. godine potpisan je Akt protiv ropstva, koji je kasnije ratifikovalo osamnaest država. Time je proglašena namera da se prekine trgovina afričkim robovima.
- Ovaj akt se, međutim, nije bavio prinudnim radom i aktuelnim brutalnim uslovima rada. Čak ni Međunarodna konvencija o ropstvu iz 1926. godine, koja je imala za cilj da ukine ropstvo u svim njegovim oblicima, nije imala uticaja na uobičajenu praksu prinudnog rada sve do 1940-ih.
- Osnivanje Međunarodne organizacije rada (MOR) 1919. godine odražavalo je verovanje da se univerzalni i trajni mir može postići samo ako je zasnovan na socijalnoj pravdi. MOR je razvio sistem međunarodnih standarda rada koji podržavaju pristojan i produktivan rad, slobodu, jednakost, sigurnost i dostojanstvo.
- Jedna od oblasti rada MOR-a bila je njena akcija u borbi protiv dečijeg rada, posebno u njegovim najgorim oblicima. Ona i u današnje vreme održava brojne pravce delovanja u ovoj oblasti, uključujući promociju međunarodnih sporazuma o dečijem radu, kao što su Konvencija MOR br. 182 o najgorim oblicima dečijeg rada i Konvencija MOR br. 138 o minimalnim godinama za zapošljavanje.

Pošto je čovek... po prirodi slobodan, jednak i nezavisan, niko ne može biti... podvrgnut političkoj moći drugog, bez njegovog pristanka.

John Locke

Bolje gladovati slobodan nego biti debeo rob.

Aesop

- Između 1899. i 1977. godine usvojen je niz važnih sporazuma u oblasti međunarodnog humanitarnog prava, što je označilo još jedno polje rane saradnje među narodima. Međunarodno humanitarno pravo uređuje vođenje oružanog sukoba. Ljudska prava se naravno mogu primenjivati uz međunarodno humanitarno pravo u mnogim oblastima, na primer u odnosu na postupanje prema zatvoreniciima. Međutim, međunarodno humanitarno pravo je specijalizovanije i detaljnije kada je reč o mnogim drugim problemima u vreme sukoba, na primer u vezi sa dozvoljenom upotrebom oružja i vojnim taktikama.

? *Zašto mislite da se javila potreba za međunarodnim sporazumima, a ne potreba da pojedinačne zemlje jednostavno primenjuju svoje standarde?*

20. vek

Ideja o zakonskoj zaštiti prava ljudskih bića od zloupotrebe državnih ovlašćenja naišla je na sve šire prihvatanje u 20. veku, posebno sa osnivanjem Lige naroda i Međunarodne organizacije rada i usled njihovog rada na pravima manjina, radnim pravima i drugim pitanjima. Države su već prepoznale značaj kodifikacije ovih prava u pisanoj formi i, na taj način, gore opisani dokumenti postali su rani prethodnici mnogih današnjih sporazuma o ljudskim pravima. Međutim, događaji iz Drugog svetskog rata su zaista preneli ljudska prava na međunarodnu scenu. Strašni zločini počinjeni u ovom ratu – uključujući holokaust i masovne ratne zločine – izazvali su pojavu novog korpusa međunarodnog prava i, iznad svega, nastanak ljudskih prava kakva danas poznajemo.

Povelja Ujedinjenih nacija, potpisana 26. juna 1945. godine, navodi da je osnovni cilj Ujedinjenih nacija „da spasemo buduća pokoljenja užasa rata“ i „da ponovo potvrdimo veru u osnovna prava čoveka, u dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti, u ravnopravnost ljudi i žena“.

Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (UDLJP) izradila je Komisija UN za ljudska prava, jedan od organa Ujedinjenih nacija, a usvojila ju je Generalna skupština 10. decembra 1948. godine. UDLJP je bez sumnje revolucionaran dokument i nastavlja da služi kao najvažniji globalni instrument za ljudska prava. Iako nije predviđena da bude pravno obavezujuća, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je poslužila kao inspiracija za brojne posvećenosti ljudskim pravima, kako na nacionalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. Od tada je međunarodna zajednica izradila i usaglasila niz ključnih instrumenata za očuvanje načela deklaracije. Više informacija o nekim od ovih međunarodnih sporazuma može se naći niže u ovom poglavlju.

Ljudska prava širom sveta

Nakon usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, nekoliko regiona sveta uspostavilo je sopstvene sisteme za zaštitu ljudskih prava koji postoje pored sistema UN. Danas postoje regionalne institucije za ljudska prava u Evropi, Americi i Africi. Određeni koraci se takođe prave u arapskom svetu i regionu ASEAN (Asocijacija nacija jugoistočne Azije) ka institucionalizaciji regionalnih standarda ljudskih prava. Međutim, većina zemalja u ovom delu sveta je takođe ratifikovala glavne sporazume i konvencije UN – čime je potvrdila da se slaže sa opštim načelima i dobrovoljno postala obavezana međunarodnim pravom o ljudskim pravima.

Ratovi će se voditi sve dok čovečanstvo ne shvati da je ljudska priroda identična, bez obzira gde se na zemlji nalazimo.

Pierre Daco

U Evropi, Savet Evrope, čuvar ljudskih prava na kontinentu, podržava različite standarde i mehanizme ljudskih prava. Njegova uloga, posebno kroz Evropsku konvenciju i Evropski sud za ljudska prava, biće detaljnije razrađena u nastavku.

Uporedo sa Savetom Evrope, važnu ulogu imaju i Evropska unija i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS).

Evropska unija

Posvećenost Evropske unije zaštiti ljudskih prava dobila je podsticaj usvajanjem Lisabonskog ugovora, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine, dajući puno pravno dejstvo Povelji o osnovnim pravima Evropske unije. Povelja sadrži građanska, politička, socijalna i ekonomska prava i zahteva da države članice i sama Evropska unija poštuju ova prava. Sud pravde Evropske unije ima zadatak da poništi zakonodavstvo EU koje je u suprotnosti sa Poveljom i da preispita poštovanje zakona zemalja članica EU, iako će o svakodnevnom sprovođenju odlučivati domaći sudovi. Povelja navodi prava u okviru šest naslova ili poglavlja: dostojanstvo, sloboda, jednakost, solidarnost, prava građana i pravda. Poglavlje „Dostojanstvo“ garantuje pravo na život i zabranjuje mučenje, ropstvo i smrtnu kaznu; „Sloboda“ uključuje prava na privatnost, brak, mišljenje, izražavanje, okupljanje, obrazovanje, rad, imovinu i azil; „Jednakost“ obuhvata prava dece i starih; „Solidarnost“ štiti socijalna i radnička prava, pravo na poštene uslove rada, zaštitu od neopravdanog otpuštanja i pristup zdravstvenoj zaštiti; „Prava građana“ obuhvataju pravo glasa i pravo na slobodno kretanje, a „Pravda“ obuhvata prava kao što su pravo na delotvoran pravni lek, pravično suđenje i pretpostavku nevinosti.

Agencija za osnovna prava (FRA) jeste stručno telo koje prikuplja dokaze o stanju osnovnih prava širom Evropske unije i daje savete i informacije o tome kako da se stanje poboljša. Agencija ne igra nadzornu ulogu, ali saraduje sa relevantnim institucijama kroz savetovanje o boljem uživanju osnovnih prava.

OEBS
<http://www.osce.org/odihr>

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) okuplja 57 država iz Evrope, Centralne Azije i Severne Amerike. Iako nije posebno posvećena zaštiti ljudskih prava, njen sveobuhvatan pristup bezbednosti omogućava joj da se bavi širokim spektrom pitanja, uključujući ljudska prava, nacionalne manjine, demokratizaciju, strategije kontrole, borbu protiv terorizma i ekonomske i ekološke aktivnosti. Aktivnosti OEBS-a u oblasti ljudskih prava sprovode se preko Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava. Sa sedištem u Varšavi, ODIHR je aktivna širom OEBS-ovog područja u oblastima posmatranja izbora, demokratskog razvoja, ljudskih prava, tolerancije, borbe protiv diskriminacije i vladavine prava. Njene aktivnosti usmerene na mlade uključuju obrazovanje o ljudskim pravima, borbu protiv antisemitizma i islamofobije.

Organizacija
Američkih Država

U međuameričkom regionu, standardi i mehanizmi ljudskih prava potiču iz Američke deklaracije o pravima i dužnostima čoveka iz 1948. i Američke konvencije o ljudskim pravima iz 1969. godine. Usvojeni su i specifični instrumenti koji se odnose na izbeglice, sprečavanje i kažnjavanje mučenja, ukidanje smrtne kazne, nestanke, nasilje nad ženama, životnu sredinu i druga pitanja.

Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda stupila je na snagu u oktobru 1986. godine i do sada su je ratifikovale 54 države. Povelja je interesantna zbog brojnih razlika u naglasku između sporazuma koji su zaključeni u drugim delovima sveta:

- Za razliku od Evropske ili Američke konvencije, Afrička povelja pokriva socijalna, ekonomska i kulturna prava, kao i građanska i politička prava u okviru istog sporazuma.
- Afrička povelja prevazilazi individualna prava, a takođe predviđa i kolektivna prava naroda.
- Povelja takođe priznaje da pojedinci imaju dužnosti i prava, te navodi posebne dužnosti koje pojedinac ima prema svojoj porodici, društvu, državi i međunarodnoj zajednici.

? *Zašto mislite da se obaveze pominju u povelji o ljudskim pravima? Misli li da ih treba navesti u svim dokumentima o ljudskim pravima?*

Regionalna arapska Komisija za ljudska prava postoji od 1968. godine, ali sa vrlo selektivnim i ograničenim ovlašćenjima u pogledu unapređenja ljudskih prava. Liga arapskih država usvojila je revidiranu Arapsku povelju o ljudskim pravima 2004. godine koja je stupila na snagu 2008. godine.

Ovaj dokument uključuje socio-ekonomska prava, kao i građansko-politička prava, a takođe se poziva na „zajedničku civilizaciju“ koju dele arapske države. Stupanje na snagu Povelje i njenih mehanizama za praćenje – Arapskog komiteta za ljudska prava i Arapske potkomisije za ljudska prava – pozdravljeno je kao znak nade za napredak ljudskih prava u regionu. Međutim, naišlo je i na žestoke kritike, na primer, zbog nepostojanja zabrane okrutnog kažnjavanja, za garantovanje ekonomskih i socijalnih prava samo građanima, zbog toga što su neka prava uslovljena islamskim šerijatom, zbog toga što dozvoljava nametanje smrtne kazne za decu ako je to predviđeno nacionalnim zakonom, kao i za dopuštanje ograničenja slobode misli, savesti i veroispovesti ako je to predviđeno zakonom.

Međuvladina komisija ASEAN za ljudska prava (AICHR) osnovana je 2009. godine kao konsultativno telo Asocijacije nacija jugoistočne Azije. Komisija za ljudska prava postoji radi promovisanja i zaštite ljudskih prava i regionalne saradnje u oblasti ljudskih prava u 10 država članica ASEAN-a. Projektni zadatak ove Komisije nalaže joj da podržava „Poštovanje međunarodnih načela ljudskih prava, uključujući univerzalnost, nedeljivost, međusobnu zavisnost i povezanost svih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i nepristrasnost, objektivnost, neselektivnost, zaštitu od diskriminacije i izbegavanje dvostrukih standarda i politizacije“.

 Afrička unija

 Svako ima dužnosti prema zajednici u kojoj je jedino moguć slobodan i potpun razvoj njegove ličnosti.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

 Arapska povelja o ljudskim pravima

 ASEAN

Kako možemo da koristimo svoja prava?

Ljudska prava postoje za sve nas. Pa kako možemo da ih koristimo? Jasno je da samo njihovo postojanje nije dovoljno da se stane na kraj kršenjima ljudskih prava, jer svi znamo da se ona vrše svakodnevno, u svakom delu sveta. Mogu li oni zaista da naprave razliku? Kako možemo da ih koristimo?

? *Da li znate šta da radite ako su vaša ljudska prava prekršena?*

Priznavanje vaših prava

U sledećem odeljku ćemo razmotriti različite vrste prava koja su zaštićena međunarodnim pravom. Ako znamo koje oblasti ljudskog postojanja su relevantne za zakon o ljudskim pravima i ako smo svesni obaveza država prema ovom korpusu zakona, onda možemo na različite načine početi da vršimo pritisak. Taj odeljak ilustruje da je skoro svaka oblast nepravde relevantna za ljudska prava: od siromaštva u malim razmerama, preko ugrožavanja životne sredine, zdravlja, uslova rada, političke represije, prava glasa, genetskog inženjeringa, pitanja manjina, sukoba, genocida... i dalje. A broj pitanja se svakodnevno povećava.

Neka pitanja koja se tiču primene zakona o ljudskim pravima su direktno obrađena u odeljku „Pitanja i odgovori“. Ovaj odeljak pruža kratke odgovore na neka od najčešćih pitanja o ljudskim pravima.

Ako želite da saznate kako se određeno pitanje – na primer, pravo na zdravlje, obrazovanje ili poštene uslove rada – može bolje zaštititi, biće vam korisno da pogledate osnovne informacije od značaja za to pitanje na www.coe.int/compass.

Primena pravnih mehanizama

Pogledaćemo pravne mehanizme koji postoje za zaštitu različitih oblasti interesa ljudi. U Evropi – ali takođe i u Africi i Americi, postoji sud za rešavanje pritužbi na kršenja – Evropski sud za ljudska prava. Čak i tamo gde žalbe ne spadaju u nadležnost Evropskog suda, videćemo da postoje i drugi mehanizmi za pozivanje država na odgovornost za svoje postupke i prisiljavanje država da se pridržavaju svojih obaveza prema zakonima o ljudskim pravima. Pomaže to što zakon postoji, čak i ako ne postoje uvek pravni načini da se obezbedi pridržavanje zakona na strani država.

Lobiranje, kampanje i aktivizam

Važnu ulogu u vršenju pritiska na države imaju udruženja, nevladine organizacije, dobrotvorne organizacije i druge građanske inicijative. Ovo je tema odeljka o aktivizmu i ulozi NVO. Uloga ovih udruženja je posebno relevantna za prosečnog muškarca i ženu na ulici, ne samo zato što takva udruženja često preuzimaju pojedinačne slučajeve, već i zato što obezbeđuju sredstva za običnog čoveka da se uključi u zaštitu ljudskih prava drugih ljudi. Na kraju krajeva, takva udruženja čine obični ljudi! Takođe ćemo pogledati šta oni preduzimaju u pogledu unapređenja ljudskih prava i neke od primera uspešnog delovanja.

? *Da li ste ikada bili uključeni u bilo kakvu kampanju ili aktivizam za ljudska prava?*

Vrednosti su nevidljive, poput vetra. Po njihvanju lišća znate da ima vetra. A vrednosti ostvarujete kroz postupke ljudi.

Éva Ancsel

Uključivanje

Poglavlje 3, Preduzimanje akcije, svodi ove vrste aktivnosti na svakodnevni nivo i nudi niz primera mera i aktivnosti u koje možete da se uključite. Grupe mladih imaju ogroman potencijal za vršenje pritiska na države ili međunarodna tela i obezbeđivanje da se slučajevi kršenja ljudskih prava spreče ili iznesu u javnost. Primeri iz ovog odeljka treba da vam pruže konkretne mere koje mogu da preduzmu vaše ili druge grupe i pružice vam bolji uvid u način na koji nevladine organizacije rade na svakodnevnom nivou.

U ostvarivanju svojih prava i sloboda svako će biti podvrgnut samo onim ograničenjima koja su određena zakonom isključivo u cilju obezbeđivanja dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i ispunjavanja pravičnih zahteva morala, javnog poretka i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.

Član 29(2) UDLJP

Dileme ljudskih prava

Ostvarivanje prava znači suočavanje sa nizom prepreka. Prvo, neke države, političke stranke ili kandidati, društveni i ekonomski akteri i akteri civilnog društva koriste jezik ljudskih prava bez posvećenosti ciljevima ljudskih prava. Ponekad to može da bude zbog osiromašenog razumevanja onoga što standardi ljudskih prava zahtevaju. U drugim slučajevima to je zbog namerne zloupotrebe, želje da se lažno predstave kao da poštuju ljudska prava kako bi izgledali dobro u očima sveta. Drugo, države, političke stranke ili kandidati ili akteri civilnog društva mogu da kritikuju kršenja ljudskih prava od strane drugih, ali sami ne poštuju standarde ljudskih prava. Ovo se često kritikuje kao dvostruki standard. Treće, mogu da postoje slučajevi kada su ljudska prava ograničena u ime zaštite prava drugih. To bi, naravno, moglo biti legitimno. Ljudska prava nisu bezgranična i ostvarivanje vaših prava ne bi trebalo da utiče na uživanje drugih u njihovim pravima. Međutim, treba da budemo na oprezu da „zaštita ljudskih prava drugih ne bude samo prazan izgovor za nametanje ograničenja. Aktivno civilno društvo i nezavisno pravosuđe su važni za praćenje ovakvih slučajeva. Četvrto, postoje slučajevi kada zaštita prava jedne grupe ljudi sama po sebi može da uključuje ograničavanje prava drugih. Ovo treba razlikovati od navedenog slučaja ograničenja prava. Nije uvek lako suditi o takvim slučajevima.

Sukobi prava

Međutim, prava takođe mogu biti u sukobu. „Sukob prava“ se odnosi na sukobe koji se mogu desiti između različitih ljudskih prava ili između istih ljudskih prava različitih osoba. Jedan od primera može biti kada postoje dva pacijenta kojima je potrebno novo srce kako bi preživeli; međutim, postoji samo jedno srce za transplantaciju. U ovom slučaju, pravo jednog pacijenta na život je u sukobu sa istim ljudskim pravom drugog pacijenta. Drugi primer se javlja u slučaju eutanazije, kada nečije pravo na život može biti u sukobu sa njegovim/njenim pravom na smrt ili pravom na slobodu od ponižavajućeg postupanja. Na taj način se sukobljavaju različita ljudska prava jedne osobe. Treći slučaj se odnosi na situacije kada se sukobljavaju različita ljudska prava različitih ljudi. Jedan od primera ove situacije ogleda se u slučaju koji je podnet Komitetu UN za ukidanje rasne diskriminacije u predmetu Jevrejske zajednice Oslo i drugi protiv Norveške. Godine 2000. grupa poznata kao „Bootboys“ marširala je u čast nacističkog vođe Rudolfa Hessa. Učesnici su nosili „poluvojne“ uniforme, a vođa marša Terje Sjolie je održao antisemitski govor nakon čega je gomila više puta uputila nacistički pozdrav i uzvikivala „Sieg Heil“. Sukob u ovom slučaju je bio između prava gospodina Sjoliea na slobodu izražavanja i prava jevrejske zajednice da ne bude diskriminisana. Komitet UN je smatrao da izjave gospodina Sjoliea sadrže ideje o rasnoj superiornosti i mržnji, te da stoga ova vrsta izuzetno uvredljivog govora nije zaštićena pravom na slobodu izražavanja.

Kulturne tradicije

Postaje sve jasnije da sakaćenje ženskih genitalija, zločini iz časti, prinudni brakovi i druge prakse neće biti iskorenjene sve dok se žene ne budu smatrale punopravnim i ravnopravnim učesnicima u društvenom, ekonomskom, kulturnom i političkom životu svojih zajednica.

Halima Embarek Warzazi

Tradicionalne kulturne prakse odražavaju vrednosti i verovanja članova zajednice tokom perioda koji često obuhvataju generacije. Svaka društvena grupa na svetu ima specifične tradicionalne kulturne prakse i verovanja, od kojih su neka korisna za sve članove, dok su druga štetna za određenu grupu, kao što su žene. Ove štetne tradicionalne prakse uključuju sledeće: sakaćenje ženskih genitalija (FGM); prisilno hranjenje žena; rani brak; razne tabue ili prakse koje sprečavaju žene da kontrolišu sopstvenu plodnost; tabui ishrane i tradicionalne prakse rađanja; priželjkivanje sina i implikacije na status devojčica; žensko čedomorstvo; rana trudnoća; i cena miraza. Uprkos njihovoj štetnoj prirodi i kršenju međunarodnih zakona o ljudskim pravima, takve prakse i dalje postoje jer se ne dovode u pitanje i poprimaju auru moralnosti u očima onih koji ih praktikuju.

Kancelarija Visokog poverenika Ujedinjenih nacija za ljudska prava

Štetne tradicionalne prakse

Niz praksi koje negativno utiču na zdravlje žena i dece i krše međunarodne standarde ljudskih prava često se nazivaju „štetnim tradicionalnim praksama“. Ovo ne znači da su sve tradicionalne prakse štetne i da krše ljudska prava, ali kada to učine, moramo biti u stanju da ih preispitamo i da se pozabavimo njima.

Ugovoreni brakovi su uobičajena praksa u mnogim kulturama, gde se od mladih žena – a takođe i muškaraca – očekuje i stavlja im se obaveza da se udaju za nekoga koga je izabrala njihova porodica, često u veoma mladim godinama (imajte na umu da ugovoreni brak nije isto što i prinudni brak). Da li takvu praksu treba zabraniti da bi se zaštitila prava dece i mladih? Ili bi to bilo nepoštovanje kulturne tradicije?

Drugi primeri se mogu naći u kontinuiranoj praksi sakaćenja ženskih genitalija u mnogim zemljama. Na hiljade ljudi trpi posledice takve prakse i većina bi to sasvim sigurno smatrala ozbiljnim kršenjem prava. Da li sakaćenje ženskih genitalija treba smatrati kulturnom specifičnošću koju treba „tolerisati“ ili kršenjem ljudskog prava na telesni integritet i zdravlje?

Iako se mora imati na umu značaj nacionalnih i regionalnih posebnosti i različitost istorijskog, kulturnog i verskog porekla, države imaju dužnost, bez obzira na njihov politički, ekonomski i kulturni sistem, da promovišu i štite sva ljudska prava i osnovne slobode.

Bečka deklaracija (1993)

Zaštita svih ljudskih prava za sve nalaže odbijanje štetnih tradicionalnih praksi. Nikome se ne mogu uskratiti ljudska prava i dostojanstvo na osnovu tradicije i kulture, pre svega zato što tradicije i kulture nisu zapisane u kamenu: one se menjaju i razvijaju; ono što je često bilo tačno pre dvadeset godina nema smisla za današnju generaciju. Štetne tradicionalne prakse takođe podsećaju da se promocija ljudskih prava oslanja na obrazovne programe i napore. Mnoge štetne tradicionalne prakse ne mogu se prevazići samo represijom i osudom: ove mere zahtevaju obrazovanje i angažovanje svih zainteresovanih da bi bile delotvorne. Čak i kada države kao potpisnice međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima imaju krajnju odgovornost, aktivnosti pojedinaca, često uz podršku članova porodice i zajednice, održavaju tu praksu. Njihova promena ne može biti nametnuta „odozgo“ već zahteva redovan obrazovni rad sa relevantnim porodicama i zajednicama, što je jedini način na koji se promocija ljudskih prava može uskladiti sa onim što bi se moglo shvatiti kao karakteristična kulturna prava i prakse.

Da li kulturne prakse treba da nadjačaju univerzalnost ljudskih prava?

Za dobar cilj

Međunarodna zajednica ponekad koristi sankcije da kazni režime za koje se smatra da sistematski krše ljudska prava. Sankcije mogu da zabranjuju trgovinu sa zemljom prekršiocem, kako bi se izvršio pritisak na vlast da izmeni svoje postupke. O ovim aktivnostima ponekad jednostrano odlučuje jedna država, a ponekad ih usvaja Savet bezbednosti UN. Neke države je međunarodna zajednica potpuno izolovala: Južnoafrička Republika je godinama bila izolovana zbog svog užasnog sistema aparthejda, a tokom decenija sankcije su uvođene Iraku, Severnoj Koreji, Iranu i drugima. Nema sumnje da uticaje ovakvih sankcija mogu da osećaju obični ljudi, ali ih posebno snažno osećaju najugroženiji sektori društva. Da li je ovo prihvatljivo sredstvo za međunarodnu zajednicu da stane na kraj kršenju ljudskih prava od strane pojedinih država?

U svom izveštaju „Odgovornost za zaštitu“, Međunarodna komisija za intervenciju i državni suverenitet pozvala je na oprez i stavljanje akcenta na prevenciju, a ne na reakciju. Međutim, kada međunarodna zajednica mora da pribegne „izuzetnoj i vanrednoj meri“ „vojne intervencije u svrhu zaštite ljudi“, ona insistira na pragu gubitka života velikih razmera ili etničkom čišćenju. Čak i tada, međunarodna zajednica proglašava sledeće „principe predostrožnosti“:

- Ispravna namera: Primarna svrha intervencije, bez obzira na druge motive države koja interveniše, mora biti zaustavljanje ili sprečavanje ljudske patnje. Ispravnu nameru je bolje obezbediti multilateralnim operacijama, uz jasnu podršku regionalnog mišljenja i relevantnih žrtava.
- Krajnja mera: Vojna intervencija može biti opravdana samo kada se ispita svaka nevojna opcija za sprečavanje ili mirno rešavanje krize, sa razumnim uverenjem da manje mere ne bi uspele.
- Srazmerna sredstva: Obim, trajanje i intenzitet planirane vojne intervencije treba u najmanju ruku da budu neophodni za postizanje definisanog cilja zaštite ljudi.
- Razumni izgledi: Mora da postoji razumna šansa za uspeh u zaustavljanju ili otklanjanju patnje koja je opravdala intervenciju, pri čemu posledice akcije verovatno neće biti gore od posledica nečinjenja.

Gledajući unazad, kako mislite da su ove mere predostrožnosti povezane sa, na primer, odgovorom međunarodne zajednice na masakr u Srebrenici 1995. godine, na bombardovanje na Kosovu 1999. godine predvođeno NATO-om ili na intervenciju u Avganistanu 2001. godine? Da li se takvi postupci mogu opravdati svojim krajnjim rezultatima ako dovedu do velikog broja žrtava?

? Može li se odbrana ljudskih prava iskoristiti za opravdanje vojne kampanje?

U aprilu 2001. godine, rezolucija Komisije Ujedinjenih nacija za ljudska prava odbacila je ideju da borba protiv terorizma ikada može da opravda žrtvovanje zaštite ljudskih prava. Rezolucija 2001/24 osudila je oružane napade u vezi sa sukobom Ruske Federacije u Republici Čečeniji i kršenje humanitarnog prava koje su počinili čečenski borci, kao i određene metode koje su ruske savezne snage koristile u Čečeniji. Rezolucija poziva Rusku Federaciju da formira nezavisnu nacionalnu istražnu komisiju, u skladu sa priznatim međunarodnim standardima, kako bi istražila kršenja.

Pravda je pravo slabijeg.

Joseph Joubert

Tamo gde stanovništvo trpi ozbiljnu štetu po osnovu unutrašnjeg rata, pobune, represije ili neuspeha države, a predmetna država nije voljna ili nije sposobna da to zaustavi ili spreči, princip neintervencije podrazumeva međunarodnu dužnost da zaštiti.

Izveštaj Međunarodne komisije za intervenciju i državni suverenitet, 2001.

Ljudska prava: uvek se menjaju, uvek razvijaju

Pitanja postavljena u prethodnom odeljku nemaju jasne odgovore: ona su i danas predmet žestoke debate. Takve debate su, u izvesnoj meri, važne. Oni su pokazatelj kako pluralističkog pristupa koji je fundamentalan za pojam ljudskih prava, tako i činjenice da ljudska prava nisu nauka, nisu fiksna „ideologija“, već su područje moralne i pravne misli u razvoju. Ne treba uvek očekivati crno-bele odgovore. Ova pitanja su složena i mogu se na odgovarajući način izbalansirati samo u svakom pojedinačnom slučaju.

Međutim, to ne znači da nema odgovora i oblasti saglasnosti. Ima ih mnogo i povećavaju se skoro svakodnevno. Pitanje ropstva je ono o čemu se nekada raspravljalo, ali po ovom pitanju se tolerancija više ne smatra prihvatljivom: pravo na slobodu od ropstva je sada univerzalno prihvaćeno kao osnovno ljudsko pravo. Sakaćenje ženskih genitalija, iako ga neki brane u ime kulture, naširoko se osuđuje kao kršenje ljudskih prava. I smrtna kazna je slično pitanje – barem u Evropi, gde su članice Saveta Evrope ili ukinule smrtnu kaznu ili najavile moratorijum na pogubljenja. Zapravo, ukidanje smrtno kazne je danas preduslov za članstvo u Savetu Evrope. Prema organizaciji Amnesty International, više od dve trećine zemalja sveta ukinulo je smrtnu kaznu u zakonu ili u praksi. Iako je 58 zemalja zadržalo smrtnu kaznu tokom 2009. godine, većina je nije koristila.

Stoga treba da budemo uvereni da će mnoga od ovih pitanja takođe doći do svog rešenja. U međuvremenu, možemo doprineti debati i donositi sopstvene sudove o kontroverznijim pitanjima pozivajući se na dve osnovne vrednosti: jednakost i ljudsko dostojanstvo. Ako bilo koja aktivnost tretira nekog pojedinca kao osobu bez ljudskog dostojanstva, onda to krši duh ljudskih prava.

4.2 Evolucija ljudskih prava

„Sva prava su univerzalna, nedeljiva i međusobno zavisna i povezana.“

Bečka deklaracija, 1993.

Obećanja, obećanja...

Naši lideri su preuzeli ogroman broj obaveza u vezi sa ljudskim pravima u naše ime! Kada bi se ispunila svaka garancija koju su potpisali, naši životi bi bili mirni, sigurni, zdravi i udobni; naši pravni sistemi bi bili pravični i svima bi nudili istu zaštitu; a naši politički procesi bi bili transparentni i demokratski i služili bi interesima naroda.

Onda, šta je pošlo po zlu? Jedna od malih stvari koja je pošla po zlu je ta da su političari poput nas ostalih i često koriste prečice ako to može da prođe nekažnjeno! Zato moramo tačno da znamo koja su obećanja data u naše ime i da počnemo da se staramo da ona budu ispunjena.

? *Da li uvek uradite ono što ste rekli da ćete uraditi? Čak i ako vas niko ne podseti?*

Koja su naša prava?

Znamo da imamo pravo na poštovanje svih ljudskih prava. UDLJP, EKLJP i drugi sporazumi pokrivaju širok spektar različitih prava, pa ćemo ih analizirati po redosledu kojim su razvijena i priznata na regionalnom nivou ili od strane međunarodne zajednice. Najuobičajeniji način klasifikacije ovih prava je u prava „prve, druge i treće generacije“, tako da ćemo za sada slediti ovo pravilo, ali, kao što ćemo videti, takva klasifikacija ima ograničenu upotrebu i ponekad može da bude obmanjujuća. Ove kategorije, na kraju krajeva, nisu jasno podeljene. One jednostavno predstavljaju jedan od načina – među mnogima – za klasifikaciju različitih prava. Većina prava spada u više od jedne kategorije. Na primer, pravo na izražavanje mišljenja je i građansko i političko pravo. Od suštinskog je značaja za učešće u političkom životu, kao i za našu ličnu slobodu.

Građanska i politička prava (prava prve generacije)

Ova prava su počela da se pojavljuju kao teorija tokom 17. i 18. veka i uglavnom su bila zasnovana na političkim interesima. Počelo je da se uviđa da postoje određene stvari koje svemoćni vladari ne bi smeli da rade i da bi ljudi trebalo da imaju uticaja na politiku koja utiče na njih. Dve centralne ideje bile su one o ličnoj slobodi i o zaštiti pojedinca od kršenja na strane države.

Građanska i politička prava su danas detaljno opisana u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP), a uključuju prava kao što su pravo na učešće u državnoj vlasti i zabrana mučenja. Ova prava su mnogi – barem na „Zapadu“ – tradicionalno smatrali najvažnijim ljudskim pravima. Videćemo u sledećem odeljku da je ovo pogrešno stanovište.

Boravak u zatvoru ne predstavlja problem. Problem je izbegavanje predaje.

Nazim Hikmet

Ljudska prava su sklona političkim zloupotrebama

Tokom Hladnog rata, zemlje sovjetskog bloka bile su žestoko kritikovane zbog nepoštovanja građanskih i političkih prava. Ove zemlje su odgovorile kritikujući zapadne demokratije zbog zanemarivanja ključnih socijalnih i ekonomskih prava, o čemu će biti više reči u nastavku. U obe kritike bilo je bar zrno istine. Ovo takođe ilustruje koliko su ljudska prava sklona političkim zloupotrebama.

„Države i međunarodna zajednica u celini nastavljaju da tolerišu prečesto kršenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koje bi, ako bi se desilo u vezi sa građanskim i političkim pravima, izazvalo izraze užasa i ogorčenja i dovelo do usaglašenih poziva na hitne korektivne mere.“

Izjava Odbora UN za ekonomska, socijalna i kulturna prava na Bečkoj konferenciji, 1993.

Socijalna, ekonomska i kulturna prava (prava druge generacije)

Ova prava se tiču načina na koji ljudi žive i zajedno rade, kao i osnovnih životnih potreba. Ona su zasnovana na idejama jednakosti i garantovanog pristupa osnovnim društvenim i ekonomskim dobrima, uslugama i mogućnostima. Ona su sve više postajala predmet međunarodnog priznanja pod uticajem rane industrijalizacije i uspona radničke klase. To je dovelo do novih zahteva i novih ideja o smislu dostojanstvenog života. Ljudi su shvatili da ljudsko dostojanstvo zahteva više od minimalnog odsustva mešanja države kako to predlažu građanska i politička prava. Socijalna, ekonomska i kulturna prava su navedena u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), kao i u Evropskoj socijalnoj povelji Saveta Evrope.

- Socijalna prava su ona prava koja su neophodna za puno učešće u životu društva. Ona uključuju u najmanju ruku pravo na obrazovanje i pravo na osnivanje i održavanje porodice, ali i mnoga prava koja se često smatraju „građanskim“ pravima: na primer, pravo na rekreaciju, zdravstvenu zaštitu, privatnost i slobodu od diskriminacije.
- Obično se smatra da ekonomska prava uključuju pravo na rad, adekvatan životni standard, stanovanje i pravo na penziju ako ste stari ili invalid. Ekonomska prava odražavaju činjenicu da je određeni minimalni nivo materijalne sigurnosti neophodan za ljudsko dostojanstvo, kao i činjenicu da, na primer, nedostatak smislenog zaposlenja ili stanovanja može biti psihološki ponižavajući.
- Kulturna prava se odnose na kulturni „način života“ zajednice i često im se pridaje manje pažnje nego mnogim drugim vrstama prava. Ona uključuju pravo na slobodno učešće u kulturnom životu zajednice i, eventualno, pravo na obrazovanje. Međutim, mnoga druga prava, koja nisu zvanično klasifikovana kao „kulturna“, su od suštinskog značaja za manjinske zajednice u društvu kako bi sačuvale svoju karakterističnu kulturu: na primer, pravo na zaštitu od diskriminacije i jednaku zaštitu zakona.

Solidarna prava (prava treće generacije)

Lista međunarodno priznatih ljudskih prava nije ostala konstantna. Iako nijedno od prava navedenih u UDLJP nije dovedeno u pitanje tokom više od 60 godina njenog postojanja, novi sporazumi i dokumenti su razjasnili i dalje razvili neke od osnovnih koncepata koji su postavljeni u tom originalnom dokumentu.

Prvo je ždranje.
Moral – potom tek

Bertold Brecht

Socijalna, ekonomska i kulturna prava su zasnovana na idejama jednakosti i garantovanog pristupa osnovnim društvenim i ekonomskim dobrima, uslugama i mogućnostima.

Ove dopune su rezultat brojnih faktora: delimično su nastale kao odgovor na promenu ideja o ljudskom dostojanstvu, a delom kao rezultat novih pretnji i prilika koje su se pojavile. U slučaju specifične nove kategorije prava koja su predložena kao prava treće generacije, ona su posledica dubljeg razumevanja različitih vrsta prepreka koje mogu stajati na putu ostvarivanja prava prve i druge generacije.

Ideja u osnovi treće generacije prava je solidarnost; ova prava obuhvataju kolektivna prava društva ili naroda, kao što je pravo na održivi razvoj, mir ili zdravu životnu sredinu. U većem delu sveta, uslovi kao što su ekstremno siromaštvo, rat, ekološke i prirodne katastrofe doveli su do veoma ograničenog napretka u pogledu ljudskih prava. Iz tog razloga, mnogi ljudi smatraju da je neophodno priznavanje nove kategorije ljudskih prava: ova prava bi obezbedila odgovarajuće uslove za društva, posebno u zemljama u razvoju, da mogu da obezbede prava prve i druge generacije koja su već prepoznata.

Specifična prava koja se najčešće svrstavaju u kategoriju prava treće generacije su prava na razvoj, na mir, na zdravu životnu sredinu, na učešće u iskorišćavanju zajedničkog nasleđa čovečanstva, na komunikaciju i na humanitarnu pomoć.

Postojala je, međutim, određena debata u vezi sa ovom kategorijom prava. Neki stručnjaci se protive ideji ovih prava jer su to „kolektivna prava“, u smislu da ih imaju zajednice ili čak čitave države. Oni tvrde da ljudska prava mogu da imaju samo pojedinci. Argument je više nego samo verbalan, jer se neki ljudi plaše da bi takva promena terminologije mogla da pruži „opravdanje“ određenim represivnim režimima da uskraćuju (individualna) ljudska prava u ime ovih kolektivnih ljudskih prava; na primer, ozbiljno ograničavanje građanskih prava kako bi se obezbedio „ekonomski razvoj“.

Postoji još jedna zabrinutost koja se ponekad izražava: imajući u vidu da nije država već međunarodna zajednica ta koja treba da štiti prava treće generacije, odgovornost je nemoguće garantovati. Ko, ili šta, treba da snosi odgovornost za obezbeđivanje mira na Kavkazu ili Bliskom istoku, ili da se amazonska prašuma ne uništi i da se preduzmu odgovarajuće mere protiv klimatskih promena?

Ipak, kako god da ih nazovemo, postoji opšta saglasnost da ova područja zahtevaju dalje istraživanje i dalju pažnju međunarodne zajednice. Neka kolektivna prava su već priznata, posebno u okviru Afričke povelje o pravima čoveka i naroda i Deklaracije o pravima starosedelaca. Sama Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima uključuje pravo na samoopredeljenje, a ljudsko pravo na razvoj kodifikovano je u Deklaraciji Generalne skupštine UN-a iz 1986. godine.

Pravo na razvoj je neotuđivo ljudsko pravo na osnovu kojeg svaki čovek i svi narodi imaju pravo da učestvuju, doprinose i uživaju u ekonomskom, društvenom, kulturnom i političkom razvoju, u kojem mogu u potpunosti da se ostvare sva ljudska prava i osnovne slobode. (Deklaracija UN o pravu na razvoj)

Da li su neka prava važnija od drugih?

Socijalna i ekonomska prava su teško prihvaćena na ravnopravnom nivou sa građanskim i političkim pravima iz razloga koji su istovremeno ideološki i politički. Iako se običnom građaninu čini očiglednim da su stvari kao što su minimalni životni standard, stanovanje i razumni uslovi zaposlenja od suštinskog značaja za ljudsko dostojanstvo, političari nisu uvek toliko spremni da to priznaju. Jedan od razloga je nesumnjivo taj što bi obezbeđivanje osnovnih socijalnih i ekonomskih prava za sve širom sveta zahtevalo ogromnu preraspodelu resursa. Političari dobro znaju da to nije vrsta politike koja osvaja glasove.

pravo na razvoj, pravo na mir,
pravo na zdravu životnu sredinu,
humanitarnu pomoć...

Različite vrste prava su
mnogo bliže povezane jedne
sa drugima nego što njihove
oznake sugerišu.

Takvi političari stoga sugerišu da se prava druge generacije razlikuju od građanskih i političkih prava prve generacije. Prva tvrdnja koja se često iznosi je da socijalna i ekonomska prava nisu ni realna ni ostvariva, barem kratkoročno, i da njima treba težiti samo postepeno. Ovo je stav koji je zauzet u ICESCR-u: države samo treba da pokažu da preduzimaju mere za postizanje ovih ciljeva u nekom trenutku u budućnosti. Tvrdnja je, međutim, svakako otvorena za osporavanje i čini se da je zasnovana više na političkim razmatranjima nego na bilo čemu drugom. Mnoge nezavisne studije pokazuju da u svetu postoji dovoljno resursa i dovoljno stručnosti kako bi se obezbedilo da osnovne potrebe svih budu zadovoljene ako se uloži zajednički napor.

Druga tvrdnja je da postoji fundamentalna teorijska razlika između prava prve i druge generacije: da prva vrsta prava zahteva od država samo da se uzdrže od određenih aktivnosti (to su tzv. „negativna“ prava); dok druga zahtevaju pozitivnu intervenciju država (ovo su „pozitivna“ prava). U argumentaciji se navodi da nije realno očekivati od država da preduzimaju pozitivne korake, na primer da obezbede hranu za sve, te da stoga nisu u obavezi da to čine. Bez bilo čije obaveze, ne može da postoji pravo u bilo kom značajnom smislu te reči.

Međutim, postoje dva osnovna nesporazuma u ovom pravcu razmišljanja.

Prvo, građanska i politička prava nikako nisu čisto negativna. Da bi, na primer, država garantovala slobodu od mučenja, nije dovoljno samo da se državni službenici uzdrže od mučenja ljudi! Istinska sloboda u ovoj oblasti često zahteva uspostavljanje sistema provera i kontrola: policijski sistemi, pravni mehanizmi, sloboda informisanja i pristupa mestima pritvora – i više od toga. Isto važi i za obezbeđivanje prava glasa i za sva druga građanska i politička prava. Drugim rečima, ova prava, pored uzdržavanja od negativnih akcija, zahtevaju i pozitivnu akciju države.

Drugo, socijalna i ekonomska prava, baš kao i građanska i politička prava, takođe zahtevaju da se države uzdrže od određenih aktivnosti: na primer, od davanja velikih poreskih olakšica kompanijama ili podsticanja razvoja u regionima koji već imaju relativnu prednost ili nametanja trgovačkih tarifa koje kažnjavaju zemlje u razvoju – i tako dalje.

? *Koje pozitivne akcije treba da odobri država da bi obezbedila istinski slobodne i poštene izbore?*

Zapravo, različite vrste prava su mnogo bliže povezane jedne sa drugima nego što njihove oznake sugerišu. Ekonomska prava se spajaju sa političkim pravima; građanska prava se često ne razlikuju od socijalnih prava. Oznake mogu biti korisne u davanju šire slike, ali takođe mogu biti veoma obmanjujuće. Mnoga prava mogu da spadaju u bilo koju kategoriju i prava iz jedne kategorije mogu da zavise u njihovom ostvarivanju od ostvarivanja prava u drugoj kategoriji.

Stoga je prikladno podsetiti se tumačenja sadržanog u Bečkoj deklaraciji i Programu akcije iz 1993. godine, u kojima se u stavu 5. priznaje da:

Sva ljudska prava su univerzalna, nedeljiva i međusobno zavisna i povezana. Međunarodna zajednica mora globalno da se odnosi prema ljudskim pravima na pravičan i jednak način, na istim osnovama i sa istim naglaskom.

I samoopredeljenje i pravo na razvoj su... istovremeno i individualna i kolektivna prava.

Chidi Anselm Odinkal

Druga viđenja „osnovnih“ i „ostalih“ prava

„Generacijski pristup“ nije jedini pokušaj da se napravi razlika između prava u svetlu proliferacije prava. Neka prava mogu biti osporena u vremenima vanrednog stanja; druga ne mogu. Neka prava su priznata kao „jus cogens“ ili norme koje je međunarodna zajednica država prihvatila kao normu od koje nije dozvoljeno odstupanje: primeri uključuju zabranu genocida, ropstva i sistematske rasne diskriminacije. Neka prava su „apsolutna“ po tome što ne mogu biti predmet derogacije ili ograničenja u njihovom ispoljavanju, na primer zabrana mučenja. „Minimalne osnovne“ obaveze su utvrđene u vezi sa određenim ekonomskim i socijalnim pravima, na primer pružanje osnovne primarne zdravstvene zaštite, osnovnih uslova stanovanja i obrazovanja. Druga mogu da sugerišu da su kolektivna prava suštinska, u tome što uspostavljaju okvir zaštite unutar kojeg se individualna prava mogu ostvariti. Ne postoji jasan konsenzus ili jedinstvena teorija o tome, a većina posmatrača bi naglasila značaj isticanja univerzalnosti, nedeljivosti i međuzavisnosti prava.

Nezavisno od pitanja proliferacije, međutim, nauka ponekad pokreće potrebu za primenom normi ljudskih prava na nove izazove, o čemu će biti reči u nastavku.

Napredak nauke

Još jedna oblast u kojoj se priznaju nova prava su zdravstvo i medicinske nauke. Nova naučna otkrića otvorila su brojna pitanja u vezi sa etikom i ljudskim pravima, posebno u oblastima genetskog inženjeringa, a koja se tiču transplantacije organa i tkiva. Pitanja o samoj prirodi života zahtevaju detaljniju analizu kao rezultat tehničkog napretka u svakoj od ovih oblasti.

Savet Evrope je odgovorio na neke od ovih izazova novim međunarodnim sporazumom: Konvencija iz 1997. godine o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primene biologije i medicine („Ovijedska konvencija“). Ovu konvenciju je potpisalo 35 država članica Saveta Evrope, a ratifikovalo ju je 29 (u maju 2019. godine). Njome se utvrđuju smernice za neka od problematičnih pitanja koja su pokrenuta u prethodnom odeljku.

Sažetak najvažnijih članova:

- Zabranjen je svaki oblik diskriminacije nekog lica na osnovu njegovog genetskog nasleđa.
- Predviđajući genetski testovi mogu se obavljati samo u zdravstvene svrhe a ne, na primer, za utvrđivanje fizičkih karakteristika koje će dete razviti kasnije u životu.
- Intervencija usmerena ka izmenama ljudskog genoma može se preduzeti samo za preventivne, dijagnostičke ili terapeutske svrhe.
- Nije dozvoljeno korišćenje postupaka medicinski pomognutog oplodjenja u svrhu izbora pola budućeg deteta.
- Uzimanje organa ili tkiva od živog davaoca u svrhu presađivanja sprovodi se isključivo u svrhu lečenja primaoca.

Genetski inženjering predstavlja metod menjanja naslednih karakteristika organizma na unapred utvrđen način menjanjem genetskog materijala. Napredak u ovoj oblasti doveo je do intenzivne debate o nizu različitih etičkih pitanja i pitanja ljudskih prava; na primer, da li treba dozvoliti izmenu reproduktivnih ćelija kada to dovodi do trajne genetske promene za ceo organizam i za naredne generacije; ili da li treba dozvoliti reprodukciju klonskog organizma iz pojedinačnog gena u slučaju ljudi ako je to dozvoljeno u slučaju miševa i ovaca.

Svako ima pravo [...] da učestvuje u naučnom napretku i njegovim koristima.

Član 27 UDLJP

Savet Evrope, Konvencija iz Ovijeda

Zabranjena je svaka intervencija kojom se želi stvoriti ljudsko biće koje je genetski identično drugom ljudskom biću, bilo živom ili mrtvom.

Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića, Pariz, 1998.

? *Da li treba da postoje ograničenja u pogledu šta naučnici mogu da istražuju?*

Napredak biomedicinske tehnologije doveo je i do mogućnosti transplantacije organa ili tkiva odraslih i fetusa iz jednog tela u drugo. Poput genetskog inženjeringa, ovo nudi ogroman potencijal za poboljšanje kvaliteta života nekih ljudi, pa čak i za spasavanje života - ali valja razmotriti neka od problematičnih pitanja koja su pokrenuta ovim napretkom:

- Ako se život može spasiti ili poboljšati upotrebom organa neživog davaoca, treba li to uvek pokušavati? Ili mrtva tela takođe zaslužuju poštovanje?
- Kako možemo da obezbedimo da svi kojima je transplantacija potrebna imaju jednake šanse da je i dobiju ako postoji ograničena količina organa?
- Da li treba da postoje zakoni koji se tiču očuvanja organa i tkiva?
- Da li postoji pristup za prava na genetski modifikovanu hranu i stočnu hranu (GMO)? Ako je odgovor da, šta to uključuje?

4.3 Pravna zaštita ljudskih prava

Već znamo da su ljudska prava neotuđiva prava koja poseduje svako ljudsko biće, ali kako da pristupimo tim pravima? Gde možemo naći dokaze da su ta prava formalno priznata od strane država? I kako se ta prava sprovode?

Domaća ljudska prava

Podrazumeva se da se zaštita i razumevanje ljudskih prava na kraju krajeva najviše oslanjaju na razvoj i mehanizme na nacionalnom nivou. Zakoni, politike, procedure i mehanizmi koji postoje na nacionalnom nivou su ključni za uživanje ljudskih prava u svakoj zemlji. Stoga je od ključnog značaja da ljudska prava budu deo nacionalnog ustavnog i pravnog sistema, da pravosudni stručnjaci budu obučeni o primeni standarda ljudskih prava i da se kršenja ljudskih prava osuđuju i sankcionišu. Nacionalni standardi imaju direktniji uticaj a nacionalne procedure su pristupačnije od onih na regionalnom i međunarodnom nivou. Kao što je Eleanor Roosevelt primetila:

Gde, na kraju krajeva, počinju univerzalna ljudska prava? U malim mestima, blizu kuće – toliko blizu i toliko malim da se ne mogu videti ni na jednoj mapi sveta. Ipak, ona su svet za pojedinca: komšiluk u kome živi; škola ili fakultet koji pohađa; fabrika, farma ili kancelarija u kojoj radi. Takva su mesta gde svaki muškarac, žena i dete traže jednaku pravdu, jednake mogućnosti, jednako dostojanstvo bez diskriminacije. Ako ova prava tamo nemaju smisla, nigde nemaju smisla.

Dužnost države da poštuje, promovise, štiti i ispunjava prava je stoga primarna, a dužnost regionalnih ili međunarodnih sudova pomoćna, i stupa na snagu uglavnom kada država namerno ili dosledno krši prava. Svi znamo primere kako su pribegavanja regionalnim i međunarodnim mehanizmima postala neophodna kako bi se priznalo da se kršenja dešavaju na nacionalnom nivou. Regionalna i međunarodna zabrinutost ili pomoć mogu biti pokretač za obezbeđivanje prava u zemlji, ali to se radi samo kada su svi domaći putevi iskorišćeni i iscrpljeni. Upravo iz tog razloga, ostatak ovog odeljka posvećujemo upravo ovom scenariju. Koje je rešenje ako domaći sistemi ne uspevaju da obezbede odgovarajuću zaštitu za uživanje ljudskih prava?

? *Zašto mislite da su čak i države sa veoma lošim rezultatima u oblasti ljudskih prava spremne da potpišu međunarodne sporazume o ljudskim pravima?*

Zaštita ljudskih prava se na kraju najviše oslanja na mehanizme na nacionalnom nivou

Ljudska prava su prepoznata u sporazumima

Svaka duša je talac sopstvenih postupaka.

Kuran

Na međunarodnom nivou, države su se udružile da postignu određene sporazume na temu ljudskih prava. Ovi sporazumi uspostavljaju objektivne standarde ponašanja za države, namećući im određene obaveze prema pojedincima. Postoje dve vrste: pravno obavezujući i neobavezujući.

Obavezujući dokument, koji se često naziva Sporazum, Konvencija ili Pakt, predstavlja dobrovoljnu obavezu država da implementiraju ljudska prava na nacionalnom nivou. Države se pojedinačno obavezuju kroz ratifikaciju ili pristupanje (jednostavno potpisivanje dokumenta ga ne čini obavezujućim, iako predstavlja spremnost da se to omogući) da će poštovati navedene standarde. Države mogu da iznose rezervacije ili daju izjave u skladu sa Bečkom konvencijom o ugovornom pravu iz 1969. godine, koja ih izuzima od određenih odredbi u dokumentu, a ideja je da ih što više država potpiše. Uostalom, bolje je imati državu koja obećava da će poštovati barem neke odredbe o ljudskim pravima nego nijednu! Ovaj mehanizam, međutim, ponekad može biti zloupotrebjen i korišćen kao izgovor za uskraćivanje osnovnih ljudskih prava, omogućavajući državi da „izbegne“ međunarodni nadzor u određenim oblastima.

Ljudska prava, međutim, takođe prožimaju obavezujuće zakone na nacionalnom nivou. Međunarodne norme ljudskih prava inspirisale su države da takve standarde unesu u nacionalne ustave i druge zakone. One takođe mogu da obezbede puteve za obeštećenje za kršenja ljudskih prava na nacionalnom nivou.

Nasuprot tome, neobavezujući instrument je u osnovi samo deklaracija ili politički sporazum država u smislu da će svi pokušaji biti učinjeni da se ispuni niz prava, ali bez ikakve pravne obaveze da se to učini. To obično u praksi znači da ne postoje zvanični (ili pravni) mehanizmi za implementaciju, iako mogu da postoje jaka politička opredeljenja za njihovo postojanje.

? *Koja je vrednost pukog „obećanja“ da će se poštovati standardi ljudskih prava, kada to nije podržano pravnim mehanizmima? Da li je to bolje nego ništa?*

Sastanci Generalne skupštine Ujedinjenih nacija ili konferencija UN-a o određenim pitanjima često rezultiraju deklaracijom Ujedinjenih nacija ili neobavezujućim dokumentom koji je poznat kao „meko pravo“. Smatra se da su sve države samim članstvom u Ujedinjenim nacijama ili učešćem na konferenciji saglasne sa izdatom deklaracijom. Priznavanje ljudskih prava na nacionalnom nivou takođe treba da bude rezultat sporazuma između države i njenog naroda. Kada se ljudska prava priznaju na nacionalnom nivou, ona postaju prvenstveno političko opredeljenje države prema svom narodu.

Ključni međunarodni dokumenti

Značaj ljudskih prava se sve više priznaje kroz šire instrumente koji nude takvu zaštitu. Ovo treba posmatrati kao pobedu ne samo aktivista za ljudska prava, već i čitavog čovečanstva. Posledica takvog uspeha je razvoj velikog i složenog korpusa tekstova (instrumenata) o ljudskim pravima i pratećih procedura za implementaciju.

Zakon ne menja srce, ali sputava bezdušne.

Martin Luther King

Instrumenti o ljudskim pravima se obično klasifikuju u tri glavne kategorije: prema geografskom opsegu (regionalni ili univerzalni), prema kategoriji predviđenih prava i, gde je to relevantno, prema specifičnoj kategoriji lica ili grupa kojima se pruža zaštita.

Samo na nivou UN postoji više od stotinu dokumenata koji se odnose na ljudska prava, a ako tome dodamo i one na različitim regionalnim nivoima, broj se dodatno povećava. Nije moguće razmotriti sve ove instrumente, tako da će se ovaj odeljak baviti samo onima koji su najrelevantniji za potrebe obrazovanja o ljudskim pravima u priručniku *Kompas*:

- dokumentima koji su opšte prihvaćeni i koji su postavili osnovu za razvoj drugih instrumenata o ljudskim pravima, a posebno Međunarodna povelja o pravima. (Za konkretnije instrumente, kao što su Konvencija o izbeglicama, Konvencija o genocidu i instrumenti koji se bave međunarodnim humanitarnim pravom, pogledajte tematske odeljke u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.)
- dokumentima koji se odnose na specifična pitanja ili korisnike, a koja se istražuju u ovom priručniku
- najvažnijim evropskim dokumentima.

Instrumenti Ujedinjenih nacija

Najvažniji globalni instrument koji se tiče ljudskih prava je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, koju je 1948. godine usvojila Generalna skupština UN. Ona je toliko široko prihvaćena da se njen prvobitni neobavezujući karakter promenio, i sada se njen veliki deo često naziva pravno obavezujućim na osnovu međunarodnog običajnog prava. To je temeljni instrument za ljudska prava koji je inspirisao na desetine drugih međunarodnih i regionalnih instrumenata i na stotine domaćih ustava i drugih zakona.

UDLJP se sastoji od predgovora i 30 članova koji uređuju ljudska prava i osnovne slobode na koje imaju pravo svi muškarci i žene svuda u svetu, bez ikakve diskriminacije. Ona obuhvata kako građanska i politička prava, tako i socijalna, ekonomska i kulturna prava:

- Pravo na jednakost
- Zaštita od diskriminacije
- Pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti
- Sloboda od ropstva
- Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja
- Pravo da pojedinac bude priznat pred zakonom
- Pravo na jednakost pred zakonom
- Pravo na pravni lek pred nadležnim sudom
- Sloboda od proizvoljnog hapšenja i proterivanja
- Pravo na pravično javno saslušanje
- Pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže krivica
- Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku
- Pravo na slobodu kretanja u zemlji i van nje
- Pravo na traženje azila u drugim državama zbog progona
- Pravo na državljanstvo i sloboda promene državljanstva
- Pravo na brak i porodicu
- Pravo na posedovanje imovine
- Sloboda vere i veroispovesti
- Sloboda mišljenja i informacija
- Pravo na mirno okupljanje i udruživanje
- Pravo na učešće u državnoj vlasti i slobodnim izborima

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je najvažniji od svih instrumenata ljudskih prava.

- Pravo na socijalno osiguranje
- Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenje u sindikat
- Pravo na odmor i slobodno vreme
- Pravo na odgovarajući standard života
- Pravo na obrazovanje
- Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice
- Pravo na društveni poredak koji artikuliše UDLJP

Deklaracija takođe snažno upućuje na obaveze zajednice i građanstva kao ključne faktore za slobodan i pun razvoj i za poštovanje prava i sloboda drugih. Slično, na prava iz deklaracije ne mogu se pozivati pojedinci ili države u kršenju ljudskih prava.

Međunarodna povelja o pravima

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR) i **Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR)** stupili su na snagu 1976. godine i predstavljaju glavne pravno obavezujuće instrumente za primenu širom sveta. Dva pakta su izrađena kako bi se proširila prava navedena u UDLJP-u i da bi im se dala pravna snaga (u okviru sporazuma). Zajedno sa UDLJP-om i njenim fakultativnim protokolima, oni čine Međunarodnu povelju o pravima. Svaki od njih, kao što njihov naziv govori, predviđa različitu kategoriju prava, iako imaju i zajedničke teme, na primer u vezi sa zaštitom od diskriminacije. Oba instrumenta su široko ratifikovana, pri čemu je ICCPR imao 166 ratifikacija, a ICESCR 160 ratifikacija do novembra 2010.

Uz Međunarodnu povelju o pravima, UN su usvojile još sedam sporazuma koji se bave određenim pravima ili korisnicima. Došlo je do mobilizacije za ideju o određenim pravima ili korisnicima – na primer prava deteta za decu – jer uprkos primeni svih ljudskih prava na decu i mlade, ne smatra se da deca uživaju jednak pristup tim opštim pravima i ona imaju potrebu za posebnim dodatnim zaštitama.

Konvencija o pravima deteta (1989) priznaje da i deca imaju ljudska prava i da je osobama mlađim od 18 godina potrebna posebna zaštita kako bi se obezbedilo poštovanje za njihov puni razvoj, opstanak i njihove najbolje interese.

Međunarodna konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije (1965) zabranjuje i osuđuje rasnu diskriminaciju i zahteva od država članica da preduzmu korake da je okončaju svim odgovarajućim sredstvima, bilo da se to sprovodi od strane javnih organa ili drugih.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979) fokusira se na diskriminaciju koju žene često sistemski i rutinski trpe kroz „razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu pola koje ima za cilj ili svrhu narušavanje ili poništavanje priznavanja, uživanja ili ostvarivanja od strane žena [...] ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom ili bilo kom drugom polju“. (Član 1) Države se obavezuju da osude takvu diskriminaciju i preduzmu hitne korake da obezbede jednakost.

Konvencija protiv mučenja i surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka (1984) definiše mučenje kao „tešku bol ili patnju, bilo fizičku ili psihičku“ (član 1.1), koja se namerno nanosi radi dobijanja informacija, npr. kažnjavanje ili prinuda ili na osnovu diskriminacije. Ovaj sporazum zahteva od država članica da preduzmu efikasne mere za sprečavanje mučenja u okviru njihove nadležnosti i zabranjuje im da vraćaju ljude u njihovu matičnu zemlju ako postoji razlog da veruju da će tamo biti mučeni.

Konvencija o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih porodica (1990) odnosi se na lice koje „treba da bude angažovano, jeste angažovano ili je bilo angažovano na plaćenju delatnosti u državi u kojoj on ili ona nije državljanin“ (član 2.1) i na članove njegove/njene porodice. Osim što ocrtava opšta ljudska prava od kojih takvi ljudi treba da imaju koristi, sporazum pojašnjava da bez obzira da li je dokumentovana i u redovnoj i zakonitoj situaciji ili ne, diskriminacija ne da postoji u odnosu na uživanje prava kao što su sloboda i bezbednost, zaštita od nasilja ili lišavanja slobode.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (2006) označava revolucionarni pomak ne samo u definiciji osoba sa invaliditetom već i u priznavanju takvih osoba kao ravnopravnih subjekata sa punim i jednakim ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Sporazum pojašnjava primenu prava na takve ljude i obavezuje države članice da pruže odgovarajuće uslove za osobe sa invaliditetom kako bi im se omogućilo da efikasno ostvaruju svoja prava, na primer kako bi im se obezbedio pristup uslugama i kulturnom životu.

Konvencija o prisilnim nestancima (2006) bavi se fenomenom koji je postao globalni problem. Sporazum zabranjuje „hapšenje, pritvor, otmicu ili bilo koji drugi oblik lišavanja slobode“ (član 2), bilo od strane državnih agenata ili drugih koji deluju uz pristanak država, nakon čega sledi odbijanje da se prizna lišavanje slobode ili prikrivanje sudbine ili mesta boravka nestale osobe. U njemu se navodi da nema izuzetnih okolnosti za takvo odbijanje da se prizna lišavanje slobode i prikrivanje sudbine i boravišta žrtava. Njegov cilj je da okonča ovu bezobzirnu aktivnost i pokušaj da se počine ozbiljna kršenja ljudskih bez ikakvih posledica.

Najvažniji sporazumi Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima

Sporazum	Sprovođenje prati	Fakultativni protokoli
Međunarodna konvencija o ukidanju rasne diskriminacije (1965)	Komitet za ukidanje rasne diskriminacije	
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)	Odbor za ljudska prava	Prvi fakultativni protokol kojim se utvrđuje pojedinačni mehanizam za žalbu Drugi fakultativni protokol o ukidanju smrtne kazne
Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)	Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava	Fakultativni protokol kojim se priznaje nadležnosti Odbora za prijem obaveštenja od pojedinaca ili grupa (2008)
Konvencija o pravima deteta (1989)	Komitet za prava deteta	Fakultativni protokol o učešću dece u oružanim sukobima (2000) Fakultativni protokol o prodaji dece, dečijoj prostituciji i dečijoj pornografiji (2000). Fakultativni protokol kojim se deci dozvoljava da pritužbe podnose direktno Odboru (2011).
Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979)	Odbor za ukidanje diskriminacije žena	Fakultativni protokol o pravu na pojedinačne pritužbe
Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka (1984)	Odbor protiv mučenja	Fakultativni protokol kojim se utvrđuje sistem redovnih poseta nezavisnih međunarodnih i nacionalnih tela – pod nadzorom Pododbora za sprečavanje mučenja (2002)
Konvencija o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih porodica (1990)	Odbor za zaštitu prava radnika migranata i članova njihovih porodica	
Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (2006)	Odbor za prava osoba sa invaliditetom	Fakultativni protokol o komunikaciji omogućava pojedincima i grupama da upućuju zahteve Odboru.
Konvencija o prisilnim nestancima (2006)	Odbor za prisilne nestanke	

Zaštita određenih grupa na nivou UN i Evrope

Osim što priznaju osnovna prava pojedinaca, neki instrumenti o ljudskim pravima priznaju i prava određenih grupa. Ove posebne zaštite postoje zbog ranijih slučajeva diskriminacije grupa i zbog nepovoljnog i ranjivog položaja koji pojedine grupe zauzimaju u društvu. Posebna zaštita ne pruža nova ljudska prava kao takva, već nastoji da osigura da ljudska prava iz UDLP-a budu efektivno dostupna svima. Stoga je netačno pretvarati se da pripadnici manjina imaju više prava nego pripadnici većine; ako postoje posebna prava za manjine, to je jednostavno da im se garantuju jednake mogućnosti u ostvarivanju građanskih, političkih, socijalnih, ekonomskih ili kulturnih prava. Primeri grupa koje su dobile posebnu zaštitu su:

Manjine

Manjine nisu definitivno definisane međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima, ali se u takvim instrumentima obično opisuju kao one grupe sa nacionalnim ili etničkim, verskim ili jezičkim karakteristikama koje se razlikuju od većinskog stanovništva i koje pripadnici grupe žele da zadrže. Ove grupe su zaštićene:

- na nivou UN članom 27 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kao i Deklaracijom o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina usvojenom 1992. godine.
- na evropskom nivou obavezujućim instrumentom – Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina (FCNM), kojom je stvoreno telo za praćenje koje čine nezavisni eksperti: Savetodavni odbor za FCNM. Drugi sektori Saveta Evrope imaju aktivnosti relevantne za zaštitu manjina: Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima, Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Komesar za ljudska prava, između ostalih, igraju ključnu ulogu u tome.
- tako što imaju posebno mesto u Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) u vidu Visokog komesara za nacionalne manjine i kroz relevantne dokumente OEBS-a.

Deca

Njihova glavna zaštita je data na nivou UN Konvencijom o pravima deteta (KPD) iz 1989. godine, najšire ratifikovanom konvencijom (koju nisu ratifikovale samo Sjedinjene Države). Četiri osnovna principa Konvencije su: zaštita od diskriminacije; posvećenost poštovanju najboljih interesa deteta; pravo na život, opstanak i razvoj; i poštovanje stavova deteta.

Na nivou Afrike, Afrička povelja o pravima i dobrobiti deteta obezbeđuje osnovna dečija prava, uzimajući u obzir jedinstvene faktore koji se tiču situacije na kontinentu. Stupila je na snagu 1999. godine. Pakt o pravima deteta u islamu usvojila je Organizacija islamske konferencije 2005. godine. Komisija ASEAN-a za unapređenje i zaštitu prava žena i dece inaugurisana je u aprilu 2010. godine.

Konvencija Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja stupila je na snagu 1. jula 2010. godine. Ova Konvencija je prvi instrument za utvrđivanje različitih oblika seksualnog zlostavljanja dece kao krivičnih dela, uključujući i takvo zlostavljanje počinjeno u kući ili porodici.

Izbeglice

Prava izbeglica su posebno zagarantovana Konvencijom o statusu izbeglica iz 1951. godine i ulogom Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR). Jedini

Države su dužne da zaštite opstanak i nacionalni ili etnički, kulturni, verski i jezički identitet manjina na svojim teritorijama i da unapređuju uslove potrebne za razvoj tog identiteta.

Deklaracija UN-a o pravima manjina

Dete označava svako ljudsko biće mlađe od osamnaest godina osim u slučajevima kada se punoletstvo stiče ranije prema zakonima koji se odnose na dete.

Konvencija UN-a o pravima deteta

regionalni sistem sa specifičnim instrumentom za zaštitu izbeglica bila je Afrika sa usvajanjem Konvencije 1969. godine koja uređuje posebne aspekte problema izbeglica u Africi, ali u Evropi EKLJP takođe nudi određenu zaštitu.

Žene

U cilju promovisanja ravnopravnosti polova širom sveta, prava žena su posebno zaštićena Konvencijom UN o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), 1979. godine.

U Savetu Evrope 2009. godine usvojena je Deklaracija: Da rodna ravnopravnost postane stvarnost. Donošenjem ove Deklaracije obeleženo je 20 godina od usvajanja još jedne Deklaracije o ravnopravnosti žena i muškaraca. Cilj Deklaracije iz 2009. je da se premosti jaz između stvarne i zakonske ravnopravnosti polova. Ona poziva države članice da eliminišu strukturalne uzroke neravnoteže moći između žena i muškaraca, obezbede ekonomsku nezavisnost i osnaživanje žena, da reše potrebu da se eliminišu uspostavljeni stereotipi, iskorene kršenja dostojanstva i ljudskih prava žena kroz efikasne mere za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, i kroz integraciju perspektive rodne ravnopravnosti u upravljanje.

Ostali

Grupe kao što su osobe sa invaliditetom takođe dobijaju posebnu zaštitu zbog svog ranjivog položaja, koji ih može učiniti sklonijim zlostavljanju. Ovo je utvrđeno Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, o kojoj će dodatno biti reči u Poglavlju 5 na www.coe.int/compass.

I druge grupe, na primer starosedeooci, takođe su dobile posebnu zaštitu na međunarodnom nivou kroz Deklaraciju Ujedinjenih nacija o pravima starosedelaca iz 2007. godine, koja još uvek nije pravno obavezujući instrument.

? *Da li u vašem društvu postoje druge grupe kojima je potrebna posebna zaštita?*

Regionalni instrumenti

Kao što vidimo iznad, međunarodni i regionalni instrumenti generalno podržavaju iste minimalne standarde, ali se mogu razlikovati po svom fokusu ili u izazivanju regionalno fokusiranih zabrinutosti. Na primer, briga o interno raseljenim licima bila je predvođena u afričkom regionu pre nego što se to pitanje zaista pojavilo kao tema za zabrinutost UN; slično tome, mehanizam posete pritvorskim jedinicama u nastojanju da se spreči mučenje prvi put je uspostavljen na evropskom nivou pre nego što je Fakultativni protokol omogućio isti mehanizam u okviru Konvencije UN protiv mučenja. Ovi primeri pokazuju kako regionalne i međunarodne norme i mehanizmi mogu unaprediti promociju i zaštitu ljudskih prava.

Praktična prednost postojanja regionalnih normi ljudskih prava i sistema za zaštitu ljudskih prava je u tome što je veća verovatnoća da su oni kreirani na osnovu bližih geografskih, istorijskih, političkih, kulturnih i društvenih afiniteta. Oni su nam bliži i veća je verovatnoća da će uživati veću podršku. Oni su takođe dostupniji kreatorima politike, političarima i žrtvama. Stoga ih možemo videti kao drugi „front“ za poštovanje ljudskih prava, prvi je domaći, drugi regionalni i treći međunarodni.

Četiri od pet svetskih regiona uspostavila su sisteme ljudskih prava za zaštitu ljudskih prava. Cilj regionalnih instrumenata je da artikulišu standarde i mehanizme ljudskih prava na regionalnom nivou bez umanjivanja univerzalnosti ljudskih prava. Kako su se regionalni sistemi razvijali, bilo zbog ekonomskog podsticaja ili iz više istorijskih ili političkih razloga, oni su takođe osetili potrebu da artikulišu regionalnu posvećenost ljudskim pravima, često jačajući mehanizme i garancije sistema UN. Zaista, bilo je mnogo primera gde regionalni standardi prevazilaze međunarodno dogovorene standarde; jedan primer je pionirsko prepoznavanje potrebe za zaštitom od strane afričkog sistema, ne samo za izbeglice, već i za interno raseljena lica.

Regionalni standardi ljudskih prava često premašuju standarde UN-a i jačaju ih

U Americi postoji Organizacija američkih država, a glavni obavezujući dokument je Američka konvencija o ljudskim pravima iz 1969. godine.

U Africi nalazimo Afričku povelju o pravima čoveka i naroda, usvojenu 1986. u okviru Afričke unije (ranije poznata kao Organizacija afričkog jedinstva).

Na azijskom kontinentu do danas nije razvijen pravi sistem a jedini regionalni instrument ljudskih prava je neobavezujuća povelja naroda iz 1998. koju je pokrenulo civilno društvo – Azijska deklaracija o ljudskim pravima.

Evropski instrumenti

Evropa ima dobro uspostavljen sistem u okviru Saveta Evrope za zaštitu ljudskih prava čiji je kamen temeljac Evropska konvencija o ljudskim pravima sa Evropskim sudom za ljudska prava sa sedištem u Strazburu.

? *Zašto mislite da su različiti regioni smatrali da je potrebno da uspostave sopstvene sisteme ljudskih prava?*

Savet Evrope, sa svojih 46 država članica, odigrao je ključnu ulogu u promociji ljudskih prava u Evropi. Njegov glavni instrument za ljudska prava je Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (poznata i kao Evropska konvencija o ljudskim pravima – EKLJP). Ovo su prihvatile sve države članice Saveta Evrope, jer je to uslov za članstvo. Usvojena je 1950. godine i stupila je na snagu tri godine kasnije. Ona obezbeđuje građanska i politička prava, a njena glavna snaga je mehanizam za sprovođenje, Evropski sud za ljudska prava. Ovaj sud i njegova jurisprudencija uživaju ugled širom sveta i na njih se često pozivaju UN i ustavni sudovi brojnih zemalja i drugih regionalnih sistema.

Kao i na nivou UN, socijalna i ekonomska prava u Evropi su predviđena posebnim dokumentom. (Revidirana) Evropska socijalna povelja je obavezujući dokument koji pokriva prava na očuvanje životnog standarda ljudi u Evropi. Povelju je potpisalo 45 država članica, a do 2010. godine ratifikovalo ju je njih 30.

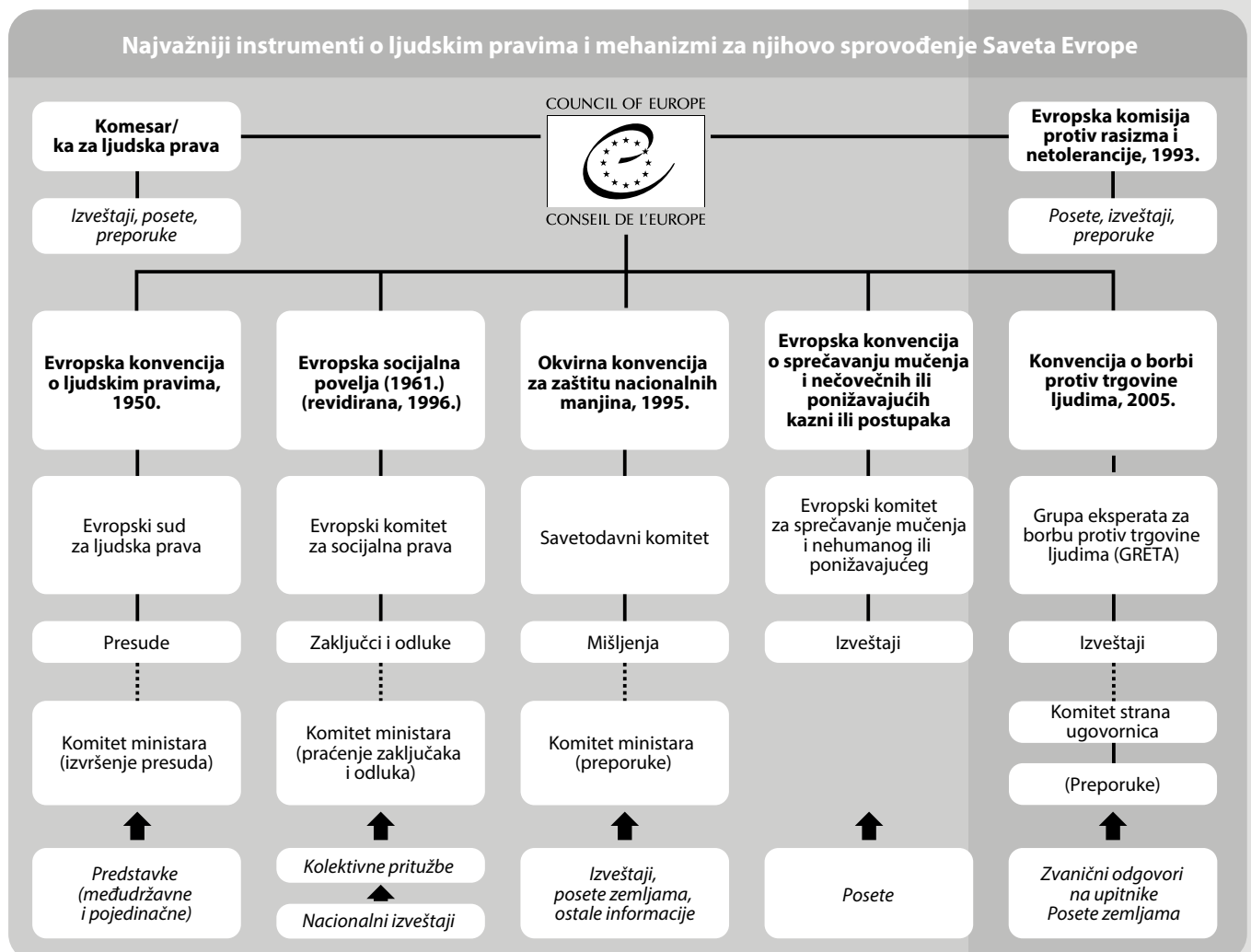
Pored ova dva glavna instrumenta, delovanje Saveta Evrope u oblasti ljudskih prava uključuje i druge specifične instrumente i konvencije koje dopunjuju garancije i odredbe EKLJP tako što se bave specifičnim situacijama ili ranjivim grupama. Konvencionalne sisteme praćenja dopunjuju i druga nezavisna tela kao što su Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije i Komesar za ljudska prava. Sve u svemu, rad Saveta Evrope za ljudska prava treba da bude u stanju da uzme u obzir društveni, naučni i tehnološki razvoj i moguće nove izazove koje oni predstavljaju za ljudska prava.

Razvoj ljudskih prava

Instrumenti ljudskih prava su zapis naših najnovijih shvatanja o tome šta ljudsko dostojanstvo zahteva. Takvi instrumenti će verovatno uvek biti korak iza, jer se bave izazovima koji su već priznati, a ne onima koji su i dalje toliko institucionalizovani i ugrađeni u naša društva da ih još uvek ne priznajemo kao prava i kršenja prava.

U Savetu Evrope, rad organizacije na postavljanju standarda nastoji da predloži nove pravne standarde za rešavanje problema ili za razvoj u državama članicama u vezi sa pitanjima iz nadležnosti Komiteta ministara. Ove mere mogu da uključuju predlaganje novih pravnih standarda ili prilagođavanje postojećih. Tako se razvijaju procedure Evropskog suda za ljudska prava kako bi ostao efikasan, tako su usvojene odredbe za ukidanje smrtne kazne i tako se donose novi instrumenti zasnovani na konvencijama, kao što je Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima usvojena 2005. godine.

U tom smislu, instrumenti za ljudska prava će nastaviti da se revidiraju i unapređuju dok bude sveta i veka. Naše razumevanje, sudska praksa i – pre svega – naše zastupanje nastaviće kontinuirano da podstiču, vuku i guraju ljudska prava. Činjenica da se odredbe konvencija i ugovora o ljudskim pravima ponekad smatraju slabijim od onoga što bismo ponekad očekivali ne bi trebalo da bude razlog da se pitamo šta ljudska prava znače za nadu za čovečanstvo. Zakon o ljudskim pravima će često kaskati iza onoga što bi zagovornici ljudskih prava očekivali, ali takođe ostaje i njihova najpouzdanija podrška.

Borba protiv rasizma i netolerancije

Svi instrumenti ljudskih prava sadrže garancije zaštite od diskriminacije i jednakosti, bilo da se radi o standardima UN, Saveta Evrope, EU ili OEBS-a. Na nivou UN, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije stupila je na snagu 1969. godine i prati je stručno telo, Komitet za ukidanje rasne diskriminacije. Komitet prima i razmatra državne izveštaje u vezi sa poštovanjem sporazuma, ima proceduru za rano upozoravanje koja ima za cilj da spreči situacije izazvane netolerancijom koje mogu da eskaliraju u sukob i ozbiljna kršenja Konvencije, kao i proceduru za primanje pojedinačnih pritužbi tamo gde je dotična država to dozvolila. Direktiva Evropske unije o rasi se, sa druge strane, primenjuje na zapošljavanje i na pružanje dobara i usluga od strane države i privatnih aktera.

Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) jeste mehanizam Saveta Evrope. Osnovana 1993. godine, ECRI ima zadatak da se bori protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije na nivou Evrope u celini i iz perspektive zaštite ljudskih prava. Aktivnosti ECRI obuhvataju sve neophodne mere za borbu protiv nasilja, diskriminacije i predrasuda sa kojima se suočavaju osobe ili grupe lica, posebno na osnovu rase, boje kože, jezika, vere, državljanstva i nacionalnog ili etničkog porekla.

Članove ECRI-a imenuju vlade na osnovu njihovog dubinskog znanja u oblasti borbe protiv netolerancije. Oni se imenuju u ličnom svojstvu i deluju kao nezavisni članovi.

Glavni program aktivnosti ECRI-a obuhvata:

- pristup od zemlje do zemlje koji se sastoji od sprovođenja detaljnih analiza situacije u svakoj od zemalja članica kako bi se razvili konkretni, konkretni predlozi, praćeni naknadnim aktivnostima
- rad na opštim temama (sakupljanje i distribucija primera dobre prakse o određenim temama kako bi se ilustrovale preporuke ECRI-a, i usvajanje preporuka opšte politike)
- aktivnosti u vezi sa zajednicom, uključujući podizanje svesti i informativne sesije u državama članicama, koordinaciju sa nacionalnim i lokalnim nevladinim organizacijama, prenošenje antirasističke poruke i proizvodnju obrazovnog materijala.

Protokol 12 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima

Dodatni protokol uz UKLJP usvojen je 2000. godine i stupio na snagu 2005. godine; poznat je kao Protokol 12. Već početkom 2011. godine, potpisan je od strane 19 i ratifikovan od strane 18 država. Primarni fokus ovog protokola je na zabrani diskriminacije.

EKLJP već garantuje pravo na zaštitu od diskriminacije (član 14), ali se smatra da takva zaštita nije adekvatna u poređenju sa onim odredbama drugih međunarodnih instrumenata kao što su UDLJP i MPGPP. Primarni razlog je taj što član 14, za razliku od ostalih, ne sadrži nezavisnu zabranu diskriminacije; to jest, on zabranjuje diskriminaciju samo u pogledu „uživanja prava i sloboda“ propisanih Konvencijom. Kada je ovaj protokol stupio na snagu, zabrana diskriminacije je dobila „nezavisan život“ od drugih odredaba EKLJP.

Sud je utvrdio povredu ove odredbe po prvi put 2009. godine u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine (GC, br. 27996/06 i 34836/06, 22. decembar 2009).

Sprovođenje ljudskih prava

Kako možemo obezbediti da ovi mehanizmi zaštite funkcionišu? Ko ili šta primorava države da izvršavaju svoje obaveze?

Na nacionalnom nivou, ovaj posao obavljaju sudovi – kada su instrumenti koji se tiču ljudskih prava ratifikovani ili integrisani u nacionalno zakonodavstvo – ali i, u zavisnosti od zemlje, kancelarije ombudsmana, komiteti za ljudska prava, saveti za ljudska prava, parlamentarni odbori, i tako dalje.

Glavna međunarodna nadzorna tela su komisije ili komiteti i sudovi, koji su sastavljeni od nezavisnih članova – stručnjaka ili sudija – i nijedan od njih ne predstavlja jednu državu. Glavni mehanizmi koje koriste ova tela su:

- Pritužbe (koje su podneli pojedinci, grupe ili države)
- Sudski predmeti
- Procedure izveštavanja.

Pošto ne koriste svi instrumenti za ljudska prava ili regionalni sistemi iste procedure za sprovođenje ljudskih prava, nekoliko primera će pomoći u razjašnjavanju.

Pritužbe

Pritužbe protiv države podnose se komisiji ili komitetu u okviru onoga što se obično naziva kvazi-sudskim postupkom. Nadzorni organ tada donosi odluku i od država se očekuje da je ispoštuju, iako ne postoji zakonska procedura za sprovođenje. Država često treba da da dodatnu izjavu ili ratifikaciju opcionog protokola kako bi označila da prihvata sistem pritužbi. Komitet za ljudska prava (ili „Komitet ICCPR“) i Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije (u okviru sistema Ujedinjenih nacija) i Međuamerička komisija za ljudska prava (u okviru Organizacije američkih država) jesu primeri tela koja se bave ovakvim pritužbama.

? *Koje bi sankcije mogle postojati ako bismo uspostavili Međunarodni sud za ljudska prava?*

Sudski predmeti

Do sada postoje tri stalna regionalna suda koji funkcionišu kao nadzorna tela posebno za sprovođenje ljudskih prava: Evropski sud za ljudska prava, Međuamerički sud za ljudska prava i Afrički sud pravde i ljudskih prava (ACJHR). Međuamerički sud za ljudska prava osnovala je Organizacija američkih država 1979. godine da bi tumačila i sprovodila Američku konvenciju o ljudskim pravima. Afrički sud je najnoviji od regionalnih sudova i nastao je u januaru 2004. Ovaj sud odlučuje o slučajevima u skladu sa Afričkom poveljom o pravima ljudi i naroda u odnosu na države članice Afričke unije. Sa sedištem u Aruši, u Tanzaniji, sudije Suda su izabrane 2006. godine i sud je doneo svoju prvu presudu u decembru 2009. godine, izjavljujući da nema nadležnost da sasluša predmet Yogogombaye protiv Senegala.

Evropski sud za ljudska prava

Međuamerički sud za ljudska prava

Afrički sud za ljudska prava i prava naroda

Međunarodni krivični sud

Nakon ratifikacije Rimskog statuta u 60 zemalja, prvi stalni međunarodni krivični sud počeo je sa radom 2002. godine za suđenje u predmetima koji se odnose na ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid. Ovaj Međunarodni krivični sud (MKS) sudi pojedincima optuženim za zločine protiv čovečnosti, genocid i ratne zločine, ali samo ako nacionalni sudovi nisu voljni ili sposobni da istraže ili procesuiraju te zločine. Do danas je MKS istražio pet situacija u Severnoj Ugandi, Demokratskoj Republici Kongo, Centralnoafričkoj Republici, Sudanu (Darfur) i Keniji. Njegova revolucionarna sudska praksa pomogla je da se unapredi razumevanje ljudskih prava, na primer u vezi sa podsticanjem na genocid i pravom na slobodne i poštene izbore.

Međunarodni sud pravde

Međunarodni sud pravde (MSP) jeste glavni pravosudni organ UN. Ima dvostruku ulogu: da u skladu sa međunarodnim pravom rešava pravne sporove koje su mu podnele države i da daje savetodavna mišljenja o pravnim pitanjima. Samo države mogu da pokrenu tužbu protiv druge države i u predmetima se obično radi o sporazumima između država. Ovi sporazumi se mogu odnositi na osnovne odnose između država (na primer, trgovinske ili teritorijalne) ili se mogu odnositi na pitanja ljudskih prava. MSP ne dozvoljava pojedincima da iznose zahteve po osnovu ljudskih prava ili drugim osnovima. On je, međutim, doprineo unapređenju ljudskih prava tumačenjem i razvijanjem pravila i principa ljudskih prava u slučajevima koje su mu podnele države ili međunarodna tela. Sud se bavi pravima kao što su samoopredeljenje, zaštita od diskriminacije, sloboda kretanja, zabrana mučenja itd.

Često postoji zabuna oko uloga Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), Evropskog suda pravde (ESP) i Međunarodnog suda pravde (MSP). Zapravo, ova tri tela se veoma razlikuju u pogledu svoje geografske nadležnosti i vrste predmeta koje ispituju.

Evropski sud pravde je telo Evropske unije. Ovo je sud čija je glavna dužnost da osigura da se pravo Zajednice ne tumači i primenjuje drugačije u svakoj državi članici. Zasnovan je na pravu Zajednice, a ne na zakonu o ljudskim pravima; ali ponekad zakon Zajednice može da uključuje pitanja ljudskih prava.

Međunarodni sud pravde (MSP) jeste glavni pravosudni organ Ujedinjenih nacija i njegova uloga je već razmotrena.

Evropski sud za ljudska prava

Evropski sud za ljudska prava u Strazburu poznat je iz više razloga, ali možda pre svega po tome što daje život i smisao tekstu EKLJP. Jedna od njegovih glavnih prednosti je sistem obavezne jurisdikcije, što znači da čim država ratifikuje ili pristupi Evropskoj konvenciji, ona se automatski stavlja pod nadležnost Evropskog suda. Tužba za ljudska prava može se pokrenuti protiv države potpisnice od trenutka ratifikacije.

Još jedan razlog za njegov uspeh je snaga presude Suda. Države moraju da ispoštuju konačnu presudu. Njihovo poštovanje nadgleda Komitet ministara Saveta Evrope.

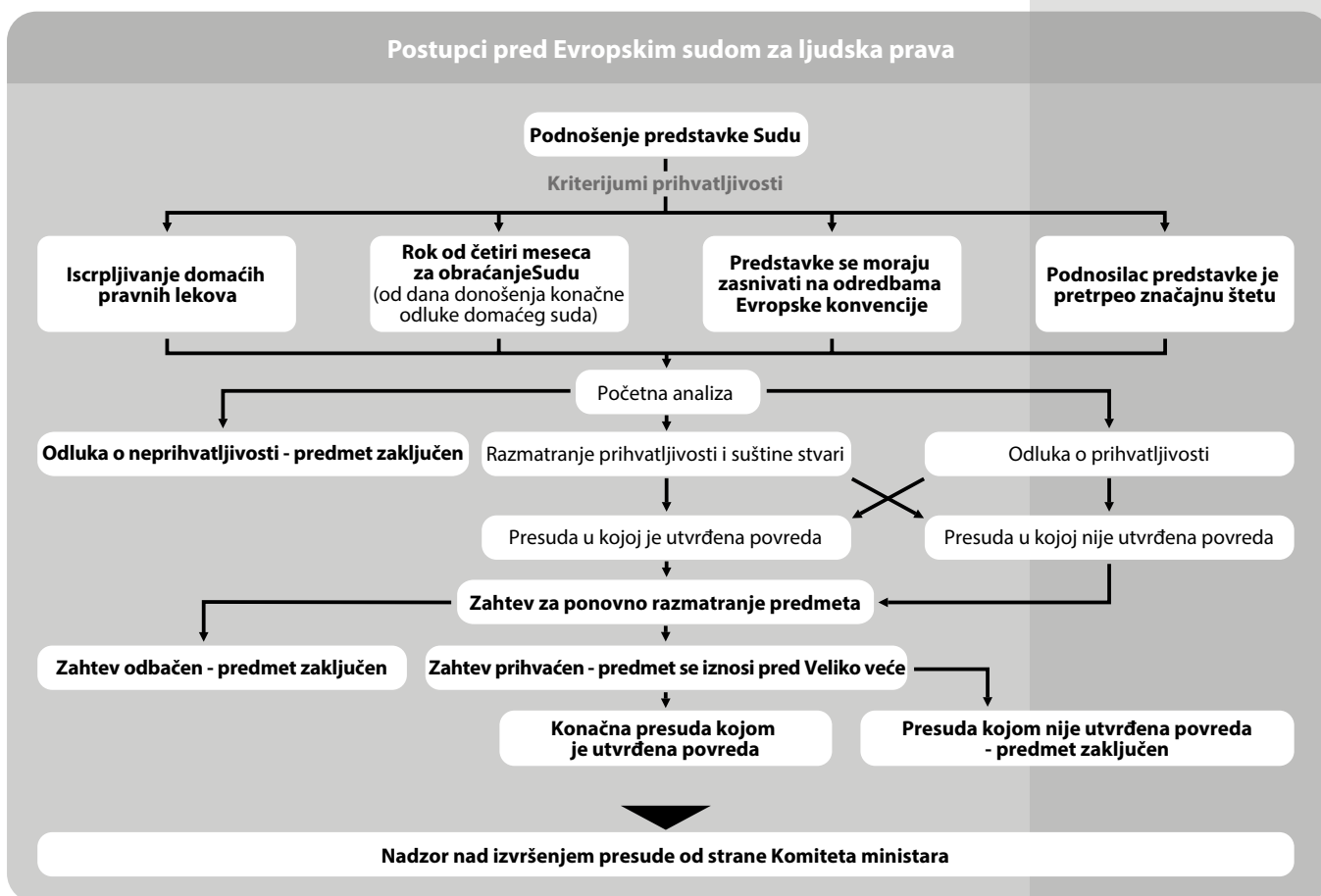
U svakom slučaju pred Evropskim sudom, postupak takođe uključuje mogućnost prijateljskog poravnanja zasnovanog na posredovanju između strana.

Sud je imao mogućnost da se razvija tokom vremena. Kada je prvobitno osnovan 1959. godine, to je bio samo honorarni sud koji je radio zajedno sa Evropskom komisijom za ljudska prava. Sa povećanjem broja predmeta, postao je neophodan sud sa punim radnim vremenom i takav sud je osnovan u novembru 1998. godine. Ovo povećanje broja predmeta je jasan dokaz uspeha Suda, ali ovo opterećenje takođe ugrožava kvalitet i efikasnost sistema. Ljudi znaju da je Sud tu i da može da se umeša kada osete da su

Sud je doneo ukupno 1.625 presuda tokom 2009. godine, što znači više od 4 presude dnevno (uključujući vikende i praznike!).

im narušena osnovna prava; međutim, autoritet i delotvornost EKLJP na nacionalnom nivou treba da budu obezbeđeni, u skladu sa „principom supsidijarnosti“, koji predviđa da države imaju primarnu odgovornost da spreče kršenja ljudskih prava i da ih otklone kada do njih dođe.

Najistaknutiji slučajevi Evropskog suda za ljudska prava

- **Soering protiv UK** (jun 1989): Ovo je bio slučaj koji je uključivao čoveka koji je trebalo da bude izručen SAD da bi se suočio sa optužbama za ubistvo, gde je zločin bio kažnjiv smrtnom kaznom. Sud je zauzeo stav da bi njegovo vraćanje u SAD bilo protiv zabrane mučenja, neljudskog ili drugog ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (član 3 EKLJP). Jedna od posledica ove odluke bila je da je zaštita pojedinaca u državi članici Saveta Evrope prevazišla evropske granice. Ovaj princip je već ispoštovan u drugim slučajevima, kao što je *Jabari protiv Turske* (jul 2000) i štiti se tražioce azila od vraćanja u zemlju u kojoj bi im životi bili ugroženi.
- **Tyler protiv UK** (mart 1978): U ovom slučaju Sud je smatrao da je telesno kažnjavanje kao kazna za maloletne prestupnike u suprotnosti sa EKLJP, jer je time prekršeno pravo da pojedinac ne bude mučen ili podvrgnut ponižavajućem i nehumanom postupanju ili kažnjavanju, kako je zagarantovano članom 3. Prema rečima Suda: „njegova kazna – kojom je tretiran kao predmet moći nadležnih organa – predstavljala je napad upravo na ono što je jedan od glavnih ciljeva člana 3 – da zaštiti, tj. da štiti dostojanstvo i fizički integritet ličnosti“. Ovaj slučaj je dobar primer žive prirode EKLJP, gde Sud ide u korak sa promenljivim vrednostima našeg društva.

Izvor:
www.echr.coe.int

- **Kokkinakis protiv Grčke** (april 1993): Ovo je bio zanimljiv slučaj, koji se bavio sukobom između prava različitih ljudi. Zasnovan je na pitanju prozelitizma i da li učenje veroispovesti (zagarantovano članom 9 EKLJP) krši pravo druge osobe na slobodu veroispovesti. Sud je smatrao da je neophodno da se napravi jasna razlika između podučavanja, propovedanja i diskusije nemoralnim i lažnim sredstvima kako bi se osoba ubedila da promeni svoju veroispovest (kao što je nuđenje materijalnih ili društvenih prednosti, korišćenje nasilja ili ispiranje mozga).
- **DH protiv Češke Republike** (novembar 2007): Ovaj slučaj se tiče 18-oro romske dece usled činjenice da su romski učenici bili segregirani u specijalne škole za decu sa smetnjama u učenju, bez obzira na njihove sposobnosti. To je značilo da će oni takođe imati male šanse da naknadno dobiju više obrazovanje ili prilike za posao. Sud je u svojoj presudi po prvi put utvrdio povredu člana 14 (zabrana diskriminacije) u vezi sa „obrascem“ rasne diskriminacije u određenoj sferi javnog života, u ovom slučaju državnim školama. Sud je presudio da je ovaj sistemski obrazac rasne segregacije u školovanju narušio zaštitu od diskriminacije iz EKLJP (član 14). Takođe je primećeno da opšta politika ili mera, formulisana u neutralnim terminima, i dalje može da diskriminiše određenu grupu i da rezultira indirektnom diskriminacijom prema njoj. Slučaj je bio prvi u osporavanju sistemske rasne segregacije u obrazovanju.

? *Da li znate za neke važne slučajeve protiv vaše zemlje pred Evropskim sudom za ljudska prava?*

Izveštaji i recenzije

Većina instrumenata o ljudskim pravima zahteva od država da podnose periodične izveštaje. Njih sastavljaju države prateći uputstva nadzornog organa. Cilj ovakvog izveštavanja, kao i naknadnog pregleda sa odgovarajućim nadzornim telom, jeste iskrena razmena izazova sa kojima se suočavaju u nastojanjima da se ostvare predmetna prava. Izveštaji se javno ispituju u okviru onoga što se naziva „državni dijalog“. Državni izveštaji se ispituju zajedno sa svim „izveštajima iz senke“ koje pripremaju NVO, na osnovu njihovih sopstvenih izvora i analiza, baveći se rezultatima predmetne države. Nakon dijaloga između predstavnika države i nezavisnih stručnih članova nadzornog tela, to telo iznosi svoja zapažanja o usklađenosti predmetne države sa standardima sadržanim u obavezujućem instrumentu koji se razmatra. Ova zapažanja se bave i pozitivnim i kritičnim aspektima u vezi sa rezultatima države. ICCPR, ICESCR i Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) jesu primeri instrumenata koji zahtevaju podnošenje takvih periodičnih izveštaja.

Pored ove procedure državnog dijaloga, nadzorna tela mogu takođe biti ovlašćena da vrše „in situ“ ili terenske posete kako bi iz prve ruke posmatrali situaciju u pogledu ljudskih prava. Većina ovakvih poseta zahteva izričitu dozvolu države od slučaja do slučaja. Međutim, ulažu se naponi da se omoguće otvoreni stalni pozivi, na primer u državama koje javno izdaju stalne pozive za posete bilo kog nosioca specijalnih ovlašćenja UN-a.

Robusnije procedure su takođe razvijene u okviru brojnih instrumenata kako bi se omogućile nametljive tekuće posete, u nastojanju ne samo da se odgovori na kršenja, već i da se spreče kršenja ljudskih prava.

Evropska konvencija za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987) nudi jedan takav primer. Zasniva se na sistemu poseta članova Evropskog komiteta za prevenciju mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) mestima pritvora, na primer zatvorima i mestima za pritvor mladih, policijskim stanicama, vojnim kasarnama i psihijatrijskim ustanovama. Članovi CPT-a posmatraju kako se postupa sa pritvorenicima i, ako je potrebno, preporučuju poboljšanja kako bi se ispoštovalo pravo da ne budu mučeni ili da se prema njima ne postupa nehumano. Ovaj mehanizam je od tada inspirisao razvoj sličnog mehanizma na nivou UN. Delegacije CPT-a periodično posećuju države koje su članice Konvencije, ali mogu organizovati dodatne ad hoc posete ako je potrebno. Do 9. avgusta 2012. godine, CPT je obavio 323 posete i objavio 272 izveštaja.

Važna funkcija rada CPT-a viđena je u slučaju štrajkova glađu u turskim zatvorima 2000–2001. Kada je turska vlada pripremala izmene zatvorskog sistema, jedan broj zatvorenika je štrajkovao glađu u znak protesta protiv nekih reformi. Njihove demonstracije su postale nasilne. CPT se aktivno uključio u pregovore sa vladom i štrajkačima glađu, istražujući događaje u vezi sa štrajkovima glađu i analizirajući kako bi nacrti zakona mogli da reformišu turski zatvorski sistem. CPT je posećivao Tursku svake godine od 1999. godine, osim 2008. godine. Nedavne posete CPT-a uključivale su posete Srbiji, Albaniji i Grčkoj.

Komesar Saveta Evrope za ljudska prava

Kancelarija komesara Saveta Evrope za ljudska prava osnovana je 1999. godine. Svrha ove nezavisne institucije je da promoviše koncept ljudskih prava i da obezbedi efektivno poštovanje i puno uživanje ovih prava u državama članicama Saveta Evrope. Komesara bira Parlamentarna skupština na period od šest godina koji se ne može obnoviti.

Komesar je nesudska institucija čije delovanje treba posmatrati kao komplementarno drugim institucijama Saveta Evrope koje su aktivne u promociji ljudskih prava. Komesar treba da izvršava svoje dužnosti sa potpunom nezavisnošću i nepristrasnošću, uz poštovanje nadležnosti različitih nadzornih tela uspostavljenih u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima ili drugim instrumentima Saveta Evrope o ljudskim pravima.

Komesar za ljudska prava je ovlašćen da:

- podstiče efikasno poštovanje ljudskih prava i pomaže državama članicama u primeni standarda ljudskih prava Saveta Evrope
- promoviše obrazovanje i podizanje svesti o ljudskim pravima u državama članicama Saveta Evrope
- identifikuje moguće nedostatke u zakonu i praksi u vezi sa ljudskim pravima
- olakšava aktivnosti državnih institucija ombudsmana i drugih struktura za ljudska prava, i
- pruža savete i informacije u vezi sa zaštitom ljudskih prava širom regiona.

Komesar može po službenoj dužnosti da se bavi bilo kojim pitanjem iz svoje nadležnosti. Iako ne može da razmatra pojedinačne pritužbe, Komesar može da postupi po svim relevantnim informacijama koje se tiču opštih aspekata zaštite ljudskih prava u skladu sa instrumentima Saveta Evrope.

CPT sprečava zlostavljanje lica koja su lišena slobode u Evropi

Izveštaji CPT-a su obično javni:
<http://www.cpt.coe.int>

www.coe.int/commissioner

Takve informacije i zahteve za rešavanje ovih pitanja Komesaru mogu uputiti vlade, nacionalne skupštine, nacionalni ombudsmeni ili slične institucije, kao i pojedinci i organizacije. Tematski rad Komesara obuhvatao je izdavanje izveštaja, preporuka, mišljenja i stavova o ljudskim pravima tražilaca azila, imigranata i Roma.

Komesara Saveta Evrope za ljudska prava ne treba mešati sa Komesarom Ujedinjenih nacija za ljudska prava.

Visoki komesar
Ujedinjenih nacija
za ljudska prava

Mnoge nevladine organizacije lobirale su za stvaranje funkcije Visokog komesara UN za ljudska prava i odluka o njenom osnivanju je dogovorena na Svetskoj konferenciji UN o ljudskim pravima u Beču 1993. godine, koja je preporučila da Generalna skupština prioritarno razmotri pitanje uspostavljanja instituta visokog komesara za unapređenje i zaštitu svih ljudskih prava. To je urađeno iste godine.

Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava imenuje generalni sekretar UN i odobrava ga Generalna skupština kao „osobu visokog moralnog ugleda“ sa stručnošću u oblasti ljudskih prava kao zvaničnika UN sa glavnom odgovornošću za aktivnosti UN u oblasti ljudskih prava: ova uloga uključuje promociju, zaštitu i efikasno uživanje svih prava, angažovanje i dijalog sa vladama o obezbeđivanju ljudskih prava, i unapređenje međunarodne saradnje i koordinacije UN-a za unapređenje i zaštitu svih ljudskih prava. Kao glavnog zvaničnika UN za ljudska prava, aktivnosti Visokog komesara uključuju upravljanje Kancelarijom visokog komesara za ljudska prava (OHCHR) i njenim regionalnim i državnim kancelarijama. OHCHR podržava izvođenje širokog spektra aktivnosti UN-a na polju ljudskih prava i radi na promociji i zaštiti ljudskih prava i sprovođenju univerzalnih normi ljudskih prava, uključujući Svetski program za obrazovanje o ljudskim pravima.

Da li je ovo dovoljno?

Mnogi ljudi bi tvrdili da su loši rezultati u pogledu ljudskih prava u svetu rezultat nedostatka odgovarajućih mehanizama za sprovođenje. Često je na pojedinačnim državama da odluče da li će sprovođiti preporuke. U mnogim slučajevima, da li će pojedinačna ili grupna prava zaista biti zagarantovana zavisi od pritiska međunarodne zajednice i, u velikoj meri, od rada nevladinih organizacija. Ovo je manje nego zadovoljavajuće stanje stvari, jer se može dugo čekati pre nego što se UN ili Savet Evrope zaista pozabave kršenjem ljudskih prava.

Može li se nešto učiniti da se ovo promeni? Prvo, neophodno je osigurati da države garantuju ljudska prava na nacionalnom nivou i da razviju odgovarajući mehanizam za otklanjanje bilo kakvog kršenja. Istovremeno, mora se vršiti pritisak na države da se obavežu na one mehanizme koji imaju procedure sprovođenja.

4.4 Aktivizam za ljudska prava i uloga NVO

„Svako ima pravo, pojedinačno i zajedno sa drugima, da promoviše i teži zaštititi i ostvarivanju ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom i međunarodnom nivou.“
 Član 1 Deklaracije UN-a o braniocima ljudskih prava

Šta su NVO?

Termin nevladina ili neprofitna organizacija se obično koristi da označi čitav spektar organizacija koje čine civilno društvo. Uglavnom, takve organizacije karakteriše to što kao svrhu svog postojanja imaju druge ciljeve, osim finansijske dobiti. Ovakva definicija, ipak, ostavlja puno prostora za ogromnu raznolikost poduhvata i aktivnosti. NVO sektor obuhvata sve, od malih grupa koje vrše pritisak na vladine institucije, na primer u oblasti zaštite životne sredine ili po pitanju specifičnih kršenja ljudskih prava, do humanitarnih organizacija za obrazovanje, kulturnih udruženja, verskih organizacija, pravnih fondacija, programa humanitarne pomoći – spisak se nastavlja – sve do ogromnih međunarodnih organizacija sa stotinama ili čak hiljadama filijala ili članova u raznim delovima sveta.

U ovom odeljku ćemo se kratko osvrnuti na značajnu ulogu koju su takve organizacije imale, i još uvek imaju u zaštiti ljudskih prava u svetu. Na skoro svakom nivou različitih nastojanja da se očuva dostojanstvo pojedinačnih građana kada ga ugrožava moć države, NVO igraju presudnu ulogu:

- u borbi protiv pojedinačnih kršenja ljudskih prava, bilo direktno ili podržavanjem određenih „probni slučajeva“ kroz relevantne sudove
- u obezbeđivanju direktne pomoći onima čija su prava ugrožena
- u lobiranju za promene nacionalnih, regionalnih ili međunarodnih zakona
- u pružanju pomoći u razvoju suštine ovih zakona
- u promociji znanja o ljudskim pravima i poštovanja ljudskih prava među stanovništvom.

Doprinos NVO je značajan, ne samo u pogledu rezultata koji se postižu, pa prema tome i razvijanju optimizma koji ljudi osećaju po pitanju odbrane ljudskih prava u svetu, nego i zato što su NVO, u veoma konkretnom smislu, „alatke“ dostupne pojedincima i grupama širom sveta. Kao i mnogim organizacijama, njima rukovode i koordiniraju privatna lica, ali one uveliko crpe snagu i od pripadnika zajednice koji nude volontersku pomoć u ostvarenju cilja. Ova činjenica im daje veliku vrednost u očima onih pojedinaca koji bi želeli da doprinesu unapređenju ljudskih prava u svetu.

Ustani, kreni, bori se za svoja prava!

Bob Marli

Vrste NVO za ljudska prava

Konferenciji UN-a o ljudskim pravima (1993) – poznatoj i kao Bečka konferencija – prisustvovala je 841 NVO, iz svih krajeva sveta, koje su sve opisale svoju aktivnost kao rad u misiji ljudskih prava. Iako je brojka impresivna, ona u stvari predstavlja samo mali deo ukupnog broja NVO za ljudska prava koje su aktivne u svetu.

Većina samoproklamovanih „organizacija za ljudska prava“ teži da se angažuje u zaštiti građanskih i političkih prava. Najpoznatije među njima, barem na međunarodnoj sceni, verovatno su Amnesty International, Human Rights Watch, International Federation for Human Rights (Međunarodna federacija za ljudska prava) i Human Rights First and Interights. Međutim, kao što smo videli, građanska i politička prava su samo jedna od mnogih kategorija različitih ljudskih prava koje je priznala međunarodna zajednica, a danas postoje nova prava koja nastavljaju da se razvijaju. Ako, dakle, uzmemo ovo u obzir i razmotrimo NVO koje su aktivne u borbi protiv siromaštva, nasilja, rasizma, zdravstvenih problema, beskućništva i brizi za životnu sredinu, da navedemo samo neke, pravi broj NVO angažovanih na zaštiti ljudskih prava, u jednom ili drugom obliku, procenjuje se na stotine hiljada širom sveta.

? *Znate li neke NVO u vašoj zemlji koje se bore za ljudska prava?*

Kako one utiču na proces?

NVO mogu nastojati da se angažuju u zaštiti ljudskih prava u brojnim i različitim fazama ili nivoima, a strategije koje koriste variraju prema prirodi njihovih ciljeva – njihovoj specifičnosti ili uopštenosti; njihovoj kratkoročnoj ili dugoročnoj prirodi; njihovim lokalnim, državnim ili međunarodnim područjem delovanja itd.

a. Direktna pomoć

Zajedničko za NVO koje rade na socijalnim i ekonomskim pravima jeste da nude neki oblik direktne usluge žrtvama kršenja ljudskih prava. Takve usluge mogu da uključuju oblike humanitarne pomoći, zaštitu ili obuku u razvoju novih veština. S druge strane, tamo gde su prava zaštićena zakonom, one mogu da obuhvataju pravno zastupanje ili savet o tome kako predstaviti žalbu.

Ipak, u mnogim slučajevima, direktna pomoć žrtvama nasilja ili nije moguća ili ne predstavlja najbolju upotrebu resursa organizacije. U takvim prilikama, a to verovatno obuhvata većinu slučajeva, NVO treba dugoročnije da gledaju na problem i da razmišljaju o drugim načinima za ispravljanje kršenja ili sprečavanje sličnih pojava u budućnosti.

b. Prikupljanje verodostojnih informacija

Ako postoji neka strategija koja leži u osnovi različitih oblika aktivizma NVO, to je možda ideja nastojanja „razotkrivanja“ počinitelja nepravde. Vlade su vrlo često u poziciji da izbegavaju preuzete obaveze iz zaključenih međunarodnih sporazuma ili drugih standarda koji uređuju prava, jer je uticaj njihove politike jednostavno nepoznat široj javnosti. Prikupljanje takvih informacija i njihova upotreba u

Bog nam daje ruke, ali on ne gradi mostove.

Arapska poslovice

promovisanju transparentnosti rada vlada u oblasti ljudskih prava predstavlja suštinski element u pozivanju vlada na odgovornost, čime se NVO često služe. One nastoje da vrše pritisak na osobe ili vlade identifikujući probleme i apelujući na ljudski osećaj za nepravdu iznošenjem ovih problema u javnost.

Dva najpoznatija primera organizacija poznatih po preciznom nadgledanju i izveštavanju predstavljaju Amnesty International i Međunarodni komitet Crvenog krsta. Obe organizacije imaju autoritet – ne samo kod šire javnosti, već i na nivou UN, gde se njihovi izveštaji uzimaju u obzir kao deo službenog procesa nadgledanja vlada koje su se obavezale na uslove iz međunarodnih sporazuma.

c. Kampanje i lobiranje

Međunarodni akteri često učestvuju u vođenju kampanja i lobiranju kako bi se postigla promena politike. Kao što je rečeno, postoje brojni načini, a NVO uvek pokušavaju da preduzmu onaj najprikladniji u odnosu na ciljeve koje imaju na umu, prirodu njihove „mete“ i, naravno, njihove raspoložive resurse. Neki uobičajeni primeri ove prakse navedeni su u daljem tekstu.

- Kampanje pisanja pisama su metod koji se u velikoj meri koristio da uveća efekat organizacije Amnesty International i drugih NVO. Ljudi i organizacije „bombarduju“ vladine službenike pismima hiljada svojih članova iz čitavog sveta.
- Ulične akcije ili demonstracije, uz učešće medija koje ovi događaji obično privlače, mogu se koristiti kada organizacije žele da pridobiju podršku javnosti ili da iznesu nešto pred lice javnosti, kako bi „postideli“ vladu.
- Mediji često imaju značajnu ulogu u praksama lobiranja, a u poslednje vreme sve je veća uloga društvenih medija i interneta.
- Organima UN-a za nadgledanje ljudskih prava dostavljaju se izveštaji iz senke koji pružaju NVO perspektivu stvarne situacije u pogledu uživanja ljudskih prava u određenoj državi.

Osim demonstracija za dobijanje podrške javnosti ili javne osude, NVO se mogu angažovati na privatnim sastancima ili brifinzima sa zvaničnicima. Ponekad i sama pretnja da će se nešto izneti u javnost može biti dovoljna da promeni politiku ili ponašanje, kao što se vidi iz priče koja sledi. Iako se ovo postizalo, ne tako davno, pomoću traka, postera i faksova, sada je organizovano kroz kampanje i peticije putem e-pošte, internet stranica, blogova i elektronskih društvenih mreža.

Uopšte gledano, što je veća podrška javnosti ili drugih uticajnih faktora (na primer, drugih vlada), to je veća verovatnoća da će kampanja postići svoje ciljeve. Iako ne koriste uvek ovu podršku direktno, NVO mogu da obezbede da se njihova poruka čuje tako što će pokazati da se protiv vlade može pokrenuti velik popularan pokret.

? *Da li su u vašoj zemlji postojale neke kampanje visokog profila? Kakav je bio ishod?*

d. Obrazovanje o ljudskim pravima i svest

Mnoge NVO za ljudska prava uključuju, barem u delu svojih aktivnosti, neku vrstu javne svesti ili obrazovnog rada. Shvatajući da suština njihove podrške leži u široj javnosti, NVO često nastoje da javnosti prenesu veće znanje o pitanjima ljudskih prava. Veće poznavanje ovih pitanja i metoda njihove odbrane verovatno dovodi do većeg poštovanja, a to zauzvrat povećava verovatnoću da se mobilise podrška u određenim

Zabavno je pisati pojedincima koji vode autoritarne ili represivne režime, imati diktatora kao drugara za dopisivanje, i tako ih dovesti u neprijatan položaj slanjem tih pisama.

Sting

Izazov za obrazovanje o ljudskim pravima je fokusiranje na pitanja učešća, pristupačnosti i inkluzivnosti

Forum Život, učenje i borba za ljudska prava, 2009.

slučajevima kršenja ljudskih prava. Upravo ta podrška, ili potencijalna podrška, leži u osnovi uspeha NVO zajednice u unapređenju okruženja za ljudska prava.

Primeri uspešnog aktivizma

Centar za stanarska prava i iseljenja (COHRE)

Ova organizacija za ljudska prava osnovana je 1994. godine kako bi radila na zaštiti stanarskih prava i sprečavanju prinudnih iseljenja širom sveta. COHRE primenjuje razumevanje međunarodnog prava o ljudskim pravima da učini da „stanovanje“ podrazumeva više od krova nad glavom. COHRE naglašava da „otprilike polovina svetske populacije trenutno nema pristup odgovarajućem stanovanju koje im je zagantovano međunarodnim pravom o ljudskim pravima“. U obezbeđivanju zaštite odgovarajućih stambenih prava, COHRE i njegovi partneri širom sveta pružaju usluge analize, zastupanja, edukacije javnosti, obuke i vođenja sudskih sporova u vezi sa:

- prisilnim iseljenjima
- bezbednost poseda
- pristupom zemljištu
- vodom i sanitarnom postrojenjima
- pravima žena i pravima na stanovanje
- vođenjem sudskih sporova i pravnim zastupanjem
- restitucijom i vraćanjem
- uticajem mega događaja na pravo na stanovanje.

U nedavno donetoj značajnoj odluci iz novembra 2010. godine, u predmetu COHRE protiv Italije, Odbor za socijalna prava Saveta Evrope (koji nadgleda primenu revidirane Evropske socijalne povelje) utvrdio je da je Italija prekršila prava svoje romske populacije uništavanjem romskih naselja i iseljavanjem i proterivanjem Roma iz Italije. Ova masovna proterivanja neitalijanskih Roma, koji su državljani drugih država EU, dramatično su porasla nakon 2008. godine. Utvrđena su kršenja u vezi sa: diskriminacijom i kršenjem prava Roma na odgovarajuće stanovanje; socijalnom, pravnom i ekonomskom zaštitom; zaštitom od siromaštva i socijalne isključenosti; i pravo romskih porodica migranata na zaštitu i pomoć. Takođe su kritikovane politike i prakse Italije, zbog kojih Romi žive u segregiranim i krajnje neodgovarajućim uslovima stanovanja.

Član 31 – Pravo na stanovanje

U nameri da obezbede efektivno ostvarivanje prava na stanovanje, strane ugovornice se obavezuju da preuzimaju mere koje imaju za cilj:

1. unapređivanje pristupa stambenom smeštaju odgovarajućeg standarda
2. sprečavanje ili umanjivanje pojave beskućnika, kako bi se ona postepeno uklonila
3. da učine da cene stambenog smeštaja budu dostupne onima koji nemaju dovoljno sredstava.

Evropska socijalna povelja (revidirana), 1996.

Vidite veb-stranicu organizacije COHRE:

<http://www.cohre.org>

Briga za životnu sredinu u Švajcarskoj

Između 1961. i 1976. godine, nekoliko velikih hemijskih giganta je odložilo više od 114.000 tona toksičnog industrijskog hemijskog otpada u bivšem kopu gline, Bonfol, u Švajcarskoj. Iako je danas zabranjeno odlagati otpad, 1961. godine, kada je deponija počela sa radom, zakon nije zabranjivao takve deponije. Toksični otpad je ostao na toj lokaciji i dalje je zagađivao okolne zajednice i životnu sredinu mešavinom organskih i neorganskih zagađivača.

Oko 100 aktivista organizacije Greenpeace je 14. maja 2000. godine zauzelo hemijski otpad Bonfol u blizini Bazela u Švajcarskoj i zahtevalo da hemijske kompanije koje su odlagale toksični otpad preuzmu punu odgovornost za čišćenje tog mesta. Aktivisti su izjavili da će okupirati mesto sve dok se hemijske kompanije ne obavežu na čišćenje, na način koji neće predstavljati nikakav daljnji rizik po zdravlje ljudi ili životnu sredinu.

Zauzimanje deponije primoralo je hemijsku industriju na sastanak sa predstavnicima zajednice i organizacije Greenpeace. Kao rezultat, hemijske industrije su konačno potpisale ugovor kojim su se obavezale da će do februara 2001. sprovesti studiju čišćenja, kao i da će tokom 2001. godine započeti proces čišćenja. Industrija se takođe složila da u čišćenje potpuno uključi lokalne zajednice i organizacije koje se bave životnom sredinom i da informiše lokalne zajednice o zagađenju podzemnih voda i vode za piće koje je nastalo kao posledica odlaganja otpada. Organizacija Greenpeace je 7. jula 2001. godine okončala okupaciju odlagališta hemijskog otpada.

Borba protiv diskriminacije – Evropski centar za prava Roma (ERRC)

ERRC radi na obezbeđivanju da pitanja ljudskih prava sa kojima se suočavaju romske zajednice nađu svoje stabilno mesto na političkom dnevnom redu u Evropi i šire. Pedantno istraživanje ERRC-a pružilo je tekuće detaljne informacije o stanju ljudskih prava Roma, posebno o nasilju sa kojim se suočavaju, strukturalnim oblicima diskriminacije protiv njih i uskraćivanju Roma za pristup ekonomskim i socijalnim pravima. ERRC nastoji da doprinese stanju ljudskih prava u romskim zajednicama kroz podizanje svesti, razvoj politike i strateške sudske sporove. Kampanje su razotkrile nasilje i govor mržnje prema Romima, segregaciju u školovanju, prinudna iseljenja i prinudnu sterilizaciju koja se sprovodi nad Romima.

Kroz svoj rad na obrazovanju o ljudskim pravima, ERRC prvenstveno ima za cilj da osnaži romske aktiviste u borbi za njihovu ravnopravnost. Ovo se radi kroz stažiranje, istraživačke stipendije, radionice i objavljivanje priručnika kao što su Upoznaj svoja prava i bori se za njih: Vodič za aktiviste za prava Roma

„Istraživanje ERRC-a sprovedeno u Bugarskoj, Mađarskoj, Češkoj Republici, Slovačkoj i Rumuniji početkom 2010. godine u saradnji sa policijom, NVO i stručnjacima za borbu protiv trgovine ljudima pokazalo je da se smatra da Romi predstavljaju 50–80% žrtava [trgovine ljudima] u Bugarskoj, 40–80% u Mađarskoj, 70% u Slovačkoj i do 70% u delovima Češke.

Informativni dokument o pravima Roma, EHRR

 Toksična zaostavština hemijske industrije ne sme da postane teret budućih generacija.

Stefan Weber, vođa kampanje u organizaciji Greenpeace

 Pogledajte veb-stranicu organizacije Greenpeace: www.greenpeace.org

 Pogledajte veb-stranicu organizacije ERRC: <http://www.errc.org>

Pogledajte njihovu veb-
stranicu:
<http://www.globalwitness.org>

Ratovi dijamanata

Global Witness je nevladina organizacija koja se bori protiv sukoba i korupcije povezane sa prirodnim resursima i protiv eksploatacija životne sredine i zloupotreba ljudskih prava koja iz toga proističu. Organizacija radi na razotkrivanju brutalnosti do koje takvo postupanje vodi i na privođenju počinitelja pravdi.

Jedna od njenih kampanja bavila se krvavim dijamantima ili konfliktnim dijamantima – to jest, dijamantima koji potiču iz oblasti pod kontrolom snaga ili frakcija koje se suprotstavljaju legitimnim i međunarodno priznatim vladama, a koriste se za finansiranje vojnih aktivnosti protiv tih vlada ili protiv odluka Saveta bezbednosti UN-a. Dokazi koje je iznela organizacija Global Witness potvrdili su da su takvi resursi korišćeni za finansiranje sukoba u Africi koji su doveli do smrti i raseljavanja miliona ljudi. Dijamante su takođe koristile terorističke grupe kao što je Al Kaida za finansiranje svojih aktivnosti i u svrhe pranja novca. Organizacija je saradivala sa drugim NVO i neprekidno lobirala sve dok se nije pojavila globalna kampanja koja je bila sposobna da krene na globalnu industriju. Glavne zemlje za trgovinu i proizvodnju dijamanata, predstavnici industrije dijamanata i nevladine organizacije, uključujući organizaciju Global Witness, sastali su se u maju 2000. godine u Kimberliju u Južnoafričkoj Republici i uspostavili međunarodnu šemu sertifikacije dijamanata, poznatu kao Kimberlijev proces. U okviru ove šeme, svi dijamanti kojima trguju zemlje članice moraju biti sertifikovani tako da kupci mogu biti sigurni da njihovo poreklo ne uključuje sukobe. Global Witness je zvanični posmatrač ove šeme i nastavlja da vodi kampanju za jačanje i efikasnu primenu svojih pravila kako bi se obezbedilo da dijamanti nikada više ne mogu da podstaknu sukob i da umesto toga mogu da postanu pozitivna sila za razvoj.

Organizacija Global Witness je nominovana za Nobelovu nagradu za mir 2003. godine za svoj rad u borbi protiv konfliktnih dijamanata.

Pristup za invalidska kolica u Tuzli

NVO za osobe sa invaliditetom iz Tuzle, Bosna i Hercegovina, je 1996. godine odlučila da pokrene kampanju javne informisanosti o problemima saobraćaja. „Lotos”, organizacija čiji cilj je jačanje svesti o osobama sa posebnim potrebama i o pitanjima saobraćaja, postavila je nekoliko konkretnih ciljeva, uključujući i specijalna parking mesta za osobe sa invaliditetom, bolji pristup javnom prevozu i prilaze trotoarima i putevima. Oni su za nedelju dana organizovali nekoliko događaja, neposredno pred početak izborne kampanje. Kao rezultat, probudila se javna svest i na svim trotoarima u Tuzli postavljeni su prilazi!

Potpuno sam siguran da je Tuzla
najpristupačniji grad za osobe
u invalidskim kolicima u celoj
Bosni i Hercegovini.

Učesnik kampanje, Tuzla

4.5 Pitanja i odgovori o ljudskim pravima

? Šta su ljudska prava?

Ljudska prava su moralna prava koja svaki pojedinac na svetu poseduje – jednostavno, kao prirodnu posledicu činjenice da je on ili ona ljudsko biće. Zahtevajući poštovanje naših ljudskih prava, mi postavljamo moralne zahteve, obično prema vlastima, da oni neku stvar ne mogu da učine, jer je to kršenje našeg moralnog integriteta i ličnog dostojanstva. Niko – ni pojedinac, ni država – ne može nam oduzeti naša ljudska prava.

? Odakle ona proizilaze?

Ona su utemeljena u činjenici da mi nismo samo fizička, nego i moralna i duhovna ljudska bića. Ljudska prava su potrebna da zaštite i sačuvaju humanost svakog pojedinca, da osiguraju da svaki pojedinac može da živi dostojanstven život – život koji je dostojan ljudskog bića.

? Zašto bi iko „morao“ da ih poštuje?

Pre svega, svako od nas je ljudsko biće, pa prema tome i moralno biće. Većina pojedinaca, ako se pokaže da svojim delima krše nečije lično dostojanstvo, pokušaću da se uzdrže od tih dela. Ljudi uglavnom ne žele da povređuju druge ljude. Međutim, i pored moralnih sankcija naše lične savesti, sada u većini zemalja na svetu postoji zakonodavstvo koje obavezuje vlade da poštuju osnovna ljudska prava svojih građana, čak i ako one to možda ne žele.

? Ko ima pravo na ljudska prava?

Apsolutno svi. Kriminalci, čelnici država, deca, muškarci, žene, Afrikanci, Amerikanci, Evropljani, izbeglice, osobe bez državljanstva, nezaposleni, zaposleni, bankari, okrivljeni za terorističke akte, humanitarni radnici, nastavnici, plesači, astronauti...

? Čak i kriminalci i čelnici država?

Apsolutno svi. Kriminalci i čelnici država su takođe ljudi. Moć ljudskih prava leži u činjenici da ona tretiraju sve kao jednake u pogledu ljudskog dostojanstva. Neki ljudi su možda narušavali prava drugih, ili predstavljaju pretnju društvu, njihova prava možda treba ograničiti u cilju zaštite drugih, ali samo unutar određenih granica. Ove granice su definisane kao minimum koji je neophodan za postojanje ljudskog dostojanstva.

? Zašto neke grupe zahtevaju posebna ljudska prava? Da li to znači da oni imaju više prava od drugih?

Ne, neke grupe, kao što su Romi u Evropi ili Daliti i određene kaste u Indiji, trpe tako dugotrajnu diskriminaciju u našim društvima da su im potrebne posebne mere koje će im omogućiti pristup opštim standardima ljudskih prava na ravnopravnoj osnovi sa drugima. Godine institucionalizovane diskriminacije i stereotipa, te iskrene mržnje i prepreka, znače da bi samo najavljivanje opšteprimenljivih prava na njih, i očekivanje da to bude dovoljno da se obezbedi ravnopravnost, predstavljalo farsu.

? *Zašto govorimo o ljudskim pravima, a ne o ljudskim odgovornostima?*

Iako su neki mislioci i nevladine organizacije izneli snažne argumente za potrebu za ljudskim odgovornostima, pa čak i kodeksima ili deklaracijama za njihovo artikulisanje, zajednica za ljudska prava je generalno bila suzdržana po pitanju ove debate. Razlog je u tome što mnoge vlade čine „pružanje“ ljudskih prava zavisnim od određenih „dužnosti“ koje nameće država ili vladar, čime obesmišljavaju čitavu ideju prava kao prava po rođenju. Međutim, podrazumeva se da moramo da se ponašamo odgovorno kao pojedinci i grupe da bismo poštovali prava drugih, da ne zloupotrebujemo ljudska prava i da unapređujemo prava drugih, kao i svoja prava. Zapravo, član 29 UDLJP priznaje da „1. Svako ima dužnosti prema zajednici u kojoj je jedino moguć slobodan i potpun razvoj njegove ličnosti. 2. U ostvarivanju svojih prava i sloboda svako će biti podvrgnut samo onim ograničenjima koja su određena zakonom isključivo u cilju obezbeđivanja dužnog priznavanja i poštovanja prava i sloboda drugih i ispunjavanja pravičnih zahteva morala, javnog poretka i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.“

? *Ko pazi na ljudska prava?*

Trebalo bi da svi to radimo. Na državnom i međunarodnom nivou postoji zakonodavstvo koje nameće restrikcije u pogledu onoga što vlade smeju da rade svojim građanima. Ali, ako niko ne pokaže da neke akcije države narušavaju međunarodne norme, ona može da nastavi da ih krši bez rizika da bude kažnjena. Kao pojedinci, mi treba ne samo da poštujemo prava drugih u našim svakodnevnim životima, nego i da pazimo na svoju sopstvenu državu i druge države. Sistemi zaštite su tu za sve nas – ako smo voljni da ih koristimo.

? *Kako ja mogu da odbranim svoja prava?*

Pokušajte da ukažete na to da su vaša prava narušena; zahtevajte svoja prava. Neka druga osoba zna da vi znate da oni nemaju prava da vas tretiraju na taj način. Ukažite na relevantne članove UDLJP, u EKLJP ili drugih međunarodnih dokumenata. Ako postoji zakonodavstvo u vašoj zemlji, pozovite se i na njega. Recite drugima o tome: obavestite štampu, pišite svom zastupniku u skupštini ili čelniku države, stupite u kontakt sa bilo kojom NVO koja učestvuje u aktivizmu za ljudska prava. Pitajte za njihov savet. Razgovarajte sa advokatom, ako imate priliku. Pobrinite se da vaša vlada zna koje akcije preduzimate. Učinite sve da shvate da vi nećete odustati. Pokažite im podršku koju možete pružiti. U krajnjem slučaju, ako je sve drugo nedovoljno, možete pribeći i sudskom postupku.

? *Kako ja mogu da dođem do Evropskog suda?*

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sadrži procedure za individualne pritužbe, takođe i za pritužbe koje podnosi jedna država protiv druge. Međutim, postoje strogi zahtevi pre nego što slučaj bude prihvaćen u razmatranje. Na primer, treba obezbediti da je vaša pritužba već bila podneta pred državnim sudom u vašoj zemlji (do najvišeg nivoa!) pre nego što iznesete slučaj pred Evropski sud. Ako želite da pokušate i ako verujete da zadovoljavate zahteve prihvatljivosti, možete podneti pritužbu. Međutim, strogo se preporučuje da potražite pravni savet ili savet NVO koje rade na tom polju kako bi vaš zahtev imao pravu šansu za uspeh. Budite svesni da proces može biti dug i komplikovan pre nego što finalna presuda bude doneta!

? *Od koga ja mogu da zahtevam moja prava?*

Skoro sva kršenja osnovnih ljudskih prava koja su nabrojana u međunarodnim dokumentima rezultat su sukoba sa vlašću ili državnim službenicima. Ljudska prava štite vaše interese protiv države, tako da vi treba da ih zahtevate od države ili njenih predstavnika. Ako osetite da su vaša prava narušena od, na primer, vašeg poslodavca ili vašeg komšije, ne možete odmah pribeći međunarodnom zakonodavstvu – osim ako vlada države nije bila dužna da spreči poslodavca ili komšiju da se ponaša na takav način.

? *Da li iko ima dužnost da štiti moja prava?*

Da. Pravo je besmisleno bez odgovarajuće odgovornosti ili dužnosti ostalih. Svaki pojedinac ima moralnu dužnost da ne krši vaše lično dostojanstvo, ali vlada, potpisivanjem međunarodnih sporazuma, preuzima ne samo moralnu, nego i pravnu, zakonsku obavezu.

? *Da li su ljudska prava problem samo u nedemokratskim zemljama?*

Ne postoji država na svetu koja nema nijedan primer kršenja ljudskih prava, čak ni u ovom trenutku. U nekim zemljama kršenja mogu biti češća nego u drugim ili da zahvataju veći deo populacije, ali svako pojedinačno kršenje je problem koji ne sme da se desi i kojim se treba baviti. Pojedince čija su prava narušena u nekoj od demokratskih zemalja teško ćete utešiti činjenicom da, generalno gledano, njihova zemlja ima „bolje” stanje u oblasti ljudskih prava nego druge zemlje na svetu!

? *Da li smo postigli neki napredak u smanjenju kršenja ljudskih prava?*

Veliki napredak – iako se on ponekad čini samo kao kap u moru. Uzmimo samo u obzir ukidanje ropstva, pravo glasa za žene, zemlje koje su ukinule smrtnu kaznu, oslobađanje političkih zatvorenika kao rezultat međunarodnog pritiska, kolaps režima aparthejda u Južnoafričkoj Republici, slučajeve koji su bili vođeni pred Evropskim sudom i zakone koji su morali biti promenjeni kao rezultat svega ovoga. Obratite pažnju na činjenicu da postepena promena međunarodnog stava i kulture znači da čak i najgori diktatorski režimi sada moraju da misle na ljudska prava da bi bili prihvaćeni na međunarodnoj sceni. Mnogo je pozitivnih rezultata, posebno u poslednjih 50 godina, ali mnogo još ostaje da se uradi.

4.6 Zagonetke

? *Kako možemo reći da su ljudska prava univerzalna, kad svuda u svetu ima ljudi koji stradaju usled kršenja njihovih prava?*

Ti ljudi još uvek imaju svoja prava. Činjenica da se prema njima postupa na takav način protivna je ne samo moralnim, nego i međunarodno dogovorenim normama. Državne vlasti snose krivicu prema međunarodnim propisima, a neke zemlje su zaista kažnjene od strane međunarodne zajednice, sankcijama, ili čak u vojnom smislu. Međutim, takvi procesi su često proizvoljni i više zavise od interesa drugih nacija nego od stepena kršenja prava. Osnivanje Međunarodnog krivičnog suda donekle je doprinelo rešavanju ovog jaza. Kao prvi stalni međunarodni krivični sud zasnovan na sporazumima – osnovan Rimskim statutom – ovaj sud je ovlašćen da pruži pomoć u okončanju nekažnjivosti za one koji su počinili najteže zločine od interesa za međunarodnu zajednicu: genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine.

? *Koja je korist od UDLJP ako ona nije zakonski primenljiva?*

Iako (još uvek) ne postoji međunarodni sud pred kojim bi se mogle iznositi tužbe po članovima UDLJP, ovaj dokument ima ogroman istorijski značaj i pruža pokazatelje prema kojima se vlade ocenjuju na međunarodnom nivou. Današnje vlade znaju da se, ako svojevolejno krše prava nabrojana u dokumentu, suočavaju sa mogućim osudama drugih vlada, a ponekad i sa nekim oblicima sankcija. Proces nije uvek potpuno objektivn (!), ali zasigurno predstavlja početak. UDLJP takođe čini osnovu skoro svih međunarodnih sporazuma koji su zaključeni i koji se (u većoj ili manjoj meri) primenjuju.

? *Koja je za mene korist od ljudskih prava, kada moja vlada svakodnevno krši prava običnih ljudi i ne brine se zbog neodobravanja međunarodne zajednice?*

Još jednom – ona su početak; ona su bolja nego da nemamo ništa i ona će, u pravim okolnostima i uz pravi pristup, moći da utiču na vlast da promeni neke, ako ne i sve, svoje prakse. Ovo ponekad može da deluje kao vrlo daleka nada, posebno kada su kršenja od strane vlade naročito ozbiljna ili veoma česta, ali istorija je pokazala da je to moguće. Takođe, današnje prilike su verovatno bolje nego što su do sada bile. Dostizanje promene može da bude spor proces, ali činjenica da pojedinci imaju ova prava i da se ona sve više priznaju u svetu – pa su, dakle, barem delimično briga državnih vlasti – pruža nam moćno oružje i značajnu prednost u trci.

? *Ako ja poštujem ljudska prava drugih, znači li to da je drugima dozvoljeno da rade šta god žele?*

Ne, ako njihove želje narušavaju vaša prava ili prava nekog drugog. Zato morate biti pažljivi da ne budete previše zahtevni preko razmera vaših vlastitih prava: možete smatrati da je nečije ponašanje uznemiravajuće ili pogrešno, ali to ne znači da se radi o kršenju vaših prava. Prema tome, ako želite da vam drugi dozvole da se ponašate kako vi želite, možda ćete morati da negujete tolerantniji stav prema ponašanju drugih!

? *Mogu li ja da učinim bilo šta, uključujući i upotrebu nasilja protiv nekoga, da odbranim svoja prava?*

Generalno gledano, ne. Ali ako se zaista radi o slučaju samoodbrane, tada upotreba sile, koja odgovara pretnji koja je pred vama, može biti prihvatljiva. To, međutim, nije dozvoljeno kao „odmazda“ za nepravdu koju ste pretrpeli, nego samo da sebe zaštitite od dalje nepravde. Mučenje nikada nije prihvatljivo.

? *Zašto bih ja poštovao prava drugih, ako oni ne poštuju moja prava?*

Delom zato što, ako vi ne poštujete prava drugih, možete sebe dovesti u nepriliku; delom i zato što oni zaslužuju vaše poštovanje, jednostavno time što su ljudi; a delom i zato što vi možete dati primer drugima, što će ih verovatno navesti da i oni vas poštuju. Ipak, ovo je suštinski pitanje vašeg ličnog stava, toga kakva osoba želite da budete i u kakvom svetu želite da živite. Šta bi neka osoba mislila o vama ako se ponašate na način koji se vama ne sviđa kod drugih? Ili – razmislite kakav bi bio svet ako bi svi kršili prava drugih, po principu milo-za-drageo.

? *Zašto bi se oni koji krše prava drugih na najnehumanije načine smatrali predmetom ljudskih prava?*

Ovo je možda najteži, ali i najbitniji deo teorije ljudskih prava koji treba usvojiti. Nekada se može činiti da određenim pojedincima nedostaje toliko ljudskih osobina, da nam samo slepo verovanje može pomoći da ih vidimo kao ljude. Najznačajniji argumenti su verovatno sledeći:

- Prvo, uprkos očiglednoj nehumanosti nekih ljudi, svaki pojedinac ima ponešto ljudsko. Zlikovci vole svoje majke, svoju decu, svoje muževe i žene – nekoga. Zlikovci osećaju bol, odbacivanje, očaj i ljubomoru; oni žele da budu shvaćeni, cenjeni, podržani, voljeni i da ih razumeju. Svi oni, svaki od njih, ima neku, ako ne i većinu, ovih isključivo ljudskih emocija. To ih čini ljudima i vrednim našeg poštovanja.
- Drugo, ne činimo ništa dobro ako žudimo da zlikovce povredimo na isti način na koji su oni povredili druge: takva osećanja nas čine manje vrednim poštovanja.
- Treće, čak i ako se pojavi zlikovac „u ljudskom obliku“, ali bez ljudskih osobina (a do sada se takav još nije pojavio), ko među nama sme s apsolutnom sigurnošću reći da on ili ona nije čovek? Po kojim kriterijima? Možda na osnovu toga što nisu sposobni da vole ili budu voljeni? Ali, šta ako se da ispostavi smo pogrešili u našem verovanju?

Treće razmišljanje nas podseća da moramo razmotriti rizike za čovečanstvo u celini, kada dopuštamo nekim ljudima da osuđuju druge a kada su posledice takvih presuda strašne i nepovratne. Da li mi zaista želimo svet u kojem se donose takve ocene i gde se nekim ljudima jednostavno uskraćuje pravo na ljudska prava, smatrajući ih, dakle, „neljudima“? Ovo je svet kakav bismo imali kad ljudska prava ne bismo smatrali apsolutno univerzalnim.

Literatura

"Europe, Youth, Human Rights, Report of the Human Rights Week", autora Yael Ohana (ed.), European Youth Centre, Budapest, 2000.

Garzón Valdés, E., "Confusiones acerca de la relevancia moral de la diversidad cultural", CLAVES de Razón Práctica, No.74, Madrid, Julio/Agosto, 1997.

Human Rights, a basic handbook for UN staff (Ljudska prava, osnovni priručnik za osoblje UN-a), Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava, Ujedinjene nacije, Ženeva. 2001. Dostupno na <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HRhandbooken.pdf>

Levin, L., Human Rights, Questions and Answers, Unesco, Paris, 1996

Donnelly, Jack, Universal Human Rights in theory and practice, Cornell University Press, 1989.

Freeman, Michael, Human Rights: Key Concepts, Polity Press, London, 2002.

Ishay, Micheline R. ed., The Human Rights Reader, Routledge, London, 1997.

Rishmawi, M., The Arab Charter on Human Rights and the League of Arab States: An Update, Human Rights Law Review, 10.1, str. 169–178

Symonides, Janusz ed., Human Rights: New Dimensions and Challenges, Manual on Human Rights, Unesco/Dartmouth Publishing, Paris, 1998.

Robertson A. and Merrills J, Human rights in the world, Manchester University Press, 1996. Veb-stranica Saveta Evrope o bioetici: www.legal.coe.int/bioethics

<http://www.udhr.org/history/biographies/bioer.htm>, za više informacija o citatu Eleanor Roosevelt.

Hanski, R., Suksi, M. (eds.), An introduction to the international protection of human rights: a textbook, Åbo Akademi University Institute for Human Rights, 1999.

Fact Sheet No. 2 (Rev. 1), The International Bill of Human Rights, Office of the High Commissioner for Human Rights (Informativni dokument br. 2 (Rev. 1), Međunarodna povelja o ljudskim pravima, Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava), www.unhchr.ch/html/menu6/2/fs2.htm.

Visoki komesar Ujedinjenih nacija za ljudska prava, www.unhchr.ch.

Short Guide to the European Convention on Human Rights (Kratki vodič za Evropsku konvenciju o ljudskim pravima), Council of Europe Publishing.

Evropski sud za ljudska prava, www.echr.coe.int.

Odbor za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, www.cpt.coe.int.

Veb-stranica Saveta Evrope o rodnoj ravnopravnosti, www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/default_en.asp

Evropska socijalna povelja, www.coe.int/T/DGHL/Monitoring/SocialCharter.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities.

Stranica Evropske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije, www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri. Kancelarija Visokog komesara UN za ljudska prava, www.ohchr.org.

Komesar Saveta Evrope za ljudska prava, www.coe.int/t/commissioner

Risse T., Ropp S., Sikkink K., The Power of human rights, Cambridge University Press, 1999.

Forsythe, D., Human rights in International Relations, Cambridge University Press, 2000. www.speaktruth.org

Hijab, Nadia, Human Rights and Human Development: Learning from Those Who Act, HDRO Background paper, 2000.

¹ Specijalni izveštaj UN-a za tradicionalne prakse koje utiču na zdravlje žena i devojčica.

Poglavlje 5

Osnovne informacije o globalnim temama koje se tiču ljudskih prava

Sadržaj ovog poglavlja

Uvod u uređeno Poglavlje 5.....	429
Deca	431
Građanstvo i učešće.....	432
Kultura i sport.....	433
Demokratija	434
Invaliditet i onesposobljenost	435
Diskriminacija i netolerancija.....	436
Obrazovanje	437
Životna sredina.....	438
Rodna pitanja.....	439
Globalizacija	440
Zdravlje.....	441
Mediji	442
Migracija	443
Mir i nasilje	444
Siromaštvo	445
Veroispovest i vera	448
Sećanje	447
Rat i terorizam.....	448
Rad 455.....	449

Uvod u uređeno Poglavlje 5

Poglavlje 5 izdanja priručnika Kompas iz 2012. sadržalo je preko 150 stranica osnovnih informacija u vezi sa devetnaest globalnih tema ljudskih prava za koje je utvrđeno da su posebno relevantne za mlade ljude. Informacije su imale za cilj da pruže opšti pregled svake teme sa dovoljno osnovnih informacija kako bi se aktivnosti postavile u politički, ekonomski, socijalni kontekst i kontekst ljudskih prava. Ideja je bila da informacije budu dovoljne da se facilitatori osećaju samopouzđano da se upuste u aktivnost, a da nisu toliko detaljne da bi bile opterećujuće.

Ovo izdanje priručnika Kompas štampano je bez originalnog Poglavlja 5. To nije zato što facilitatori mogu bez osnovnog znanja – ono je svakako najrelevantnije i veoma važno – već zato što informacije treba da budu u toku sa aktuelnim događajima, promenama politike i razmišljanjima o ljudskim pravima.

Kako se događaji razvijaju, tako se i pitanja ljudskih prava menjaju tokom vremena. U prošlosti se tolerisalo ropstvo i branila se smrtna kazna, ali sada se na njih gleda kao na kršenje ljudskih prava pojedinca. Postojeće dileme o ljudskim pravima uključuju, na primer, sukobe prava u slobodi izražavanja i određene kulturne prakse koje negativno utiču na zdravlje žena i dece. O svim pitanjima treba stalno raspravljati i preispitivati kako bismo produbili naše razumevanje ljudskih prava dok se krećemo ka univerzalnoj kulturi ljudskih prava.

Najbolji način da osnovne informacije održite relevantnim je da ih stavite na internet gde se mogu lako ažurirati. Ranije pristup internetu nije bio tako široko dostupan i neki korisnici priručnika Kompas bi ih propustili. Sada svi imaju lakši pristup i logično je da se osnovne informacije stave na internet na www.coe.int/compass

Odbrana ljudskih prava je svačija odgovornost i korisnici priručnika Kompas se pozivaju – podstiču – da daju povratne informacije kako bi Kompas u celini, a posebno Poglavlje 5, ostao dragoceno sredstvo. Obrazac za slanje povratnih informacija možete pronaći na www.coe.int/compass

Teme i osnovne informacije

Ovo izdanje priručnika Kompas organizovano je oko devetnaest globalnih tema koje se tiču ljudskih prava za koje je utvrđeno da su od posebnog interesa za mlade ljude. Konačna lista tema sastavljena je kroz proces diskusije i povratnih informacija između Saveta Evrope, upravnog odbora Kompassa, autora priručnika i mreže aktivista za ljudska prava.

Kompas je osmišljen kao priručnik za obrazovanje o ljudskim pravima koji može da koristi svako bez obzira na svoje prethodno znanje. Ovo je podrazumevalo pisanje osnovnih informacija koje bi zadovoljile potrebe ljudi koji su novi u temama i ljudskim pravima; informacije treba da budu jednostavne, ali ne i uprošćene; treba da budu fokusirane i dovoljne. Tako su različiti članci sastavljeni, pregledani i finalizovani kroz dug proces kako bi se obezbedilo da informacije budu tačne, relevantne i uravnotežene. Rezultat je bilo Poglavlje 5, u kojem je svaka od devetnaest globalnih tema ljudskih prava predstavljena i sadrži:

- Definicije i ključne koncepte
- Pitanja, instrumente i institucije ljudskih prava
- Pitanja koja su posebno relevantna za mlade
- Pitanja koja pomažu čitaocu u razmišljanju o dilemama i pitanjima
- Ulogu i rad Saveta Evrope
- Reference, korisne organizacije, veze i materijale za dalje čitanje

Celokupno originalno Poglavlje 5 dostupno je na internetu na www.coe.int/compass.

U nastavku je dat kratak sažetak nekih informacija koje možete pronaći na internetu. Nadamo se da će ovi „degustatori“ podstaći čitaoce da odu na www.coe.int/compass u okviru pripreme pre nego što počnu bilo kakve aktivnosti. Važno je da korisnici znaju da sadržaj Poglavlja 5 na internetu ne treba shvatiti kao konačan tekst. On predstavlja pokušaj da se predstavi razumevanje problema u vreme pisanja.

Održavanje ažurnosti osnovnih informacija

Oslanjamo se na naše korisnike da nam pomognu da osnovne informacije održimo ažurnim i relevantnim, pa stoga pozdravljamo vaše komentare i doprinose. Pozvani ste da nam se obratite na www.coe.int/compass, gde ćete pronaći obrazac za povratne informacije. Hvala!

Deca

Zakon o ljudskim pravima definiše dete kao svako ljudsko biće mlađe od 18 godina. UNICEF je 2005. godine procenio ukupan broj dece na svetu na 2,2 milijarde od kojih je oko 200 miliona u Evropi.

Prepoznato je da je deci potrebna posebna briga i pomoć, i iz tog razloga imaju svoj „sopstveni“ sporazum o ljudskim pravima. Konvenciju o pravima deteta (KPD) usvojile su Ujedinjene nacije 1989. godine. U osnovi cele Konvencije su četiri vodeća principa: zaštita od diskriminacije, najbolji interesi deteta, pravo na život, opstanak i razvoj, i poštovanje stavova deteta.

Poglavlje 5 dostupno na internetu uključuje informacije o pitanjima kao što su ulična deca, trgovina ljudima, telesno kažnjavanje, nasilje na internetu i slike seksualnog zlostavljanja i seksualnog nasilja, kao i ombudsmani za decu.

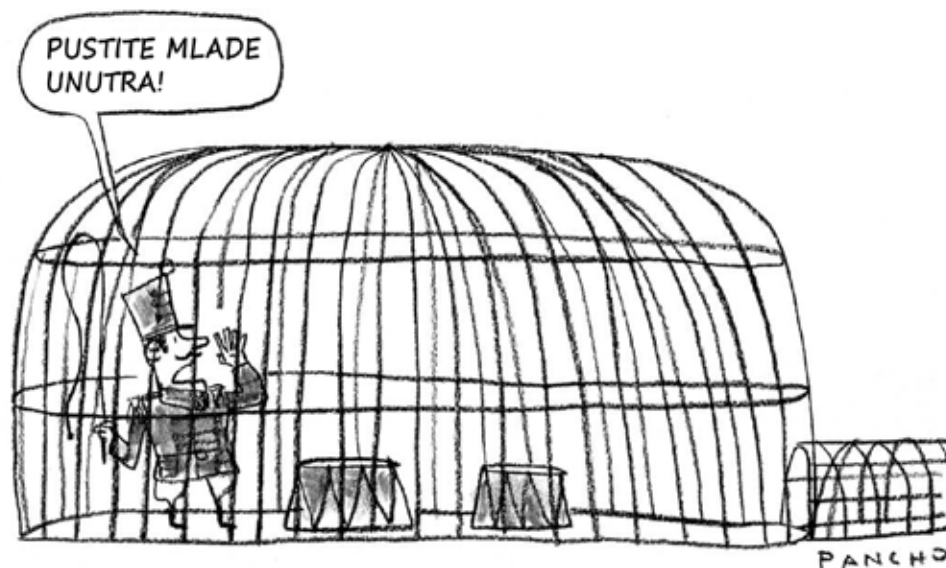
Povezane aktivnosti:

Džamija u Slipivilu
 Odglumi
 Čuvajte se, mi gledamo
 Obrazovanje za sve?
 Politička kampanja
 Borci za prava
 Heroine i heroji
 Da se čuje svaki glas
 Uspostavljanje veza
 Na stepenicama
 Elektrana
 Priča o dva grada
 Glasati ili ne glasati
 Sastanak sindikata
 Koji je tvoj stav?

Povezane aktivnosti:

- Odglumi
- Ašikova priča
- Prava dece
- Imamo li alternative?
- Obrazovanje za sve
- Moć cveća
- Da se čuje svaki glas
- Naše budućnosti
- Primeći sposobnost
- Bacanje kamena

Građanstvo i učešće

Šta je građanstvo?

Tradicije i pristupi građanstvu variraju kroz istoriju i širom sveta u skladu sa različitim zemljama, istorijama, društvima, kulturama i ideologijama, što dovodi do mnogo različitih shvatanja koncepta građanstva. Danas se koncept najčešće ogleda u pravnom odnosu pojedinca i države; onaj odnos se naziva državljanstvo. Član 15 UDLJP priznaje pravo na državljanstvo, pravo na promenu državljanstva i pravo da pojedinac ne bude lišen državljanstva.

Učešće u kulturnom i političkom životu je prepoznato u brojnim međunarodnim sporazumima koji se bave ljudskim pravima. Loše zdravlje, nizak nivo obrazovanja, ograničenja slobode izražavanja, siromaštvo i tako dalje, sve to utiče na našu sposobnost da učestvujemo u procesima i strukturama koje utiču na nas i naša prava. Jednako tako, bez učešća ne možemo izgraditi društvo zasnovano na ljudskim pravima.

U Poglavlju 5 na internetu možete naći informacije o pravima mladih i o stvarnosti u kojoj žive mladi; o mogućnostima za različite grupe mladih da ostvare svoja građanska prava i o spektru od manipulacije do zajedničkog odlučivanja koje može ići pod naslovom „participacija“.

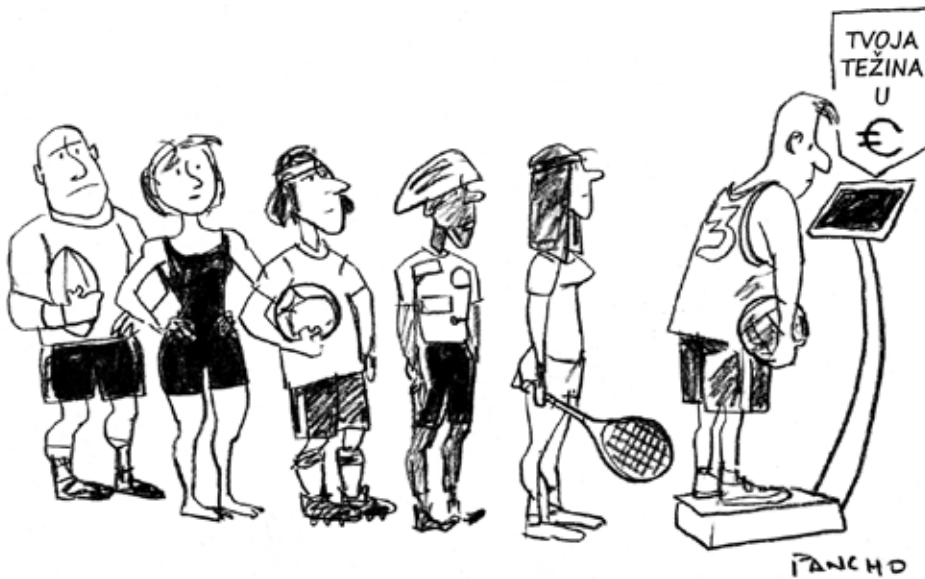
Savet Evrope ima veoma snažnu politiku za mlade i veoma je aktivan u uključivanju mladih u svoj rad.

Kultura i sport

Povezane aktivnosti:

Politička kampanja
 Uspostavljanje veza
 Glasati ili ne glasati
 Sastanak sindikata

Kulturna prava su prvi put sadržana u UDLJP, član 27: Svako ima pravo da slobodno učestvuje u kulturnom životu zajednice, da uživa u umetnosti i da učestvuje u naučnom napretku i njegovim koristima. S druge strane, nijedna deklaracija o ljudskim pravima ili pakt ne sadrže posebno pominjanje sporta. Ali sport je univerzalni element u svim kulturama, vezan za mnoga i razna ljudska prava, a sport je i popularan među mladima, zbog čega smo ga uvrstili kao globalnu temu ljudskih prava u priručniku Kompas. Na primer, sport je važan aspekt prava na zdravlje i postoje mnoga kršenja ljudskih prava u vezi sa sportom koja potkopavaju dostojanstvo i poštovanje, na primer, uzimanje lekova za poboljšanje performansi, „prekršaji profesije“, rasizam u fudbalu, da pomenemo samo nekoliko koji su opisani u Poglavlju 5 na internetu.

Naći ćete i informacije o sportistima kao uzorima, Paraolimpijskim igrama i diskusiju o pitanju „treba li poštovati sve kulturne prakse?“

Povezane aktivnosti:

- Vernici
- Samo minut
- Make u lovu na kitove
- Podsetnici
- Na stepenicama
- Reakcije na rasizam
- Sport za sve

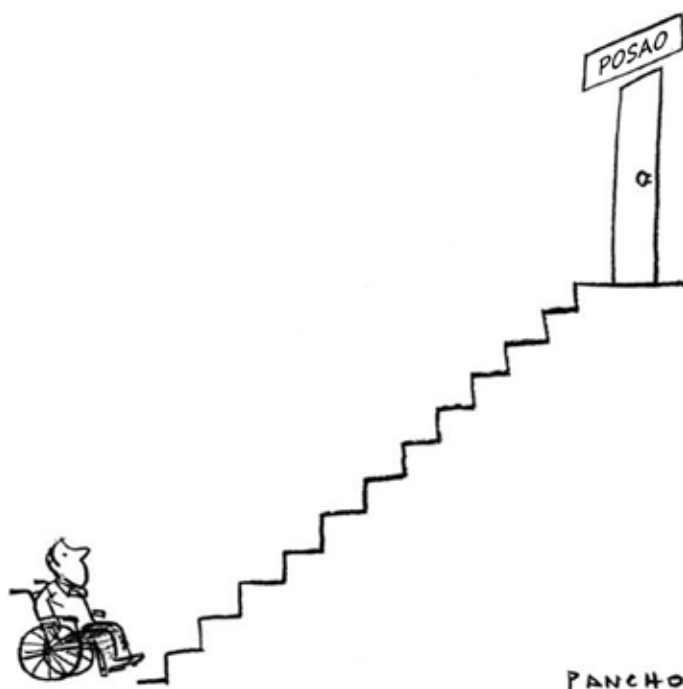
Demokratija

Demokratiju je teško definisati, u najjednostavnijem slučaju može se smatrati kao „moć naroda“. Veza između ljudskih prava i demokratije je duboka i ide u oba smera: svako je na neki način zavisno od drugog i nepotpuno bez drugog. Prava na slobodu misli, savesti i veroispovesti (UDLJP, član 18), slobodu izražavanja (UDLJP, član 19) i slobodu mirnog okupljanja i udruživanja (UDLJP, član 20) suštinski su povezana sa idejom demokratije. Međutim, povrede drugih prava će takođe uticati na stepen u kojem ljudi mogu da učestvuju u vlasti. Siromaštvo, loše zdravlje ili nedostatak doma mogu nekome otežati učešće. Učešće u demokratskom društvu predstavlja važno pitanje za mlade ljude, kao što kaže u citatu: „Ako se 16-godišnjak smatra dovoljno zrelim da se oženi i dobije posao, da li on ili ona ne može da glasa?“

U Poglavlju 5 na internetu možete naći informacije o svim ovim tačkama, kao i informacije o razvoju demokratije, različitim modelima koji postoje u savremenom svetu i raznim problemima sa demokratijom.

Invaliditet i onesposobljenost

Ne postoji univerzalno prihvaćena definicija invaliditeta. Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom (2006) kaže da je „invaliditet koncept koji se razvija“ i da je „invaliditet rezultat interakcije između osoba sa invaliditetom i prepreka u pogledu stavova i životne sredine koje ometaju njihovo puno i efektivno učešće u društvu ravnopravno sa drugima“.

Onesposobljenost definisana kao diskriminatorско, opresivno, uvredljivo ponašanje koje proizilazi iz verovanja da su osobe sa invaliditetom inferiorne u odnosu na druge.

Invaliditet je pitanje ljudskih prava kada se, na primer, uskraćuje ili ograničava jednakost u pristupu poslu, kulturi ili porodičnom životu. Eugenički programi poput onih koje su praktikovali nacisti koji su ubili 200.000 invalida krše pravo na život. A šta je sa procedurama prenatalnog skrininga i pravom žene da izabere abortus? Ovo su kontroverzna pitanja predstavljena u Poglavlju 5 na internetu.

U Poglavlju 5 postavljamo pitanje: ko je invalid, te pružamo informacije o medicinskim i socijalnim modelima invaliditeta. Takođe ćete naći informacije o pokretu za prava osoba sa invaliditetom i o uključivanju invalidnosti, što ima važne posledice posebno za mlade ljude i mlade odrasle osobe u pogledu, na primer, obrazovanja, pristupa ustanovama (uključujući omladinske organizacije) i zaposlenju.

Povezane aktivnosti:

- Džamija u Slipivilu
- Pristup lekovima
- Svi jednaki – svi različiti
- Vernici
- Mogu li da uđem?
- Različite zarade
- Dosta!
- Heroine i heroji
- Želim da radim
- Jezička barijera
- Hajde da pričamo o seksu
- Put do zemlje jednakosti
- Reakcije na rasizam
- Primeti sposobnost
- Kreni korak napred
- Ko smo ja?
- Posao i bebe

Povezane aktivnosti:

- Promenite naočare
- Različite zarade
- Želim da radim
- Primeri sposobnost
- Sport za sve

Diskriminacija i netolerancija

Diskriminacija i netolerancija su dva najčešća oblika ponašanja koji dovode do kršenja ljudskih prava. Diskriminacija se dešava kada se ljudi tretiraju nepovoljnije od drugih u sličnoj situaciji samo zato što pripadaju ili se smatra da pripadaju određenoj grupi ili kategoriji. Netolerancija je nedostatak poštovanja drugih običaja ili verovanja osim sopstvenih.

Načela jednakosti i zabrane diskriminacije utvrđena su članovima 1 i 2 UDLJP i članom 14 EKLJP. Diskriminacija ima direktne posledice za one ljude i grupe koje su diskriminisane zbog njihove starosti, invaliditeta, etničke pripadnosti, porekla, političkih uverenja, rase, veroispovesti, pola ili roda, seksualne orijentacije, jezika, kulture itd. Ponekad vršimo pozitivnu diskriminaciju (afirmativna akcija) kako bismo ispravili nejednakost, na primer ulažući više novca u siromašna ruralna područja kako bismo pomogli mladim ljudima kroz povećanje mogućnosti zapošljavanja i pružanje obrazovanja. Postavljamo pitanje: Može li se diskriminacija ikada opravdati?

U Poglavlju 5 na internetu dostupna je diskusija o ovom pitanju i drugim pitanjima, uključujući mehanizme koji održavaju strukturnu nejednakost u demokratijama kroz „tiraniju većine“. Takođe možete naći detaljne informacije o stereotipima i predrasudama i različitim tipovima diskriminacije koji su navedeni iznad, plus antisemitizam, romofobija i anticiganizam.

Obrazovanje

Obrazovanje je proces kojim društvo prenosi svoja akumulirana znanja, veštine i vrednosti sa jedne generacije na drugu. Ono je i pravo samo po sebi i neophodno sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava. Zbog njegovog značaja, dva Milenijumska cilja razvoja UN-a odnose se upravo na obrazovanje. Cilj 2: obezbediti da do 2015. godine sva deca, i dečaci i devojčice, svuda, završe kompletno osnovno obrazovanje i Cilj 3: promovisati rodnu ravnopravnost i osnažiti žene eliminisanjem rodni nejednakosti u obrazovanju. Međutim, uprkos namerama, procenjuje se da 57 miliona dece širom sveta u 2011. godini još uvek ne ide u školu, 69 miliona adolescenata nema osnovne veštine stečene nižim srednjim obrazovanjem, a rodne nejednakosti i dalje opstaju u mnogim zemljama.

Pristup obrazovanju je nešto što utiče na sve mlade ljude i nešto oko čega oni gaje snažna osećanja. Oni su takođe u jedinstvenoj poziciji da preduzmu aktivnosti i stoga moraju biti dobro informisani o svojim pravima i moraju razumeti politički i društveni kontekst svog obrazovnog sistema. Informacije u Poglavlju 5 na internetu predstavljaju dobru polaznu tačku. Opisujemo koncept 4A za obrazovanje: dostupnost, pristupačnost, prihvatljivost i prilagodljivost (4A od engleskih termina availability, accessibility, acceptability i adaptability) i izazove u implementaciji četiri stuba UNESCO-a: učiti živeti zajedno, učiti za znanje, učiti za rad i učiti za postojanje.

Povezane aktivnosti:

- 3 stvari
- Čuvajte se, mi gledamo
- Prsti i palčevi
- Naslovna strana
- Make u lov na kitove
- Naše budućnosti
- Priča o dva grada
- Mreža života

Povezane aktivnosti:

- Prava dece
- Obrazovanje za sve?
- Koliko nam je potrebno?
- Da se čuje svaki glas
- Moj život nije šou
- Put do zemlje jednakosti
- Zastareva uskoro

Životna sredina

„Čovek treba da ima osnovno pravo na slobodu, jednakost i odgovarajuće uslove za život u kvalitetnom okruženju koje omogućava dostojanstven život i blagostanje“. Ovaj citat potiče iz Stokholmske deklaracije Konferencije UN o čovekovoj sredini iz 1972. godine i može se smatrati polaznom tačkom pristupa zaštiti životne sredine koji se zasniva na pravima.

Ljudi shvataju da šta god da radimo – rudarimo, sečemo šume, gradimo, obrađujemo zemljište, zagađujemo – naše aktivnosti imaju posledice i na lokalnom i na globalnom nivou, sada i u budućnosti. Stoga se naša briga o životnoj sredini ne može odvojiti od brige o čovečanstvu i zasnivati se na načelima jednakosti, prava i odgovornosti.

Mladi su generalno veoma zabrinuti za pitanja životne sredine; na kraju krajeva, to je njihova budućnost. Vrlo često su njihove neposredne brige vezane za lokalna pitanja, ali klimatske promene su glavni problem koji osećaju svi ljudi na svetu – neki više nego drugi; to je pitanje pravičnosti, kao i rasta broja stanovnika.

U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati o ovim zabrinutostima koje muče mlade i o primerima kršenja, na primer, prava na život kao posledica prevremenih smrti izazvanih različitim oblicima zagađenja vazduha i nedostatkom pristupa bezbednom i odgovarajućem vodosnabdevanju. Kršenje prava na slobodan izbor zaposlenja, prava na hranu i učešće u kulturnom životu može proisteći iz načina na koji koristimo zemljište za poljoprivredu, kako rudarimo, iz drugih industrija, saobraćajnih sistema i gradova.

Možete i da pročitate o predlogu da ekocid bude proglašen krivičnim delom, pri čemu ekocid podrazumeva bilo kakvo uništavanje prirodnog okruženja velikih razmera koje bi moglo biti priznato kao međunarodni zločin protiv mira, rame uz rame pored genocida i zločina protiv čovečnosti o kojima se presuđuje pred Međunarodnim krivičnim sudom.

Rodna pitanja

Povezane aktivnosti:

Pristup lekovima
Svi jednaki, svi različiti
Ašikova priča
Čuvajte se, mi gledamo
Prsti i palčevi
Naslovna strana
Koliko nam je potrebno?
Make u lovu na kitove
Borba za bogatstvo
Zastareva uskoro
Terorizam
Mreža života
Kad sutra dođe

Rodna pitanja utiču na sve ljude na veoma složene, suptilne i otvorene načine. Naša seksualnost i naš rodni identitet sastavni su delovi ljudske prirode. Termini pol, rod, rodni identitet i seksualnost imaju različita značenja, ali se često brkaju. U Poglavlju 5 na internetu možete naći objašnjenje ovih i drugih srodnih termina.

Ravnopravnost polova je osnovno ljudsko pravo i svi međunarodni sporazumi o ljudskim pravima podjednako se odnose na muškarce i žene. Ljudska prava pojedinca mogu biti prekršena na osnovu njegovog ili njenog rodnog identiteta ili seksualne orijentacije, ali su žene posebno ranjive. Neka od ključnih pitanja odnose se na učešće (u obrazovanju, zapošljavanju i donošenju političkih i javnih odluka), rodno zasnovano nasilje (na primer, nasilje u porodici, genitalno sakaćenje, trgovina ljudima, selektivni abortusi), oružane sukobe (oko 90% žrtava su civili, uglavnom žene i deca) i siromaštvo (preko 70% siromašnih u svetu su žene), kao i na seksualna i reproduktivna prava (prisilni brakovi i izbor korišćenja kontracepcije). Zbog posebne ranjivosti žena, 1979. godine je usvojena Konvencija o ukidanju diskriminacije žena (CEDAW).

Prava LGBT osoba se takođe često krše i UN postaju sve glasnije u pružanju podrške ljudskim pravima LGBT osoba. Međutim, UN još nisu priznale načela iz Džogdžakarte razvijena na sastanku Međunarodne komisije pravnika i drugih stručnjaka za ljudska prava 2006. godine.

Povezane aktivnosti:

- Različite zarade
- Unutrašnji poslovi
- Heroine i heroji
- Hajde da pričamo o seksu
- Put do zemlje jednakosti
- Ko smo ja?
- Posao i bebe

Globalizacija

Iako većina nas ima osećaj šta je globalizacija, koncept je složen a njegove veze sa ljudskim pravima su višestruke. Globalizacija je navodno s jedne strane odgovorna za kršenja ljudskih prava, ali s druge omogućava pokretima za ljudska prava da se suprotstavljaju njenim ekscesima i negativnim efektima kroz globalizovanu medijsku mrežu. U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati o ekonomskim uticajima globalizacije i globalnih međunarodnih ekonomskih i trgovinskih institucija, kao i o kulturnim i društvenim uticajima i o pokretima za promovisanje „globalizacije sa ljudskim licem“.

To je odgovor na negativne efekte globalizacije koji je doveo do napretka u nekoliko oblasti ljudskih prava. Na primer, pojašnjenje prava na razvoj i izrada deset načela Globalnog dogovora UN, inicijative za izradu strateške politike za preduzeća.

Globalizacija i fluktuacije ekonomskog, društvenog, kulturnog i političkog poretka nesrazmerno utiču na mlade ljude koji prelaze u svet odraslih. S druge strane, za mnoge mlade ljude globalizacija znači više mogućnosti za putovanja, rad i učenje, kao i za doživljavanje različitih svakodnevnih života i kultura. Savet Evrope igra važnu ulogu u organizovanju događaja koji okupljaju mlade ljude iz širokog spektra omladinskih organizacija.

Zdravlje

Pravo na zdravlje je priznato u brojnim međunarodnim i regionalnim instrumentima o ljudskim pravima, uključujući UDLJP (član 25) i Evropsku socijalnu povelju.

Pravo na zdravlje ne treba shvatiti kao pravo da čovek bude zdrav: nemoguće je obezbediti zaštitu od svakog mogućeg uzroka lošeg zdravlja ljudi. Pravo podrazumeva da svako, bez diskriminacije, ima pristup zdravstvenim uslugama koje su dostupne, pristupačne, prihvatljive i kvalitetne, kao i odgovarajućim uslovima za život koji su neophodni da čovek ostane što zdraviji.

Uprkos dobrim namerama, postoje dramatične nejednakosti kako na lokalnom, tako i na globalnom nivou, a primeri su dati u Poglavlju 5 na internetu. Poglavlje sadrži i informacije o mladima i zdravlju i zdravim stilovima života. Odrastanje u uslovima siromaštva, loša ishrana, nedostatak fizičke aktivnosti i/ili zavisnost mogu imati doživotne posledice po zdravlje. Mladi ljudi koji počnu da rade veoma rano suočavaju se sa zdravstvenim rizicima na radu i imaju 50% veću verovatnoću da će biti povređeni na poslu nego stariji ljudi.

Druge teme u Poglavlju 5 na internetu uključuju droge, seksualno i reproduktivno zdravlje, mentalno zdravlje i siromaštvo, te pristup lekovima.

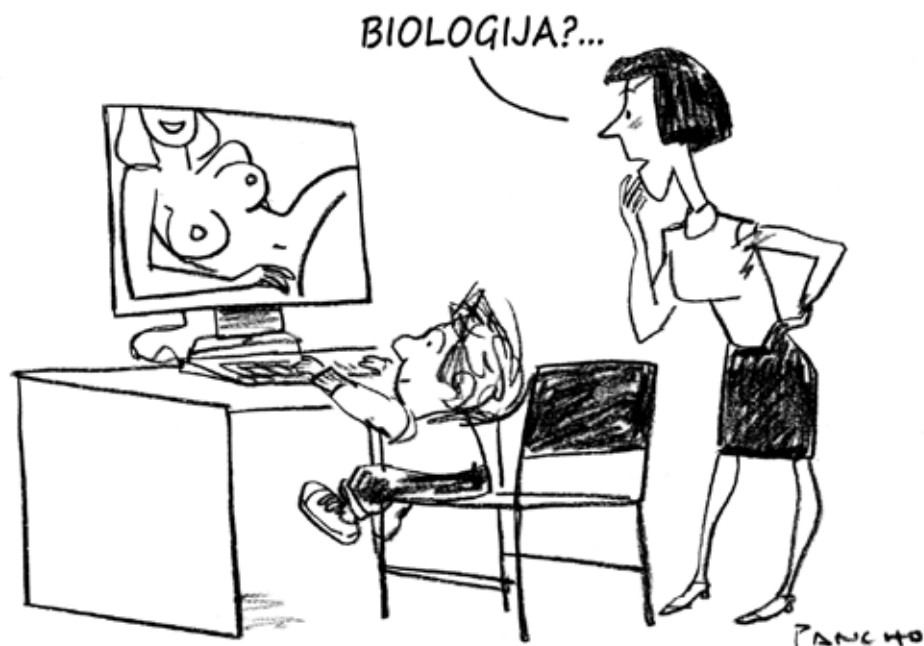
Povezane aktivnosti:

Čuvajte se, mi gledamo
Naslovna strana
Da se čuje svaki glas
Zastareva uskoro
Kad sutra dođe
Koji je tvoj stav?

Povezane aktivnosti:

- Pristup lekovima
- Imamo li alternative?
- Unutrašnji poslovi
- Naše budućnosti
- Samo minut!
- Hajde da pričamo o seksu
- Borba za bogatstvo i moć
- Sport za sve
- Nasilje u mom životu
- Mreža života

Mediji

Mediji, štampa, televizija, radio, filmovi, CD, DVD, svetska komunikaciona mreža i internet pružaju nam savremene informacione super auto-puteve koji mogu da posluže za povećanje svesti, učešća i globalnog aktivizma za ljudska prava, ali imaju i inherentne opasnosti u tome što mogu da podstaknu mržnju, stereotipe i dezinformacije.

Ljudsko pravo najintimnije vezano za medije je pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati o pravima na slobodu izražavanja i pretnjama po ovo pravo, na primer, od strane državnih mehanizama za kontrolu medija, usled nasilja nad novinarima, komercijalnih pritisaka i pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama. Evropski sud za ljudska prava prešao je dug put ka obezbeđivanju okvira u kojem se može ograničiti sloboda izražavanja u skladu sa članom 10(2) UDLP.

U Poglavlju 5 na internetu takođe možete pročitati o tome kako sloboda izražavanja može doći u sukob sa drugim ljudskim pravima, na primer pravom na privatnost, porodični život i zabranu diskriminacije. Tu su i informacije o konzumerizmu, nasilju, vrednostima, stereotipima i samopoštovanju, posebno u odnosu na mlade ljude koji kao grupa svakodnevno provode sate koristeći medije.

Migracija

Ljudi su u današnjem globalizovanom svetu stalno u pokretu, neki iz razonode, tražeći prilike za posao ili učenje, drugi kako bi pobjegli od rata i diskriminacije. Međutim, razlika između takozvanih dobrovoljnih i prisilnih migranata u praksi nije jasna. Obrasci migracije su takođe nejasni: da li ste znali da preko 12 miliona Rusa živi van svoje domovine, a da je 12 miliona ljudi rođenih u inostranstvu migriralo u Rusku Federaciju?

U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati definicije i opise različitih tipova migranata, uključujući privremene migrante radnike (gastarbajtere), visokokvalifikovane poslovne migrante, iregularne migrante (bez dokumenata ili ovlašćenja), prisilne migrante, članove porodice i povratnike, kao i IRL, izbeglice i tražioce azila.

Dostupne su i informacije o migracionoj politici Međunarodne organizacije za migracije i EU, i o radu Saveta Evrope, uključujući i okvirni dokument o politici za mlade – Agenda 2020.

Smatra se da mladi koji učestvuju u programima kao što je Erasmus Mundi doprinose kulturnoj raznolikosti. S druge strane, procenjuje se da u Evropi ima oko 12 miliona mladih koji se smatraju imigrantima jer su im roditelji bili imigranti, iako su oni sami rođeni i odrasli u tim društvima. Kao rezultat toga, ova „druga generacija“ imigranata trpi diskriminaciju, rasizam i kršenja ljudskih prava. Mlade izbeglice, tražioci azila i raseljena lica su takođe u naročito nepovoljnom položaju.

Povezane aktivnosti:

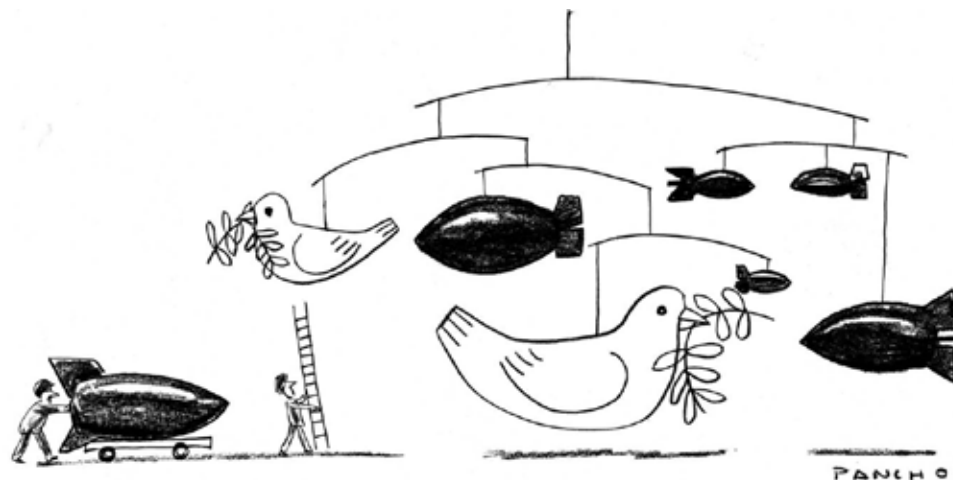
- Mogu li da uđem?
- Čahal protiv UK
- Unutrašnji poslovi
- Imamo li alternative?
- Prsti i palčevi
- Podsetnici
- Moj život nije šou
- Elektrana
- Reakcije na rasizam
- Terorizam
- Bacanje kamena
- Nasilje u mom životu
- Kad sutra dođe

Povezane aktivnosti:

- 3 stvari
- Mogu li da uđem?
- Jezička barijera
- Čahal protiv UK

Mir i nasilje

U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati više o širem shvatanju nasilja koje uključuje ne samo direktno „bihejvioralno“ nasilje, već i strukturno i kulturno nasilje. Slično tome, dostupan je i širi koncept mira koji ne znači samo odsustvo nasilnih sukoba, već i prisustvo pravde i jednakosti, poštovanje prava i planete Zemlje. Mir je suštinski element za ostvarivanje svih ljudskih prava. On je takođe proizvod ljudskih prava i sve više se priznaje kao samo ljudsko pravo, kao pravo u nastajanju ili deo tzv. prava na solidarnost.

Ljudska bezbednost je koncept blisko povezan sa mirom i nasiljem. Tiče se zaštite pojedinaca kako od direktne pretnje fizičkim nasiljem, tako i od indirektnih pretnji koje proističu iz siromaštva i drugih oblika društvenih, ekonomskih i političkih nejednakosti, kao i od prirodnih katastrofa i bolesti.

U Poglavlju 5 na internetu predstavljamo argument da su nasilna dela ponekad neophodna kako bi se zaštitila ljudska prava drugih ljudi i razmatramo mere zaštite potrebne za efikasan i pravedan sistem krivičnog pravosuđa.

Sektor mladih Saveta Evrope ima preko 40 godina iskustva u radu na interkulturalnom učenju, transformaciji sukoba i obrazovanju o ljudskim pravima. Na primer, godišnji mirovni kamp za mlade omogućava mladima da, ponekad po prvi put, razgovaraju licem u lice sa onima sa „druge strane“.

Siromaštvo

MESTO ZA
ŽIVLJENJE NIJE
GARANTOVANO,
ALI MOŽETE RAČUNATI
NA GLOBALNO
ZAGREANJE...

Živimo u svetu u kome jedan milijarder za godinu dana zaradi koliko iznosi godišnja proizvodnja pojedinih zemalja. U Poglavlju 5 na internetu možete pročitati više o različitim načinima definisanja i merenja siromaštva. Apsolutno siromaštvo je nedostatak dovoljnih resursa za obezbeđivanje osnovnih životnih potreba, na primer, bezbedne vode za piće, hrane i sanitarnih uslova. U Evropi, siromaštvo se generalno shvata kao relativno siromaštvo, gde se osoba ili domaćinstvo smatra siromašnim ako su njihovi prihodi manji od onih koji se smatraju adekvatnim ili društveno prihvatljivim u društvu u kojem žive.

Ljudska prava su od posebnog značaja u odnosu na smanjenje siromaštva. Na primer, kršenje prava na zdravlje, obrazovanje, pristojan rad, odgovarajuću ishranu, odgovarajuće stanovanje, ličnu bezbednost i jednak pristup pravdi znače da su mnogi ljudi primorani da žive u siromaštvu. Posebno je veća verovatnoća da će mladi ljudi koji odrastaju u siromaštvu biti lošijeg zdravlja, imati poteškoće u učenju i ponašanju, rano zatrudneti, imati slabije veštine... i tako dalje, lista se nastavlja! Prema Evrostatu, više od 20% mladih mlađih od 24 godine je 2010. godine živelo u siromaštvu u EU.

Deklaracija Generalne skupštine UN o pravu na razvoj iz 1986. je važan dokument jer nudi pristup razvoju i iskorenjivanju siromaštva zasnovan na pravima. Nakon toga su 2000. godine usledili Milenijumski ciljevi razvoja Ujedinjenih nacija (MCR), od kojih je prvi bio iskorenjivanje ekstremnog siromaštva i gladi. Nažalost, ima još mnogo posla da se uradi.

Povezane aktivnosti:

Džamija u Slipivilu
Vernici
Moć cveća
Ažuriranje uskoro
Vremenske linije
Ko smo ja?

Povezane aktivnosti:

- Promenite naočare
- Borba za bogatstvo i moć
- Kreni korak napred
- Koji je tvoj stav?

Veroispovest i vera

U najjednostavnijem smislu, religija opisuje „odnos ljudskih bića prema onome što smatraju svetim, duhovnim ili božanskim“. Verovanje je širi pojam: stanje uma u kojem nešto smatramo istinitim iako nismo 100% sigurni ili u mogućnosti da to dokažemo. Verovanja mogu biti verska, filozofska ili ideološka. Religije i drugi sistemi verovanja u našem okruženju utiču na naš identitet, bez obzira da li sebe smatramo religioznim ili duhovnim ili ne.

Pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti sadržano je u UDLJP i mnogim drugim instrumentima o ljudskim pravima. Kao i sa svim drugim ljudskim pravima, ova sloboda ne „prevazilazi“ druge slobode i ponekad se nađe u sukobu sa drugim ljudskim pravima, kao što su sloboda mišljenja i izražavanja i sloboda od diskriminacije na osnovu pola ili seksualne orijentacije.

Mnoge verske karakteristike su kroz istoriju bile integrisane u lokalnu kulturu i odražavale se u književnosti, umetnosti, muzici itd. Uticaj religija može postati još jači kada nacije usvoje državnu religiju. Često se religija i verski argumenti mešaju sa političkim, ekonomskim ili društvenim kontekstom.

U Poglavlju 5 na internetu postoji mnogo primera diskusija unutar zajednice za ljudska prava o, na primer, tradicionalnim ceremonijama koje uključuju decu, zakonima koji se tiču braka i razvoda, sakaćenju ženskih genitalija, isključivanju nekih prava onih koji ne pripadaju moćnijoj verskoj grupi. Činjenica da su ove prakse integrisane u kulturu i tradiciju ne olakšava njihovo okončanje.

Netrpeljivost i diskriminacija muslimana, hrišćana i judaista se analiziraju u određenoj meri, kako to nalaže rad Saveta Evrope, posebno sa mladima. Postoje primeri slučajeva koji se odnose na presude Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa verom i veroispovešću, kao i obrazovanjem i služenjem vojnog roka za mlade.

Sećanje

Teška kršenja ljudskih prava, kao što su Holokaust, trgovina robljem, genocid i etničko čišćenje, se ne zaboravljaju lako niti opraštaju na strani žrtava. Sećanje, kada se uradi kako treba, može žrtvama dati zaključak, a mladi, koji sami nisu bili direktno pogođeni, mogu naučiti o tome do čega može da dovede ljudsko postupanje ili nepostupanje, netolerancija, rasizam i verska netrpeljivost. Sećanje treba da bude znak upozorenja društvu, trebalo bi da nam pomogne da učimo iz prošlosti kako ne bismo ponavljali greške u budućnosti.

Ne postoji ljudsko pravo na čin sećanja, ali događaji koji se pamte su uvek oni u kojima su ljudska prava pojedinaca ili grupa bila sveobuhvatno zanemarena. U Poglavlju 5 na internetu navodimo neke od događaja koji se često ne pamte, ali zaslužuju da se pamte, i opisujemo korake koji se mogu preduzeti kako bi se žrtvama vratila pravda. Opisujemo i neke od obrazovnih aktivnosti koje su usmerene na mlade kao pomoć da prevaziđu mržnju i promovišu međunarodnu solidarnost.

Sam Savet Evrope nastao je iz ruševina Drugog svetskog rata i njegov rad na promovisanju demokratije, ljudskih prava i vladavine prava podseća nas na posledice totalitarnih ideologija koje su dominirale u prvoj polovini 20. veka. U Evropskoj konvenciji o kulturi je 1954. godine istaknut značaj podučavanja istorije svih država članica u njenoj evropskoj dimenziji. Savet Evrope je 2001. godine uveo Dan sećanja na Holokaust i prevencije zločina protiv čovečnosti.

Povezane aktivnosti:

- 3 stvari
- Čahal protiv UK
- Dosta
- Koliko nam je potrebno?
- Jezička barijera
- Podsetnici
- Terorizam
- Bacanje kamena
- Nasilje u mom životu

Povezane aktivnosti:

Dosta!
Podsetnici
Vremenske linije

Rat i terorizam

Ratni ili teroristički akti stavljaju izazove pred okvir ljudskih prava u tolikoj meri da se čini da se urušava. Međutim, čak i usred sloma čovečanstva, ljudska prava i dalje funkcionišu i mogu da pruže minimalnu zaštitu i nadu u pravdu.

U Poglavlju 5 na internetu možete pronaći pokušaj, uprkos poteškoćama, da se definišu rat i terorizam. Raspravlja se o upotrebi sile u međunarodnom pravu i kontroverznoj ideji odgovornosti za zaštitu (R2P). Na primer, pitamo se, „može li bombardovanje zemlje sa svime što to podrazumeva da bude najbolji način da se promoviše mir i reši ono što je često mnogo dublji sukob?“ Tu su i informacije o ratnom pravu, Ženevskim konvencijama, ratnim zločinima i Međunarodnom krivičnom sudu.

U vezi sa ljudskim pravima i terorizmom, postoje dve ključne oblasti u kojima koncepti ljudskih prava i terorizma mogu doći u sukob. Prvo, sam čin terorizma i drugo, mere koje mogu preduzeti zvanični organi u procesu suzbijanja terorizma. Treba napomenuti da je zakon o ljudskim pravima predviđen da zaštiti pojedince od kršenja njihovih prava i sloboda od strane država i da ne postoji mogućnost da se teroristička grupa izvede pred Sud za ljudska prava.

Rat i terorizam predstavljaju temu koja je naročito relevantna za mlade. Civili, a posebno žene i deca, su posebno ranjivi u ratu; deca mogu biti primorana da postanu deca vojnici, a mladi ljudi, posebno oni koji traže svoj identitet, često su na meti terorističkih grupa.

Rad

Pravo na rad je ljudsko pravo koje se često naziva socijalnim i ekonomskim pravom. Dostojanstven rad je neophodan za dostojanstven život, obezbeđuje nam egzistenciju i doprinosi individualnom razvoju i jača društvo u celini.

Poglavlje 5 na internetu opisuje kako pravo na rad podrazumeva više od sposobnosti za rad. Svako ima pravo na uživanje pravednih i povoljnih uslova rada, na bezbednost na radnom mestu, pravične plate, jednaku naknadu za rad jednake vrednosti, jednake mogućnosti, razumno vreme rada i odmora, kao i pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje. Dostupne su informacije o sindikatima, Međunarodnoj organizaciji rada (MOR) i Evropskoj socijalnoj povelji.

Tokom 2011. godine bilo je procenjenih 7,5 miliona mladih koji nisu bili zaposleni, u procesu obrazovanja ili stručnog usavršavanja (NEET) u EU. Bez posla, kod mnogih mladih ljudi razvijaju se socijalni i zdravstveni problemi kao što su nasilje, kriminal, samoubistvo i zloupotreba droga i alkohola. Za mlade ljude, imati posao znači više od toga da imaju sredstva za život; to je sredstvo za sticanje životnog iskustva. Stažiranje može donekle da popuni tu prazninu, ali mnogi mladi ljudi se često osećaju iskorišćenim od strane sistema.

Dečiji rad je još jedno pitanje koje pogađa mlade ljude. Procenjuje se da je 2010. godine bilo oko 215 miliona dece širom sveta koja su bila uključena u dečiji rad koji je uključivao ropstvo i prinudni rad, seksualnu eksploataciju, nezakonite aktivnosti ili opasan rad. U Evropi postoje propisi, ali mnoga deca i mladi i dalje moraju da rade na poslovima „subotom“ ili „posle škole ili fakulteta“, ponekad da bi zaradili dodatni džeparac, ali često da bi značajno doprineli porodičnim prihodima.

Povezane aktivnosti:

Ašikova priča
 Čuvajte se, mi gledamo
 Različite zarade
 Želim da radim
 Priča o dva grada
 Sastanak sindikata
 Posao i bebe

Prilozi

Sadržaj ovog poglavlja

IZABRANI MEĐUNARODNI INSTRUMENTI O LJUDSKIM PRAVIMA

Status ratifikacije važnijih međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima.....	453
Ujedinjene nacije	454
Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (sažetak i ceo tekst).....	455
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (sažetak)	457
Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (sažetak).....	457
Međunarodna konvencija Ujedinjenih nacija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije	458
Konvencija o pravima deteta (sažetak)	459
Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (sažetak).....	460
Međunarodna konvencija za zaštitu svih lica od prisilnih nestanaka (sažetak)	461
Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (sažetak)	461
Savet Evrope	463
Evropska konvencija o ljudskim pravima (sažetak i ceo tekst)	464
Evropska socijalna povelja (sažetak)	469
Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (sažetak)	470
Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima (sažetak).....	470
Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima	471
Povelja Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava	472
REČNIK POJMOVA.....	474

Status ratifikacije važnijih međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima

Od strane država koje su pristupile Evropskoj konvenciji o kulturi
(status od 14. septembra 2020. godine)

ZEMLJE	UJEDINJENE NACIJE							SAVET EVROPE								
	Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima	Konvencija o pravima deteta	Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije	Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena	Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom	Međunarodna konvencija za zaštitu svih lica od prisilnih nestanaka	Evropska konvencija o ljudskim pravima	Evropska socijalna povelja	Evropska socijalna povelja-revidirana	Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina	Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka	Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima	Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima	Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici	
Stupanje na snagu	3.01.1976	23.03.1976	2.09.1990	4.01.1969	3.09.1981	3.05.2008	23.12.2010	3.09.1953	26.02.1965	01.07.1999	1.02.1998	1.02.1989	1.03.1998	1.02.2008	1.08.2014	
Albanija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Andora		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Austrija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Azerbejdžan	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Belorusija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Belgija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Bosna i Hercegovina	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Bugarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Crna Gora	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Češka Republika	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Danska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Estonija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Finska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Francuska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Grčka	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Gruzija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Holandija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Hrvatska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Island	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Irska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Italija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Jermenija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Kazahstan	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Kipar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Letonija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Lihtenštajn	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Litvanija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Luksemburg	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Malta	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Mađarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Monako	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Nemačka	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Norveška	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Poljska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Portugal	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Republika Moldavija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Rumunija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ruska Federacija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
San Marino	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Severna Makedonija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Slovačka Republika	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Slovenija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Srbija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Španija	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Švajcarska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Švedska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Sveta Stolica			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Turska	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ukrajina	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ujedinjeno Kraljevstvo	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (sažetak)

Član 1. Pravo na jednakost	Član 16. Pravo na brak i porodicu
Član 2. Sloboda od diskriminacije	Član 17. Pravo na posedovanje imovine
Član 3. Pravo na život, slobodu, bezbednost ličnosti	Član 18. Sloboda savesti i veroispovesti
Član 4. Sloboda od ropstva	Član 19. Sloboda mišljenja i izražavanja
Član 5. Sloboda od mučenja i ponižavajućeg postupanja	Član 20. Pravo na mirno okupljanje i udruživanje
Član 6. Pravo na priznanje pravnog subjektiviteta	Član 21. Pravo na učešće u vlasti i na slobodne izbore
Član 7. Pravo na jednakost pred zakonom	Član 22. Pravo na socijalno osiguranje
Član 8. Pravo na delotvorni pravni lek pred nadležnim sudom	Član 23. Pravo na slobodan izbor zaposlenja i učlanjenja u sindikat
Član 9. Sloboda od proizvoljnog hapšenja ili proterivanja	Član 24. Pravo na odmor i razonodu
Član 10. Pravo na pravično javno suđenje	Član 25. Pravo na adekvatan životni standard
Član 11. Pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže krivica	Član 26. Pravo na obrazovanje
Član 12. Sloboda od mešanja u privatni život, porodicu, stan ili prepisku	Član 27. Pravo na učešće u kulturnom životu zajednice
Član 13. Pravo na slobodu kretanja unutar i van zemlje	Član 28. Pravo na društveni poredak u kom se ostvaruje ovaj Dokument
Član 14. Pravo na azil u drugim zemljama od proganjanja	Član 29. Obaveze prema zajednici neophodne za slobodan i pun razvitak
Član 15. Pravo na državljanstvo i sloboda promene državljanstva	Član 30. Sloboda od državnog ili ličnog mešanja u ovde sadržana prava

Copyright © 1999 Resurs centar za ljudska prava, Univerzitet u Minesoti. Reprodukivano sa dozvolom.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima

Preambula

Pošto je priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu;

Pošto je nepoštovanje i preziranje ljudskih prava vodilo varvarskim postupcima, koji su vređali savest čovečanstva, i pošto je stvaranje sveta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i ubeđenja i biti slobodna od straha i nestašice proglašeno kao najviša težnja svakog čoveka;

Pošto je bitno da ljudska prava budu zaštićena pravnim poretom kako čovek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja;

Pošto je bitno da se podstiče razvoj prijateljskih odnosa među narodima;

Pošto su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo proglasili svoju veru u osnovna ljudska prava, u dostojanstvo i vrednost čovekove ličnosti i ravnopravnost muškaraca i žena i pošto su odlučili da podstiču društveni napredak i poboljšaju uslove života u većoj slobodi;

Pošto su se države članice obavezale da u saradnji s Ujedinjenim nacijama obezbede opšte poštovanje i primenu ljudskih prava i osnovnih sloboda;

Pošto je opšte shvatanje ovih prava i sloboda od najveće važnosti za puno ostvarenje ove obaveze;

Generalna Skupština proglašava ovu UNIVERZALNU DEKLARACIJU O LJUDSKIM PRAVIMA kao zajednički standard koji treba da postignu svi narodi i sve nacije da bi svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, težio da učenjem i vaspitavanjem doprinese poštovanju ovih prava i sloboda i da postupnim unutrašnjim i međunarodnim merama obezbedi njihovo opšte i stvarno priznanje i poštovanje kako među narodima samih država članica, tako i među narodima onih teritorija koje su pod njihovom upravom.

Član 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svešću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva.

Član 2.

Svakom pripadaju sva prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porekla, imovine, rođenja ili drugih okolnosti. Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj lice pripada, bilo da je ona nezavisna, pod starateljstvom, nesamoupravna, ili da joj je suverenost na ma koji drugi način ograničena.

Član 3.

Svako ima pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti.

Član 4.

Niko se ne sme držati u ropstvu ili potčinjenosti: ropstvo i trgovina robljem zabranjeni su u svim oblicima.

Član 5.

Niko se ne sme podvrgnuti mučenju ili svirepom, nečovečnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Član 6.

Svako ima pravo da svuda bude priznat kao pravni subjekt.

Član 7.

Svi su pred zakonom jednaki i imaju pravo bez ikakve razlike na podjednaku zaštitu zakona. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu protiv bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija i protiv svakog podsticanja na ovakvu diskriminaciju.

Član 8.

Svako ima pravo na delotvorni pravni lek pred nadležnim nacionalnim sudovima protiv dela kojima se krše osnovna prava koja su mu priznata ustavom ili zakonima.

Član 9.

Niko ne sme biti proizvoljno uhapšen, pritvoren, niti proteran.

Član 10.

Svako ima potpuno jednako pravo na pravično javno suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom koji će odlučiti o njegovim pravima i obavezama, i o osnovanosti svake krivične optužbe protiv njega.

Član 11.

1. Svako ko je optužen za krivično delo ima pravo da se smatra nevinim dok se na osnovu zakona krivica ne dokaže na javnom pretresu na kojem su mu obezbeđena sva jamstva potrebna za njegovu odbranu.
2. Niko se ne sme osuditi za dela ili propuštanja koja nisu predstavljala krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu u vreme kada su izvršena. Isto tako ne sme se izricati teža kazna od one koja se mogla primeniti u vreme kada je krivično delo izvršeno.

Član 12.

Niko se ne sme izložiti proizvoljnom mešanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti napadima na čast i ugled. Svako ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog mešanja ili napada.

Član 13.

1. Svako ima pravo na slobodu kretanja i izbora stanovanja u granicama pojedine države.
2. Svako ima pravo da napusti svaku zemlju, uključujući svoju vlastitu, i da se vrati u svoju zemlju.

Član 14.

1. Svako ima pravo da traži i uživa u drugim zemljama azil od proganjanja.
2. Na ovo pravo se ne može pozvati u slučaju gonjenja koje se istinski odnosi na krivična dela nepolitičke prirode ili na postupke protivne ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 15.

1. Svako ima pravo na državljanstvo.
2. Niko ne sme samovoljno biti lišen svog državljanstva niti prava da promeni državljanstvo.

Član 16.

1. Punoletni muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, državljanstva ili veroispovesti, imaju pravo da sklope brak i da zasnuju porodicu. Oni su ravnopravni prilikom sklapanja braka, za vreme njegovog trajanja i prilikom njegovog razvoda.
2. Brak se može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak lica koja stupaju u brak.
3. Porodica je prirodna i osnovna ćelija društva i ima pravo na zaštitu države i društva.

Član 17.

1. Svako ima pravo da poseduje imovinu, sam i u zajednici s drugima.
2. Niko ne sme biti samovoljno lišen svoje imovine.

Član 18.

Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene veroispovesti ili uverenja i slobodu da čovek sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, manifestuje svoju veru ili uverenje podučavanjem, običajima, molitvom i obredom.

Član 19.

Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obaveštenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.

Član 20.

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja.
2. Niko se ne može primorati da pripada nekom udruženju.

Član 21.

1. Svako ima pravo da učestvuje u upravljanju javnim poslovima svoje zemlje, neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika.
2. Svako ima pravo da na ravnopravnoj osnovi stupa u javnu službu u svojoj zemlji.
3. Volja naroda je osnova državne vlasti: ova volja treba da se izražava na povremenim i slobodnim izborima, koji će se sprovoditi opštim i jednakim pravom glasa, tajnim glasanjem ili odgovarajućim postupkom kojim se obezbeđuje sloboda glasanja.

Član 22.

Svako, kao član društva, ima pravo na socijalno osiguranje i pravo da ostvaruje privredna, društvena i kulturna prava neophodna za svoje dostojanstvo i za slobodan razvoj svoje ličnosti, uz pomoć države i putem međunarodne saradnje, a u skladu sa organizacijom i sredstvima svake države.

Član 23.

1. Svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada i na zaštitu od nezaposlenosti.
2. Svako, bez ikakve razlike, ima pravo na jednaku platu za jednaki rad.
3. Svako ko radi ima pravo na pravednu i zadovoljavajuću naknadu koja njemu i njegovoj porodici obezbeđuje egzistenciju koja odgovara ljudskom dostojanstvu i koja će, ako bude potrebno, biti upotpunjena drugim sredstvima socijalne zaštite.
4. Svako ima pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

Član 24.

Svako ima pravo na odmor i razonodu, uključujući razumno ograničenje radnog vremena i povremeno plaćeni odmor.

Član 25.

1. Svako ima pravo na standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje, njegovo i njegove porodice, uključujući hranu, odeću, stan i lekarsku negu i potrebne socijalne službe, kao i pravo na osiguranje u slučaju nezaposlenosti, bolesti, onesposobljenja, udovištva, starosti ili drugih slučajeva gubljenja sredstava za izdržavanje usled okolnosti nezavisnih od njegove volje.
2. Majke i deca imaju pravo na naročito staranje i pomoć. Sva deca, rođena u braku ili van njega, uživaju jednaku socijalnu zaštitu.

Član 26.

1. Svako ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje treba da bude besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovno obrazovanje je obavezno. Tehničko i stručno obrazovanje treba da bude svima podjednako dostupno na osnovu njihove sposobnosti.
2. Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama, kao i delatnost Ujedinjenih nacija za održanje mira.
3. Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju decu.

Član 27.

1. Svako ima pravo da slobodno učestvuje u kulturnom životu zajednice, da uživa u umetnosti i da učestvuje u naučnom napretku i u dobrobiti koja otuda proističe.
2. Svako ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz svakog naučnog, književnog ili umetničkog dela čiji je on tvorac.

Član 28.

Svako ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojem prava i slobode objavljeni u ovoj Deklaraciji mogu biti potpuno ostvareni.

Član 29.

1. Svako ima obaveze prema zajednici u kojoj je jedino moguć slobodan i pun razvitak njegove ličnosti.
2. U vršenju svojih prava i sloboda svako se može podvrgnuti samo onim ograničenjima koja su predviđena zakonom isključivo u cilju obezbeđenja potrebnog priznanja i poštovanja prava i sloboda drugih, kao i zadovoljenja pravičnih zahteva morala, javnog poretka i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.
3. Ova prava i slobode se ni u kom slučaju ne mogu ostvarivati protivno ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 30.

Nijedna odredba ove Deklaracije ne može se tumačiti kao pravo za ma koju državu, grupu ili lice da obavlja bilo koju delatnost ili da vrši bilo kakvu radnju usmerenu na rušenje prava i sloboda koji su u njoj sadržani.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

(nezvanični sažetak)

- Ovaj Pakt je usvojen od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 16. decembra 1966. godine a stupio na snagu 23. marta 1976. godine. Do maja 2012. godine Pakt je ratifikovalo 167 država.
- Pakt detaljnije obrazlaže građanska i politička prava i slobode navedene u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima.
- U članu 1. Pakta, države se obavezuju da pomažu pravo **na samoopredeljenje** i da poštuju to pravo. On takođe priznaje **pravo naroda da slobodno raspoložu svojim prirodnim bogatstvima i prirodnim izvorima**

Među pravima pojedinaca koja su garantovana Paktom su:

Član 2.

Pravo žalbe, kada su prava povređena čak i ako su ih povredila lica u vršenju svojih zvaničnih dužnosti

Član 3.

Podjenako pravo muškarcima i ženama da uživaju sva građanska i politička prava

Član 6.

Pravo na život i preživljavanje

Član 7.

Sloboda od nehumanog i unižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Član 8.

Sloboda od ropstva i potčinjenosti

Član 9.

Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti i pravo od proizvoljnog hapšenja ili pritvora.

Član 11.

Sloboda od dužničkog zatvora

Član 12.

Pravo na slobodu kretanja i pravo na izbor mesta stanovanja.

Član 14.

Pravo na jednakost pred zakonom; pravo da se smatra nevinim dok se ne ustanovi krivica i da ima pravično i javno suđenje pred nepristrasnim sudom.

Član 16.

Pravo na pravni subjektivitet.

Član 17.

Pravo na privatnost i njenu zaštitu zakonom.

Pakt je pravno obavezujući; Komitet za ljudska prava, ustanovljen u članu 28, nadgleda njegovu primenu.

Prvim opcionim protokolom je ustanovljen mehanizam za podnošenje pojedinih predstavi zbog kršenja prava garantovanih Paktom. Do maja 2012. godine, protokol je ratifikovalo 114 država.

Drugi opciono protokol je stupio na snagu 1991. godine i ima za cilj ukidanje smrtne kazne. Do maja 2012. godine ratifikovale su ga 74 države.

Član 18.

Sloboda misli, savesti i veroispovesti.

Član 19.

Sloboda mišljenja i izražavanja

Član 20.

Zabrana propagiranja rata ili nacionalne, rasne ili verske mržnje.

Član 21.

Pravo na mirno okupljanje.

Član 22.

Pravo na slobodu udruživanja

Član 23.

Pravo na sklapanje braka i osnivanje porodice.

Član 24.

Pravo dece (status maloletnika, državljanstvo, upis u matičnu knjigu rođenih i ime)

Član 25.

Pravo da učestvuje u upravljanju javnim poslovima, da bira i da bude biran, pristup javnim službama

Član 26.

Jednakost pred zakonom i jednaka zaštita zakonom.

Član 27.

Pravo pripadnika etničke, verske ili jezičke manjine da imaju kulturni život, da ispoljavaju i upražnjavaju svoju sopstvenu veru ili da se služe svojim jezikom.

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

(nezvanični sažetak)

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), zajedno sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (1948.) i Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (1966.) čini Međunarodnu povelju o ljudskim pravima. U skladu sa Univerzalnom deklaracijom, paktovi priznaju „...ideal slobodnog ljudskog bića, oslobođenog straha i bede, može biti postignut samo ako su stvoreni uslovi koji omogućavaju svakome da uživa svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava, isto tako kao i svoja građanska i politička prava.“

Pakt je stupio na snagu 1976. godine i do maja 2012. godine ratifikovalo ga je 160 zemalja.

Član 1.

Svi narodi imaju pravo na samoopredeljenje, uključujući i pravo da slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno sprovode svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.

Član 2.

Svaka država ugovornica ovog Pakta obavezuje se da preduzima korake do maksimuma svojih raspoloživih sredstava, u cilju postepenog obezbeđenja punog ostvarivanja prava priznatih u ovom Paktu. Svima se garantuju ista prava bez ikakve diskriminacije.

Član 3.

Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da obezbede jednako pravo muškaraca i žena na korišćenje svih prava koja su nabrojana u ovom Paktu.

Član 4.

Ograničenja ovih prava mogu biti uvedena jedino u meri koja je u skladu sa prirodom tih prava isključivo u cilju unapređenja opšteg blagostanja u jednom demokratskom društvu.

Član 5.

Nijedan pojedinac, grupa ili vlada nema pravo da uništi bilo koje od ovih prava.

Član 6.

Svako ima pravo na rad, uključujući pravo da obezbedi sebi sredstva za život slobodno izabranim ili prihvaćenim radom.

Član 7.

Svako ima pravo na pravične uslove rada; pravičnu platu koja omogućava pristojan život za njih i njihove porodice; jednaku zaradu za jednak rad; bezbednost i zdrave uslove rada; podjednaku mogućnost za svakog da bude unapređen; odmor i slobodno vreme.

Član 8.

Svako ima pravo da obrazuje i da stupa u sindikat, pravo na štrajk.

Pakt nadgleda UN Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava.

Izvor: Resursni centar za ljudska prava Minesote, na osnovu UN Centra za ljudska prava, Međunarodna povelja prava, Brošura #2

Član 9.

Svako ima pravo na socijalnu sigurnost, uključujući socijalno osiguranje.

Član 10.

Zaštita i pomoć treba da se pruži porodici. U brak se može stupiti samo po slobodnom pristanku oba supružnika. Posebna zaštita treba da bude pružena majci. Posebne mere pomoći da se preduzmu u korist dece bez ikakve diskriminacije. Deca i omladina moraju biti zaštićeni od privrednog iskorišćavanja. Njihovo zapošljavanje na opasnim i štetnim radovima treba da bude zabranjeno. Treba da postoji starosna granica ispod koje će zapošljavanje dečje radne snage biti zabranjeno.

Član 11.

Svako ima pravo na životni standard dovoljan za njega i njegovu porodicu, podrazumevajući tu i odgovarajuću ishranu, odevanje i stanovanje. Svako ima pravo da bude zaštićen od gladi.

Član 12.

Svako ima pravo da uživa najbolje stanje fizičkog i društvenog zdravlja koje može postići.

Član 13.

Svako ima pravo na obrazovanje. Osnovno obrazovanje mora biti obavezno i besplatno dostupno svima.

Član 14.

Svaka država gde ne postoji obavezno, besplatno osnovno obrazovanje za sve, obavezuje se da izradi plan za ostvarivanje takvog obrazovanja.

Član 15.

Svako ima pravo da učestvuje u kulturnom životu; da uživa blagodeti naučnog napretka.

Međunarodna konvencija Ujedinjenih nacija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije

(nezvanični sažetak)

Međunarodna konvencija Ujedinjenih nacija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) se temelji na Deklaraciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije iz 1963. godine.

Deklaracija počiva na četiri glavne tačke:

- Svaka doktrina o superiornosti zasnovanoj na razlici između rasa je naučno lažna, za osudu sa moralne tačke gledišta i socijalno nepravedna i opasna i da ništa ne bi moglo opravdati, ma gde to bilo, rasnu diskriminaciju, ni teoretski ni praktično;
- Rasna diskriminacija - i još više, vladine politike zasnovane na rasnoj superiornosti i mržnji - krše osnovna ljudska prava, predstavljaju smetnju prijateljskim odnosima među narodima, saradnji među nacijama, i međunarodnom miru i bezbednosti.
- Rasna diskriminacija šteti ne samo onima koje su njene žrtve, već i onima koji je primenjuju
- Međunarodna zajednica oslobođena svih oblika rasne segregacije i diskriminacije, faktora koji stvaraju mržnju i podele, je osnovni cilj Ujedinjenih nacija.

Član 1.

Definicija rasne diskriminacije: odnosi se na svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva koje se zasniva na rasi, boji, precima, nacionalnom ili etničkom poreklu koji imaju za cilj ili za rezultat da naruše ostvarenje, pod jednakim uslovima, ljudskih prava. Politike i mere afirmativne akcije ne smatraju se rasnom diskriminacijom.

Član 2.

Države članice osuđuju rasnu diskriminaciju i obavezuju se da svim odgovarajućim sredstvima i bez odlaganja sprovode politiku koja teži da ukine svaki oblik rasne diskriminacije. Države članice se obavezuju da ne počine nikakvo delo rasne diskriminacije kao i da osiguraju da se sve javne vlasti i javne, nacionalne i lokalne ustanove pridržavaju ove obaveze. Države članice se obavezuju da ne podstiču, brane ili podržavaju rasnu diskriminaciju koju sprovodi bilo kakvo lice ili organizacija. Svaka država članica će ponovo razmotriti nacionalne i lokalne vladine politike i izmeniti, ukinuti ili poništiti zakon i propise koji zavode ili ustaljuju rasnu diskriminaciju. Države članice će zabraniti i okončati rasnu diskriminaciju koju sprovode lica, grupe ili organizacije. Države članice će preduzeti, ako okolnosti to zahtevaju, u socijalnoj, ekonomskoj, kulturnoj i ostalim oblastima, mere afirmativne akcije za obezbeđivanje razvoja ili zaštite izvesnih rasnih grupa ili pojedinaca koji pripadaju ovim grupama radi garantovanja pod uslovima jednakosti, punog ostvarenja ljudskih prava.

Član 3.

Države članice osuđuju apartheid i obavezuju se da na teritorijama pod njihovom jurisdikcijom sprečavaju, zabranjuju i ukidaju svaku praksu ove prirode.

Član 4.

Države članice osuđuju svaku propagandu i sve organizacije zasnovane na idejama superiornosti neke rase. One se obavezuju da okončaju svako podsticanje na rasnu diskriminaciju i da zabrane svako širenje ideja zasnovanih na rasnoj superiornosti kao i dela nasilja, ili izazivanje na takva nasilja, uperenih protiv bilo koje rase.

Član 5.

Države članice se obavezuju da zabrane i da ukinu rasnu diskriminaciju i da garantuju pravo svakome na jednakost pred zakonom naročito u pogledu uživanja prava na pravdu; na bezbednost lica, političkih prava, naročito prava učešća na izborima, prava glasa i kandidature, prava učestvovanja u vladi kao i u upravljanju javnim poslovima, na svim nivoima, i prava pristupa, pod jednakim uslovima, javnim funkcijama; prava na slobodu kretanja i izbora boravišta; prava da napuste svaku zemlju, podrazumevajući i svoju, i prava povratka u svoju zemlju; prava na državljanstvo; prava na sklapanje braka i izbora supružnika; prava na posedovanje imovine; prava na nasleđivanje; prava na slobodu mišljenja, savesti i vere; prava na slobodu mišljenja i izražavanja; pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja; ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, naročito: prava na rad, na slobodan izbor rada, na jednaku zaradu za jednak rad, na pravičnu i zadovoljavajuću nagradu; prava na osnivanje sindikata i učlanjivanje u iste; prava na stan; prava na javno zdravlje, zdravstveno osiguranje, socijalno osiguranje i socijalne službe; prava na obrazovanje i stručno osposobljavanje; prava učešća, pod jednakim uslovima, u kulturnim aktivnostima; prava pristupa na sva mesta i službe namenjene javnoj upotrebi.

Član 6.

Države članice obezbediće svakom licu pod njihovom jurisdikcijom delotvornu zaštitu i pravni lek protiv svih dela rasne diskriminacije.

Član 7.

Države članice obavezuju se da preduzmu mere u oblasti obrazovanja, vaspitanja, i tako dalje u cilju borbe protiv predrasuda koje vode rasnoj diskriminaciji.

Konvencija o pravima deteta

(nezvanični sažetak)

- Konvencija o pravim deteta (CRC) je univerzalno najprihvaćeniji instrument ljudskih prava, koji su ratifikovale sve, osim jedne države sveta. Konvencija obuhvata pun korpus ljudskih prava – građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava- dece u jednom dokumentu. Konvencija je usvojena od strane Generalne skupštine ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine i stupila na snagu u septembru 1990. godine.
- Konvencija u 41. članu predstavlja sva ljudska prava koja treba da se poštuju i štite u odnosu na svako dete ispod 18. godina. Ceo tekst Konvencije i opcionih protokola može da bude konsultovan i preuzet sa mnogih internet stranica, kao što je UNICEF-ov (www.unicef.org/crc)

Član 1.

Definicija deteta „svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života“, ukoliko se, po zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiće ranije.

Član 2.

Prava sadržana u Konvenciji biće poštovana i obezbeđena bez ikakve diskriminacije.

Član 3.

U svim aktivnostima koje se tiču dece od primarnog značaja su interesi deteta.

Član 5.

Države članice poštuju odgovornosti, prava i dužnosti roditelja ili članova šire porodice.

Član 6.

Svako dete samim rođenjem ima pravo na život.

Član 7.

Dete ima pravo na ime, državljanstvo i, da zna ko su mu roditelji i pravo na njihovo staranje.

Član 8.

Dete ima pravo na identitet i državljanstvo.

Član 9.

Dete ima pravo da ne bude odvojeno od svojih roditelja, osim u najboljem interesu deteta i na osnovu sudske procedure.

Član 12.

Dete ima pravo na slobodno izražavanje mišljenja o svim pitanjima koja se tiču deteta, mišljenju deteta se posvećuje dužna pažnja.

Član 13.

Dete ima pravo na slobodu izražavanja, uključujući pravo da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta.

Član 14.

Pravo deteta na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti biće poštovano.

Član 15.

Dete ima pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja.

Član 16.

Nijedno dete ne sme biti izloženo samovoljnom ili nezakonitom mešanju u njegov privatni i porodični život, dom ili ličnu prepisku, kao ni nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

Član 17.

Države članice omogućavaju pristup deteta informacijama i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora.

Član 18.

Roditelji imaju glavnu odgovornost za podizanje i razvoj deteta.

Član 19.

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere radi zaštite deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije.

Član 24.

Dete ima pravo na najviši nivo zdravstvene zaštite, s naglaskom na primarnu zdravstvenu zaštitu, razvoj preventivne zdravstvene zaštite.

Član 26.

Pravo deteta da koristi socijalnu zaštitu.

Član 27.

Pravo deteta na životni standard primeren fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju deteta.

Član 28. i 29.

Dete ima pravo na obrazovanje. Države članice proglašavaju osnovno obrazovanje obaveznim i besplatnim za sve i podstiču razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, koje je dostupno svoj deci. Disciplina u školama će se sprovoditi na način koji je u skladu sa ljudskim dostojanstvom deteta. Obrazovanje deteta treba da bude usmereno na: razvoj ličnosti deteta i razvoj obdarenosti i sposobnosti, poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije i jednakosti, razvoj poštovanja prirodne sredine.

Član 30.

Dete ima pravo na svoju kulturu.

Član 31.

Dete ima pravo na odmor i slobodno vreme, na igru i slobodno učešće u kulturnom životu i umetnosti.

Član 32.

Dete će biti zaštićeno od ekonomske eksploatacije i rada na poslu koji može štetiti zdravlju deteta, odnosno njegovom/njenom razvoju.

Član 33.

Dete će biti zaštićeno od nelegalne upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci.

Član 34.

Dete će biti zaštićeno od svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, eksploatatorskog korišćenja dece u prostituciji ili drugim nezakonitim seksualnim radnjama, u pornografskim predstavama i časopisima.

Član 38.

Države članice obavezuju se da preduzmu sve moguće mere da zaštite i brinu o deci pogođenoj oružanim sukobom.

Član 40. (i Član 37.)

Svakom detetu koje je optuženo da je prekršilo krivični zakon, biće obezbeđeno da se smatra nevinim dok se krivica ne dokaže po zakonu, da ima pravnu pomoć u prezentiranju svoje odbrane, da ne bude prisiljeno da svedoči ili da prizna krivicu, da se poštuje njegova privatnost, da se sa njim postupa na način u skladu sa njegovim godinama, okolnostima i dobrobiti. Smrtna kazna i doživotni zatvor bez mogućnosti puštanja na slobodu ne može se izreći za krivična dela koja su učinile osobe mlađe od osamnaest godina.

Tekst Konvencije i Opcioni protokoli mogu biti konsultovani i preuzeti sa mnogih internet stranica, poput UNICEF (www.unicef.org/crc)

Izvor: UN Centar za ljudska prava i narodni pokret za učenje o ljudskim pravima www.pdhre.org

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)

usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 1979., stupila na snagu 3. septembra 1981. godine

(nezvanični sažetak)

Član 1.

Definicija diskriminacije žena je „...svaka razlika, isključenje ili ograničenje u pogledu pola, što ima za posledicu ili cilj da ugrozi ili onemogući priznanje, ostvarenje ili vršenje od strane žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom polju, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena.“

Član 2.

Osuđuje diskriminaciju žena u svim vidovima; Države članice se obavezuju da obezbede pravni okvir koji pruža zaštitu od diskriminacije i u koji je unet princip ravnopravnosti.

Član 3.

Države članice preduzimaju u svim oblastima, građanskoj, političkoj, ekonomskoj i kulturnoj, sve prikladne mere da bi im se garantovalo ostvarivanje i uživanje ženskih ljudskih prava i osnovnih sloboda, ravnopravno s muškarcima.

Član 4.

Dozvoljava usvajanje „posebnih privremenih mera“ od strane država članica, da se ubrza ostvarenje ravnopravnosti.

Član 5.

Države članice preduzimaju sve podesne mere: radi izmene kulturnih obrazaca ponašanja, kao i potrebu da porodično vaspitanje obuhvati i pravilno shvatanje materinstva kao društvene funkcije i priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u podizanju dece.

Član 6.

Države članice preduzimaju sve podesne mere, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama, kao i iskorišćavanja prostitucije žena.

Član 7.

Žene imaju jednako pravo da glasaju na izborima, obavljaju javne funkcije i učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja.

Član 8.

Žene imaju ista prava kao i muškarci da rade i predstavljaju svoje vlade na međunarodnom nivou.

Član 9.

Žene imaju jednaka prava kao i muškarci da steknu, promene ili zadrže svoje državljanstvo i državljanstva njihove dece.

Član 10.

Države članice su obavezne da preduzmu sve podesne mere radi otklanjanja diskriminacije žena u obrazovanju, uključujući u karijernom i profesionalnom usmeravanju, pristup nastavnim programima i drugim načinima primanja jednakog obrazovanja, kao i otklanjanja stereotipnog shvatanja o ulogama muškaraca i žena.

Član 11.

Poziva države članice da preduzmu sve mere radi eliminisanja diskriminacije žena u oblasti zapošljavanja i obezbede sva prava u ovoj oblasti, uključujući pravo na rad, mogućnosti zapošljavanja za jednaku nagradu, slobodan izbor profesije i zaposlenja, socijalnu zaštitu, i zaštitu.

Član 12.

Zahteva da države članice preduzmu korake radi eliminisanja diskriminacije žena u oblasti zdravstvene zaštite, uključujući pristup uslugama kao što su planiranje porodice.

Član 13.

Žene imaju ista prava kao muškarci u svim oblastima društvenog i ekonomskog života, kao što su porodična davanja, bankarski zajmovi, hipoteke, bankarski krediti, i učešće u rekreativnim aktivnostima i sportu.

Član 14.

Fokusira se na posebne probleme s kojima se suočavaju žene na selu, uključujući u oblastima učešća žena u planiranju razvoja, pristupa odgovarajućoj zdravstvenoj zaštiti, kreditima, obrazovanju, i adekvatnim životnim uslovima.

Član 15.

Žene i muškarci su jednaki pred zakonom. Žene imaju pravo da zaključuju ugovore, poseduju imovinu i biraju mesto boravka i prebivališta.

Član 16.

Zahteva korake da se obezbedi ravnopravnost u braku i porodičnim odnosima, uključujući jednako pravo sa muškarcima na sklapanje braka, jednaka prava i obaveze u odnosu na decu, uključujući pravo da slobodno odluče o broju i razmaku između dece i načinima da to učine, i ista prava u odnosu na imovinu.

Članovi 17. do 30.

Izveštavanje i administriranje Konvencije

Međunarodna konvencija za zaštitu svih lica od prisilnih nestanaka

(nezvanični sažetak)

Član 1. zabranjuje prisilne nestanke; *Nikakve izuzetne okolnosti, bilo ratno stanje ili pretnja ratom, unutrašnja politička nestabilnost ili bilo koja druga javna opasnost, se ne mogu navoditi kao opravdanje za prisilan nestanak.*

"Prisilni nestanak" je u članu 2. definisan kao hapšenje, pritvaranje, otmica ili bilo koji drugi oblik lišavanja slobode od strane državnih organa ili lica ili grupe lica koja postupaju po ovlašćenju, uz podršku ili saglasnost države, nakon čega se odbija da se prizna lišavanje slobode ili se skriva sudbina nestalog lica ili mesto na kome se ono nalazi, čime se takvo lice stavlja van zaštite zakona.

Široko rasprostranjena ili sistematska praksa prisilnih nestanaka je detaljno definisana kao zločin protiv čovečnosti u članu 6.

Države ugovornice preduzimaju odgovarajuće mere kako bi:

- sprovela istragu prisilnih nestanaka i odgovorne privela pravdi;
- obezbedila da prisilni nestanak bude krivično delo prema njenom krivičnom zakonu;
- ustanovila nadležnost nad krivičnim delom prisilnog nestanka kada se navodni počinitelj nalazi na teritoriji pod njenom jurisdikcijom, čak i ukoliko nije njen državljanin ili rezident;
- sarađivale sa drugim državama u obezbeđivanju da se počinioci procesuiraju ili izruče, i pružanja pomoći žrtvama prisilnog nestanka ili u pronalaženju i vraćanju njihovih posmrtnih ostataka;
- poštovala minimalne pravne standarde u vezi sa lišavanjem slobode, uključujući pravo da se pred sudovima ospori lišavanje slobode;
- obezbedile sačinjavanje i zvanične evidencije o licima lišenim slobode i staviti na raspolaganje rođacima ili zastupniku/braniocu;
- obezbedile da žrtve prisilnog nestanka ili osobe njime direktno pogođene imaju pravo na odštetu i nadoknadu (član 24. stav 4.)
- pravo na odštetu pokriva materijalnu i moralnu štetu i, ukoliko to odgovara, druge oblike odštete kao što su: (a) povraćaj; (b) rehabilitacija; (v) zadovoljenje, uključujući povraćaj dostojanstva i ugleda; (g) garancije da se to neće ponoviti (član 24. stav 5.)

Komiteo za prisilne nestanke izabran od strane država ugovornica upravlja Konvencijom. Svaka država ugovornica podnosi Komitetu izveštaj o merama koje je preduzela kako bi sprovela u delo svoje obaveze prema ovoj konvenciji u roku od dve godine od stupanja na snagu ove konvencije za odnosne države ugovornice.

Konvencija uključuje opcioni sistem zahteva po kome se građani država ugovornica mogu obratiti Komitetu za pomoć u nalaženju nestale osobe. Države ugovornice mogu pristupiti ovom sistemu u bilo kom trenutku, ali mogu da odbiju saglasnost samo po potpisu.

Izvor: Wikipedia, pristupljeno 25. maja 2012. godine

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

Član 1. Cilj

Cilj ove Konvencije je da se unapredi, zaštiti i osigura puno i jednako uživanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda svim osobama sa invaliditetom i unapredi poštovanje njihovog urođenog dostojanstva. Osobe sa invaliditetom uključuju i one koji imaju dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili čulna oštećenja koja u interakciji sa raznim preprekama mogu ometati njihovo puno i efikasno učešće u društvu na jednakoj osnovi sa drugima.

Član 2. Definicije

Član definiše neke od ključnih pojmova korišćenih u Konvenciji uključujući pojmove "komunikacija" "jezik" "diskriminacija po osnovu invaliditeta" "razumno prilagođavanje" i "univerzalni dizajn".

Član 3. Opšta načela

Konvencija je zasnovana na načelima poštovanja urođenog dostojanstva, zabrane diskriminacije; učešća i uključivanja; uvažavanja razlika; jednakih mogućnosti; dostupnosti; ravnopravnosti žena i muškaraca i uvažavanja dece.

Član 4. Opšte obaveze

Države strane ugovornice moraju da predzimaju niz mera, sa aktivnim učešćem osoba sa invaliditetom, da obezbede i unaprede puno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve osobe sa invaliditetom bez diskriminacije bilo koje vrste po osnovu invaliditeta.

Član 5. Jednakost i zabrana diskriminacije

Svi su jednaki pred zakonom i po zakonu. Svi imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom.

Član 6. Žene sa invaliditetom

Žene i devojke sa invaliditetom su izložene višestrukoj diskriminaciji i u tom pogledu će preduzeti mere kako bi im obezbedile potpuno i ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i osnovnih sloboda sadržanih u ovoj Konvenciji.

Član 7. Deca sa invaliditetom

Deca sa invaliditetom imaju ista ljudska prava kao i sva ostala deca. U svim akcijama koje se tiču dece sa invaliditetom mora se prevashodno voditi računa o najboljim interesima deteta. Deca sa invaliditetom imaju pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja ih se tiču.

Član 8. Podizanje svesti

Države strane ugovornice moraju da podignu svest o pravima, o sposobnostima i doprinosu osoba sa invaliditetom. Države strane ugovornice moraju da se bore protiv stereotipa, predrasuda u odnosu na osobe sa invaliditetom, kroz kampanje, obrazovanje, medije i programe za podizanje svesti.

Član 9. Pristupačnost

Osobe sa invaliditetom imaju pravo pristupa svim aspektima društva, ravnopravno sa drugima, uključujući fizičko okruženje, prevoz, informacije i komunikacije, kao i druge pogodnostima i usluge koje stoje na raspolaganju javnosti.

Član 10. Pravo na život

Osobe sa invaliditetom imaju pravo na život. Države strane ugovornice moraju da preduzimaju sve potrebne mere kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da ga u punoj meri uživaju, ravnopravno sa drugima.

Član 11. Rizične situacije i humanitarne katastrofe
Države strane ugovornice će preduzeti sve potrebne mere kako bi se obezbedila zaštita i sigurnost osoba sa invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanog sukoba, humanitarne katastrofe i elementarne nepogode.

Član 12. Ravnopravnost pred zakonom
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da svuda budu priznate pred zakonom. Osobe sa invaliditetom ostvaruju svoj pravni kapacitet ravnopravno sa drugima u svim aspektima života. Države strane ugovornice moraju preduzeti odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile dostupnost pomoći koja im može biti potrebna u ostvarivanju njihovog pravnog kapaciteta.

Član 13. Pristup pravdi
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na efikasan pristup pravdi ravnopravno sa drugim licima, uključujući kroz obezbeđivanje adekvatnih pogodnosti.

Član 14. Lična sloboda i bezbednost
Osobe sa invaliditetom ravnopravno sa drugima uživaju pravo na ličnu slobodu i bezbednost. Postojanje invaliditeta ni u kom slučaju ne može biti opravdanje za lišavanje slobode.

Član 15. Odsustvo zlostavljanja ili okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da ne budu izložene zlostavljanju ili okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, posebno niko neće biti podvrgnut medicinskim ili naučnim eksperimentima bez svoje saglasnosti.

Član 16. Odsustvo eksploatacije, nasilja i zloupotrebe
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na zaštitu od svih oblika eksploatacije, nasilja i zloupotrebe, uključujući aspekte vezane za pol kako u njihovom domu tako i izvan njega.

Član 17. Zaštita integriteta ličnosti
Svaka osoba sa invaliditetom ima pravo na poštovanje svog fizičkog i mentalnog integriteta ravnopravno sa drugima.

Član 18. Sloboda kretanja i državljanstvo
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na državljanstvo. Deca sa invaliditetom imaju pravo na lično ime, pravo da znaju ko su im roditelji i na roditeljsko staranje.

Član 19. Samostalan život i uključivanje u zajednicu
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da samostalno žive u zajednici. Države strane ugovornice moraju omogućiti da osobe sa invaliditetom imaju mogućnost izbora gde i sa kim će živeti, i pružiti im podršku koja je za to potrebna.

Član 20. Lična pokretljivost
Države strane ugovornice moraju da preduzmu efikasne mere da osobama sa invaliditetom obezbede ličnu pokretljivost na način i u vreme koje one odaberu, uz prihvatljive troškove. Osobe sa invaliditetom imaju pravo na pristup kvalitetnim pomagalima za kretanje, uređajima, tehnologijama i oblicima žive pomoći i posrednika u kretanju.

Član 21. Sloboda izražavanja i mišljenja i pristup informacijama
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na slobodu izražavanja i mišljenja, uključujući slobodu da traže, primaju i prenose informacije i ideje, u pristupačnim formatima i tehnologijama, jezika znakova, Brajovog pisma, uveličavajuće i alternativne komunikacije, sredstava javnog informisanja i svih drugih raspoloživih sredstava komunikacije.

Član 22. Poštovanje privatnosti
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na privatnost. Informacije o osobama sa invaliditetom uključujući lične informacije i informacije o njihovom zdravlju treba da budu zaštićene.

Član 23. Poštovanje doma i porodice
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da stupaju u brak i osnuju porodicu. Države strane ugovornice moraju da pruže odgovarajuću pomoć osobama sa invaliditetom u vršenju njihovih obaveza podizanja dece i da ukoliko najbliža porodica nije u stanju da vodi brigu o detetu sa invaliditetom obezbede alternativno staranje.

Član 24. Obrazovanje
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na obrazovanje bez diskriminacije. Države strane ugovornice moraju da osiguraju da osobe sa invaliditetom imaju pristup inkluzivnom, kvalitetnom i slobodnom osnovnom i srednjem obrazovanju u svojoj zajednici. Države članice moraju da pruže razuman smeštaj i mere individualizovane podrške koje maksimalno pogoduju akademskom i društvenom razvoju.

Član 25. Zdravlje
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na ostvarivanje najvišeg mogućeg zdravstvenog standarda bez diskriminacije. Države strane ugovornice moraju da preduzmu sve odgovarajuće mere, vodeći računa o polu, da obezbede osobama sa invaliditetom isti izbor, kvalitet i standard zdravstvene zaštite i programe koji se nude drugim licima, što je moguće bliže zajednicama gde ljudi žive.

Član 26. Održavanje i rehabilitacija
Države strane ugovornice će preduzeti efikasne i odgovarajuće mere, kako bi se osobama sa invaliditetom omogućilo da postignu i očuvaju maksimalnu nezavisnost, sposobnost, kao i puno uključivanje kroz usluge i programe održavanja i rehabilitacije.

Član 27. Rad i zapošljavanje
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na rad, uključujući pravo na rad u sredini koja je otvorena, inkluzivna i pristupačna. Države strane ugovornice moraju da preduzimaju odgovarajuće korake u cilju podsticanja mogućnosti zapošljavanja i napredovanja u karijeri za osobe sa invaliditetom.

Član 28. Odgovarajući uslovi života i socijalna zaštita
Osobe sa invaliditetom imaju pravo na odgovarajući životni standard uključujući odgovarajuću ishranu, odeću i smeštaj, i na delotvornu socijalnu zaštitu uključujući programe smanjenja siromaštva i socijalnog stanovanja.

Član 29. Učešće u javnom i političkom životu
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da učestvuju u političkom i javnom životu, kao i da glasaju i budu birane.

Član 30. Učešće u kulturnom životu, rekreaciji, aktivnostima u slobodno vreme i sportu
Osobe sa invaliditetom imaju pravo da ravnopravno sa drugima učestvuju u kulturnom životu, uključujući pristup materijalima kulturnog sadržaja, predstavama ili uslugama kulturnog sadržaja, kao i rekreativnim, aktivnostima u slobodno vreme i sportskim aktivnostima.

Član 31. Statistika i prikupljanje podataka
Države strane ugovornice se obavezuju da prikupljaju informacije o osobama sa invaliditetom, uz aktivno učešće osoba sa invaliditetom, kako bi bolje razmele prepreke i učinile prava garantovana Konvencijom realnošću.

Član 32.-50.
Članovi od 32. do 50. objašnjavaju da države strane ugovornice moraju da omoguće da Konvencija ima pun efekat. Oni takođe objašnjavaju obavezu država strana ugovornica da dostavljaju Komitetu za prava osoba sa invaliditetom izveštaje o tome na koji način ispunjavaju obaveze iz Konvencije.

Evropska konvencija o ljudskim pravima

Pojednostavljena verzija odabranih članova¹

Sažetak preambule

Države članica Saveta Evrope rade u pravcu mira i većeg jedinstva zasnovanog na ljudskim pravima i osnovnim slobodama. Ovom Konvencijom odlučuju da preduzmu prve korake za primenu mnogih prava sadržanih u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima.

Član 1 -Obaveza poštovanja ljudskih prava

Države moraju da obezbede da svi imaju prava navedena u ovoj Konvenciji.

Član 2 -Pravo na život

Imaš pravo na život.

Član 3 -Zabrana mučenja

Niko nikada nema pravo da te povredi ili muči. Čak i u pritvoru tvoje ljudsko dostojanstvo mora da se poštuje.

Član 4 -Zabrana ropstva i prinudnog rada

Zabranjeno je tretirati te kao roba ili ti nametati ti prinudni rad.

Član 5 -Pravo na slobodu i bezbednost

Imaš pravo na slobodu. Ako te uhapsu imaš pravo da znaš zašto. Ako te uhapsu imaš pravo da ti suđenje bude ubrzo, ili da budeš pušten/a na slobodu dok se ne održi suđenje.

Član 6 -Pravo na pravično suđenje

Imaš pravo na pravično suđenje pred nepristrasnim i nezavisnim sudijom. Ako si optužen/a da si počinio zločin, nevin/a si dok se ne dokaže krivica. Imaš pravo na pomoć advokata koga mora da plati država ako si siromašan/šna.

Član 7 -Bez zakona nema kazne

Ne možeš biti smatran/a krivim za zločin ako nije postojao zakon protiv njega kada si to uradio/la.

Član 8 -Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

Imaš pravo da se poštuje tvoj privatni i porodični život, dom i prepiska.

Član 9 -Sloboda misli, savesti i veroispovesti

Imaš pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti.

Imaš pravo da ispoljavaš svoju veru kod kuće i u javnosti i da promeniš svoju veru ako želiš.

Član 10 -Sloboda izražavanja

Imaš pravo da odgovorno kažeš i napišeš ono što misliš i da daješ i primaš informacije od drugih osoba. To uključuje slobodu štampe.

Član 11 -Sloboda okupljanja i udruživanja

Imaš pravo da učestvuješ na mirnim skupovima i da osnivaš ili da se pridružiš udruženjima, uključujući sindikate.

Član 12 -Pravo na brak

Imaš pravo da se venčaš i da imaš porodicu.

Član 13 -Pravo na efikasan lek

Ako su tvoja prava prekršena, možeš se zvanično žaliti na to sudovima ili drugim javnim telima.

Član 14 -Zabrana diskriminacije

Imaš ova prava bez obzira na boju kože, pol, jezik, politička ili verska uverenja, ili poreklo.

Član 15 -Odstupanje u vreme vanrednog stanja

U vreme rata ili drugog javnog vanrednog stanja, vlada može da uradi stvari koja su u suprotnosti sa tvojim pravima, ali samo kada je to strogo neophodno.

Čak i tada, vladama nije dozvoljeno, na primer, da te muče ili da te ubiju proizvoljno.

Član 16 -Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Vlade mogu da ograniče političku aktivnost stranaca, čak i ako bi to bilo u suprotnosti sa članovima 10, 11 ili 14.

Član 17 -Zabrana zloupotrebe prava

Ništa u ovoj Konvenciji se ne može koristiti na štetu prava i sloboda u Konvenciji.

Član 18 -Ograničenje korišćenja ograničenja prava

Većina prava u ovoj Konvenciji mogu biti ograničena opštim zakonom koji se primenjuje na sve. Takva ograničenja su dozvoljena samo ako su strogo neophodna.

Članovi od 19 do 51

Ovi članovi objašnjavaju kako Evropski sud za ljudska prava funkcioniše.

Član 34 -Pojedinačne predstavke

Ako su tvoja prava sadržana u Konvenciji prekršena u jednoj od zemalja članica treba prvo da se obratiš nadležnim nacionalnim organima. Ako ti to ne uspe, onda možeš da se direktno žališ Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

Član 52 -Obaveštenja generalnom sekretaru/ki

Ako generalni sekretar/ka Saveta Evrope to zatraži, vlada mora da objasni kako njen nacionalni zakon štiti prava iz ove Konvencije.

PROTOKOLI UZ KONVENCIJU

Član 1 Protokola br. 1 -Zaštita imovine

Imaš pravo da poseduješ imovinu i koristiš svoju imovinu.

Član 2 Protokola br. 1 -Pravo na obrazovanje

Imaš pravo da ideš u školu.

Član 3 Protokola br. 1 -Pravo na slobodne izbore

Imaš pravo da biraš vladu svoje zemlje tajnim glasanjem.

Član 2 Protokola br. 4 -Sloboda kretanja

Ako si zakonito unutar zemlje, imaš pravo da ideš gde želiš i da živiš gde želiš unutar nje.

Član 1 Protokola br. 6 -Ukidanje smrtne kazne

Ne možeš biti osuđen na smrt ili pogubljen od strane države.

Član 2 Protokola br. 7 -Pravo žalbe u krivičnim stvarima

Možeš se žaliti višem sudu ako si osuđen/a za izvršenje krivičnog dela.

Član 3 Protokola br. 7 -Naknada za nepravedno osuđivanje

Imaš pravo na odštetu ako si osuđen/a da si počinio/la krivično delo i ispostavilo se da si nevin/a.

Član 1 Protokola br. 12 -Opšta zabrana diskriminacije

Javni organi te ne mogu diskriminisati iz razloga, kao što su na primer, tvoje boje kože, pol, jezik, političko ili versko uverenje, ili poreklo.

¹ Ovu pojednostavljenu verziju pripremio je Direktor za komunikacije Saveta Evrope isključivo u obrazovne svrhe. Jedini tekstovi koji imaju pravni osnov su nalaze se u zvaničnim objavljenim verzijama Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima.

Evropska konvencija o ljudskim pravima

Tekst Konvencije sadrži izmene u skladu sa odredbama Protokola br. 15 od dana njegovog stupanja na snagu 1. avgusta 2021. i Protokola br. 14 od dana njegovog stupanja na snagu 1. juna 2010.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Rim, 4. novembra 1950.

VLADE POTPISNICE OVE KONVENCIJE, kao Članice Saveta Evrope, imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila 10. decembra 1948; Imajući u vidu da ova Deklaracija ima za cilj da obezbedi opšte i delotvorno priznanje i poštovanje prava proklamovanih u njoj; Imajući u vidu da je cilj Saveta Evrope postizanje većeg jedinstva između njegovih Članica i da je očuvanje i razvijanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina na koji tom cilju treba stremiti; Potvrđujući iznova svoju duboku veru u one osnovne slobode koje su temelj pravde i mira u svetu i koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim shvatanjem i poštovanjem ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane; Rešene da, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko nasleđe političkih tradicija, ideala, slobode i vladavine prava, preduzmu prve korake za zajedničko ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji; Potvrđujući da Visoke strane ugovornice, u skladu sa načelom supsidijarnosti, snose prvenstvenu odgovornost za obezbeđivanje prava i sloboda garantovanih Konvencijom i protokolima uz nju, i da u tu svrhu uživaju polje slobodne procene koje podleže nadzoru Evropskog suda za ljudska prava uspostavljenog ovom Konvencijom; Sporazumele su se o sledećem:

Član 1 - Obaveza poštovanja ljudskih prava

Visoke strane ugovornice jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije.

DEO I-PRAVA I SLOBODE

Član 2 - Pravo na život

1. Pravo na život svakog lica zaštićeno je zakonom. Niko ne sme biti namerno lišen života, osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.
2. Lišenje života se ne smatra protivnim ovom Članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna:
 - (a) radi odbrane nekog lica od nezakonitog nasilja;
 - (b) da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili sprečilo bekstvo lica zakonito lišenog slobode;
 - (c) prilikom zakonitih mera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune.

Član 3- Zabrana mučenja

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 4- Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Niko se ne sme držati u ropstvu ili ropском položaju.
2. Ni od koga se ne može zahtevati da obavlja prinudni ili obavezni rad.
3. Za svrhe ovog Člana izraz "prinudni ili obavezni rad" ne obuhvata:
 - (a) rad uobičajen u sklopu lišenja slobode određenog u skladu sa odredbama Člana 5 ove Konvencije ili tokom uslovnog otpusta;
 - (b) službu vojne prirode ili, u zemljama u kojima se priznaje prigovor savesti, službu koja se zahteva umesto odsluženja vojne obaveze;
 - (c) rad koji se iziskuje u slučaju kakve krize ili nesreće koja preti opstanku ili dobrobiti zajednice;
 - (d) rad ili službu koji čine sastavni deo uobičajenih građanskih dužnosti.

Član 5- Pravo na slobodu i bezbednost

1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:
 - (a) u slučaju zakonitog lišenja slobode na osnovu presude nadležnog suda;
 - (b) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog neizvršenja zakonite sudske odluke ili radi obezbeđenja ispunjenja neke obaveze propisane zakonom;
 - (c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično delo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se predupredilo izvršenje krivičnog dela ili bekstvo po njegovom izvršenju.
 - (d) u slučaju lišenja slobode maloletnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu vaspitnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnoj vlasti.

(e) u slučaju zakonitog lišenja slobode da bi se sprečilo širenje

zaraznih bolesti, kao i zakonitog lišenja slobode duševno

poremećenih lica, alkoholičara ili uživalaca droga ili skitnica.

(f) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode lica da bi se sprečilo njegov neovlašćeni ulazak u zemlju, ili lica protiv koga se preduzimaju mere u cilju izгона ili ekstradicije.

2. Svako ko je uhapšen mora biti obavешten bez odlaganja i na jeziku koji razume o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog Člana mora bez odlaganja biti izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i mora imati pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uslovljeno jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito.

5. Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti s odredbama ovog Člana ima utuživo pravo na naknadu.

Član 6- Pravo na pravično suđenje

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama, ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se mora izreći javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, neophodno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično delo mora se smatrati nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

(a) da bez odlaganja, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavешten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;

(b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;

(c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, besplatno dobije branioca po službenoj dužnosti kada interesi pravde to zahtevaju;

(d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;

(e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7- Kažnjavanje samo na osnovu zakona

1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja se mogla izreći u vreme kada je krivično delo izvršeno.

2. Ovaj Član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.

Član 8- Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.
2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9- Sloboda misli, savesti i veroispovesti

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene vere ili uverenja i slobodu svakog da, bilo sam ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava veru ili uverenje molitvom, podučavanjem, običajima i obredom.
2. Sloboda ispovedanja vere ili ubeđenja sme biti podvrgnuta samo zakonom propisanim ograničenjima neophodnim u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10- Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj Član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.
2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Član 11- Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i pristupi mu radi zaštite svojih interesa.
2. Za vršenje ovih prava ne smeju se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se Članom ne sprečava zakonito ograničavanje vršenja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12- Pravo na sklapanje braka

Muškarci i žene odgovarajućeg uzrasta imaju pravo da stupaju u brak i zasnivaju porodicu u skladu s unutrašnjim zakonima koji uređuju vršenje ovog prava.

Član 13- Pravo na delotvorni pravni lek

Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred domaćim vlastima, bez obzira na to da li su povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.

Član 14 - Zabranu diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, povezanost s nekom nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Član 15- Odstupanje u vanrednim okolnostima

1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja preči opstanku nacije, svaka Visoka strana ugovornica može da preduzme mere koje odstupaju od njenih obaveza po ovoj Konvenciji, i to u najnužnijoj meri koju iziskuje takva situacija, s tim da te mere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.

2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanja od Člana 2, osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili Člana 3, 4 (stav 1) i 7.

3. Svaka Visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupa od odredbi Konvencije obaveštava u potpunosti generalnog sekretara Saveta Evrope o merama koje preduzima i razlozima za njih. Ona takođe obaveštava generalnog sekretara Saveta Evrope kada takve mere prestanu da deluju i kada odredbe Konvencije ponovo počnu da se primenjuju u potpunosti.

Član 16- Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Nijedna odredba Članova 10, 11 i 14 ne sme se tumačiti tako da sprečava Visoke strane ugovornice da ograničavaju političku delatnost stranaca.

Član 17- Zabranu zloupotrebe prava

Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj meri od one koja je predviđena Konvencijom.

Član 18- Granice korišćenja ograničenja prava

Ograničenja navedenih prava i sloboda koja su dozvoljena ovom Konvencijom ne smeju se primenjivati ni u koje druge svrhe osim onih zbog kojih su propisana.

DEO II EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Član 19- Osnivanje Suda

Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza iz Konvencije i protokola uz nju koje su prihvatile Visoke strane ugovornice, osniva se Evropski sud za ljudska prava, u daljem tekstu "Sud". Sud će raditi kao stalni organ.

Član 20- Broj sudija

Sud se sastoji od onolikog broja sudija koliko je Visokih strana ugovornica.

Član 21- Uslovi za službu

1. Sudije moraju imati visoki moralni ugled i posedovati kvalifikacije potrebne za obavljanje visokih sudskih funkcija, odnosno biti priznati pravni stručnjaci.
2. Kandidati moraju biti mlađi od 65 godina na dan do kog Parlamentarna skupština zahteva da joj se dostavi lista od tri kandidata u skladu sa Članom 22.
3. Sudije služe u ličnom svojstvu.
4. Tokom svog mandata sudije se ne smeju baviti poslovima koji su nespojivi s njihovom nezavisnošću, nepristrasnošću ili zahtevima stalne službe; sva pitanja u vezi s primenom ovog stava rešava Sud.

Član 22- Izbor sudija

1. Za svaku stranu ugovornicu sudiju bira Parlamentarna skupština većinom glasova, sa liste od tri kandidata koje dotična Visoka strana ugovornica predloži.

Član 23- Mandat i prestanak mandata

1. Sudije se biraju na period od devet godina. One se ne mogu ponovo birati.
2. Sudije ostaju na dužnosti dok im se ne odredi zamena. Međutim, oni nastavljaju da rade na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.
3. Sudija se ne može razrešiti funkcije osim ako druge sudije ne odluče dvotrećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uslove.

Član 24- Sekretarijat i izvestioci

1. Sud ima sekretarijat čije se funkcije i organizacija utvrđuju Poslovnikom Suda.
2. Kada sudi sudija pojedinac, Sudu pomažu izvestioci koji su potčinjeni predsedniku Suda. Oni čine deo Sekretarijata Suda.

Član 25- Opšta sednica Suda

Na opštoj sednici Sud:

- (a) bira predsednika i jednog ili dva potpredsednika Suda na period od tri godine; oni mogu ponovo biti birani;
- (b) ustanovljava veća za određeni vremenski period;
- (c) bira predsednike veća Suda; oni mogu ponovo biti birani;
- (d) usvaja poslovnik Suda;

- (e) bira sekretara Suda i jednog ili više njegovih zamenika;
- (f) podnosi zahtev u skladu sa Članom 26, stav 2.

Član 26- Sudija pojedinac, odbori, veća i Veliko veće

1. U Sudu predmete razmatraju sudija pojedinac, odbori od troje sudija, veće od sedam sudija i Veliko veće od sedamnaest sudija. Veća Suda ustanovljavaju odbore za određen vremenski period.
2. Na zahtev Opšte sednice Suda, Komitet ministara može, jednoglasnom odlukom i za određeni period, da broj sudija u veću smanji na pet.
3. Kada sudi kao sudija pojedinac, sudija ne može da razmatra predstavku podnetu protiv visoke strane ugovornice sa čije liste je izabran.
4. U sastav veća i Velikog veća po službenoj dužnosti ulazi sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice protiv koje je podneta predstavka. Ako takvog sudije nema ili nije u mogućnosti da učestvuje u radu, u svojstvu sudije u radu veća i Velikog veća učestvuje lice koga izabere predsednik Suda sa liste koju unapred podnosi ta visoka strana ugovornica.
5. U sastav Velikog veća ulaze i predsednik i potpredsednici Suda, predsednici veća i druge sudije izabrane u skladu sa Poslovníkom Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko veće na osnovu Člana 43, sudije Članovi veća koje je donelo presudu ne mogu učestvovati u radu Velikog veća, s izuzetkom predsednika Veća i sudije koji je izabran sa liste visoke strane ugovornice protiv koje je podneta predstavka.

Član 27- Nadležnost sudije pojedinca

1. Sudija pojedinac može da proglasi neprihvatljivom ili da skine s liste predmeta Suda predstavku podnetu na osnovu Člana 34, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja.
2. Ova odluka je konačna.
3. Ako sudija pojedinac ne proglasi predstavku neprihvatljivom ili je ne skine s liste predmeta Suda, ustupiće je nekom od odbora ili veća na dalji postupak.

Član 28- Nadležnost odbora

1. Predstavku podnetu u skladu s Članom 34. odbor može jednoglasnom odlukom:
 - (a) da proglasi neprihvatljivom ili je skine s liste predmeta, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja; ili
 - (b) da proglasi prihvatljivom i istovremeno donese presudu o suštini spora ako je pitanje koje je predmet spora takvo da se odnosi na tumačenje ili primenu Konvencije ili protokola uz nju i već je razjašnjeno u ustaljenoj praksi Suda.
2. Odluke i presude donete na osnovu stava 1. su konačne.
3. Ako sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice protiv koje je podneta predstavka ne učestvuje u radu odbora, odbor može u svakoj fazi postupka da pozove tog sudiju da zauzme mesto jednog od Članova tog odbora, uzimajući u obzir sve relevantne činjenice, uključujući i to da li je ta visoka strana ugovornica osporila primenu procedure predviđene stavom 1. tačka b).

Član 29- Odluke veća o prihvatljivosti i suštini stvari

1. Ako nije doneta odluka na osnovu Članova 27. i 28, niti je izrečena presuda na osnovu Člana 28, veće odlučuje o prihvatljivosti i suštini pojedinačnih predstavi podnetih na osnovu Člana 34. Odluka o prihvatljivosti može se doneti zasebno.
2. Veće odlučuje i o prihvatljivosti i suštini međudržavnih predstavi podnetih na osnovu Člana 33. Odluka o prihvatljivosti donosi se zasebno osim kada Sud, u izuzetnim slučajevima, ne odluči drukčije.

Član 30- Ustupanje nadležnosti Velikom veću

Ako se povodom predmeta koji veće razmatra pokrene neko ozbiljno pitanje od značaja za tumačenje Konvencije ili protokola uz nju, ili ako rešenje pitanja pred većem može da dovede do rezultata koji nije u saglasnosti s nekom prethodno donetom presudom Suda, veće može, sve dok ne donese presudu, da ustupi nadležnost Velikom veću.

Član 31- Ovlašćenja Velikog veća

Veliko veće

- (a) odlučuje o predstavkama podnetim na osnovu Člana 33 i Člana 34, kada mu neko od veća ustupi nadležnost na osnovu Člana 30 ili kada mu je predmet upućen na osnovu Člana 43;

- (b) odlučuje o pitanjima koja Sudu upućuje Komitet ministara u skladu s Članom 46, stav 4; i

- (c) razmatra zahteve za savetodavna mišljenja podnete na osnovu Člana 47.

Član 32- Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda se proteže na sve predmete koji se tiču tumačenja i primene ove Konvencije i protokola uz nju, a koji su mu upućeni na osnovu Članova 33, 34, 46 i 47.
2. U sporovima oko nadležnosti odlučuje Sud.

Član 33- Međudržavni sporovi

Svaka Visoka strana ugovornica može ukazati Sudu na svaku povredu odredbi Konvencije ili protokola uz nju za koju smatra da se može pripisati nekoj drugoj Visokoj strani ugovornici.

Član 34- Pojedinačne predstavke

Sud može da prima predstavke od svakog lica, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju efikasno vršenje ovog prava.

Član 35- Uslovi prihvatljivosti

1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpu svi unutrašnji pravni lekovi, u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava, i u roku od četiri meseca od dana kada je doneta pravosnažna odluka.
2. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavi podnetoj na osnovu Člana 34 koja je
 - (a) anonimna, ili
 - (b) u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao, ili koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja a ne sadrži nove relevantne činjenice.
3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu Člana 34. ako:
 - (a) smatra da je predstavka nespojiva sa odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na predstavku; ili
 - (b) smatra da podnosilac predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju ne zahteva ispitivanje suštine predstavke.
4. Sud odbacuje svaku predstavku koju smatra neprihvatljivom u smislu ovog Člana. On to može učiniti u svakoj fazi postupka.

Član 36- Intervencija trećih lica

1. Visoka strana ugovornica čiji je državljanin podnosilac predstavke može podneti pisana zapažanja i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Velikim većem.
2. Predsednik Suda može u interesu ispravnog postupanja pozvati Visoku stranu ugovornicu koja nije strana u postupku ili svako zainteresovano lice koje nije podnosilac predstavke da podnesu pisana zapažanja ili uzmu učešće u raspravi.
3. Komesar za ljudska prava Saveta Evrope može podneti pisani podnesak i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Velikim većem.

Član 37- Brisanje predstavi

1. Sud u svakoj fazi postupka može odlučiti da izbriše predstavku sa liste predmeta ako se na osnovu okolnosti može zaključiti:
 - (a) da podnosilac predstavke ne namerava da dalje učestvuje u postupku; ili
 - (b) da je stvar razrešena; ili
 - (c) da iz svakog drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti sa ispitivanjem predstavke.

Međutim, Sud nastavlja s ispitivanjem predstavke ako je to potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.

2. Sud može odlučiti da predstavku vrati na svoju listu predmeta ako smatra da okolnosti to nalažu.

Član 38- Ispitivanje predmeta

Sud razmatra predstavku zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je to potrebno, pokreće istragu za čije će mu efikasno sprovođenje zainteresovane visoke strane ugovornice obezbediti sve neophodne uslove.

Član 39- Prijateljska poravnanja

1. U svakoj fazi postupka Sud se može staviti na raspolaganje stranama u sporu kako bi se postiglo prijateljsko poravnanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.
2. Postupak koji se vodi na osnovu stava 1. poverljiv je prirode.
3. Ako se postigne prijateljsko poravnanje, Sud skida predmet sa svoje liste odlukom koja sadrži kratak opis činjenica i postignutog rešenja.
4. Odluka se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda izvršenje odredbi prijateljskog poravnjanja predviđenih odlukom.

Član 40- Javna rasprava i uvid u spise

1. Rasprave su javne, sem kada Sud u posebnim okolnostima odluči drukčije.
2. Spisi deponovani kod Sekretara dostupni su javnosti, sem kada predsednik Suda odluči drukčije.

Član 41- Pravično zadovoljenje

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.

Član 42- Presude veća

Presude veća postaju pravosnažne u skladu s odredbama Člana 44, stav 2.

Član 43- Obračanje Velikom veću

1. U roku od tri meseca od presude veća svaka stranka može, u posebnim slučajevima, da zahteva da se predmet iznese pred Veliko veće.
2. Kolegijum od pet sudija Velikog veća prihvatiće zahtev ako se predmet tiče nekog važnog pitanja vezanog za tumačenje ili primenu Konvencije, odnosno protokola uz Konvenciju, ili pak kakvog drugog ozbiljnog pitanja od opšteg zanačaja.
3. Ako kolegijum prihvati zahtev, Veliko veće odlučuje o predmetu presudom.

Član 44- Pravosnažne presude

1. Presuda Velikog veća je pravosnažna.
2. Presuda veća postaje pravosnažna
 - (a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili
 - (b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili
 - (c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu Člana 43.
3. Pravosnažna presuda se objavljuje.

Član 45- Obrazloženja presuda i odluka

1. Presude kao i odluke kojima se predstava proglašava prihvatljivom ili neprihvatljivom moraju biti obrazložene.
2. Ako presuda u celosti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.

Član 46- Obaveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice se obavezuju da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.
2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.
3. Ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja pravosnažne presude otežava neki problem u vezi sa tumačenjem presude, može se obratiti Sudu radi donošenja odluke povodom pitanja tumačenja. Za odluku o obraćanju Sudu potrebna je dvotrećinska većina glasova ovlašćenih predstavnika u Komitetu.
4. Ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija da se povinuje pravosnažnoj presudi u predmetu u kojem je stranka, on može, nakon što zvanično obavesti tu visoku stranu ugovornicu, a na osnovu odluke usvojene dvotrećinskom većinom glasova predstavnika koji sede u Komitetu, da se Sudu obrati pitanjem da li je ta visoka strana ugovornica propustila da ispuni svoju obavezu iz stava 1.
5. Ako Sud utvrdi da postoji povreda stava 1, upućuje predmet Komitetu ministara radi razmatranja mera koje treba

preduzeti. Ako Sud utvrdi da stav 1. nije prekršen, vratiće predmet Komitetu ministara koji zaključuje raspravu o predmetu.

Član 47- Savetodavna mišljenja

1. Na zahtev Komiteta ministara Sud može da daje savetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i protokola uz nju.
2. Takva mišljenja se ne smeju baviti pitanjima koja se odnose na sadržaj ili opseg prava i sloboda ustanovljenih Delom I Konvencije i protokolima uz nju, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli da razmatraju u vezi s postupcima koji se mogu pokrenuti u skladu sa Konvencijom.
3. Za odluke Komiteta ministara da zahteva savetodavno mišljenje Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji imaju pravo da u Komitetu zasjedaju.

Član 48- Nadležnost Suda da daje savetodavna mišljenja

Sud odlučuje da li zahtev za davanje savetodavnog mišljenja koji podnese Komitet ministara spada u njegovu nadležnost određenu Članom 47.

Član 49- Obrazloženje savetodavnih mišljenja

1. Savetodavna mišljenja Suda moraju biti obrazložena.
2. Ako savetodavno mišljenje u celosti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.
3. Savetodavna mišljenja Suda dostavljaju se Komitetu ministara.

Član 50- Troškovi Suda

Troškove Suda snosi Savet Evrope.

Član 51- Privilegije i imuniteti sudija

Tokom vršenja svoje funkcije sudije uživaju privilegije i imunitete predviđene Članom 40 Statuta Saveta Evrope i sporazumima donetim na osnovu njega.

DEO III OSTALE ODREDBE**Član 52- Obaveštenja generalnom sekretaru**

Po prijemu zahteva od generalnog sekretara Saveta Evrope, svaka Visoka strana ugovornica pružiće objašnjenje o načinu na koji njeno unutrašnje pravo obezbeđuje delotvornu primenu svih odredaba ove Konvencije

Član 53- Obezbeđenje postojećih ljudskih prava

Nijedna odredba ove Konvencije neće se tumačiti tako da ograničava odnosno ugrožava ljudska prava i osnovne slobode koji bi bili priznati po zakonima svake Visoke strane ugovornice ili po svakom drugom sporazumu čija je ona strana ugovornica.

Član 54- Ovlašćenja Komiteta ministara

Ništa u ovoj Konvenciji ne zadire u ovlašćenja koja su data Komitetu ministara Statutom Saveta Evrope.

Član 55- Isključenje drugih načina za rešavanje spora

Visoke strane ugovornice saglasile su se da se neće koristiti, izuzev ako postoji poseban sporazum, postojećim međusobnim ugovorima, konvencijama ili deklaracijama kako bi neki spor koji proizilazi iz tumačenja ili primene ove Konvencije putem predstavke podnele da se rešava nekim drugim načinom, a ne onima koji su predviđeni ovom Konvencijom.

Član 56- Teritorijalna primena

1. Prilikom ratifikacije, ili u svako doba posle toga, svaka država može izjaviti, putem notifikacije upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da će se, u skladu sa odredbama stava 4 ovog Člana, ova Konvencija primenjivati na sve ili na neku od teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna.
2. Konvencija će se primenjivati na teritoriju ili teritorije označene u notifikaciji počev od tridesetog dana po prijemu ove notifikacije od strane generalnog sekretara Saveta Evrope.
3. Pri primeni odredaba ove Konvencije na takvim teritorijama vodiće se računa o lokalnim potrebama.
4. Svaka država koja je dala izjavu u saglasnosti sa stavom 1 ovog Člana može u svako doba posle toga da izjavi da prihvata nadležnost Suda u pogledu primanja predstavi od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa, prema

odredbama Člana 34 Konvencije, a u odnosu na neku ili više teritorija na koje se izjava odnosi.

Član 57- Rezerve

1. Prilikom potpisivanja ove Konvencije, ili prilikom deponovanja instrumenta ratifikacije, svaka država može staviti rezervu na svaku pojedinačnu odredbu Konvencije u obimu u kome neki zakon koji je tada na snazi na njenoj teritoriji nije u saglasnosti sa tom odredbom. Rezerve opšteg karaktera nisu dozvoljene na osnovu ovog Člana.
2. Svaka rezerva stavljena na osnovu ovog Člana sadrži kratku izjavu o zakonu o kome je reč.

Član 58- Otkazivanje

1. Visoka strana ugovornica može da otkáže ovu Konvenciju tek po isteku pet godina od dana kada je postala strana ugovornica i to putem otkaza sa šestomesečnim otkaznim rokom, koji se dostavlja generalnom sekretaru Saveta Evrope, koji o tome obaveštava druge Visoke strane ugovornice.
2. Otkaz ne može imati za posledicu da se Visoka strana ugovornica u pitanju oslobodi svojih obaveza prema ovoj Konvenciji u pogledu svake radnje učinjene do dana kada je otkaz počeo da dejstvuje, a koja bi mogla da predstavlja kršenje tih obaveza.
3. Pod ovim istim uslovima, svaka Visoka strana ugovornica koja prestane da bude Članica Saveta Evrope prestaje da bude i ugovornica ove Konvencije.
4. Saglasno odredbama prethodnih stavova, Konvencija se može otkazati u odnosu na svaku teritoriju za koju je saglasno odredbama Člana 56 izjavljeno da se primenjuje.

Član 59- Potpis i ratifikacija

1. Ova Konvencija je otvorena za potpis Članicama Saveta Evrope. Ona se ratifikuje. Ratifikacije se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.
2. Evropska unija može da pristupi ovoj Konvenciji.
3. Ova Konvencija stupa na snagu po deponovanju deset ratifikacionih instrumenata.
4. U pogledu svakog potpisnika koji je bude ratifikovao posle toga, Konvencija stupa na snagu na dan kada ovaj deponuje svoj instrument ratifikacije.
5. Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava sve Članice Saveta Evrope o stupanju na snagu ove Konvencije, o imenima Visokih strana ugovornica koje su je ratifikovale i o svim naknadno deponovanim ratifikacionim instrumentima.

Sačinjeno u Rimu, na dan 4. novembra 1950, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se odlaže u arhiv Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise svakoj potpisnici.

Evropska socijalna povelja (revidirana)

(sažetak)

Evropska socijalna povelja (revidirana) iz 1996. godine koja je stupila na snagu 1. jula 1999. godine obuhvata u jednom instrumentu sva prava garantovana Evropskom socijalnom poveljom iz 1961. i njenim dodatnim Protokolom iz 1988. i dodaje nova prava i izmene usvojene od strane država ugovornica. Ona postepeno zamenjuje prvobitni sporazum iz 1961. godine.

Povelja garantuje prava i slobode koje se tiču svih pojedinaca u njihovom svakodnevnom životu.

Osnovna prava garantovana Konvencijom su:

Stanovanje:

- pristup adekvatnom i pristupačnom smeštaju;
- smanjenje beskućništva; stambena politika usmerena na sve ugrožene kategorije;
- procedure za ograničavanje prinudnog iseljenja;
- jednak pristup za one koji nisu državljani socijalnom stanovanju i dodacima za stanovanje;
- stambena gradnja i stambeni dodaci vezani za potrebe porodice.

Zdravlje

- pristupačne, efikasne zdravstvene ustanove za celokupno stanovništvo;
- smernice za sprečavanje bolesti, uključujući garanciju zdrave životne sredine;
- otklanjanje profesionalnih opasnosti kako bi se osiguralo da su zdravlje i bezbednost obezbeđeni zakonom i garantovani u praksi;
- zaštita materinstva

Obrazovanje

- besplatno osnovno i srednje obrazovanje;
- besplatne i efektivne usluge stručnog vođenja;
- pristup početnoj obuci (opšte i stručno sekundarno obrazovanje), fakultetsko i ne-fakultetsko visoko obrazovanje, stručno osposobljavanje, uključujući nastavak obuke;
- posebne mere za strance sa dozvolom boravka;
- školska integracija dece sa invaliditetom;
- pristup edukaciji i stručnom osposobljavanju za osobe sa invaliditetom.

Zapošljavanje

Sloboda rada

- zabrana prinudnog rada;
- zabrana zapošljavanja dece mlađe od 15 godina;
- Posebni uslovi rada između 15 i 18 godina starosti;
- pravo da se zaradi za život u slobodno izabranom zanimanju

Pošteni uslovi rada

- ekonomsku i socijalnu politiku osmišljenu da obezbedi punu zaposlenost;
- pristup radu za osobe sa invaliditetom;
- fer uslovi rada što se tiče plata i radnog vremena;
- zaštitu u slučaju otpuštanja;
- zaštita od seksualnog i psihičkog uznemiravanja.

Kolektivna prava

- sloboda formiranja sindikata i organizacija poslodavaca u cilju odbrane ekonomskih i socijalnih interesa; individualna sloboda odlučivanja da li ćete im se pridružiti ili ne;
- promovisanje zajedničkih konsultacija, kolektivnog pregovaranja, mirenja i dobrovoljne arbitraže;
- pravo na štrajk.

Pravna i socijalna zaštita

- pravni status deteta;
- tretman mladih učinilaca krivičnih dela
- zaštita od maltretiranja i zlostavljanja;
- zabrana bilo kog oblika eksploatacije (seksualnog ili drugog);
- pravna zaštita porodice (jednakost supružnika u okviru para i prema deci, zaštita dece u slučaju raspada porodice);
- pravo na socijalno osiguranje, socijalnu zaštitu i socijalne usluge;
- pravo da se bude zaštićen od siromaštva i socijalne isključenosti;
- briga o deci;
- posebne mere staranja o starijim osobama

Kretanje osoba

- pravo na porodično okupljanje;
- pravo državljanina da napuste zemlju;
- procesne mere zaštite u slučaju proterivanja;
- pojednostavljenje imigracionih formalnosti.

Nediskriminacija

- pravo žena i muškaraca na jednak tretman i jednake mogućnosti pri zapošljavanju;
- garancija svim državljanima i strancima koji legalno žive i/ili rade, da sva prava iz Povelje važe bez obzira rasu, pol, starost, boju, jezik, veru, mišljenje, nacionalno poreklo, društveno poreklo, zdravlje ili pripadnost nacionalnoj manjini;
- zabrana diskriminacije na osnovu porodičnih odgovornosti;
- pravo osoba sa invaliditetom na socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice

Povelja ima kontrolni mehanizam zasnovan na dostavljanju nacionalnih izveštaja državna članica (Protokol iz 1991) kao i sistem kolektivnih pritužbi (1995 Protokol) koji omogućava, između ostalog, da sindikati i nevladine organizacije podnose kolektivne pritužbe. Evropski komitet za socijalna prava (EKSP) je telo odgovorno da nadgleda usaglašenost sa Poveljom u državi članici.

Komite se sastoji od 15 nezavisnih, nepristrasnih članova izabranih od strane Komiteta ministara Saveta Evrope na period od šest godina, uz mogućnost jednog obnavljanja mandata.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina

(sažetak)

Konvencija je prvi pravno obavezujući multilateralni instrument koji se odnosi na zaštitu nacionalnih manjina uopšte. Njen cilj je da se zaštititi postojanje nacionalnih manjina unutar teritorija država potpisnica. Konvencija teži promovisanju potpune i delotvorne jednakosti nacionalnih manjina stvaranjem odgovarajućih uslova koji im omogućavaju da očuvaju i razviju svoju kulturu i zadrže svoj identitet.

Konvencija postavlja principe koji se odnose na osobe koje pripadaju nacionalnim manjinama u sferi javnog života, kao što su:

- Zabrana diskriminacije
- Promocija delotvorne ravnopravnosti
- Promocija i očuvanje kulture, religije, jezika i tradicije
- Sloboda mirnog okupljanja
- Sloboda udruživanja
- Sloboda izražavanja
- Sloboda mišljenja, uverenja i veroispovesti
- Pravo na pristup i korišćenje medija,
- Slobode koje se odnose na jezik i obrazovanje
- Prekogranični kontakti i saradnja
- Učešće u ekonomskom, kulturnom i društvenom životu
- Zabrana prisilne asimilacije.

Nadzorni mehanizam Konvencije zasnovan je na izveštajima koje su države potpisnice obavezne da podnesu. Krajnja odgovornost za ispitivanje izveštaja leži na Komitetu ministara Saveta Evrope, ali Savetodavni komitet eksperata pomaže Komitetu ministara.

Savetodavni komitet čini do 18 članova koje Komitet ministara bira iz redova kandidata koje su predložile države potpisnice. Ne mogu sve zemlje da imaju jednog od svojih kandidata u Komitetu, tako da se kandidati koji nisu izabrani stavljaju na rezervnu listu dodatnih članova. Savetodavni komitet je ovlašćen da prima informacije i iz drugih izvora osim izveštaja država, na primer, Komitet može da organizuje sastanke sa predstavnicima vlade i nezavisnim izvorima. Savetodavni komitet takođe može da obavi posete državama kada razmatra njihove izveštaje, tokom kojih se Komitet sastaje sa vladom, nevladinim organizacijama, manjinskim zajednicama, akademskom zajednicom i drugim zainteresovanim stranama.

Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima

(sažetak)

Povelja je sa jedne strane osmišljena da zaštiti i promoviše regionalne i manjinske jezike kao ugroženi aspekt evropskog kulturnog nasleđa, a sa druge strane da omogući govornicima regionalnog ili manjinskog jezika da ga koriste u privatnom i javnom životu. Njime su obuhvaćeni regionalni i manjinski jezici, neteritorijalni jezici i manje široko korišćeni zvanični jezici.

Poveljom su postavljeni glavni principi i ciljevi na kojima države moraju da zasnivaju svoje politike, zakonodavstvo i praksu i koji se smatraju da obezbeđuju neophodni okvir za očuvanje jezika.

Osam osnovnih principa i ciljeva su sledeći:

- Priznavanje regionalnih ili manjinskih jezika kao izraz kulturnog bogatstva.
- Poštovanje geografske oblasti svakog regionalnog ili manjinskog jezika.
- Potreba za odlučnom akcijom za promovisanje takvih jezika.
- Olakšavanje i/ili ohrabrivanje upotrebe takvih jezika, u govoru i pisanju, u javnom i privatnom životu.
- Obezbeđivanje odgovarajućih oblika i sredstava za učenje i proučavanje takvih jezika u svim odgovarajućim fazama.
- Promocija relevantnih transnacionalnih razmena.
- Zabrana svih oblika neopravdanog razlikovanja, isključivanja, ograničavanja ili nepovoljnog tretmana u odnosu na upotrebu regionalnog ili manjinskog jezika i sa ciljem da obeshrabri ili dovede u pitanje njegovo održavanje i razvoj.
- Promocija, od strane država, međusobnog razumevanja između svih lingvističkih grupa u zemlji.

Pored toga, Poveljom su postavljene brojne specifične mere za promovisanje upotrebe regionalnih ili manjinskih jezika u javnom životu. Ovim merama obuhvaćena su sledeća polja: obrazovanje, pravosuđe, administrativne vlasti i javne službe, mediji, kulturne aktivnosti i objekti, ekonomske i društvene aktivnosti i prekogranične razmene.

Povelja uspostavlja nadzorni mehanizam za procenu načina na koji se Povelja primenjuje u državi potpisnici, koji tamo gde je to neophodno, daje preporuke za poboljšanje zakonodavstva, politike i prakse države. Centralni element nadzornog mehanizma je Komitet nezavisnih eksperata. Ovaj komitet:

- ispituje periodični izveštaj države;
- tamo gde je to neophodno, upućuje brojna pitanja državi potpisnici u vezi sa bilo kojim nejasnim delovima izveštaja;
- organizuje "na licu mesta" posetu državi, kako bi se sastao sa vlastima, nevladinim organizacijama ili bilo kojim drugim nadležnim telom u cilju procene primene Povelje;
- ispituje sve dodatne informacije koje su podnela udruženja i druga tela pravno osnovana u državi koja se bave ili su zainteresovana za oblast jezika
- priprema sopstveni izveštaj o evaluaciji na osnovu dobijenih informacija i dostavlja ga Komitetu ministara, uključujući predloge za preporuke državama potpisnicama.

Jednom u dve godine Generalni sekretar/ka Saveta Evrope mora da predstavi Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope detaljan izveštaj o primeni Povelje. To omogućava da članovi evropskih parlamenata budu informisani o primeni Povelje, što im daje mogućnost da izvrše politički pritisak ako je to neophodno kako bi se nacionalne vlade podstakle da preduzmu odgovarajuće mere.

Konvencija o borbi protiv trgovine ljudima

(nezvanični sažetak)

Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (otvorena je za potpis u Varšavi 16. maja 2005. godine, povodom trećeg Samita šefova država i vlada Saveta Evrope). Konvencija je 24. oktobra 2007. godine primila desetu ratifikaciju, čime je pokrenut proces u kojem je stupila na snagu 1. februara 2008. godine. Konvencija je sveobuhvatni sporazum koji se uglavnom fokusira na zaštitu žrtava trgovine ljudima i zaštitu njihovih prava. Cilj je takođe da se spreči trgovina ljudima i omogući krivično gonjenje učinilaca. Pored toga, Konvencijom je predviđeno uspostavljanje efikasnog i nezavisnog nadzornog mehanizma sposobnog da kontroliše sprovođenje obaveza sadržanih u Konvenciji. Konvencija nije ograničena na države članice Saveta Evrope; države koje nisu članice i Evropska unija takođe imaju mogućnost da pristupe Konvenciji.

Cilj i oblast primene Konvencije

Konvencija je zasnovana na priznavanju principa da trgovina ljudima predstavlja kršenje ljudskih prava i uvredu dostojanstva i integriteta ljudskog bića. Konvencija Saveta Evrope je sveobuhvatan sporazum koji ima za cilj da:

- Spreči trgovinu ljudima
- Zaštiti ljudska prava žrtava trgovine ljudima
- Krivično goni učinioce

Konvencija se odnosi na:

- sve oblike trgovine ljudima: bilo da su nacionalni ili međunarodni, bez obzira da li su povezani sa organizovanim kriminalom
- ko god da je žrtva: žene, muškarci ili deca
- kakav god da je oblik eksploatacije: seksualna eksploatacija, prinudni rad ili usluge, itd.

Mere koje je obezbedila Konvencija

- Podizanje svesti za osobe podložne trgovini ljudima i aktivnosti koje imaju za cilj obeshrabrivanje "korisnika" neke su od glavnih mera za sprečavanje trgovine ljudima.
- Žrtve trgovine ljudima moraju biti priznate kao takve da bi se izbeglo da ih policija i javne vlasti tretiraju kao ilegalne migrante ili kriminalce.
- Žrtvama trgovine ljudima biće pružena fizička i psihološka pomoć i podrška u cilju njihove reintegracije u društvo. Medicinski tretman, savetovanje i informacije, kao i odgovarajući smeštaj nalaze se među navedenim merama. Žrtve takođe imaju pravo na odštetu.
- Žrtve imaju pravo na minimum 30 dana da se oporave i pobegnu od uticaja trgovaca i da donese odluku u vezi sa njihovom mogućom saradnjom sa vlastima. Boravišna dozvola koja se može produžiti može biti odobrena ako njihova lična situacija tako zahteva ili ako treba da ostanu da bi sarađivali u krivičnoj istrazi.
- Trgovina ljudima smatraće se krivičnim delom: trgovci ljudima i njihovi saučesnici će stoga biti procesuirani.
- Privatni život i bezbednost žrtava trgovine ljudima biće zaštićeni tokom sudskog postupka.
- Mogućnost kriminalizacije onih koji koriste usluge žrtve ako su svesni da je ta osoba žrtva trgovine ljudima.
- Konvencija pruža mogućnost da se žrtvama ne uvode kazne zbog njihovog učešća u nezakonitim aktivnostima, ako su zbog svoje situacije bili prisiljeni na to.
- Civilno društvo ima važnu ulogu u pogledu sprečavanja trgovine ljudima i zaštite žrtava. Zbog toga Konvencija podstiče saradnju između javnih vlasti, nevladinih organizacija i članova civilnog društva.

Nadgledanje

Mehanizam za nadgledanje sastoji se od dva stuba: GRETA, grupe nezavisnih eksperata za borbu protiv trgovine ljudima i Komiteta strana ugovornica, koji se sastoji od predstavnika u Komitetu ministara Saveta Evrope strana ugovornica ove Konvencije kao i predstavnika strana ugovornica ove konvencije koje nisu članice Saveta Evrope. GRETA nadgleda implementaciju Konvencije; priprema izveštaje u kojima se ocenjuju mere koje su preduzele strane ugovornice. One strane koje ne poštuju u potpunosti mere sadržane u Konvenciji biće obavezne da pojačaju svoje aktivnosti. Pored toga, Komitet strana ugovornica takođe može, na osnovu izveštaja GRETA, da da preporuke toj strani ugovornici.

Povelja Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju za ljudska prava

DEO I – OPŠTE ODREDBE

Delokrug

Ova povelja se bavi obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem za ljudska prava kao što je definisano u stavu 2. Ona se ne bavi isključivo srodnim oblastima međukulturalno obrazovanje, obrazovanje o jednakosti, obrazovanje za održivi razvoj i obrazovanje o miru, osim gde se ona preklapaju i sadržajno dodiruju sa obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem za ljudska prava.

Definicije

U svrhu ove povelje:

- a. "Obrazovanje za demokratsko građanstvo" znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, praktičnu primenu i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika znanjem, veštinama, razumevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, osposobe ih da uživaju i brane svoja demokratska prava i odgovornosti u društvu. Obrazovanje za demokratsko građanstvo podržava učenike da cene raznovrsnost i igraju aktivnu ulogu u demokratskom životu radi unapređivanja i zaštite demokratije i vladavine prava.
- b. "Obrazovanje za ljudska prava" znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, praktičnu primenu i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika znanjem, veštinama, razumevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, osposobe ih da doprinesu izgradnji i odbrani univerzalne kulture ljudskih prava u društvu, radi unapređivanja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.
- c. "Formalno obrazovanje" podrazumeva strukturiran sistem obrazovanja i obučavanja koji teče od predškolskog i osnovnog obrazovanja preko srednjeg obrazovanja do univerzitetskog obrazovanja. Ono se realizuje u ustanovama predškolskog obrazovanja i vaspitanja, preko osnovnih opšteobrazovnih ustanova, zatim u ustanovama opšteg ili stručnog srednjeg obrazovanja dovodeći do ustanova visokog obrazovanja i do sticanja diplome.
- d. "Neformalno obrazovanje" podrazumeva bilo koji planirani program obrazovanja koji je izrađen za unapređivanje kompetencija, veština i sposobnosti izvan okruženja formalnog obrazovanja.
- e. "Informalno obrazovanje" podrazumeva proces celoživotnog učenja pri čemu pojedinac stiže stavove, vrednosti, veštine i znanja od obrazovnih uticaja i resursa u sopstvenoj sredini i iz svakodnevnih iskustava (porodica, grupa vršnjaka, komšije, susreti, biblioteka, mas-mediji, posao, igra, itd).

Odnos između obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja za ljudska prava

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava su međusobno tesno povezani i međusobno se dopunjuju. Ona se razlikuju više po njihovom fokusu i delokrugu nego po ciljevima i praktičnoj primeni. Obrazovanje za demokratsko građanstvo je, pre svega, fokusirano na demokratska prava i odgovornosti i aktivnom učešću koje se odražava u građanskim, političkim, društvenim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje iz ljudskih prava bavi širim spektrom ljudskih prava i osnovnih sloboda u svakom aspektu života ljudi.

Ustavne strukture i prioritete država članica

Primenjuju se dole navedeni ciljevi, principi i smernice:

- a. sa dužnim poštovanjem ustavnih struktura svake države članice, uz korišćenje sredstava koja su pogodna za te strukture.
- b. uzimajući u obzir prioritete svake države članice.

DEO II – CILJEVI I PRINCIPI

Ciljevi i principi

Države članice treba da se rukovode sledećim ciljevima i principima prilikom uobličavanja svojih smernica, zakona i praksi:

- a. Cilj je da se svakoj osobi unutar teritorije države pruži mogućnost obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava.
- b. Učenje u okviru obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja za ljudska prava je proces celoživotnog učenja. Efikasno učenje iz ove oblasti obuhvata široki obim aktera, uključujući obrazovne stručnjake, učenike, roditelje, obrazovne ustanove, državne obrazovne organe, javne službenike, nevladine organizacije, omladinske organizacije, medije i širu javnost.
- c. Sva sredstva za obrazovanje i obuku, bilo formalna, neformalna ili informalna, imaju svoju ulogu u procesu učenja i dragocena su za promovisanje njegovih principa i postizanje njegovih ciljeva.
- d. Nevladine organizacije i omladinske organizacije moraju da daju dragoceni doprinos obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz oblasti ljudskih prava, a posebno putem neformalnog i informalnog obrazovanja. Shodno tome, potrebno je pružiti im mogućnosti i podršku da bi mogle da daju taj doprinos.
- e. Obrazovna praksa i aktivnosti predavanja i učenja treba da prate i unapređuju demokratske vrednosti i principe ljudskih prava, a posebno u oblasti upravljanje vaspitnim i obrazovnim ustanovama, a rukovođenje u školama treba da odražava i unapređuje vrednosti ljudskih prava i podstiče participaciju i aktivno učešće učenika, nastavnog osoblja i svih interesnih grupa, uključujući i roditelje.
- f. Važan element celokupnog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava je unapređivanje socijalne kohezije i međukulturnog dijaloga i poštovanje raznolikosti i jednakosti, uključujući ravnopravnost i jednakost polova. U tu svrhu je važno razviti znanja, lične i društvene veštine i razumevanje kojima se umanjuju konflikti, razvijaju poštovanje i razumevanje različitosti između verskih i etničkih grupa, gradi se međusobno poštovanje prema zajedničkim vrednostima, pospešuje dijalog i unapređuju nenasilno rešavanje problema i sporova.
- g. Jedan od osnovnih ciljeva obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz oblasti ljudskih prava predstavlja opremanje učenika znanjem, razumevanjem i veštinama, ali i već i jačanje njihove spremnosti da u društvu preduzimaju mere za odbranu i unapređivanje ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.
- h. Stalno obrazovanje i povećanje kompetencija obrazovnih stručnjaka i omladinskih lidera, kao i samih nastavnika, u vezi sa principima i praksama obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz oblasti ljudskih prava je vitalan deo pružanja i održivosti obrazovanja u toj oblasti zbog čega ono treba da bude adekvatno planirano i finansirano.
- i. Partnerstvo i saradnja treba da budu podsticani među brojnim akterima uključenim u obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava na državnom, regionalnom i lokalnom nivou, a posebno među tvorcima smernica, obrazovnim stručnjacima, učenicima, roditeljima, obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama, medijima i u široj javnosti, kako bi se što više iskoristili njihovi doprinosi.
- j. S obzirom na međunarodni status vrednosti i obaveza u vezi sa ljudskim pravima, kao i na zajedničke principe ugrađene u demokratiju i vladavinu prava, važno je da države članice teže ka međunarodnoj i regionalnoj saradnji i podstiču je u pogledu svih aktivnosti koje su obuhvaćene ovom poveljom pomoću razmene i primera dobrih praksi.

DEO III – SMERNICE

Formalno opšte i stručno obrazovanje

Države članice treba da obuhvate obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz oblasti ljudskih prava na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja kao i u opštem i stručnom obrazovanju i usavršavanju. Države članice treba da nastave da podržavaju, razmatraju i ažuriraju obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje za ljudska prava u nastavnim planovima i programima kako bi se osigurala njihova relevantnost i podstakla održivost te oblasti.

Visoko obrazovanje

Države članice treba da unapređuju, uz dužno poštovanje principa akademske slobode, obuhvatanje obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava u ustanovama visokog obrazovanja, a posebno za buduće obrazovne stručnjake.

Demokratsko upravljanje

Države članice treba da unapređuju demokratsko upravljanje u svim vaspitnim i obrazovnim ustanovama kao poželjan i po sebi koristan metod upravljanja i kao praktično sredstvo za učenje demokratije i poštovanje ljudskih prava. Putem odgovarajućih sredstava države treba da podstiču i pomažu aktivno učešće učenika, obrazovnog osoblja i svih interesnih grupa, uključujući roditelje, u proces upravljanja obrazovnim ustanovama.

Obuka

Države članice treba da obezbede nastavnicima, ostalom obrazovnom osoblju, omladinskim liderima i trenerima neophodnu početnu i stalnu obuku za razvoj njihovog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz oblasti ljudskih prava. Time treba da se obezbedi da oni imaju temeljno znanje i razumevanje ciljeva i principa te discipline i odgovarajućih didaktičkih nastavnih metoda i metoda učenja, kao i da raspolažu drugim ključnim veštinama koje se odnose na njihovu oblast obrazovanja.

Uloga nevladinih organizacija, omladinskih organizacija i drugih aktera

Države članice treba da pospešuju ulogu nevladinih organizacija i omladinskih organizacija u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz oblasti ljudskih prava, a posebno u neformalnom obrazovanju. One trebaju da prepoznaju te organizacije i njihove uloge kao dragoceni deo obrazovnog sistema, pruže im neophodnu podršku (tamo gde je to moguće i potrebno) i da u potpunosti iskoriste njihove stručne kompetencije kojom one mogu da doprinesu svim oblicima obrazovanja. Države članice takođe treba da unapređuju i drugim akterima objave obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz oblasti ljudskih prava, a posebno medijima i široj javnosti, kako bi se uvećao doprinos koji oni mogu da daju u toj oblasti.

Kriterijumi za ocenjivanje

Države članice treba da razviju kriterijume za ocenjivanje efikasnosti programa obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz oblasti ljudskih prava. Povratne informacije od strane učenika treba da budu sastavni deo takvih procena.

Istraživanje

Države članice treba da pokrenu i unapređuju istraživanje o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava kako bi sagledale trenutnu situaciju u toj oblasti i kako bi pružile svim interesnim grupama (tvorcima smernica, obrazovnim ustanovama, rukovodstvu škola, nastavnicima, učenicima, nevladinim organizacijama i omladinskim organizacijama, roditeljima) uporedne informacije kako bi im pomogle da izmere i povećaju njihovu efikasnost i ekonomičnost i unaprede svoju praksu. Ovo istraživanje treba, između ostalog, da obuhvati istraživanje o nastavnim planu i programu, inovativnim praksama, nastavnim metodama i razvoju sistema ocenjivanja, uključujući kriterijume i pokazatelje za ocenjivanje. Države članice treba prema potrebi, da razmenjuju svoje rezultate istraživanja sa drugim državama članicama i akterima.

Veštine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i ophođenje sa različitostima i konfliktom

U svim oblastima obrazovanja države članice treba da unapređuju obrazovne pristupe i nastavne metode sa ciljem učenja zajedničkog suživota u demokratskom i multikulturalnom društvu kako bi omogućili učenicima da steknu znanje i veštine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i jednakosti, poštovanje razlika (posebno između raznih verskih i etničkih grupa) i rešavanje neslaganja i konflikata na nenasilan način uz poštovanje prava drugih, kao i za borbu protiv svih oblika diskriminacije i nasilja

DEO IV – OCENJIVANJE I SARADNJA

Ocenjivanje i razmatranje

Države članice treba redovno da ocenjuju strategije i smernice koje su preduzele u pogledu ove povelje i da prema potrebi prilagode te strategije i smernice. One to mogu da učine u saradnji sa drugim državama članicama, na primer na regionalnoj osnovi. Svaka država članica takođe može da zahteva pomoć Saveta Evrope.

Saradnja u aktivnostima naknadnog praćenja

Države članice treba, prema potrebi, da međusobno sarađuju i preko Saveta Evrope slede ciljeve i principe ove povelje putem:

- a. praćenja tema od zajedničkog interesa i utvrđenih prioriteta;
- b. pospešivanja multilateralnih i prekograničnih aktivnosti, uključujući postojeću mrežu koordinatora obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja za ljudska prava;
- c. razmene, razvoja, diseminaciju i obezbeđivanja širenja primera dobrih praksi;
- d. obaveštavanja svih interesnih grupa, uključujući i javnost, o ciljevima sprovođenja povelje;
- e. pružanja podrške evropskim mrežama nevladinih organizacija, omladinskih organizacija i obrazovnih stručnjaka i saradnje među njima.

Međunarodna saradnja

Države članice treba u okviru Saveta Evrope da razmenjuju sa drugim međunarodnim organizacijama rezultate svog rada na obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz oblasti ljudskih prava.

Rečnik pojmova

Cilj ovog rečnika je da korisnicima Kompassa pruži kratku definiciju ili kratko objašnjenje glavnih koncepata, konvencija i pojmova kako se koriste u priručniku. Za detaljnije informacije čitalac treba da konsultuje relevantne odeljke sa dodatnim informacijama o temama u poglavlju 5 i da koristi Internet.

Afirmativna akcija: akcija koju su preduzeli vladini ili privatni biznisi da bi se iskupili za prošlu diskriminaciju u obrazovanju i radu, npr žena, određenih rasa, etničkih grupa, religija ili osoba sa invaliditetom. Afirmativna akcija je jedan od načina da se ugroženima grupama pruži suštinska ravnopravnost. Afirmativnu akciju treba smatrati privremenom merom dok se ne postigne takva ravnopravnost

Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda: (Afrička povelja, koja se ponekad naziva i Bandul povelja); regionalni sporazum o ljudskim pravima za afrički kontinent koji je 1981. godine usvojila Organizacija afričkog jedinstva.

Američka konvencija o ljudskim pravima: (Američka konvencija); sporazum o ljudskim pravima koji je usvojila Organizacija za američke države (OAD) 1969. Pokriva Severnu, Centralnu i Južnu Ameriku.

Antisemitizam: strah, mržnja, ogorčenost, sumnja, predrasude, diskriminacija ili nepravedno postupanje prema ljudima jevrejskog porekla ili onima koji pripadaju judaizmu. Savremeni oblici antisemitizma uključuju poricanje Holokausta.

Apartheid: nehumana dela ubistava, silovanja, mučenja, porobljavanja ili drugih zločina protiv čovečnosti počinjenih u kontekstu institucionalizovanog režima sistematskog ugnjetavanja i dominacije od strane jedne rasne grupe nad bilo kojom drugom rasnom grupom ili grupama, i počinjena sa namerom održavanje tog režima.

Arapska povelja o ljudskim pravima: koju je 22. maja 2004. usvojio Savet Lige arapskih država, potvrđuje principe sadržane u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (UDLJP), međunarodnim paktovima o ljudskim pravima i Deklaraciji iz Kaira o ljudskim pravima u islamu.

Arbitraž: proces kojim, umesto odlaska na sud, strane u postupku traže od treće osobe da sasluša njihove argumente, a zatim da donese odluku, koju pristaju da slede.

Autokratija: vladavina jedne osobe ili male grupe koja ima neograničenu moć ili autoritet, ili moć ili autoritet takve osobe ili grupe.

Civilno društvo: kolektivno se odnosi na dobrovoljne građanske i društvene organizacije, udruženja i institucije, npr. registrovane dobrotvorne organizacije, nevladine organizacije, društvene grupe, ženske organizacije, verske organizacije, strukovna udruženja, sindikate, grupe za samopomoć i grupe za zastupanje koje čine osnovu funkcionalnog demokratskog društva. Smatra se da se civilno društvo razlikuje od državnih i komercijalnih tržišnih institucija.

Debrifing: strukturan razgovor između facilitatora i učesnika u cilju preispitivanja iskustvene i participativne aktivnosti; da pričamo o tome šta se desilo i kako su se ljudi osećali. Cilj je da se pomogne učesnicima da pojasne svoje misli i osećanja u bezbednom okruženju.

Deklaracija o pravima deteta: usvojena od strane Generalne skupštine UN 1959. godine, ovaj neobavezujući instrument postavlja deset opštih principa, koji će kasnije formirati osnovu za Konvenciju o pravima deteta (CRC), koja je usvojena 1989.

Deklaracija: dokument u kojem se navode dogovoreni principi i standardi ali koji nije pravno obavezujući. Konferencije Ujedinjenih nacija, kao što je konferencija UN o ljudskim pravima, održana 1993. u Beču i Svetska konferencija za žene, održana 1995. u Pekingu, obično proizvode dva seta deklaracija: jedne napisane od strane predstavnika vlade i jedne od strane nevladinih organizacija (NVO). Generalna skupština UN često usvaja uticajne, ali pravno neobavezujuće deklaracije.

Demokratija: oblik vladavine u kojoj se autoritet za upravljanje crpi iz naroda, bilo direktnim referendumom ili putem predstavnika izabranih od strane naroda koji ima pravo glasa.

Derogacija: deklaracija države ugovornice sporazuma koja omogućava da država suspenduje ili ograniči određena prava – na primer, u vreme rata. Neka prava se nikada ne mogu derogirati – npr. pravo na slobodu od mučenja.

Diskriminacija po osnovu invaliditeta/diskriminacija osoba sa invaliditetom: diskriminatorna, represivna ili uvredljiva ponašanja koja proističu iz uverenja da su osobe sa invaliditetom inferiorne u odnosu na druge.

Diskriminacija: pravljenje bilo koje razlike, isključenje ili ograničenje ili davanje prednosti, koje se zasniva na bilo kojoj osnovi kao što su rasa, kultura, etničko poreklo, nacionalnost, seksualna orijentacija, religija, fizički invaliditet ili druge karakteristike koje nisu relevantne za dati problem.

Države članice: zemlje koje su članice međunarodnih organizacije (npr. Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope).

Državni suverenitet: ideja da vlada ima krajnje pravo da utvrdi šta se radi u njenoj nadležnosti. Međunarodni dokumenti o ljudskim pravima postavljaju određena ograničenja suverenitetu, kao što čini i članstvo u međunarodnim telima kao što je EU.

Ekološka prava: obično se koriste za opisivanje prava pojedinaca na sigurno, zdravo i ekološki pouzdano okruženje. Ponekad se koristi za upućivanje na "prava" koja sama sredina može posedovati – uključujući prava životinja, biljaka i ekosistema da prežive uticaj ljudskih postupaka.

Ekonomska prava: prava koja se tiču proizvodnje, razvoja i upravljanje materijalima za potrebe života. Ona su propisana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i zaštitna Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Evropskom socijalnom poveljom.

Ekonomski/a: tiče se faktora koji se odnose na proizvodnju, razvoj ili upravljanje materijalnim bogatstvom.

Evaluacija: strukturan razgovor između moderatora i učesnika koji omogućava učesnicima da analiziraju i procene šta su naučili iz iskustvene i participativne aktivnosti. U tom procesu, učesnici se osvrću na to kako se ovo učenje odnosi na ono što već znaju i kako će ga možda koristiti u budućnosti.

Evropska konvencija o kulturi: (usvojena od strane Saveta Evrope, 1954.; stupila na snagu 1955.) regionalni sporazum koji obezbeđuje zvanični okvir za rad Saveta Evrope na obrazovanju, kulturi, nasleđu, mladima i sportu. Kao dopuna Evropskoj konvenciji, Konvencija o kulturi teži da zaštiti evropsku kulturu i razvije međusobno razumevanje i uvažavanje kulturne raznolikosti između njenih različitih naroda.

Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka: Regionalni sporazum o ljudskim pravima usvojen 1987. godine od strane Saveta Evrope koji ima za cilj da spreči različite povrede protiv ljudi koje je zatvorila javna vlast na mestima kao što su zatvori, ustanove za pritvor maloletnika, policijske stanice, izbeglički kampovi ili psihijatrijske bolnice.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLPJ): (Evropska konvencija, Evropska konvencija o ljudskim pravima), regionalni sporazum o ljudskim pravima usvojen 1950. od strane Saveta Evrope. Sve države članice Saveta Evrope su članice ESLJP, a od novih članova se očekuje da u najkraćem roku ratifikuju Konvenciju.

Evropska socijalna povelja: (usvojena od strane Saveta Evrope 1962.; revidirana 1996.); regionalni sporazum koji garantuje socijalna i ekonomska ljudska prava; dopunjuje Evropsku konvenciju, koja se u principu bavi građanskim i političkim pravima.

Evropska unija (EU): ekonomska i politička unija zemalja članica koje se nalaze u Evropi i posvećena regionalnoj integraciji i društvenoj saradnji. EU je osnovana Sporazumom iz Maastrichta 1993. godine.

Evropski komitet za socijalna prava: telo odgovorno za nadgledanje usaglašenosti država sa Evropskom socijalnom poveljom. Čine ga 15 nezavisnih i nepristrasnih eksperata koji se redovno sastaju da razmotre izveštaje koje su podnele države strane ugovornice Socijalne povelje.

Evropski parlament (EP): je neposredno izabrana parlamentarna institucija Evropske unije. Parlament ima dva mesta za sastanke, Strazbur i Brisel. EP ima 705 poslanika u parlamentu.

Evropski sud pravde Evropske unije: (često se naziva jednostavno "Sud"); ustanovljen 1952. sa sedištem u Luksemburgu. Posao suda je da osigura da se zakonodavstvo EU tumači i primenjuje na isti način u svim EU zemljama, tako da zakon bude jednak za sve. Osigurava, na primer, da nacionalni sudovi ne izriču različite presude po istom pitanju.

Evropski sud za ljudska prava: smešten u Strazburu, je nadnacionalni sud, osnovan Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, koji pruža poslednju mogućnost žalbe, pojedincima koji smatraju da su im ljudska prava prekršena od strane države ugovornice Konvencije.

Facilitator/ka: Osoba koja priprema, predstavlja i koordinira KOMPAS aktivnosti. Facilitator je osoba koja „omogućava da se nešto desi“, koja „pomaže“ i koja podstiče druge da uče i razvijaju sopstveni potencijal. Uloga facilitatora/ke je da stvori bezbedno okruženje u kojem učesnici/ce uče kroz eksperimentisanje, istraživanje, davanje i uzimanje. Ovde se ne radi o jednoj osobi, vodi, koja je „stručnjak“ i koja prenosi znanje na druge. Svi treba da rastu kroz deljenje iskustava, i učesnici i facilitatori.

Fašizam: sistem vladavine zasnovan na ideologiji nacionalne ili rasne nadmoći i značaju kontrole nad svim aspektima političkog, ekonomskog i kulturnog života. To može biti okarakterisano prisilnim gušenjem opozicije i kritika, kontrolom nad masovnim medijima, državnom kontrolom industrije, trgovine itd., i agresivnim nacionalizmom i često rasizmom.

Građanstvo/Državljanstvo: a) pravni odnos između osobe i države, koji ima za posledicu uzajamna prava i obaveze ili b) koristi se za opisivanje opšteg odnosa između pojedinaca i države kojoj su „privrženi“, uključujući očekivane oblike ponašanja i stavove.

Igranje uloga: kratka drama koju su odigrali učesnici/ce. Ljudi se oslanjaju na sopstvena životna iskustva da odigraju situaciju; igranje uloga je uglavnom improvizovano. Svrha igranja uloga je da se učesnicima omogućuje da iskuse situaciju i da istraže rešenja za probleme u bezbednom okruženju.

Informalno obrazovanje: doživotni proces u kojem svaki pojedinac stiče stavove, vrednosti, veštine i znanja iz svakodnevnog iskustva i obrazovnih uticaja i resursa u sopstvenom okruženju (porodica, vršnjačka grupa, komšije, pijaca, biblioteka, masovni mediji, posao, igra itd.).

Instrumenti: bilo koji formalni, pisani dokument države ili države koji postavlja prava kao neobavezujuća načela (deklaracija) ili kodifikuje prava koja su pravno obavezujuća za one države koje ih ratifikuju (pakt, sporazum ili konvencija). Mogu biti nacionalni i međunarodni.

Interkulturalno: odnosi se na međuzavisnost i interakciju između raznih jezičkih i etničkih zajednica. Interkulturalna perspektiva zahteva da prepoznamo da je stvarnost pluralistička, složena i dinamična, i da je interakcija sastavni deo svakog života i kulture.

Interno raseljena lica: osobe ili grupe pojedinaca koji su bili primorani da napuste svoje domove ili mesta stanovanja, naročito kao rezultat, ili u cilju izbegavanja, posledica oružanih sukoba, situacija opšteg nasilja, kršenja ljudskih prava ili prirodne ili katastrofe koju je izazvao čovek, a koje nisu prešle međunarodne granice.

Iregularna migracija: termin koji koristi većina istraživača migracije umesto izraza „nezakonite“, „nedokumentovane“ ili „neovlašćene“ migracije da bi se podvuklo da nijedna osoba nije ilegalna kao takva.

Izbeglica: neko ko zbog dobro utemeljenog straha da će biti proganjan po osnovu rase, vere, nacionalnosti, članstva u određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja, je izvan zemlje njegovog ili njenog državljanstva, i nije u stanju da, ili zbog takvog straha, iskoristi zaštitu te zemlje. Termin se takođe uopšteno koristi da opiše bilo koga ko je u izbegličkoj situaciji, na primer tražioc azila.

Izgradnja mira: (uključujući post-konfliktnu izgradnju mira); srednjoročne i dugoročne akcije preduzete za rešavanje osnovnih uzroka nasilnih sukoba.

Izveštaj iz senke: Nezvanični izveštaj koji su pripremili instituti ili pojedinci koji predstavljaju civilno društvo, podneti komitetu koji nadgleda sporazum o ljudskim pravima. Takvi izveštaji su obično u suprotnosti ili dodatak zvaničnim izveštajima o usaglašenosti i implementaciji sporazuma koji je podnela vlada kao deo svojih obaveza iz sporazuma.

Jurisprudencija: pravni termin koji se odnosi na prikupljanje predmeta i principa utvrđenih ovim predmetima u određenom sudu, na primer jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava.

Kodifikacija, kodifikovati: Proces formalizacije zakona ili prava u pisane instrumente.

Kolektivna prava: prava grupa da štite svoje interese i identitete; ponekad se nazivaju 'prava treće generacije'. Ova prava postoje pored individualnih prava.

Komesar/ka za ljudska prava: nezavisna institucija Saveta Evrope koja ima mandat da promoviše svest i poštovanje ljudskih prava u zemljama članicama Saveta Evrope. Pogledajte i Visokog komesara za ljudska prava.

Komisija za ljudska prava: UN telo koje je nasledio Savet za ljudska prava.

Komitet za ljudska prava: telo Ujedinjenih nacija od 18 eksperata koje se sastaje tri puta godišnje da razmotri petogodišnje izveštaje podnete od strane 162 zemlje članice UN o njihovom usklađivanju sa Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (MPGPP).

Kompetencija: sposobnost obavljanja posla ili zadatka. U kontekstu zaštite ljudskih prava, podrazumeva znanja i razumevanja neophodna mladima da steknu dublje razumevanje pitanja ljudskih prava i veštine, stavove i vrednosti potrebne za zaštitu ljudskih prava.

Konvencija: obavezujući sporazum između država; upotrebljava se kao sinonim za sporazum i pakt. Konvencija je jača od deklaracije jer je pravno obavezujuća za vlade koje su je ratifikovale.

Ksenofobija: (iracionalni) strah od stranaca, od osoba iz drugih zemalja ili stranih stvari uopšte. Ksenofobija može dovesti do diskriminacije, rasizma, nasilja, pa čak i oružanog sukoba protiv stranaca.

Kultura: širok skup zajedničkih stavova, vrednosti, ciljeva i praksi, često na osnovu istorijskih tradicija koje deli institucija, organizacija ili grupa.

Kulturna prava: pravo na očuvanje kulturnog identiteta i razvoja.

LGBT: akronim za lezbejke, gej, biseksualne i transrodne osobe.

Ljudska prava: prava koja univerzalno pripadaju svim ljudskim bićima. Ljudska prava su nedeljiva, neotuđiva i univerzalna i poštuju jednakost i dostojanstvo svakog pojedinca.

Manjina: bilo koja etnička, jezička ili verska grupa unutar države, koja ima nedominantan položaj, koju čine pojedinci koji poseduju osećaj pripadnosti toj grupi i rešeni su da sačuvaju i razvijaju svoj identitet.

Međudržavne organizacije: organizacije pod pokroviteljstvom nekoliko vlada koje teže da koordinišu svoje napore. Ujedinjeni nacije su međunarodna međudržavna organizacija. Neke međudržavne organizacije su regionalne npr. Savet Evrope, Organizacija afričkog jedinstva; neke su savezi npr. Severnoatlantski savez, (NATO) i neke imaju specifičnu svrhu npr. Međunarodna organizacija za migracije (MOM).

Međunarodna organizacija rada (MOR): osnovana 1919. je tripartitna UN agencija koja okuplja vlade, poslodavce i radnike svojih zemalja članica da promovišu pristojan rad u ljudskom dostojanstvu širom sveta.

Međunarodna povelja o ljudskim pravima: neformalno ime dato kolektivno Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (UDLJP), Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP) i njihovim opcionim protokolima.

Međunarodni krivični sud (MKS): stalni tribunal osnovan 2002. i smešten u Hagu, Holandija, da procesuiru pojedince za genocid, zločine protiv čovečnosti, ratne zločine i zločin agresije. (MKS nije isto što i Međunarodni sud pravde.)

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP): (usvojen 1966, i stupio na snagu 1976.) jedan od ključnih međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, MPESKP propisuje da svi ljudi imaju širok spektar ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP): (usvojen 1966. godine i stupio na snagu 1976.) jedan od ključnih međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, MPGPP propisuje da svi ljudi imaju širok spektar građanskih i političkih prava i postavlja načine za praćenje njihovog poštovanja od strane država potpisnica.

Međunarodni sud pravde (MSP): (Svetski sud); je primarni sudski organ Ujedinjenih nacija. Sa sedištem u Hagu, Holandija, njegova glavna funkcija je da rešava pravne sporove koje su joj podnele države i da daju savetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja su mu dostavljena od strane ovlašćenih međunarodnih organa, agencija i Generalne skupštine UN. (MSP nije isto što i Međunarodni krivični sud.)

Međuzavisnost: odnosi se na ideju da uživanje određenog ljudskog prava zavisi od uživanja svih ostalih. Na primer, vaša sposobnost da učestvujete u vašoj vladi je pod direktnim uticajem vašeg prava da se izrazite, vašeg zdravlja, slobode kretanja i odsustva diskriminacije.

Migrant: termin koji se široko koristi u radu Evropskog komiteta za migracije koji se, u zavisnosti od konteksta, odnosi na emigrante, migrante koji se vraćaju, imigranti, izbeglice, raseljena lica i osobe sa imigrantskim poreklom i/ili pripadnike etničkih manjinskih zajednica koje su nastale kroz imigraciju.

Moralna prava: prava koja proističu iz opštih etičkih principa, kao što su pravičnost i pravda.

Multikulturalni: ljudi različitih kultura koji žive jedni pored drugih u zajednici, koji imaju interakcije do određenog stepena, ali istovremeno zadržavaju svoje karakteristične odlike.

Nedeljiv/a: odnosi se na važnost viđenja svih ljudskih prava kao dela nedeljive i nerazdvojne celine. Osobi se ne može uskratiti jedno ljudsko pravo uz obrazloženje da je „manje važno“ od drugog, ili „neesencijalno“.

Neformalno obrazovanje: bilo koji planirani program obrazovanja van formalne edukativne postavke koji je osmišljen da unapredi niz veština i kompetencije, na primer omladinski rad. Neformalno obrazovanje se takođe naziva se neformalno učenje.

Neonacizam: odnosi se na krajnje desničarske političke ili društvene pokrete i ideologije posle Drugog svetskog rata i koje teže oživljavanju nacizma ili neke varijante zasnovane na rasnom ili etničkom nacionalizmu.

Neotuđiva: odnosi se na prava koja pripadaju svakoj osobi i koja im ne mogu biti oduzeta ni pod kojim uslovima.

Nestanak: izraz koji se koristi kada ljudi nestanu zato što su ubijeni ili tajno zatvoreni od strane vlade ili drugih organizacija. Nestaju zbog svojih političkih mišljenja ili aktivnosti osporavanja nepravednog režima ili doktrine organizacija.

Nevladine organizacije (NVO): organizacije koje su osnovane da budu nezavisne od vlade, obično sa ulogom lobiranja, dobrotvornom ili aktivističkom ulogom. Neke su velike i međunarodne, npr. pokret izviđača, Human Rights Watch, Evropski omladinski forum. Druge mogu biti male i lokalne npr. organizacija koja se zalaže za osobe sa invaliditetom u određenom gradu; koalicija za promovisanje ženskih prava u jednom izbegličkom kampu. Nevladine organizacije koje postoje u vašoj zemlji možete potražiti u bazi podataka Saveta Evrope, <http://ngo-coe.org>.

Običajno međunarodno pravo: praksa koja je priznata u pravu na osnovu običaja i tradicije. Da bi postala običajno međunarodno pravo praksa mora da ispuni dva elementa: jednoobrazna i dosledna praksa države tokom vremena i uverenje da je takva praksa obavezna (opinio juris). To je važan i koristan izvor međunarodnog prava jer vezuje sve nacije, bez obzira da li su pristale na sporazum.

Obuka/trening: proces učenja znanja, veština i stavova koja su vam potrebna da obavite određeni posao ili aktivnost, na primer da vam omogući da štite ljudska prava.

Odgovornost: proces koji zahteva od vlade da pokaže, objasni i opravda kako je ispunila svoje obaveze prema narodu.

Održivi razvoj: razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje sopstvene potrebe. Termin je prvi put koristila Svetska komisija za životnu sredinu i razvoj (SKZSR), koju je sazvao UN 1983.

Okvir ljudskih prava: razvojno i međusobno povezano telo međunarodnih i regionalnih instrumenata koji definišu ljudska prava i uspostavljaju mehanizme za njihovu promociju i zaštitu.

Okvirna konvencija: konvencija koja utvrđuje principe i norme po kojima će se odvijati međunarodna akcija i postavlja proceduru za pregovore o detaljnijim aranžmanima neophodnim za rešavanje određenog pitanja.

Oligarhija: vladavina od strane male grupe moćnih ljudi.

Ombudsman: nezavisni zvaničnik, koga obično imenuje vlada ili parlament, koji je zadužen za istragu pritužbi od strane pojedinaca. Reč ombudsman potiče iz staronordijskog i znači „predstavnik“.

Opcioni protokol: sporazum koji menja drugi sporazum npr. unosi dodatne procedure ili odredbe. Zove se “opcionim” zato što vlada koja je ratifikovala originalni sporazum može da bira da li će ratifikovati promene izvršene u protokolu.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS): međudržavna organizacija usmerena na bezbednost koja okuplja bukvalno sve zemlje iz Evrope i centralne Azije, Sjedinjenih Država i Kanade. Njen mandat uključuje pitanja kao što su kontrola naoružanja, ljudska prava, sloboda štampe i fer izbori.

Osnaživanje: povećanje duhovne, političke, društvene ili ekonomske snage pojedinaca i zajednica. Koristi se u odnosu na davanje marginalizovanim pojedincima i grupama sposobnosti da traže svoja prava da učestvuju u potpunosti u društvu kroz, na primer, zakonodavstvo, afirmativnu akciju.

Pakt: obavezujući sporazum između država; upotrebljava se kao sinonim za konvenciju i sporazum. Glavni međunarodni paktovi za ljudska prava, oba usvojena 1966. su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP) i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (MPESKP).

Parlamentarna skupština Saveta Evrope (PSSE): sa sedištem u Strazburu, PSSE se sastaje četiri puta godišnje da razmotri aktuelna pitanja i zatraži od evropskih vlada da preduzmu inicijative i izveste je o tome. 318 članova su imenovani među članovima nacionalnih parlamenata 46 država članica Saveta Evrope.

Plutokratija: sistem vlasti u kojem najbogatiji ljudi u zemlji vladaju ili imaju moć.

Podela vlasti: Podela vlasti na različite grane vlasti, tako da nijedna nije u stanju da vrši apsolutnu kontrolu. Podela je obično između zakonodavne grane, koja pravi zakone, i izvršne vlasti koja izvršava zakone; i nezavisna sudska grana koja nadgleda pridržavanje zakonima.

Pol: Biološke razlike između muškaraca i žena, koje su univerzalne i ne menjaju se. Ovo je u suprotnosti sa rodom, koji se odnosi na društvene atribute koji se uče ili stiču tokom socijalizacije kao člana određene zajednice.

Politička prava: Pravo pojedinaca da učestvuju u političkom životu njihove zajednice i društva, kao što je glasanje za njihovu vladu.

Posredovanje (medijacija): proces u kojem treća osoba pomaže da se strane u sporu rešavaju svoje nesuglasice diskutujući o tom pitanju kako bi pronašli zajednički jezik oko kojih obe mogu da se slože.

Potpis: potpisivanje sporazuma je prvi korak ka postavljanju strane ugovornice, što neizbežno znači korak ka ratifikaciji. Potpisivanjem sporazuma država izražava nameru, da u budućnosti, prihvati sve obaveze koje proističu iz sporazuma, a u međuvremenu da se uzdrži od toga da radi bilo šta što nije u skladu sa ovim obavezama.

Povelja o osnovnim pravima: sporazum koji sadrži politička, ekonomska i socijalna prava za građane Evropske unije. Ona obavezuje države članice EU kada primenjuju zakon EU.

Povelja o pravima: izjava u ustavu o ljudskim ili građanskim pravima u kojoj su navedene zaštite od mešanja vlada. Takođe pogledajte Međunarodnu povelju o ljudskim pravima.

Povelja Ujedinjenih nacija: osnivački sporazum Ujedinjenih nacija. Usvojena je jednoglasno 25. juna, 1945. Postavlja prava i obaveze država članica i ustanovljava organe i procedure Ujedinjenih nacija.

Povelja: dokument koji uspostavlja dodeljivanje prava ili privilegija.

Positivna diskriminacija: termin sa istim značenjem kao afirmativna akcija.

Prava druge generacije: prava koja su ušla u opšti diskurs oko početka 20. veka uglavnom obuhvataju ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao što su adekvatan životni standard, zdravstvenu negu, stanovanje i obrazovanje. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima primarno kodifikuje ta prava. Obzirom da pojam sugerise hijerarhiju građanskih i političkih prava u odnosu na ekonomska i socijalna prava, sve se više gubi iz upotrebe.

Prava prve generacije: prava koja su opšte prihvaćena kao ljudska prava u 17-18. veku. Ona uključuju sva građanska i politička ljudska prava kao što su pravo glasa, pravo na život i slobodu i slobode izražavanja, religije i okupljanja. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP) primarno kodifikuje ta prava. Obzirom da termin sugerise hijerarhiju građanskih i političkih prava u odnosu na drugu generaciju prava, ili ekonomska i socijalna prava, sve se više gubi iz upotrebe.

Prava treće generacije: prava, koja se ne mogu lako klasifikovati ni kao građansko-politička ni socijalno-ekonomska, pojavila su se u drugoj polovini dvadesetog veka. Ona uključuju pravo na zdravu životnu sredinu, pravo na mir, pravo na razvoj i pravo na prirodne resurse. Videti takođe kolektivna prava

Pravo na razvoj: pravo grupa da rastu na kulturne, političke, i ekonomske načine tako da njihova ljudska prava i osnovne slobode mogu da se u potpunosti i progresivno ostvaruju. UN Deklaracija o pravu na razvoj iz 1986.

Pregovori: proces u kom ljudi u sporu razgovaraju jedni sa drugima kako bi stigli do rešenja svog problema.

Pridruživanje: zamenjuje klasičan proces od dve faze, potpisivanja i ratifikacije sporazuma koji je već na snazi. Pristupom sporazumu, država je odmah vezana njime. Primer gde se radi o pridruživanju je pitanje da li Evropska unija treba da pristupi ESLJP-u.

Prirodna prava: prava koja pripadaju ljudima samo zato što su ljudska bića. Takođe se nazivaju neotuđivim pravima, smatra se da su očigledna sama po sebi i univerzalna, i nisu zavisna od zakona, običaja ili verovanja bilo koje određene kulture ili vlade.

Rasizam: uverenje da su kvaliteti ljudi pod uticajem njihove etničke grupe ili plemena i da pripadnici drugih grupa i plemena (“rase”) nisu tako dobri kao pripadnici svog (našeg), ili rezultiraju u nepravednom tretmanu pripadnika drugih “rasa”.

Rasprava/glavni pretres/ročište: proces u kome zainteresovane stranke, i bilo koja druga lica na koja može uticati na rezultat, imaju mogućnost da dostave podneske, postavljaju pitanja ili ulože prigovore o nekoj stvari. Na primer rasprava može da se održi pred odeljenjem lokalne ili nacionalne vlade, međunarodnim telom ili posebno osnovanom komisijom.

Ratifikacija, ratifikovati: proces kojim zakonodavno telo države potvrđuje vladinu akciju u potpisivanju sporazuma; formalna procedura kojom država postaje vezana za sporazum posle prihvatanja. Nakon ratifikacije država postaje strana u sporazumu.

Ratni zločini: zločini počinjeni tokom sukoba, unutrašnjeg ili međunarodnog, koji podrazumevaju teška kršenja humanitarnog prava ili drugih zakona koji se odnose na oružani sukob. Haške konvencije iz 1899. i 1907. zajedno sa Ženevskom konvencijom iz 1949. godine su među prvim formalnim međunarodnim zakonima rata i ratnih zločina i humanitarnog tretman žrtava rata.

Razvoj: sveobuhvatni ekonomski, socijalni, kulturni i politički proces, koji ima za cilj stalno unapređenje dobrobiti celokupne populacije i svih pojedinaca na osnovu njihovog aktivnog, slobodnog i smislenog učešća u razvoju i u pravičnoj distribuciji beneficija koje su rezultat tog procesa. Pogledajte i pravo na razvoj.

Razvojni kapacitet: princip koji se koristi u Konvenciji o pravima deteta (CRC) koji preporučuje veće vršenje prava deteta u odnosu na njegovu ili njenu rastuću kognitivnu i emocionalnu zrelost.

Rešavanje konflikta: kratkoročne akcije preduzete u cilju okončanja nasilnog sukoba.

Rezerva: izuzeci koje države stavljaju u sporazum npr. odredbe koje ne pristaju da slede. Rezervacije, međutim, ne moraju da podrže osnovno značenje sporazuma.

Rod: društvena konstrukcija koja informiše uloge, stavove, vrednosti i odnose između žena i muškaraca. Dok pol određuje biologija - biološke razlike između muškaraca i žena - rod je određen od strane društva; skoro uvek funkcioniše tako da podređuje žene muškarcima.

Ropstvo: praksa zasnovana na odnosu moći i potčinjavanja, gde jedna osoba poseduje drugu osobu i može da poseduje rad ili druge usluge od te osobe. Savremeni oblici ropstva uključuju: prodaju dece, dečju prostituciju, iskorišćavanje dečjeg rada, upotreba dece u oružanim sukobima, dužnička obezbnica, trgovina ljudima, eksploatacija prostitucije i prinudni rad.

Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija (SB UN): jedan od glavnih organa Ujedinjenih nacija i zadužen je za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Ima 5 stalnih članova, od kojih svaki ima pravo uložiti veto na svaku odluku Saveta bezbednosti, i 10 nestalnih članova.

Savet Evrope: osnovan 1949. godine sa ciljem da štiti i promoviše ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava. Danas njegovih 46 zemalja država članica praktično pokriva ceo kontinent Evrope. Sedište mu je u Strazburu.

Savet za ljudska prava: međudržavno telo u okviru sistema UN koji čine 47 država odgovornih za jačanje unapređenja i zaštitu ljudskih prava širom sveta. Savet je formirala Generalna skupština UN u martu 2006. kao zamenu za Komisiju za ljudska prava, i sa osnovnom svrhom rešavanja situacija kršenja ljudskih prava i davanja preporuka o njima.

Simulacija: prošireno, strukturno igranje uloga koja vodi učesnike u nepoznate situacije i uloge.

Sindikato: udruženje radnika u određenoj grani privrede ili zanatu koji brine o zajedničkim interesima radnika, na primer, boljim radnim uslovima. Pravo na formiranje i pridruživanje sindikatu kao i pravo na kolektivno pregovaranje o platama su široko priznata ljudska prava.

Solidarna prava: videti kolektivna prava.

Sprečavanje konflikta: kratkoročno preduzete akcije kako bi se smanjilo ispoljavanje tenzije i /ili sprečilo izbijanje ili ponavljanje nasilnog sukoba.

Učešće/Participacija: učestvovanje u javnom životu zajednice ili društva. Revidirana Evropska povelja o učešću mladih u lokalnom i regionalnom životu je dokument međunarodne politike za promovisanje učešća mladih na lokalnom nivou; Usvojio ju je Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Saveta Evrope 2003.

Sloboda izražavanja: sloboda izražavanja stavova u štampanom izdanju i ostalim medijima, i sloboda da se primaju, kao i da se prenose ideje. Izraz "sloboda izražavanja" se često koristi na opšti način kada se radi o jednom ili oba člana 19 i 18. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima

Smrtna kazna: dopušteno oduzimanje života od strane države kao kazna za zločin (krivično delo). Evropska konvencija o ljudskim pravima je prvobitno dozvoljavala smrtnu kaznu, ali je sada zabranjuje unutar svoje teritorije (protokol 6) čak i u vreme rata (protokol 13). Većina zemalja na svetu su sada ukinule smrtnu kaznu.

Socijalna prava: prava neophodna za puno učešće u životu društva. UDLJP, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnom i kulturnim pravima (MPESOK) i Evropska socijalna povelja garantuju socijalna prava.

Specijalni izvestilac/izvestiteljka: osoba koju je izabralo telo za ljudska prava, kao što je UN Savet za ljudska prava da izveštava o određenoj temi npr. adekvatan smeštaj, dečja prostitucija i dečija pornografija, o nasilju nad ženama ili situacija u vezi sa ljudskim pravima u određenoj zemlji.

Međunarodni ugovor/sporazum: (upotrebljava se kao sinonim za konvenciju i pakt); formalni sporazum/dogovor između država nacija koji definiše i modifikuje njihove međusobne dužnosti i obaveze. Kada država ratifikuje sporazum koji je bio usvojen, članovi tog sporazuma postaju deo njenih domaćih pravnih obaveza.

Starosedelački narodi: definišu se isto toliko svojim odnosom sa zemljom kao i po bilo kojim suštinskim karakteristikama koje mogu posedovati. Bili su žrtve kolonizacije, uvek su na margini u svojim državama i često su plemenski. Mnogi starosedelački narodi traže priznavanje svojih prava kao različitih naroda, uključujući pravo na samoopredeljenje, i pravo da kontrolišu razvoj svojih društava. Deklaracija Ujedinjenih nacija o pravima starosedelaca, 2007.

Stereotip: preterano pojednostavljeno, generalizovano i često nesvesno predubeđenje o ljudima ili idejama koje može dovesti do predrasuda i diskriminacije. Generalizacija u kojoj karakteristike koje poseduju deo grupe se proširuju na grupu u celini.

Stupanje na snagu: proces kojim sporazum postaje potpuno obavezujući u odnosu na države koje su ga ratifikovale. Ovo se dešava kada je postignut minimalan broj ratifikacija na koje se sporazum pozva.

Svetska zdravstvena organizacija (SZO): međudržavna organizacija pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija koja radi na promovisanju zdravlja širom sveta.

Tolerancija: spremnost da se prihvati ponašanje i uverenja koja su različita od vaših, iako se možda ne slažete sa njima ili ih ne odobravate. Deklaracija o principima tolerancije (UNESKO 1995).

Transformacija konflikta: proces kojim se sukobi kao što su ratovi i međuetničko i međuversko nasilje menjaju ili pretvaraju u miroljubive ishode. To je dugoročan proces koji se bavi osnovnim uzrocima sukoba, kao i ponašanjem i stavovima uključenih strana.

Tražilac/traziteljka azila: osoba koja je tražila međunarodnu zaštitu i čiji zahtevi za formalni status izbeglice još uvek nisu utvrđeni.

Trener/trenerkinja: osoba koja priprema programe aktivnosti učenja, na primer, debate, studentske posete, gledanje filmova i vođenje kompas aktivnosti za grupu učesnika. Kada sprovodi kompas aktivnosti, trener/trenerkinja ili nastavnik/ca demokratski radi sa grupom mladih i ima uloga facilitatora/ke.

Učešće mladih/participacija: pogledajte pod učešće/participacija.

Udruženje: organizacija koju je formirala grupa pojedinaca sa ciljem da ostvari definisanu svrhu. Takve organizacije takođe se mogu zvati dobrovoljne organizacije, dobrovoljna udruženja i neinkorporirana udruženja. Nevladine organizacije (NGOs) su udruženja. Udruženja čine osnovu onoga što se zove "civilno društvo".

Ujedinjene nacije: međunarodna međudržavna organizacija (IGO) osnovana 1945. godine posle Drugog svetskog rata sa ciljem održavanja međunarodnog mira i bezbednosti, razvijanja prijateljskih odnosa između nacija i promovisanja društvenog napretka, boljeg životnog standarda i ljudskih prava.

UNICEF: (Dečiji fond Ujedinjenih nacija); zagovara zaštitu prava dece, pomoć u zadovoljavanju njihovih osnovnih potreba i proširivanje njihovih mogućnosti da dostignu svoj puni potencijal. UNICEF se rukovodi Konvencijom o pravima deteta i nastoji da ga uspostavi kao međunarodni standard za sva ponašanja prema deci.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDLJP): (Univerzalna deklaracija); usvojena od strane Generalne skupštine 10. decembra 1948. Primarni UN dokument o utvrđivanju standarda i normi ljudskih prava. Svi države članice su se složile da podržavaju UDLJP. Iako je nameravano da deklaracija bude neobavezujuća, vremenom su njene razne odredbe postale toliko široko priznate da se sada može smatrati delom međunarodnog običajnog prava.

Univerzalnost: princip da sva ljudska prava imaju sve osobe u svim državama i društvima na svetu

Upravljanje konfliktom: akcije preduzete sa glavnim ciljem sprečavanja vertikalne (intenziviranje nasilja) ili horizontalne (teritorijalno širenja) eskalacije postojećih nasilnih sukoba.

Urođnjavanje: globalno prihvaćena strategija za promovisanje rodne ravnopravnosti. To nije cilj sam po sebi već sredstvo za postizanje cilja rodne ravnopravnost kroz obezbeđivanje da su rodna perspektiva i pažnja usmerene na cilj rodnu ravnopravnost, centralni za sve aktivnosti uključujući i razvoj politika, raspodelu resursa i planiranje, sprovođenje i praćenje programa i projekata

Ustav: set zakona po kojima se upravlja zemljom ili organizacijom. U većini zemalja ustav je zapisan i dogovoren kao vrhovni zakon zemlje; on postavlja temelje za državu i njen politički sistem. Oko četiri zemlje nemaju pisani ustav; u njima se zakon razvija kroz pravne presude i predsedane.

Veština: sposobnost da dobro obavite delatnost ili posao, naročito zato što ste vežbali. Sposobnost zaštite ljudskih prava uključuje, na primer, veštine komunikacije, rešavanja problema, kreativnog razmišljanja, pregovaranja i timski rad.

Visoki komesar/ka za ljudska prava: glavni zvaničnik/ca za ljudska prava Ujedinjenih nacija. Visoki komesar/ka je na čelu Kancelarije Visokog komesara/ke za ljudska prava koja je uspostavljena da podrži UN mehanizme za ljudska prava (nije isto što i Komesar/ka za ljudska prava, koji je institucija Saveta Evrope).

Vladavina prava: nijedna osoba, bilo da je državni zvaničnik, kralj ili predsednik, nije iznad zakona. Isti zakon obavezuje one koji vladaju i one kojima se vlada.

Zagovaranje: javno podržati ili predložiti ideju, razvoj ili način da se nešto uradi.

Zakonska prava: (nazivaju se i statutarna prava); prava propisana u zakonu i koja se mogu braniti i izneti pred sudove. Izraz se koristi i za ljudska prava koja se odnose na pravni proces, na primer, pravo na pravično suđenje.

Ženevske konvencije: četiri sporazuma usvojena 1949. pod okriljem Komiteta Crvenog krsta (ICRC) u Ženevi, Švajcarska. One postavljaju pravila koja se primenjuju u oružanom sukobu, posebno u vezi sa tretmanom bolesnih i ranjenih vojnika, mornara i vazduhoplovaca, zatvorenika rata i civila pod neprijateljskom kontrolom.

Životna filozofija: okvir ideja koji nam pomaže da razumemo svet i pronalaženje smisla i vrednosti u život zajednička etiketa koja obuhvata i religije i alternative religiji, bez diskriminacije u korist bilo kog od njih.

Zločini protiv čovečnosti: rasprostranjeni ili sistematski akti nasilja usmereni protiv bilo kog civilnog stanovništva. Na primer, ubistvo; istrebljenje; porobljavanje, mučenje; silovanje; seksualno ropstvo; prisilna trudnoća; progon grupe na osnovu, između ostalog, rase, etničke pripadnosti, roda; prisilni nestanak osoba; zločin aparthejda i drugi nehumani akti sličnog karaktera koji namerno izazivaju veliku patnju, ili ozbiljnu povredu tela ili mentalnog ili fizičkog zdravlja.

Zločini protiv mira: u međunarodnom pravu se odnosi na (i) planiranje, pripremu, pokretanje ili vođenje rata agresije ili rata kao kršenje međunarodnih ugovora, sporazuma ili uveravanja; (ii) učešće u zajedničkom planu ili zaveri za ostvarenje bilo kog od akata pomenutih ispod (i). Poznati kao Nirnberški principi.

Ljudska prava se ne mogu braniti samo pravnim merama. Svi ljudi, uključujući i mlade, treba da štite i čuvaju ljudska prava. Ljudska prava se najbolje poštuju i cene kada ih poznajemo, kada se zalažemo za njih i kada ih primenjujemo u svojim životima.

Priručnik KOMPAS liderima mladih, nastavnicima i facilitatorima koji sprovode aktivnosti za obrazovanje o ljudskim pravima, bez obzira da li to rade profesionalno ili volonterski, pruža konkretne ideje i praktične aktivnosti za angažovanje, uključivanje i motivisanje mladih da žive, uče i bore se za ljudska prava. On promoviše sveobuhvatnu perspektivu obrazovanja o ljudskim pravima i vidi mlade kao aktere za kulturu univerzalnih ljudskih prava.

Priručnik KOMPAS je prvi put objavljen 2002. godine i sada je dostupan na više od 30 jezika. Verzija posebno posvećena obrazovanju dece o ljudskim pravima – KOMPASITO – uživa sličan uspeh. U ovom izdanju izvršena je potpuna revizija i ažuriranje tako da priručnik sada uključuje nove aktivnosti i informacije o pitanjima ljudskih prava, kao što su invaliditet i onesposobljenost, migracije, veroispovest, sećanje, rat i terorizam. U ovom novom izdanju, Poglavlje 5. je revidirano i pojednostavljeno, a kompletan tekst osnovnih informacija preseljen je na www.coe.int/compass.

Priručnik KOMPAS je praktičan alat i resurs za obrazovanje o građanstvu i ljudskim pravima. On je najvažniji partner svima onima koji su radoznali i koji žele da učine da pravo na obrazovanje o ljudskim pravima postane stvarnost za sve.

LEARNING EQUALITY,
LIVING DIGNITY.

Human Rights Education
Youth Programme

SRP

www.coe.int

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Okuplja 46 država članica, uključujući i sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum osmišljen da zaštiti ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda sprovođenje Konvencije u državama članicama.

www.coe.int/compass
<http://book.coe.int>

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE